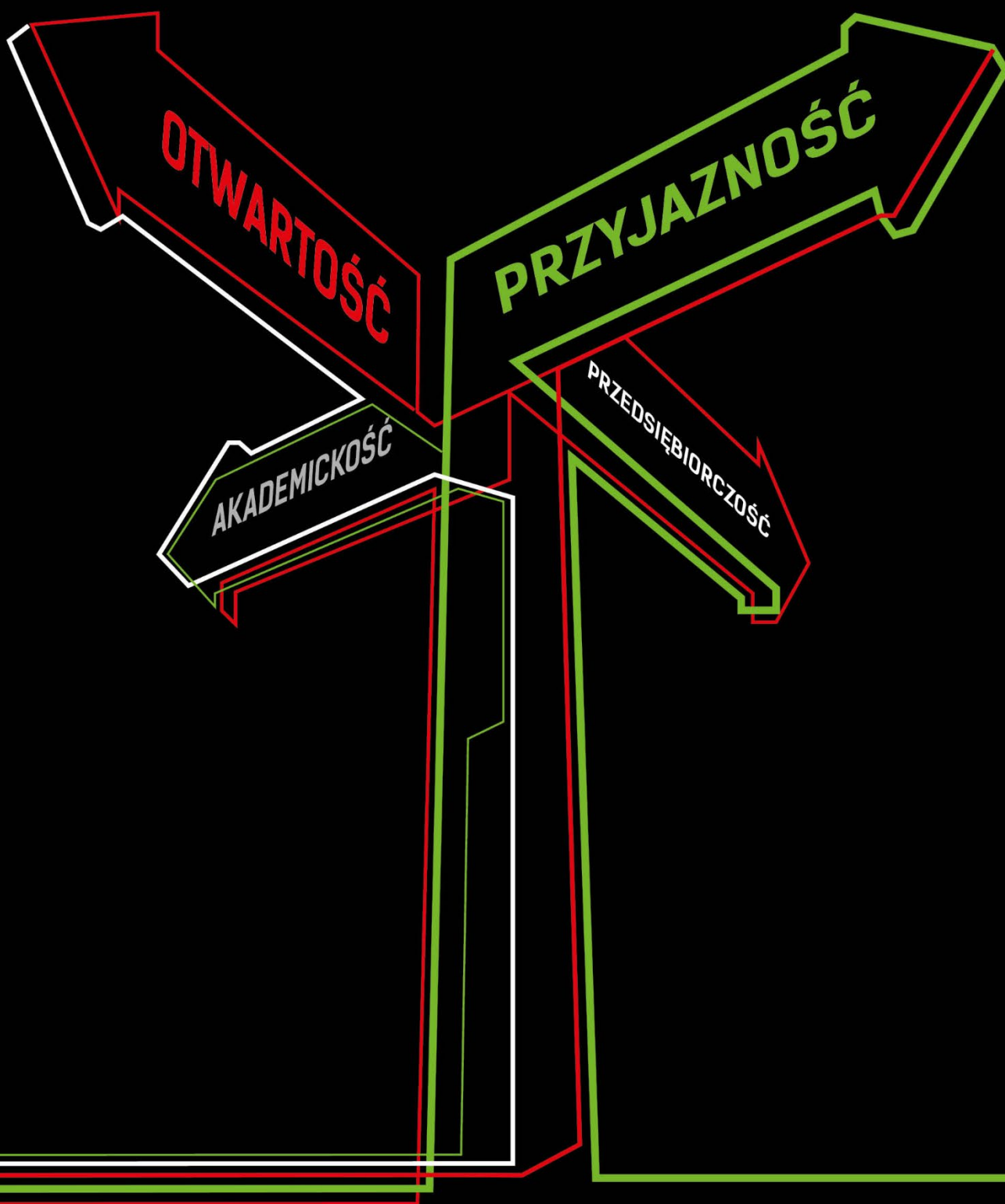

Jak rozwija się Lublin?

Raport monitoringowy z realizacji
Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020
w latach 2016–2018

Zespół autorski

KOORDYNACJA PRAC I NADZÓR MERYTORYCZNY

dr Piotr Maleszyk

dr Mariusz Sagan

Robert Żyśko

REDKACJA MERYTORYCZNA

dr Mariusz Gwozda

Magdalena Opoka

REDKACJA TECHNICZNA

Magdalena Opoka

Robert Żyśko

Urząd Miasta Lublin

Wydział Strategii i Przedsiębiorczości

20-080 Lublin, Plac Litewski 1

tel.: 81 466 25 00, fax.: 81 466 25 01

e-mail: biznes@lublin.eu

www.strategia.lublin.eu

Lublin, grudzień 2020 r.

Spis treści

Wykaz stosowanych skrótów	4
Wstęp	5
A. Otwartość	11
A.1. Poprawa dostępności komunikacyjnej Lublina	12
A.2. Rozwój relacji zewnętrznych	22
A.3. Wzmacnianie otwartości kulturowej	45
A.4. Budowanie więzi regionalnych i metropolitalnych	49
B. Przyjazność	60
B.1. Poprawa infrastruktury technicznej	61
B.2. Zwiększenie komfortu życia	75
B.3. Dbłość o kulturę przestrzeni	93
B.4. Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego	106
B.5. Podnoszenie jakości edukacji	141
B.6. Partycypacja społeczna	162
C. Przedsiębiorczość	175
C.1. Rozwój sektora przemysłu	176
C.2. Rozwój sektora usług	191
C.3. Kultura przedsiębiorczości	200
C.4. Wspieranie przemysłów kreatywnych	219
D. Akademickość	229
D.1. Umiędzynarodowienie uczelni	230
D.2. Symbioza z otoczeniem	252
D.3. <i>Genius loci</i> miasta uniwersyteckiego	266
D.4. Przyciąganie i zatrzymywanie talentów w Lublinie	274
Podsumowanie	292
Bibliografia	297
Spis ramek, rysunków, tabel i wykresów	302

Wykaz stosowanych skrótów

ACK UMCS	Akademickie Centrum Kultury Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej „Chatka Żaka”
AZS	Akademicki Związek Sportowy
BOM	Biuro Obsługi Mieszkańców
CKW	Centrum Kompetencji Wschodnich
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
FINA	Fédération Internationale de Natation – Światowa Federacja Pływacka
GDDKiA	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad
GDOŚ	Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
GUS	Główny Urząd Statystyczny
ICT	Information and Communication Technologies – Technologie Informacyjne i Komunikacyjne
IOB	Instytucje Otoczenia Biznesu
ITS	Intelligent Transportation Systems – Inteligentne Systemy Transportowe
JST	Jednostka Samorządu Terytorialnego
KIEW	Kongres Inicjatyw Europy Wschodniej
KRS	Krajowy Rejestr Sądowy
KUL	Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
LOF	Lubelski Obszar Funkcjonalny
LPNT	Lubelski Park Naukowo-Technologiczny S.A.
LRM	Lubelski Rower Miejski
MNISW	Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego
MOPR	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie
MPK	Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne Sp. z o.o.
MPZP	Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego
MSP/MŚP	Sektor Małych i Średnich Przedsiębiorstw
MUP	Miejski Urząd Pracy w Lublinie
NGA	Next-generation access – sieć dostępu nowej generacji
NIK	Najwyższa Izba Kontroli
NUTS	Klasyfikacja Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych
OZE	Odnawialne Źródła Energii
PAN	Polska Akademia Nauk
PKD	Polska Klasyfikacja Działalności
PKP IC	PKP Intercity S.A.
PL	Politechnika Lubelska
PO RPW	Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej
PUE ZUS	Platforma Usług Elektronicznych Zakład Ubezpieczeń Społecznych
PW	Partnerstwo Wschodnie
REGON	Krajowy Rejestr Urzędowy Podmiotów Gospodarki Narodowej
RPO WL	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego
SDR	Średni Dobowy Ruch [pojazdy/dobę]
SIO	System Informacji Oświatowej
SSE	Specjalna Strefa Ekonomiczna
Strategia Lublin 2020	Strategia Rozwoju Lublina na lata 2013–2020
SUIKZP	Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego
UM	Uniwersytet Medyczny w Lublinie
UMCS	Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
WSEI	Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lublinie
WSNS	Wyższa Szkoła Nauk Społecznych z siedzibą w Lublinie
WSPiA	Wyższa Szkoła Prawa i Administracji w Lublinie
WSSP	Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza im. Wincentego Pola w Lublinie
ZIT	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne
ZTM	Zarząd Transportu Miejskiego w Lublinie
ZUS	Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Wstęp

Strategia Rozwoju Lublina na lata 2013–2020 (zwana dalej *Strategią Lublin 2020*) wychodzi poza schematy przyjęte dla tego rodzaju dokumentów zarówno pod względem koncepcji i struktury, jak i podejścia do jej monitorowania. Ideą przyświecającą autorom kolejnego raportu monitorującego jest zatem nie tylko prezentacja mierników realizacji, czyniąca zadość wymogom formalnym, ale przede wszystkim odpowiedź na pytanie „Jak rozwija się Lublin?” – poprzez stworzenie swoistego kompendium wiedzy o rozwoju miasta. Raport monitorujący *Strategię Lublin 2020* to pierwsza publikacja w tak wieloaspektowy i wyczerpujący sposób dokumentująca rozwój miasta. Raport ten, podobnie jak sama *Strategia Lublin 2020*, składa się z czterech rozdziałów poświęconych czterem Obszarom Rozwojowym: Otwartość, Przyjazność, Przedsiębiorczość i Akademickość. Każdy rozdział niniejszego raportu rozpoczyna się od swoistej syntezy badanego obszaru. Oryginalne treści ze *Strategii Lublin 2020* zaimplementowane w niniejszym raporcie mają – zarówno czytelnikom, jak i autorom – zwracać uwagę na autentyczną komplementarność obu dokumentów.

Pragniemy udostępnić mieszkańcom Lublina jak najwięcej informacji o mieście. Dlatego *Strategia Lublin 2020* charakteryzuje się bogatym zestawem wskaźników ilościowych i opisowych, pozwalających na ocenę tendencji rozwojowych. W prezentowanym raporcie po raz pierwszy pojawia się analiza wyników badań ankietowych mieszkańców, uzupełniających obiektywne dane i wskaźniki o subiektywne oceny jakości życia w mieście. Po raz kolejny wśród wskaźników realizacji *Strategii Lublin 2020* w prezentowanym raporcie nie dominują powszechnie dostępne dane Głównego Urzędu Statystycznego, ale dane wytwarzane i przetwarzane przez Urząd Miasta. W przygotowaniu raportu wykorzystano zwłaszcza z informacji sprawozdawczych przygotowywanych przez poszczególne komórki organizacyjne Urzędu Miasta Lublin i pozostałe jednostki organizacyjne miasta Lublin oraz z informacji zawartych w Sprawozdaniach Prezydenta Miasta Lublin z działalności w kolejnych latach, przedstawianych corocznie Radzie Miasta Lublin. Szereg informacji zawartych w raporcie było zamieszczanych w miejskich serwisach internetowych, które na bieżąco informują wszystkich użytkowników o istotnych dla miasta i jego mieszkańców wydarzeniach. Część informacji pozyskiwano także od podmiotów/instytucji zewnętrznych, niezwiązanych z Urzędem Miasta Lublin oraz w oparciu o samodzielnie przeprowadzony desk research ogólnodostępnych zasobów.

Robiąc kolejny krok w stronę idei „otwartych danych” (ang. *open data*) mamy nadzieję, że dostęp do informacji o rozwoju Lublina przysłuży się zwiększeniu świadomości mieszkańców, wyzwoli zaangażowanie w sprawy miasta oraz przyczyni się do transparentności działań władz miejskich.

Analizując wskaźniki Strategii – podobnie jak w poprzednim raporcie – naszym celem było przedstawienie możliwie najbardziej obiektywnych informacji, dlatego charakterystyczną cechą opracowania jest relatywnie niewielka liczba dokonywanych ocen, przy dużej ostrożności sądów wartościujących. Na

ponad 300 stron dokumentu złożyły się przede wszystkim informacje o charakterze analitycznym, pozwalające czytelnikom na wyrobienie sobie własnej oceny czy Lublin się rozwija, w jakich aspektach dynamika rozwojowa jest najwyższa, a w jakich należy podjąć większe starania.

Autorzy

Tabela 1. Wykaz mierników służących do monitorowania *Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020* wykorzystanych w raporcie za lata 2016–2018

Obszar	Cel	Miernik
A. OTWARTOŚĆ	A.1. Poprawa dostępności komunikacyjnej Lublina	<i>Ilościowe:</i> czas przejazdu i odległość do największych miast oraz przejść granicznych z krajami sąsiadującymi (kolej, samochód) liczba pasażerów korzystających z portu lotniczego liczba połączeń lotniczych oraz ich kierunki natężenie ruchu na drogach dojazdowych do Lublina długość szkieletowej szerokopasmowej sieci światłowodowej liczba bezpłatnych punktów dostępu do sieci internetowej <i>Opisowe:</i> analiza projektów inwestycyjnych poprawiających dostępność komunikacyjną Lublina
	A.2. Rozwój relacji zewnętrznych	<i>Ilościowe:</i> liczba turystów krajowych i zagranicznych odwiedzających Lublin baza noclegowa i jej wykorzystanie liczba miast partnerskich i podpisanych porozumień o współpracy <i>Opisowe:</i> analiza oferty turystycznej Lublina analiza działalności Urzędu Miasta w zakresie współpracy międzynarodowej (realizowane projekty z miastami partnerskimi) analiza działalności Centrum Kompetencji Wschodnich analiza działalności promocyjnej Urzędu Miasta
	A.3. Wzmacnianie otwartości kulturowej	<i>Ilościowe:</i> liczba zameldowanych cudzoziemców <i>Opisowe:</i> analiza projektów realizowanych przez miasto i podległe mu instytucje zwiększających otwartość kulturową analiza działalności instytucji kultury i Urzędu Miasta w kontekście podkreślenia wielokulturowego charakteru miasta
	A.4. Budowanie więzi regionalnych i metropolitalnych	<i>Ilościowe:</i> długość tras komunikacji publicznej poza granicami miasta Lublin wielkość PKB na mieszkańca liczba zarejestrowanych patentów wskaźniki innowacyjności <i>Opisowe:</i> analiza postępów w budowie spójnego systemu transportowego/komunikacyjnego dla metropolii
B. PRZYJAZNOŚĆ	B.1. Poprawa infrastruktury technicznej	<i>Ilościowe:</i> wydatki budżetu miasta na transport i łączność długość sieci drogowej liczba pasażerów korzystających z komunikacji publicznej długość ścieżek rowerowych długość sieci rozdzielczej wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej oraz odsetek mieszkańców korzystających z instalacji ilość oraz struktura odpadów odebranych ilość odprowadzonych i oczyszczonych ścieków wydatki budżetu miasta na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska <i>Opisowe:</i> analiza działalności inwestycyjnej Urzędu Miasta w zakresie poprawy lokalnego układu komunikacyjnego analiza działalności inwestycyjnej Urzędu Miasta w zakresie poprawy jakości transportu publicznego analiza działalności Urzędu Miasta w zakresie ochrony środowiska <i>Badania ankietowe</i>

Obszar	Cel	Miernik
B. PRZYJAZNOŚĆ	B.2. Zwiększenie komfortu życia	<p style="text-align: center;"><i>Ilościowe:</i></p> przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na osobę średnie ceny mieszkań na rynku pierwotnym i wtórnym wyposażenie mieszkań w instalacje sanitarno-techniczne wielkość i struktura zasobów mieszkaniowych Miasta Lublin liczba przestępstw i ich wykrywalność liczba kolizji i wypadków drogowych liczba szpitali, łóżek szpitalnych, przychodni i udzielonych porad lekarskich liczba osób obsłużonych w Biurach Obsługi Mieszkańców liczba rodzin i osób w rodzinach objętych pomocą społeczną liczba placówek stacjonarnej pomocy społecznej, ich obciążenie i struktura korzystających
	B.3. Dbałość o kulturę przestrzeni	<p style="text-align: center;"><i>Opisowe:</i></p> analiza działalności Urzędu Miasta w obszarze podnoszenia jakości życia rodzin, seniorów i osób niepełnosprawnych
	B.4. Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego	<p style="text-align: center;"><i>Badania ankietowe</i></p> <p style="text-align: center;"><i>Ilościowe:</i></p> pokrycie powierzchni miasta planami zagospodarowania przestrzennego liczba pojazdów poruszających się po drogach liczba miejsc parkingowych (płatnych) tereny zieleni w granicach miasta
	B.5. Podnoszenie jakości edukacji	<p style="text-align: center;"><i>Opisowe:</i></p> analiza działalności Urzędu Miasta na rzecz rewitalizacji analiza działalności w zakresie dziedzictwa historycznego i kulturowego
	B.6. Partycypacja społeczna	<p style="text-align: center;"><i>Badania ankietowe</i></p> <p style="text-align: center;"><i>Ilościowe:</i></p> liczba kin i ludności na 1 miejsce oraz liczba widzów i seansów liczba muzeów i zwiedzających księgozbiór bibliotek, liczba czytelników i wypożyczeń liczba obiektów sportowych, klubów sportowych oraz osiągnięć lubelskich sportowców

Obszar	Cel	Miernik
C. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ	C.1. Rozwój sektora przemysłu	<p><i>Ilościowe:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach produkcja sprzedana przemysłu ogółem i w przeliczeniu na 1 mieszkańca liczba i struktura pracujących w przemyśle zatrudnienie w branżach priorytetowych przemysłu liczba zapytań zgłaszanych do Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin przez inwestorów branż przemysłowych <p><i>Opisowe:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> analiza działalności Urzędu Miasta w zakresie promocji gospodarczej sektora przemysłu i kreowania warunków do rozwoju branż priorytetowych analiza funkcjonowania Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Mielec Podstrefa Lublin <p><i>Badania ankietowe</i></p>
	C.2. Rozwój sektora usług	<p><i>Ilościowe:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> liczba i struktura pracujących w sektorze usług zatrudnienie w branżach priorytetowych usług podaż nowoczesnej powierzchni biurowej, handlowej i magazynowej liczba zapytań zgłaszanych do Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin przez inwestorów branż usługowych <p><i>Opisowe:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> analiza działalności Urzędu Miasta w zakresie promocji gospodarczej sektora usług i kreowania warunków do rozwoju branż priorytetowych
	C.3. Kultura przedsiębiorczości	<p><i>Ilościowe:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> liczba i struktura podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych i wyrejestrowanych z rejestru REGON liczba i rodzaj działających klastrów <p><i>Opisowe:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> analiza działalności Urzędu Miasta (w tym Miejskiego Urzędu Pracy) w kontekście wspierania rozwoju przedsiębiorczości analiza działalności instytucji otoczenia biznesu
	C.4. Wspieranie przemysłów kreatywnych	<p><i>Ilościowe:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> liczba i struktura podmiotów działalności gospodarczej zaliczanych do sektora przemysłów kreatywnych odsetek podmiotów sektora kreatywnego w podmiotach gospodarczych ogółem odsetek nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w całkowitej liczbie nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw (na tle kraju) <p><i>Opisowe:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> analiza działalności Urzędu Miasta i innych instytucji w zakresie wsparcia przemysłów kreatywnych
D. AKADEMICKOŚĆ	D.1. Umiejdzynarodowienie uczelni	<p><i>Ilościowe:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> liczba studentów zagranicznych w stosunku do ogólnej liczby studentów liczba kierunków prowadzonych w językach obcych liczba studentów i pracowników naukowych korzystających z różnych form wymiany międzynarodowej miejsca uczelni w rankingach uwzględniających kryterium umiejdzynarodowienia liczba nauczycieli akademickich – cudzoziemców liczba międzynarodowych projektów badawczych <p><i>Opisowe:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> analiza działalności lubelskich uczelni wyższych w zakresie współpracy z zagranicznymi ośrodkami akademickimi analiza działalności Urzędu Miasta Lublin na rzecz przyciągnięcia studentów zagranicznych

Obszar	Cel	Miernik
D. AKADEMICKOŚĆ	D.2. Symbioza z otoczeniem	<i>Ilościowe:</i>
		liczba wynalazków oraz wzorów i produktów obejmowanych prawami ochronnymi, zgłoszonych przez lubelskie uczelnie
		liczba patentów i praw ochronnych uzyskanych przez lubelskie uczelnie
		<i>Opisowe:</i>
	analiza współpracy na płaszczyźnie uczelnie–biznes, uczelnie–miasto, uczelnie–uczelnie	
	D.3. <i>Genius loci</i> miasta uniwersyteckiego	<i>Ilościowe:</i>
		liczba studentów w stosunku do liczby mieszkańców
		liczba studentów uczących się na lubelskich uczelniach
		<i>Opisowe:</i>
		analiza oferty praktyk i wolontariatu w instytucjach publicznych oraz uczelnianych biurach karier
		analiza oferty kulturalno-edukacyjnej w mieście tworzonej przez środowisko akademickie oraz dedykowanej dla studentów
	D.4. Przyciąganie i zatrzymywanie talentów w Lublinie	<i>Ilościowe:</i>
liczba absolwentów szkół średnich i wyższych		
miejsca uczelni w rankingach uwzględniających różne kategorie		
liczba zarejestrowanych bezrobotnych do 25 r.ż.		
<i>Opisowe:</i>		
analiza danych z systemu monitorowania losów absolwentów szkół średnich i uczelni wyższych		
analiza programów wsparcia uczniów i studentów		
analiza oferty edukacyjnej lubelskich uczelni wyższych (kierunki, specjalności) analiza wyników oceny parametrycznej jednostek naukowych		

Źródło: opracowanie własne.

A. Otwartość

Lublin zawsze rozwijał się dzięki otwartości – jako słynące z jarmarków miasto kupieckie pomiędzy Krakowem a Wilnem, na skrzyżowaniu ważnych szlaków prowadzących w cztery strony świata. Dzięki wejściu do Unii Europejskiej i położeniu na wschodnim skraju Polski Lublin powoli wraca do roli miejsca spotkań i wymiany. Otwartość dotyczy wszystkich wymiarów czy rodzajów sąsiedztwa i dlatego przenika całą Strategię jako otwartość naszej wyobraźni na przyszłość i przeszłość, na samych mieszkańców i gości, na umiędzynarodowienie uczelni i kontakty gospodarcze. Tej otwartości potrzebujemy tak w kategoriach kompetencji mentalnych naszej społeczności, jak i w wymiarze praktykowanych kontaktów międzynarodowych, a także jako fundamentu w relacjach z lokalnymi podmiotami oraz okolicznymi gminami i regionem.

Otwartość jako obszar rozwojowy odnosi się do budowania coraz lepszych kontaktów zewnętrznych Lublina budujących wizerunek miasta i kreujących nowe możliwości rozwoju. Obszar ten rozgałęzia się na cztery cele: poprawa dostępności komunikacyjnej miasta, rozwój relacji zewnętrznych, wzmacnianie otwartości kulturowej oraz budowanie więzi regionalnych i metropolitarnych. Realizacja każdego z tych celów jest monitorowana za pomocą zestawu wskaźników ilościowych i opisowych.

A.1. Poprawa dostępności komunikacyjnej Lublina

Miejsce Lublina w Polsce i Europie – jego ranga i atrakcyjność – zależą w pierwszej kolejności od poprawy dostępności komunikacyjnej miasta. Aby miasto mogło osiągać korzyści ze swojego położenia, potrzebujemy dróg łączących Lublin z resztą Polski i Europą, mostów na Wiśle, połączeń kolejowych, lotniczych i taniego, szerokopasmowego dostępu do Internetu. Możliwość szybkiego i łatwego dotarcia do Lublina różnymi środkami transportu sprawia, że miasto staje się miejscem spotkań i wymiany, zarówno w kontaktach międzynarodowych, jak i relacjach z okolicznymi gminami i regionem. Dostępność komunikacyjna wpływa również na przyjazność miasta i rozwój przedsiębiorczości, a także przyczynia się do wzmocnienia pozycji Lublina jako ośrodka akademickiego.

Ocena dostępności Lublina wymaga analizy wielu mierników ilościowych i opisowych. Wychodząc od analizy położenia Lublina w kontekście odległości i czasu dojazdu do polskich i zagranicznych miast, w raporcie zaprezentowano opis najważniejszych z punktu widzenia dostępności projektów w zakresie infrastruktury drogowej, dane o natężeniu ruchu na drogach wjazdowych do Lublina, następnie liczbę pasażerów i połączeń lotniczych, dostępne dane o połączeniach kolejowych oraz informacje o długości szerokopasmowej sieci światłowodowej i liczbie punktów dostępu Hot Spot.

Lublin jest największym miastem wschodniej Polski i stolicą województwa lubelskiego. Leży na pograniczu Wyżyny Lubelskiej, Polesia i Podlasia, niedaleko wschodniej granicy Unii Europejskiej. **Czas przejazdu i odległość do największych miast oraz przejść granicznych** zaprezentowano w tabeli 2.

Bez wątplenia miejsce Lublina w Polsce i Europie zależy w pierwszej kolejności od realizacji **projektów inwestycyjnych poprawiających dostępność komunikacyjną** miasta. Kluczową inwestycją dla układu komunikacyjnego miasta była obwodnica Lublina. Od 9 grudnia 2016 r. kierowcy korzystali już z wyczekiwanej, zachodniej **obwodnicy Lublina w ciągu drogi ekspresowej S19**. Oddanie tej drogi do użytku pozwoliło uzupełnić nowy układ komunikacyjny na obejściu miasta i wyprowadzić ruch tranzytowy. Ciężarówki jadące przez miasto dotychczasową drogą krajową nr 19 potrzebowały co najmniej pół

godziny, a częściej zdecydowanie więcej. Przejazd 23-kilometrowym odcinkiem od węzła Sławinek do węzła Felin zajmuje 11 minut, a pokonanie blisko 70-kilometrowego fragmentu drogi ekspresowej S17 od węzła Kurów Zachód do węzła Piaski Wschód – jedynie 35 minut¹. Rysunek 1 przedstawia przebieg obwodnicy wraz ze wskazaniem głównych węzłów zjazdowych.

Tabela 2. Odległość oraz czas przejazdu do wybranych miejsc w Polsce i na świecie

	Odległość (km)	Czas przejazdu koleją		
		2016	2017	2018
Miasta w Polsce				
Warszawa	161	2h 10min	2h 15min	3h 13min
Łódź	308	3h 28min	3h 33min	-
Wrocław	514	6h 55min	6h 52min	-
Kraków	273	4h 01min	4h 00min	-
Gdańsk	504	8h 50min	8h 57min ¹	6h 54min ²
Poznań	468	6h 15min	6h 12min	7h 25min
Przejścia graniczne				
Dorohusk (Ukraina)	96	1h 40min	1h 38min	1h 36min
Terespol (Białoruś)	161	4h 53min	-	-
Barwinek (Słowacja)	258	-	-	-
Międzynarodowe lotniska				
Świdnik (Port Lotniczy Lublin S.A.)	14,4	0h 16min	0h 15min	0h 12min
Warszawa (Port Lotniczy im. F. Chopina)	176	2h 40min	2h 36min	3h 26min
Rzeszów (Port Lotniczy Rzeszów-Jasionka)	159	3h 00min	3h 35min	3h 46 min
Miasta w Europie				
Mińsk	509	-	-	-
Lwów	220	-	-	-
Wiedeń	723	-	-	-
Praga	787	-	-	-
Berlin	738	-	-	-
Bruksela	1467	-	-	-

Uwagi: stan na koniec 2018 r.

¹ w drugiej połowie roku czas dojazdu znacznie się wydłużył;

² kolej funkcjonowała wyłącznie w okresie czerwiec wrzesień;

- brak informacji; oznacza brak bezpośrednich połączeń kolejowych.

Źródło: opracowanie własne.

¹ Aktualności [Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad Oddział Lublin](#), różne artykuły.

Lublin z Białymstokiem i Rzeszowem oraz dokończenie brakujących odcinków trasy S12 do Piotrkowa Trybunalskiego i do granicy z Ukrainą.

Wśród projektów inwestycyjnych realizowanych w latach 2016–2018 przez Generalną Dyрекcyję Dróg Krajowych i Autostrad warto zwrócić uwagę na²:

- Podpisanie umowy na realizację trzech kolejnych odcinków S17 między Warszawą a Lublinem – od węzła Lubelska do Garwolina (2016 r.).
- Oddanie do użytku dwóch wiaduktów nad zachodnią obwodnicą Lublina w ciągu drogi ekspresowej S19.
- Złożenie wniosków o wydanie zgody na realizację inwestycji drogowej na budowę trasy S17 od Garwolina do granicy z woj. lubelskim.
- W 2016 r. został otworzony kolejny wiadukt nad zachodnią obwodnicą Lublina przy objeździe w Uniszowicach.
- Zakończone zostały przebudowy mostów w Kowalinie na DK74 oraz na moście nad zalewem Bugu w Terespolu na DK2.
- Złożenie wniosków o wydanie zezwolenia na realizację kolejnych odcinków trasy S17 na terenie woj. lubelskiego.
- Oddanie do ruchu drogi ekspresowej S12 Puławy – w. Kurów Zachód na S17 o długości 11,9 km.
- W przygotowaniu: droga ekspresowa S19 gr. z woj. mazowieckim – Lublin (7 odcinków, 105,2 km, KP).
- W budowie: droga ekspresowa S19 Lublin – granica z woj. podkarpackim (6 odcinków, 75 km).
- W 2017 r. nastąpiła przebudowa kolejnych odcinków drogi krajowej nr 17 między obwodnicą Garwolina a Węzłem Kurów Zachód o łącznej długości 25,2 km.
- W tym samym roku, po wydaniu ZRID rozpoczęto budowę S17 na odcinku pomiędzy końcem obwodnicy Kołbieli a początkiem obwodnicy Garwolina.
- Podpisano również umowy na 3 kolejne odcinki stanowiące część ciągu drogowego Via Carpatia
- W 2017 r. rozpoczęły się prace nad **koncepcją programową S19 Lubartów–Lublin**. Prawie 24-kilometrowej długości odcinek posiadał przebieg wyznaczony decyzją środowiskową, a w ramach koncepcji programowej zaproponowane zostały warianty rozwiązań technicznych drogi ekspresowej (obiektów inżynierskich, kształtu węzłów, dróg do obsługi ruchu lokalnego, chodników i ciągów pieszo-rowerowych) oraz wykonano badania geologiczne w terenie.
- W tym samym roku wyłoniono również najkorzystniejsze oferty trasy S19 na odcinku Lublin–Kraśnik, które stanowią fragment ciągu przyszłej trasy Via Carpatia.
- W styczniu 2018 r. wskazano najkorzystniejszą ofertę na realizację koncepcji trasy S19 na odcinku Lubartów–Lublin oraz podpisano umowę z wykonawcą. Zgodnie z koncepcją w ramach przyszłej inwestycji przebudowane ma zostać obejście Lubartowa. Powstanie druga jezdnia, bezkolizyjne

² *Ibidem*.

węzły oraz wiadukty w ciągu dróg lokalnych. W miejscu obecnego skrzyżowania DK19 z drogą wojewódzką 815 powstanie węzeł Lubartów Północ, a na przecięciu z drogą powiatową prowadzącą przez Nowodwór do Kozłówek węzeł Lubartów Zachód. Dalej droga ekspresowa S19 pobiegnie nowym śladem omijając od wschodu Niemce. Na przecięciu z drogą wojewódzką 828 powstanie węzeł Niemce Wschód, a w okolicy obecnego skrzyżowania z drogą powiatową prowadzącą do Leonowa węzeł Niemce Południe.

Analizując dostępność transportową Lublina warto zwrócić uwagę na **natężenie ruchu na głównych trasach dojazdowych**. GDDKiA prowadzi badania natężenia ruchu drogowego na drogach krajowych, które realizowane jest w częstotliwości pięcioletniej. Ostatnie takie badanie zostało przeprowadzone w 2015 r. a jego wyniki przedstawione zostały w Raporcie monitoringowym Strategii Lublin 2020 za 2015 r.³ W badaniach tych analizowany jest ruch pojazdów silnikowych na sieci dróg kraju. Kolejny Generalny Pomiar Ruchu zostanie przeprowadzony przez GDDKiA w 2020 r.

Natężenie ruchu w mieście jest analizowane również przez Zarząd Dróg i Mostów w Lublinie. W przeciwieństwie do badań GDDKiA nie jest to pomiar całoroczny, jest za to przeprowadzany w częstotliwości rocznej. Z końcem 2018 r. wykonywanie badań z natężenia ruchu w mieście przekazane zostały nowoutworzonemu Wydziałowi Zarządzania Ruchem Drogowym i Mobilnością Urzędu Miasta Lublin, a za prowadzenie badań i przetwarzanie danych odpowiedzialny był Referat ds. mobilności aktywnej. Wyniki badania ruchu na najważniejszych ulicach w mieście leżących w ciągu dróg krajowych i wojewódzkich, przeprowadzonego na przełomie października i listopada w godzinach 16.00–17.00, znajdują się w tabeli 3. Na ich podstawie można stwierdzić, że najbardziej ruchliwymi trasami na obrzeżach Lublina były: al. Spółdzielczości Pracy leżąca w ciągu drogi wojewódzkiej nr 835 i al. W. Witosa prowadząca do drogi ekspresowej S12.

Tabela 3. Natężenie ruchu na wybranych drogach dojazdowych do Lublina

	Wjazd do miasta					Wyjazd z miasta				
	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018
ul. Abramowicka (DW 835)	669	920	516	652	493	827	895	776	1 004	608
al. Kraśnicka (DK 19)	827	841	984	952	872	835	823	924	884	922
ul. Nałęczowska (DW 830)	432	281	493	363	455	537	483	568	447	513
al. Warszawska (DK 12)	166	430	377	264	398	276	510	357	305	425
al. Spółdzielczości Pracy (DW 835)	1 112	1 387	1 408	1 428	1 125	1 314	1 202	1 458	1 428	1 357
ul. Turystyczna (DK 82)	577	559	480	572	645	981	883	828	748	895
ul. Metalurgiczna (DW 822)	581	287	576	764	605	458	525	690	806	731
al. W. Witosa (S12)	994	957	1 236	1 108	1 085	1 495	1 189	1 392	1 776	1 472
ul. Droga Męczenników Majdanka (S12)	413	388	499	511	511	548	451	614	614	682

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zarządu Dróg i Mostów w Lublinie.

Zasadniczą poprawę dostępności komunikacyjnej Lublina zapewnia otworzony w 2012 r. nowoczesny **Port Lotniczy Lublin S.A. w Świdniku**. W kolejnych latach funkcjonowania lotniska odnotowano coroczny wzrost liczby operacji lotniczych o 13,5% w 2016 r., 17,6% w 2017 r. i 6,1% w 2018 r. Liczba

³ Z wyjątkiem tych odcinków, dla których zarządcami są prezydenci miast na prawach powiatu. Więcej informacji o metodologii pomiaru ruchu w 2015 r. można znaleźć na [stronie internetowej GDDKiA](#).

obsłużonych pasażerów w 2016 r. wzrosła aż o 42,4%, w 2017 r. liczba wzrosła o 14,0% w stosunku do roku poprzedzającego, a w 2018 r. o 5,8%. W 2016 r. Port Lotniczy zrealizował łącznie 4 234 operacje lotnicze, obsługując przy tym 337 606 pasażerów. Większość (2 552) miała charakter ruchu rozkładowego, 1 658 – ruchu General Aviation, zaś 24 operacje zrealizowane zostały w systemie ruchu czarterowego. W 2017 r. Port Lotniczy Lublin S.A. zrealizował łącznie 4 980 operacje lotnicze, obsługując przy tym 430 346 pasażerów. Większość (3 250) miała charakter ruchu rozkładowego, 1 726 – ruchu General Aviation, zaś 4 operacje zrealizowane zostały w systemie ruchu czarterowego. W 2018 r. zrealizowanych zostało łącznie 5 283 operacji lotniczych, obsługując przy tym 455 188 pasażerów. Większość (3 621) miała charakter ruchu rozkładowego, 1 659 – ruchu General Aviation, zaś 3 operacje zrealizowane zostały w systemie ruchu czarterowego (por. tabela 4). Dane te świadczą o rozwoju tego projektu infrastrukturalnego.

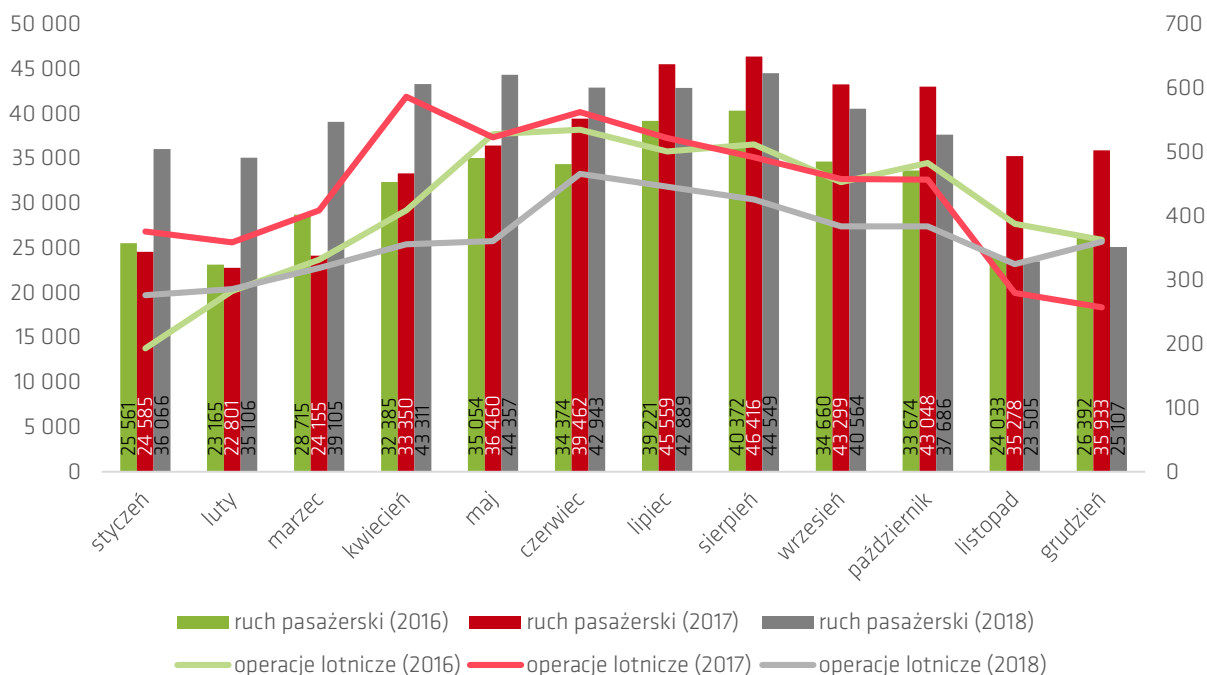
Tabela 4. Liczba operacji lotniczych oraz obsłużonych pasażerów według rodzaju ruchu lotniczego

	Liczba operacji lotniczych						Liczba obsłużonych pasażerów					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ruch rozkładowy	1 274	1 780	1 906	2 552	3 250	3 621	181 995	173 280	255 947	373 978	429 293	454 211
Ruch czarterowy	76	98	82	24	4	3	6 831	11 678	8 269	2 777	202	91
Ruch General Aviation	936	1 374	1 744	1 658	1 726	1 659	876	748	895	851	851	886
Razem	2 286	3 252	3 732	4 234	4 980	5 283	189 702	185 706	265 111	377 606	430 346	455 188

Źródło: dane Portu Lotniczego Lublin S.A.

Zaprezentowany poniżej wykres 1 przedstawia rozkład liczby obsłużonych pasażerów oraz zrealizowanych operacji lotniczych w ciągu ostatnich 3 lat. W 2016 r. i 2017 r. największą liczbę operacji i odprawionych pasażerów odnotowano w lipcu i sierpniu. W 2018 r. liczba pasażerów oraz operacji lotniczych była znacznie wyższa w stosunku do poprzednich analizowanych lat i już od początku roku można było zauważyć znaczący wzrost, a od kwietnia do września liczba pasażerów przekraczała granicę 40 tys. pasażerów miesięcznie. Różnica ruchu pasażerskiego oraz wykonywanych operacji lotniczych wiązała się z liczbą połączeń rozkładowych. Znaczna część lotów została wznowiona, o czym świadczą dane w tabeli 5., w której zawarte zostały kierunki lotów z Portu Lotniczego Lublin S.A., obowiązujące w latach 2016–2018.

Wykres 1. Liczba pasażerów (lewa oś) oraz operacji lotniczych (prawa oś) w poszczególnych miesiącach w latach 2016–2018

Źródło: dane Portu Lotniczego Lublin S.A.

W 2016 r. Port Lotniczy Lublin z sukcesem zakończył również proces certyfikacji według norm unijnych i otrzymał Europejski Certyfikat Lotniska Użytku Publicznego. Dokument potwierdza, że lubelskie lotnisko spełniło wszystkie najwyższe wymagania unijne, dotyczące zasad prawidłowego funkcjonowania portu i ma odpowiednią infrastrukturę, wyposażenie, personel oraz procedury niezbędne dla bezpiecznego przeprowadzania operacji lotniczych. Dotychczas Port Lotniczy Lublin otrzymał certyfikat wydany przez ULC w oparciu o przepisy krajowe, jednak wraz z wejściem w życie rozporządzenia Komisji Unii Europejskiej ustanawiającego wymagania oraz procedury administracyjne na poziomie unijnym, wprowadzony został nowy system certyfikacji. Podstawą tego systemu jest standaryzacja wymagań dla lotnisk w całej Europie, przy jednoczesnym zachowaniu elastycznego i indywidualnego podejścia do infrastruktury lotniczej.

Dnia 22 lutego 2016 r. z Portu Lotniczego Lublin wystartował pierwszy samolot do Eindhoven. Nowe połączenie do Holandii realizowane jest za pośrednictwem linii lotniczych WIZZ AIR, a rejsy odbywały się dwa razy w tygodniu. Od 20 czerwca do 5 września 2016 r. pasażerowie mogli korzystać z nowego wakacyjnego połączenia lotniczego z Lublina do Burgas, nadmorskiego kurortu w Bułgarii. Przewoźnikiem realizującym loty był Small Planet Airlines. Linie lotnicze Small Planet ogłosiły również nowe połączenie z Portu Lotniczego Lublin w maju 2017 r. Dzięki temu umożliwione zostały loty do Barcelony, Burgas i Heraklionu. Pierwszy rejs Polskich Linii Lotniczych LOT z Tel Awiwu do Lublina odbył się 18 czerwca 2017 r., a z Lublina do Tel Awiwu 19 czerwca 2017 r. Połączenie było obsługiwane z częstotliwością 2 razy w tygodniu przez cały rok. Do obsługi tej trasy PLL LOT docelowo skierował najnowsze samoloty we flocie – Boeingi 737-800 NG, zabierające na pokład do 186 pasażerów. Sezon letni 2017 w Porcie Lotniczym Lublin przyniósł znaczne rozszerzenie siatki połączeń. W rozkładzie pojawiło się 6 nowych tras. Lublin zyskał bezpośrednie połączenie do: Monachium, Tel Awiwu, Kijowa, Barcelony,

Liverpoolu oraz Heraklionu. Pojawiły się także 2 nowe linie lotnicze: PLL LOT oraz BMI Regional. W natężonym ruchu samolotowym oznaczało to 42 rotacje tygodniowo i ofertę na poziomie ponad 355 500 miejsc. Dnia 21 maja 2017 r. odbył się pierwszy lot z Lublina do Liverpoolu, inaugurując tym samym kolejne połączenie z Portu Lotniczego Lublin. Od 11 lipca 2017 r. przewoźnik easyJet wprowadził do sprzedaży połączenie pomiędzy Lublinem a Mediolanem (Malpensa). Port Lotniczy Lublin był drugim, po Krakowie, lotniskiem w Polsce obsługiwanym przez easyJet. Od 25 sierpnia 2017 r. linie lotnicze WIZZ AIR uruchomiły nową trasę z Polski do Kijowa, łącząc Lublin ze stolicą Ukrainy. Nowe połączenia miały za zadanie umacniać relacje biznesowe między Polską i Ukrainą. Z kolei 3 września 2018 r. Polskie Linie Lotnicze LOT połączyły Lublin z Lotniskiem Chopina w Warszawie. Połączenie jest dedykowane przede wszystkim pasażerom tranzytowym, co usprawniło komunikację pomiędzy Lublinem, a największymi ośrodkami miejskimi w Polsce.

Tabela 5. Kierunki połączeń lotniczych obowiązujących w latach 2016–2018

Destynacja	Data uruchomienia	Data zakończenia
Londyn Stansted	17.12.2012	-
Oslo	18.12.2012	-
Londyn Luton	18.12.2012	-
Frankfurt	03.07.2014	-
Sztokholm NYO	23.05.2015	-
Bruksela CRL	14.09.2015	11.01.2016
Doncaster DSA	15.09.2015	-
Dublin	25.10.2015 ¹⁾	-
Eindhoven	22.02.2016	-
Liverpool	21.05.2016	20.06.2018
Burgas	21.06.2016	05.09.2016
Monachium	27.03.2017	16.02.2019
Barcelona	01.05.2017	03.07.2017
Heraklion	14.06.2017	27.09.2017
Tel Awiw	19.06.2017	20.06.2018
Tel Awiw	20.06.2017	-
Dublin	01.07.2017	31.08.2017
Kijów	25.08.2017	-
Mediolan	29.10.2017	-
Werona	13.01.2018	24.02.2018
Warszawa	03.09.2018	-

Uwagi: ¹⁾ połączenie wznowione, poprzednie 18.12.2012–29.03.2014 r.

Źródło: dane Portu Lotniczego Lublin S.A.

O dostępności komunikacji miasta decyduje również **ilość oraz jakość połączeń kolejowych**. Połączenia międzywojewódzkie są obsługiwane przede wszystkim przez spółkę PKP Intercity S.A. oraz Przewozy Regionalne. W analizowanych latach 2016–2018 ruch kolejowy był utrudniony ze względu na trwające prace remontowe. W czerwcu 2017 r. rozpoczęto modernizację linii kolejowej nr 7 łączącą obszary dwóch województw – mazowieckiego i lubelskiego. PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. przeznaczyły ponad 3,5 mld zł na pierwszy etap jej modernizacji, co stanowiło największą inwestycję w ramach Krajowego Programu Kolejowego. Projekt był realizowany na odcinku Warszawa–Otwock–Dęblin–Lublin. Linia nr 7 to strategiczny szlak kolejowy dla województwa lubelskiego. W pierwszej fazie projektu przebudowywany został odcinek Piława–Lublin. W maju 2018 r. na trasie Lublin–Warszawa zamontowany został największy 170-metrowy most na Wieprzu. Wybudowane zostały nowe perony z windami oraz

przejście podziemne. Efekty prac przyczyniają się do skrócenia czasu przejazdu oraz zwiększenia komfortu i bezpieczeństwa podróżnych. W sierpniu 2018 r. trwały prace związane z modernizacją linii. Roboty prowadzone były na dwóch peronach stacji Lublin oraz w przejściu podziemnym. Przebudowywane zostały dwa mosty – nad rzeką Bystrzycą i Czerniejówką oraz trzy wiadukty nad ulicami: Diamentową, Męczenników Majdanka i Janowską. W przygotowaniu był również nowy przystanek Lublin Zachodni, który otworzono z końcem 2019 r.

Modernizacja linii kolejowej usprawni komunikację między ośrodkami Warszawa, Otwock, Dęblin, Lublin przyniesie korzyści w postaci nie tylko krótszego czasu przejazdu, ale także wygodnych stacji i peronów oraz wzrostu bezpieczeństwa na trasie. Przyjęto, że po modernizacji podróż najszybszym pociągami między Warszawą a Lublinem ma zająć około 1,5 godziny. Skrócenie czasu podróży będzie miało wpływ na zwiększoną atrakcyjność obu regionów.

Współcześnie o dostępności danego miejsca decydują już nie tylko drogi czy linie kolejowe. W dobie rewolucji teleinformatycznej odległość geograficzna traci na znaczeniu, a otwartość i dostępność Lublina zależy w coraz większym stopniu także od istniejącej infrastruktury teleinformatycznej. Monitorując postępy w tym zakresie zaprezentowano informacje o projektach poprawiających dostęp do Internetu, długość szkieletowej szerokopasmowej sieci światłowodowej i liczbę bezpłatnych punktów dostępu do sieci (Hot Spot).

W grudniu 2016 i 2017 r. **długość światłowodów w miejskiej sieci szerokopasmowej** wynosiła blisko 43 km, a w 2018 r. zwiększyła się do 44 km. Wynikało to z realizacji projektu „Rozbudowa miejskiej szerokopasmowej sieci szkieletowej” w ramach, którego zainstalowano i uruchomiono infrastrukturę teleinformatyczną zbudowaną w oparciu o urządzenia sieciowe do realizacji usług komunikacyjnych. Zamontowano nowe urządzenia sieciowe (przełączniki) w szkielecie sieci, które pozwalają na komunikację z szybkością 40 Gb/s. Stanowią one bazę do budowy systemów informatycznych służących do dystrybucji i udostępniania szeroko rozumianych treści i usług w ramach miejskiej szerokopasmowej sieci szkieletowej oraz gminnych jednostek oświatowych. Rozbudowa zapewnia możliwość bezpiecznej i wydajnej komunikacji w ramach obiektów podłączonych do miejskiej szerokopasmowej sieci szkieletowej. Sieć ta wykorzystywana jest na potrzeby własne Gminy Lublin i jednostek jej podległych. Główne ciągi światłowodowe przebiegają następującymi ulicami: Wieniawską, Lubomelską, Lipową, Narutowicza, Nadbystrzycką, T. Zana, al. Tysiąclecia, al. Solidarności, Al. Raławickimi, Jana Pawła II, al. Unii Lubelskiej.

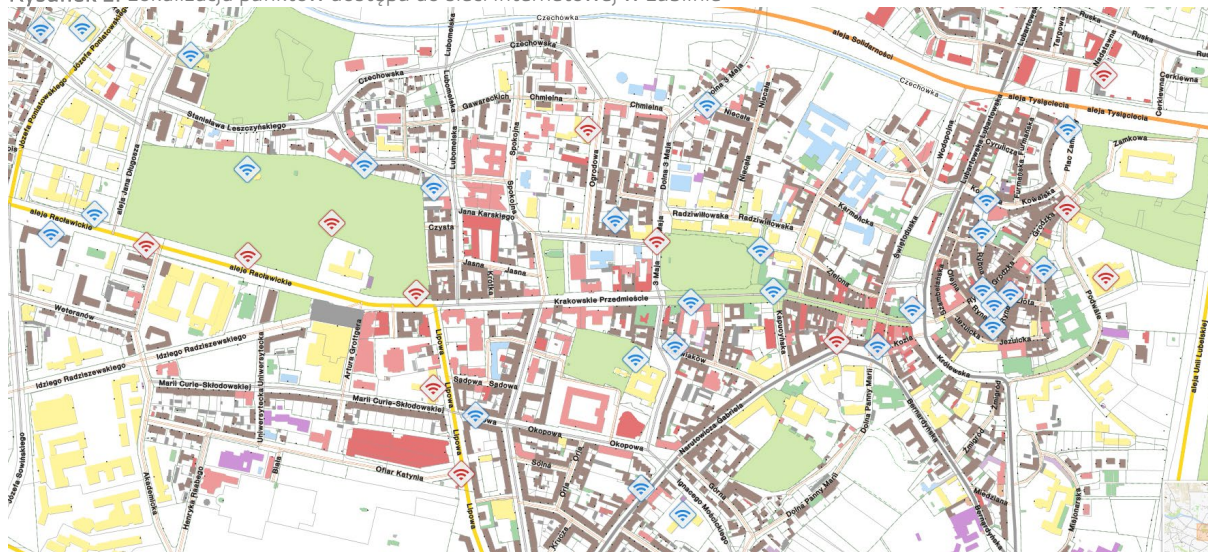
Na koniec poszczególnych lat 2016–2018 w Lublinie funkcjonowało 99 bezpłatnych punktów dostępu do sieci internetowej (Hot Spot). Liczba ta nie zmieniała się i była niższa o 95 punktów w stosunku do roku poprzedzającego (por. tabela 6). Aktualne rozmieszczenie wszystkich punktów Hot Spot można znaleźć na stronie internetowej Miejskiego Systemu Informacji Przestrzennej: geoportal.lublin.eu oraz na rysunku 5.

Tabela 6. Liczba bezpłatnych punktów dostępu do sieci internetowej (Hot Spot) w Lublinie (stan na koniec roku)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba punktów Hot Spot	40	59	194	99	99	99

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 2. Lokalizacja punktów dostępu do sieci internetowej w Lublinie

Źródło: materiały Urzędu Miasta Lublin.

W kolejnych latach realizacji *Strategii Lublin 2020* dostępność komunikacyjna miasta poprawiała się. Największy postęp w tym zakresie dotyczy wyników Portu Lotniczego Lublin, który odnotował wzrost obsługanych pasażerów. Skala wzrostu liczby pasażerów i liczby połączeń świadczy o umacnianiu przez Lublin pozycji regionalnej metropolii oraz jego rosnącej atrakcyjności jako destynacji inwestycyjnej i turystycznej. W obszarze infrastruktury drogowej warto zwrócić uwagę także na oddanie do użytku zachodniej części drogi ekspresowej S19 między węzłami Lublin Sławinek i Lublin Węglin, która stanowi fragment przyszłej trasy Via Carpatia. Podpisano również umowy na kolejne odcinki trasy S19, co przyczyni się do poprawy dostępności transportowej miasta i regionu. Kluczową inwestycją, która przekłada się na poprawę dostępności komunikacyjnej jest połączenie kolejowe ze stolicą Polski usprawniane dzięki realizacji modernizacji linii kolejowej nr 7 Lublin–Warszawa.

A.2. Rozwój relacji zewnętrznych

Uzupełnieniem i dopełnieniem poprawy dostępności komunikacyjnej Lublina jest budowanie relacji zewnętrznych – gospodarczych, naukowych, kulturalnych, społecznych i turystycznych. Relacje zewnętrzne generują ruch osób i są źródłem użytecznych inspiracji. Ich nawiązywanie można wspomagać przez uczestnictwo w projektach partnerskich, wzmacnianie roli Lublina jako pośrednika w kontaktach Zachodu i Wschodu, promocję turystyki czy budowanie cyfrowych zasobów miasta i regionu. Realizacja działań na tych płaszczyznach wpływa również na cele wskazane w innych obszarach rozwojowych: rozwój kultury czasu wolnego, rozwój przemysłu i usług czy umiędzynarodowienie uczelni wyższych.

Ocena relacji zewnętrznych Lublina wymaga analizy wielu mierników ilościowych i opisowych. Rozwój stosunków na poziomie pojedynczych obywateli można ocenić analizując liczbę turystów odwiedzających Lublin, bazę noclegową w mieście czy opinie turystów uzyskane w *Barometrze Turystycznym Lublina*⁴. Uzupełnieniem danych ilościowych jest analiza najważniejszych elementów oferty turystycznej miasta. Warto dodać, że na rozwój turystyki w Lublinie wpływ ma również szeroko rozumiana oferta spędzania czasu wolnego, która została zaprezentowana w części *B.4. Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego*. Aktywność władz samorządowych w zakresie rozwoju relacji zewnętrznych można natomiast oceniać na podstawie liczby porozumień i partnerstw z innymi miastami, wspólnie realizowanych projektów, działalności Centrum Kompetencji Wschodnich czy działań promocyjnych podejmowanych przez Urząd Miasta.

Liczba turystów korzystających z noclegów w Lublinie w 2016 r. wyniosła 255 823. W porównaniu do 2015 r. wzrosła więc o 15,5%, przy czym zwiększyła się zarówno liczba turystów krajowych, jak i zagranicznych. W 2017 r. liczba ta wyniosła 306 639 (+19,9%), a w ostatnim analizowanym roku była równa 333 803 (+8,9%). Ponadto, dane ukazują wyraźną tendencję zwiększania się udziału turystów krajowych w liczbie turystów ogółem (por. tabela 7).

W 2016 r. – w porównaniu do roku poprzedniego – wzrosła ogólna liczba turystycznych obiektów noclegowych, a w ślad za tym o 14,7% zwiększyła się **liczba dostępnych miejsc noclegowych**. Dzięki trzem nowym hotelom i jednemu obiektowi hotelowemu liczba miejsc w zwiększyła się o 370 (por. tabela 8). Liczba turystycznych obiektów noclegowych w 2017 r. zwiększyła się o 20,5% w stosunku do roku poprzedzającego, a liczba miejsc noclegowych była wyższa o ponad 300. W przypadku ostatniego analizowanego roku również zwiększyła się baza noclegowa o 17,0%, natomiast liczba miejsc w turystycznych obiektach noclegowych wyniosła ponad 4 tys. i zwiększyła się o 610. Tym samym można uznać, że Lublin posiada zdywersyfikowaną bazę noclegową zdolną zadowolić zarówno turystów poszukujących niedrogo noclegu, jak i tych oczekujących ekskluzywnej oferty.

⁴ *Barometr Turystyczny Lublina*, Biostat Sp. z o.o., różne lata. Publikacje dostępne na stronie [Urzędu Miasta Lublin](#).

Tabela 7. Liczba turystów krajowych i zagranicznych odwiedzających Lublin

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Turyści korzystający z noclegów ogółem, w tym:	190 685	193 912	210 892	221 408	255 823	306 639	333 803
<i>turyści krajowi</i>	137 028	140 747	154 281	163 947	189 904	234 845	261 910
<i>turyści zagraniczni</i>	53 657	53 165	56 611	57 461	65 919	71 794	71 893
Udział turystów zagranicznych w ogóle turystów	28,14%	27,42%	26,8%	25,95%	25,77%	23,41%	21,54%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Tabela 8. Baza noclegowa – obiekty oraz miejsca w turystycznych obiektach noclegowych

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Turystyczne obiekty noclegowe							
Ogółem, w tym m.in.:	27	29	32	34	39	47	55
<i>hotele</i>	15	16	19	21	24	28	31
<i>motele</i>	1	1	1	0	0	0	0
<i>inne obiekty hotelowe</i>	5	5	5	6	7	9	8
Miejsca w turystycznych obiektach noclegowych							
Ogółem, w tym m.in.:	2320	2 250	2 568	2 874	3 244	3 553	4 163
<i>hotele</i>	1552	1 470	1 801	1 949	2 222	2 515	2 888
<i>motele</i>	97	97	97	0	0	0	0
<i>inne obiekty hotelowe</i>	385	371	363	537	459	607	440

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Stopień wykorzystania miejsc noclegowych ogółem w 2016 r. wyniósł 36,8%, w 2017 r. był równy 40,9%, a w 2018 r. – 39,3%. W stosunku do poprzednich współczynnik ten był nieco wyższy (por. tabela 9). Warto zwrócić uwagę, że wzrost ten został osiągnięty w warunkach zwiększającej się liczby miejsc w turystycznych obiektach noclegowych, co świadczy o istnieniu potencjału dalszego wzrostu bazy noclegowej.

Tabela 9. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w turystycznych obiektach noclegowych w Lublinie (w %)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Stopień wykorzystania miejsc noclegowych	34,8	35,3	36,0	36,5	36,8	40,9	39,3

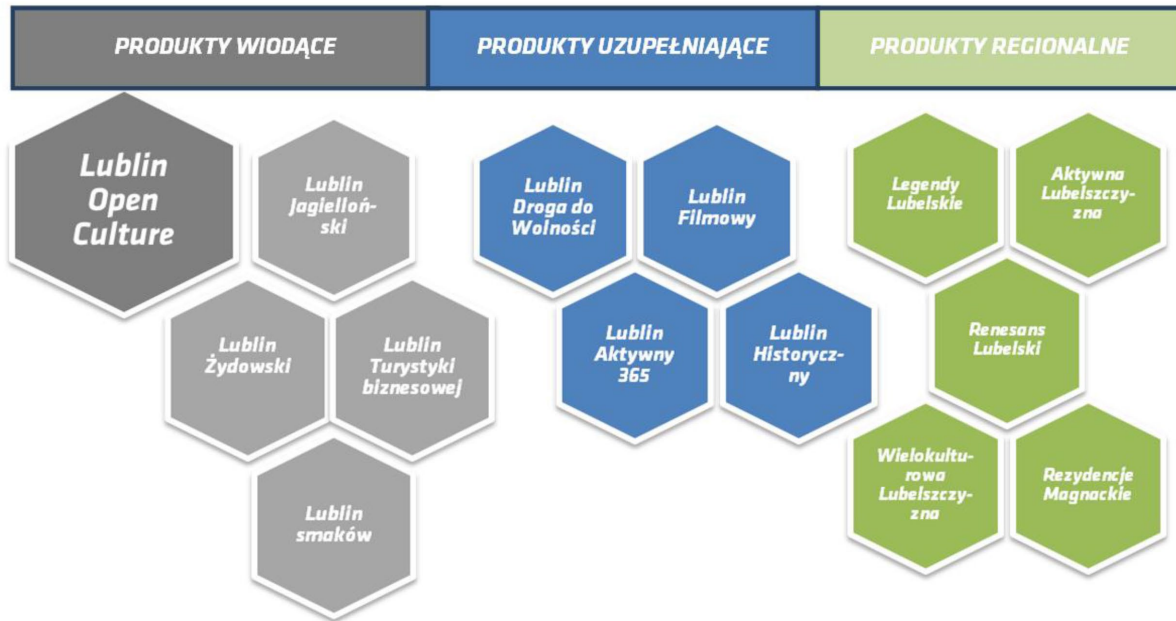
Uwagi: dane za okres od 1 stycznia do 31 grudnia. Stopień wykorzystania netto oblicza się dzieląc ogólną liczbę udzielonych noclegów przez ilość wszystkich oferowanych miejsc noclegowych w poszczególnych dniach miesiąca, w ciągu których były one faktycznie udostępnione. Dane dotyczą tylko tych jednostek, które złożyły sprawozdania statystyczne.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Kluczowe dla rozwoju funkcji turystycznej Lublina jest przygotowanie **oferty produktów turystycznych**. Produkty te mają charakter złożony, obejmując powiązane tematycznie atrakcje, zabytki i wydarzenia, a zarazem uwzględniają unikalne walory Lublina. Katalog propozycji tych produktów został opracowany w ramach prac nad *Strategią Rozwoju Turystyki Miasta Lublin do roku 2025*. W dokumencie tym przedstawiono 3 grupy produktów: wiodące, uzupełniające oraz regionalne⁵. Katalog produktów turystycznych Lublina prezentuje rysunek 3.

⁵ Zob.: *Strategia Rozwoju Turystyki Miasta Lublin do roku 2025*, Urząd Miasta Lublin, Lublin 2013, s. 3–10.

Rysunek 3. Schemat układu produktów turystycznych Lublina

Źródło: *Strategia Rozwoju Turystyki Miasta Lublin do roku 2025. Cz. II. Strategiczna*, Urząd Miasta Lublin, Lublin 2013, s. 10.

Badania do *Barometru Turystycznego Lublina* były prowadzone w 2017 i 2018 r. na próbie 615 turystów/odwiedzających Lublin. Zrealizowano je w czterech falach (minimum 150 wywiadów w jednej fali). Respondenci dobrani zostali metodą wygodnego doboru próby. Ankieterzy do badania zapraszali co trzecią pełnoletnią napotkaną osobę. Raport ten uwzględnił m.in. wskaźniki takie jak: bezpieczeństwo w mieście, komunikacja miejska, czystość miasta, atmosfera, dostępność informacji turystycznej, obsługa turystyczna oraz atrakcyjność wyodrębnionych obszarów.

Badani, którzy wyrazili zadowolenie z bezpieczeństwa w mieście stanowili 96,3% ogółu, w tym 48,9% było zdecydowanie zadowolonych. Porównując wyniki badania do edycji 2017 odnotowuje się nieznaczny wzrost liczby osób zadowolonych z bezpieczeństwa w Lublinie. Ocena satysfakcji z jakości komunikacji miejskiej w Lublinie wypadła gorzej niż miało to miejsce w przypadku bezpieczeństwa – zadowolenie z tego obszaru wyraziło 64,6% ankietowanych, w tym 27,3% było bardzo zadowolonych. Lublin przez 88,1% badanych postrzegany był jako czyste miasto. W tym 34,5% osób było bardzo zadowolonych z czystości w mieście. Ocena tego obszaru spadła z poziomu 91,5% jaki odnotowano w 2017 r. Kolejno oceniono ogólną atmosferę, jaka panuje w Lublinie. Z kolei 51,7% turystów i osób odwiedzających Lublin było bardzo zadowolonych z atmosfery w mieście oraz 38,9% raczej zadowolonych. Grupa osób, która negatywnie oceniła panującą atmosferę w Lublinie stanowiła jedynie 6,0%. Bardzo dobre noty dotyczyły także dostępności informacji turystycznej w mieście – 70,6% ankietowanych było zadowolonych z tego obszaru. Również jakość obsługi turystycznej w 2018 r. została nieco gorzej oceniona niż miało to miejsce w 2017 r. Z jakości obsługi turystycznej w 2018 r. było bardzo zadowolonych 29,8% osób oraz 29,4% raczej zadowolonych. Kolejno, w ramach badania sprawdzono atrakcyjność wyodrębnionych obszarów, tj.: ciekawe miejsca/atrakcje turystyczne, baza gastronomiczna, oferta handlowa, oferta kulturalna, oferta rozrywkowa, oferta sportowa/rekreacyjna. Najbardziej atrakcyjne okazały się miejsca, które można zwiedzać – 95,9% respondentów oceniło ten obszar

jako bardzo atrakcyjny lub raczej atrakcyjny. Kolejno uplasowała się baza gastronomiczna (94,6%), oferta handlowa (90,1%). Najmniej atrakcyjna okazała się oferta sportowa/rekreacyjna (64,9%).

Spoglądając bardziej szczegółowo na atrakcyjność Lublina, to Rynek na Starym Mieście (teren wokół Trybunału Koronnego) oraz Plac Litewski w opinii badanych osób były najbardziej atrakcyjnymi miejscami w mieście, spośród lokalizacji poddanych analizie. W obu tych przypadkach 93,8% badanych wskazało, że miejsca te są bardzo atrakcyjne lub raczej atrakcyjne. Atrakcyjność kolejnych badanych miejsc została oceniona w następujący sposób:

- Deptak (Krakowskie Przedmieście) – 89,9%;
- Błonia Zamkowe (tereny zielone przy Muzeum Lubelskim) – 77,7%;
- Plac po Farze – 76,1%;
- Plac Kaczyńskiego (tereny zielone przy Centrum Kultury) – 61,1%;
- Plac Rybny – 48,5%.

Produkty wiodące mają największy potencjał rozwoju, gdyż opierają się na najistotniejszych, wyróżnikowych atrakcjach turystycznych miasta. Ważne w ich rozwoju są także trendy zachodzące w turystyce, takie jak Turystyka 3D oraz popularność turystyki biznesowej i kulinarnej. Mają one szansę generować ruch turystyczny z całej Polski i Europy. Powinny stać się przedmiotem promocji i komunikacji marketingowej na rynkach polskich i zagranicznych. W perspektywie do 2025 r. będą stanowiły podstawę postrzegania oferty turystycznej miasta oraz główny cel podróży turystycznej do Lublina. Listę tych produktów wraz z ich opisem zaprezentowano w tabeli 11.

Produkty uzupełniające wykorzystują ważne atrakcje turystyczne miasta. Z ich oferty korzystają głównie turyści odwiedzający Lublin nie pierwszy raz lub zostający w mieście na dłużej. Stanowią atrakcyjne uzupełnienie programu pobytu turysty w Lublinie. Produkty regionalne są natomiast naturalnymi łącznikami oferty miasta i regionu. Dzięki uwzględnieniu Lublina w ich kontekście, stolica regionu stanowi często miejsce początku podróży turystycznych po Lubelszczyźnie. Odbiorcą produktów regionalnych jest najczęściej turysta rodzinny, zmotoryzowany, eksplorujący Polskę Wschodnią⁶.

⁶ *Ibidem*.

Tabela 10. Wiodące produkty turystyczne Lublina

Produkt	Opis
Lublin Open Culture	Obszar produktowy Lublin Open Culture integruje płaszczyzny silnie wyróżniające ofertę turystyczną Lublina, oparte o kulturę szeroką, obecną w mieście. W ramach obszaru można wyróżnić 5 podproduktów opartych o następujące sfery aktywności kulturalnej: autorskie wydarzenia kulturalne i festiwale, sztuka w przestrzeni miejskiej i galerie sztuki współczesnej, kultura akademicka, kultura wiedzy oraz oferta teatrów alternatywnych. W tym obszarze funkcjonuje spójny system dotarcia do turysty, z informacją o dostępnej ofercie. Sprawnie działający system stanowi podstawę turystycznej użyteczności wskazanych zagadnień kulturowych.
Lublin Jagielloński	Produkt Lublin Jagielloński proponuje turyście podróż dwiema ścieżkami, w odmienny sposób czerpiącymi z tradycji i kultury okresu Jagiellonów. Pierwsza ścieżka – historyczna – oferuje interaktywną podróż do czasów panowania dynastii Jagiellonów, które były złotym okresem w rozwoju Lublina i Polski. Ta propozycja wpisuje się w nurt nowoczesnej narracji historycznej i zakłada przekazanie wiedzy historycznej w możliwie najbardziej angażujący sposób. Drugą drogą traktuje tradycje okresu jagiellońskiego jako punkt wyjścia do jego reinterpretacji, czego przykładem jest Jarmark Jagielloński. Umożliwia ona turyście zapoznanie się z dziełami sztuki ludowej i przykładami kultury tradycyjnej, jak i współczesnego designu. Nacisk położony jest na ukazanie jak silne i atrakcyjne mogą być związki między rzemiosłem i sztuką ludową, a oryginalną modą, designem i innymi dziedzinami przemysłów kreatywnych.
Lublin Żydowski	Produkt Lublin Żydowski zachęca turystę do wędrowki po Lublinie, śladami jego dawnych mieszkańców wyznania mojżeszowego. Wykorzystuje przy tym zarówno nieliczne zachowane, materialne świadectwa kultury żydowskiej w mieście, jak i zgromadzone zasoby audiowizualne w przestrzeni Internetu.
Lublin Turystyki Biznesowej	Turystyka biznesowa w Lublinie podkreśla istotny wkład miasta w rozwój takich tematów jak kultura uczestnicząca, kompetencje wschodnie, wykorzystanie technologii informacyjnych i telekomunikacyjnych do rozwoju miasta oraz akademickość. Wymienione tematy stanowią podstawę kreacji całorocznego produktu przemysłu spotkań, opartego na kongresach, konferencjach, wystawach, prezentacjach i szkoleniach. Ponadto oferta Targów Lublin S.A. stale zyskuje na atrakcyjności, poprzez poprawę infrastruktury targowej, transportowej, hotelowej i gastronomicznej.
Europejski Festiwal Smaków	Lublin jest miejscem, w którym przez cały rok prezentowana jest tradycja dobrego, regionalnego smaku, opartego o najwyższej jakości produkty, pochodzące z rolniczego regionu Lubelszczyzny. Ofertę kulinarną miasta w skali kraju i Europy wyróżnia połączenie wielokulturowej tradycji i najnowszych trendów. Mowa tutaj przede wszystkim o umiejętnym połączeniu wysokiej jakości składników zaczerpniętych z kultury slow food'u oraz kreatywnej kuchni autorskiej. Dodatkową wartością i wyróżnikiem miasta na kulinarnej mapie Polski i Europy jest oferta unikatowych wydarzeń kulinarnych realizujących założenia miasta inspiracji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Strategii Rozwoju Turystyki Miasta Lublin do roku 2025. Cz. II Strategiczna*, Urząd Miasta Lublin, Lublin 2013.

Elementem rozwoju oferty turystycznej Lublina, w tym zwłaszcza rozwoju produktu Lublin Open Culture są różne **wydarzenia kulturalne, imprezy i festiwale** organizowane w mieście. Wiele z tych wydarzeń ma zasięg krajowy lub międzynarodowy i przyciąga turystów z Polski i zagranicy. Wśród nich warto wskazać szczególnie na duże wydarzenia kulturalne odbywające się w przestrzeni miejskiej: Noc Kultury, Festiwal Wschód Kultury – Inne Brzmienia Art'n'Music, Carnival Sztukmistrzów, Wielokulturowy Lublin, Międzynarodowe Spotkania Teatrów Tańca, Festiwal Wina, Festiwal Fantastyki Falcon oraz Jarmark Jagielloński. Zostały one szerzej zaprezentowane w części raportu poświęconej realizacji Celu Strategii B.4. *Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego*. W tym miejscu warto zaprezentować wybrane wydarzenia organizowane z inicjatywy Wydziału Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Lublin⁷.

⁷ Po zmianach organizacyjnych, od 2019 r. funkcjonują dwie odrębne komórki organizacyjne Urzędu Miasta Lublin, tj. Wydział Sportu i Biuro Rozwoju Turystyki.

Największym wydarzeniem dedykowanym turystom były kolejne edycje **Sezonu Lublin** – cyklu imprez inauguracyjnych okresu turystycznego w mieście. Głównym celem tego przedsięwzięcia jest przybliżanie uczestnikom dziedzictwa kulturowo-historycznego miasta oraz oferty atrakcji turystycznych.

W 2016 r. miasto we współpracy z 34 lokalnymi partnerami przygotowało specjalny program skierowany do osób w różnym wieku, od juniorów po seniorów. Ukazywał on bogactwo i potencjał turystyczny miasta o 700-letniej tradycji. W ramach Sezonu Lublin 2016 zorganizowano poznawanie smaków dawnego Lublina, mroczne spacerunki szlakiem Komisarza Maciejewskiego, zwiedzanie Muzeum Wsi Lubelskiej, Metropolitalnego Seminarium Duchownego, „Piwnicy pod Fortuną”, „Domu Słów” i Portu Lotniczego. Pojawiły się też zupełnie nowe wydarzenia jak odkrywanie tajemnic Klasztoru oo. Dominikanów w formie questingu. Uczestnicy Sezonu poprowadzili śledztwo w archiwum kryminalnym i zeszli do podziemi, by zobaczyć co kryje się pod powierzchnią Miasta Inspiracji.

Z okazji jubileuszu 700-lecia program Sezonu Lublin 2017 był wyjątkowy. Uczestnicy mieli do wyboru 98 imprez przygotowanych przez 31 partnerów. Od 28 kwietnia do 7 maja w 300 wydarzeniach wzięło udział prawie 7 000 osób. Szczególnym zainteresowaniem cieszył się opracowany przez PTTK cykl 7 spacerów historycznych opowiadających fascynującą historię Lublina od 1317 do 2017 r. Turyści chętnie poznawali wielokulturowość naszego miasta podczas prelekcji, warsztatów i degustacji prowadzonych przez Fundację „Wczoraj i dziś dla jutra”. Komplet widzów zasiadł na widowni Teatru Starego podczas wydarzenia Kocham, Lublin, Szanuję w wykonaniu Bartka Wąsika. Lubelska Regionalna Organizacja Turystyczna zaprosiła uczestników Sezonu na prelekcje o dawnym przemysłowym Lublinie, questy, gry miejskie, wycieczki szlakiem legend i lubelskie zagadki z audioguidem. Zainteresowanie wzbudziła inscenizacja lubelskiej legendy przygotowana w przestrzeni miasta przez Scenę InVitro i sen o lokacji miasta w opracowaniu Radosława I. Bułtowicza. W rolę mieszczan wcielali się przechodnie podczas wydarzenia „Zdjęcie historii” przygotowanego przez Lubelską Lokalną Organizację Turystyczną.

Motywy wiodącym VII edycji wydarzenia (Sezon Lublin 2018) był jubileusz 100-lecia odzyskania przez Polskę niepodległości. Blisko połowa wydarzeń nawiązywała do historii i wątków związanych z kształtowaniem się wolnej Polski, a impreza przebiegła pod hasłem „Lublin 1918-1920. Inspiruje nas wolność”. Uczestnicy mieli możliwość wyboru z ponad 280 różnorodnych imprez przygotowanych przez 32 partnerów. W ciągu 10 dni wydarzeń każdy, bez względu na zainteresowania lub wiek, mógł znaleźć coś interesującego. Przygotowane zostały również imprezy dla rodzin z dziećmi. Najmłodszy podróżowali w wózekkach podczas Baby Tour, a także zostali zabrani na spacer śladami historii ruchu niepodległościowego, nieco starsi z kolei podróżowali w czasie w ramach wycieczek na temat Lublina międzywojennego i poznali znaczenie wydarzeń, które miały miejsce w 1918 r. Historia to nie tylko zabytki, ale też smaki. Nie mogło więc zabraknąć warsztatów, podczas których uczestnicy wracali do czasów pradziadków skupiając się na smakach Lublina z okresu międzywojennego. Młode pokolenie poznało przepisy na cebularze, bajgle i „tajemnicze” makagigi. Uczestnicy Sezonu Lublin mogli zarejestrować się on-line za pośrednictwem strony www.sezon.lublin.eu.

Jednym z celów Sezonu Lublin jest budowanie efektywnych form współpracy środowisk zaangażowanych w rozwój turystyki w Lublinie, co należy uznać za ważny czynnik rozwoju turystyki w Lublinie.

Zainteresowani współtworzeniem programu Sezonu Lublin (wszelkie podmioty i osoby prowadzące działalność w sferze turystyki i krajoznawstwa, sportu i rekreacji, kultury oraz szeroko pojętej obsługi turystów) mogli składać swoje oferty w pierwszych miesiącach poszczególnych lat za pośrednictwem strony www.sezon.lublin.eu. Wymogiem koordynatorów imprezy było przygotowanie propozycji nawiązujących do Programu Rozwoju Produktów Turystycznych, szczegółowo opisanego w *Strategii Rozwoju Turystyki Miasta Lublin do roku 2025*.

Spośród innych wydarzeń promujących Lublin wśród turystów warto zwrócić uwagę na letnią i zimową edycję **Lublin Sportival**. Ideą wydarzenia Lublin Sportival jest zaprezentowanie oferty i potencjału sportowego Lublina, promocja wypoczynku i aktywnego spędzania wolnego czasu poprzez wydarzenie, które skupia mniejsze i większe przedsięwzięcia organizowane przez lubelskich pasjonatów. Ostatnia letnia edycja Lublin Sportival 2016 odbyła się 28 i 29 maja. Po raz pierwszy w Europie Środkowo-Wschodniej, odbyły się zawody wpisane do kalendarza imprez Pucharu Świata FMB World Tour Silver Event. Podczas dwudniowej imprezy miasto przygotowało cztery strefy sportowe: Strefę Rowerową, Strefę Deskorolkową, Strefę Parkour&Freerun, Strefę Bike Polo oraz Miasteczko Festiwalowe na Błoniach pod Zamkiem. Zawody w ramach Strefy Rowerowej zorganizowane zostały 28 maja. Profesjonalnie przygotowany tor rowerowy przebiegał wzdłuż Placu Zamkowego umożliwiając stworzenie nie tylko wymagających przeszkód, ale również zapewniając bliski kontakt zawodników z publicznością. W zawodach wzięli udział reprezentanci 12 krajów z 4 kontynentów (Azja, Europa, Ameryka Północna i Ameryka Południowa). Strefa Parkour&Freerun umiejscowiona była na Placu Po Farze. Udział w zawodach wzięło blisko 80 zawodników z całej Polski, w tym najsilniejsze ekipy z Warszawy, Białegostoku, Gdańska czy Krakowa. Na Miasteczku Festiwalowym na Błoniach pod Zamkiem, znajdował się pumtruck (mobilny tor do jazdy dla wszystkich chętnych) oraz wiele innych atrakcji umożliwiających udział dzieci i dorosłych. W ramach Strefy Deskorolkowej odbyły się zawody na Placu Teatralnym przy Centrum Spotkania Kultur. Na specjalnie przygotowanym skateparku emocje zapewniły najlepsze zespoły polskie i międzynarodowe. W strefa Bike Polo, która zlokalizowana była na boisku przy ul. Śliwińskiego 5 zorganizowane zostały zawody, w których udział wzięło 16 drużyn z Polski, Austrii, Czech, Niemiec, Litwy, Łotwy, Ukrainy oraz Finlandii.

Ostatnia zimowa edycja Lublin Sportival 2016 odbyła się 3 grudnia, również na terenie Placu Zamkowego w Lublinie. Blisko 50 profesjonalnych sportowców przyjechało do Lublina z całej Polski, jak również z takich krajów jak: Rosja, Czechy, Austria, Włochy, Anglia, Holandia, Norwegia, Islandia, USA. Publiczność podziwiała akrobacje i triki wykonywane na unikalnym torze w kształcie litery „Y” z 12 zróżnicowanymi przeszkodami. W ramach Strefy Dziecięcej Burtona pierwsze kroki na snowboardzie stawiali najmłodszy uczestnicy. Wyjątkową atmosferę podczas imprezy zapewniło specjalnie zaaranżowane oświetlenie toru głównego i kamienic wokół Placu Zamkowego oraz fasady budynku Muzeum Lubelskiego w Lublinie. Na zakończeniu wydarzenia odbył się koncert Spragnieni Lata realizowany dzięki współpracy Miasta Lublin i Ambry – właściciela marki Cydr Lubelski. W Lublinie zagraли L.U.C i Buka wraz z orkiestrą REBELBABEL.

Interesującym wydarzeniem organizowanym w Lublinie jest **Festiwal Legend Lubelskich**, który odbył się 24 września 2016 r. (II edycja) i 21 września 2017 r. (III edycja). Festiwal został zrealizowany przez Miasto Lublin i Stowarzyszenie Pilotów i Przewodników Turystycznych „Pogranicze”, a partnerem wydarzenia było Muzeum Lubelskie w Lublinie i Ośrodek „Brama Grodzka – Teatr NN”. Najbardziej popularne legendy lubelskie można było poznać podczas wycieczek Szlakiem Legend Lubelskich, które co godzinę wyruszały sprzed Trybunału Koronnego. Muzeum Lubelskie przygotowało specjalną ofertę zarówno dla dorosłych i seniorów, jak i dla dzieci i młodzieży w różnych kategoriach wiekowych. Ulicami Starego Miasta przeszedł różnokolorowy i głośny korowód, w którym wzięło udział wielu uczestników Festiwalu, jeźdźcy na koniach, aktorzy i animatorzy w strojach historycznych. Uczestnicy festiwalu mogli wysłuchać „Opowieści Szlachcica”, obejrzeć specjalnie przygotowane przedstawienie teatralne „Piękna Złotniczanka” oraz spektakle muzyczno-taneczne. Atrakcją były także gry zorganizowane w przestrzeni miejskiej skierowane zarówno dla dzieci, jak i dorosłych, a pośród nich gra z wykorzystaniem wielkoformatowych puzzli. W godzinach wieczornych w trzech wybranych miejscach Starego Miasta (Brama Krakowska, Plac Rybny, zaułek przy Bazylice oo. Dominikanów) można było obejrzeć iluminacje świetlno-dźwiękowe nawiązujące do znanych opowieści o Lublinie.

Lublin może rozwijać relacje zewnętrzne bazując na **współpracy z innymi miastami**. Szczególnie wartościowa może okazać się kooperacja z miastami o zbliżonych uwarunkowaniach, problemach czy aspiracjach. W ramach nawiązywania partnerstw oraz kontaktów międzynarodowych budowane jest uznanie dla Lublina i mieszkańców, a tym samym doceniane są ich walory oraz dokonania.

W 2016 r. Lublin miał 25 miast partnerskich i 1 miasto zaprzyjaźnione. W tym roku został podpisany również 1 list intencyjny. Na koniec 2017 r. nasze miasto miało 25 miast partnerskich i 13 zaprzyjaźnionych. Rok ten. był rekordowy, jeżeli chodzi o liczbę zawartych listów intencyjnych. Miasto Lublin podpisało 6 takich listów z następującymi miastami: Charkowem, Dnieprem, Krzywym Rogiem (Ukraina), Hjørring (Dania), Mariborem (Słowenia) i Wanadzorem w Armenii. Lublin, Łuck i Brześć podpisały porozumienie o współpracy w obszarze kultury. Dnia 30 września 2017 r. w Łucku podpisano porozumienie w sprawie współpracy Departamentu Kultury Urzędu Miasta Łuck, Gminy Lublin oraz Wydziału do spraw Ideologii, Kultury i Młodzieży Brzeskiego Miejskiego Komitetu Wykonawczego Republiki Białoruś, dotyczące przygotowywania mikroprojektów w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020. W 2018 r. podpisany został list intencyjny z Witebskiem (Białoruś). Miasto Lublin uczestniczyło także w ogólnokrajowym forum organizacji rowerowych PraRovar w Brześciu „Jak zachęcić uczniów do jazdy na rowerze w drodze do szkoły”. Wystąpienie polegało na przekazaniu dobrych praktyk związanych z realizacją kampanii „Rowerowa Wiosna”. Podsumowanie danych o liczbie miast partnerskich i zaprzyjaźnionych zaprezentowano w tabeli 11.

Tabela 11. Liczba miast partnerskich Lublina i podpisanych porozumień o współpracy

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba miast partnerskich	20	22	24	24	25	25	25
Liczba podpisanych porozumień o współpracy	0	2	2	0	1	13	17
Liczba podpisanych listów intencyjnych	4	3	0	3	1	2	4

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Podpisanie umów z miastami inicjuje bardziej pogłębioną współpracę, a powstające w ten sposób więzi między instytucjami i samymi obywatelami są niewymiernym bogactwem Lublina. W latach 2016–2018 współpraca Urzędu Miasta z miastami partnerskimi i zaprzyjaźnionymi przejawiała się w organizacji wspólnych wydarzeń kulturalnych i sportowych, wymianie wiedzy i dobrych praktyk, przygotowaniu projektów realizowanych na różnych płaszczyznach rozwojowych czy udzielaniu finansowego wsparcia dla wybranych form międzynarodowej aktywności instytucji i mieszkańców Lublina. Wśród nich warto wskazać na:

- Warsztaty kaligrafii z Oleksiem Chekałem. Wystawie Oleksija Chekała „*Typograficzna elegia albo nonsens wers i inna plątania*” towarzyszyły warsztaty kaligraficzne, które odbyły się w Izbie Drukarskiej Domu Słów przy ul. Żmigród 1. Oleksii Chekał to designer, kaligraf, historyk sztuki. Pracował jako wykładowca w Charkowskiej Państwowej Akademii Designu i Sztuki, a także w British School of Design w Moskwie. Prowadził liczne warsztaty kaligrafii i liternictwa w Ukrainie, Rosji, Białorusi, Kazachstanie, Włoszech, Francji itp. Zorganizował szkołę kaligrafii w Charkowie.
- Wizytę roboczą w Charkowie w zakresie międzynarodowej współpracy projektowej w ramach programu Erasmus+. Charków: Komitet Wykonawczy Rady Miasta Charków, Rada Młodzieżowa przy Merze Charkowa, udział w warsztatach i szkoleniach prowadzonych przez Radę Młodzieżową przy Merze Charkowa oraz zamknięciu Open Grants School.
- Przyjazd delegacji miasta Charków do Lublina, która zwróciła się z prośbą o wsparcie merytoryczne w dziedzinach, które dla nich są obecnie kluczowe: wdrożenie Systemu Zarządzania Jakością ISO; skuteczna realizacja polityki marki miasta; utworzenie oraz zarządzanie Specjalną Strefą Ekonomiczną; promowanie start-up'ów oraz współpraca z przedsiębiorstwami, wewnętrzne reformowanie urzędu/administracji miasta, utworzenie jednostki podobnej do Wydziału Projektów Nieinwestycyjnych, która mogłaby w przyszłości we współpracy z Lublinem bądź samodzielnie składać wnioski oraz realizować projekty na rzecz rozwoju miasta.
- Konferencję w Charkowie pt. „*Ukraina i państwa Wyszehradu: łączenie wysiłków na rzecz rozwoju miast*” – dobra praktyka z Lublina: Partnerstwo instytucyjne: miasto–uniwersytet–biznes jako kluczowe narzędzie rozwoju miasta.
- Uczestnictwo w Międzynarodowym Festiwalu Małych Form „Teatronic” w Charkowie. Nawiązanie współpracy Wydziału Kultury Urzędu Miasta Lublin i lubelskich środowisk teatralnych z Narodowym Związkiem Teatralnym Ukrainy organizatorem międzynarodowych festiwali teatralnych na Ukrainie.
- „*Lublin Basket Cup 2017*” – turniej młodych koszykarzy z miast partnerskich i zaprzyjaźnionych w Lublinie.

- Udział delegacji Debreczyna w wizycie studyjnej oraz oficjalnych obchodach 700-lecia Lublina i w uroczystej sesji Rady Miasta Lublin z okazji 700-lecia lokacji Lublina na prawie magdeburskim. W uroczystościach brali udział: Pan dr Ádám Kovács – Dyrektor Gabinetu Prezydenta Miasta, Pani Ivett Truczaków – Koordynator Departamentu Turystyki i Organizacji, Pan dr Antal Szekeres – Naczelnny Notariusz Debreczyna.
- Wizytę ekspercką na Wschodniej Ukrainie, w 4 partnerskich miastach: Sumy, Charków, Dniepr, Krzywy Róg, w ramach projektu *„Profesjonalne kadry w samorządzie lokalnym – budowanie kompetentnych zespołów administracji publicznej w zakresie wsparcia reformy samorządowej w Ukrainie”*, ze środków MSZ RP – Polska pomoc rozwojowa 2018.
- *„Szkoła Merów”* w Lublinie – w ramach programu delegacje z Truskawca, Wysznewe, Odessy, Połtawy, Kamieńska, Dniepru, Wyszogrodu Pryłuk, Czerniowców, Nieżyna oraz Czerkasów, odbyło się spotkanie z władzami miasta, w którym wzięli udział przedstawiciele wydziałów Urzędu Miasta oraz organizacje pozarządowe. Tematyka spotkania dotyczyła opracowania i wdrażania strategii rozwoju miasta, przyciągania inwestorów czy budowania marki miasta. Uczestnicy odwiedzili Specjalną Strefę Ekonomiczną i Lubelski Park Naukowo-Technologiczny.
- Wizytę delegacyjną z Dniepra w Lublinie. Goście zostali zapoznani z funkcjonowaniem straży miejskiej, zakresu jej działania, kompetencji, a także struktury organizacyjnej oraz zasad współpracy z Policją i innymi służbami. Odbyło się również spotkanie w Wydziale Bezpieczeństwa Mieszkańców i Zarządzania Kryzysowego, poświęcone m.in. monitoringowi miejskiemu.
- Współorganizację z Charkowem Walnego Zgromadzenia Stowarzyszenia Miast Laureatów Nagrody Europy, Lublin – czerwiec 2018 r. W Lublinie gościli przedstawiciele 13 europejskich miast. Tematem przewodnim Zgromadzenia, prowadzonego przez przedstawicieli Charkowa, pełniącego w tym roku funkcję Przewodniczącego Stowarzyszenia, była demokracja bezpośrednia i inicjatywy obywatelskie oraz mechanizmy ich wdrażania.
- Wizytę w ramach Dni Miasta Charkowa, które miały miejsce w dniach 21–25 sierpnia. W programie Dni Miasta zaplanowana została sesja plenarna z okazji III Międzynarodowego Zgromadzenia Miast Partnerskich Charkowa, a także ceremonia nadania tytułu Honorowego Obywatela Charkowa. Lubelska delegacja wzięła również udział w uroczystościach z okazji Dnia Niepodległości Ukrainy. Wizyta była także okazją do rozmowy z przedstawicielami władz miasta o wspólnych projektach, w tym podsumowania wizyty wolontariuszy z Charkowa w Lublinie, a także planowaniu współpracy między instytucjami kultury. Spotkanie było też okazją do spotkania z obecnymi na uroczystościach przedstawicielami miast partnerskich Lublina Iwano-Frankiwka, Rishon LeZion, Równego, Sum i Tibilisi.
- Projekt *„Polskie drogi do Niepodległości”* organizowany przez Senat RP za pośrednictwem Konsulatu Generalnego w Charkowie. Z okazji 100. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości do Lublina przyjechała 37-osobowa grupa dzieci i młodzieży z Polskiej Szkoły Sobotniej Polonii Char-

kowa istniejącej przy Stowarzyszeniu Kultury Polskiej w Charkowie. Celem projektu było budowanie wśród młodej Polonii i Ukraińców pozytywnego obrazu Polski, popularyzowania wkładu Polaków w rozwój świata i umacnianie tożsamości Polonii i Polaków za granicą.

- Realizację projektu *Applicable Representation of City Centres with Heritage Importance APPROACH – Prezentacja centrów miast historycznych w formie zdigitalizowanej* przez Gminę Lublin i lokalną firmę Doctum z Grenady. Ideą projektu było podjęcie działań edukacyjnych, pozwalających na promocję wiedzy o zabytkach i ochronie dziedzictwa kulturowego z wykorzystaniem nowoczesnych technologii, przede wszystkim potencjału branży IT w tworzeniu wirtualnych modeli miast. Produktem finalnym projektu były modele 3D przedstawiające historyczny rozwój przestrzenny miast partnerskich (Edynburg, Grenada, Budapeszt, Lublin), tutoriale pokazujące krok po kroku budowanie modeli 3D budynków historycznych, a także ogromna baza danych dotycząca historycznego Lublina, powstała w wyniku gromadzenia materiału referencyjnego potrzebnego do wykonania wirtualnych rekonstrukcji.

Współpraca Lublina z innymi miastami, a szczególnie partnerskimi, pozwala na **wspólną realizację wielu projektów finansowanych ze środków europejskich**. W latach 2016–2018 komórki organizacyjne Urzędu Miasta Lublin realizowały kilkanaście takich projektów (nie licząc kolejnych projektów międzynarodowych realizowanych przez lubelskie szkoły). Projekty zakończone w latach 2016–2018 to:

- *Creating a Good Local Economy through Procurement – Tworzenie dobrej, lokalnej gospodarki przez zamówienia publiczne – I i II faza* – projekt międzynarodowy w ramach Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego/Europejska Współpraca Terytorialna z programu URBACT III. Celem projektu było wsparcie miast uczestniczących w projekcie w zmianie podejścia do stosowania procedur zamówień publicznych, na takie które przyniesie większe korzyści dla gospodarki lokalnej pod względem środowiskowym i społecznym.
- *Europejski Uniwersytet Wschodni* – finansowany przez Komisję Europejską z programu Erasmus. Celem projektu *Europejski Uniwersytet Wschodni* była promocja Lublina jako miasta akademickiego, współpraca Gminy Lublin z uniwersytetami, pozyskanie dobrych praktyk na rzecz tworzenia oferty edukacyjnej i poza edukacyjnej Lublina dla studentów z krajów Partnerstwa Wschodniego, a także wsparcie polityk uczelni lubelskich w zakresie pozyskania studentów zagranicznych oraz kształcenia na kierunkach dopasowanych do potrzeb potencjalnych pracodawców w Lublinie oraz krajach PW.
- *Healthy Lifestyle for Aging Well* – finansowany przez Komisję Europejską z programu Erasmus. Projekt *Healthy Lifestyle for Aging Well* realizowany w ramach Akcji KA2 programu Erasmus+ znalazł się w pierwszej czwórce projektów w Unii Europejskiej pod względem jakości. Projekt HLAW był owocem międzynarodowej współpracy i zaangażowania studentów i wykładowców ze Słowenii, Polski, Finlandii i Portugalii. Uniwersytet Medyczny w Lublinie wziął w nim udział od 1 września 2014 r. Studenci i wykładowcy Wydziału Nauk o Zdrowiu aktywnie uczestniczyli we wszystkich jego działaniach.

- *Cities In Article 7. Miasta wdrażające art. 7* – projekt współfinansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego/Europejska Współpraca Terytorialna w ramach URBACT III. Celem projektu było utworzenie trwałej sieci miast realizujących zintegrowane inwestycje terytorialne. Sieć miast wpracowała metody i narzędzia promowania zintegrowanego podejścia, angażowania podmiotów lokalnych, pomiaru wpływu realizacji ZIT na obszary funkcjonalne, wdrażania zintegrowanych projektów i wspierania procesu decyzyjnego.
- *CREATIVE SPIRITS – Stymulowanie kreatywnej przedsiębiorczości poprzez przygotowanie i realizację miejskich strategii – I faza*, który był realizowany dzięki Europejskiemu Funduszowi Rozwoju Regionalnego/Europejskiej Współpracy Terytorialnej z programu URBACT III.
- *CreArt. Network of Cities for Artistic Creation CreArt. Sieć miast na rzecz twórczości artystycznej*. Projekt był współfinansowany przez Komisję Europejską w ramach programu Kreatywna Europa. Celem projektu było wspieranie działalności twórczej poprzez wymianę doświadczeń i dobrych praktyk oraz współpracę środowisk artystycznych z różnych państw i o różnych tradycjach kulturowych w zakresie opracowywania wspólnych metod kształcenia poszczególnych grup odbiorców i ustanowienia stałego i profesjonalnego systemu wymiany i współpracy artystów i kuratorów sztuki. Udział w projekcie przedstawiciele lubelskiego środowiska kultur było szansą na podniesienie kompetencji kuratorów i artystów, prezentację twórczości i osiągnięć lokalnych twórców w kontekście europejskim (podczas zbiorowych wystaw) oraz nawiązanie kontaktów i transfer wiedzy.
- *INTERCULTURE: International volunteering for city culture (Międzynarodowy wolontariat na rzecz kultury miejskiej)* – międzynarodowy projekt realizowany dzięki wsparciu Komisji Europejskiej w ramach programu Erasmus. Celem projektu było pozyskanie wsparcia na realizację dużych corocznych imprez odbywających się w Lublinie, wyposażenie młodych ludzi z Ukrainy w wiedzę i doświadczenie związane z organizacją dużych imprez miejskich, zachęcenie ich do aktywności oraz pogłębienie wzajemnego zrozumienia i poprawa relacji pomiędzy Polakami a Ukraińcami.
- *Urban Timemaps – Applicable Representation of City Centres with Heritage Importance APPROACH – Prezentacja centrów miast historycznych w formie zdigitalizowanej* – międzynarodowy projekt realizowany ze środków Komisji Europejskiej w ramach programu Erasmus. Projekt miał na celu popularyzację wiedzy o zabytkach i dziedzictwie historycznym z wykorzystaniem nowoczesnych technologii. Nastawiony był na działania edukacyjne łączące najnowsze możliwości techniki z wiedzą o kulturze i ochronie zabytków. Do założeń projektu należała wymiana doświadczeń oraz budowanie nowego kompleksowego i wielosektorowego partnerstwa przez różnego rodzaju instytucje oraz organizacje zajmujące się zarządzaniem, ochroną i popularyzacją dziedzictwa kulturowego, architekturą, urbanistyką, planowaniem przestrzennym itd.

Oceniając współpracę międzynarodową Urzędu Miasta warto zwrócić uwagę nie tylko na ilość, ale także na różnorodność realizowanych projektów – obejmują one stosunki społeczne, kulturowe czy ekonomiczne. Ich realizacja pozwala na osiągnięcie licznych korzyści dla Lublina i jego mieszkańców.

Łączenie zasobów i wiedzy partnerów międzynarodowych może – dzięki efektom skali i synergii – pozwolić na realizację celów niedostępnych pojedynczym podmiotom. Efektami współpracy są cenne kontakty biznesowe oraz transfer konkretnych metod pracy i rozwiązań. Współpraca międzynarodowa przynosi także niewymierne korzyści – poszerza horyzonty myślowe i pozwala na twórczą wymianę doświadczeń i pomysłów potwierdzając, że Lublin rzeczywiście zasługuje na miano „Miasta inspiracji”.

Ze względu na swą lokalizację i kulturowe powinowactwo, w Lublinie obecne jest zrozumienie dla problemów krajów Partnerstwa Wschodniego i innych położonych na wschód od Unii Europejskiej oraz wola współpracy w ich rozwiązywaniu. Potencjał ten wzmacnia **Centrum Kompetencji Wschodnich**, utworzone 10 kwietnia 2012 r. porozumieniem Prezydenta Lublina dr Krzysztofa Żuka, Marszałka Województwa Lubelskiego Krzysztofa Hetmana oraz Dyrektora Biura Projektowego Programu Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju w Polsce Kamila Wyszokowskiego.

W dniach od 29 września do 1 października 2016 r. odbyło się flagowe przedsięwzięcie CKW – **V Kongres Inicjatyw Europy Wschodniej**. Kongres jest spotkaniem przedstawicieli władz centralnych i lokalnych, organizacji pozarządowych oraz instytucji zaangażowanych we współpracę międzynarodową z Unii Europejskiej, krajów Partnerstwa Wschodniego i Azji Centralnej. Podczas uroczystego otwarcia wydarzenia wraz z merem Łucka Miasto Lublin sygnowało deklarację o pogłębieniu współpracy obu miast. Dokument ten został podpisany w 20. rocznicę partnerstwa obu miast. Na Kongres do Lublina przyjechali samorządowcy, przedstawiciele środowisk kultury i organizacji pozarządowych z Ukrainy, Białorusi, Mołdawii, Gruzji i innych państw Partnerstwa Wschodniego.

W 2017 r. odbyła się **VI edycja Kongresu Inicjatyw Europy Wschodniej** zorganizowana w dniach 26–27 września przez Urząd Miasta Lublin, Województwo Lubelskie i Centrum Kompetencji Wschodnich. Był on poświęcony perspektywom rozwoju Europy Środkowo-Wschodniej oraz wyzwaniom związanym z rozwojem miast i wsi. Omawiane były inicjatywy lokalne Lublina oraz krajów sąsiedzkich. Dyskutowano o innowacjach, które nie tylko pozwalają na realizację określonych zadań w sposób tańszy, szybszy i bardziej efektywny, ale także wyraźnie podnoszą jakość naszego codziennego życia. Ważne były też zagadnienia reform na Ukrainie. W związku z licznymi zagrożeniami, na jakie jest narażona współczesna Europa Środkowo-Wschodnia, ważne miejsce w programie zajęła też linia pt. „Polityka i bezpieczeństwo”. W Kongresie uczestniczyło 1 230 osób, liczba panelistów i moderatorów wyniosła 185 osób. Przedstawiciele mediów stanowili 28 osób, a liczba paneli dyskusyjnych to 38. W Kongresie uczestniczyli obywatele 20 państw takich jak: Polska, Ukraina, Armenia, Azerbejdżan, Austria, Białoruś, Gruzja, Mołdawia, Rumunia, Federacja Rosyjska, Francja, Stany Zjednoczone Ameryki, Wielka Brytania, Litwa, Łotwa, Niemcy, Hiszpania, Finlandia, Uzbekistan, Kazachstan.

W dniach 24 i 25 września 2018 r. odbyła się **VII edycja Kongresu Inicjatyw Europy Wschodniej** zorganizowanego przez Urząd Miasta Lublin, Województwo Lubelskie i Centrum Kompetencji Wschodnich. W ramach KIEW została zorganizowana linia programowa „Równość”, w tym dwa panele dyskusyjne „RÓŻNI ALE RÓWNI. O różnorodności w miejscu pracy” oraz „Niewidzialni mieszkańcy miast: obecność obcokrajowców w przestrzeni kultury”. Dnia 25 września Centrum Europy Wschodniej UMCS

wspólnie z Wydziałem Politologii UMCS, w ramach linii programowej „Polityka i bezpieczeństwo”, zorganizowało również panel dyskusyjny „Państwa Partnerstwa Wschodniego. Niepodległość, demokracja, konsolidacja”.

Analizując działalność Centrum Kompetencji Wschodnich warto zwrócić uwagę także na inne projekty i wydarzenia. Ważnym projektem współrealizowanym przez CKW był *Europejski Uniwersytet Wschodni* realizowany w ramach programu Erasmus+. W ramach projektu badane były potrzeby i motywacje studentów z krajów Partnerstwa Wschodniego, jak również promowane były dobre praktyki w zakresie doskonalenia oferty dla studentów zagranicznych oraz projektowania nowych kierunków studiów, dedykowanych tej grupie kandydatów. Inne działania, które wpisują się w realizację *Strategii Współpracy Terytorialnej Miasta Lublin na lata 2014–2020*, przyjętej uchwałą nr 82/IV/2015 Rady Miasta Lublin z dnia 26 lutego 2015 r. zaprezentowano w ramce 1.

Strategia Współpracy Terytorialnej Miasta Lublin na lata 2014–2020 została przyjęta uchwałą nr 82/IV/2015 Rady Miasta Lublin z dnia 26 lutego 2015 r.

Zgodnie z zapisami Strategii, misją Lublina jest skuteczne: inspirowanie i aktywizowanie do współpracy terytorialnej, wyznaczanie kluczowych kierunków współpracy Unia Europejska–Partnerstwo Wschodnie, generowanie korzyści społeczno-ekonomicznych wynikających ze współpracy ponad granicami oraz przeciwdziałanie stereotypom i działaniom podważającym przyjazny klimat współpracy terytorialnej. Misję tą należy realizować m.in. poprzez: gromadzenie, klasyfikowanie i upowszechnianie dobrych praktyk w zakresie przedsięwzięć realizowanych z partnerami w Europie Środkowo-Wschodniej, tworzenie przestrzeni do nawiązywania współpracy terytorialnej, kreowanie nowych idei, projektów, programów oraz tworzenie sieci partnerów międzysektorowych.

Celem strategicznym jest rozwijanie międzysektorowej sieci współpracy terytorialnej, prowadzącej do podniesienia jakości życia w Europie Środkowo-Wschodniej. Natomiast cele operacyjne zostały skoncentrowane wokół sześciu kluczowych obszarów:

1. Społeczeństwo obywatelskie.
2. Sprawne zarządzanie w administracji (dobre rządzenie).
3. Kultura dla rozwoju.
4. Nauka i edukacja.
5. Relacje biznesowe.
6. Zrównoważony rozwój miast.

W Strategii wskazano także na partnerów współpracy terytorialnej Lublina. Wśród miast partnerskich są to: Brześć (Białoruś), Iwano-Frankiwnsk, Lwów, Łuck, Równe i Sumy (Ukraina) oraz Tbilisi (Gruzja). Z miast zaprzyjaźnionych wskazano na Dniepropietrowsk, Tarnopol i Winnicę (Ukraina) oraz miasto Timisoara (Rumunia). Z kolei miasta deklarujące współpracę projektową to Kiszyniów (Mołdawia) oraz Mikołajów i Odessa (Ukraina).

Dokument ten jest dostępny na stronie Biuletynu Informacji Publicznej, a także za pośrednictwem strony strategia2020.lublin.eu.

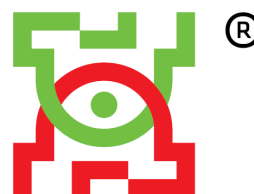
Źródło: opracowanie własne.

Ramka 1.
Strategia Współpracy
Terytorialnej Miasta
Lublin na lata 2014–
2020

Rozwój relacji zewnętrznych determinowany jest także poprzez szeroko rozumianą **działalność promocyjną Lublina w kraju i za granicą**. W tym zakresie warto wskazać na takie aspekty działalności promocyjnej, jak: tworzenie marki miasta, promocja ogólna i tematyczna potencjału Lublina, budowa oferty internetowej ukazującej jego atuty oraz osiągnięcia i nagrody dla miasta i jego instytucji. Do kształtowania wizerunku miasta oraz budowania jego atrakcyjności Urząd Miasta wykorzystuje System Identyfikacji Wizualnej Miasta Lublin. Do znaków marki, który jest podstawowym elementem Systemu Identyfikacji Wizualnej oraz systemu prezentacji miasta, należy logo miasta Lublin oraz sygnet. Sygnet zbudowany jest z układów bazujących na literach „L” i „U”. Kolorystyka nawiązuje do kolorów miasta. Sygnet posiada złożoną symbolikę. Nawiązuje poprzez skojarzenia do architektury (łuki, blanki,

baszta, wieża, sklepienie, brama, piwnica, rzut fortyfikacji itp.). Poprzez zachodzenie na siebie elementów mówi o przenikaniu kultur, części wspólnej, wyznacza centrum. Nawiązuje do „oka proroka” z planu miasta. Logo miasta składa się ze znaku graficznego (sygnetu), logotypu oraz claimu (hasła promocyjnego). Stanowi swego rodzaju sygnaturę miasta na przekazie, który miasto kieruje do potencjalnego odbiorcy.

Rysunek 4. Znaki marki – logo (z lewej) oraz sygnet (z prawej) Miasta Lublin

Źródło: materiały Urzędu Miasta Lublin.

Jednym z zadań Urzędu Miasta Lublin jest **promocja ogólna i tematyczna potencjału Miasta**. Promocja Lublina towarzyszy wielu różnym wydarzeniom i spotkaniom z gośćmi z kraju i zagranicy. Zestawienie wybranych wydarzeń zaprezentowano w tabeli 12. Podejmowane działania mają charakter wielowymiarowy, gdyż przyczyniają się nie tylko do osiągnięcia ogólnego celu rozwoju relacji zewnętrznych czy poprawy rozpoznawalności Lublina, ale także wzmacniają otwartość kulturową, przyczyniają się do rozwoju różnych aspektów miasta decydujących o jego przyjazności dla ludzi, zwiększają atrakcyjność Lublina dla nowych inwestorów, sprzyjają nawiązywaniu nowych kontaktów biznesowych, a także wzmacniają potencjał akademicki miasta.

W okresie poddanym analizie, a mianowicie w 2017 r., miały miejsce **obchody 700-lecia Lublina**. W 700. urodzinach Miasta Lublin, które odbyły się w dniach 10–15 sierpnia, wzięło udział ponad 200 000 mieszkańców i turystów. W Światowym Zjeździe Lublinian uczestniczyło około 300 osób. Do Lublina przyjechało około 100 osób z 32 delegacji z miast partnerskich i zaprzyjaźnionych. Widowisko teatralne „Sen o mieście”, podczas pięciu spektakli, w sumie obejrzało około 15 000 widzów. Rozdano ponad 50 000 kopii aktów lokacji wydrukowanych w szlachetnej, bibliofilskiej formie. Prawie 680 osób w przeciągu trzech dni obejrzało pokazy filmów o Lublinie w Teatrze Starym „Lublin na ekranie”. Niemal 2 700 osób przez sześć dni zobaczyło wystawę „Portret miasta. Lublin w malarstwie, rysunku i grafice 1618–1939” w Muzeum Lubelskim w Lublinie. Około 500 osób w ciągu zaledwie 4 godzin odwiedziło Zamek Lubelski, żeby obejrzeć oryginał Aktu Lokacji z 1317 r. W koncercie „Zakochani w Lublinie” wzięła udział rekordowa liczba ponad 30 000 osób. Lublinianie otrzymali 700 sadzonek herbowej winorośli, a tysiące osób spróbowało urodzinowego 7-metrowego tortu, 15 sierpnia w wydarzeniach uczestniczyło ponad 100 000 osób⁸.

Inauguracja Wielkiego Jubileuszu 700-lecia nadania praw miejskich Lublinowi nastąpiła podczas Sylwestra Miejskiego 2016/2017, w trakcie którego zaprezentowano m.in. multimedialne widowisko

⁸ Sprawozdanie z działalności Prezydenta Miasta Lublin w 2017 roku.

muzyczne opowiadające o historii miasta. Gala Programowa „Lublin 700”, podczas której w formie widowiska multimedialnego, po raz pierwszy przedstawiono pełny program wydarzeń artystycznych, sportowych, naukowych oraz społecznych obchodów Jubileuszu 700-lecia Miasta Lublin, a także wydawnictwo „1317–2017. 700 lat Lublina Wielki Jubileusz”, odbyła się 8 lutego w Sali Widowiskowej Centrum Kultury w Lublinie. Z okazji Międzynarodowego Dnia Tańca zrealizowano we współpracy z innymi jednostkami kulturalnymi widowisko z okazji 700-lecia lokacji Miasta „Taniec na siedmiu wzgórzach”. W ramach Międzynarodowego Dnia Tańca zaproszono do Lublina światowej sławy teatr tańca Kibbutz Contemporary Dance Company, który zaprezentował po raz pierwszy w Polsce spektakl „Horses in the Sky”. Organizowany 21. Festiwal Międzynarodowe Spotkania Teatrów Tańca koncentrował się na ukazaniu zarówno różnic, jak i cech wspólnych oraz nawiązaniu dialogu pomiędzy często skrajnymi fenomenami tanecznymi. Organizowane przez Lubelski Salon Artystyczny obchodzący w 2017 r. jubileusz 10-lecia Prezentacje Form Muzyczno-Teatralnych „Dźwięki Słów”, to najciekawsze spektakle muzyczno-teatralne, które ukazują, że dźwięk i ekspresja nadają słowom niepowtarzalnego znaczenia. W ramach Festiwalu odbyły się musicale, spektakle dla dzieci i dorosłych oraz koncerty. W 2017 r. odbyła się 10. Jubileuszowa edycja festiwalu Wielokulturowy Lublin, podczas której wydarzenia artystyczne i edukacyjne umożliwiały poznanie kultury i tradycji mniejszości narodowych, etnicznych i wyznaniowych. W ramach obchodów Jubileuszu 700-lecia Miasta Lublin na dziedzińcu Zamku Lubelskiego zaprezentowano wielkie widowisko teatralne opowiadające o najważniejszych wydarzeniach z dziejów miasta pt. „Sen o mieście”. Sukces odniósł również prezentowany na dziedzińcu Zamku spektakl w reżyserii Łukasza Witt-Michałowskiego, będący adaptacją sceniczną powieści Marcina Wrońskiego, pt. „Pogrom w przyszły wtorek”.

Tabela 12. Promocja miasta Lublin w latach 2016–2018

Miejsce i data	Opis wydarzenia
Sprawy gospodarcze	
Lublin, 5 kwietnia 2016	Ukraińscy samorządowcy byli autorami najlepszych projektów nagrodzonych w 2015 r. w ramach ogólnokrajowego konkursu, który dotyczył: współpracy, efektywności energetycznej oraz promowania aktywności gospodarczej i tworzenia nowych miejsc pracy. Spotkanie w Lublinie z przedstawicielami Urzędu Miasta dotyczyło aspektów promowania aktywności gospodarczej oraz tworzenia nowych miejsc pracy.
Sumy, 5–7 maja 2016	W dniach 5–7 maja odbyło się w Sumach Międzynarodowe Forum Gospodarcze. Jego celem był kompleksowy rozwój i pogłębienie dialogu między Ukrainą i Polską, tj. pomiędzy miastami partnerskimi Sumami a Lublinem. Poruszono kwestię realizacji wspólnych inicjatyw w dziedzinie edukacji, kultury, nauki, programów badawczych, wymiany studentów z obu miast.
Ullensaker, 2 marca 2017	Program wizyty lubelskiej delegacji obejmował spotkania z przedstawicielami administracji Ullensaker i zapoznanie się ze stosowanymi w Norwegii innowacyjnymi rozwiązaniami w zakresie efektywności energetycznej. Pracownicy Biura Zarządzania Energią Urzędu Miasta Lublin mieli okazję zobaczyć oszczędne i ekologiczne systemy zarządzania temperaturą powietrza w planowanym do otwarcia nowym terminalu lotniska Gardermoen (Oslo), poznać lokalne rozwiązania utylizacji odpadów oraz spotkać się z norweskimi specjalistami w dziedzinie zarządzania energią w obiektach publicznych.
Lublin, 22 czerwca 2017	W czerwcu 2017 r. Lublin przyjął delegację z Niksić (Czarnogóra). Pan Veselin Grbović, Burmistrz Miasta Niksić, spotkał się z Panem Krzysztofem Żukiem, Prezydentem Miasta Lublin. Rozmowy dotyczyły współpracy gospodarczej, kulturalnej oraz sportowej.

Miejsce i data	Opis wydarzenia
Mińsk i Witebsk, 13–16 marca 2018	W dniach 13–16 marca br., delegacja lubelska z panem Arturem Szymczykiem, Zastępcą Prezydenta Miasta, odwiedziła Mińsk i Witebsk. Podczas wizyty w Mińsku delegacja spotkała się z kierownictwem Ambasady RP w Mińsku oraz Instytutu Polskiego, odwiedziła Park Naukowo-Technologiczny Politechniki Mińskiej oraz wzięła udział w obchodach 80. rocznicy powstania Dzielnicy Sowieckiej Mińska. W Witebsku natomiast podpisano List Intencyjny o współpracy między oboma miastami, swoją ofertę zaprezentowała Wolna Strefa Ekonomiczna „Witebsk”. Odbyły się także spotkania z białoruską Polonią – przedstawicielami Związku Polaków na Białorusi, a także Polskiej Macierzy Szkolnej.
Lwów, 10 września 2018	W dniach 7–9 września 2018 r. przedstawiciele lubelskiego Ratusza reprezentowali miasto Lublin podczas VII Polsko-Ukraińskiego Festiwalu Partnerstwa we Lwowie. Członkowie delegacji spotkali się z władzami miasta – Panem Andrijem Sadowym oraz Konsulem Generalnym RP – Panem Łukaszem Wolskim. Na stoisku promocyjnym Lublina wszyscy zainteresowani mogli zapoznać się z ofertą turystyczną, edukacyjną oraz biznesową Lublina. W wydarzeniu brali udział przedstawiciele 9 polskich województw: lubelskiego, dolnośląskiego, kujawsko-pomorskiego, małopolskiego, mazowieckiego, podkarpackiego, pomorskiego, śląskiego, warmińsko-mazurskiego, a także miast: Lublin, Kraków, Przemyśl, Rzeszów, Warszawa i Wrocław.
Lublin, 17 września 2018	Dnia 17 września 2018 r. w Pałacu Parysów odbyło się spotkanie delegacji z Chin z Dyrektorem Wydziału Strategii Obsługi Inwestorów, pracownikami Biura – Centrum Współpracy Międzynarodowej i Kancelarii Prezydenta, a także Dyrekcją Departamentu Gospodarki i Współpracy Zagranicznej Urzędu Marszałkowskiego. Uczestnicy spotkania rozmawiali o współpracy gospodarczej i akademickiej między regionami, o możliwościach wymian studenckich, a także wymiany doświadczeń w zakresie innowacji. Delegacja chińska zaznaczyła, że współpraca biznesowa i naukowa jest dla nich najważniejsza oraz wyraziła głęboką nadzieję na wspólne projekty oraz wymiany studentów i kadry profesorskiej między naszymi miastami i regionami.
Iwano-Frankiwsk, 27–28 września 2018	W dniach 27–28 września 2018 r. w Iwano-Frankiwsku odbył się IV Międzynarodowe Forum Ekonomiczno-Inwestycyjne „Partnerstwo i perspektywa”. Podczas Forum zaplanowano również ceremonię wręczenia Nagrody Europy 2018 dla Iwano-Frankiwsk. W uroczystościach uczestniczyć będą delegacje zagraniczne z miast partnerskich, w tym delegacja z Lublina. Nasze miasto reprezentować będzie Pan Artur Szymczyk – Zastępca Prezydenta Miasta oraz Pan Krzysztof Stanowski - Dyrektor Biura – Centrum Współpracy Międzynarodowej.
Nauka i edukacja	
Wilno, luty 2016	Promocja potencjału akademickiego Lublina podczas międzynarodowych targów edukacyjnych w Wilnie (Litwa).
Mińsk, luty 2016	Promocja potencjału akademickiego Lublina podczas międzynarodowych targów edukacyjnych w Mińsku (Białoruś).
Tbilisi, luty 2016	Promocja potencjału akademickiego Lublina podczas międzynarodowych targów edukacyjnych w Tbilisi (Gruzja).
Lizbona, marzec 2016	Promocja potencjału akademickiego Lublina podczas międzynarodowych targów edukacyjnych w Lizbonie (Portugalia).
Kijów, kwiecień 2016	Promocja potencjału akademickiego Lublina podczas międzynarodowych targów edukacyjnych w Kijowie (Ukraina).
Denver, maj 2016	Promocja potencjału akademickiego Lublina podczas międzynarodowych targów edukacyjnych NAFSA w Denver (USA).
Lwów, wrzesień 2016	Promocja potencjału akademickiego Lublina podczas festiwalu miast partnerskich we Lwowie (Ukraina).
Baku, październik 2016	Promocja potencjału akademickiego Lublina podczas międzynarodowych targów edukacyjnych w Baku (Azerbejdżan).
Ukraina, listopad 2016	Promocja potencjału akademickiego w formie objazdowej z lubelskimi uczelniami w Ukrainie: Sumy, Charków, Dnipro, Krzywy Róg, Kijów.
Kijów, listopad 2016	Promocja potencjału akademickiego Lublina podczas międzynarodowych targów edukacyjnych w Kijowie (Ukraina).
Ałmaty, listopad 2016	Promocja potencjału akademickiego Lublina podczas międzynarodowych targów edukacyjnych w Ałmaty (Kazachstan).
Wilno, luty 2017	Promocja potencjału akademickiego Lublina podczas międzynarodowych targów edukacyjnych w Wilnie (Litwa).
Mińsk, luty 2017	Promocja potencjału akademickiego Lublina podczas międzynarodowych targów edukacyjnych w Mińsku (Białoruś).

Miejsce i data	Opis wydarzenia
Lwów, marzec 2017	Promocja potencjału akademickiego Lublina podczas międzynarodowych targów edukacyjnych we Lwowie (Ukraina).
Taszkient, marzec 2017	Promocja potencjału akademickiego Lublina podczas międzynarodowych targów edukacyjnych w Taszkencie (Uzbekistan).
Kijów, kwiecień 2017	Promocja potencjału akademickiego Lublina podczas międzynarodowych targów edukacyjnych w Kijowie (Ukraina).
Charków, sierpień 2017	Promocja potencjału akademickiego Lublina podczas międzynarodowych targów edukacyjnych w Charkowie (Ukraina).
Baku, październik 2017	Promocja potencjału akademickiego Lublina podczas międzynarodowych targów edukacyjnych w Baku (Azerbejdżan).
Kijów, listopad 2017	Promocja potencjału akademickiego Lublina podczas międzynarodowych targów edukacyjnych w Kijowie (Ukraina).
Tbilisi, luty 2018	Promocja potencjału akademickiego Lublina podczas międzynarodowych targów edukacyjnych w Tbilisi (Gruzja).
Stambuł, marzec 2018	Promocja potencjału akademickiego Lublina podczas międzynarodowych targów edukacyjnych w Stambule (Turcja).
Ałmaty, kwiecień 2018	Promocja potencjału akademickiego Lublina podczas międzynarodowych targów edukacyjnych w Ałmaty (Kazachstan).
Kijów, kwiecień 2018	Promocja potencjału akademickiego Lublina podczas międzynarodowych targów edukacyjnych w Kijowie (Ukraina).
Ukraina, maj 2018	Promocja potencjału akademickiego w formie objazdowej z lubelskimi uczelniami w Ukrainie: Kamieniec Podolski, Czerniowce, Kołomyja, Iwano Frankiwsk, Lwów.
Filadelfia, maj 2018	Promocja potencjału akademickiego Lublina podczas międzynarodowych targów edukacyjnych NAFSA w Filadelfii (USA).
Stambuł, październik 2018	Promocja potencjału akademickiego Lublina podczas międzynarodowych targów edukacyjnych w Stambule (Turcja).
Taszkient, listopad 2018	Promocja potencjału akademickiego Lublina podczas międzynarodowych targów edukacyjnych w Taszkencie (Uzbekistan).
Kijów, listopad 2018	Promocja potencjału akademickiego Lublina podczas międzynarodowych targów edukacyjnych w Kijowie (Ukraina).
Kultura i sport	
Pernik, 29–31 stycznia 2016	W dniach 29–31 stycznia 2016 r. w Perniku odbył się jubileuszowy XXV Festival SURVA. W 2009 r. Pernik został ogłoszony Europejską Stolicą Festiwalu Survaków. Wśród kilkutyśnej rzeszy uczestników, swoich reprezentantów, mają także inne kraje bałkańskie: Serbia, Czarnogóra, Macedonia. Prym wiodą przedstawiciele wiosek Regionu Pernickiego. Na festiwalu była obecna delegacja z Lublina. Oba miasta podpisały umowę partnerską w 2001 r.
Munster, 31 marca 2016	Miasto Munster z okazji jubileuszu 25-lecia partnerstwa przygotowało koncert muzyki chóralnej, który odbył się z udziałem lubelskiej delegacji. Zaplanowano również spotkania władz obu miast. Delegacja lubelska odwiedziła również, działające w Munster, Towarzystwo Wspierania Partnerstwa Miast Munster–Lublin. W jubileusz partnerstwa wpisana się konferencja poświęcona miejskiej mobilności. Jeden z tematów dotyczył wyzwań w zakresie ograniczonego miejsca w centrach miast. Organizatorzy przewidzieli również warsztaty i wycieczkę rowerową po mieście. W konferencji wziął udział przedstawiciel Lublina, który na co dzień odpowiada za politykę mobilności w naszym mieście. Delegacja sprawdzała stan przygotowania Lublina do organizacji przyszłorocznych Mistrzostw Europy w piłce nożnej reprezentacji do lat 21. Pracownicy UEFA i PZPN zapoznali się z możliwościami technicznymi Areny Lublin. Członkowie połączonej ekipy UEFA i PZPN wysłuchali krótkiej prezentacji z głównymi informacjami o historii i teraźniejszości Lublina, z naciskiem na akademickość miasta i potencjał kulturalny z największymi imprezami kulturalnymi, jak Noc Kultury, Carnaval Sztukmistrzów i Jarmark Jagielloński łącznie.
Lublin, 6 kwietnia 2016	W programie obchodów, powiązanych z 354-leciem miasta Iwano-Frankiwsk, organizatorzy zaplanowali koncerty zespołów pt. „Karpacka przestrzeń”, festiwal poświęcony wyrobom kowalskim, jarmark sztuki i rzemiosła. Ciekawym pomysłem zaproponowanym gościom, był wspólny spacer rowerowy, z udziałem przedstawicieli miast, współpracujących z Iwano-Frankiwskiem. Oprócz spotkań o charakterze kulturalnym, delegacja lubelska spotkała się z władzami Iwano-Frankiwsk, na rozmowach poświęconych przygotowywaniu wspólnych projektów, do konkursu grantowego w ramach Programu Współpracy Polska-Białoruś-Ukraina.

Miejsce i data	Opis wydarzenia
Lublin, 6 czerwca 2016	Finał obchodów jubileuszu 25 lat partnerstwa Lublin–Munster odbył się na Placu Teatralnym w Lublinie, w obecności Prezydenta Lublina, Krzysztofa Żuka i Burmistrza Miasta Munster, Gerharda Jokscha. W ramach wydarzenia miało miejsce uroczyste zakończenie Kampanii Rowerowy Maj i Konkursu wiedzy „Wszystko o Munster”, organizowanych w ramach obchodów 25-lecia partnerstwa miast, Lublina i Munster. W Kampanii Rowerowy Maj, aktywnie wzięło udział blisko 3 tys. uczniów z 31 szkół podstawowych i gimnazjalnych, którzy w ciągu całego maja, odbyli blisko 26 tys. dojazdów do szkoły na rowerze, rolkach czy hulajnogach. Dodatkowo, kilkuset uczniów zgłosiło swój udział w Konkursie wiedzy „Wszystko o Munster”, przygotowanym przez Stowarzyszenie Obywatelskie Lublin–Munster.
Lwów, 29 sierpnia 2016	V Polsko - Ukraiński „Festiwal Partnerstwa” – w programie festiwalu zaplanowano wiele wydarzeń kulturalnych, takich jak koncerty zespołów z Polski i Ukrainy, które odbyły się na scenie letniej, na dziedzińcu lwowskiego ratusza. Jak co roku miasta i województwa, zaprezentowały się na stoiskach promocyjnych w parku im. Iwana Franki.
Równe, 1 września 2017	Mieszkańcy Równego, zaproszeni goście, uczestniczyli w różnych wydarzeniach kulturalnych, które zostały przygotowane specjalnie na dni miasta. Wśród nich, po raz szósty zorganizowano Międzynarodowy Festiwal Sztuki Kowalskiej. Dużą atrakcją była parada aniołów, a także wiele imprez plenerowych, wystaw i koncertów, które zgromadziły tłumy mieszkańców. Lubelska delegacja, oprócz spotkania z władzami Równego, spotkała się również z Prezesem Polskiego Towarzystwa Równieńczyzny, które skupia wokół siebie Polaków zamieszkających na tych terenach.
Sprawy społeczne	
Charków, 10 maja 2016	W ramach Forum Turystycznego w Charkowie delegacja z Lublina, oprócz zaprezentowania naszego miasta podczas Forum, spotkała się z przedstawicielami władz Charkowa. Na spotkaniu omówiono plany współpracy projektowej w ramach dostępnych mechanizmów finansowych w perspektywie 2014–2020 dla dwóch miast. Odbyło się także spotkanie z władzami Charkowskiego Narodowego Uniwersytetu Radioelektroniki. Celem spotkania było określenie ram potencjalnej współpracy projektowej w ramach programów Horyzont 2020 oraz Erasmus+.
Lublin, 30 stycznia 2017	W styczniu 2017 r. do Lublina przybyła delegacja z Kutaisi (Gruzja). Wizyta gości z Gruzji była związana z organizacją Festiwalu Państw Europy Wschodniej, który odbył się w Kutaisi. W programie wizyty w Lublinie, zaplanowano spotkania z przedstawicielami placówek kulturalnych, a także zwiedzanie miasta. Lublin od wielu lat aktywnie współpracuje z Gruzją, szczególnie w dziedzinie wymiany kulturalnej.
Filadelfia, 15–19 maja 2017	Klaster Lubelska Medycyna uczestniczył w misji wysokiego szczebla klastrów z Unii Europejskiej do USA. Misja 19 klastrów z 10 państw europejskich do USA, w której uczestniczyło również miasto Lublin, odbyła się w dniach 15–19 maja. Została zorganizowana przez BILAT USA 4.0 i European Cluster Collaboration Platform (ECCP). Jednym z głównych celów misji było wsparcie transatlantycznej współpracy klastrów w zakresie budowania strategicznych partnerstw biznesowych w ramach Umowy o współpracy klastrów zawartej pomiędzy Unią Europejską (DG GROWTH) i Departamentem Handlu USA w kwietniu 2015 r.
Wanadzor, 5 października 2017	W październiku 2017 r. miała miejsce wizyta lubelskiej delegacji w Armenii. Była to pierwsza wizyta władz Lublina w Wanadzorze po podpisaniu listu intencyjnego o współpracy pomiędzy miastami. Wanadzor jest trzecim co do wielkości miastem Armenii i głównym ośrodkiem przemysłowym Prowinjii Lorri. List intencyjny został podpisany 15 sierpnia na zamku w Lublinie, podczas uroczystej sesji z okazji Wielkiego Jubileuszu 700-lecia Miasta.
Rishon LeZion, 7 marca 2018	W 2018 r. miała miejsce delegacja w Izraelu związana z obchodami 70-lecia powstania Państwa Izrael oraz 136. rocznicy założenia Miasta Rishon LeZion. Podczas swojego pobytu, delegacja wzięła udział w oficjalnych uroczystościach jubileuszowych, a także złożyła wieniec pod Pomnikiem Zagłady i omówiła możliwości dalszego rozwoju współpracy pomiędzy Lublinem i Rishon LeZion. Rishon jest miastem partnerskim Lublina od 1 października 1992 r., wtedy władze Lublina, Münster i Rishon LeZion podpisały trójstronne porozumienie o współpracy.
Dusseldorf, 14 listopada 2018	W 2018 r. miała miejsce delegacja z Lublina na Światowym Forum Medycyny w w Düsseldorfie. Pani Marzena Strok-Sadło, reprezentująca Klaster Lubelska Medycyna oraz Wydział Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin, uczestniczyła w MEDICA-TradeFair w Düsseldorfie w roli polskiego eksperta na stoisku narodowym. Światowe Forum Medycyny MEDICA-TradeFair to doskonała okazja do promocji środowiska Klastra Lubelska Medycyna, polskich sprzętów medycznych oraz do nawiązania relacji biznesowych. Stoisko zostało zorganizowane przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości i cieszyło dużym zainteresowaniem.

Miejsce i data	Opis wydarzenia
Zarządzanie miastem	
Kopenhaga, 25 kwietnia 2016	Podczas swojego pobytu, lubelska delegacja zapoznała się z duńskimi rozwiązaniami dotyczącymi zarządzania miastami, nie tylko w Kopenhadze, ale i w mniejszych miastach: Viborg, Aalborg i Hjørring. Ponadto, w ramach wizyty, przedstawiciele miasta Lublin omówili możliwości współpracy i potencjalne wspólne projekty z pracownią architektoniczną Bjerg Arkitektur a/s.
Neapol, 23 kwietnia 2018	W dniach tych odbył się finał europejskiego projektu „2nd Chance: Waking up the sleeping giants”. Spotkanie było poświęcone podsumowaniu blisko trzyletniej współpracy sieci, którą stworzyło 11 europejskich miast partnerskich. W ramach konferencji prezentowane były m.in. Zintegrowane Plany Działania, opracowane przez każdego z partnerów dla obiektów lub obszarów objętych projektem, w których zostały zebrane działania służące rewitalizacji i przywróceniu miastu „śpiących gigantów”. Spotkaniu obok wystąpień i prezentacji wszystkich partnerów towarzyszyły liczne dyskusje, sesje posterowe, a także wystąpienia przedstawicieli Sekretariatu URBACT i Komisji Europejskiej. Program konferencji obejmował także wizyty studyjne w miejscach objętych działaniami, znajdującymi się w różnych stadiach rewitalizacji. Delegacja lubelska aktywnie uczestniczyła we wszystkich spotkaniach, prezentując działania podejmowane przez miasto Lublin w trakcie trwania projektu.
Lublin, 26–28 września 2018	Dnia 27 września w Lublinie gościła kilkunastoosobowa delegacja z Ukrainy – przedstawiciele Ministerstw: Rozwoju Regionalnego, Budownictwa, Gospodarki Komunalno-Mieszkaniowej Ukrainy, władz samorządowych z miast Zaporozże i Biała Cerkiew oraz lokalnych przedsiębiorstw komunalnych. Celem wizyty było zapoznanie z miejskim systemem zaopatrzenia w ciepło, ze szczególnym uwzględnieniem planowania energetycznego. Uczestnicy wizyty odwiedzili Lubelskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej (LPEC), gdzie spotkali się z przedstawicielami Biura Zarządzania Energią, Wydziałem Planowania i Centrum Współpracy Międzynarodowej Urzędu Miasta Lublin. Gospodarzem spotkania był Prezes LPEC S.A. Następnie goście zwiedzili Elektrociepłownię Lublin-Wrotków i spotkali się z jej dyrektorem. Pobyt w Lublinie był częścią wizyty studyjnej zorganizowanej w Polsce w dniach 26–28 września przy wsparciu Projektu Reformy Energii Komunalnej USAID oraz Ambasady USA w Kijowie.

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Kancelarię Prezydenta Urzędu Miasta Lublin.

Budowaniu spójnego i trwałego wizerunku Lublina, zarówno wśród jego mieszkańców, jak i odwiedzających, służy program „**Miejsce Inspiracji**”. Program ten powstał w 2009 r. z inicjatywy Urzędu Miasta Lublin i jest skierowany do branży hotelarsko-gastronomicznej. Jego ideą przewodnią jest wyróżnienie miejsc, które poza świadczeniem podstawowych usług noclegowo-gastronomicznych zapewniają swoim gościom emocje i wrażenia związane z poznawaniem i doświadczeniem dziedzictwa oraz atmosfery Lublina. Każdego roku niezależna komisja programowa typuje podmioty, które oddając jego klimat, mogą być wizytówką miasta. Znalezienie się w gronie wyróżnionych to prestiż i szansa na zdobycie nowych klientów. Dla gości odwiedzających rekomendowane miejsca jest to gwarancja nie tylko udanego pobytu, ale również możliwości poznania bliżej miasta dzięki dostępnym materiałom promocyjnym i informacjom udzielanym przez przeszkolonych w tym zakresie pracowników. Ponadto, w ciągu roku realizowanych jest wiele ciekawych wydarzeń przybliżających wybrane obszary dawnych tradycji i przenikających się kultur Lublina oraz inicjatyw ukazujących współczesny charakter i potencjał miasta. Laureatami piątej edycji Programu (2018–2020) zostali: Restauracja 16 Stołów, Trybunalska City Pub, Perłowa Pijalnia Piwa, Restauracja EGO, Restauracja 2PiEr, Restauracja Żydowska Mandragora, Kawiarnia & Księgarnia „Między Słowami”, Chapter One by Piotr Kwiatosz, Restauracje The Olive, oraz ParZona Cafe⁹.

⁹ Strona internetowa [Miasta Lublin](#).

Rozwojowi relacji zewnętrznych sprzyja również **budowa oferty internetowej ukazującej atuty miasta**. Strona internetowa Lublina funkcjonuje pod domeną www.lublin.eu i integruje 3 duże, działające dotychczas rozłącznie platformy: Portal Miejski, Portal Samorządowy oraz Portal Kulturalny. Serwis jest podzielony na 6 głównych działów tematycznych skierowanych do różnych grup odbiorców: Lublin, Mieszkańcy, Kultura, Turystyka, Sport, Biznes i Nauka oraz dział Samorząd, grupujący zakładki: Rada Miasta, Prezydent, Urząd Miasta i Rady Dzielnic. Nawigację ułatwiają dodatkowe elementy w postaci mapy serwisu, wyszukiwarki, systemu zakładek prezentujących multimedia oraz systemu bloczków, które umożliwiają szybki dostęp do wybranych treści serwisu. Portal stworzono w oparciu o mechanizmy ułatwiające dostęp do treści osobom niedowidzącym. Serwis działa w 3 wersjach językowych: polskiej, angielskiej i ukraińskiej.

Realizowane działania promocyjne wykorzystują także technologie mobilne. Mieszkańcy Lublina mają możliwość nieodpłatnego pobrania kilkunastu wersji tapet na komórkę oraz dzwonka na telefon. Motywem przewodnim materiałów graficznych są elementy systemu identyfikacji wizualnej marki miasta z logo „Lublin. Miasto inspiracji”.

Mieszkańcy i osoby goszczące w Lublinie mają możliwość pobrania bezpłatnej **aplikacji „Smart Lublin”** na swoje urządzenia mobilne. Aplikacja jest nowoczesnym przewodnikiem, który ma przybliżyć miasto mieszkańcom, a w szczególności turystom, umożliwiając im łatwe poruszanie się po Lublinie. Dzięki niej zainteresowane osoby mogą na bieżąco zapoznać się z wydarzeniami kulturalnymi w mieście i dowiedzieć się więcej o zabytkach i atrakcjach, jakie można zobaczyć w Lublinie. Aplikacja zawiera również przydatne telefony oraz rozkłady jazdy komunikacji miejskiej z możliwością wyszukiwania połączeń. Oprogramowanie skierowane jest do użytkowników telefonów z najpopularniejszymi systemami operacyjnymi, tj. Android i IOS. Oprogramowanie jest dostępne m.in. w sklepach Google Play i App Store.

Kolejną aplikacją, z której mogą korzystać zarówno osoby odwiedzające Lublin, jaki i mieszkańcy jest bezpłatna **aplikacja „Turystyczny Lublin”**, która powstała z myślą o zapewnieniu profesjonalnej obsługi turystów w związku z obchodami Wielkiego Jubileuszu 700-lecia nadania Lublinowi praw miejskich. Aplikacja daje możliwość wyboru miejsca z poszczególnych kategorii, przeglądania polecanych tras zwiedzania oraz dodawania ciekawych miejsc i wydarzeń do swojego podręcznego przewodnika dzięki usłudze planera. W rozbudowanej bazie miejsc obok atrakcji turystycznych można znaleźć bazę gastronomiczną, noclegową, a także miejsca sprzyjające uprawianiu sportów, rekreacji czy też rozrywce. Aplikacja zaprowadzi nas do zabytków, muzeów, restauracji, odwiedzić kina, muzea, teatry, a także odkryjemy lubelską architekturę. Każde przedstawiane miejsce posiada opis, materiał zdjęciowy oraz przyporządkowanie na mapie. Aplikacja spełnia rolę rzetelnego, na bieżąco aktualizowanego informatora o wydarzeniach w mieście. W kalendarzu aplikacji sprawdzić można informacje o odbywających się w mieście koncertach, spektaklach teatralnych, wydarzeniach sportowych, wystawach artystycznych oraz wielu innych fantastycznych imprezach. Korzystając z aplikacji warto wybrać się także na spacer z audioprzewodnikiem po Starym Mieście. Aplikacja działa zarówno w trybie offline, jak i online. Intuicyjny interfejs pozwala szybko znaleźć interesujące nas informacje, a dzięki lokalizacji GPS

użytkownik z łatwością namierzy wybrane obiekty i wydarzenia. Więcej informacji dostępnych jest na stronie www.lublin.eu w zakładce Aplikacja Turystyczny Lublin.

Miasto Lublin regularnie bierze udział w wielu **konkursach i rankingach** mających charakter ogólny lub szczegółowy (branżowy). Niektóre z nich są organizowane cyklicznie, dlatego możliwe jest porównywanie osiągnięć rok do roku, co pozwala ocenić zachodzące zmiany. Najbardziej kompleksowym, a zarazem najczęściej cytowanym zestawieniem samorządów, jest **Ranking Samorządów Dziennika „Rzeczpospolita”**. W 2016 r. Lublin zajął 19 miejsce (59,45 pkt) wśród miast na prawach powiatu, w których miasta były oceniane w dwóch kategoriach – sytuacja finansowa i zarządzanie. W zestawieniach tych były brane pod uwagę takie wskaźniki jak: dochody i wydatki na osobę, pozyskiwane środki unijne na osobę, zobowiązania do dochodów w %, udział wydatków na organizacje pozarządowe, nakłady na gospodarkę mieszkaniową, udział wydatków na promocję, nowe podmioty gospodarcze oraz liczba mieszkań. W 2017 r. w rankingu tym Lublin uplasował się na pozycji 14., osiągając tym samym 63,01 pkt. W 2018 r. ranking samorządów brał pod uwagę nowe kategorie tj. trwałość ekonomiczno-finansową, trwałość społeczną, trwałość środowiskową oraz jakość zarządzania. W ostatnim z analizowanych lat Lublin znalazł się na 20. miejscu, z łączną liczbą punktów 35,73.

Rozwój relacji zewnętrznych miasta i jego mieszkańców ma charakter wielowymiarowy. Wzrost liczby turystów, poprawa bazy noclegowej i zwiększający się stopień wykorzystania miejsc noclegowych wskazują na kontynuację dynamicznego rozwoju turystyki w Lublinie. Przyczynia się do niej także rozwój produktów turystycznych (a zwłaszcza organizowane wydarzenia kulturalne i sportowe) zgodnie z założeniami określonymi w przyjętej w 2015 r. *Strategii Rozwoju Turystyki Miasta Lublin do roku 2025*.

Do rozwoju tego obszaru przyczyniły się obchody Jubileuszu 700-lecia nadania praw miejskich Lublinowi. Nasze miasto odwiedziło około 100 osób z 32 delegacji z miast partnerskich i zaprzyjaźnionych, co miało bezpośredni wpływ na polepszanie relacji między ośrodkami międzynarodowymi.

Analiza relacji zewnętrznych utrzymywanych przez władze samorządowe dowodzi, że współpraca z innymi miastami jest jedną z najmocniejszych stron Lublina. Świadczy o tym rosnąca liczba miast partnerskich, a przede wszystkim – ilość, jakość i różnorodność projektów (w tym także projektów współfinansowanych ze środków UE) realizowanych z innymi miastami, przede wszystkim spoza Polski. Wysoki priorytet współpracy międzynarodowej w polityce miejskiej potwierdza uchwalenie *Strategii Współpracy Terytorialnej Miasta Lublin na lata 2014–2020*. Aktywność Centrum Kompetencji Wschodnich przyczynia się do wzmocnienia metropolitarnej rangi Lublina jako animatora współpracy transgranicznej między krajami i regionami UE a obszarami krajów Partnerstwa Wschodniego. Relacje te stanowią kapitał, który może przyczynić się do przyspieszenia rozwoju miasta i zwiększenia jego rozpoznawalności.

Zaprezentowane nagrody przyznane Lublinowi oraz wysokie pozycje w wielu rankingach dokumentują, że Lublin pozostaje na ścieżce dynamicznego rozwoju. Ważne jest przy tym nie tylko utrzy-

manie wysokiego tempa rozwoju miasta, ale także ciągła poprawa działań promocyjnych, które powinny zapewnić łatwo dostępną informację o sukcesach miasta i jego mieszkańców, budując wśród tych ostatnich zadowolenie i poczucie dumy z mieszkania w Lublinie.

A.3. Wzmacnianie otwartości kulturowej

Otwartość kulturowa powinna przenikać działania, poprzez które Lublin i jego mieszkańcy nawiązują relacje zewnętrzne. Sfera komunikacji subiektywnie skraca realnie istniejące dystanse i jest powiązana z tworzeniem relacji zewnętrznych. W czysto międzyludzkich kategoriach jest przejawem poszanowania godności osoby ludzkiej i sprowadza się do atmosfery wzajemnej akceptacji osób różniących się pochodzeniem, językiem, kulturą, żywymi preferencjami czy zwyczajami. Otwartość kulturowa jest zarazem wpisana w historię i kulturowe dziedzictwo Lublina i regionu, dlatego można ją traktować jako element lubelskiej tradycji i tożsamości.

Otwartość kulturową można uznać za cechę przyczyniającą się do budowy kreatywnego regionu. Gotowość do dialogu różniących się osób wspiera proces uczenia się i wyzwala nowe pomysły, stwarzając środowisko sprzyjające kreacji i rozwojowi innowacji. Postawa otwartości umożliwia osiągnięcie korzyści z szeroko rozumianych procesów umiędzynarodowienia, przejawiających się na przykład rosnącą liczbą turystów zagranicznych, wzbogaceniem oferty kulturalnej, internacjonalizacją przedsiębiorstw czy rosnącą liczbą studentów z innych krajów. Otwartość kulturowa przenika więc różne obszary *Strategii Lublin 2020*, pozwalając na osiągnięcie dodatkowych – wymiernych i niewymiernych – korzyści dla miasta i jego mieszkańców.

Ocena otwartości kulturowej w Lublinie wymaga analizy różnych wskaźników ilościowych i opisowych. W pierwszej kolejności zaprezentowano dane o liczbie cudzoziemców zameldowanych w Lublinie. Ważną częścią analizy są także informacje o międzynarodowych projektach w zakresie wielokulturowości oraz pozostałych formach działalności Urzędu Miasta i instytucji kultury w tym zakresie.

Liczba zameldowanych cudzoziemców i cudzożemców w końcu 2016 r. zmniejszyła się w stosunku do analogicznego okresu 2015 r. (por. tabela 13). W 2017 r. liczba zameldowanych cudzożemców spadła o 184 osoby, natomiast w ostatnim analizowanym roku wzrosła o 976 – osiągając tym samym liczbę równą 3 844 zameldowanych obcokrajowców. Względem 2012 r. liczba wzrosła ponad 1,5-krotnie. Cudzożemcy zameldowani na pobyt stały i czasowy stanowili ponad 1% populacji Lublina. Warto zwrócić uwagę, że osoby te pochodzą z ponad 80 krajów świata. Należy jednak zdawać sobie sprawę, że nie wszyscy cudzożemcy dopełniają obowiązku meldunkowego, a część z nich przyjeżdża do Lublina wahadłowo na okresy krótsze niż wymagane w obowiązku meldunkowym 3 miesiące. Dla przykładu, liczba studentów – cudzożemców rozpoczynających rok akademicki 2018/2019 przekroczyła 6 300 osób¹⁰.

Tabela 13. Liczba zameldowanych cudzożemców w Lublinie (stan na koniec roku kalendarzowego)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba zameldowanych cudzożemców	2 301	2 514	3 391	3 126	3 052	2 868	3 844

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

Można wskazać szereg dowodów na to, że wielokulturowa tradycja Lublina jest z powodzeniem kontynuowana. Od 2008 r. Lublin jest jednym z kilkadziesiątu Miast Międzykulturowych Rady Europy. Kwestia otwartości na inne religie czy narody była także istotną częścią aplikacji Lublina podczas starania się o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury 2016. Studenci z zagranicy to coraz bardziej widoczna część

¹⁰ Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

społeczności akademickiej Lublina. Przez ponad 20 lat mieścił się w Lublinie Ośrodek dla Cudzoziemców, w którym mieszkały osoby oczekujące na decyzję w sprawie nadania statusu uchodźcy. Działa tu również kilka organizacji pozarządowych, które pracują na rzecz integracji cudzoziemców i cudzoziemek. Są to: Caritas Archidiecezji Lubelskiej, Fundacja Instytut na rzecz Państwa Prawa, Stowarzyszenie Centrum Wolontariatu, Omnes Gentes, Stowarzyszenie „Dla Ziemi”, Stowarzyszenie Homo Faber, Fundacja Nowy Staw, Amnesty Lublin oraz Fundacja Kultury Duchowej Pogranicza.

Na bazie rozwiązań wypracowanych w ramach projektów: *Lublin dla wszystkich* i wspólnego projektu Lublina, Łucka i Iwano-Frankwiska w zakresie poprawy świadczenia usług administracyjnych, a także dzięki współpracy ze Stowarzyszeniem Homo Faber, w 2014 r. otwarto **Punkt Obsługi Cudzoziemców**, który znalazł się w strukturach Biura Obsługi Mieszkańców. Była to pierwsza tego typu inicjatywa w Polsce. Punkt Obsługi Cudzoziemców ma za zadanie świadczyć bezpłatną, codzienną, informacyjną pomoc mieszkającym w Lublinie cudzoziemcom. W 2018 r. Punkt Obsługi Cudzoziemców działający w ramach Biura Obsług Mieszkańców obsługiwał klientów w języku polskim, ukraińskim, rosyjskim i angielskim. Cudzoziemcy mogli uzyskać informacje bezpośrednio w Biurze Obsługi Mieszkańców przy ul. Wieniawskiej 14, jak również telefonicznie (dzwoniąc pod numer telefonu +48 81 466 1009) oraz za pośrednictwem poczty elektronicznej (wysyłając e-mail na adres foreigners@lublin.eu). Punkt stanowił miejsce wymiany informacji na temat podejmowanych w mieście działań dla cudzoziemców oraz był wsparciem w poszukiwaniu rozwiązań problemów, z którymi borykali się na co dzień cudzoziemcy, którzy postanowili zamieszkać w Lublinie. Udzielane były informacje dotyczące: usług świadczonych w Urzędzie Miasta Lublin oraz informacje o danych teleadresowych, zadaniach i procedurach realizowanych przez inne podmioty, instytucje administracji publicznej oraz podmioty działające na rzecz cudzoziemców). W 2018 r. Biuro Obsługi Mieszkańców odpowiadało za koordynowanie współpracy między urzędnikami Urzędu Miasta Lublin, a studentami z Zakładu Lingwistyki Stosowanej UMCS, którzy w ramach praktyk udzielali zdalnego wsparcia pracownikom Urzędu w komunikacji z klientami. Wsparcie udzielane było w 7 językach.

Obok wskazanych projektów i działań, do zwiększenia się otwartości kulturowej mieszkańców przyczyniają się również liczne **wydarzenia kulturalne umożliwiające poznanie innych kultur**. Na szczególną uwagę zasługuje Festiwal Wielokulturowy Lublin, który promuje tolerancję i dialog międzykulturowy poprzez działania o charakterze edukacyjnym i kulturotwórczym. Zamiarem organizatorów jest, by prezentacje wpłynęły na poprawę jakości więzi społecznych i przełamały istniejące stereotypy. Festiwal stwarza możliwość spotkania różnych kultur i obyczajów oraz tradycji wyznaniowych obecnych w Lublinie. Ukazując ich żywotność oraz wkład w dzisiejsze życie kulturalne miasta, organizatorzy chcą podkreślić wartość i znaczenie tych różnorodności, które pozwalają określać Lublin mianem miasta wielokulturowego. Festiwal współorganizowany jest przez lubelskie organizacje i instytucje reprezentujące różne kultury i wyznania.

Podczas kolejnych edycji festiwalu można było wziąć udział m.in. w koncercie śpiewanej poezji czeczeńskiej i ukraińskiej, koncercie prawosławnej muzyki religijnej, warsztatach tańca izraelskiego,

tańców ormiańskich i czeczeńskich, a także warsztatach malowania ikon, zdobienia ciała henną, kaligrafii białoruskiej i hebrajskiej, medytacji tybetańskiej, motania lalek ukraińskich czy wycinanki żydowskiej. Festiwal oferował możliwość odwiedzenia Centrum Islamu, Domu Sióstr Białych Misjonarek Afryki, Cerkwi Greckokatolickiej i świątyń prawosławnych. Dzieci i młodzież mogły uczestniczyć w spotkaniach tzw. szkoły wielokulturowej, słuchać bajek tybetańskich, a także uczestniczyć w koncertach, wernisażach, pokazach filmowych, wystawach fotograficznych i spotkaniach globtroterskich.

Jednym z działań integrujących cudzoziemców i cudzoziemki w Lublinie była realizacja projektu **Lublin dla Wszystkich**. W 2016 r. działania te były związane z realizacją systemu zarządzania różnorodnością kulturową w Lublinie. Jednym z nich była koordynacja comiesięcznych spotkań Grupy Wsparcia Integracji – w 2016 r. odbyło się ich 10. Grupa Wsparcia Integracji skupia przedstawicieli i przedstawicielki poszczególnych wydziałów Urzędu Miasta, lokalnych instytucji i organizacji pozarządowych, które zajmują się pracą na rzecz migrantów. Rezultatem było wspólnie wypracowane stanowisko wobec niejasnej sytuacji cudzoziemców i cudzozimek uprawnionych do pobierania świadczeń w ramach programu Rodzina 500+, a także wspólne wnioski o dofinansowanie złożone w ramach Funduszu Azylu, Migracji i Integracji (w jednym z nich Urząd Miasta jest liderem, w dwóch pozostałych – partnerem). W ramach współpracy z Komendą Miejską Policji przygotowane zostały informacje na temat bezpieczeństwa, publikowane na stronach internetowych Miasta i KMP. W 2017 r. prowadzone działania koncentrowały się przede wszystkim na współpracy i wsparciu instytucji miejskich oraz organizacji pozarządowych zajmujących się pracą z oraz na rzecz cudzoziemców i cudzozimek (m.in.: udostępnianie sali na potrzeby spotkań dla cudzoziemców i cudzozimek w ramach projektu „Witamy w Lublinie 3” Stowarzyszenia Homo Faber, współorganizacji merytorycznej spotkania organizowanego przez Komendę Miejską Policji w Lublinie we współpracy z Urzędem Miasta Lublin i lubelskimi organizacjami pozarządowymi pn. „Bezpieczny Lublin dla wszystkich”). W 2018 r. prowadzone działania koncentrowały się przede wszystkim na współpracy i wsparciu instytucji miejskich oraz organizacji pozarządowych zajmujących się pracą z oraz na rzecz cudzoziemców i cudzozimek (m.in. udostępnianie sali na potrzeby spotkań, wsparcie organizacyjne). Organizowane były również cykliczne spotkania Grupy Wsparcia Integracji (6 spotkań). Miasto współpracowało również z przedstawicielami lubelskich instytucji kultury na rzecz tworzenia inkluzywnych przestrzeni kultury w panelu „Niewidzialni mieszkańcy. Obecność obcokrajowców w przestrzeniach kultury” podczas Lubelskiego Forum Kultury, cykliczne spotkania dla cudzoziemców i cudzozimek w Galerii Labirynt.

Do pozostałych artystycznych wydarzeń istotnych dla promowania otwartości kulturowej, można zaliczyć również: Nadzwyczajny koncert Kameralnego – Państwowego Chóru z Armeni, Inne Brzmienia Art'n'Music Festiwal, Międzynarodowe Spotkania Folklorystyczne im. Ignacego Wachowiaka, Jarmark Jagielloński, Europejski Festiwal Smaku, Międzynarodowy Festiwal „Najstarsze Pieśni Europy”, Międzynarodowe Spotkanie Teatrów Tańca czy Festiwal „Ukraina w centrum Lublina”. Więcej informacji na ich temat znajduje się w części raportu poświęconej celowi *B.4. Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego*.

Podsumowując analizę można stwierdzić, że liczba cudzoziemców zameldowanych na pobyt stały w Lublinie spada, a liczba studentów zagranicznych utrzymuje tendencję wzrostową. Międzykulturowość jest także istotnym rysem oferty kulturalnej dostępnej w mieście. W Lublinie corocznie organizowane są wydarzenia, które promują różnorodność mieszkańców oraz ich kultury. Lublin jako miasto otwarte powinien być miastem otwartym dla wszystkich bez względu na wiek, płeć, pochodzenie, rasę, status materialny, społeczny czy zawodowy. Te założenia sprzyjają tworzeniu nowych projektów, które integrują ze sobą mieszkańców i wpływają na ich otwartość kulturową.

A.4. Budowanie więzi regionalnych i metropolitalnych

Miasta powstawały, a następnie przez wiele stuleci działały jako centra obsługi okolicznych terenów. Wraz ze swoim wzrostem i narastaniem problemów wewnętrznych od XIX wieku stawały się coraz bardziej „egoistyczne” i oderwane od potrzeb regionu. Rozwój zrównoważony oznacza dla Lublina próbę przełamania tej tendencji i powrót do integracji regionalnej poprzez wzmocnienie więzi regionalnych. Przejawem odpowiedzialności za rozwój Lubelszczyzny jest dążenie, by najważniejszą z funkcji zewnętrznych Lublina było reprezentowanie interesów regionu: ułatwianie dostępu do kultury i nauki, do rynków zbytu i nowych technologii, tworzenie platformy kontaktów i wymiany gospodarczej oraz społecznej. Otwartość na potrzeby regionu skutkuje zwielokrotnieniem walorów samego miasta, oferując w zamian regionowi możliwość korzystania z całego skumulowanego tu potencjału. Warunkiem wypełniania tej roli jest wzmocnienie wzajemnych powiązań – zarówno komunikacyjnych, jak i instytucjonalnych – opartych na wspólnej infrastrukturze. Pomocne w budowie relacji gospodarczych jest również tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw, mających duże znaczenie dla zamożności mieszkańców regionu.

Oceniając realizację celu budowania więzi regionalnych posłużono się wskaźnikami opisowymi i ilościowymi. Wychodząc od odpowiedzi na pytanie o zasadność metropolitalnych aspiracji Lublina, w pierwszej kolejności przeanalizowano postępy w budowie spójnego systemu transportowego i komunikacyjnego dla obszaru metropolitalnego. Następnie zaprezentowano informacje o regionalnej komunikacji kolejowej oraz o długości tras komunikacji publicznej poza granicami miasta. Analizując potencjał gospodarczy metropolii przytoczono dostępne dane o produkcie krajowym brutto oraz wybrane wskaźniki innowacyjności.

Lublin, jako miasto o wielorakich relacjach znacznie przekraczających jego granice, ma aspiracje metropolitalne. *Zielona Księga dot. Obszarów Metropolitalnych*, odwołując się do *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, wyodrębnia 10 ośrodków metropolitalnych: Warszawę, Aglomerację Górnośląską, Kraków, Łódź, Trójmiasto, Poznań, duopol Bydgoszczy z Toruniem, Wrocław, Szczecin oraz Lublin¹¹. Natomiast w samej *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* przyjęto kryterium demograficzne, zgodnie z którym ośrodek obszaru metropolitalnego w Polsce to miasto liczące powyżej 0,3 mln osób, a obszar metropolitalny musi obejmować więcej niż 0,5 mln mieszkańców¹². Lublin wraz z obszarami funkcjonalnymi spełnia to kryterium: w 2016 r. liczba mieszkańców Lublina wynosiła 340 466, a Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego – 545 007, w 2017 r. odpowiednio 339 850 i 545 755 natomiast w 2018 r. – 339 682 i 546 546 mieszkańców¹³. Obszar LOF stanowi największą koncentrację terenów zurbanizowanych we wschodniej części Polski. Realizacja aspiracji metropolitar-

¹¹ *Zielona Księga dot. Obszarów Metropolitalnych. Dokument do konsultacji*, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Warszawa 2012, s. 9.

¹² *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, Warszawa 2011, s. 70, 188.

¹³ Lubelski Obszar Funkcjonalny powstał na mocy *Porozumienia Gmin Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego o współpracy w zakresie realizacji zintegrowanych inwestycji terytorialnych w perspektywie finansowej UE na lata 2014–2020*, podpisanego dnia 30 marca 2015 r. wcześniej współpraca Lublina z otaczającymi gminami odbywała się w formule Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego.

nych miast nie zależy jednak od spełnienia kryteriów demograficznych, lecz przede wszystkim od kryteriów funkcjonalnych w systemie osadniczym kraju (funkcje metropolitarne)¹⁴. W przypadku niektórych funkcji Lublina – związanych np. z kulturą czy relacjami z krajami Partnerstwa Wschodniego – można już mówić o oddziaływaniu Lublina w skali ogólnokrajowej, a nawet międzynarodowej. Ze względu na swój potencjał i miejsce na mapie samorządowej, rolę Lublina powinno być jednak przede wszystkim pełnienie funkcji centrum ekonomicznego, naukowego i kulturalnego dla makroregionu Polski Wschodniej¹⁵ i województwa lubelskiego.

Warunkiem koniecznym wzmocnienia więzi Lublina zarówno z sąsiednimi jednostkami terytorialnymi, jak i innymi metropoliami, jest **zbudowanie spójnego systemu transportowego i komunikacyjnego dla obszaru metropolitarne**. Dlatego istotną rolę we wzmacnianiu więzi Lublina z regionem pełnią **inwestycje drogowe**. Informacje o inwestycjach w regionie realizowanych przez GDDKiA zostały zaprezentowane w części raportu poświęconej celowi *A.1. Poprawa dostępności komunikacyjnej Lublina*. Opisano tam również wybrane projekty inwestycyjne realizowane przez Zarząd Dróg i Mostów na terenie Lublina, odgrywające istotną rolę w komunikacji mieszkańców obszarów funkcjonalnych miasta.

Ważną rolę w zwiększaniu spójności transportowej całego regionu może odegrać **komunikacja kolejowa**. Sieć połączeń kolejowych w województwie lubelskim przedstawiono na rysunku 8, natomiast liczbę odjazdów (równą liczbie przyjazdów) z Lublina do miast regionu stanowiących główne węzły regionalnej komunikacji kolejowej – w tabeli 14.

W porównaniu do 2015 r. liczba połączeń nie uległa modyfikacjom. Najbardziej zauważalne było zwiększenie w 2017 r. połączeń z Portem Lotniczym Lublin w Świdniku i Stalową Wolą oraz rezygnacja z połączenia do Dorohuska. Utrzymano liczbę połączeń do Chełma, Lubartowa, Parczewa i Zamościa. Remont linii kolejowej Lublin–Warszawa spowodował zawieszenie bezpośrednich połączeń z Lublina do Dębina oraz Łukowa. Inwestycja ta w przyszłości przełoży się na poprawę spójności transportowej regionu.

¹⁴ Zob. np.: T. Markowski, T. Marszał, *Metropolie, obszary metropolitarne, metropolizacja*, Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, Warszawa 2006.

¹⁵ Warto zwrócić uwagę, że podregion lubelski charakteryzuje się najwyższym PKB na mieszkańca w obszarze Polski Wschodniej, a *Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020. Aktualizacja* podkreśla znaczenie Lublina w makroregionie jako najludniejszego miasta i największego centrum naukowego i akademickiego.

Rysunek 5. Sieć połączeń kolejowych w województwie lubelskim

Źródło: strona internetowa Przewozy Regionalne (PolRegio).

Tabela 14. Połączenia kolejowe Lublina z wybranymi miejscowościami w regionie, organizowane przez Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego

Miasto	XII 2013	XII 2014	XII 2015	XII 2016	XII 2017	XII 2018
	odjazdy/ /przyjazdy	odjazdy/ przyjazdy	odjazdy/ przyjazdy	odjazdy/ przyjazdy	odjazdy/ przyjazdy	odjazdy/ przyjazdy
Chełm	13	12	12	13	13	13
Dęblin	11	10	11	0	0	0
Dorohusk	4	1	0	0	0	0
Lubartów	6	7	6	6	6	6
Łuków	5	4	4	0	0	0
Parczew	2	5	4	4	5	5
Szastarka	9	7	8	5	8	7
Stalowa Wola	5	5	5	5	4	8
Terespol	4	3	1	0	0	0
Zamość	4	4	4	4	4	4
Lublin Airport	5	8	3	3	3	7

Źródło: opracowanie własne na podstawie internetowych rozkładów jazdy.

W 2018 r. przy okazji trwającej samorządowej kampanii wyborczej wrócił pomysł budowy kolei aglomeracyjnej dla Lublina. Przedsięwzięcie ma mieć na celu budowę za kwotę ok. 100 mln zł nowych przystanków na terenie miasta, a także dwóch krótkich linii kolejowych. Podstawowym celem przedsięwzięcia ma być rozwój transportu zbiorowego, co ma zachęcić do korzystania z komunikacji publicznej mieszkańców miasta i okolic.

Istotne znaczenie dla wzmocnienia więzi Lublina z otaczającymi gminami ma rozwój komunikacji podmiejskiej. Lublin posiada bogatą sieć transportu zbiorowego, która składa się z dwóch podsystemów: komunikacji autobusowej i trolejbusowej. Organizacją i zarządzaniem transportem publicznym w Lublinie zajmuje się Zarząd Transportu Miejskiego (jednostka budżetowa Urzędu Miasta). Funkcjonowanie komunikacji miejskiej poza granice miasta Lublin opiera się na zasadzie porozumień i umów zawartych pomiędzy Gminą Lublin a gminą na terenie, której ma funkcjonować dane połączenie. Określa ono trasę przejazdu, liczbę kursów i wysokość partycypacji gminy w kosztach funkcjonowania takiego połączenia. ZTM stale prowadzi prace związane z rozszerzaniem zasięgu terytorialnego funkcjonowania komunikacji miejskiej. Gmina Lublin posiada porozumienia międzygminne z 8 gminami: Konopnicą, Jastkowem, Niemcami, Wólką, Świdnikiem, Głuskiem, Niedrzwicą Dużą i Mełgwią, na podstawie których autobusy docierają do części miejscowości położonych w poszczególnych gminach.

Zgodnie z danymi przekazanymi przez Zarząd Transportu Miejskiego w Lublinie, **długość tras komunikacji publicznej poza granicami Lublina** w latach 2016–2018 zwiększyła się o 46 km i wyniosła w ostatnim omawianym roku 164 km. Biorąc pod uwagę dane liczbowe, długość tras w 2016 r. wynosiła 118 km i było to o 8,9% niż rok wcześniej. W 2017 r. było to już 147 km (+24,6% w porównaniu do 2016 r.). Z kolei w 2018 r. 164 km (+11,6%). Dane szczegółowe prezentuje tabela 15.

Tabela 15. Długość tras komunikacji publicznej poza granicami miasta Lublin (w km)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Długość tras poza granicami miasta Lublin	62,6	62,6	75,5	108,4	118	147	164

Źródło: dane Zarządu Transportu Miejskiego w Lublinie.

W analizowanym okresie nastąpiło kilka kluczowych zmian. Dnia 13 sierpnia 2016 r. na podstawie umów między Gminą Lublin a Gminą Miejską Świdnik i Gminą Głusk utworzono trzecie dzienne połączenia

czenie do Świdnika. Nowa linia zaczęła dowozić pasażerów do węzła przesiadkowego na Felinie umożliwiając im przesiadkę do pojazdów dojeżdżających do wielu dzielnic Lublina. Połączenie to uwzględniało teren Kalinówki oraz zapewniało dojazd do cmentarza w Świdniku. Ponadto, od 1 października 2016 r. nastąpiło wydłużenie wybranych kursów linii nr 4 do Dysa oraz linii 74 do przystanku Rudnik – kościół i do Łagiewnik.

W związku ze wstrzymaniem w 2017 r. ruchu na linii kolejowej nr 7 łączącej Warszawę z Dorohuskim, 12 czerwca tego roku Zarząd Transportu Miejskiego w Lublinie w porozumieniu z Wójtem Gminy Konopnica wydłużył część kursów linii nr 54 do Stasina zapewniając mieszkańcom miejscowości połączenie komunikacyjne z Lublinem. Zgodnie z porozumieniem zawartym z Wójtem Gminy Wólka od 4 września 2017 r. uruchomiono nową linię autobusową o numerze 52 kursującą do Świdnika Dużego. W tym samym czasie na mocy porozumienia z Wójtem Gminy Jastków wydłużono wybrane kursy linii nr 20 z Jastkowa do miejscowości Wygoda. Skierowanie tam miejskich autobusów miało za zadanie wypełnić lukę w obsłudze miejscowości, która powstała po rezygnacji z kursowania na tej trasie przez prywatnego przewoźnika.

Od 12 lutego 2018 r. miejskie autobusy linii 44 skierowane zostały do Krasienina, natomiast obsługę komunikacyjną miejscowości Nasutów zaczęła realizować nowa linia autobusowa nr 24. Do Ciecierzyna-Żulina wydłużone zostały kursy linii nr 74. W kwietniu wybrane kursy linii 44 zostały wydłużone i zaczęły obsługiwać miejscowość Kawka. Zmiany te były efektem porozumienia między ZTM a Gminą Niemce. Od 1 grudnia 2018 r. dzięki porozumieniu z Wójtem Gminy Głusk wydłużona została trasa przejazdu autobusu linii 17 z Mętowa do nowej pętli w Głuszczyźnie. Tym samym Głuszczyzna została kolejną miejscowością, która w 2018 r. zyskała dostęp do lubelskiej komunikacji miejskiej¹⁶.

Ważnym wymiarem współpracy regionalnej Gminy Lublin z gminami znajdującymi się w bliskiej odległości geograficznej jest realizacja wspólnych projektów rozwojowych współfinansowanych ze środków UE. Służyć temu mają Zintegrowane Inwestycje Terytorialne, które stanowią formę współpracy samorządów współfinansowaną ze środków Funduszy Europejskich. Przy pomocy tego instrumentu partnerzy mogą realizować wspólne cele i podejmować przedsięwzięcia, które są finansowane z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego. Formuła ta umożliwia wyjście poza granice administracyjne samorządów, co w konsekwencji ma się przełożyć na większe oddziaływanie realizowanych wspólnie przedsięwzięć.

Lubelski Obszar Funkcjonalny obejmuje swoim zasięgiem 16 jednostek samorządu terytorialnego (Gmina Głusk, Gmina Jabłonna, Gmina Jastków, Gmina Konopnica, Gmina Lubartów, Gmina Miasto Lubartów, Gmina Mełgiew, Gmina Nałęczów, Gmina Niedzwica Duża, Gmina Niemce, Gmina Piaski, Gmina Spiczyn, Gmina Strzyżewice, Gmina Miejska Świdnik i Gmina Wólka w tym miasto Lublin, będące Liderem ZIT LOF), które współdziałają ze sobą na podstawie Porozumienia Gmin Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego o współpracy w zakresie realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w perspektywie finansowej UE 2014–2020.

¹⁶ Informacja została opracowana na podstawie „ZTM News. Czasopismo Zarząd Transportu Miejskiego w Lublinie”.

Rysunek 6. Gminy wchodzące w skład Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego

Źródło: materiały Biura Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Urzędu Miasta Lublin.

Rysunek 7. Logo ZIT LOF

Źródło: materiały Biura Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Urzędu Miasta Lublin.

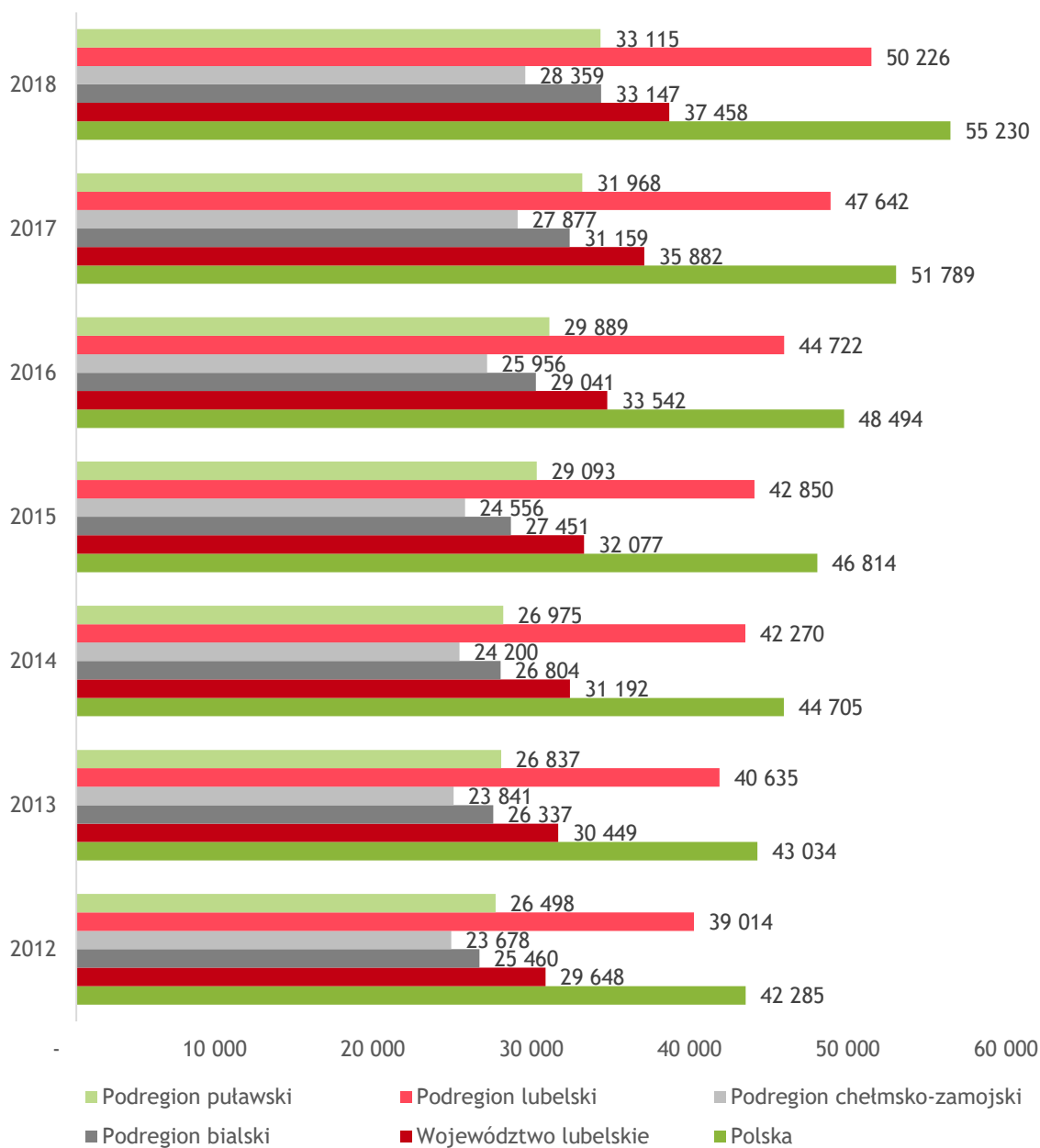
Projekty realizowane w kooperacji bądź przez poszczególnych partnerów by uzyskać finansowanie muszą realizować cele wspólne jakimi są: poprawa spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w ramach Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego.

Projektem z tego obszaru wpisującym się w *Strategię Lublin 2020* jest budowa Zintegrowanego Centrum Komunikacyjnego dla Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego przewidziana na lata 2016–2022. Liderem zadania jest Gmina Lublin, wartość dofinansowania UE wyniosła 136 687 647,65 zł. Centrum ma skupiać w jednej części miasta komunikację autobusową i kolejową. W latach 2016–2018 miały miejsce prace koncepcyjne i planistyczne. W 2017 r. ogłoszono przetarg na projekt dworca. W kolejnych latach był on konsultowany i na podstawie opinii mieszkańców wypracowana została ostateczna koncepcja. W kolejnych latach trwały prace nad skompletowaniem dokumentacji projektowej. Wybór wykonawcy zaplanowano na 2020 r.

Warunkiem pełnienia roli regionalnego bieguna wzrostu przez Lublin i jego obszary funkcjonalne jest posiadanie znacznego **potencjału gospodarczego**, przejawiającego się dużą liczbą i produktywnością podmiotów gospodarczych oraz wysoką dynamiką rozwoju gospodarczego. Najczęściej wykorzystywanym miernikiem rozwoju gospodarczego jest **produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca**. W statystyce publicznej dane o PKB nie są, niestety, obliczane na poziomie powiatów (NUTS 4), lecz jedynie na poziomie podregionów (NUTS 3). Podregion lubelski obejmuje, obok miasta Lublin, także powiaty: lubelski, świdnicki, łączyński oraz lubartowski. W 2016 r. produkt krajowy brutto na mieszkańca podregionu lubelskiego (w cenach bieżących) zwiększył się o 4,37% do 44 722 zł, w stosunku do roku poprzedzającego. W kolejnym analizowanym roku w niniejszym raporcie wzrósł o 6,53% i osiągnął wartość 47 642 zł. Natomiast w 2018 r. wzrósł o 5,42% i wyniósł 50 226 zł. Wysokości PKB dla Polski, województwa lubelskiego i podregionów województwa lubelskiego w latach 2012–2018 zostały przedstawione na wykresie 2.

Analizując dane za 2018 r., wielkość produktu krajowego brutto przypadająca na mieszkańca w podregionie stanowi 90,9% średniej krajowej i 134,1% średniej województwa lubelskiego. Podregion z Lublinem i jego obszarem funkcjonalnym jest więc zdecydowanym liderem w województwie lubelskim. Warto również dodać, że podregion lubelski jest liderem także w makroregionie Polska Wschodnia, z PKB per capita o blisko 3,1% wyższym od drugiego pod tym względem podregionu rzeszowskiego.

Wykres 2. PKB na mieszkańca (w cenach bieżących) w Polsce, województwie lubelskim i podregionach województwa lubelskiego w latach 2012–2018

Uwaga: w 2014 r. nastąpiły zmiany metodologiczne.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Jednym z kluczowych czynników wspierających realizację aspiracji metropolitalnych Lublina, a zarazem wzmacniających konkurencyjność całego regionu, jest **potencjał innowacyjny miasta**. Jako największe miasto regionu, z ulokowanymi na jego obszarze przedsiębiorstwami i uczelniami wyższymi, Lublin odgrywa kluczową rolę w powstawaniu, adaptacji i dyfuzji rozwiązań innowacyjnych na obszarze województwa. Na tej płaszczyźnie związki Lublina z regionem można postrzegać dwukierunkowo. Z jednej strony, podmioty zlokalizowane w regionie mogą rozwijać się korzystając z wiedzy i rozwiązań wypracowanych w środowisku innowacyjnym dużego miasta. W tym przypadku jednostki zlokalizowane w mieście będą reprezentowały podaż innowacji, a podmioty regionalne – popyt na takie rozwią-

zania. Z drugiej, dzięki kooperacji z podmiotami ulokowanymi w Lublinie oraz zapotrzebowaniu na innowacyjne dobra i usługi podmiotów gospodarczych i samych mieszkańców, jednostki ulokowane w regionie mogą same dostarczać rozwiązań dla firm i mieszkańców Lublina. Innymi słowy, obecność kooperantów i popyt na rozwiązania innowacyjne w Lublinie może stymulować podaż innowacji w regionie. Wzmacnianie współpracy miasta z regionem na rzecz rozwoju środowiska innowacyjnego będzie pozytywnie wpływać na zrównoważony rozwój miasta i regionu.

Jednym z rodzajów danych ilościowych mogących świadczyć o poziomie innowacyjności miasta i regionu jest **liczba patentów i wynalazków**. W latach 2016–2018 systematycznie zwiększała się liczba uzyskanych patentów, przy zmniejszającej się liczbie zgłaszanych wynalazków. Lubelskie podmioty w sumie uzyskały w omawianym przedziale czasowym – 545 patentów oraz zgłosiły 378 wynalazków (por. tabela 16). W szczególności, w 2016 r. uzyskano 152 patenty, zgłoszono zaś 126 wynalazków. W 2017 r. odpowiednio 176 i 131, natomiast w 2018 r. – 217 i 121.

Tabela 16. Liczba patentów i wynalazków w Lublinie

	Lublin						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba patentów i wynalazków ogółem, w tym:	214	227	245	298	278	307	338
<i>uzyskane patenty</i>	63	68	91	146	152	176	217
<i>zgłoszone wynalazki</i>	151	159	154	152	126	131	121

Źródło: bazy danych Urzędu Patentowego RP oraz GUS – Bank Danych Lokalnych.

Natomiast na poziomie województwa można zauważyć wyraźną poprawę w tym zakresie, w sumie uzyskano w latach 2016–2018 – 518 patentów oraz zgłoszono 738 wynalazków (por. tabela 17)¹⁷. W szczególności, w 2016 r. uzyskano 191 patentów i zgłoszono 181 wynalazków. W 2017 r. wartości te wyniosły odpowiednio 159 i 253. Natomiast w ostatnim analizowanym roku osiągnęły wartości 168 i 304.

Tabela 17. Liczba patentów i wynalazków w województwie lubelskim

	województwo lubelskie						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba patentów i wynalazków ogółem, w tym:	303	292	348	396	372	412	472
<i>uzyskane patenty</i>	98	97	132	185	191	159	168
<i>zgłoszone wynalazki</i>	205	195	216	211	181	253	304

Źródło: bazy danych Urzędu Patentowego RP oraz GUS – Bank Danych Lokalnych.

Zdecydowana większość dostępnych w statystyce publicznej danych regionalnych użytecznych do konstruowania **wskaźników potencjału innowacyjnego** dotyczy jedynie poziomu województw. W niektórych analizach porównawczych wykorzystuje się regionalny syntetyczny wskaźnik innowacji (*Regional Innovation Scoreboard*), prezentowany w raportach Komisji Europejskiej publikowanych co dwa lata. Na potrzeby monitorowania potencjału innowacyjnego regionu w raporcie wykorzystano dane GUS w czterech kategoriach: wydatki na działalność badawczo-rozwojową, zatrudnienie w branżach B+R, liczba przedsiębiorstw innowacyjnych oraz nakłady przedsiębiorstw na działalność innowacyjną¹⁸. Dane za lata 2012–2018 zostały zaprezentowane w tabeli 18.

¹⁷ Zaprezentowane dane obejmują wszystkie zgłoszenia i wszystkie udzielone prawa, w których przynajmniej jeden ze zgłaszających lub jeden z uprawnionych z patentu ma siedzibę lub miejsce zamieszkania na analizowanym obszarze.

¹⁸ *Regional Innovation Scoreboard 2016*, European Commission, 2016, s. 45–47.

Tabela 18. Wskaźniki innowacyjności dla województwa lubelskiego

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Wewnętrzne wydatki na badania i rozwój¹							
Ogółem (mln zł), w tym:	652,2	402,1	690,7	733,7	624,9	668,8	806,6
w sektorze przedsiębiorstw	108,3	80,3	104,4	178,0	172,0	192,7	287,1
w sektorze szkolnictwa wyższego	416,3	213,5	430,0	461,0	442,3	468,7	512,1
pozostałe	127,6	108,3	156,3	94,7	10,6	7,4	7,3
Jako % PKB	1,02	0,61	1,03	1,07	0,88	0,88	b.d.
Zewnętrzne wydatki na badania i rozwój							
Ogółem (mln zł)	101,6	71,3	121,4	111,2	228,2	125,8	b.d.
Jako % PKB	0,16	0,11	0,18	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Nakłady przedsiębiorstw na działalność innowacyjną							
Ogółem (mln zł)	906,6	532,6	644,0	622,5	630,2	644,2	737,1*
Jako % PKB	1,42	0,81	0,96 ^m	0,91	0,88	0,85	b.d.
Pozostałe wskaźniki innowacyjności							
Udział osób zatrudnionych w B+R w ludności aktywnej zawodowo	0,74	0,70	0,70	0,67	b.d.	b.d.	b.d.
Udział przedsiębiorstw innowacyjnych w % ogólnej liczby przedsiębiorstw	13,6	13,0	19,4	13,5	22,9	14,1	24,9

Uwagi: ¹ nakłady wewnętrzne na B+R to nakłady poniesione na prace B+R wykonane w jednostce sprawozdawczej, natomiast nakłady zewnętrzne zostały poniesione wyłącznie na prace B+R wykonane poza jednostką sprawozdawczą przez innych wykonawców (podwykonawców) krajowych i zagranicznych.

m – zmiany metodologii.

* wyłącznie przedsiębiorstwa przemysłowe, dane z sektora usług objęte tajemnicą statystyczną.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Na podstawie danych zawartych w tabeli można stwierdzić, że po rekordowym 2015 r., nakłady wewnętrzne na badania i rozwój wyraźnie spadły o 14,8% do poziomu 624,9 mln zł (2016 r.). W kolejnych latach wskaźnik systematycznie rośnie, ustanawiając kolejny rekord w 2018 r. – 806,6 mln zł. W przypadku zewnętrznych wydatków na badania i rozwój 2016 r. okazuje się być rekordowym. We wspomnianym czasie nakłady ogółem wyniosły 228,2 mln zł. Nakłady przedsiębiorstw na działalność innowacyjną systematycznie rosną. W 2016 r. było to 630,2 mln zł, 2017 r. – 644,2 mln zł oraz w 2018 r. 737,1 mln zł. Warto dostać, że nominalny wzrost jest odwrotnie proporcjonalny względem wskaźnika nakładów jako części PKB. W ocenie znaczenia krótkookresowych wahań wskaźników dla tendencji rozwojowych zachodzących w dłuższym okresie należy jednak zachować daleko idącą ostrożność, m.in. ze względu na zmienność alokacji środków z programów unijnych.

Podsumowując realizację celu A.4. *Budowania więzi regionalnych i metropolitarnych w latach 2016–2018*, za jedno z kluczowych wydarzeń należy uznać podpisanie *Porozumienia Gmin Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego o współpracy w zakresie realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w perspektywie finansowej UE 2014–2020*. Porozumienie gmin pozwoliło na realizację wielu celów rozwojowych, w tym w szczególności na zwiększenie spójności transportowej LOF. Na pozytywną ocenę zasługuje także rozwój komunikacji publicznej na terenach podmiejskich oraz rozwój sieci drogowej.

O występowaniu korzystnych zjawisk gospodarczych w mieście i regionie świadczy rosnący PKB na mieszkańca oraz generalna poprawa wskaźników innowacyjności dla miasta i całego województwa. Nie wszystkie wskaźniki sygnalizują jednak zwiększenie innowacyjności, dlatego osiągnięcie trwałego

wzrostu w tym obszarze wymaga wciąż dużej aktywności interesariuszy *Strategii Lublin 2020* w kolejnych latach. Warto także zaznaczyć, że rozwój funkcji metropolitalnych Lublina może być efektem wielu działań realizowanych w innych obszarach rozwojowych, o ile obejmą one swoim zasięgiem co najmniej obszar kraju, bądź będą realizowane w powiązaniu z innymi ośrodkami metropolitalnymi. Identyfikacja faktycznie realizowanych funkcji metropolitalnych będzie możliwa dopiero w dłuższej perspektywie czasowej.

B. Przyjazność

Miasta dają swoim mieszkańcom poczucie bezpieczeństwa wynikające z przebywania w oswojonej przestrzeni, z przynależności do społeczności i posiadania własnej kultury. Dziś te podstawowe ludzkie potrzeby (ale na wyższym już poziomie) zaspokajają przyjazność, którą można uznać za cechę definiującą nowoczesną miejskość i urbanizację. Miasto, w którym panuje serdeczna atmosfera, pełna zaufania i wzajemnego szacunku, staje się powiększonym „domem” – miejscem, w którym warto uczyć się i pracować; miejscem, w jakim domownikom przyjemnie się żyje, a goście czują się jak u siebie.

O przyjazności miasta decyduje wiele cech i funkcji miasta odpowiadających szerokiemu wachlarzowi potrzeb mieszkańców, dlatego ten obszar rozwojowy rozgałęzia się aż na sześć celów. Są to: poprawa infrastruktury technicznej, zwiększenie komfortu życia, dbałość o kulturę przestrzeni, wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego, podnoszenie jakości edukacji i partycypacja społeczna. Ważnym wymiarem przyjazności miasta, przewijającym się w każdym z tych celów, jest przyjazność względem środowiska naturalnego. Realizacja celów Strategii jest monitorowana za pomocą zestawu wskaźników ilościowych i opisowych.

B.1. Poprawa infrastruktury technicznej

W ostatnich latach można było zaobserwować wyraźne przyspieszenie inwestycji miejskich mających na celu poprawę infrastruktury technicznej. Potrzeby Lublina wymagają jednak dalszych starań w tym zakresie, ze szczególnym uwzględnieniem wymogów rozwoju zrównoważonego i wysokich standardów ekologicznych. Od ich kontynuacji zależy nie tylko poprawa warunków do inwestowania, ale też jakość obsługi mieszkańców i instytucji oraz dostosowanie miasta do podstawowych potrzeb wszystkich jego użytkowników. Działania w zakresie poprawy infrastruktury technicznej miasta obejmują różne jej rodzaje: sieć drogową, system komunikacji publicznej, sieć komunikacji pieszej i rowerowej oraz podstawowe systemy obsługi miasta, w tym wodociągi, kanalizację czy system gromadzenia odpadów.

Oceniając realizację celu poprawy infrastruktury technicznej posłużono się wskaźnikami opisowymi i ilościowymi. W pierwszej kolejności przeanalizowano wydatki na transport i łączność w budżecie miasta oraz dane o długości sieci drogowej, po czym dokonano przeglądu najważniejszych zrealizowanych projektów w zakresie infrastruktury drogowej. W dalszej części opracowania podjęto tematykę transportu publicznego w mieście, analizując zarówno wskaźniki ilościowe, jak i informacje o realizowanych projektach. Ze względu na potrzebę rozwoju zrównoważonego systemu transportu miejskiego, w raporcie znalazły się informacje o rozwoju komunikacji trolejbusowej i drogach rowerowych. W tej części raportu znalazły się także informacje o długości sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej wraz z liczbą użytkowników, a także dane o odpadach i ściekach. Analizę zamyka przedstawienie działalności Urzędu Miasta w zakresie ochrony środowiska.

Aby usprawnić funkcję usługową oraz dostępność Lublina, kontynuowany jest proces poprawy układu komunikacyjnego miasta. Łączna wartość **wydatków na transport i łączność** w 2016 r. wyniosła 336 774,5 tys. zł. W 2017 r. wartość ta wyniosła 437 128,1 tys. zł, a w 2018 r. – 604 674,3 tys. zł. Udział wydatków na transport i łączność w wydatkach z budżetu miasta ogółem w 2016 r. wyniósł

23,2% – równy z rokiem poprzedzającym. W 2017 r. osiągnął wskaźnik 20,6 %, a w 2018 r. podniósł się o 5,4 p.p. przyjmując wartość równą 26,0% (por. tabela 19).

Tabela 19. Wydatki z budżetu miasta na transport i łączność

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Wartość wydatków na transport i łączność (tys. zł)	379 751,4	518 390,2	616 353,7	418 395,5	336 774,5	435 128,1	604 674,3
Udział wydatków na transport i łączność w wydatkach budżetu ogółem (w %)	23,2	27,8	30,3	23,2	23,2	20,6	26,0

Źródło: Sprawozdanie z wykonania budżetu Miasta Lublin, dokumenty za lata 2012–2018.

Łączna **długość sieci drogowej** w Lublinie w 2016 r. zwiększyła się o 13 km. W 2016 r. długość wszystkich dróg wyniosła 567 km, w tym dróg powiatowych i gminnych – 521,8 km (por. tabela 20). W 2017 r. długość wszystkich dróg wyniosła 579,4 km, do których zaliczały się drogi powiatowe i gminne – 536,5 km (por. tabela 20). W 2018 r. długość wszystkich dróg wyniosła 579,4 km, do których zaliczały się drogi powiatowe i gminne – 536,5 km (por. tabela 20). Długość dróg gminnych wzrosła przede wszystkim za sprawą zakończenia budowy nowego odcinka al. Solidarności oraz ul. Zelwerowicza. Największą gęstością dróg cechowały się dzielnice znajdujące się w centralnej oraz zachodniej części miasta, zwłaszcza: Stare Miasto, Śródmieście, Kalinowszczyzna, Bronowice, Rury, Wieniawa, Czechów Południowy i Węglin Północny. Relatywnie małe zagęszczenie sieci drogowej występowało natomiast w południowych i wschodnich dzielnicach, szczególnie w Abramowicach, Zemborzycach i Hajdowie-Zadębiu. Warto zwrócić uwagę, że zmiany długości dróg są wypadkową dwóch procesów: budowy nowych dróg (najczęściej na obszarach, na których już wcześniej znajdowały się inne drogi) oraz zmiany kategorii istniejących dróg.

Drobne zmiany w długości sieci drogowej mogą wynikać także z przeliczeń długości istniejących dróg przy okazji prowadzonych remontów, które – dzięki wykorzystaniu nowoczesnego sprzętu – pozwalają na weryfikację starych, niekiedy mało dokładnych danych. Dlatego postępy w budowie sieci drogowej lepiej monitorować analizując poszczególne projekty inwestycyjne.

Tabela 20. Długość dróg według kategorii (w km, stan na koniec roku)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Drogi gminne	357,0	361,0	375,0	385,0	378,0	387,9	394,4
Drogi powiatowe	132,0	131,6	130	131,9	143,8	148,6	147,7
Drogi wojewódzkie	21,1	21,1	20,0	20,0	26,1	35,2	36,7
Drogi krajowe	32,1	32,1	17,1	17,1	19,1	7,7	7,7
Razem	542,2	545,8	542,1	554,0	567,0	579,4	584,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zarządu Dróg i Mostów w Lublinie.

W Lublinie od kilku lat sukcesywnie wzrasta liczba realizowanych projektów w zakresie **budowy i przebudowy dróg**, które przyczyniają się do **poprawy lokalnego układu komunikacyjnego**. W 2016 r. do inwestycji w zakresie przebudowy i budowy dróg należała budowa ścieżki rowerowej i chodnika z kładką pomiędzy ul. Kaczeńcówą i ul. Rzeszowską w kierunku ul. Gdańskiej. Koszt inwestycji wyniósł 3 029 102,89 zł, a jej realizacja przypadła na lata 2012–2016. W 2017 r. zakończono prace związane z budową traktu pieszo-rowerowego zlokalizowanego pomiędzy ul. Witolda Klepackiego a ul. Lipniak wzdłuż wąwozu i ogródków działkowych „Roztocze” i „Jar” do ul. Lipniak. Budowa ta wyniosła łącznie

570 743,45 zł i była realizowana w latach 2012–2017. W 2017 r. zakończono również przebudowę Placu Litewskiego, którego realizacja przypadała na lata 2013–2017, a łączna wartość inwestycji wyniosła 52 661 121,32 zł. W roku tym zakończono również budowę ciągu pieszo-rowerowego na odcinku od istniejącej trasy rowerowej w dolinie rzeki Bystrzycy do ul. Parczewskiej. Projekt przypadał na lata 2014–2017, a jego wartość wyniosła 367 005,28 zł. W ramach projektu „Rewitalizacja części Śródmieścia Miasta Lublin” w 2018 r. zrealizowano przebudowę ciągu pieszego na ul. Krakowskie Przedmieście od ul. Kapucyńskiej do ul. Lubartowskiej wraz z Pl. Łokietka. W tym samym roku łącznie wydatkowano 14 111 579,79 zł. Warto również dodać, że w 2017 r. miasto Lublin przyjęło Standardy Piesze, czyli dokument przedstawiający rozwiązania w zakresie poprawy bezpieczeństwa i wygody poruszania się po mieście, włączając w to eliminację barier architektonicznych i upłynnienie ruchu. Standardy zostały opracowane przez Politechnikę Warszawską – Biuro Konsultingowo-Projektowe TransEko, we współpracy z lubelskimi społecznikami oraz urzędnikami.

Działalność Zarządu Dróg i Mostów w Lublinie w 2016 r. to również wykonanie remontów fragmentów ulic takich jak: Głowackiego, Czwartaków i Wysockiego, Powstania Styczniowego, Rogińskiego, Krasieńskiego, Urzędowska, Podhalańska, Łowicka, Szczecińska, Biedronki, Brzeskiej, Bronowicka. Wyremontowano także chodnik znajdujący się przy ul. Puławskiej oraz dojazd do Przedszkola nr 5. Prace prowadzone w 2017 r. w ramach remontów miały miejsce na ulicach: Godebskiego, Krężnickiej, Solnej, Szwoleżerów, Wesołej, Grottgera, Przeskok, Rucianej. W 2018 r. wyremontowane został odcinek ul. Krężnickiej, ul. Żelazowej Woli, ul. Wielkopolskiej, ul. Pana Balcera, ul. Szwoleżerów. Wykonano również nową nawierzchnię ul. Parczewskiej, ul. Sokolniki, ul. Wyzwolenia oraz ul. Nektarowej.

W *Strategii Lublin 2020* zadeklarowano udroźnienie komunikacji w Lublinie oraz stworzenie programu zarządzania indywidualnym ruchem samochodowym. Realizacją tych zobowiązań było zadanie: *zaprojektowanie i budowa Systemu Zarządzania Ruchem w Lublinie* będącego częścią *Zintegrowanego Systemu Miejskiego Transportu Publicznego* – największego projektu unijnego realizowanego w Lublinie. Przesłanką do budowy Inteligentnego Systemu Transportowego w Lublinie było zapewnienie optymalnego przepływu osób na obszarze miasta. Optymalizacja pracy sygnalizacji ma zapewnić spójne dla poszczególnych obszarów miasta sterowanie w czasie rzeczywistym. Dla kierowcy oznacza to poprawę funkcjonowania sygnalizacji świetlnych tj. szybsze dostosowanie się sygnalizacji do rzeczywistych warunków panujących na drogach, a tym samym poprawa płynności przejazdu przez miasto i zwiększenie bezpieczeństwa wszystkich uczestników ruchu. Skrócenie czasu przejazdu pozwala na korzystne dla środowiska naturalnego ograniczenie emisji spalin. System pozwala również na wykrywanie zdarzeń drogowych i sugerowanie kierowcom tras objazdowych, a także dostarcza informacje o czasie potrzebnym na pokonanie danego odcinka drogi. Dzięki systemowi możliwe będzie również preferowanie pojazdów komunikacji miejskiej, co poprawi atrakcyjność transportu zbiorowego.¹⁹ Gromadząc i przetwarzając wielkie ilości danych dla poprawy jakości życia mieszkańców, Inteligentny System Transportowy wpisuje się w koncepcję budowy nowoczesnych inteligentnych miast (*smart city*).

¹⁹ Zob. więcej: *Inteligentny System Zarządzania Ruchem w Lublinie*, strona internetowa [Zarządu Dróg i Mostów w Lublinie](#).

Na lubelski ITS złożyły się:

- przebudowa lub dostosowanie do przepisów oraz standardów nowoczesnego sterowania 69 drogowych sygnalizacji,
- budowa Centrum Sterowania Ruchem,
- połączenie sygnalizacji z Centrum Sterowania Ruchem łączami światłowodowymi (ok. 22 km linii),
- montaż 10 sztuk znaków zmiennej treści (znaki drogowe i tekst),
- system wykrywania zdarzeń drogowych w obszarze objętym zadaniem,
- system 303 kamer monitoringu drogowego oraz rozpoznawania tablic rejestracyjnych.

System objął blisko połowę skrzyżowań w Lublinie, przede wszystkim w obszarze ograniczonym: al. Sikorskiego, al. Solidarności, al. Tysiąclecia, al. Unii Lubelskiej, ul. Lubelskiego Lipca '80, al. Józefa Piłsudskiego, ul. Lipową, Al. Racławickimi, al. Kraśnicką, ul. Orkana, ul. Fabryczną i ul. Droga Męczenników Majdanka, ul. Krańcową i ul. Mełgiewską. Lokalizację skrzyżowań przedstawia rysunek 12. Koszt budowy Systemu Zarządzania Ruchem w Lublinie wyniósł ok. 28 mln zł.

Obszar projektowania, czyli prac związanych z inżynierią ruchu, przygotowaniem baz danych i poszczególnych modułów systemowych, wykonała spółka Star ITS, należąca do Grupy Kapitałowej Qumak, która zatrudnia wykwalifikowanych inżynierów ruchu, analityków i informatyków. Warto dodać, że w kolejnej perspektywie finansowej unijnej polityki spójności planowana jest rozbudowa systemu o kolejne sygnalizacje, które nie są objęte obecnie wdrażanym systemem. W ramach tego zadania uwzględnione jest połączenie z systemem sterowania na obwodnicy Lublina, obsługiwanym przez GDDKiA. Do systemu będzie przyłączana również każda nowo budowana sygnalizacja w mieście.

Rysunek 8. Mapa skrzyżowań objętych Inteligentnym Systemem Zarządzania Ruchem

Źródło: strona internetowa [Zarządu Dróg i Mostów w Lublinie](#).

Ramka 2. Czego potrzebuje Lublin? Jakość dróg i zmiany w komunikacji publicznej

W marcu i kwietniu 2018 r. przeprowadzono badania mieszkańców Lublina, którego celem było poznanie opinii mieszkańców Lublina o jakości życia w naszym mieście oraz określenie ich potrzeb i oczekiwań w zakresie rozwoju miasta. Badanie było realizowane w Biurach Obsługi Mieszkańców na próbie 1 101 mieszkańców Lublina. W badaniach wykorzystano kwotowy dobór próby oparty na płci, statusu na rynku pracy i dzielnicy zamieszkania²⁰.

W badaniu respondenci wypowiadali się na temat, w którym kierunku poszedł Lublin pod względem modernizacji sieci ulic. Ich odpowiedzi na pytanie: *Czy w ciągu ostatnich 3 lat nastąpiła zmiana w zakresie modernizacji sieci ulic?* prezentuje wykres 3. Odsetek mieszkańców, którzy określili zdecydowaną poprawę sieci ulic wyniósł 41,3%. Dla 44,5% respondentów obszar ten osiągnął niewielką poprawę, natomiast nieznaczna ilość osób wykazała, że zaszły zmiany na gorsze.

Wykres 3. Jakość dróg w Lublinie – Czy w ciągu ostatnich 3 lat nastąpiła zmiana w zakresie modernizacji sieci ulic?

Respondenci zostali również poproszeni o ogólną ocenę remontów osiedlowych dróg i parkingów. Rozkład odpowiedzi na pytanie: *Czy w ciągu ostatnich 3 lat w zakresie remontów osiedlowych dróg i parkingów nastąpiła zmiana?* przedstawiono na wykresie 4. Odsetek mieszkańców, którzy określili zdecydowaną poprawę w zakresie remontów osiedlowych dróg i parkingów wyniósł 27,5%. Dla 41,9% respondentów obszar ten osiągnął niewielką poprawę, natomiast nieznaczna ilość osób wykazała, że zaszły zmiany na gorsze.

Wykres 4. Jakość dróg w Lublinie – Czy w ciągu ostatnich 3 lat nastąpiła zmiana w zakresie remontów osiedlowych dróg i parkingów?

Mieszkańcy zostali poproszeni także o ogólną ocenę zmian w komunikacji publicznej. Rozkład odpowiedzi na pytanie: *Czy w ciągu ostatnich 3 lat w zakresie rozbudowy i modernizacji komunikacji publicznej nastąpiła zmiana?* przedstawiono na wykresie 5. Odsetek mieszkańców, którzy określili zdecydowaną poprawę w zakresie rozbudowy i modernizacji komunikacji publicznej wyniósł 41,4%. Dla 36,5% respondentów obszar ten osiągnął niewielką poprawę, natomiast nieznaczna ilość osób wykazała, że zaszły zmiany na gorsze.

Wykres 5. Jakość dróg w Lublinie – Czy w ciągu ostatnich 3 lat nastąpiła zmiana w zakresie rozbudowy i modernizacji komunikacji publicznej?

Źródło: opracowanie własne.

²⁰ Szczegółowe informacje o metodologii badania oraz wyniki zawiera raport zamieszczony na stronie strategia.lublin.eu w zakładce Badania społeczne => Czego potrzebuje Lublin?

Realizacja koncepcji systemu transportu zrównoważonego wymaga podejmowania działań usprawniających **transport publiczny** w mieście. Rozwój systemu komunikacji publicznej zakłada poszerzenie jej na nowe obszary miasta, unowocześnienie taboru, rozwój inteligentnego systemu zarządzania ruchem i informacją dla pasażerów oraz promowanie i rozwój niskoemisyjnego transportu miejskiego. Wybrane informacje pozwalające na ocenę zmian zachodzących w zakresie transportu zbiorowego zaprezentowano w tabeli 21. W 2016 r. liczba przejazdów pasażerów korzystających z komunikacji publicznej w Lublinie wyniosła 124,8 mln osób, co daje o 0,5% mniej niż w 2015 r. i 17,7% więcej niż w 2012 r. W przypadku kolejnego analizowanego roku wartość ta wyniosła 134,6 mln osób i wzrosła tym samym o 7,9% w stosunku do roku poprzedzającego. W 2018 r. liczba pasażerów korzystających z komunikacji publicznej była równa 131,7 mln co oznaczało, że jej wartość spadła o 2,2% w zestawieniu z 2017 r. Podzielenie tych wielkości przez liczbę dni w roku daje wyniki: w 2016 r. – 10,4 mln osób przejeżdżających na jeden dzień, w 2017 r. – 11,2 mln osób na jeden dzień, w 2018 r. – 11,0 mln osób na jeden dzień. Przy czym należy mieć świadomość, że w dniach roboczych faktyczna liczba przejazdów pozostawała większa niż w dni wolne od pracy.

Tabela 21. Wybrane informacje o funkcjonowaniu transportu publicznego w Lublinie

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Przejazdy pasażerów korzystających z komunikacji publicznej (w mln)	106,0	114,7	121,1	125,4	124,8	134,6	131,7
Liczba przejazdów przypadających na 1 dzień (w tys.)	290,0	314,0	332,0	343,6	341,0	368,8	360,8
Długość tras w granicach miasta Lublin (w km)	177,9	183,9	187,2	189,3	210,6	221,0	220,0
Liczba realizowanych połączeń miejskiej komunikacji publicznej, w tym:							
<i>linie autobusowe</i>	54	50	58	59	51	54	56
<i>linie autobusowe nocne</i>	3	3	3	3	3	3	3
<i>linie trolejbusowe</i>	9	9	11	10	13	12	12
Posiadany tabor komunikacji publicznej, w tym:							
<i>autobusy MPK</i>	245	238	234	235	231	226	237
<i>trolejbusy MPK</i>	64	65	92	109	109	108	123
<i>autobusy przewoźników prywatnych</i>	71	72	38	40	61	60	61

Uwagi: szacunku liczby pasażerów dokonano w oparciu o dane o sprzedaży biletów jednorazowych oraz biletów okresowych, stosując przeliczniki GUS.

Źródło: dane Zarządu Transportu Miejskiego w Lublinie.

Długość tras komunikacji miejskiej w Lublinie w 2016 r. w porównaniu do 2015 r. wzrosła o 21,3 km i wyniosła 210,6 km. Był to więc kolejny rok zwiększania długości tras komunikacji publicznej w mieście. W 2017 r. długość tras wzrosła o kolejne 10,4 km, a w 2018 r. zmalała jedynie o 1 km.

Liczba połączeń miejskiej komunikacji publicznej w analizowanych latach 2016–2018 oscylowała w granicach 70 (por. tabela 21). Liczba autobusów MPK wyniosła odpowiednio w 2016 r. – 231, w 2017 r. – 226 w 2018 r. – 237, a liczba trolejbusów wyniosła w 2016 r. – 109, w 2017 r. – 108, w 2018 r. – 123. Warto dodać, że średni wiek autobusów w Lublinie wraz z końcem 2018 r. wynosił 8 lat, dla porównania w 2008 r. wskaźnik ten był równy 14.²¹ W ostatnich latach proces unowocześnienia taboru i rozwoju transportu niskoemisyjnego uległ wyraźnemu przyspieszeniu.

²¹ Źródło: Newsletter ZTM.

Do projektów realizowanych w latach 2016–2017 przez Zarząd Transportu Miejskiego w Lublinie należały:

- „Budowa, modernizacja przystanków i węzłów przesiadkowych zintegrowanych z innymi rodzajami transportu dla potrzeb LOF”;
- „Niskoemisyjna sieć komunikacji zbiorowej dla północnej części LOF wraz z budową systemu biletu elektronicznego komunikacji aglomeracyjnej”;
- „Przebudowa strategicznego korytarza transportu zbiorowego wraz z zakupem taboru w centralnej części LOF”;
- „Rozbudowa sieci komunikacji zbiorowej dla potrzeb Zintegrowanego Centrum Komunikacyjnego dla Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego”;
- „Rozbudowa i udrożnienie sieci komunikacji zbiorowej dla obszaru specjalnej strefy ekonomicznej i podstrefy przemysłowej w Lublinie”;
- „Budowa i przebudowa DW 835 w Lublinie na odcinkach: od granicy miasta do skrzyżowania ul. Abramowickiej z ul. Sadową, od skrzyżowania ul. Kunickiego z ul. Dywizjonu 303 do ul. Wrotkowskiej wraz z budową skrzyżowania z DW 830”;
- „Budowa nowego przebiegu DW 809 w Lublinie na odcinku od skrzyżowania ul. Bohaterów Monte Cassino z ul. Wojciechowską od węzła Sławin – wyprowadzenie ruchu w kierunku węzła Lublin Sławinek (S12/S17/S19)”.

Zarząd Transportu Miejskiego w Lublinie w 2016 r. zrealizował zakup 5 wiat przystankowych za 51 400 zł. W ramach projektu realizowanego z udziałem środków europejskich „Budowa, modernizacja przystanków i węzłów przesiadkowych zintegrowanych z innymi rodzajami transportu dla potrzeb LOF” wykonano koncepcję projektową, która była realizowana w następnych latach. W 2017 r. w ramach projektu „Rozbudowa sieci komunikacji zbiorowej dla potrzeb Zintegrowanego Centrum Komunikacyjnego dla Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego” miała miejsce przebudowa trakcji trolejbusowej w ul. Muzycznej oraz wykonanie przyłącza do systemu informacji pasażerskiej oraz zakup i zamontowanie na przystankach wiat przystankowych. W tym samym roku miała również miejsce realizacja projektu „Niskoemisyjna sieć komunikacji zbiorowej dla północnej części LOF wraz z budową systemu biletu elektronicznego komunikacji aglomeracyjnej”, w ramach którego stworzono przyłącza do biletomatów, infrastrukturę przystankową i około przystankową oraz trakcje trolejbusowe. W 2018 r. w ramach projektu „Niskoemisyjna sieć komunikacji zbiorowej dla północnej części LOF wraz z budową systemu biletu elektronicznego komunikacji aglomeracyjnej” przeznaczono 20 629 662 zł na zakup 8 autobusów typu maxi i 6 autobusów typu mega. Natomiast realizacja projektu „Rozbudowa sieci komunikacji zbiorowej dla potrzeb Zintegrowanego Centrum Komunikacyjnego dla Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego” przyniosła w 2018 r. możliwość zakupu kolejnych 15 sztuk trolejbusów typu mega, budowę trakcji trolejbusowej w ul. Jana Pawła II, podstacji trolejbusowej Węglin oraz rozbudowę infrastruktury przystankowej. Zakup 9 sztuk autobusów typu mega był również możliwy dzięki środkom z projektu „Rozbudowa i udrożnienie sieci komunikacji zbiorowej dla obszaru specjalnej strefy ekonomicznej i strefy

przemysłowej w Lublinie”. Ostatni rok przyniósł również realizację projektu „Budowa nowego przebiegu DW 809 w Lublinie na odcinku skrzyżowania ul. Bohaterów Monte Cassino z ul. Wojciechowską do węzła Sławin – wprowadzenie ruchu w kierunku węzła Lublin Sławinek (S12/S17/S19)”, dzięki któremu wykonano 3 wiaty przystankowe – fotowoltaiczne.

Obok realizacji inwestycji drogowych ułatwiających kierowcom poruszanie się pomiędzy różnymi częściami miasta, elementem lokalnego układu transportowego jest **sieć połączeń rowerowych**. Składają się na nią różne elementy infrastruktury rowerowej: drogi rowerowe (samodzielne lub z drogami dla pieszych), pasy rowerowe wydzielone z jezdni, a także wydzielone z jezdni kontrapasy – o kierunku przeciwnym do kierunku jazdy aut. Według danych Urzędu Miasta Lublin, długość tras dla rowerzystów w Lublinie w 2016 r. wyniosła 139 km (+6,9% w stosunku do roku poprzedzającego), w 2017 r. – 145 km (+4,3%), a w 2018 r. – 160 km (+10,3%). Warto zwrócić uwagę, że około 80% tych tras stanowią drogi rowerowe. Mniej bezpieczne pasy rowerowe wytyczone w jezdni stanowią jedynie około jednej piątej wszystkich tras²². Efektem kolejnych inwestycji jest także wzrost wskaźnika długości tras rowerowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców (por. tabela 22). Warto dodać, że poprawie infrastruktury rowerowej służyły również projekty europejskie: *Budowa Miasteczka Ruchu Drogowego* oraz *Europejska Stolica Turystyki Rowerowej w Lublinie*. Informacje o tych projektach można znaleźć w analizie realizacji Celu B.4. *Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego*.

Tabela 22. Długość tras rowerowych (w km)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Trasy rowerowe ogółem	66,5	85,1	118,0	130,0	139,0	145,0	160,0
Trasy rowerowe na 10 tys. ludności	1,9	2,5	3,5	3,8	4,1	4,3	4,7

Uwagi: dane obejmują drogi dla rowerów wydzielone, drogi dla rowerów obok chodnika, drogi dla pieszych i rowerów, drogi dla pieszych z dopuszczonym ruchem rowerowym, pasy rowerowe, kontrapasy rowerowe, ulice z kontraruchem, ulice z zakazem ruchu a dopuszczonym ruchem rowerowym.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

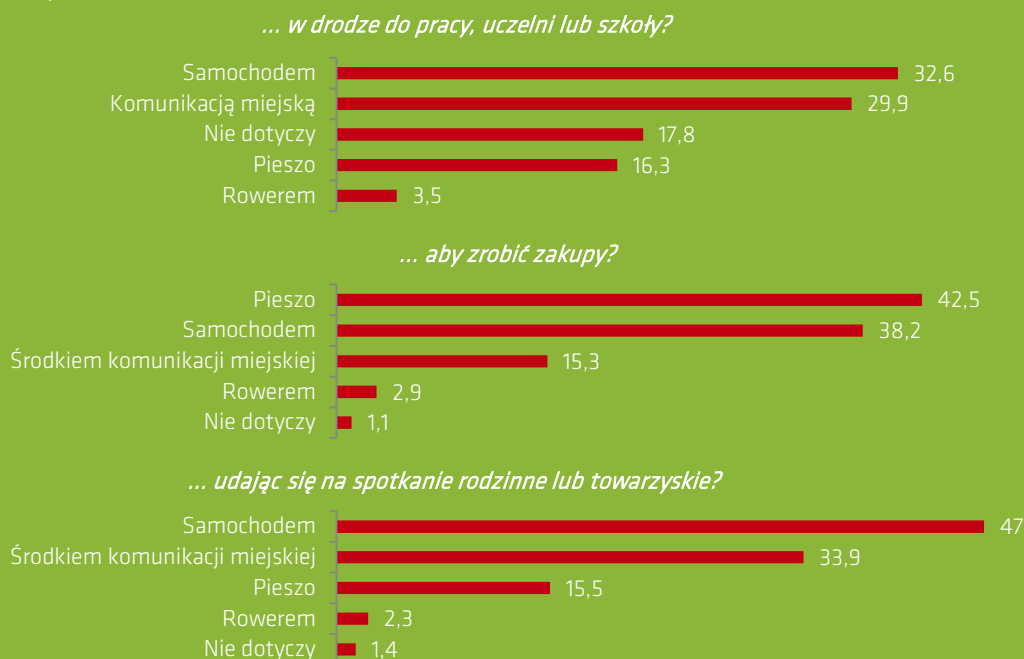
²² Opracowano na podstawie strony internetowej mirl.info.pl.

Ramka 3. Czego potrzebuje Lublin? Mobilność transportowa i ocena transportu w Lublinie

W marcu i kwietniu 2018 r. przeprowadzono badania mieszkańców Lublina, którego celem było poznanie opinii mieszkańców Lublina o jakości życia w naszym mieście oraz określenie ich potrzeb i oczekiwań w zakresie rozwoju miasta. Badanie było realizowane w Biurach Obsługi Mieszkańców na próbie 1 101 mieszkańców Lublina. W badaniach wykorzystano kwotowy dobór próby oparty na płci, statusu na rynku pracy i dzielnicy zamieszkania²³.

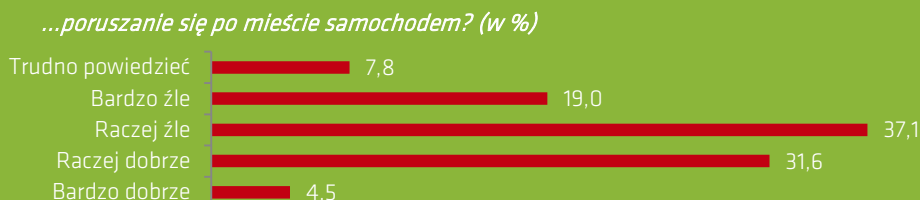
W badaniu respondenci wypowiadali się na temat swoich zachowań komunikacyjnych. Ich odpowiedzi na pytanie: *W jaki sposób najczęściej porusza się Pan(i) po Lublinie...?* prezentuje wykres 6. Odsetek mieszkańców poruszających się samochodem i komunikacją publiczną w codziennych dojazdach do pracy i szkoły był zbliżony i kształtował się na poziomie około 30%. Znaczna część badanych (16,3%) poruszała się pieszo. Wykonując codzienne zakupy mieszkańcy najczęściej docierają do sklepów pieszo (42,5% badanych), a na spotkania towarzyskie lub rodzinne wybierają się samochodem (47%).

Wykres 6. Mobilność mieszkańców Lublina – *W jaki sposób najczęściej porusza się Pan(i) po Lublinie...?*

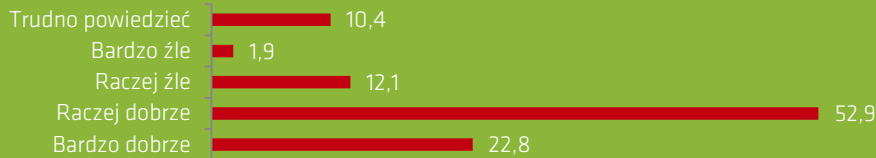

Respondenci zostali również poproszeni o ogólną ocenę komunikacji w Lublinie. Rozkład odpowiedzi na pytanie: *Jak Pan(i) ocenia Lublin biorąc pod uwagę...?* przedstawiono na wykresie 7. Pozytywne opinie mieszkańców dotyczą alternatywnych form mobilności wobec samochodowego transportu indywidualnego, tj. poruszania się pieszo (ponad 90% ocen pozytywnych), komunikacją publiczną i rowerem (kolejno ponad 80 i 75% ocen pozytywnych). W odniesieniu do poruszania się po mieście samochodem można natomiast zauważyć przewagę ocen negatywnych.

Wykres 7. Ocenę możliwości przemieszczania się w Lublinie – *Jak Pan(i) ocenia Lublin biorąc pod uwagę...?*

²³ Szczegółowe informacje o metodologii badania oraz wyniki zawiera raport zamieszczony na stronie strategia.lublin.eu w zakładce Badania społeczne => Czego potrzebuje Lublin?

...poruszanie się po mieście pieszo? (w %)*...poruszanie się po mieście rowerem? (w %)**...poruszanie się po mieście komunikacją publiczną? (w %)*

Źródło: opracowanie własne.

Poprawa infrastruktury technicznej oznacza również rozwój **infrastruktury komunalnej**, w tym rozbudowę i modernizację sieci wodno-kanalizacyjnej, podłączanie nowych gospodarstw domowych do sieci oraz zwiększanie efektywności energetycznej miasta. Informacje pozwalające na ocenę dostępności i rozwoju tej infrastruktury zaprezentowano w tabeli 23. Inwestycje realizowane w 2016 r. doprowadziły do wzrostu **długości czynnej sieci kanalizacyjnej, gazowej sieci rozdzielczej oraz wodociągowej sieci rozdzielczej** odpowiednio o 1,2%, 1,9% i 1,4%. W 2017 r. wartości te wzrosły kolejno o 1,5%, 1,8%, 2,8%. W ostatnim analizowanym roku długość sieci kanalizacyjnej wzrosła o 1,5%, sieci gazowej spadła o 0,2%, a sieć wodociągowa była dłuższa o 1,5%. Wzrost długości infrastruktury sieciowej wpłynął pozytywnie na dostępność urządzeń sieciowych dla ludności, co przekłada się również na nieznacznie rosnący odsetek osób korzystających z infrastruktury sieciowej.

Tabela 23. Długość sieci kanalizacyjnej, gazowej oraz wodociągowej wraz z odsetkiem mieszkańców korzystających z tych sieci

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Długość czynnej sieci (w km):							
kanalizacyjnej	572,4	588,5	622,9	652,6	660,5	670,5	680,5
gazowej	615,6	630,8	635,5	698,9	712,4	725,5	724,4
wodociągowej	594,4	604,9	611,6	626,5	635,3	652,8	662,5
Odsetek mieszkańców korzystających z sieci (w %):							
kanalizacyjnej	90,3	90,5	90,8	91,5	91,7	91,8	91,8
gazowej	87,2	87,3	87,4	87,3	87,2	86,6	85,8
wodociągowej	95,2	95,2	95,3	95,3	95,4	95,4	95,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Sprostanie wyzwaniom rozwojowym miasta oznacza konieczność modernizacji systemów ochrony środowiska i gospodarki komunalnej, m.in. poprzez rozwój systemu proekologicznej gospodarki odpadami, rozbudowę składowisk czy modernizację sieci kanalizacji deszczowej.

Od kilku lat Lublin utrzymuje **wydatki na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska** na poziomie zbliżonym do 5% wielkości budżetu miasta. Wartość tych wydatków w 2016 r. wyniosła 93 187,7 tys. zł, w 2017 r. stanowiły kwotę 98 675,2 tys. zł, a w 2018 r. – 92 473,0 tys. zł. Natomiast udział tych nakładów w wydatkach budżetu miasta ogółem nieco się zmniejszył w stosunku do 2015 r. (por. tabela 24).

Tabela 24. Wydatki na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Wartość wydatków (w tys. zł)	88 429,8	105 095,4	98 566,5	100 417,4	93 187,7	98 675,2	92 473,0
Udział wydatków w wydatkach budżetu ogółem (w %)	5,39	5,64	4,85	5,56	5,05	4,68	4,77

Źródło: *Sprawozdanie z wykonania budżetu Miasta Lublin, dokumenty za lata 2012–2015.*

Analizując **informacje o odpadach** należy mieć na uwadze, że efektem rozwoju cywilizacyjnego jest rosnąca konsumpcja, której towarzyszy zwiększająca się ilość odpadów. Ich składowanie wiąże się z niekorzystnymi zmianami w środowisku naturalnym, dlatego odpady powinny być segregowane i w jak największej części poddawane odzyskowi. Pozytywne zmiany w tym kierunku miała zapewnić znowelizowana ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminach²⁴, popularnie określana jako „ustawa śmieciowa”. Ustawa ta przeniosła na gminy obowiązek odbierania odpadów od mieszkańców i weszła w życie 1 lipca 2013 r.

Celem wprowadzenia nowego systemu gospodarowania odpadami komunalnymi w Lublinie było objęcie wszystkich mieszkańców systemem zbierania odpadów komunalnych, prowadzenie selektywnego zbierania odpadów komunalnych „u źródła”, zwiększenie poziomu recyklingu i odzysku odpadów zebranych selektywnie oraz redukcja masy odpadów ulegających biodegradacji kierowanych do składowania. System zbierania odpadów w Lublinie jest dwupojemnikowy, a ewidencja odbioru wszystkich rodzajów odpadów jest prowadzona przez system elektroniczny oparty na technologii RFID. Jednym ze sposobów zwiększenia poziomu recyklingu i odzysku jest zdecentralizowany system punktów selektywnego zbierania odpadów, polegający na tym, że różne rodzaje odpadów są przyjmowane w różnych punktach rozrzuconych na terenie całego miasta, a punkty zbierania niektórych z nich są bardzo liczne, co jest wygodne dla mieszkańców, którzy w ten sposób mogą uniknąć częstych podróży do odległych dzielnic miasta w celu pozbycia się zbędnych rzeczy. W 2016 r. z budżetu miasta na system gospodarowania odpadami komunalnymi w zakresie odbierania, odzysku, recyklingu i unieszkodliwiania odpadów komunalnych (z wyłączeniem kosztów obsługi administracyjnej) zostało wydanych 43 983 969,91 zł. W 2017 r. kwota ta wyniosła 43 823 561,73 zł, a w 2018 r. – 50 252 995,63 zł.²⁵

Ilość odprowadzonych ścieków w 2016 r. wyniosła 121 410 ton. W 2017 r. wartość ta zwiększyła się o 4,2%, a w 2018 r. o kolejne 3,4% (por. tabela 25). Warto zwrócić uwagę, że Ministerstwo Środowiska przyznało Lublinowi dofinansowanie na opracowanie dokumentacji dla rozbudowy i modernizacji

²⁴ Nowelizacji dokonano Ustawą z dnia 1 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2011 nr 152 poz. 897. Tworzenie systemu gospodarowania odpadami nie jest zakończone, o czym świadczą kontrowersje dotyczące wykonywania ustawy przez samorządy, krytyczny raport NIK i późniejsze nowelizacje ustawy. Zob.: Najwyższa Izba Kontroli, *NIK o odpadach komunalnych*, 22 czerwca 2015 r., [strona internetowa NIK](#).

²⁵ *Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi miasta Lublin za rok 2016, 2017 i 2018*, Urząd Miasta Lublin, Lublin 2017, 2018, 2019.

systemu zbiorowego odbioru ścieków oraz zaopatrzenia w wodę. Wartość projektu to 6,6 mln zł, z czego 4,6 mln zł stanowi dofinansowanie w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko. Porozumienie w tej sprawie podpisali przedstawiciele Miejskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji w Lublinie oraz Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie. Inwestycje w ramach realizacji projektu zawierają się w latach 2016–2020.

Tabela 25. Ilość oraz struktura odpadów odebranych w latach 2016–2018

	2016		2017		2018	
	w tonach	w %	w tonach	w %	w tonach	w %
Odpady komunalne odebrane ogółem (w tonach), w tym:	121 410,0	100,0	126 509,3	100,0	130 775,2	100,0
niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne, w tym:	82 064,2	67,6	83 831,7	66,3	82 355,8	63,0
<i>składowane</i>	0,0	0	0,0	0	0,0	0
<i>poddane przetworzeniu</i>	82 064,2	67,6	83 831,7	66,3	82 355,8	63,0
odpady odebrane selektywnie ulegające biodegradacji	9 046,1	7,5	10 162,4	8,0	9 310,0	7,1
odpady odebrane z frakcji: papier, metale, tworzywa sztuczne i szkło	20 243,1	16,7	21 651,2	17,1	23 435,1	17,9
odpady budowlane i rozbiórkowe (inne niż niebezpieczne)	6 880,7	5,7	7 240,4	5,7	7 769,7	5,9
odpady komunalne niewymienione w innych grupach	3 176,0	2,6	3 623,7	2,9	7 904,7	6,0

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

W analizowanych latach zwiększyła się również ilość ścieków odprowadzonych oraz oczyszczonych. Liczba ta oscylowała w granicach 17–17,4 tys. W porównaniu z ubiegłymi latami, różnica ta wyniosła nawet 400.

Tabela 26. Ilość wytworzonych i oczyszczonych ścieków (tys. m³)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ścieki odprowadzone	17 457	17 162	16 862	16 975	17 160	17 226	17 405
Ścieki oczyszczone	17 457	17 162	16 862	16 975	17 160	17 226	17 405

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W ramach wspierania ochrony środowiska, odpowiedzialne za nie instytucje miejskie podjęły się realizacji wielu **projektów ekologicznych**. Gmina Lublin jest miastem partnerskim programu „Moje miasto bez elektrośmieci”, który skierowany jest zarówno do indywidualnych mieszkańców miasta, jak i do lubelskich szkół. System powstał dzięki nawiązaniu współpracy Wydziału Ochrony Środowiska Urzędu Miasta Lublin z ElektroEko – Organizacją Odzysku Sprzętu Elektrycznego i Elektronicznego. Dnia 24 listopada 2018 r. otworzono 6 punktów w Lublinie, w których można było oddać zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny. Ponadto, posiadacze dużych elektrośmieci, takich jak np. lodówki, pralki, kuchenki elektryczne mogli przekazać je bez konieczności wychodzenia z domu dzięki darmowej usłudze transportowej. Uczestnicy biorący udział w akcji wpierali również lubelskie szkoły. W zamian za przyniesiony zużyty sprzęt wydawane były kupony Funduszu Oświatowego. Po przekazaniu ich szkołom biorącym udział w programie zostały przeliczane na punkty, a te z kolei placówki mogły wymieniać na atrakcyjne pomoce dydaktyczne np. tablice multimedialne, książki, sprzęt sportowy czy elementy wyposażenia sal.

Kontynuowano także realizację *Programu usuwania azbestu dla Miasta Lublin*, który obejmował demontaż, załadunek, transport i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest pochodzących z pokryć dachowych i ścian budynków nieruchomości należących do osób fizycznych. W 2016 r. unieszkodliwiono 241,29 Mg odpadów zawierających azbest, które pochodziły ze 136 nieruchomości. W 2017 r. usunięto wyroby i odpady zawierające azbest ze 100 nieruchomości, demontując łącznie 170,814 Mg odpadów zawierających azbest. W 2018 r. unieszkodliwiono 204,215 Mg odpadów zawierających azbest, które pochodziły ze 145 nieruchomości.

Nad Zalewem Zembrzyckim w analizowanych latach, jak co roku zorganizowane zostały kolejne edycje Ekopikniku Rodzinnego. Odwiedzający mogli obejrzeć sprzęt do selektywnej zbiórki odpadów, wziąć udział w warsztatach recyklingu, obejrzeć wystawę zwierząt egzotycznych, pokaz ptaków łownych i chronionych występy taneczne oraz brać udział w strefie zabaw ekologicznych. Na Ekopiknik zaproszona została Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Lublinie, Lubelska Straż Ochrony Zwierząt, Roztoczańska Konna, IKEA, Polska Korporacja Recyklingu, Schronisko dla Bezdomnych Zwierząt w Lublinie oraz Greepeace²⁶.

Warto również zwrócić uwagę na projekty edukacji ekologicznej. We wrześniu 2015 r. wystartowała kampania ekologiczna skierowana do mieszkańców Lublina pn. „Miasto to też Twój dom”, której celem było uwrażliwienie mieszkańców na problem niesprzątania przez właścicieli czworonogów nieczystości po swoich pupilach z przestrzeni miejskiej. Edycja 2018 r. nosiła nazwę „Miasto to też Twój dom. Sprzątaj po swoim psie” i miała na celu zachęcenie właścicieli czworonogów do sprzątania odchodów i uświadomienie jak niekorzystne są dla człowieka i przyrody. Równoległe z działaniami prowadzonymi w ramach Programu realizowana była kampania pn. „Miasto to też Twój Dom – Masz wpływ na dobrą atmosferę”. Celem Kampanii jest kształtowanie i podnoszenie świadomości mieszkańców w zakresie codziennie podejmowanych wyborów, wskazanie wpływu tych decyzji na jakość powietrza oraz przedstawienie oferty miasta dla mieszkańców w tym zakresie. W ramach Kampanii przed Ratuszem prezentowana była wystawa, w autobusach i trolejbusach pojawiły się plakaty i spoty, na przystankach i billboardach zaprezentowane zostały działania i oferta miasta w walce ze smogiem. Do lubelskich placówek oświatowych zostały skierowane materiały dydaktyczne. Przeprowadzenie Kampanii Edukacyjnej jest kolejną odpowiedzią na oczekiwania mieszkańców i realizacją rekomendacji Panelu Obywatelskiego. Wiele projektów edukacji ekologicznej realizowały placówki edukacyjne, korzystając z dofinansowania w ramach mechanizmu konkursowego Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Cel poprawy infrastruktury technicznej pozytywnie wyróżnia się zarówno pod względem realizowanych działań, jak i osiągniętych efektów. Różne projekty infrastrukturalne były przy tym realizowane z poszanowaniem interesów mieszkańców i z dbałością o jakość przestrzeni miejskiej. Koncentracja na

²⁶ Zob. więcej: strona internetowa GDOŚ w Lublinie, [XI Ekopiknik Rodziny](#) oraz [XII Ekopiknik Rodziny](#).

projektach infrastrukturalnych w pierwszych latach realizacji *Strategii Lublin 2020* wydaje się być zasadnym kierunkiem zwiększenia przyjazności miasta. Warto zwrócić uwagę szczególnie na projekt „Rewitalizacja części Śródmieścia Miasta Lublin”, który zakończył się w 2017 r. i został nominowany w konkursie Top Inwestycje Polski Wschodniej 2017.

W analizowanych latach nastąpił również duży postęp w komunikacji publicznej, mierzony ilością i jakością taboru czy długością tras w granicach miasta. Nowe trolejbusy i kolejne trakcje trolejbusowe świadczą o postępach w zakresie unowocześniania taboru i rozwoju transportu zeroemisyjnego. Rozwój komunikacji publicznej doprowadził do przejścia części pasażerów z ruchu indywidualnego i wzrostu liczby pasażerów o ponad 24% w stosunku do 2012 r. Mocną stroną Lublina jest także rozwój infrastruktury rowerowej – w ciągu pięciu lat w Lublinie przybyło ponad 90 km tras dla rowerzystów oraz podtrzymywano funkcjonowanie Lubelskiego Roweru Miejskiego. Korzystne tendencje można także obserwować w obszarze gospodarki komunalnej.

B.2. Zwiększenie komfortu życia

Poczucie wygody życia reprezentuje najbardziej podstawowe potrzeby mieszkańców związane z przyjaznością miasta. Ich zaspokajanie zależy od wielu różnorodnych czynników. W *Strategii Lublin 2020* szczególną uwagę zwrócono na jakość przestrzeni miejskich, warunki mieszkaniowe, sytuację grup społecznych zmarginalizowanych lub wymagających szczególnej opieki, bezpieczeństwo publiczne oraz wybrane usługi publiczne.

Oceniając postępy w zakresie komfortu życia posłużono się przede wszystkim wskaźnikami opisowymi i ilościowymi. W pierwszej kolejności przeanalizowano dane związane z rynkiem mieszkaniowym, uzupełnione informacjami o miejskiej gospodarce mieszkaniowej. Analizę dopełnia zestawienie rynku nieruchomości w Lublinie z innymi miastami. Następnie zaprezentowano liczbę przestępstw i wypadków drogowych oraz wskaźniki dotyczące opieki zdrowotnej. W ramach analizy działań Urzędu Miasta w zakresie zwiększania dostępności usług publicznych przedstawiono informacje o funkcjonowaniu Biura Obsługi Mieszkańców. Pozostałą część rozdziału wypełnia przegląd działań w zakresie polityki społecznej, począwszy od informacji o liczbie beneficjentów pomocy społecznej, informacji o domach pomocy społecznej i ośrodkach wsparcia w mieście, po udogodnienia dla seniorów, rodzin i osób niepełnosprawnych. O komforcie życia decyduje także wiele innych czynników, które nie zostały omówione w tej części raportu, m.in. dostosowanie układu funkcjonalno-przestrzennego miasta do potrzeb mieszkańców czy oferta możliwości spędzania czasu wolnego. Z tego powodu analizując postępy w zwiększaniu komfortu życia należy brać pod uwagę także realizację działań i mierniki przyporządkowane do innych celów *Strategii Lublin 2020*, zwłaszcza: *B.1. Poprawa infrastruktury technicznej*, *B.3. Dbałość o kulturę przestrzeni* i *B.4. Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego*.

Jednym z kluczowych czynników oddziałujących na jakość życia jest **mieszkalnictwo**. O ile nowe inwestycje są adresowane do zamożniejszej części społeczeństwa, o tyle poprawa standardów już istniejących zasobów mieszkaniowych może okazać się dostępniejszym i powszechniejszym sposobem rozwiązywania problemów mieszkaniowych. W latach 2016–2018 zwiększyły się zasoby mieszkaniowe oraz powiększyła przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę (por. tabela 27).

W 2016 r. powierzchnia użytkowa mieszkania wynosiła 26,4 m² na osobę. W 2017 r. wskaźnik ten wyniósł 26,9 m². Natomiast w 2018 r. osiągnął poziom 27,4 m² (wzrost między 2016 a 2018 r. o 3,79%). Natomiast liczba mieszkań na 1 000 mieszkańców wzrosła z 439,1 w 2016 r. do 456,1 w 2018 r. (wzrost w latach 2016–2018 o 3,8%). Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w Lublinie według statystyk GUS wyniosła w omawianym przedziale czasowym 61,0 m².

Tabela 27. Wybrane informacje o zasobach mieszkaniowych w Lublinie

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę (w m ²)	24,4	25,1	25,5	26,0	26,4	26,9	27,4
Mieszkania na 1 000 mieszkańców	408,4	420	425,9	432,4	439,1	447,6	456,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Pod względem wyposażenia mieszkań w instalacje sanitarno-techniczne dane przedstawiają się następująco: mieszkania z dostępem do sieci wodociągowej (2016 r. – 99,0%, 2017 i 2018 r. – 99,1%),

z dostępem do łazienki (2016 r. – 96,2%, 2017 2018 r. – 96,3%), mieszkania z centralnym ogrzewaniem (2016 r. – 91%, 2017 r. – 91,3%, 2018 r. – 91,5%). Dane te prezentuje tabela 28.

Tabela 28. Wyposażenie mieszkań w instalacje sanitarno-techniczne (w %)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Wodociąg	99	99	99	99	99	99,1	99,1
Łazienka	95,9	96	96	96,1	96,2	96,3	96,3
Centralne ogrzewanie	90,4	90,6	90,7	90,9	91,0	91,3	91,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Szczegółowe dane o sytuacji na rynku mieszkaniowym w Lublinie dostarcza badanie NBP, którego wyniki są prezentowane w cyklicznym opracowaniu *Raport o sytuacji na rynku nieruchomości mieszkaniowych i komercyjnych w Polsce*²⁷. Na rynku pierwotnym w Lublinie w 2016 r. oddano do użytkowania 2 298 mieszkań – o 25,2% więcej niż w roku poprzednim. W 2017 r. oddano 2 610 mieszkań (wzrost o 13,6%). Natomiast w 2018 r. na rynku pierwotnym w Lublinie oddano do użytkowania 2 785 mieszkań czyli o 6,7% więcej niż w 2017 r.

W 2016 r. spadła liczba rozpoczętych budów mieszkań (spadek o 32,1% w porównaniu do 2015 r.). W 2017 r. liczba budów była wyższa niż rok wcześniej o 2,7%. W 2018 r. liczba budowanych mieszkań ponownie wzrosła o 21,8%. W 2016 r. wydano 2 758 pozwoleń na budowę (o 13,5% mniej niż rok wcześniej). W 2017 r. wydano ich 2 308 (spadek o 16,3%). Natomiast w 2018 r. wydano 3 447 pozwoleń na budowę (wzrost o 49,4% względem 2017 r.).

Biorąc pod uwagę rynek pierwotny, średnia cena ofertowa m² mieszkania w IV kw. 2016 r. wyniosła 5 202 zł (i była o 0,5% wyższa niż rok wcześniej). W 2017 r. było to 5 209 zł (wzrost o 0,1%). Zaś w 2018 r. średnia cena ofertowa m² mieszkania wyniosła 5 860 (wzrost o 12,5% w porównaniu do 2017 r.). Analizując średnią cenę transakcyjną na rynku pierwotnym m² mieszkania w IV kw. 2016 r. okazuje się że wyniosła ona 5 212 zł (i była o 6,1% wyższa niż rok wcześniej). W 2017 r. było to 5 093 zł (spadek o 2,3%). Zaś w 2018 r. średnia cena transakcyjna m² mieszkania wyniosła 5 785 (wzrost o 13,6% w porównaniu do 2017 r.).

Biorąc pod uwagę rynek wtórny, średnia cena ofertowa m² mieszkania w IV kw. 2016 r. wyniosła 4 983 zł (i była o 1,8% wyższa niż rok wcześniej). W 2017 r. było to 5 142 zł (wzrost o 3,2%). Zaś w 2018 r. średnia cena ofertowa m² mieszkania wyniosła 5 507 (wzrost o 7,1% w porównaniu do 2017 r.). Analizując zaś średnią cenę transakcyjną na rynku wtórnym m² mieszkania w IV kw. 2016 r. okazuje się że wyniosła ona 4 698 zł (i była o 3% wyższa niż rok wcześniej). W 2017 r. było to 4 879 zł (wzrost o 3,9%). Zaś w 2018 r. średnia cena transakcyjna m² mieszkania wyniosła 5 095 (wzrost o 4,4% w porównaniu do 2017 r.).

Możliwości nabywcy mieszkań zależą jednak nie tylko od ceny metra kwadratowego mieszkań, ale także od wysokości wynagrodzeń uzyskiwanych w danym mieście. W ostatnim kwartale 2016 r. za przeciętne wynagrodzenie można było kupić 0,79 m² mieszkania na rynku pierwotnym i 0,89 m² na rynku wtórnym. W 2017 r. za przeciętne wynagrodzenie można było kupić 0,87 m² mieszkania na rynku

²⁷ *Raport o sytuacji na rynku nieruchomości mieszkaniowych i komercyjnych w Polsce w 2016, 2017, 2018 r.*, Narodowy Bank Polski, Departament Stabilności Finansowej we współpracy z Oddziałami Okręgowymi, Warszawa 2017, 2018, 2019.

pierwotnym i 0,9 m² na rynku wtórnym. W ostatnim kwartale 2018 r. za przeciętne wynagrodzenie można było kupić 0,81 m² mieszkania na rynku pierwotnym i 0,92 m² na rynku wtórnym.

Zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji materialnej lub życiowej służy **zasób mieszkaniowy miasta Lublin**. Składają się na niego lokale mieszkalne będące własnością Gminy Lublin albo gminnych osób prawnych lub spółek handlowych utworzonych z udziałem gminy, z wyjątkiem towarzystw budownictwa społecznego, a także lokale pozostające w posiadaniu samoistnym tych podmiotów. Niemal wszystkie lokale są zarządzane przez Zarząd Nieruchomości Komunalnych w Lublinie. Na koniec 2016 r. w zasobach mieszkaniowych gminy znajdowało się 8 258 lokali komunalnych oraz 1 041 lokale socjalne. W 2017 r. w zasobach znajdowało się 9 228 lokali komunalnych i 1 095 lokale socjalne. Natomiast na koniec 2018 r. w zasobach mieszkaniowych gminy znajdowało się 8 966 mieszkań komunalnych oraz 1 132 mieszkania socjalne (por. tabela 29). Od kilku lat liczba mieszkań socjalnych systematycznie rośnie, przy zmniejszaniu się liczby mieszkań komunalnych. Takie tendencje są wypadkową wielu czynników: realizacji nowych inwestycji, częściowej prywatyzacji zasobu mieszkaniowego, sprzedaży budynków ze względu na nieopłacalność remontów, rozbioru budynków w złym stanie technicznym, czy scalania wcześniej podzielonych lokali po zwolnieniu lokalu przez jednego z najemców. Dodatkowo, część lokali zostaje przekwalifikowanych z komunalnych na socjalne.

Tabela 29. Wybrane informacje o zasobach mieszkaniowych Gminy Lublin

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba mieszkań komunalnych	8 742	8 679	8 687	8 604	8 250	9 228	8 966
Liczba mieszkań socjalnych	826	865	918	972	1 041	1 095	1 132

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

Spada natomiast liczba mieszkań komunalnych. Wyjątkiem jest 2017 r. Dzięki budowie trzech budynków wielorodzinnych przy ul. Zygmunta Augusta (budynki nr. 30, 32, 34), oddano do użytku 120 nowych mieszkań komunalnych. Warto także zwrócić uwagę, że dostępność mieszkań w Lublinie zwiększa oferta Towarzystwa Budownictwa Społecznego. W trakcie realizacji jest budowa bloków mieszkalnych przy ul. Składowej, kolejne inwestycje planowane są w rejonie ul. Dekutowskiego. W latach 2016–2018 Towarzystwo Budownictwa Społecznego „Nowy Dom” Sp. z o.o. budowało 5 budynków mieszkalnych, oddało do użytku 3 budynki mieszkalne, oddało do użytku 113 lokali mieszkalnych, 8 garaży i 1 lokal użytkowy. Kolejnym inwestycjom towarzyszy jednak wysokie zapotrzebowanie ze strony mieszkańców. Z tego powodu okres oczekiwania na lokal wynosi wciąż około 7 lat.

Inną formą pomocy osobom w trudnej sytuacji materialnej są dodatki mieszkaniowe, stanowiące formę wsparcia osób, które nie są w stanie ponieść pełnych kosztów utrzymania mieszkania. Urząd Miasta gromadzi dane o liczbie decyzji o przyznaniu dodatku mieszkaniowego, które są wydawane na okres 6 miesięcy. W 2016 r. wydano 7 914 decyzji, a przeciętna wielkość świadczenia wyniosła 213,63 zł za miesiąc, rok później było to 7 618 decyzji przy kwocie świadczenia 214,41, w 2018 r. wydano zaś 6 663 decyzji, a przeciętna wielkość świadczenia wyniosła 208,68 zł za miesiąc (por. tabela 30). Przy-

znanie dodatku jest uzależnione od spełnienia kryterium dochodowego, dlatego zmniejszająca się rokrocznie liczba decyzji może świadczyć o poprawie sytuacji materialnej w grupie osób o niskich dochodach.

Tabela 30. Liczba decyzji o przyznaniu dodatku mieszkaniowego oraz średnia wielkość świadczenia

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba decyzji o przyznaniu dodatku mieszkaniowego	10 128	10 002	9 392	8 509	7 914	7 618	6 663
Średnia miesięczna kwota dodatku mieszkaniowego (w zł)	214,36	215,66	218,04	215,24	213,63	214,41	208,68

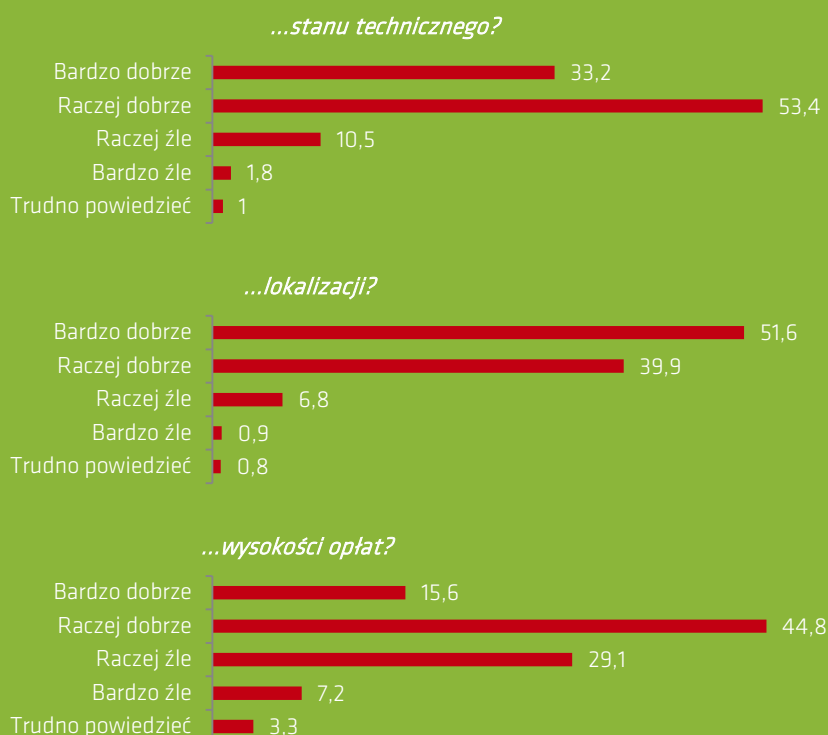
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

Ramka 4. Czego potrzebuje Lublin? Mieszkalnictwo

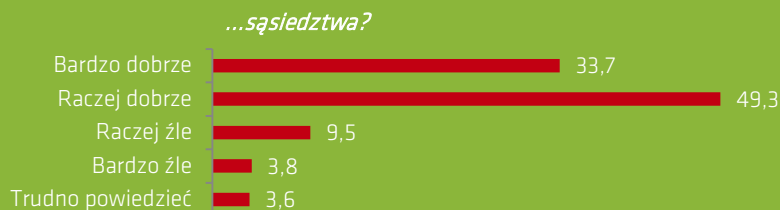
W marcu i kwietniu 2018 r. przeprowadzono badania mieszkańców Lublina, którego celem było poznanie opinii mieszkańców Lublina o jakości życia w naszym mieście oraz określenie ich potrzeb i oczekiwań w zakresie rozwoju miasta. Badanie było realizowane w Biurach Obsługi Mieszkańców na próbie 1 101 mieszkańców Lublina. W badaniach wykorzystano kwotowy dobór próby oparty na płci, statusu na rynku pracy i dzielnicy zamieszkania²⁸.

W badaniu respondenci wypowiadali się na temat mieszkalnictwa w Lublinie. Ich odpowiedzi na pytanie: *Jak Pan(i) ocenia własne mieszkanie lub dom pod względem...?* prezentuje wykres 8. W tym obszarze mieszkańcy ocenili jakość własnych mieszkań z uwzględnieniem kilku czynników. Stan techniczny mieszkań według mieszkańców oceniony został korzystnie (33,2% – bardzo dobrze, 53,4% – raczej dobrze). Czynnikiem wyróżniającym się była lokalizacja, oceniona w 51,6% na bardzo dobrą, zaś w 33,9% na raczej dobrą. Mieszkańcy pozytywnie ocenili także wysokość opłat (15,6% – bardzo dobrze, 44,8% – raczej dobrze) oraz sąsiedztwo (33,7% – bardzo dobrze, 49,3% – raczej dobrze).

Wykres 8. Mieszkalnictwo – Jak Pan(i) ocenia własne mieszkanie lub dom pod względem...?

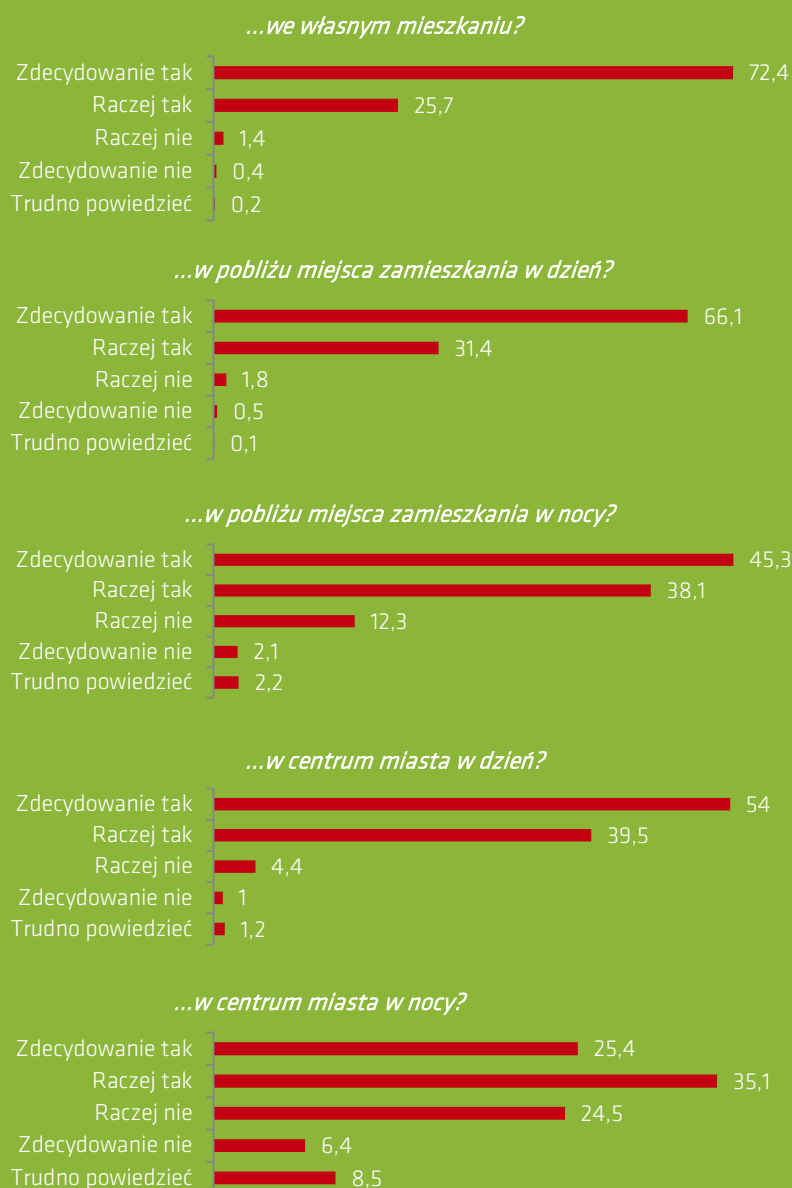

²⁸ Szczegółowe informacje o metodologii badania oraz wyniki zawiera raport zamieszczony na stronie strategia.lublin.eu w zakładce Badania społeczne => Czego potrzebuje Lublin?

Mieszkańcy wypowiadali się również na temat poczucia bezpieczeństwa mieszkańców. Ich odpowiedzi na pytanie: *Czy czuje się Pan(i) bezpiecznie...?* prezentuje wykres 9. Mieszkańcy Lublina zdecydowanie czują się bezpiecznie we własnym mieszkaniu, o czym świadczy 72,4% odpowiedzi „zdecydowanie tak”. W pobliżu miejsca zamieszkania za dnia „zdecydowanie” bezpieczeństwo odczuwało 66,1% respondentów, natomiast w nocy 45,3%. W centrum miasta w dzień 54% mieszkańców czuło się „zdecydowanie” bezpiecznie, a w nocy, ten sam wskaźnik spadł do 25,4%.

Wykres 9. Bezpieczeństwo – Czy czuje się Pan(i) bezpiecznie...?

Źródło: opracowanie własne.

Z miastem przyjaznym o zwiększonym komforcie życia wiąże się również z **poprawa bezpieczeństwa publicznego**. Wskaźnikami, dzięki którym można określić poziom bezpieczeństwa jest **liczba przestępstw oraz ich wykrywalność** – zarówno w liczbach absolutnych, jak i w odniesieniu do liczby mieszkańców. Wyczerpujące informacje w tym zakresie można znaleźć w corocznych Sprawozdaniach z działalności Komendanta Miejskiego Policji w Lublinie, które są dostępne również na stronie strategia.lublin.eu.

Od lat regularnie spada liczba stwierdzonych przez policję przestępstw. W 2016 r. stwierdzono 5 956 przestępstw. W 2017 r. było ich 5 500. W 2018 r. odnotowano 5 877 przypadków i wynika to ze zmiany w kodeksie karnym i wprowadzonym w art. 209kk przestępstwem niealimentacji. W ten sposób dłużników alimentacyjnych zmusza się do wywiązywania ze zobowiązań (por. tabela 34). Liczba przestępstw na 1 tys. mieszkańców wahała się w latach 2016–2018 między 17 a 16 na 1 tys. mieszkańców, co plasuje Lublin wśród najbezpieczniejszych miast w Polsce. Warto wspomnieć iż w latach 2016–2018 poprawiły się statystyki w kategorii stosunek przestępstw wykrytych do stwierdzonych. W 2016 r. wykryte 56,6% przestępstw spośród wszystkich stwierdzonych, w 2017 r. było to 61,5%, zaś w 2018 r. już 66,4% wszystkich przestępstw.

Tabela 31. Liczba przestępstw i ich wykrywalność

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Przestępstwa stwierdzone:							
ogółem	12 049	9 577	7 685	6 380	5 956	5 500	5 877
na 1 tys. mieszkańców	35	28	22	19	17	16	17
Przestępstwa wykryte:							
ogółem	6 798	5 050	4 418	4 172	3 370	3 385	3 902
na 1 tys. mieszkańców	20	15	13	12	10	10	11
Stosunek przestępstw wykrytych do stwierdzonych (w %)	56,4	52,7	57,5	65,4	56,6	61,5	66,4

Źródło: dane Komendy Miejskiej Policji w Lublinie.

W celu poprawienia bezpieczeństwa w przestrzeniach publicznych miasto prowadziło stały monitoring w ramach działań Centrum Monitoringu Wizyjnego. Nagrany przez wszystkie kamery materiał był przechowywany na dyskach przez okres 30 dni. W przypadku zaistnienia takiej konieczności wybrane nagrania były archiwizowane na płytach DVD, a następnie wykorzystywane do celów procesowych. W 2017 r. system monitoringu wizyjnego liczył 197 kamer. Dodatkowo Centrum Monitoringu Wizyjnego miało dostęp do kamer zainstalowanych na miejskich obiektach tj. Aqua Lublin – 143 kamery, Arena Lublin – 118 kamer, Stadion Startu – 39 kamer. W 2017 r. prowadzona była dalsza rozbudowa systemu monitoringu miasta Lublin, która przede wszystkim polegała na budowie 12 nowych punktów kamerowych wyposażonych w szybkoobrotowe kamery FullHD 1080p. Ich lokalizacja to: ul. Ponikwoda 67, al. Andersa 1, al. Andersa/ul. Kleeberga 16, ul. Rogowskiego 9 (zaległa z ubiegłego roku), ul. Lwowska 13, Al. Racławickie 22B, ul. Samsonowicza 21, 5 nowych kamer na Placu Litewskim w ramach jego przebudowy. Monitoring wizyjny znacząco przyczynia się do poprawy bezpieczeństwa i porządku publicznego poprzez działanie prewencyjne – widok kamery odstrasza potencjalnych sprawców przestępstw i wykroczeń. Ponadto, dzięki pracy operatorów monitoringu udało się utrwalić przebieg różnych

zdarzeń takich jak bójki, pobicia, kradzieże, włamania itp., opisanych często w prasie i telewizji. Nagrania z kamer pomagają także wyjaśnić szereg spornych zdarzeń drogowych. W latach 2016–2018 służbom uprawnionym na ich prośby przekazano łącznie ok. 6 450 płyt DVD z utrwalonym materiałem dowodowym. W 2018 r. rozbudowano system monitoringu miejskiego o 15 kamer monitoringu w nowych punktach zlokalizowanych na terenie miasta Lublin: ul. Siemiradzkiego 34a, ul. Jagiełły 11, ul. Lwowska 6, ul. Gospodarcza 18, ul. Samsonowicza 1, ul. Garbarska 8, ul. Krochmalna 29, ul. Radości 2, ul. Pogodna 5, ul. Pogodna 34, ul. Pogodna 42, ul. Pogodna 44, ul. Zimowa 10, ul. Plaggego i Laśkiewicza 3, ul. Zelterowicza 2.

W analizowanym okresie zmniejszeniu ulegała liczba odnotowanych **wypadków drogowych** – w 2016 r. wydarzyło się 219 wypadków, 2017 r. – 214, a w 2018 r. – 210. Wzrosła zaś o 8,9% liczba odnotowanych kolizji drogowych. W 2016 r. odnotowano 4 680 kolizji, w 2017 r. – 4 764, zaś w 2018 r. – 5 096 zdarzeń.

Tabela 32. Liczba kolizji i wypadków drogowych

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Odnotowane wypadki drogowe	254	229	224	200	219	214	210
Odnotowane kolizje drogowe	4735	4 826	4 570	4 226	4 680	4 764	5 096

Źródło: dane Komendy Miejskiej Policji w Lublinie.

Troska o wygodę życia polega także na dostosowaniu miasta do potrzeb różnych grup mieszkańców, począwszy od dzieci, przez osoby chore bądź niepełnosprawne, rodziny zagrożone wykluczeniem lub będące w trudnej sytuacji życiowej, rodziny wielodzietne lub niepełne, aż po seniorów. Bezpieczeństwo socjalne tych grup, mające wymiar materialny i niematerialny, zależy m.in. od poprawy jakości usług publicznych, w tym dostępu do ochrony zdrowia, usprawnienia obsługi mieszkańców i dostępu do informacji publicznej.

Dostępność opieki zdrowotnej jest w znacznej mierze uwarunkowana czynnikami znajdującymi się poza kompetencjami władz miasta, jednak należy do najważniejszych aspektów kształtujących jakość życia mieszkańców i przyjazność miasta. W latach 2016–2018 r. w Lublinie funkcjonowało 10 szpitali, rozumianych w tym miejscu jako samodzielne publiczne Zakłady Opieki Zdrowotnej (por. tabela 33). Oprócz jednostek publicznych, w mieście funkcjonuje coraz większa liczba podmiotów prywatnych, oferujących na zasadach komercyjnych wybrane usługi medyczne zarówno w ramach leczenia stacjonarnego, jak i tzw. leczenia stacjonarnego jednego dnia. Na koniec 2015 r. w rejestrze podmiotów medycznych figurowało 20 takich jednostek.

Liczba łóżek na oddziałach stacjonarnej i całodobowej opieki medycznej zmniejsza się. W 2016 r. w Lublinie dostępnych było 4 591 łóżek (mniej o 2,4% w porównaniu z 2015 r.), w 2016 r. było to 4 394 (mniej o 4,3%), w 2018 r. 4 225 łóżek (mniej o 3,8%). Spadał także wskaźnik liczby łóżek na 10 tys. mieszkańców (2016 r. – 134,8, 2017 r. – 129,3, 2018 r. – 124,4). Liczba przychodni i praktyk lekarskich realizujących ambulatoryjne świadczenia opieki zdrowotnej zmniejszyła się i wyniosła w 2016 r. – 296, rok później było to już 317 (wzrost o 7,1%), zaś w 2018 r. 325 (wzrost o 2,5%). Dane te prezentuje tabela 33.

Tabela 33. Zakłady opieki zdrowotnej, łóżka szpitalne oraz porady udzielone w ramach podstawowej opieki zdrowotnej

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Szpitalne (bez oddziałów i filii)	11	11	10	10	10	10	10
Łóżka na oddziałach stacjonarnej i całodobowej opieki medycznej	4 535	4 547	4 600	4 705	4 591	4 394	4 225
Łóżka na 10 tys. mieszkańców	130,4	132,2	134,6	138,1	134,8	129,3	124,4
Przychodnie i praktyki lekarskie	279	276	296	290	296	317	325
Udzielone porady lekarskie (ambulatoryjna opieka zdrowotna w mln)	4,1	4,2	4,3	4,5	4,3	4,4	4,4

Uwagi: stan na 31 grudnia danego roku. Dane o szpitalach pochodzą z Rejestru Podmiotów Wykonujących Działalność Leczniczą i obejmują tylko samodzielne publiczne Zakłady Opieki Zdrowotnej realizujące leczenie stacjonarne (kod 0100). Porady w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej dotyczą porad w podstawowej i specjalistycznej opiece zdrowotnej, łącznie z poradami udzielonymi w przychodniach resortu MON i MSW.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Zdrowia Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie.

Wprawdzie funkcjonowanie służby zdrowia leży poza kompetencjami samorządu, jednak Urząd Miasta Lublin realizuje wiele **programów profilaktycznych** mających na celu poprawę stanu zdrowia mieszkańców. W latach 2016–2018 realizowane były następujące programy: *Program Zdrowie dla Lublina na lata 2016–2020*, *Program Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Miasta Lublin na lata 2018–2022*, *Program polityki zdrowotnej Gminy Lublin na lata 2018–2020 w przedmiocie opieki paliatywnej i hospicyjnej dla dzieci i młodzieży oraz dla osób dorosłych w stanach terminalnych choroby*, *Program szczepień ochronnych przeciw wirusowi brodawczaka ludzkiego (HPV) dla 12 letnich mieszkanek Lublina w latach 2017–2020*, *Program profilaktyki zakażeń pneumokokowych w zakresie szczepień ochronnych przeciwko pneumokokom dla dzieci w wieku 3 lat na lata 2017–2019*, *Program profilaktyki próchnicy zębów dla uczniów lubelskich szkół na lata 2018–2020*, *Program profilaktyczny wczesnego wykrywania wad wzroku i zezów dla uczniów klas II szkół podstawowych na terenie Miasta Lublin*, *Program profilaktyczny chorób zakaźnych w zakresie szczepień ochronnych przeciw grypie dla osób powyżej 65 roku życia*, *Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych dla Miasta Lublin*, *Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii dla Miasta Lublin*.

Na komfort życia mieszkańców Lublina, a zarazem na jakość polityk publicznych, wpływa również obsługa mieszkańców w urzędach miejskich i dostęp do informacji publicznej. Aby ułatwić mieszkańcom Lublina korzystanie z usług świadczonych przez Urząd Miasta, w różnych częściach miasta utworzono **Biura Obsługi Mieszkańców**. Dzięki Biurom mieszkańcy w jednym miejscu otrzymują kompetentną informację dotyczącą rodzajów i trybów załatwiania spraw urzędowych, struktury Urzędu Miasta Lublin oraz zakresów kompetencji i danych teleadresowych poszczególnych komórek. Klienci BOM mogą otrzymać w wersji papierowej procedury i niezbędne wnioski, mogą także złożyć dokumenty w najczęściej załatwianych sprawach oraz odebrać gotowe dokumenty. Biuro Obsługi Mieszkańców obsługuje również Infolinię Urzędu (81 466 10 00) oraz odpowiada na zapytania klientów otrzymane drogą elektroniczną (bom@lublin.eu). Klienci mają możliwość rezerwacji wizyty w BOM za pośrednictwem Internetu, jak również mogą zapoznać się z opisami procedur i pobrać niezbędne do wypełnienia wnioski, które są udostępnione w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Miasta Lublin (tzw. karty informacyjne).

W 2016 r. zostało przebudowane Biuro Obsługi Mieszkańców przy ul. Filaretów 44, co znacząco poprawiło warunki obsługi klientów w tym punkcie. We wszystkich lokalizacjach Biura Obsługi Mieszkańców każdego roku obsługiwano ok. 260 000 klientów (por. tabela 34).

Tabela 34. Liczba osób obsłużonych w Biurze Obsługi Mieszkańca w Lublinie (w tys.)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba osób obsłużonych w BOM	207,2	217,6	239,0	260,0	258,6	260,0	260,0

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Od 2016 r. w Biurze Obsługi Mieszkańców przyjmowane były wnioski na świadczenie wychowawcze tzw. 500+, a od 2018 r. na świadczenie dobry start, świadczenie pieniężne wypłacane w przypadku bezskuteczności egzekucji alimentów, świadczenie rodzinne wraz z dodatkami, jednorazową zapomogę z tytułu urodzenia się dziecka. W każdej lokalizacji BOM mieszkańcy mogli złożyć wnioski i odebrać Lubelską Kartę Seniora. W 2016 r. Biuro otrzymało certyfikaty: „Miejsce przyjazne rodzicom i dzieciom” oraz „Miejsce przyjazne Seniorom” (zob. dalsza część analizy celu B.2.). W ramach BOM działał Punkt Obsługi Cudzoziemców świadczący pomoc w języku polskim, ukraińskim, rosyjskim i angielskim. Urzędnicy udzielali informacji i wspierali klientów w rozwiązywaniu problemów z którymi na co dzień borykają się cudzoziemcy mieszkający w Lublinie (zob. analiza celu A.3.). W 2018 r. Biuro Obsługi Mieszkańców odpowiadało za koordynowanie współpracy między urzędnikami Urzędu Miasta Lublin a studentami z Zakładu Lingwistyki Stosowanej UMCS, którzy w ramach praktyk udzielali zdalnego wsparcia pracownikom Urzędu w komunikacji z klientami. Wsparcie udzielane było w 7 językach. Pracownicy Biura Obsługi Mieszkańców włączali się w realizację kampanii informacyjnych dotyczących m.in. Budżetu Obywatelskiego, Programu Ograniczania Niskiej Emisji, Programu ochrony środowiska przed hałasem dla Miasta Lublin (przyjmowanie uwag od mieszkańców). Ponadto na ręce urzędników kierowane były alerty od mieszkańców, które następnie umieszczane były w serwisie „NaprawmyTO”. W BOM klienci mogli zapoznać się z zasadami udzielania nieodpłatnych porad prawnych oraz umówić wizytę u prawnika. W 2018 r. w budynku Urzędu Miasta Lublin przy ul. Wieniawskiej 14 została zamontowana ścieżka dotykowa, pomagająca osobom niewidomym i niedowidzącym samodzielnie dostać się sprzed budynku na wysoki parter, a następnie do sali obsługi w Biurze Obsługi Mieszkańców. Cztery największe Biura Obsługi Mieszkańców zostały wyposażone w przenośne urządzenia powiększające tekst do 31 razy. Klienci mogli korzystać z urządzenia lektorskiego, które skanuje druk i odczytuje treść. Na tabliczkach informacyjnych zastosowano również zapis w systemie Braille’a.

Ramka 5. Czego potrzebuje Lublin? Usługi publiczne

W marcu i kwietniu 2018 r. przeprowadzono badania mieszkańców Lublina, którego celem było poznanie opinii mieszkańców Lublina o jakości życia w naszym mieście oraz określenie ich potrzeb i oczekiwań w zakresie rozwoju miasta. Badanie było realizowane w Biurach Obsługi Mieszkańców na próbie 1 101 mieszkańców Lublina. W badaniach wykorzystano kwotowy dobór próby oparty na płci, statusu na rynku pracy i dzielnicy zamieszkania²⁹.

W badaniu respondenci wypowiedzieli się na temat oceny usług publicznych z uwzględnieniem załatwiania spraw dotyczących m.in. zameldowań, ochrony środowiska czy geodezji. Ich odpowiedzi na pytanie: *Jak Pan(i) ogólnie ocenia poziom świadczenia usług przez Urząd Miasta Lublin?* prezentuje wykres 10. Mieszkańcy miasta wypowiedzieli się pozytywnie o poziomie świadczenia usług, co potwierdza 22,1% wskazań na odpowiedź „bardzo dobrze” oraz 63% na odpowiedź „raczej dobrze”.

Wykres 10. Usługi publiczne – Jak Pan(i) ogólnie ocenia poziom świadczenia usług przez Urząd Miasta Lublin?

Źródło: opracowanie własne.

Miasto Lublin wykonuje zadania publiczne między innymi w zakresie **pomocy społecznej**, zwłaszcza **polityki prorodzinnej i wspierania osób niepełnosprawnych**. Zakres tych zadań jest bardzo obszerny, a potrzeba strategicznego programowania działań w tej dziedzinie znalazła wyraz w przyjęciu *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2014–2020*. Wyczerpujące informacje o realizacji zadań z zakresu polityki społecznej można znaleźć m.in. w corocznym *Sprawozdaniu Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie*, opracowaniu *Ocena zasobów pomocy społecznej* czy corocznym sprawozdaniu podsumowującym efekty *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2014–2020*. Dokumenty te są dostępne na stronie internetowej [Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie](#). Na potrzeby monitorowania *Strategii Lublin 2020* zdecydowano się na przedstawienie liczby beneficjentów różnych form wsparcia, liczby placówek stacjonarnej pomocy społecznej wraz z ich obciążeniem i strukturą osób korzystających, a następnie analizę najważniejszych działań instytucji miejskich w tym zakresie.

Świadczenia pomocy społecznej przyznawane i wypłacane przez MOPR, zgodnie z Ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej³⁰, adresowane są do osób i rodzin znajdujących się w trudnych sytuacjach życiowych, których nie są w stanie pokonać wykorzystując własne uprawnienia i możliwości. Celem działań realizowanych przez MOPR jest udzielanie osobom i rodzinom wsparcia, umożliwiającego przezwyciężenie tych trudności. Rodzaj, forma i rozmiary świadczenia powinny być adekwatne do okoliczności uzasadniających udzielenie pomocy, odpowiadać celom i mieścić się w możliwościach pomocy społecznej.

²⁹ Szczegółowe informacje o metodologii badania oraz wyniki zawiera raport zamieszczony na stronie strategia.lublin.eu w zakładce Badania społeczne => Czego potrzebuje Lublin?

³⁰ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, Dz.U. 2004 nr 64 poz. 593.

W 2016 r. beneficjentami pomocy społecznej było 9 993 gospodarstw domowych, do których należało 19 998 osób (6% mieszkańców miasta). Liczba świadczeniobiorców w porównaniu z rokiem poprzednim utrzymała się na zbliżonym poziomie. W 2017 r. beneficjentami pomocy było 9 478 gospodarstw, do których należało 17 870 osób (co stanowiło 5,41% mieszkańców miasta Lublin). W omawianym roku odnotowano spadek (por. tabela 35). Fakt ten, może być spowodowany wejściem w życie ustawy z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowaniu dzieci³¹, a co za tym idzie poprawą sytuacji ekonomicznej rodzin z dziećmi do lat 18-stu. W 2018 r. w ramach ustawy o pomocy społecznej z pomocy MOPR skorzystało 17 451 osób (9 638 gospodarstw domowych), co stanowiło 5,3% mieszkańców miasta. Liczba świadczeniobiorców na przestrzeni pierwszych opisywanych w tabeli lat utrzymywała się na zbliżonym poziomie, od 2015 r. notuje się znaczący spadek. Beneficjentami pomocy społecznej w omawianych latach były w zdecydowanej większości osoby uzyskujące dochód niższy od kryterium dochodowego, które od 1 października 2015 r. zostało podniesione z 542 zł do 634 zł na osobę samotnie gospodarującą i z 456 zł do 514 zł na osobę w rodzinie.

Tabela 35. Liczba rodzin i osób objętych pomocą MOPR w ramach ustawy o pomocy społecznej

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Gospodarstwa domowe	11 668	12 095	12 045	9 871	9 993	9 478	9 638
Osoby	23 551	24 757	24 805	20 130	19 998	17 870	17 451

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie.

W 2016 r. po raz pierwszy z wnioskiem o udzielenie pomocy wystąpiło 1 757 osób lub rodzin (17,58%), natomiast środowiska długotrwale korzystające z pomocy (powyżej 3 lat kalendarzowych) w liczbie 4 443 stanowiły 44,46% wszystkich rodzin korzystających ze wsparcia. W 2017 r. było to 1 646 osób lub rodzin (17,37%), długotrwale korzystających z pomocy 4 354 (45,94% wszystkich rodzin korzystających ze wsparcia). W 2018 r. po raz pierwszy z wnioskiem o udzielenie pomocy wystąpiły 1 533 osoby lub rodzin (15,91%), natomiast środowiska długotrwale korzystające z pomocy (powyżej 3 lat kalendarzowych) w liczbie 3 790 stanowiły 39,32% wszystkich rodzin korzystających ze wsparcia. Warto zauważyć, że tak znaczące zmniejszenie liczby beneficjentów pomocy społecznej świadczy o wyraźnej poprawie sytuacji materialnej mieszkańców Lublina.

Oceny zasobów pomocy społecznej można dokonywać w oparciu o **liczbę placówek pomocy społecznej, ich obciążenie i strukturę osób korzystających**. W Lublinie w latach 2016–2018 funkcjonowało 7 domów pomocy społecznej (por. tabela 36). W 2016 r. funkcjonowały 43 ośrodki wsparcia w tym dwa nowe schronisko dla samotnych 35 matek z dziećmi i 35 bezdomnych kobiet przy ul. Bronowickiej 3 oraz ogrzewalnia dla 15 bezdomnych kobiet (15 miejsc) przy ul. Bronowickiej 3A. W 2017 r. funkcjonowało 46 ośrodków wsparcia, rok później liczba ta zwiększyła się do 53.

³¹ Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci, Dz.U. 2016 poz. 195.

Tabela 36. Liczba domów pomocy społecznej i ośrodków wsparcia w Lublinie

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Domy pomocy społecznej	7	7	7	7	7	7	7
Ośrodki wsparcia, w tym:	36	36	39	43	45	46	53
środowiskowe domy samopomocy	8	8	9	9	9	9	9
kluby samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi	4	4	7	11	4	4	4
ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi	0	0	0	1	1	1	1
dzienne domy samopomocy/zespoły ośrodków wsparcia	2	2	0	0	0	0	0
noclegownie, schroniska, domy dla bezdomnych	8	8	8	8	8	8	10
jadłodajnie	1	1	1	1	1	1	1
inne ośrodki wsparcia	13	13	14	13	22	23	28

Źródło: opracowanie własne na podstawie rocznych Sprawozdań Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie.

W 2016 r. domy pomocy społecznej oferowały łącznie 623 miejsca, z których skorzystało 758 osób. Średni okres oczekiwania na miejsce w domu pomocy społecznej wynosił wówczas około sześciu miesięcy. Na dzień 31 grudnia 2016 r. umieszczenie w domach pomocy społecznej oczekiwało łącznie 166 osób. W 2017 r. domy pomocy społecznej oferowały łącznie 625 miejsc, z których skorzystało 781 osób. Średni okres oczekiwania był podobny jak rok wcześniej. Na koniec grudnia na umieszczenie w domach pomocy społecznej oczekiwały łącznie 184 osoby. Zaś w 2018 r. w 7 domach pomocy społecznej funkcjonujących w mieście Lublin dostępnych było łącznie 625 miejsc, z których skorzystało 758 osób. Zgodnie ze stanem na dzień 31 grudnia 2018 r. na umieszczenie w domach pomocy społecznej oczekiwały łącznie 244 osoby (por. tabela 37). W przypadku braku miejsc w domach na terenie Lublina mieszkańcy są kierowani poza Lublin, a osoby, którym odmówiono skierowania do domu pomocy społecznej, mają zabezpieczoną pomoc w formie usług opiekuńczych.

Tabela 37. Liczba osób korzystających z usług domów pomocy społecznej i ośrodków wsparcia w Lublinie

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Domy pomocy społecznej	753	752	732	768	758	781	758
Ośrodki wsparcia, w tym:	3 691	3 279	3 239	3 315	3 597	3 777	3 753
środowiskowe domy samopomocy	480	500	510	541	544	538	526
kluby samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi	602	420	529	638	492	509	493
ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi	0	0	0	57	58	40	40
dzienne domy samopomocy/zespoły ośrodków wsparcia	126	124	0	0	0	0	0
noclegownie, schroniska, domy dla bezdomnych	658	670	619	568	486	556	443
jadłodajnie	687	500	425	425	425	425	425
inne ośrodki wsparcia	1 138	1 065	1 156	1 086	1 592	1 709	1 140

Źródło: opracowanie własne na podstawie rocznych Sprawozdań Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie.

Na aktywność instytucji miasta w zakresie pomocy społecznej składa się wiele działań i projektów realizowanych na różnych płaszczyznach. Ich pełne prezentowanie w raporcie monitorującym wieloaspektowy rozwój miasta nie wydaje się celowe, szczególnie biorąc pod uwagę wielość dokumentów sprawozdawczych instytucji polityki społecznej. Warto jednak zasygnalizować niektóre, wybrane inicjatywy, które dokumentują realizację aktywnych działań wspierających trzy grupy beneficjentów: osoby starsze, rodziny i osoby niepełnosprawne.

Zwiększenie komfortu życia osób starszych zapewnia realizacja działań ujętych w *Programie Wsparcia i Aktywizacji Seniorów na terenie Miasta Lublin w latach 2016–2020* (por. ramka 6). Program ten został opracowany na bazie doświadczeń zdobytych podczas realizacji jego poprzednich edycji, analizy danych dotyczących zasobów infrastrukturalnych służących seniorom w mieście, danych statystycznych GUS oraz wyników badań ankietowych przeprowadzonych wśród osób powyżej 60. roku życia przez Wyższą Szkołę Ekonomii i Innowacji w Lublinie we współpracy z Urzędem Miasta Lublin.

Od 2015 r. działa Rada Seniorów Miasta Lublin na lata 2015–2019. W jej skład wchodzi 14 członków reprezentujących organizacje działające na rzecz osób starszych oraz Urząd Miasta Lublin. Przedmiotem działania Rady jest w szczególności konsultowanie spraw dotyczących sytuacji seniorów i inicjowanie działań na ich rzecz. Członkowie Rady przeprowadzili spotkania z Radami Dzielnic oraz opiniowali projekty uchwały Rady Miasta z zakresu polityki senioralnej.

Ramka 6.
Program Wsparcia
i Aktywizacji Społecz-
nej Seniorów na lata
2016–2020

Program Wsparcia i Aktywizacji Społecznej Seniorów na terenie Miasta Lublin w latach 2016–2020 został opracowany na bazie doświadczeń zdobytych podczas realizacji poprzednich edycji Programu, analizy danych dotyczących zasobów infrastrukturalnych służących seniorom w mieście, danych statystycznych GUS oraz analizy badań ankietowych przeprowadzonych wśród osób powyżej 60. roku życia przez Wyższą Szkołę Ekonomii i Innowacji w Lublinie we współpracy z Urzędem Miasta Lublin.

Misją Programu jest poprawa jakości życia i funkcjonowania seniorów oraz pobudzenie i wspieranie aktywności społecznej seniorów poprzez zwiększanie dostępności do usług wspierających i aktywizujących dzięki zacieśnieniu współpracy międzysektorowej i wypracowaniu innowacyjnych instrumentów wsparcia i aktywizacji.

W *Programie Wsparcia i Aktywizacji Społecznej Seniorów w Lublinie na lata 2016–2020* wyróżniono 4 cele:

- Wzrost jakości i dostosowywanie oferty usług społecznych służących wyrównywaniu szans i zapobieganiu wykluczeniu społecznemu seniorów oraz bezpieczeństwu społecznemu;
- Organizację działań w ramach ochrony zdrowia i profilaktyki zdrowotnej;
- Wspieranie różnych form aktywności społecznej seniorów;
- Zwiększanie efektywności oddziaływań poprzez zacieśnienie współpracy instytucji i organizacji działających na rzecz osób starszych w zakresie kultury, edukacji, sportu, dostępności, adaptacji przestrzeni itp.

Źródło: opracowanie własne.

W 2015 r. uruchomiono *Program Lublin Strefa 60+*, w ramach którego mieszkańcy Lublina powyżej 60. roku życia mogą korzystać z „Lubelskiej Karty Seniora” uprawniającej do ulg i zniżek oferowanych przez partnerów Programu. W 2016 r. realizujące ten projekt Lubelskie Centrum Aktywności Obywatelskiej przyjęło 2 935 wniosków o wydanie Karty Seniora. W 2017 r. było to 3 048 wniosków, natomiast w 2018 r. 3 238. Liczba partnerów uczestnicząca w Programie liczyła w 2016 r. – 103 podmioty działające w różnych branżach, w 2017 r. – 136, a w 2018 r. – 163. W ramach *Programu Lublin Strefa 60+*, z inicjatywy Prezydenta Miasta Lublin we współpracy z Wyższą Szkołą Ekonomii i Innowacji w Lublinie, prowadzona była usługa Telewsparcie 60+. Od poniedziałku do piątku w godz. 17.00–20.00 pod nr telefonu 81 46 66 999 seniorzy korzystali z wsparcia psychologów, uzyskując porady i informacje na temat działalności instytucji i organizacji oferujących różne formy pomocy i aktywizacji.

Cyklicznie odbywały się wydarzenia senioralne wśród których należy wymienić „Dzień Solidarności Międzypokoleniowej”, mający na celu łączenie pokoleń, „Lubelskie Dni Seniora”, podczas których

odbywa się blisko 500 wydarzeń, konkurs „Miejsce Przyjazne Seniorom”, w ramach którego przyznawane są certyfikaty „Miejsca Przyjaznego Seniorom”, projekt „Odczaruj Jesień Życia” z pokazem mody senioralnej.

Przyjazność miasta powinna przejawiać się także nadaniem wysokiego priorytetu różnym formom wspierania rodzin. Warto zwrócić uwagę w szczególności na te działania, które wykraczają poza odgórnie określonymi obowiązkami samorządu w tym zakresie. Prowadzona przez samorząd Miasta Lublin polityka społeczna w sposób szczególny uwzględnia różne kierunki działań prorodzinnych. W szczególności sposób troska władz miasta dotyczy tworzenia warunków do właściwego funkcjonowania i w miarę wszechstronnego rozwoju rodzin. Lubelska polityka rodzinna uwzględnia w szczególności rodziny z dziećmi, w tym rodziny duże, rodziny z dziećmi niepełnosprawnymi, rodziny wielopokoleniowe, ze wsparciem ukierunkowanym na osoby starsze, rodziny dysfunkcyjne.

W latach 2016–2018 kontynuowano realizację programu wsparcia dużych rodzin „Rodzina Trzy Plus”, uruchomionego 29 marca 2012 r. Program ma na celu ułatwienie dużym rodzinom dostępu do dóbr kultury, sportu, rekreacji oraz do usług i towarów oferowanych przez jednostki organizacyjne i instytucje kultury Urzędu Miasta Lublin oraz podmioty zewnętrzne. Kolejnym celem jest promowanie pozytywnego wizerunku dużej rodziny, zwiększenie szans rozwoju dla dzieci i młodzieży wychowującej się w takiej rodzinie i zbudowanie przychylnego klimatu lokalnego dla dużych rodzin, a tym samym przeciwdziałanie niekorzystnej sytuacji demograficznej. W jego ramach wydawana jest karta Rodzina Trzy Plus, zapewniająca dużym rodzinom korzystanie ze stałych, tymczasowych, świątecznych lub okazjonalnych ulg oraz zwolnień oferowanych przez instytucje, firmy i przedsiębiorstwa działające na terenie Lublina. W 2016 r. liczba podmiotów biorących udział w realizacji Programu wyniosła 145 partnerów, w 2017 r. – 167, a w 2018 r. – 175. W 2016 r. złożono 555 wniosków o wydanie karty, w 2017 r. – 2 844, a w 2018 r. – 952. Na koniec 2018 r. z lubelskiego Programu korzysta już ponad 83% uprawnionych. W 2016 r. na realizację Programu „Rodzina Trzy Plus” w budżecie miasta zaplanowana została kwota 100 tys. zł, w 2017 r. 82 tys. zł, zaś w 2018 r. 60 tys. zł.

Kolejną inicjatywą samorządu miasta Lublin jest konkurs „Miejsce przyjazne rodzicom i dzieciom”. Konkurs ten ma na celu przystosowanie przestrzeni publicznych w naszym mieście: urzędów, centrów handlowych, sklepów, kawiarni, restauracji, miejsc kultury (kin, muzeów) dla rodziców posiadających małe dzieci, w taki sposób, aby mogli oni w nieskrępowany sposób być uczestnikami życia społecznego czy kulturalnego wraz z dziećmi. Dzieciom dedykowane były programy profilaktyczne i usługi zdrowotne takie jak *Program zdrowego żywienia w szkołach „Jedz z Głową”*, *Program szczepień ochronnych przeciw wirusowi brodawczaka ludzkiego (HPV) dla 12 letnich dziewczynek*, *Program szczepień ochronnych przeciw pneumokokom dla dzieci 3-letnich*, *Program profilaktyki próchnicy zębów dla uczniów*, *Program wczesnego wykrywania wad wzroku i zezów dla uczniów klas II szkół podstawowych*.

Urząd Miasta Lublin podejmuje również aktywne działania ukierunkowane na poprawę jakości życia **osób niepełnosprawnych**. Dokumentem o charakterze strategicznym w tym obszarze jest *Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin w latach 2016–2020*. Celem Pro-

gramu jest zapewnienie osobom niepełnosprawnym godne funkcjonowanie we wszystkich sferach życia. Obejmuje swoim zasięgiem osoby o różnych rodzajach niepełnosprawności i ma zapewnić im różnorodne wsparcie po-przez udostępnienie przestrzeni publicznej oraz informacji, stworzenie zintegrowanego systemu wsparcia, podniesienie efektywności systemu rehabilitacji społecznej, integrację społeczną dzieci i młodzieży niepełnosprawnej, wspieranie działań w ramach rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych. Środki na realizację programu pochodzą z budżetu Gminy Lublin.

Ramka 7.
Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin na lata 2016–2020

Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin na lata 2016–2020 realizuje zobowiązania wynikające z ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Celem głównym *Programu działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców miasta Lublin na lata 2016–2020* jest stworzenie warunków do godnego funkcjonowania w społeczeństwie osób niepełnosprawnych. W Programie wyszczególniono następujące cele szczegółowe:

- Wspieranie i realizację działań zmierzających do udostępnienia przestrzeni publicznej oraz informacji;
- Stworzenie zintegrowanego systemu wsparcia dla osób niepełnosprawnych;
- Podniesienie efektywności systemu rehabilitacji społecznej;
- Integrację społeczną dzieci i młodzieży niepełnosprawnej;
- Wspieranie działań w ramach rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych.

Cele szczegółowe stanowią wyjście do sformułowania zadań, które wyznaczają kierunki ich realizacji. Konkretnie działania wynikają przede wszystkim z potrzeb środowiska osób niepełnosprawnych i ich rodzin. Program wskazuje także realizatorów poszczególnych działań oraz źródła finansowania.

Źródło: opracowanie własne.

W 2016 r. zawarte zostały łącznie 24 umowy na realizację 7 zadań publicznych przewidzianych do realizacji w ramach Programu. Łączna wysokość środków na realizację zadań publicznych przez organizacje pożytku publicznego rozstrzyganych w drodze otwartego konkursu ofert w planie budżetowym wynosiła 352 000 zł. Odbiorcami ww. zadań zrealizowanych przez organizacje pozarządowe było łącznie 2 497 osób oraz widzowie TVP Lublin i odbiorcy serwisu internetowego Lubelskiego Związku Inwalidów Narządu Ruchu.

W 2017 r. podobnie jak rok wcześniej zawarto 24 umowy na realizację powyższych 7 zadań publicznych, na łączną kwotę 380 000 zł. Odbiorcami było łącznie ok. 1 656 osób oraz widzowie TVP Lublin. W 2017 r. w ramach *Programu działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin na lata 2016–2020* po raz pierwszy zostało wdrożone zadanie zlecane ze środków Gminy Lublin – miasta na prawach powiatu pod nazwą *Kształtowanie pozytywnych postaw wobec osób z niepełnosprawnością wśród dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym, oraz Rozwijanie pasji i zainteresowań osób niepełnosprawnych w różnym wieku*. Na każde z ww. zadań przeznaczonych zostało po 20 000 zł. W ramach pierwszego zadania wykorzystano w całości środki przeznaczone na jego realizację, natomiast w przypadku drugiego wykorzystano 19 750 zł.

W 2018 r. w otwartym konkursie wyłoniono 17 projektów na realizację 7 zadań publicznych. Zawarto w sumie 19 umów, na łączną kwotę 380 000 zł. Dwie umowy zawarte z Fundacją Fuga Mundi i Polskim Związkiem Niewidomych stanowiły kontynuację wieloletniego zadania na realizację usług asystenta osoby niepełnosprawnej. Odbiorcami zadań było łącznie ok. 1 416 osób oraz widzowie TVP Lublin.

Ramy instytucjonalne pomocy samorządu tworzą przede wszystkim Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych Urzędu Miasta Lublin, Dział ds. Osób Niepełnosprawnych Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie oraz Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych przy Prezydencie Miasta Lublin (powołana na lata 2015–2019). Kilka inicjatyw tych jednostek zasługuje na szczególną uwagę. W 2017 r. nastąpiła zmiana organizacyjna do rangi wydziału przekształcono Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych, które otrzymało nazwę Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych oraz Biuro – Lubelskie Centrum Aktywności Obywatelskiej, które otrzymało nazwę Wydziału Inicjatyw i Programów Społecznych.

Miasto Lublin zapewnia swoim mieszkańcom usługę asystenta osoby niepełnosprawnej i asystenta dziecka osoby niepełnosprawnej. Przeszkoleni asystenci zapewniaли towarzyszenie przy załatwianiu spraw urzędowych, pomoc w przemieszczaniu się czy uzyskaniu pomocy w ramach dostępnych świadczeń dla niepełnosprawnych. W 2016 r. z usług asystenta korzystało 116 osób niepełnosprawnych, w 2017 r. – 151, a w 2018 r. – 140. Realizację zadania wpisano do Wieloletniej Prognozy Finansowej. Wybrani oferenci (Fundacja Fuga Mundi, Polski Związek Niewidomych) będą realizowali zadanie do końca 2019 r. W 2016 r. wprowadzono dodatkową możliwość korzystania zmotoryzowanym osobom niepełnosprawnym, parkowania w strefie płatnego parkowania poza kopertami na preferencyjnych zasadach w formie Abonamentu N.

W strukturze Biura/Wydziału ds. Osób Niepełnosprawnych funkcjonuje Ośrodek Informacji Osób Niepełnosprawnych, zapewniający poradnictwo specjalistyczne z zakresu ulg i uprawnień osób niepełnosprawnych oraz poradnictwo prawne i psychologiczne dla osób niepełnosprawnych oraz ich rodzin. W 2016 r. udzielono tam 4 642 porad, w tym 625 porady specjalistyczne (psycholog, tłumacz języka migowego w OION). W 2017 r. udzielono 4 587 porad, w tym 413 przez specjalistów (psycholog i tłumacz języka migowego). Biuro/Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych udzieliło w 2018 r. 6 494 porad, z czego 358 porad zostało udzielonych przez psychologa i tłumacza języka migowego. Miejscem wsparcia dla organizacji pozarządowych pomagających m.in. osobom niepełnosprawnym jest uruchomione w 2012 r. Lubelskie Centrum Aktywności Obywatelskiej. Organizacje te, na podstawie porozumienia z Centrum, korzystały ze wsparcia merytorycznego, zaplecza lokalowego i wyposażenia biurowego.

W Biurze Obsługi Mieszkańca osoby niepełnosprawne mogły skorzystać z usługi tłumacza języka migowego online. Klient BOM-u może również połączyć się z Urzędem Miasta Lublin z domowego komputera za pośrednictwem Internetu korzystając z przeglądarki internetowej i kamery. Dostępność usług Biura przy ul. Wieniawskiej dla niepełnosprawnych poprawia również ścieżka dotykowa i pasy ostrzegawcze oraz urządzenie Call-Hear, informujące pracownika BOM-u o tym, że przy wejściu do budynku czeka klient wymagający pomocy. Warto dodać, że Urząd Miasta Lublin nawiązał współpracę z Polskim Związkiem Głuchych Oddział Łódzki, której efektem było wydanie audiowizualnego przewodnika po Lublinie w języku migowym.

Miasto Lublin realizuje także pilotażowy program Aktywny Samorząd, wyznaczając do wykonania tego zadania Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie. W ramach programu osoby niepełnosprawne mają możliwość składania wniosków o dofinansowanie do zakupu wózków inwalidzkich o napędzie elektrycznym i specjalistycznego sprzętu komputerowego oraz dopłatę do studiów. W ramach

programu „Aktywny samorząd” w 2016 r. wsparciem objęto łącznie 419 osób, z czego 142 osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności oraz 277 z umiarkowanym. W 2017 r. objęto wsparciem łącznie 291 osób, z czego 85 osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności oraz 206 z umiarkowanym, natomiast w 2018 r. – 251 osób, z czego 67 osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności oraz 183 z umiarkowanym i 1 osobą z lekkim stopniem niepełnosprawności.

W ramach swojej polityki kadrowej, Urząd Miasta dąży do stworzenia realnych szans na zatrudnienie dla osób niepełnosprawnych. W końcu 2016 r. 7,5% ogółu zatrudnionych osób w Urzędzie Miasta i jego jednostkach stanowiły osoby niepełnosprawne. W 2017 r. było to 7,44%, natomiast w 2018 r. już 8%.

Działania podejmowane przez instytucje Gminy Lublin na rzecz zwiększania dostępu do zatrudnienia osób niepełnosprawnych są regularnie doceniane przez organizacje reprezentujące interesy tej grupy. W 2017 r. Miasto Lublin zostało podwójnym laureatem IX edycji konkursu Samorząd Równych Szans w kategorii „Przyjazne zatrudnienie w jednostkach Miasta Lublin dla osób z niepełnosprawnościami”. Gmina otrzymała statuetkę, tytuł Samorządu Równych Szans 2017 oraz Nagrodę Specjalną Prezesa Zarządu Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Urząd Miasta Lublin jest co roku nagradzany za szczególną wrażliwość społeczną i promowanie aktywności osób niepełnosprawnych w różnych dziedzinach życia. W 2016 r. zajął II miejsce w konkursie „Lodołamacze” w kategorii Instytucja. Zdaniem Kapituły działalność Urzędu Miasta Lublin na polu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych stanowi wzór godny naśladowania. Konkurs „Lodołamacze” organizowany przez Fundację Aktywizacji Zawodowej Osób Niepełnosprawnych wyróżnia osoby, firmy i instytucje, w tym pracodawców wybitnie angażujących się w rozwiązywanie problemów osób niepełnosprawnych w różnych dziedzinach życia społecznego i zawodowego. W 2018 r. Miasto Lublin zostało także podwójnym laureatem IX edycji konkursu Samorząd Równych Szans w kategorii „Przyjazne zatrudnienie w jednostkach Miasta Lublin dla osób z niepełnosprawnościami” organizowanego przez Fundację Instytut Rozwoju Regionalnego.

Analiza mierników podporządkowanych celowi *B.2. Zwiększenie komfortu życia* prowadzi do wniosku, że komfort życia mieszkańców w Lublinie pod wieloma względami ulega poprawie. Rośnie dostępność mieszkaniowa, o czym świadczy zwiększająca się powierzchnia mieszkaniowa przypadająca na mieszkańca i wyposażenie mieszkań w instalacje sanitarno-techniczne. Liczba i stan techniczny mieszkań komunalnych i socjalnych wciąż wymaga poprawy, jednak kwestia ta jest dostrzegana przez władze miasta, a realizowane w tym zakresie inwestycje powinny przynieść stopniową poprawę sytuacji. Lublin jest miastem bezpiecznym, co potwierdza niska i malejąca liczba przestępstw. Pod względem dostępności opieki szpitalnej sytuacja w Lublinie jest relatywnie dobra. Samorząd finansuje wiele zdrowotnych programów profilaktycznych, a obsługa mieszkańców i dostęp do informacji publicznej spełniają już wysokie standardy.

Mieszkańcy znajdujący się w trudnej sytuacji materialnej i zdrowotnej mogą liczyć na wsparcie w ramach pomocy społecznej. Jej ramy strategiczne wyznacza uchwalona *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2014–2020*. Również realizowane są liczne programy prozdrowotne i prospołeczne. W mieście powstały kolejne ośrodki wsparcia, a liczba osób korzystających z usług tych ośrodków i domów pomocy społecznej zwiększyła się. Ze względu na proces starzenia się społeczeństwa, poprawa infrastruktury instytucjonalnej w tym zakresie należy do ważnych zadań wymagających dalszej koncentracji zasobów w długim okresie. Wiele inicjatyw poprawiających komfort życia seniorów, rodzin czy niepełnosprawnych zostało już docenionych zarówno przez mieszkańców, jak i krajowe oraz zagraniczne organizacje pozarządowe. Odczuwalna poprawa komfortu życia zależy jednak od kontynuowania pozytywnych zmian w dłuższym horyzoncie czasowym, gdyż dopiero takie będą odczuwalne przez szerokie grono mieszkańców.

Warto także zwrócić uwagę na liczne, dwukierunkowe powiązania tego celu z innymi obszarami i celami *Strategii Lublin 2020*. Poprawa sytuacji mieszkaniowej i materialnej zależy przede wszystkim od kondycji lokalnej gospodarki i sytuacji na rynku pracy, bezpieczeństwo publiczne może zachęcać inwestorów do lokalizacji działalności gospodarczej, a szeroko rozumiany komfort życia może przyczyniać się do przyciągania i zatrzymywania talentów w Lublinie.

B.3. Dbłość o kulturę przestrzeni

Przestrzeń jest nieodnawialnym zasobem miasta, dlatego należy ją traktować ze szczególną odpowiedzialnością wobec przeszłych i przyszłych pokoleń, by harmonijnie zaspokajała ludzkie potrzeby. Jest to wyzwanie dla planowania przestrzennego, które powinno być na tyle intensywne, aby wyprzedzić i przeważać presję zmian przestrzennych ze strony inwestorów i naturalnych procesów demograficznych czy rozwojowych. Wysoka kultura przestrzeni oznacza racjonalne i przemyślane gospodarowanie przestrzenią, a także dbłość o jej estetykę i piękno z priorytetowym traktowaniem walorów historycznych, krajobrazowych i ekologicznych. Cechami takiego otoczenia są m.in.: dostępność pieszo i rowerem codziennych celów podróży, wygodna i estetyczna mała architektura, obecność sztuki publicznej, brak hałasu akustycznego i wizualnego, możliwość łatwego obcowania z naturą i historią, urozmaicone widoki i obecność panoram, dobre warunki do rekreacji, atrakcyjne miejsca spotkań, dbłość o estetykę w dużej i małej skali, czytelny układ urbanistyczny.

Analizując realizację celu *B.3. Dbłość o kulturę przestrzeni* posłużono się wskaźnikami opisowymi i ilościowymi. W pierwszej kolejności pokazano pokrycie powierzchni miasta planami zagospodarowania przestrzennego, następnie informacje o liczbie pojazdów, miejscach parkingowych i terenach zielonych. Za pomocą wskaźników opisowych przedstawiono działalność Urzędu Miasta w zakresie planowania przestrzennego, rewitalizacji oraz ochrony dziedzictwa historycznego i kulturowego. Oceniając działania w tym zakresie warto zwrócić uwagę na synergię z innymi celami – kultura przestrzeni integruje cele: *B.1. Poprawa infrastruktury technicznej*, *B.2. Zwiększenie wygody życia* i *B.4. Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego*. Wieloaspektowy charakter działań w tym zakresie stanowi zarazem wyzwanie dla polityki publicznej, gdyż wymaga współpracy wielu operatorów zarządzających różnymi rodzajami szeroko rozumianej infrastruktury na wspólnej przestrzeni.

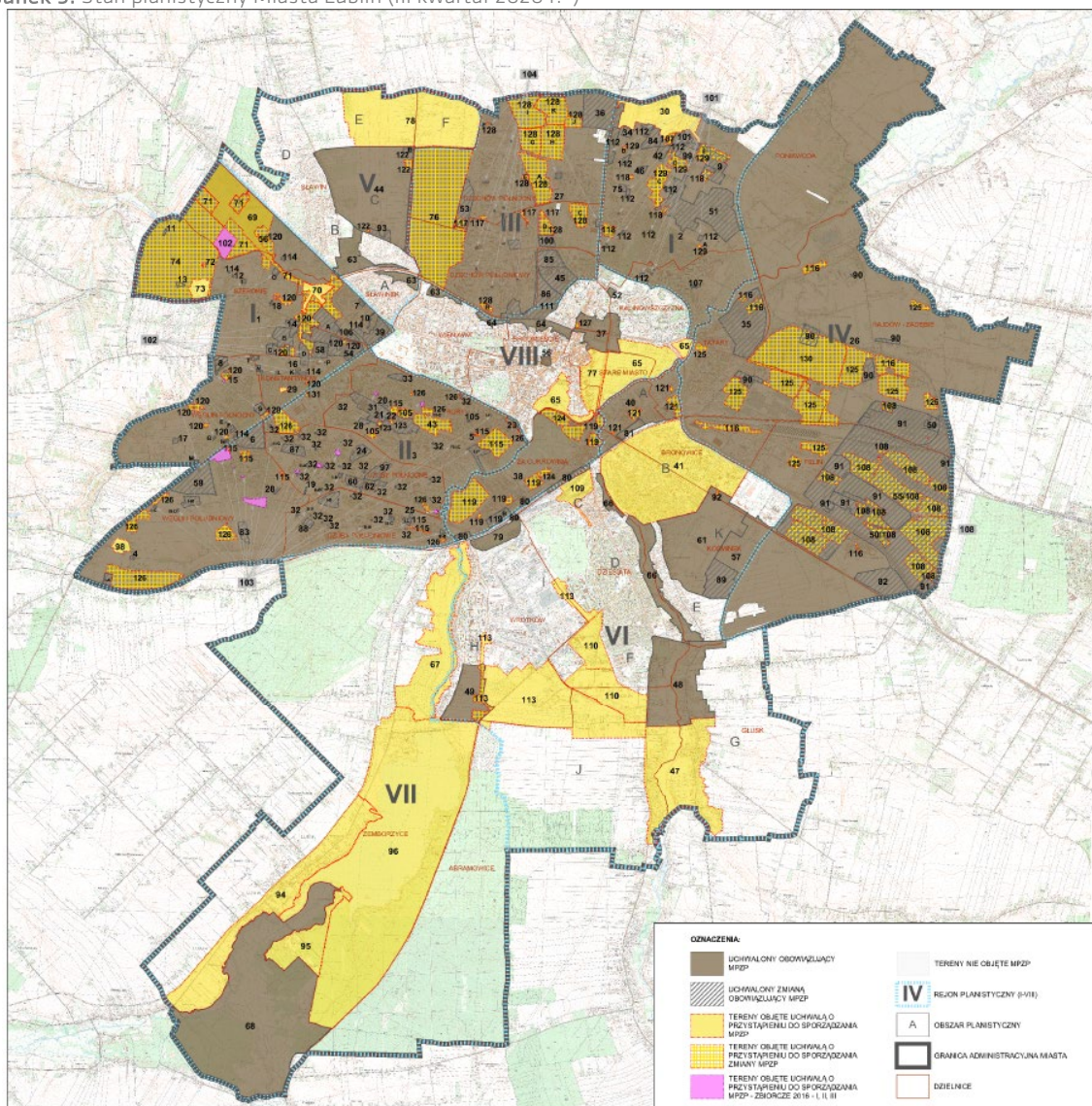
Nadrzędnym dokumentem ustalającym politykę przestrzenną Lublina jest *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin* przyjęte Uchwałą nr 359/XXII/2000 Rady Miasta Lublin z dnia 13 kwietnia 2000 r., z późniejszymi zmianami. W latach 2016–2018 opracowywano dokument SUIKZP, który finalnie został uchwalony 1 lipca 2019 r. Na przestrzeni lat 2017–2018 projekt Studium był prezentowany na 14 otwartych spotkaniach z mieszkańcami oraz po raz piętnasty – na otwartej sesji nadzwyczajnej, która odbyła się 30 maja 2018 r. Ponad 600 osobom udzielono wyjaśnień osobiście w czasie I wyłożenia, ponad 400 osobom w czasie II wyłożenia. Przynajmniej tej samej ilości osób udzielono informacji telefonicznie. Dodatkowo, w czasie drugiego wyłożenia do wglądu publicznego, po niezbędnej anonimizacji danych osobowych, udostępniono na BIP następujące dokumenty:

- wykazy uwag złożonych po I wyłożeniu – 11 kwietnia 2018 r.;
- protokół z dyskusji publicznej z 14 czerwca 2017 r. (I wyłożenie) – 19 kwietnia 2018 r.;
- wykazy uzgodnień i opinii – 24 kwietnia 2018 r.;
- wykaz wniosków osób indywidualnych i instytucji – 9 maja 2018 r.

W wyniku pierwszego wyłożenia projektu Studium do wglądu publicznego wpłynęło 1 945 pism, z czego w całości lub części uwzględniono uwagi z 1 246 dokumentów. Wszystkie uwagi, które nie były sprzeczne z zasadami polityki przestrzennej miasta, dokumentami nadrzędnymi (np. Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego) oraz przepisami obowiązującego prawa (np. Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym³²) zostały uwzględnione. Częściowo lub w całości uwzględnione pisma stanowiły ok. 64% wszystkich pism.

Podstawowym narzędziem dla ustalenia przeznaczenia obszarów miasta oraz określenia sposobów ich zagospodarowania i zabudowy są **miejsce plany zagospodarowania przestrzennego**. Plany miejscowe obejmują wycinki obszaru gminy i są szczegółowym opracowaniem określającym przyrodnicze, społeczne, ekonomiczne i kulturowe warunki ich przestrzennego zagospodarowania oraz cele i zasady polityki przestrzennej. Stan planistyczny Lublina przedstawiono na rysunku 9.

Rysunek 9. Stan planistyczny Miasta Lublin (III kwartał 2020 r. *)

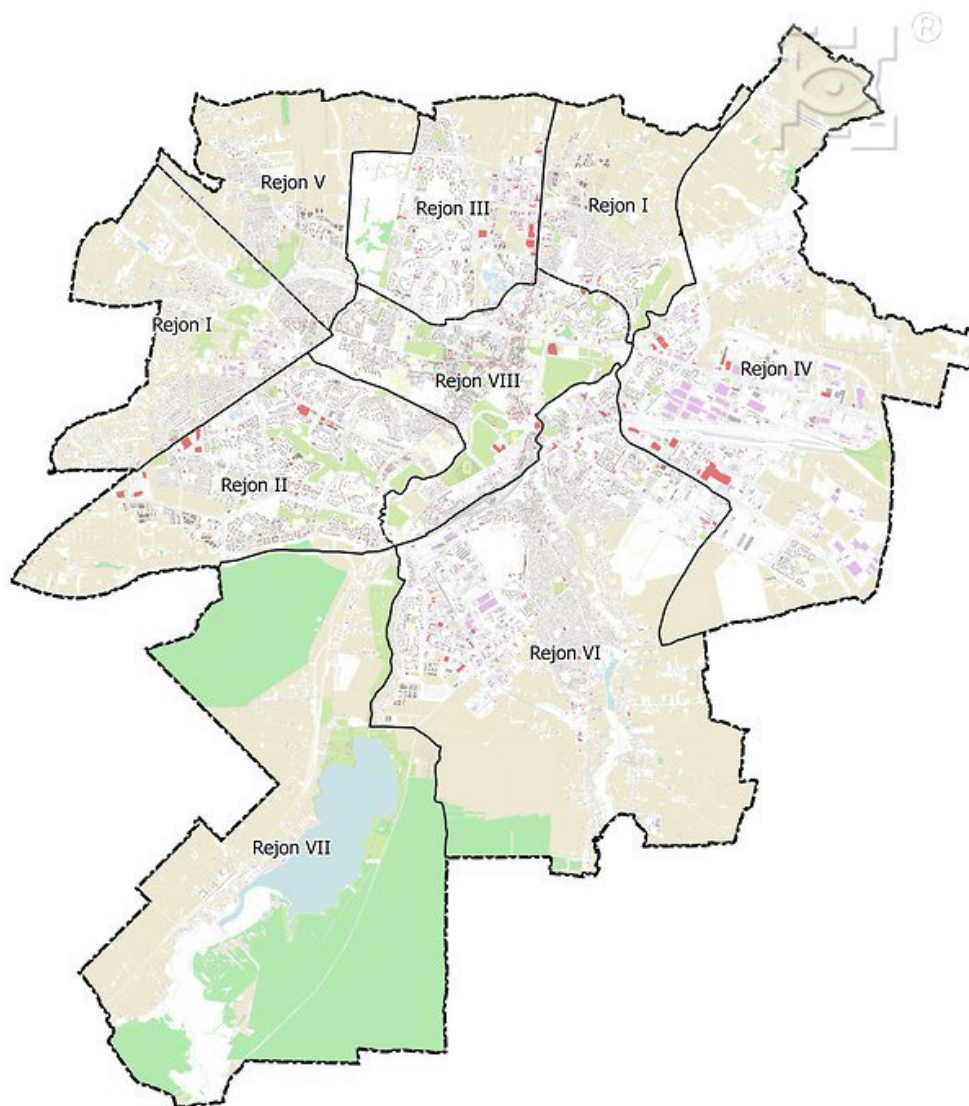

Źródło: materiały Urzędu Miasta Lublin.

Uwagi: * brak dostępu do map zgodnych ze stanem na koniec 2018 r.

³² Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, Dz.U. 2003 nr 80 poz. 717.

Rysunek 10. Podział na rejony planistyczne Miasta Lublin (grudzień 2018 r.)

Źródło: materiały Urzędu Miasta Lublin.

W 2016 r. uchwalono 7 planów miejscowych, w 2017 r. ustanowiono 10 planów miejscowych, natomiast w 2018 r. – 23 uchwały dotyczące MPZP. Daty przyjęcia poszczególnych uchwał wraz z numeracją oraz celu podejmowanej uchwały zostały zaprezentowane w poniższych tabelach 38, 39 i 40 wraz z podziałem na analizowane lata.

Tabela 38. Plany miejscowe uchwalone w 2016 r.

Numer uchwały	Data przyjęcia	Uchwała w sprawie
604/XXIII/2016	17 listopada 2016 r.	zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – część II w rejonie ulic: Bursztynowa i Szafirowa
529/XX/2016	8 września 2016 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – część VC dla obszaru położonego w rejonie ulicy Willowej
530/XX/2016	8 września 2016 r.	uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – część I – obszar północno-wschodni dla terenu położonego w rejonie ulic: Nasturcja, Narcyzowa, Orzechowa i Trześniowska
470/XVIII/2016	19 maja 2016 r.	uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Ekologicznego Systemu Obszarów Chronionych Miasta Lublin dla wybranych terenów położonych w rejonach dolin rzecznych – rejon Bystrzyca Zemborzycy - CZĘŚĆ VI

Numer uchwały	Data przyjęcia	Uchwała w sprawie
471/XVIII/2016	19 maja 2016 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – część IIIA dla obszaru położonego w rejonie ulic: Chodźki, Jaczewskiego
441/XVII/2016	14 kwietnia 2016 r.	uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin część VI (północno-zachodnia) Głusk-Abramowice
440/XVII/2016	14 kwietnia 2016 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – część III dla obszaru położonego w rejonie ulic: T. Szeligowskiego, M. Smorawińskiego, W. Chodźki

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Tabela 39. Plany miejscowe uchwalone w 2017 r.

Numer uchwały	Data przyjęcia	Uchwała w sprawie
863/XXXIII/2017	12 października 2017 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – część I obszar północno-wschodni dla obszarów: M – położonego w rejonie ulicy Mariańskiej, N – położonego w rejonie ulicy J. Pankiewicza, O – położonego w rejonie ulicy M. Koryznowej i J. Pankiewicza, dla obszaru P – położonego w rejonie ulicy Narcyzowej
864/XXXIII/2017	12 października 2017 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – część I obszar północno-wschodni dla obszarów: H – położonego w rejonie ulicy Nagietkowej oraz F – położonego w rejonie ulicy Bluszczowej
862/XXXIII/2017	12 października 2017 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – część I obszar północno-wschodni dla obszarów: L – położonego w rejonie ul. Magnoliowej oraz S – położonego w rejonie al. W. Andersa i ul. M. Koryznowej
865/XXXIII/2017	12 października 2017 r.	zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – część I obszar północno-wschodni dla obszarów: B – położonego w rejonie al. Spółdzielczości Pracy oraz E – położonego w rejonie ulic Dożynkowej i K. Bielskiego
866/XXXIII/2017	12 października 2017 r.	zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – część I obszar północno-wschodni dla obszarów: J – położonego w rejonie ulicy Ustronie, K – położonego w rejonie ulic Trześniowskiej i Kminkowej, R – położonego w rejonie ulicy Z. Zagrobskiej
860/XXXIII/2017	12 października 2017 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – część I obszar północno-wschodni dla obszarów: A – położonego w rejonie ulic Goździkowej i Kosynierów, G – położonego w rejonie ulicy Jagodowej, I – położonego w rejonie ulicy Brzozowej
824/XXXII/2017	7 września 2017 r.	uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – część III w rejonie ulic: T. Szeligowskiego, K. Jaczewskiego, B. Prusa, Północnej oraz al. Kompozytorów Polskich
779/XXXI/2017	26 czerwca 2017 r.	zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – część IV – dla pięciu wybranych obszarów, położonych w pobliżu: ul. Mełgiewskiej (obszar nr 1 i 5), ul. Zawieprzycyckiej (obszar nr 2), ul. J. Kasprowicza (obszar nr 3), ul. H. Dziubińskiej (obszar nr 4)
709/XXVIII/2017	30 marca 2017 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – część VI w obszarze Cmentarza Komunalnego na Majdanku
708/XXVIII/2017	30 marca 2017 r.	zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – część I w rejonie ulicy Majerankowej

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Tabela 40. Plany miejscowe uchwalone w 2018 r.

Numer uchwały	Data przyjęcia	Uchwała w sprawie
17/II/2018	20 grudnia 2018 r.	zmieniająca uchwałę nr 1241/XLIX/2018 Rady Miasta Lublin z dnia 25 października 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin dla obszarów położonych w rejonie ulicy Krochmalnej oraz linii kolejowej
16/II/2018	20 grudnia 2018 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin w rejonie Specjalnej Strefy Ekonomicznej, część IV – obszar A

Numer uchwały	Data przyjęcia	Uchwała w sprawie
1242/XLIX/2018	25 października 2018 r.	uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego rejonu ulic: Dworcowej, Krochmalnej, 1-go Maja, Al. Zygmuntowskie i al. Piłsudskiego
1241/XLIX/2018	25 października 2018 r.	uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin dla obszarów położonych w rejonie ulicy Krochmalnej oraz linii kolejowej
1199/XLVII/2018	6 września 2018 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin część I – obszar zachodni, Obszar M – rejon ulicy Raszyńskiej
1200/XLVII/2018	6 września 2018 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin część I – obszar zachodni, Obszar P – rejon ulicy Farmaceutycznej
1198/XLVII/2018	6 września 2018 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin część I – obszar zachodni, Obszar K – rejon ulic: Powstania Styczniowego i Wojciechowskiej
1197/XLVII/2018	6 września 2018 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin część I – obszar zachodni, Obszar I – rejon ulicy Łędzian
1196/XLVII/2018	6 września 2018 r.	zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin część I – obszar zachodni, Obszar H – rejon ulic: Zagłoby, al. Kraśnicka
1194/XLVII/2018	6 września 2018 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin część I – obszar zachodni, Obszar F – rejon ulic: Judyma i Wertera
1195/XLVII/2018	6 września 2018 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin część I – obszar zachodni, Obszar G – rejon ulicy Kmicica
1193/XLVII/2018	6 września 2018 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin część I – obszar zachodni, Obszar E – rejon ulicy Aksini
1192/XLVII/2018	6 września 2018 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin część I – obszar zachodni, Obszar C – rejon ulicy Wojciechowskiej
1191/XLVII/2018	6 września 2018 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin część I – obszar zachodni, Obszar B – rejon ulic: Nałęczowskiej, Wojciechowskiej, Bliskiej
1151/XLVI/2018	28 czerwca 2018 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – część II w rejonie ulic: W. Orkana, Hetmańska i Szaserów
1150/XLVI/2018	28 czerwca 2018 r.	uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Ekologicznego Systemu Obszarów Chronionych Miasta Lublin dla wybranych terenów położonych w rejonach dolin rzecznych – rejon Czechówka – CZĘŚĆ I
1112/XLIV/2018	24 maja 2018 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – część II w rejonie ulic: Jutrzenki i Różanej
1111/XLIV/2018	24 maja 2018 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – część I – obszar wschodni w rejonie ulic: Dożynkowa – Goździkowa
1110/XLIV/2018	24 maja 2018 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – część III dla obszarów: A – położonego w rejonie ul. Beskidzkiej, B – położonego w rejonie ul. Braci Wieniawskich, D – położonego w rejonie ul. Karpackiej, E – położonego w rejonie al. Kompozytorów Polskich i ul. Braci Wieniawskich, F – położonego w rejonie ul. K. Lipińskiego, G – położonego w rejonie ul. Z. Noskowskiego, H – położonego w rejonie ul. Oratoryjnej, I – położonego w rejonie ul. Paryskiej, J – położonego w rejonie ul. Skołuby, M – położonego w rejonie ul. W. Żywnego i Żelazowej Woli
1109/XLIV/2018	24 maja 2018 r.	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – część III dla obszaru L – położonego w rejonie ul. F. Stefczyka
1108/XLIV/2018	24 maja 2018 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – część III w rejonie al. M. Smorawińskiego – część północna

Numer uchwały	Data przyjęcia	Uchwała w sprawie
1074/XLI/2018	22 marca 2018 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – część I obszar północno-wschodni dla obszaru I – położonego w rejonie ulicy Brzozowej
1073/XLI/2018	22 marca 2018 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – część I obszar północno-wschodni dla obszarów: C – położonego w rejonie ulicy Konwaliowej i Dożynkowej oraz D – położonego w rejonie ulic Dożynkowej i Narcyzowej
1024/XXXIX/2018	25 stycznia 2018 r.	uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – część I w rejonie ulicy Nałęczowskiej

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

W stosunku do 2015 r., pokrycie przestrzeni miejskiej planami w 2016 r. zwiększyło się aż o 4 p.p. (por. tabela 41). W 2017 r. wskaźnik ten podniósł się o 0,1 p.p., natomiast w 2018 r. o kolejne 1,9 p.p. Obszary z uchwalonym planem zagospodarowania to wciąż przede wszystkim dzielnice położone w zachodniej, wschodniej i północnej części miasta. Dane te przedstawia tabela 41.

Tabela 41. Pokrycie powierzchni miasta planami zagospodarowania przestrzennego (w %)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Pokrycie powierzchni miasta planami zagospodarowania przestrzennego	45,4	43,1	47,0	47,3	51,3	51,4	53,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

Wyzwaniem dla przestrzeni miejskiej jest rosnąca liczba pojazdów poruszających się po drogach miasta. W 2016 r. liczba zaewidencjonowanych pojazdów wyniosła 219 008 – o 4,2% więcej niż w 2015 r. W 2017 r. liczba ta wzrosła do 228 977 (+4,6% w stosunku do roku poprzedzającego) natomiast w 2018 r. do 239 756 pojazdów (+4,7%) (por. tabela 42). Zauważalny zatem jest coroczny wzrost pojazdów, który oscyluje wokół 4,5% mierzonych rok do roku. Faktyczna liczba aut poruszających się po drogach jest jednak znacznie większa ze względu na funkcje ekonomiczne, społeczne i kulturalne realizowane przez lubelską metropolię w skali regionu czy kraju.

Tabela 42. Liczba pojazdów w Lublinie zarejestrowanych w centralnej ewidencji pojazdów

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Pojazdy ogółem	190 648	196 850	202 730	210 181	219 008	228 977	239 756

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Zwiększaniu się liczby pojazdów towarzyszył wzrost wskaźników liczby pojazdów na 1 000 ludności (por. tabela 43). W 2016 r. wskaźnik dla samochodów osobowych w ciągu roku zwiększył się o 4,7%, dla samochodów ciężarowych – o 2,4%, zaś dla motocykli – o 5,5%. W 2017 r. współczynnik samochodów osobowych w ciągu roku zwiększył się o kolejne 5,0%, dla samochodów ciężarowych – o 2,6%, zaś dla motocykli – o 6,1%. W 2018 r. te same wskaźniki wzrastały odpowiednio o 5,0%, 3,4% i 5,7%.

Tabela 43. Pojazdy samochodowe i ciągniki – wskaźniki

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Samochody osobowe na 1 000 ludności	425,0	446,9	463,4	483,1	505,6	530,8	557,2
Samochody ciężarowe na 1 000 ludności	88,0	88,5	90,9	92,6	94,8	97,3	100,6
Motocykle na 1 000 ludności	17,8	19,1	20,2	21,9	23,1	24,5	25,9
Pojazdy ogółem na 1 000 ludności	530,8	554,5	574,5	597,6	623,5	673,8	705,3

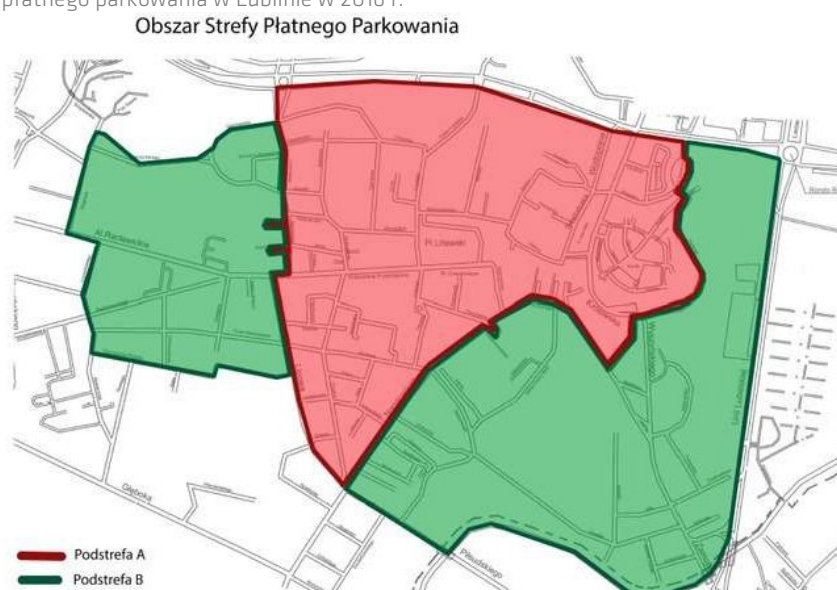
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Rosnąca liczba zarejestrowanych samochodów jest zjawiskiem trudnym do jednoznacznej oceny. Z jednej strony proces ten świadczy o rosnącej zamożności mieszkańców. Z drugiej jednak, niska wartość wskaźnika może wskazywać na efektywność komunikacji publicznej. Zagęszczenie ruchu na drogach oznacza także trudności w poruszaniu się po mieście i negatywne skutki dla środowiska naturalnego.

Aby zapewnić możliwość parkowania w centrum wszystkim mieszkańcom załatwiających tam swoje sprawy, w 2011 r. w Lublinie wyznaczono **strefę płatnego parkowania**. Strefa płatnego parkowania obejmuje obszar, który ograniczają ulice: Unii Lubelskiej (od mostu na rzece Bystrzycy do Tysiąclecia), Tysiąclecia (od Unii Lubelskiej do Lubartowskiej), Solidarności (od Lubartowskiej do Lubomelskiej), Lubomelska (od Solidarności do Czechowskiej), Czechowska (od Lubomelskiej do Leszczyńskiego), Leszczyńskiego z parkingiem (od Czechowskiej do Długosza), Długosza z parkingiem, Racławickie (od Długosza do Łopacińskiego), Łopacińskiego, Akademicka (od Weteranów do Obrońców Pokoju), Obrońców Pokoju, Ofiar Katynia, Lipowa z parkingiem pod cmentarzem (od Ofiar Katynia do Narutowicza), Piłsudskiego (od Narutowicza do mostu na rzece Bystrzycy) i rzeka Bystrzyca (od Piłsudskiego do Unii Lubelskiej). W 2016 r. w tym obszarze wyznaczonych zostało 2 450 miejsc postojowych, w 2017 r. liczba ta wyniosła 2 150 miejsc, a w 2018 r. – 2 200 miejsc. Szczegółowe informacje dotyczące granic strefy płatnego parkowania w Lublinie zostały zaprezentowane na rysunku 11.

W 2016 r. w życie weszła uchwała w sprawie ustalenia strefy płatnego parkowania na drogach publicznych na terenie miasta Lublin oraz wysokości opłat za postój i sposobu ich pobierania. Zmiany te dotyczyły zarówno ustalenia wysokości opłat, jak i stworzenia abonamentu dla niepełnosprawnych osób zameldowanych na terenie Lublina oraz ich rodziców bądź opiekunów. Warto dodać, że Rada Miasta Lublin uchwaliła rozszerzenie strefy płatnego parkowania, które miało wejść w życie nie wcześniej niż 4 grudnia 2019 r.

Rysunek 11. Strefa płatnego parkowania w Lublinie w 2016 r.

Źródło: materiały Zarządu Dróg i Mostów w Lublinie.

Troska o jakość przestrzeni miejskiej wymaga dbałości o **tereny zielone** znajdujące się w granicach miasta. W tabeli 44 przedstawiono dane o terenach zielonych pochodzące z GUS, obejmujące parki spacerowo-wypoczynkowe, zieleńce, tereny zieleni osiedlowej i zieleń uliczną. W 2016 r. tereny te obejmowały powierzchnię 1 289,2 ha, co stanowiło 8,7% powierzchni Lublina. W 2017 r. tereny zielone stanowiły powierzchnię 1 302,5 ha i były równe 8,8% powierzchni Lublina. W ostatnim analizowanym roku wartość ta osiągnęła 1 308,3 ha i współczynnik 8,9% powierzchni w stosunku do całkowitej powierzchni miasta. W ostatnich trzech latach poprawa w tym zakresie wynikała ze zwiększenia powierzchni zieleni ulicznej. Warto także zauważyć, że nie są to wszystkie tereny zielone znajdujące się w mieście. Przede wszystkim na uwagę zasługują dwa lasy leżące w granicach administracyjnych miasta. Największym kompleksem leśnym jest otaczający Zalew Zemborzycki Las Dąbrowa, o powierzchni ponad 1 200 hektarów. Drugi ważny kompleks leśny to Stary Las (zwany też Starym Gajem), zajmujący powierzchnię 460 hektarów. Lasy te zajmują 11,3% powierzchni miasta, pełniąc funkcje dydaktyczne i rekreacyjne dla mieszkańców. Lublin należy więc do najbardziej zielonych miast wojewódzkich w Polsce.

Tabela 44. Wybrane informacje o terenach zielonych w Lublinie

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Parki spacerowo-wypoczynkowe i zieleńce (w ha)	281,4	281,4	281,4	281,4	281,5	281,5	291,0
Tereny zieleni osiedlowej (w ha)	564,3	554,9	555,2	551,8	511,7	511,8	505,3
Zieleń uliczna (w ha)	370,0	470,2	471,0	484,0	496,0	509,3	512,0
Razem (w ha)	1 215,7	1 306,5	1 307,7	1 317,2	1 289,2	1 302,5	1 308,3
Odsetek powierzchni miasta (w %)	8,2	8,9	8,9	8,9	8,7	8,8	8,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Jednym z kluczowych działań wskazanych celu B.3. *Strategii Lublin 2020* jest realizacja *Programu Rewitalizacji dla Lublina*³³. **Rewitalizacja** stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji³⁴.

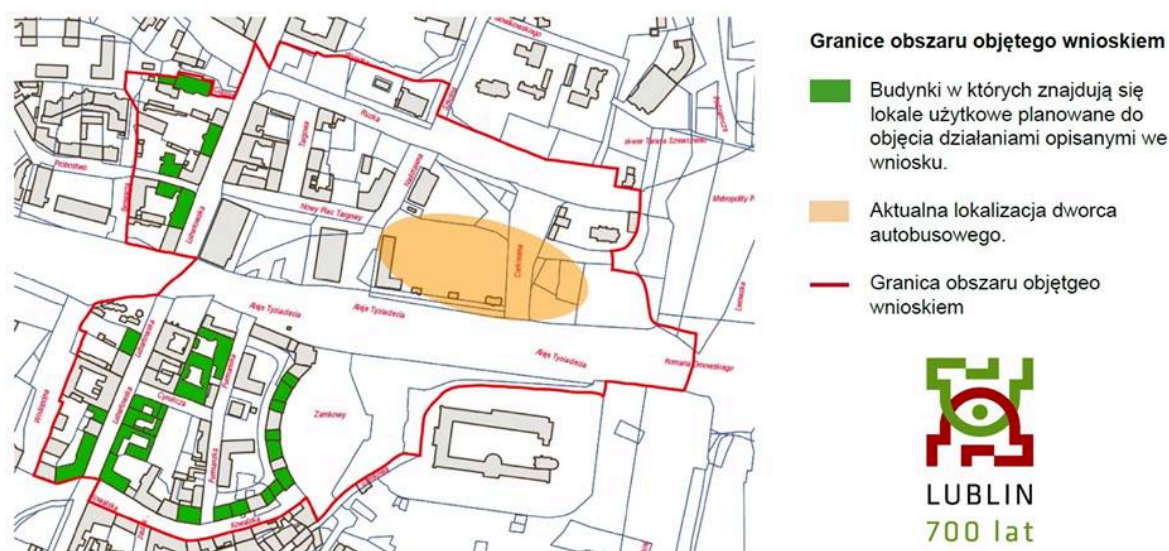
Miasto Lublin było laureatem konkursu Ministerstwa Rozwoju na „Modelową Rewitalizację Miast”. Rządowe dofinansowanie na realizację lubelskiego projektu wyniosło 1,2 mln zł, czyli 90% jego wartości. Łącznie o ministerialne wsparcie starało się 230 miast, dotacje trafiły do 20 z nich. Projekt rewitalizacji obszaru ul. Lubartowskiej i dawnego Podzamcza w Lublinie obejmował ożywienie gospodarcze dzięki zintegrowanej poprawie zarządzania zasobem komunalnym, działań społecznych i stanu zabudowy zabytkowej. Jest uzupełnieniem Programu Rewitalizacji Lublina w tym obszarze. Powierzchnia terenu objętego analizą to ok. 14 ha (ok. 0,1% powierzchni miasta). Całkowita wartość projektu to 1,4 mln zł. W ramach tej kwoty blisko 50 tys. zł została przeznaczona na działania inwestycyjne w przestrzeni publicznej. Plany zakładały prace przy zieleni, zakup i realizację nasadzeń.

³³ Uchwała nr 752/XXXIII/2009 Rady Miasta Lublin z dnia 18 czerwca 2009 r. w sprawie Programu Rewitalizacji dla Lublina, z późn. zm. Dokument został zmieniony Uchwałą nr 735/XXIX/2017 Rady Miasta Lublin z dnia 27 kwietnia 2017 r. w sprawie Programu Rewitalizacji dla Lublina na lata 2017–2023.

³⁴ Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, Dz.U. 2018 poz. 1398 t.j., z późn. zm.

Wyznaczony obszar obejmował ściśle centrum miasta, przestrzeń atrakcyjną pod względem turystycznym (część wchodząca i sąsiadująca z Pomnikiem Historii) i kulturalnym (organizacja jarmarków, koncertów). W ubiegłych latach planowano i realizowano projekty inwestycyjne na infrastrukturze należącej do Gminy Lublin. Ich realizacja wpłynęła głównie na wygląd przestrzeni i atrakcyjność Starego Miasta. Granice wyznaczonego obszaru w ramach projektu „Modelowa Rewitalizacja Miast” zostały pokazane na rysunku 12.

Rysunek 12. Granice obszaru objętego wnioskiem projektu „Modelowa Rewitalizacja Miast”

Źródło: materiały Urzędu Miasta Lublin.

Działania w zakresie szeroko rozumianej rewitalizacji są prezentowane w ramach różnych celów *Strategii Lublin 2020* w Obszarach Rozwojowych *B. Przyjazność* i *C. Przedsiębiorczość*. W tym miejscu warto wskazać na **inicjatywy ukierunkowane na poprawę jakości przestrzeni miejskiej**. Po pierwsze, szczególną uwagę należy zwrócić na realizację projektu *Park Zawilcowa*. Jest to kolejny zielony teren zagospodarowany w przestrzeni miasta o łącznej powierzchni 14 ha. Powstał na terenie po zrehabilitowanym w latach 90. miejskim wysypisku śmieci, obecnie pełni funkcje wypoczynkową, dydaktyczną i rekreacyjną dla mieszkańców. Prace nad jego rewitalizacją prowadzone były w cyklu 2 letnim i zakończyły się w połowie 2018 r. Park jest miejscem przyjaznym dla osób w każdym wieku, w tym osób z niepełnosprawnościami. Składa się z dwóch części. Park dolny to przestrzeń, w której znajduje się ogród sensoryczny o funkcjach edukacyjnych dla najmłodszych mieszkańców. Jego zadaniem jest oddziaływanie na zmysły zapachem, kolorem, dźwiękiem i fakturą. W ogrodzie powstały podwyższone rabaty o intensywnym zapachu i zróżnicowanych kolorach oraz strukturze, tj. berberysy i zioła, jaśminowce, bzy lilaki oraz szumiące trawy i rośliny o różnych kształtach liści i igieł. Rabaty dzielą ogród na strefę kontrastów ze ścieżką sensoryczną i strefę przyrodniczą. Ogród sensoryczny spełnia także funkcję poznawczą. Znajdują się w nim drewniane rzeźby zwierząt, przyrodnicze gry i tablice edukacyjne, w tym model układu słonecznego. W parku górnym znajduje się zegar słoneczny i plac fitness dostosowany również do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. W Parku wybudowano ciągi pieszo-rowerowe o łącznej powierzchni 7 000 m². Zainstalowano elementy małej architektury, hotele dla owadów i budki

łęgowe. Posadzono około 2 500 drzew, 85 000 krzewów, około 35 000 bylin i około 7 000 roślin cebulowych. Teren położony jest na granicy korytarza ekologicznego doliny rzeki Bystrzycy, która stanowi jednocześnie korytarz przewietrzający miasta. Koszt prac to około 7,2 mln zł, z czego 5,2 mln zł pochodziło z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014–2020.

Kolejnym terenem, na które miasto zwróciło uwagę podczas rewitalizacji terenów zielonych to Park Ludowy. Obecna powierzchnia parku to 23,5 ha. Roślinność w parku jest mocno zróżnicowana. Wśród drzew przeważają: topola, wierzba, kasztanowiec oraz olcha. Głównymi użytkownikami parku są rodzice z dziećmi, korzystający z dużego terenu zielonego oraz placu zabaw, czworonogi ze swoimi opiekunami, czy sportowcy trenujący biegi terenowe. W 2012 r. zostały przeprowadzone prace renowacyjne przy głównych alejkach, co bardzo poprawiło komfort spacerów. W latach objętych analizą miasto podjęło odpowiednie działania prowadzące do rozpoczęcia rewitalizacji tego terenu. Wybrany został wykonawca prac, który rozpoczyna prace. Projekt przy wsparciu środków unijnych powinien zostać zakończony na jesieni 2020 r.

Ramka 8. Czego potrzebuje Lublin? Jakość życia

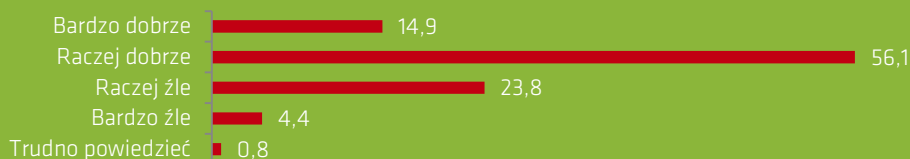
W marcu i kwietniu 2018 r. przeprowadzono badania mieszkańców Lublina, którego celem było poznanie opinii mieszkańców Lublina o jakości życia w naszym mieście oraz określenie ich potrzeb i oczekiwań w zakresie rozwoju miasta. Badanie było realizowane w Biurach Obsługi Mieszkańców na próbie 1 101 mieszkańców Lublina. W badaniach wykorzystano kwotowy dobór próby oparty na płci, statusu na rynku pracy i dzielnicy zamieszkania³⁵.

W badaniu respondenci wypowiadali się na temat oceny czystości powietrza, poziomu hałasu, czystości ulic oraz jakości wody. Ich odpowiedzi na pytanie: *Jak Pan(i) ocenia...?* prezentuje wykres 11. Mieszkańcy Lublina najlepiej ocenili tereny zielone w okolicy (27,5% – bardzo dobrze, 52,3% – raczej dobrze), czystość ulic, chodników, placów w pobliżu miejsca zamieszkania (14,9% – bardzo dobrze, 56,1% – raczej dobrze) oraz poziom hałasu w miejscu zamieszkania i najbliższej okolicy (21,6% – bardzo dobrze, 54,9% – raczej dobrze).

Wykres 11. Jakość życia – *Jak Pan(i) ocenia...?*

³⁵ Szczegółowe informacje o metodologii badania oraz wyniki zawiera raport zamieszczony na stronie strategia.lublin.eu w zakładce Badania społeczne => Czego potrzebuje Lublin?

...czystość ulic, chodników, placów w pobliżu miejsca zamieszkania?*...odśnieżanie ulic, placów i chodników?**...jakość wody pitnej?**...tereny zielone w okolicy?*

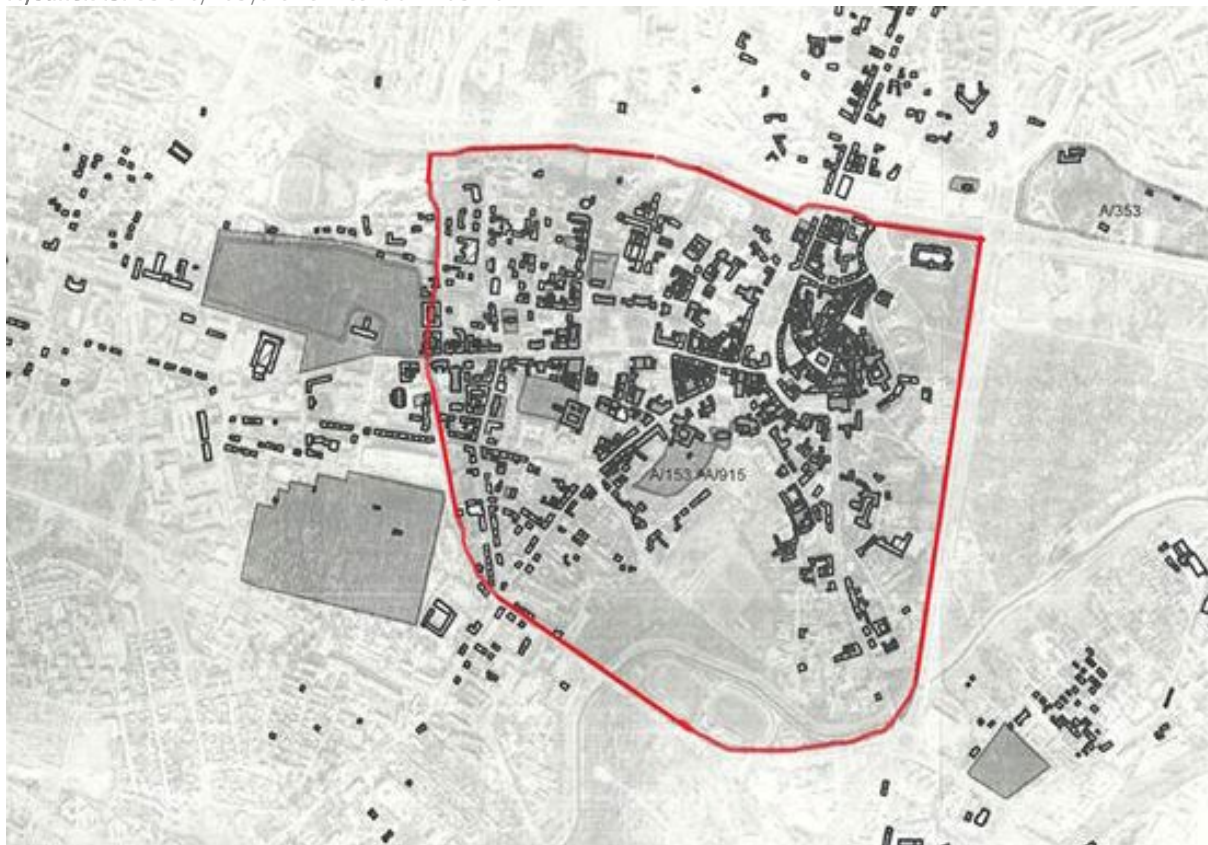
Źródło: opracowanie własne.

W granicach administracyjnych Lublina znajduje się aktualnie ponad 2 000 obszarów i obiektów ujętych w **gminnej ewidencji zabytków** (w tym 225 obiektów będących własnością Gminy Lublin). Jest to zasób wyróżniający Lublin na tle innych miast wschodniej części Polski, a jego wartość ma znaczenie ogólnopolskie, co zostało potwierdzone nadaniem Lublinowi w 2007 r. przez Prezydenta RP statusu Pomnika Historii. Z tego względu ochrona walorów miasta w zakresie dziedzictwa historycznego i kulturowego nabiera szczególnego znaczenia.

W celu sprawnej realizacji opieki nad zabytkami, należącej do zadań własnych gminy, w 2009 r. powołane zostało Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków. Konserwator prowadzi Gminną Ewidencję Zabytków w formie zbioru kart adresowych oraz w formie elektronicznej w programie SOWA³⁶. Mapę z oznaczonymi obiektami przedstawiono na rysunku 13.

³⁶ Program SOWA został opracowany przez Instytut Systemów Przestrzennych i Kartograficznych w Gliwicach na zlecenie Urzędu Miasta Lublin przy współpracy z Biurem Miejskiego Konserwatora Zabytków. Program jest wdrażany od marca 2011 r.

Rysunek 13. Obiekty zabytkowe w centrum Lublina

Źródło: materiały Biura Miejskiego Konserwatora Zabytków [w:] *Strategia zarządzania dziedzictwem kulturowym Miasta Lublin 2014–2020*, Urząd Miasta Lublin 2014, s. 41.

Efektywne zarządzanie ładem przestrzennym wymaga wykorzystywania technologii informacyjno-komunikacyjnych, zgodnie z ideą budowy inteligentnego miasta (smart city). W 2015 r. zakończyła się realizacja projektu *Opracowanie i wdrożenie systemu informacji przestrzennej dla Miasta Lublin*. Projekt ten pozwolił na zwiększenie dostępności wiarygodnych informacji o przestrzeni miasta i zachodzących w niej zjawiskach gospodarczych i społecznych oraz decyzji administracyjnych. System Informacji Przestrzennej Lublina został ściśle powiązany ze strukturami i zasobami (bazami) danych prowadzonymi przez Główny Urząd Geodezji i Kartografii, Marszałka Województwa Lubelskiego, starostów powiatowych, burmistrzów oraz wójtów z obszarów wchodzących w skład przyszłego Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego.

Powstały w rezultacie projektu Geoportal Miejski to interaktywna mapa miasta służąca do pozyskiwania, przetwarzania i udostępniania danych geodezyjnych, geograficznych czy informacyjnych. Geoportal składa się z sześciu bezpłatnych serwisów, z których każdy ma inny zestaw danych. Podczas przeglądania poszczególnych serwisów użytkownik ma możliwość wyboru określonych warstw mapy (włączania, wyłączania oraz zmiany kolejności wyświetlania) w ramach serwisu, wyszukiwania adresów, działek lub innych obiektów np. kultury, edukacji, sportu, lokalu obwodowej komisji wyborczej czy apteki. Dostępne są również narzędzia do pomiaru powierzchni i odległości oraz wyszukania najbliższej

szkoły. Istnieje także możliwość wydruku skomponowanej przez siebie mapy wraz z ustawieniami dodatkowych parametrów. Geoportal jest ogólnodostępny dla mieszkańców za pośrednictwem strony internetowej geoportal.lublin.eu.

Za największe osiągnięcie w ramach realizacji celu *B.3. Dbalność o kulturę przestrzeni* w latach 2016–2018 należy uznać uchwalenie łącznie 40 nowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Trwające prace na nowych planach zagospodarowania przestrzennego rokują dalszy wzrost wskaźnika objęcia obszaru miasta planami w nadchodzących latach.

W analizowanych latach rozpoczęto wiele działań z zakresu rewitalizacji, które były finansowane ze środków pochodzących z perspektywy finansowej polityki spójności UE na lata 2014–2020. Są to zwłaszcza rewitalizacja Placu Litewskiego, rewitalizacja Błoni pod Zamkiem Lubelskim, rewitalizacja Parku Ludowego, rewitalizacja doliny rzeki Bystrzycy. Wspólnym mianownikiem tych projektów jest poprawa jakości przestrzeni miejskiej centralnych obszarów Lublina.

B.4. Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego

Czas wolny mieszkańców to naturalne zasoby lokalnej społeczności, o które toczy się gra rynkowa pomiędzy wieloma podmiotami próbującymi pozyskać te zasoby dla konsumpcji proponowanych przez siebie usług, szczególnie w sektorze nowych mediów. Szanując wolne wybory mieszkańców oraz działając w trosce o zdrowie mieszkańców i zachowanie lokalnej tożsamości, miasto powinno tworzyć jak najatrakcyjniejszą ofertę spędzania czasu wolnego w swojej przestrzeni oraz infrastrukturze, opierając się na swoich zasobach kulturowych i społecznych. Oferta ta ma za zadanie wspierać wszechstronny osobowy i fizyczny rozwój mieszkańców. Uczestnictwo w sporcie i kulturze zalicza się zatem ważnych ludzkich potrzeb, których zaspokojenie podnosi zadowolenie z życia.

Oceniając możliwości spędzania czasu wolnego za pomocą różnych mierników należy mieć na uwadze, że oferta miasta w tym obszarze ma bardzo interdyscyplinarny charakter, jest kreowana przez szerokie grono podmiotów i nierzadko wymaga międzysektorowej współpracy. Zaproponowane wskaźniki ilościowe i opisowe nie powinny być więc traktowane jako próba oddania pełni możliwości spędzania czasu wolnego, z góry skazana na niepowodzenie, ale raczej jako zarys oferty dostępnej w mieście i inspirację do podejmowania kolejnych działań. W prezentowanym rozdziale w pierwszej kolejności przeanalizowano wskaźniki ilościowe: liczbę kin, widzów i seansów, informacje o muzeach i zwiedzających, dane o działalności bibliotek oraz liczbę obiektów i klubów sportowych wraz z najważniejszymi osiągnięciami sportowymi lublinian. Wskaźniki opisowe obejmują szerokie spektrum zagadnień: strukturę instytucji kultury, ofertę sportowo-rekreacyjną i wybrane elementy oferty kulturalnej dostępnej w mieście. W analizie zwrócono również uwagę na projekty w zakresie infrastruktury sportowej, przedstawiono wykaz jednostek organizacyjnych województwa i miasta działających w obszarze kultury oraz najważniejsze produkty turystyczne Lublina.

Oferta form spędzania czasu wolnego jest ściśle zależna od **infrastruktury kulturalnej i po części społecznej**. Począwszy od 2016 r. w Lublinie funkcjonowało 9 kin, które udostępniały 32 sale z 5 558 miejscami na widowni. W porównaniu z 2015 r. liczba kin zwiększyła się o dwa obiekty, liczba sal o 4 pomieszczenia a liczba miejsc o 400. Informacje o kinach w mieście zaprezentowano w tabeli 45.

Tabela 45. Wybrane informacje o kinach

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ogółem kina	6	6	7	7	9	9	9
Sale	13	20	21	29	32	32	32
Miejsca na widowni	2 598	3 767	3 835	5 158	5 558	5 558	5 558
Seanse ogółem	23 133	20 526	30 683	35 688	45 280	46 941	47 389
Widzowie ogółem	731 684	658 162	802 395	830 248	1 023 146	1 094 769	1 134 864
Liczba ludności na 1 miejsce w kinach stałych	133,83	91,21	89,11	66,06	61,00	61,00	61,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Rozbudowa obiektów kinowych doprowadziła do obniżenia wskaźnika liczby ludności na 1 miejsce w kinach stałych. W latach 2016–2018 na jedno miejsce w kinie, przypadało 61 mieszkańców. W porównaniu z danymi przywołanymi w poprzednim raporcie monitoringowym z realizacji *Strategii Lublin*

2020 jest to spadek o 8,4%. Biorąc zaś pod uwagę wartość wskaźnika w 2012 r. oraz jego wartość w 2018 r. jest to obniżenie o 54,1%.

Zmianom tym towarzyszyły także wzrosty liczby seansów. Na przestrzeni trzech monitorowanych lat (2016–2018) odnotowano wzrost o 4,7%, natomiast na przestrzeni 7 lat, czyli między 2012 r. a 2018 r. dostrzegamy wzrost, aż o 104,9%). Podobnie rzecz się ma w przypadku widzów. W latach 2016-2018 nastąpił wzrost o 10,9%, natomiast w latach 2012–2018 przybyło ich aż 55,1%.

W 2016 r. 9 lubelskich muzeów odwiedziło łącznie 515 tys. osób. Do najpopularniejszych obiektów muzealnych należały: Muzeum Lubelskie w Lublinie, Państwowe Muzeum na Majdanku oraz Muzeum Wsi Lubelskiej (por. tabela 46). Muzeum Lubelskie w Lublinie wraz z oddziałami (Dworek Wincentego Pola, Muzeum J. Czechowicza, Oddział Martyrologii Pod Zegarem i Muzeum Historii Miasta Lublin) odwiedziło 281 tys. osób, o 31,4% więcej niż w 2015 r. Obok muzeów, niezwykle popularnym miejscem wśród uczestników wycieczek po Lublinie był zabytkowy Kościół oo. Dominikanów (por. tabela 47). Turystyci, a także mieszkańcy Lublina, często odwiedzali także Ogród Botaniczny UMCS.

Tabela 46. Liczba zwiedzających w muzeach w Lublinie (w tys.)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Muzeum Lubelskie w Lublinie (z oddziałami)	192,9	202,9	213,7	281	312,4	276,3
Państwowe Muzeum na Majdanku	164,4	131,4	149,6	149,6	178,9	164,5
Muzeum Wsi Lubelskiej	61,4	70,8	69	81,5	79,1	91,7
Muzeum Archidiecezjalne (Wieża Trynitarzka)	9,7	10,0	10	12	b.d.	b.d.
Muzeum UMCS	5,5	5,8	4,5	4,8	4,2	5,1
Piwnica Pod Fortuną	10,8	5,4	12	12	b.d.	b.d.
Muzeum KUL	2,4	3,5	2,4	5,3	4,4	4,9
Muzeum Starodruku i Sztuki Sakralnej	b.d.	3,7	2,2	2,3	b.d.	b.d.
Apteka Muzeum	1,5	1,3	1,1	1	b.d.	b.d.
Razem	448,6	434,8	455,5	514,5	579	542,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin i Polskiej Organizacji Turystycznej.

Tabela 47. Liczba odwiedzających wybrane miejsca Lublinie (w tys.)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Kościół oo. Dominikanów	253,1	278,9	276,6	338,1	200,0	250,0
Ogród Botaniczny	35,8	47,6	53,2	61,1	55,8	71,3
Ośrodek „Brama Grodzka – Teatr NN”	5,4	4,1	3,9	3,9	5,3	7,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

W 2017 r. na podstawie dostępnych danych lubelskie muzea odwiedziło łącznie 579 tys. osób. Do najpopularniejszych obiektów muzealnych ponownie należały: Muzeum Lubelskie w Lublinie wraz z oddziałami (312,4 tys.), Państwowe Muzeum na Majdanku (178,9 tys.) oraz Muzeum Wsi Lubelskiej (79,1 tys.). W tym roku Kościół oo. Dominikanów zwiedziło mniej wycieczek i turystów ze względu na odbywający się tam remont. W przypadku Ogródu Botanicznego UMCS złe warunki pogodowe negatywnie wpłynęły na statystyki odwiedzin. W 2018 r. zgodnie z danymi podanymi przez 7 lubelskich muzeów liczba odwiedzających wyniosła 542,5 tys. osób. Zmniejszona liczba muzeów wynika z tego, że Piwnica Pod Fortuną zmieniła właściciela i jest w trakcie przebudowy, natomiast Muzeum Starodruku i Sztuki Sakralnej zostało zlikwidowane. Ponownie do najpopularniejszych obiektów muzealnych należały: Muzeum Lubelskie w Lublinie (276,3 tys.), Państwowe Muzeum na Majdanku (164,5 tys.) oraz

Muzeum Wsi Lubelskiej (91,7 tys.). Bardzo popularny wśród turystów Kościół oo. Dominikanów także i w 2018 r. przechodził remont.

W 2016 r. Lublinie funkcjonowały 42 biblioteki wraz z filiami, posiadające w swoich zbiorach ponad 973 tys. książek. Tyle samo bibliotek funkcjonowało w 2017 r., przy czym liczba książek wzrosła do 986 tys. W 2018 r. w mieście oddana do użytku została nowa biblioteka, w sumie więc funkcjonowały już 43 podmioty tego typu. Liczba książek w omawianym roku wzrosła też do blisko 996 tys. wolumenów. Rozwojowi bibliotek towarzyszy spadek liczby czytelników (2016 r. – 75 473, 2017 r. – 72 986, 2018 r. – 71 728) i wypożyczeń (2016 r. – 1 542,5 tys., 2017 r. – 1 376,9 tys., 2018 r. – 1 277,0 tys.) oraz spadek wskaźnika liczby czytelników na 1 000 ludności (2016 r. – 221, 2017 r. – 214, 2018 r. – 211). Lublin na tym tle nie różni się od innych miast w Polsce. Dane na temat działalności bibliotek zaprezentowano w tabeli 48.

Tabela 48. Wybrane informacje o bibliotekach

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Biblioteki i filie	40	41	42	42	42	42	43
Księgozbiór	872 965	902 150	925 850	948 069	973 541	985 760	995 730
Zbiory elektroniczne zinwentaryzowane	877	917	970	1 044	1 078	1 110	1 101
Czytelnicy w ciągu roku	74 192	78 031	78 254	77 799	75 473	72 986	71 728
Wypożyczenia księgozbioru na zewnątrz	1 581,6	1 621,0	1 613,9	1 607,6	1 542,5	1 376,9	1 277,0
Ludność na 1 placówkę biblioteczną	8 692	8 380	8 136	8 113	8 106	8 092	7 900
Księgozbiór bibliotek na 1 000 ludności	2 511	2 626	2 709	2 783	2 859	2 900	2 931
Czytelnicy bibliotek publicznych na 1 000 ludności	213	225	228	228	221	214	211
Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach	21	21	21	21	20	19	18

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Pojęcie kultury czasu wolnego odnosi się do sfery prywatnej każdego człowieka i przede wszystkim tego, w jaki sposób spędza on czas poza obowiązkami zawodowymi i szkolnymi. Sposoby spędzania wolnego czasu zwykle zależą od wieku, sytuacji ekonomicznej czy wykształcenia. Bez względu na wymienione czynniki, jednym z najbardziej powszechnych sposobów jest aktywność fizyczna, stąd miasto ma za zadanie zapewnić mieszkańcom odpowiednie zaplecze sportowe, a także przygotować zachęcającą ofertę sportowo-rekreacyjną.

Większość dyscyplin sportowych wymaga odpowiedniej infrastruktury sportowej. W tabeli 49 zaprezentowano informacje o obiektach sportowych według ich rodzaju. Zgodnie z danymi Urzędu Miasta Lublin w 2016 r. funkcjonowało 540 obiektów dedykowanych różnym dyscyplinom sportowym. W 2017 r. było to już 549 obiektów. Natomiast w 2018 r. liczba obiektów sportowych wyniosła 555.

Tabela 49. Liczba obiektów sportowych

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Stadiony	5	6	6	6	6	6
Boiska piłkarskie	19	21	22	22	22	22
Boiska do piłki nożnej	75	75	75	75	75	78
Kryte pływalnie	12	12	13	13	13	13
Hale sportowe	8	8	8	8	8	8
Korty tenisowe	17	17	17	17	17	17
Sale sportowe	87	87	87	87	87	88
Sale do tenisa stołowego	17	17	17	17	17	17
Moje boisko „Orlik 2012” w tym biały orlik	14	14	14	14	14	14

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Boiska do koszykówki	68	68	68	68	68	69
Boiska do siatkówki	48	48	48	48	48	49
Boiska do siatkówki plażowej	7	7	7	7	16	16
Boiska do piłki ręcznej	37	37	37	37	37	37
Boiska do streetballa	4	4	4	4	4	4
Siłownie (szkolne)	34	34	34	34	34	34
Hala lodowa	1	1	1	1	1	1
Skocznie lekkoatletyczne	32	32	32	32	32	32
Bieżnie lekkoatletyczne	36	36	36	36	36	36
Ujeżdżalnie	1	1	1	1	1	1
Wyciąg nart wodnych	1	1	1	1	1	1
Skate park	3	3	3	3	3	3
Kręgielnie	2	b.d.	b.d.	2	2	2
Strzelnice	5	5	5	5	5	5
Tor rowerowy	1	1	1	1	1	1
Akademia golfa	1	1	1	1	1	1

Uwagi: b.d. – brak danych. Brak danych za 2012 r.

Źródło: dane Wydziału Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Lublin.

Warto wspomnieć, że w 2017 r. zakończono realizację ważnego projektu w zakresie budowy infrastruktury sportowej: *Przebudowy i rozbudowy stadionu lekkoatletycznego wraz z zapleczem przy al. Józefa Piłsudskiego 22 w Lublinie.*

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej Ministerstwa Sportu i Turystyki
Całkowita wartość projektu	34 795 299,00 zł
Wartość dofinansowania	10 000 000,00 zł
Nazwa programu	Program inwestycji o szczególnym znaczeniu dla sportu – edycja 2015
Termin realizacji projektu	10.09.2015–30.09.2017 r.

Zlokalizowany w Śródmieściu Lublina stadion jest jedynym tego typu obiektem w Lublinie i został wybudowany jeszcze w 1955 r. Ostatni remont stadionu miał miejsce 19 lat temu. Zaniedbany obiekt został dostosowany do nowoczesnych standardów, wymaganych przy organizacji imprez na światowym poziomie. W ramach projektu przebudowane i rozbudowane zostały następujące elementy stadionu: płyta stadionu, strefa rozgrzewkowa, widownia, budynek techniczny. Powstała w ten sposób baza sportowa spełnia normy Międzynarodowego Stowarzyszenia Federacji Lekkoatletycznych. Posiadane certyfikaty umożliwią organizację zawodów rangi Mistrzostw Polski w pełnym wymiarze konkurencji: Mistrzostwa Polski seniorów, juniorów, młodzieżowe i akademickie, ogólnopolska olimpiada młodzieży oraz mistrzostwa województwa lubelskiego. Stadion jest także bazą treningową kadry narodowej w lekkiej atletyce. Ponadto udostępniany jest klubom sportowym z sekcjami lekkoatletycznymi. Infrastruktura stadionu lekkoatletycznego umożliwi czynne uprawianie lekkiej atletyki przez członków klubów sportowych, uczniów, mieszkańców, w tym osoby niepełnosprawne³⁷. Warto dodać, że w dniach 20–22 lipca 2018 r. na Stadionie Lekkoatletycznym w Lublinie odbyła się bardzo prestiżowa impreza sportowa, mianowicie 94. Mistrzostwa Polski Seniorów w Lekkoatletyce, których organizatorem był Zarząd Polskiego Związku Lekkiej Atletyki.

³⁷ Więcej informacji jest dostępnych na stronie internetowej [Urzędu Miasta Lublin](http://www.um.lublin.pl).

Reprezentacyjny dla miasta obiekt sportowy, jakim jest Arena Lublin doczekał się w monitorowanym okresie imprezy, która stała się organizacyjnym i frekwencyjnym sukcesem. Otóż, w dniach 16–30 czerwca 2017 r. na Arenie Lublin rozegrane zostały Mistrzostwa Europy UEFA EURO U21. Lublin był współgospodarzem imprezy wraz z Bydgoszczą, Gdynią, Kielcami, Krakowem oraz Tychami. Na Arenie Lublin rozegrany został mecz otwarcia, trzy mecze grupowe i półfinał.

Warto zwrócić uwagę także na inne projekty inwestycyjne w zakresie rozbudowy infrastruktury sportowej miasta. W latach 2016–2018 pozyskano środki, rozpoczęto lub zakończono inwestycje takie jak:

- budowa 2 boisk (piłkarskiego i wielofunkcyjnego) i bieżni prostej 4-torowej, skoczni do skoków w dal przy Zespole Szkół Ogólnokształcących nr 2 w Lublinie;
- remont krytej pływalni przy Gimnazjum nr 5 w Lublinie;
- budowa hali sportowej przy Gimnazjum nr 10 w Lublinie;
- przebudowa 2 boisk (wielofunkcyjnego i piłkarskiego) wraz z budową zaplecza sanitarno-szatniowego przy ul. Judyma 1 w Lublinie;
- przebudowa boiska piłkarskiego przy VI LO w Lublinie.

Obok obiektów sportowych, ofertę sportowo-rekreacyjną miasta wzbogaca rozbudowująca się sieć tras dla rowerzystów (zob. część B.1.) oraz ścieżek znajdujących się w bliskiej odległości od granic administracyjnych miasta. W 2016 r. w Lublinie łączna długość oddanych do użytku tras rowerowych wyniosła 139,0 km. Rok później było to 145 km. Natomiast w 2018 r. rowerzyści mieli już do dyspozycji 160 km tras rowerowych.

Warto przypomnieć, że w ramach rozwoju infrastruktury rowerowej w 2014 r. oficjalnie uruchomiono **Lubelski Rower Miejski**, który na początku funkcjonowania liczył 40 stacji rowerowych oraz 400 rowerów. W 2016 r. było to już 90 stacji i 900 rowerów, w 2017 r. – 91 i 901 rowerów, a w 2018 r. – 97 stacji i aż 950 rowerów. Uruchomienie systemu LRM było krokiem milowym realizacji projektu *Europejska Stolica Turystyki Rowerowej w Lublinie*.

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Nazwa programu	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego 2007–2013
Działanie	8.2 Infrastruktura szkolna i sportowa
Priorytet	VIII Infrastruktura społeczna
Całkowita wartość projektu	9 014 566,27 zł
Wartość dofinansowania	3 454 006,84 zł
Termin realizacji projektu	29.08.2012–16.11.2015 r.

W 2016 r. w porównaniu z poprzednimi liczbą wypożyczeń rekordowo wzrosła do 854 881. W stosunku do roku 2015 był to wzrost o 95,6%, natomiast w porównaniu do pierwszego roku funkcjonowania nastąpił wzrost o 565%. W 2017 r. liczba wypożyczeń spadła o 37,7% (532 972) by następnie wzrosnąć o 39,8% do 745 000 wypożyczeń. Spadek odnotowany przede wszystkim w 2017 r. tłumaczyć można osiągnięciem górnego pułapu „efektu świeżości” propozycji oraz złym stanem technicznym pojazdów na stacjach dokujących. Bardzo często nie zgłaszano usterek, co uniemożliwiało komfortową

podróż kolejnym użytkownikom. Sporym kłopotem były też trudności techniczne z odbiorem i zwrotem pojazdu na stacjach³⁸. Lubelski Rower Miejski wciąż pozostaje jednym najpopularniejszych systemów rowerowych w Polsce.

Tabela 50. Wybrane informacje o funkcjonowaniu Lubelskiego Roweru Miejskiego

	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba wypożyczeń	128 644	436 965	854 881	532 972	745 000
Liczba zarejestrowanych użytkowników	22 218	41 360	64 350	74 876	95 000
Liczba rejestracji nowych użytkowników	22 218	19 060	22 917	11 969	18 000
Liczba stacji rowerowych	40	43	90	91	97
Liczba rowerów	400	430	900	901	950

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z serwisu lubelskirower.pl.

Obok infrastruktury, istotnym elementem budowania oferty czasu wolnego jest działalność **klubów sportowych**. W Lublinie w 2016 r. funkcjonowały 102 kluby wpisane do ewidencji Wydziału Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Lublin. W 2017 r., jak i w 2018 r., w inwenturze były wpisane 103 kluby sportowe. W 2016 r. działało 58 klubów uczniowskich, w 2017 r. 59, w 2018 zaś 58. W Krajowym Rejestrze Sądowym w 2016 r. zarejestrowanych było 56 klubów, w 2017 r. – 57, a w 2018 r. 62. Na terenie miasta działały też 4 uczelniane kluby sportowe AZS (por. tabela 51).

Tabela 51. Liczba klubów sportowych

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Kluby sportowe wpisane do ewidencji	104	99	103	102	103	103
Uczniowskie kluby sportowe	57	50	53	58	59	58
Kluby sportowe zarejestrowane w KRS	45	45	51	56	57	62
Kluby sportowe AZS	4	4	4	4	4	4

Źródło: dane Wydziału Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Lublin.

Istniejąca baza rekreacyjno-sportowa przekłada się na **osiągnięcia lubelskich sportowców**. W 2016 r. zdobyli oni łącznie 146 medali, w 2017 r. 143 medale, a w 2018 r. aż 275 medali. Dane szczegółowe prezentuje tabela 52.

Tabela 52. Osiągnięcia lubelskich sportowców

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Złoty medal	52	49	44	56	39	52
Srebrny medal	47	43	39	43	68	113
Brązowy medal	60	41	49	47	36	110

Źródło: dane Wydziału Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Lublin.

Rozwój oferty rekreacyjno-sportowej powinien obejmować nie tylko rozbudowę infrastruktury, ale także **organizację wydarzeń sportowych**. W latach 2016–2018 Lublinianie mieli możliwość czynnego i biernego uczestniczenia w kilkudziesięciu imprezach i wydarzeniach, skierowanych do mieszkańców w różnym wieku. Były to:

- rozgrywki ekstraklasy piłki ręcznej kobiet;
- rozgrywki ekstraklasy koszykówki kobiet;
- rozgrywki ekstraklasy koszykówki mężczyzn;

³⁸ Opracowano na podstawie materiałów dostępnych na stronie internetowej serwisu: lubelskirower.pl.

- rozgrywki I ligi żużla;
- rozgrywki III ligi piłki nożnej mężczyzn;
- rozgrywki II ligi siatkówki mężczyzn;
- impreza hippiczna „Cavaliada”;
- amatorska liga futsalu;
- cykl imprez „Biegnij Lublin” w tym m.in. „Maraton i Półmaraton Lubelski”, „Lekkoatletyczne Czwartki”, „Chęć na pięć”, „City Trial”, „Dycha do maratonu”, „Bieg dla Niepodległej”, „Mila na start” „Przez metry po kilometry”, „Bieg Nieustraszonych”, PKO Półmaraton Solidarności, Bieg Solidarności „Lubelski Lipiec 1980”;
- mecz Polska-Holandia w ramach Rugby Europe Trophy;
- impreza pływacka „100 pływaków na 100-lecie odzyskania przez Polskę niepodległości”;
- memoriał Zdzisława Niedzieli;
- I Lubelski Duathlon;
- Turniej eliminacyjny Ligi Mistrzów w piłce ręcznej;
- Lublin Business Run;
- Mistrzostwa Polski XCE w sprincie rowerowym;
- 94. PZLA Mistrzostw Polski w Lekkiej Atletyce;
- Lublin Double Challenge na rowerach BMX i MTB;
- Mistrzostwa Polski w koszykówce 3x3;
- Turniej tenisowy Gdula Cup 2018;
- Mistrzostwa Lublina w tenisie;
- Międzynarodowy Turniej Koszykówki Chłopców U18;
- Sport Festival;
- Lublin Basket Cup;
- Lubelski Mundial;
- Be Active Tour z Ewą Chodakowską;
- Rodzinny Rajd Rowerowy;
- Półfinały Mistrzostw Polski U18 w koszykówce;
- Lubelski Festiwal rowerowy;
- Mecz piłki nożnej artystów Polska-Rosja;
- Memoriał Leszka Marii Roupperta;
- mecz eliminacyjny Mistrzostw Europy U-21 Polska-Litwa;
- akcja Oliki czekają na seniorów;
- Arena Grand Prix Pucharu Polski w pływaniu;
- mecze Wisły Puławy w fazie grupowej Pucharu EHF;
- mecze MKS Perła Lublin w ramach EHF Challenge Cup;
- UEFA Euro U21;

- Międzypaństwowy Turniej Młodzieżowych Reprezentacji Kobiet do lat 19 w piłce ręcznej;
- Lubelska Uniwersjada;
- Insane Triathlon Lublin;
- Test Coopera;
- Mecz Polska-Szwajcaria w futbolu amerykańskim;
- turniej Z Podwórka na Stadion o Puchar Tymbarku;
- MTB/BMX Lublin Rezibox 700-Session;
- Mistrzostwa Europy Niesłyszących U20 w koszykówce;
- Mistrzostwa Polski MTB;
- Pierwszy Turniej Bokserski na Moście o Puchar 700-lecia Lublina;
- Akcja „Lato w mieście” i „Zima w mieście”;
- Drużynowe Mistrzostwa Polski Juniorów w żużlu;
- Letnie Mistrzostwa Polski Juniorów 15 lat w pływaniu;
- Letnie Mistrzostwa Polski Osób Niepełnosprawnych w Pływaniu;
- Międzynarodowy Turniej Lublin Basket Cup;
- Noc Wojowników w hali Globus;
- Mecze Ekstraklasy Górnika Łęczna na Arenie Lublin;
- Lubelski Turniej Piłki Wodnej;
- Arena Grand Prix – Puchar Polski;
- Eliminacje Złotego Kasku w żużlu;
- Turniej Water Polo na Aqua Lublin;
- Zimowe Mistrzostwa Polski Juniorów Młodszych w pływaniu;
- Koziołek Basket Cup Lublin;
- projekt Budżetu Obywatelskiego „Aktywny Student”;
- XV Mistrzostwa Europy Open Karate i Puchar Europy Kyokushin Karate;
- Lubelski Turniej Dzielnic w koszykówce;
- Mecz Polska-Holandia w futbolu amerykańskim;
- Międzynarodowe Mistrzostwa Lublina i Mistrzostwa Polski Weteranów w Chodzie Sportowym;
- Towarzyski mecz w piłce nożnej Polska-Węgry U21;
- Mecz żużlowy Polska-Dania;
- Mistrzostwa Polski MTB w sprintach XCE;
- Turniej o Puchar Nice Polskiej Ligi Żużlowej;
- III runda Młodzieżowych Drużynowych Mistrzostw Polski;
- Runmageddon Games;
- Turniej Piłki Nożnej „Lubelski Lipiec 80”;
- Strefa Kibica na Euro 2016;
- Projekt „Umiem pływać”;

- Pływackie zmagania w Grand Prix Pucharu Polski;
- Mistrzostwa Polski Juniorów w pływaniu;
- Akademickie Mistrzostwa Polski w futsalu;
- Turniej Final Six Puchar Polski kobiet w koszykówce;
- Mistrzostwa Polski w Kolarstwie Przełajowym.

Uczestnictwo w kulturze jest jedną z najważniejszych potrzeb ludzkich, a jej zaspokojenie przyczynia się do wszechstronnego rozwoju osobistego i wspólnotowego oraz istotnie podnosi zadowolenie z życia. Tworzenie potencjału kultury oraz możliwości jego wykorzystywania to zadanie wielu podmiotów publicznych, prywatnych i społecznych, wśród których istotną rolę pełni samorząd. Wyrazem zaangażowania władz miejskich w czynienie kultury wartościowym elementem życia mieszkańców jest uchwalona w 2013 r. *Strategia Rozwoju Kultury Lublina na lata 2013–2020*³⁹, dla której materiałem wyjściowym były dwie aplikacje oraz raporty i analizy będące efektem rozpoczętych w 2007 r. starań Lublina o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury 2016. Warto zwrócić uwagę również na zapoczątkowany w 2013 r. wieloletni program Dzielnice Kultury, którego celem jest zwiększenie potencjału kulturalnego dwudziestu siedmiu dzielnic Lublina. Realizacja programu ma doprowadzić do zwiększenia aktywnego uczestnictwa w kulturze mieszkańców Lublina oraz podniesienia ich kompetencji kulturowych.

W Lublinie funkcjonują liczne **instytucje kultury**, promujące walory miasta w zakresie dziedzictwa historycznego i kulturowego oraz kształtujące postawy kulturowe mieszkańców. W skład instytucji będących jednostkami organizacyjnymi Miasta Lublin wchodzi⁴⁰:

- Centrum Kultury w Lublinie;
- Dzielnicowy Dom Kultury „Bronowice”;
- Dzielnicowy Dom Kultury „Węglin”;
- Galeria Labirynt;
- Miejska Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie;
- Ośrodek „Brama Grodzka – Teatr NN”;
- Ośrodek Międzykulturowych Inicjatyw Twórczych „Rozdroża”;
- Teatr im. H. Ch. Andersena w Lublinie;
- Teatr Stary w Lublinie;
- Warsztaty Kultury w Lublinie;
- Zespół Pieśni i Tańca „Lublin” im. Wandy Kaniorowej.

W Lublinie działają również instytucje kultury, których jednostką organizacyjną jest samorząd województwa. Są to⁴¹:

- Centrum Spotkania Kultur;
- Filharmonia im. H. Wieniawskiego w Lublinie;

³⁹ Uchwała nr 895/XXXV/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 18 listopada 2013 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kultury Lublina na lata 2013–2020.

⁴⁰ Strona internetowa [Biuletynu Informacji Publicznej Urzędu Miasta Lublin](#).

⁴¹ Na podstawie strony internetowej [województwa lubelskiego](#).

- Teatr im. J. Osterwy w Lublinie;
- Teatr Muzyczny w Lublinie;
- Muzeum Lubelskie w Lublinie;
- Muzeum Wsi Lubelskiej;
- Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie;
- Wojewódzki Ośrodek Kultury w Lublinie.

W *Strategii Rozwoju Kultury Lublina na lata 2013–2020* stwierdzono, że kultura jest traktowana jako ważny element rozwoju Lublina, niezbędny do budowania nowoczesnego i kreatywnego społeczeństwa obywatelskiego, kształtującego swoją tożsamość na wspólnej historii i dziedzictwie. Jako taka jest ona autonomicznym elementem postępu, ale także przenika inne dziedziny życia, wobec których pełni rolę katalizatora i łącznika. Kultura pozwala na zrównoważenie czynników ludzkich (kapitału ludzkiego i społecznego), technologicznych (np. transportu i nowoczesnych technologii) i biznesowych, niezbędnych do budowania nowoczesnego miasta w oparciu o koncepcję miasta inteligentnego (smart city).⁴² Ze względu na swoje wyjątkowe tradycje, lubelska kultura jest nastawiona na uczestnictwo i różnorodność, na spotykane się kultur, religii, idei, pobudzając mieszkańców do odkrywania siebie, innych ludzi i świata. Różnorodność ta znajduje odzwierciedlenie w ofercie turystycznej i kulturalnej miasta, pozwalającej wyjść naprzeciw zainteresowaniom i gustom wymagających uczestników kultury.

W tym kontekście należy wspomnieć, że 1 października 2016 r. odbyła się Gala oficjalnego otwarcia Centrum Spotkania Kultur w Lublinie. CSK jest siedzibą instytucji kultury, dla której organizatorem jest Województwo Lubelskie. Jest to najnowocześniejszy obiekt w mieście stworzony na rzecz upowszechniania kultury. Na terenie Centrum znajdują się 4 sale widowiskowe: sala operowa (wielofunkcyjna), sala kinowa, sala kameralna i sala baletowa. Budowa Centrum Spotkania Kultur w Lublinie finansowana była z Regionalnego Programu Operacyjnego, finansowany w ramach Osi Priorytetowej VII Kultura, turystyka i współpraca międzyregionalna, Działania 7.1 Infrastruktura kultury i turystyki. Inwestorem było Województwo Lubelskie, a całkowita wartość projektu wyniosła 171 939 500 zł (kwota dofinansowania przyznana z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2007–2013 wyniosła 128 892 799,76 zł). Centrum Spotkania Kultur mieści się przy placu Teatralnym 1.

Ważnym przedsięwzięciem w kontekście upowszechniania i odbioru kultury były obchody jubileuszowe z 2017 r. Lublin świętował w tym roku Wielki Jubileusz 700-lecia lokacji miasta na prawie magdeburskim, dlatego też instytucje kultury, dla których organizatorem jest Gmina Lublin aktywnie włączyły się w obchody jubileuszu realizując program wydarzeń kulturalnych obejmujący działania bieżącej działalności instytucji, jak i specjalne dedykowane temu jubileuszowi. W dowód uznania za wkład i zaangażowanie w rozwój miasta oraz zasługi na rzecz jego mieszkańców z podziękowaniem za podejmowanie działań inspirujących przyszłość i kształtujących tożsamość lokalną Lublina, instytucje kultury otrzymały szczególne wyróżnienie, Medal 700-lecia Miasta Lublin.

⁴² *Strategia Rozwoju Kultury Lublina na lata 2013–2020*, Urząd Miasta Lublin, Lublin 2013, s. 10.

Ponadto w 2018 r. obchodzono 100. rocznicę odzyskania niepodległości przez Polskę. Lubelskie obchody odbyły się pod hasłem „Lublin 1918–2018. Inspiruje nas wolność” i stanowiły opowieść o ważnych wydarzeniach, mających miejsce w Lublinie, które wywarły wpływ na kształtowanie się historii wolnej Polski. Wiele wydarzeń realizowanych w tym roku przez instytucje kultury, dla których Gmina Lublin jest organizatorem nawiązywało do tej rocznicy.

Ważnym elementem oferty kulturalnej miasta są wydarzenia o charakterze cyklicznym. Obszerną listę 56 takich wydarzeń zrealizowanych w 2016 r., 55 – w 2017 r., i 48 – w 2018 r., wraz z ich krótkimi opisami, zamieszczono w tabeli 53–55. Wielość i różnorodność wydarzeń świadczy o kompetencji, wytrwałości i współpracy wielu środowisk odpowiedzialnych za kulturę w Lublinie. Dzięki nim Lublin ma szansę zostać ważnym ośrodkiem kultury w Europie, odgrywającym rolę w krajowej i europejskiej debacie na temat roli miast w rozwoju współczesnych społeczeństw. Bogactwo wydarzeń kulturalnych jest także oznaką metropolitalnych funkcji Lublina w obszarze kultury o zasięgu ponadregionalnym.

Tabela 53. Wydarzenia kulturalne w Lublinie w 2016 r.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Miasto movie</i>	styczeń–grudzień	Cykl pokazów filmowych gdzie miasto jest tłem, ale i bohaterem, przestrzenią do życia i scenerią filmowych historii, cichym świadkiem kameralnych opowieści oraz aktywnym uczestnikiem kinowego zgiełku. Miejscem gdzie bezustannie przenikają się ludzkie problemy i dramaty, ale też wielkie nadzieje, marzenia i triumfy. Pokazy filmowe ułożone zostały w cykle tematyczne prezentujące różnorodne obszary związane z funkcjonowaniem miast oraz życiem ich mieszkańców. Seansom towarzyszą prelekcje oraz spotkania dyskusyjne.
<i>Post Scriptum</i>	styczeń–marzec	Cykliczny festiwal filmowy pokazujący produkcje z ostatniego roku wśród nich dzieła mistrzów kina, dokumenty, adaptacje, produkcje gatunkowe.
Punkt Zero: Łaskawe – konteksty	styczeń–lipiec	Cyklu filmów nawiązujących do spektaklu Teatru Provisorium „Punkt Zero: Łaskawe”. Zaproponowane tytuły mają pomóc głębiej zrozumieć problemy, które dotyczą bohaterów sztuki oraz mogą stanowić punkt odniesienia dla tych, którzy jej jeszcze nie widzieli.
<i>T-Mobile Nowe Horyzonty Tournée</i>	3–18 styczeń	Przegląd najciekawszych i nagradzanych filmów 15. MFF T-Mobile Nowe Horyzonty we Wrocławiu od początku stycznia gościć będzie w 35 polskich miastach. To reprezentacja tego, co w repertuarze wrocławskiego festiwalu najlepsze – filmy niebanalne i odważne, które operując odkrywczym językiem opowiadają o problemach współczesności i prowokują do rozmowy o kondycji człowieka dziś, a także przywracają kinu wymiar sztuki.
<i>Harmonie Starego Miasta</i>	styczeń–grudzień	Harmonie Starego Miasta ukazują twórczość muzyczną w bogatym kontekście kultury polskiej i światowej, promują tradycję i nowoczesność w szerokim spektrum gatunków, form i techniki praktyk wykonawczych. Przywołują wielowiekową tradycję Lublina (miejsca urodzin genialnego skrzypka, kompozytora i pedagoga Henryka Wieniawskiego) – miasta na styku Wschodu i Zachodu, gdzie od wieków krzyżowały się nurty muzyczne i tendencje artystyczne. Muzyczną scenę koncertów stanowią niezwykle wnętrza Kaplicy Trójcy Świętej na Zamku Lubelskim, Bazyliki oo. Dominikanów, Archikatedry Lubelskiej, Trybunału Koronnego i Kamienicy Wieniawskich przy Rynku. Harmonie Starego Miasta promują utalentowanych artystów młodego pokolenia, będących laureatami wielu znaczących konkursów muzycznych.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Międzynarodowy Festiwal Braci Wieniawskich</i>	25 lutego–11 marca	Bracia Henryk i Józef Wieniawscy to wybitne postacie nie tylko polskiej, ale i światowej muzyki klasycznej. Międzynarodowy Festiwal Braci Wieniawskich jest swoistym memento, hołdem złożonym tym dwóm wybitnym muzykom – peanem na ich cześć, a także okazją do zapoznania się z twórczością zarówno Braci Wieniawskich, jak i innych wybitnych kompozytorów oraz wykonawców muzyki światowej klasy.
<i>Studenckie Konfrontacje Filmowe</i>	26 lutego–6 marca	Studenckie Konfrontacje Filmowe to doroczny przegląd najciekawszych osiągnięć kina światowego, odbywający się w sali widowiskowej Akademickiego Centrum Kultury UMCS „Chatka Żaka”. Jego ideą jest prezentacja filmów nagrodzonych na najważniejszych światowych festiwalach, zdobywców Złotych Globów, Oscarów i Złotej Palmy. Wszystkie tytuły Konfrontacji pojawiają się w Lublinie po raz pierwszy, a większość z nich – także po raz pierwszy w Polsce. Impreza, która przyciąga tłumy miłośników kina, na trwałe wpisała się w pejzaż najważniejszych wydarzeń kulturalnych Lublina.
<i>Watch Dogs</i>	20–13 marca	Jedna z dwóch największych na świecie imprez filmowych poświęconych prawom człowieka prezentujących filmy dokumentalne, w których zaangażowanie na rzecz praw jednostki łączy się ze sztuką filmową. Każdego roku na festiwalu pokazywanych jest blisko sto światowej klasy filmów, które w Polsce ogląda łącznie ponad 70 000 widzów.
<i>Wiosna Gospel</i>	10–13 marca	Czterodniowy lubelski festiwal muzyki gospel, którego najważniejszym elementem są warsztaty dla solistów i wokalistów. Zajęcia prowadzą wybitni instruktorzy muzyki gospel pochodzący z całego świata. Wydarzenie stanowi kontynuację Warsztatów Gospel w Lublinie, które organizowane są rokrocznie od kilkunastu lat.
<i>Lublin z Duszą</i>	marzec–czerwiec	Jest to inicjatywa dedykowana studentom wszystkich uczelni wyższych pochodzących spoza Lublina, szczególnie pierwszego roku, rozpoczynających swój pobyt w naszym mieście. Wycieczki organizowane są od jesieni 2013 r., a ich celem jest umocnienia wśród młodych ludzi więzi z miastem, a także przekazanie wiedzy z zakresu dziedzictwa kulturowego oraz akademickości Lublina. Pomysł realizowano we współpracy z Ośrodkiem „Brama Grodzka-Teatr NN” i Duszpasterstwem Akademickim KUL. W spacerach od strony organizacyjnej i promocyjnej zaangażowały się również miejskie instytucje kultury, lubelskie uczelnie, organizacje studenckie oraz lokalne media.
<i>Lubelski Festiwal Piosenki Autorskiej i Poetyckiej im. Jacka Kaczmarskiego „Metamorfozy Sentymentalne”</i>	20–21 marca	Jest to przegląd piosenki autorskiej i poetyckiej poświęcony pamięci i twórczości wielkiego barda polskiej estrady – Jacka Kaczmarskiego. Festiwal ma na celu popularyzację poezji śpiewanej, a także promowanie indywidualnych twórców. „Metamorfozy Sentymentalne” to wydarzenie w całości przygotowywane przez uczniów IX Liceum Ogólnokształcącego im. Mikołaja Kopernika w Lublinie oraz Stowarzyszenie Absolwentów IX LO w Lublinie przy współpracy z Wydziałem Artystycznym UMCS oraz Akademickim Centrum Kultury UMCS „Chatka Żaka”.
<i>O!PLA</i>	4–7 kwietnia	Ogólnopolski Festiwal Polskiej Animacji. Oddolna niezależna inicjatywa. Ma na celu budowanie relacji pomiędzy widzami, a animacją autorską. Festiwal realizowany jest od 2013 r.
<i>Ogólnopolski Festiwal Piosenki Artystycznej „Wschody”</i>	15–17 kwietnia	Ogólnopolski Festiwal Piosenki Artystycznej „Wschody” to konkurs, w którym mogą wziąć udział soliści stojący u progu kariery, amatorzy lub profesjonalści z całego kraju. Ideą przeglądu jest propagowanie niebanalnej muzyki i wyszukiwanie nowych talentów. Zwyczajowo gwiazdami festiwalu są wokaliści uznanych zespołów ze swoimi solowymi projektami. Dotychczas podczas zwiędzającego festiwalu Koncertu Galowego wystąpili: Hubert „Spięty” Dobaczewski, wokalista zespołu Lao Che, Piotr Rogucki z zespołu COMA oraz Katarzyna Nosowska.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Lublin Jazz Festiwal</i>	17-24 kwietnia	Jest to wydarzenie artystyczne prezentujące wielość form współczesnej muzyki jazzowej. Od pierwszej edycji organizatorzy zapraszają artystów kształtujących różnorodne nurty i style światowego jazzu, jak też podejmują działania, które tworzą przestrzeń do szeroko pojętej edukacji oraz integracji środowiska jazzowego. Do tej pory na festiwalu wystąpili m.in.: Tomasz Stańko, John Scofield, The Ex, Ken Vandermark, Dave Douglas, Hamid Drake, Jazzanova, Ravi Coltrane Quartet, Satoko Fujii Orchestra.
<i>Przegląd Nowego Kina Francuskiego</i>	5-11 czerwca	Kolejna edycja przeglądu najlepszych francuskich filmów ostatnich lat, m.in. filmy otwarcia i zamknięcia festiwalu Cannes, filmy nominowane do nagrody Cezarów.
<i>Festiwal Tradycji i Awangardy Muzycznej „KODY”</i>	11-14 maja	Festiwal powstał, aby łączyć i przenikać tradycję muzyki archaicznej z nowoczesnymi poszukiwaniami. Współcześni kompozytorzy i muzycy improvizujący, zarówno w formie, jak i środkach wyrazu, niejednokrotnie nawiązują do archaicznych form dźwiękowych. Zestawienie estetyki tradycyjnej i współczesnej tworzy nową jakość, gdy funkcja magiczna muzyki archaicznej spotyka się z funkcją estetyczną muzyki nowoczesnej.
<i>Studencki Ogólnopolski Festiwal Teatralny Kontestacje</i>	14-15 maja	Festiwal nie posiadał nigdy formy konkursowej – to raczej spotkania mające na celu zainteresowanie teatrem szerszej publiczności akademickiej i nie tylko. Nieprzekonanych przyciągać ma nazwa stanowiąca jednocześnie swego rodzaju ideę programową – „Kontestacje”, a więc krytyczne spojrzenie na zastaną rzeczywistość, sprzeciw, a wręcz bunt wobec ogólnie przyjętych norm i wartości, ukazanie teatru jako medium mogącego ten bunt wyrazić najpełniej.
<i>Forum Witolda Lutosławskiego „Most”</i>	13-23 maja	Forum Witolda Lutosławskiego „Most” to festiwal muzyki współczesnej, zainicjowany przez profesor Gabrielę Klauzę i Agnieszkę Kreiner. Jest organizowany corocznie przez Filharmonię Lubelską przy współpracy z Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Ogólnokształcącą Szkołą Muzyczną I i II st. im. K. Lipińskiego oraz Szkołą Muzyczną I i II st. im. T. Szelińskiego w Lublinie. Podczas Forum można usłyszeć dzieła Mistrza Lutosławskiego, jak i inne utwory muzyki współczesnej, wykonywane zarówno przez uznanych artystów, jak i muzyków młodego pokolenia.
<i>Lubelskie Dni Modernizmu</i>	20-22 maja	Lubelskie Dni Modernizmu to spotkanie z przestrzenią, architekturą i designem lat 50. i 60. XX wieku. Założeniem projektu jest wzmocnienie świadomości kulturowej miejsca zawartej między innymi w strategii miasta Lublina.
<i>Wielokulturowy Lublin</i>	27-30 maja	Festiwal różnorodności kulturowej współczesnego Lublina. Promuje tolerancję i dialog międzykulturowy poprzez działania o charakterze edukacyjnym i kulturotwórczym, mające wysoką wartość artystyczną. Zamiarem organizatorów jest, by prezentacje wpłynęły na poprawę jakości więzi społecznych i przełamały istniejące stereotypy. Daje możliwość spotkania różnych kultur i obyczajów oraz tradycji wyznaniowych obecnych w Lublinie. Ukazując ich żywotność oraz wkład w dzisiejsze życie kulturalne miasta, organizatorzy chcą podkreślić wartość i znaczenie tych różnorodności, które pozwalają określać Lublin mianem miasta wielokulturowego.
<i>Lubelskie Spotkania Literackie – „Miasto Poezji”</i>	1-3 czerwca	Festiwal Lubelskie Spotkania Literackie „Miasto Poezji” odbywa się od 2008 r. Stał się płaszczyzną do rozmów o poezji, spotkań z poetami, ale też różnorodnych działań społeczno-artystycznych popularyzujących poezję. Festiwal odbywa się w wielu miejscach: na uniwersytetach, w szkołach, bibliotekach, domach kultury, domach pomocy społecznej, świetlicach terapeutycznych, świątyniach, kawiarniach, w otwartych przestrzeniach miasta, podwórkach, ale także w Internecie. Charakterystycznym rysem Festiwalu jest jego uspołecznienie – w programie znajdują się dziesiątki spotkań z poetami i poezją w mieszkaniach prywatnych (program „Mieszkania Poezji”) oraz inicjatywy w przestrzeni miasta podejmowane przez mieszkańców (działanie „Terytoria Poezji”). Festiwalowi towarzyszy Nagroda „Kamień” przyznawana wybitnym poetom, a jej laureatami są: Ryszard Krynicki, Julia Hartwig, Tomasz Różycki, Piotr Matywiecki, Andrzej Sosnowski, Marcin Świetlicki, Jacek Podsiadło.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Kino Wirydarz: Filmowa Islandia</i>	6-30 czerwca	Przegląd filmów skandynawskich. Prezentacji filmów towarzyszą zaproszeni eksperci, którzy przed każdym seansem wprowadzą widzów w tematykę, realia i stosowne odniesienia.
<i>Most Kultury</i>	czerwiec- wrzesień	Most Kultury to interdyscyplinarny projekt wprowadzający działania artystyczno-animacyjne o charakterze edukacyjnym w przestrzeń miejską. Terenem wydarzeń jest zabytkowy most im. inżyniera Mariana Lutosławskiego na rzece Bystrzycy. Most, poza swoim wymiarem symbolicznym, obrazującym ideę łączenia różnych środowisk, w dosłowny, topograficzny sposób łączy również cztery dzielnice Lublina: Śródmieście, Bronowice, Kośminek i Za Cukrownią. To właśnie do mieszkańców tych dzielnic adresowany jest program Mostu Kultury, przygotowywany przy współpracy z lokalną społecznością oraz Radami Dzielnic, jako rodzaj „lokalnego święta”. Historyczny most na trzy letnie miesiące staje się miejscem warsztatów, koncertów, wystaw, pokazów filmowych i kultowych już potańcówek. Wakacyjny program wydarzeń na Moście Kultury przyczynił się do kulturalnej aktywizacji i ożywienia tej części miasta, stając się popularnym miejscem spotkań i integracji mieszkańców Lublina.
<i>Noc Kultury Wyobraź sobie Miasto</i>	4-5 czerwca	Impreza, podczas której wszystkie instytucje kulturalne oferują darmowy wstęp oraz specjalne atrakcje. Najważniejszą sceną wydarzeń Nocy Kultury jest publiczna przestrzeń miejska, gdzie teatry o światowej renomie stają na równi z ulicznymi artystami, muzyka symfoniczna przeplata się z jazzem, folklem i elektro-funkiem.
<i>Najlepsze z Najgorszych</i>	13-15 czerwca	Przegląd kina klasy B. Niskie budżety, absurdalne dialogi, kiepskie aktorstwo, kosmici, potwory, fabuła nie trzymająca się kupy, a także zaangażowanie i pasja autorów, to tylko niektóre cechy wspólne najgorszych filmów w historii kinematografii światowej. Kino klasy B zaraża entuzjazmem twórców, który udziela się także widzom. W programie przeglądu zobaczymy bardzo złe filmy, które jednak wpisane zostały do kanonu kina kultowego.
<i>Prezentacje Form Muzyczno-Teatralnych „Dźwięki Słów”</i>	23-26 czerwca	Na program festiwalu składają się recitale i spektakle muzyczne. Prezentowane są arcydzieła, łączące muzykę z ambitnym tekstem, wysublimowaną aranżacją i niepowtarzalną interpretacją. Muzyka przeprowadzana od subtelnej aranżacji, podkreślonej dźwiękami wokalizy posiada wyrazisty ciężar dramaturgiczny i specyficzny ładunek emocjonalny i intelektualny. Jest to jednocześnie spotkanie różnych gatunków muzycznych łączących słowo i ekspresję aktorską balansujące na granicy różnych kultur. Muzyka, którą można słuchać i widzieć jak teatralne przedstawienia.
<i>Festiwal Sztuki w Przestrzeni Publicznej Otwarte Miasto - Open City</i>	25 czerwca- 24 lipca	Lubelski Festiwal „Open City” to jedna z najważniejszych prezentacji sztuki współczesnej w Polsce i największa tego typu wystawa na wschodzie Polski. Festiwal opiera się na idei uwolnienia dzieła sztuki od sterylnej i pozbawionej kontekstu przestrzeni muzeum, na rzecz zmiennego otoczenia miasta. Przez miesiąc artyści wydają swoje prace pod oceny i refleksje mieszkańców oraz turystów. Sztuka zostaje wystawiona zarówno na ulotne emocje przechodniów, jak i na zmienne warunki atmosferyczne. Wpisana w dziejowy kontekst i współczesne problemy przestrzeni miejskiej, staje się zarówno jej komentarzem, jak i kolejnym rozdziałem historii miasta. Dodatkową wartością Festiwalu jest pełna dokumentacja realizacji artystów w formie katalogu sztuki aktualnej oraz realizacje trwałe.
<i>Międzynarodowy Festiwal Organowy „Lublin - Czuby”</i>	29 czerwca- 16 paździer- nika	Pomysł międzynarodowych festiwali zrodził się jesienią 1995 r., kiedy Jerzy Kulka wraz z ks. Ryszardem Jurakiem odbyli podróż do Monachium, a miasto otrzymało niezwykle wartościowy i unikalny instrument, na którym można wykonywać całą literaturę organową od renesansu po współczesność, od mistrzów włoskich, niemieckich po kompozytorów francuskich.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Land Art Festiwal</i>	30 czerwca–9 lipca	Festiwal, organizowany przez Fundację Latająca Ryba, jest imprezą, która wędruje po miejscach na mapie Lubelszczyzny, leżących z dala od centrów gospodarczych czy kulturalnych. Jest okazją do wycieczki na łono przyrody i zobaczenia, jak sztuka może powstawać w zgodzie z naturą oraz zachęca do przemyślenia relacji człowieka i natury. Artyści znajdują dla niej wciąż nowe konteksty, ich prace wchodzi w dialog z otoczeniem, kierując naszą uwagę na przyrodę i jej znaczenie.
<i>Festiwal Teatrów Niewielkich</i>	2–4 lipca	Ogólnopolski festiwal monodramów o charakterze konkursowym. Podczas festiwalu przyznaje się nagrody dla najlepszych aktorów. Prezentacjom konkursowym towarzyszą zawsze spektakle zawodowych monodramistów. Celem festiwalu jest inicjowanie nowych działań z zakresu sztuki scenicznej (szczególnie w środowiskach, które na co dzień nie mają możliwości kontaktu z tego typu teatrem), podnoszenie kompetencji kulturalnej społeczeństwa w zakresie wiedzy o teatrze oraz tworzenie warunków do rozwijania aktywności twórczej.
<i>Wschód Kultury Inne Brzmienia Art'n'Music Festival</i>	6–10 lipca	Wschód Kultury – Inne Brzmienia Art'n'Music Festival to festiwal umożliwiający obcowanie z najciekawszymi zjawiskami muzycznymi na styku gatunków, tradycji i wpływów kulturowych. To jedno z najbardziej inspirujących i odkrywczyczych wydarzeń muzycznych w Polsce, które pozwala usłyszeć w sercu Lublina światowe gwiazdy i muzyczne odkrycia. Do tej pory na scenach „Innych Brzmień” wystąpili m.in. tacy artyści jak Einstürzende Neubauten, Goldfrapp, Tony Allen, Asian Dub Foundation, Yat-Kha, The Tiger Lilies. Niezmiennie inspirująca jest też, zawarta w nazwie festiwalu, idea „Wschodu Kultury”, która sprowadza do Lublina najciekawszych artystów m.in. z takich krajów jak Ukraina, Gruzja czy Armenia. Festiwalowi towarzyszy cykl debat, a także warsztaty, wystawy, pokazy filmowe oraz specjalny program „Małe Inne Brzmienia” przygotowany dla dzieci.
<i>Międzynarodowe Spotkania Folklorystyczne im. Ignacego Wachowiaka</i>	12–17 lipca	Organizowane od 1984 r. Spotkania są jednymi z najstarszych i najważniejszych imprez tego typu w kraju. Głównym ich celem jest zaprezentowanie i popularyzacja wśród lubelskiej publiczności folkloru różnych krajów i narodów. W dotychczasowych edycjach wzięło udział około 230 zespołów z 5 kontynentów.
<i>Carnaval Sztukmistrzów</i>	23–26 lipca	Łączy wielkie widowisko z pogranicza teatru i nowego cyrku w przestrzeni miasta. Wydarzenie to stanowi rozwinięcie odbywającego się w Lublinie od kilku lat Festiwalu Sztukmistrzów. Do miasta zjeżdżają artyści i specjaliści sztuki cyrkowej z wielu krajów Europy, którzy oprócz magicznych spektakli i widowisk przeprowadzili cykl warsztatów dla profesjonalistów oraz dla początkujących adeptów tej dziedziny sztuki. Nazwa wydarzenia nawiązuje do postaci Sztukmistrza z Lublina – bohatera książki noblisty Izaaka Bashevisa Singera.
<i>Jarmark Jagielloński</i>	12–14 sierpnia	Jarmark Jagielloński to wydarzenie artystyczno-kupieckie, które w swojej formule łączy prezentację wyrobów rękodzielniczych i rzemieślniczych twórców tradycyjnych m.in. z Polski, Ukrainy i Białorusi oraz bogaty program wydarzeń kulturalnych. Jarmark Jagielloński swoją ideą nawiązuje do słynnych Jarmarków Lubelskich, które na przełomie XV i XVI wieku były jednym z najbardziej znanych handlowych wydarzeń międzynarodowych. Podczas Jarmarku istotną rolę odgrywają widowiska artystyczne i historyczne. Odbywa się turniej rycerski, w którym duży nacisk jest położony na rytuały rycerskie i historyczne.
<i>Europejski Festiwal Smaku</i>	3–9 września	Festiwal z wielkim sukcesem pokazuje wielokulturowość i dziedzictwo kulinarne Lubelszczyzny. Jest największym kulinarnym świętem regionu, które przyciąga wyjątkowym połączeniem wydarzeń kulturalnych z tradycją lubelskiej kuchni.
<i>Splat!FilmFest</i>	12–18 września	Splat!FilmFest to cykliczny międzynarodowy festiwal kina grozy.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Ogólnopolski Festiwal Filmowy Kino Dzieci</i>	17-25 września	W niemal 30 miastach w Polsce m.in. w Gdańsku, Katowicach, Lublinie, Łodzi, Warszawie i Wrocławiu, czekają na małych widzów filmy konkursowe, które staną w szranki o tytuł najlepszego filmu i Nagrodę Publiczności. Organizatorem festiwalu jest Stowarzyszenie Nowe Horyzonty.
<i>Międzynarodowy Festiwal „Andrzej Nikodemowicz – Czas i Dźwięk”</i>	24 września–9 października	Celem festiwalu jest prezentacja najwartościowszych zjawisk i tendencji w polskiej i światowej kulturze muzycznej, ze szczególnym wskazaniem dzieł profesora Andrzeja Nikodemowicza, jednego z czołowych, żyjących twórców muzyki sakralnej, Honorowego Obywatela Miasta Lublin. Istotę muzyki Nikodemowicza stanowi charakterystyczna kontemplacyjność natury religijnej, intensywna ekspresja, fakturalna gęstość i różnorodność materii dźwiękowej, także ewolucyjny typ narracji i swoiste zapatrzenie w tradycję dawnych epok. Po wczesnych kompozycjach, o cechach neoromantycznych (wpływy Karola Szymanowskiego i Aleksandra Skriabina), kompozytor odwołał się do estetyki muzyki XX wieku, m.in. dodekafonii i sonoryzmu.
<i>Ogólnopolski Festiwal Piosenki Studenckiej i Turystycznej „Bakcynalia”</i>	3 października–11 listopada	„Bakcynalia” są jednym z legendarnych festiwali piosenki studenckiej. Festiwal, znany wcześniej pod nazwą Epidemia Piosenki Turystycznej „Bakcynalia”, ma wieloletnią historię. Był niegdyś obok łódzkiej „Yapy”, gdańskiej „Bazuny” i Ogólnopolskiego Festiwalu Piosenki Studenckiej w Krakowie jedną z najbardziej znanych w Polsce imprez prezentujących kulturę studencką. Festiwal został reaktywowany w 2007 r. po kilkunastu latach przerwy. Obecnie festiwal odbywa się regularnie w ACK UMCS „Chatka Żaka”. Obejmuje koncert konkursowy – umożliwiający młodym wykonawcom z Lublina i kraju prezentację swoich osiągnięć przed szerszą publicznością – oraz koncerty zaproszonych gwiazd festiwalu, a także imprezy towarzyszące – wystawy, pokazy slajdów, jam session.
<i>Festiwal Konfrontacje Teatralne</i>	6-15 października	W ramach festiwalu prezentowane są dokonania najciekawszych osobowości teatralnych, które przedstawiają nowy sposób rozumienia teatru. Program główny uzupełniony jest o „show case lubelski”, czyli prezentację lubelskiego środowiska teatralnego.
<i>Chatka Blues Festiwal</i>	7-8 października	Chatka Blues Festiwal to dwa dni koncertów, na których prezentują się oryginalne i cenione zespoły bluesowe prezentujące zarówno akustycznego jak i elektrycznego bluesa. Celem Festiwalu jest promocja muzyki bluesowej, a także promocja zespołów prezentujących ten rodzaj muzyki. Chatka Blues Festiwal odbywa się od 2010 r. w ACK UMCS „Chatka Żaka” w Lublinie.
<i>Ogólnopolski Festiwal Muzyki Chóralnej Cantantes Lublinensis</i>	14-15 października	Cele Festiwalu, to upowszechnianie wartościowych artystycznie utworów muzyki chóralnej, w tym kompozycji Tadeusza Szeligowskiego, prezentacja i konfrontacja osiągnięć, wymiana doświadczeń, nawiązywanie kontaktów między zespołami, doskonalenie poziomu wykonawczego amatorskich zespołów chóralnych, promocja Lublina.
<i>Replika Letniej Akademii Filmowej w Zwierzyńcu</i>	14-15 października	Replika Letniej Akademii Filmowej to projekcje szesnastu najciekawszych propozycji filmowych festiwalu z tego roku. Pokazy odbywają się sali widowiskowej ACK UMCS.
<i>Przegląd filmowy POST SCRIPTUM</i>	15 października–28 stycznia	W programie przeglądu pokazy filmów, wystawy plakatów i fotosów, wydarzenia – podczas których odbędą się również spotkania z twórcami, prelekcje, slide-show, dyskusje kulturalne przy kawie. Poza luźnymi tytułami planowane są również tematyczne wydarzenia.
<i>Demakijaż – Festiwal Kina Kobiet</i>	21-23 października	Pierwszy w Polsce festiwal kina kobiet, organizowany przez Stowarzyszenie Homo Faber. Prezentuje filmy fabularne i dokumentalne z całego świata, a w nich talent, siłę i determinację kobiet po obu stronach kamery. Seansom towarzyszą spotkania oraz koncerty.
<i>Edu Da Da Days</i>	27-29 października	Festiwal stanowiący wielkie święto dadaizmu (od którego powstania minęło 100 lat), rozumianego jako niepokorna życiowa postawa, dystans do rzeczywistości, szukanie nowych punktów odniesienia, intelektualna prowokacja i radykalna negacja sztuki. To także święto kreatywności, twórczości i nauki przez zabawę bez względu na wiek, majątek czy poglądy. Z tej okazji w Centrum Kultury na kilka dni powstanie lubelski Cabaret Voltaire.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Międzynarodowe Spotkania Teatrów Tańca</i>	3-11 listopada	Festiwal zainicjowany został w 1997 r. Obecnie jest jednym z najważniejszych wydarzeń kulturalnych Lublina, a także jednym z najbardziej liczących się festiwali sztuki tańca w Polsce i Europie. Ideą Festiwalu jest wzajemne poznanie i wymiana doświadczeń oraz inspiracja odmiennością kulturową pomiędzy Polską i krajami Europy Środkowo-Wschodniej, Europy Zachodniej i innymi częściami świata. Twórcy Spotkań podkreślają uniwersalny wymiar wydarzenia, przypominając, że taniec współczesny jest szczególnym medium porozumienia – sztuką w pełni demokratyczną, doskonale przekazującą emocje wzbogacone mocnym ładunkiem intelektualnym.
<i>Festiwal Złote Mrówkojady</i>	18-26 listopada	„Złote Mrówkojady” to festiwal filmowy organizowany przez entuzjastów dla entuzjastów, prawdziwa gratka dla fanów dobrego, niezależnego kina. Dzięki zaangażowaniu i pasji organizatorów festiwal stał się rozpoznawalną marką wśród krajowych imprez poświęconych kinematografii niezależnej. Krótkometrażowe filmy niezależne (fabularne, dokumentalne oraz animowane) zgłaszane na festiwal przechodzą przez staranną selekcję, dzięki czemu publiczność może mieć pewność, że zobaczy oryginalny, ambitny zestaw filmów. Specyfiką festiwalu jest także nieco żartobliwy charakter gali, podczas której, autorom najlepszych filmów, wręczane są nagrody – Złote Mrówkojady, przyznawane w ramach konkursu przez profesjonalne jury.
<i>„Scena w budowie” – Konkurs Scenografii i Kostiumów – Prolog</i>	26-27 listopada	Spotkanie ze światowymi sławami scenografii i kostiumów oraz wystawa ich dzieł, podczas Prologu Festiwalu Scenografii i Kostiumów „Scena w Budowie” w Centrum Spotkania Kultur w Lublinie.
<i>Spotkania z Piosenką Nieprzetartego Szlaku - „Spotkania Cygańskie”</i>	2-3 grudnia	Spotkania z Piosenką to przegląd piosenki osób niepełnosprawnych, który otwiera co roku cykl imprez organizowanych przez Nieprzetarty Szlak. Przegląd piosenki wprowadza uczestników w klimat tematu przewodniego, jakim jest w tym roku świat cygański. Uczestnicy zaprezentują utwory nawiązujące do tej tematyki, nie zabranie również piosenek śpiewanych w oryginalnym cygańskim języku.
<i>Jazz Bez 2016</i>	7-9 grudnia	Jazz Bez to bardzo specyficzny festiwal nazywany czasami festiwalem wędrującym, w którym muzycy przemieszczają się z koncertami pomiędzy miastami. Obecnie tworzy go federacja kilkunastu miast (8 na Ukrainie i 8 w Polsce) oraz kilkudziesięciu współorganizatorów. Jazz Bez to dialog poprzez muzykę i wymiana artystyczna pomiędzy Polską a Ukrainą. Ma na celu integrację artystów po obu stronach granicy Shengen oraz inspirowanie kolejnych miast do wsparcia idei festiwalu i włączenia się w jego działania.
<i>Międzynarodowy Festiwal Muzyki Ludowej „Mikołajki Folkowe”.</i>	8-11 grudnia	Najstarszy i jeden z największych w Polsce festiwali prezentujących muzykę inspirowaną folklorem. Festiwal odbywa się od 1991 r. Celem imprezy jest popularyzacja kultury tradycyjnej we wszystkich jej przejawach, głównie poprzez prezentację twórczych przekształceń muzycznego folkloru.
<i>Festiwal Teatrów Ludzi Niepełnosprawnych</i>	13-14 grudnia	Festiwal Teatrów Ludzi Niepełnosprawnych jest wydarzeniem kulturalno-społecznym Fundacji Teatrotterapia Lubelska włączającym środowisko osób niepełnosprawnych w obchody 700 rocznicy powstania Lublina, który jest miastem nowoczesnym/obywatelskim - bo przyjaznym dla człowieka defaworyzowanego, a współtworzącego kulturę i sztukę w swoim mieście. W czasie Festiwalu zostaną zaprezentowane szerokiej publiczności wybitne emancypacyjne dzieła trzech teatrów polskich, dzieła filmowe zagraniczne i dzieła sztuki artbrut (Galeria w Centrum Kultury w Lublinie).
<i>Lubelski Festiwal Graffiti: All My City</i>	16-17 grudnia	Uczestnicy chcą zmierzyć się z zagadnieniem street artu. W trakcie festiwalu chcą podjąć refleksję nad działaniami jakie rodzą się w przestrzeni miejskiej i jednocześnie przekraczają oczywiste ramy tego, co zwykliśmy określać sztuką uliczną i streetartową festiwalozą. W programie dyskusje z polskimi i zagranicznymi organizatorami wydarzeń w przestrzeni publicznej, wernisaż wystawy, pokaz filmu, otwarcie czytelnicy i archiwum Instytutu Sztuki w Przestrzeni Publicznej oraz targi książek, których tematyka dotyczy: miasta, sztuki, street artu i graffiti.

Uwagi: wydarzenia zostały uszeregowane według daty rozpoczęcia.

Źródło: strona internetowa Urzędu Miasta Lublin (zakładka Kultura/Wydarzenia).

Tabela 54. Wydarzenia kulturalne w Lublinie w 2017 r.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Post Scriptum</i>	styczeń	Cykliczny festiwal filmowy pokazujący produkcje z ostatniego roku wśród nich dzieła mistrzów kina, dokumenty, adaptacje, produkcje gatunkowe.
<i>Miasto movie</i>	marzec-sierpień	Cykl pokazów filmowych gdzie miasto jest tłem, ale i bohaterem, przestrzenią do życia i scenerią filmowych historii, cichym świadkiem kameralnych opowieści oraz aktywnym uczestnikiem kinowego zgiełku. Miejscem gdzie bezustannie przenikają się ludzkie problemy i dramaty, ale też wielkie nadzieje, marzenia i triumfy. Pokazy filmowe ułożone zostały w cykle tematyczne prezentujące różnorodne obszary związane z funkcjonowaniem miast oraz życiem ich mieszkańców. Seansom towarzyszą prelekcje oraz spotkania dyskusyjne.
<i>Studenckie Konfrontacje Filmowe</i>	3-27 marca	Studenckie Konfrontacje Filmowe to doroczny przegląd najciekawszych osiągnięć kina światowego, odbywający się w sali widowiskowej Akademickiego Centrum Kultury UMCS „Chatka Żaka”. Jego ideą jest prezentacja filmów nagrodzonych na najważniejszych światowych festiwalach, zdobywców Złotych Globów, Oscarów i Złotej Palmy. Wszystkie tytuły Konfrontacji pojawiają się w Lublinie po raz pierwszy, a większość z nich – także po raz pierwszy w Polsce. Impreza, która przyciąga tłumy miłośników kina, na trwałe wpisała się w pejzaż najważniejszych wydarzeń kulturalnych Lublina.
<i>Arena Gier</i>	17-18 marca	Arena Gier to konwent gier planszowych organizowany przez Fundację Animatorów i Twórców Kultury TRACH. Głównym punktem imprezy jest czynna wypożyczalnia gier planszowych, w której znajdzie się blisko 400 gier. Obok absolutnej klasyki i szlagierów gier planszowych, w zasobach znajdują się nowości i tytuły mniej znane. Są to gry dla dzieci, rodzin, młodzieży i dorosłych. W trakcie trwania konwentu, instruktorzy dopasują grę do preferencji uczestników i wytłumaczą zasady.
<i>Wiosna Gospel</i>	16-19 marca	Czterodniowy lubelski festiwal muzyki gospel, którego najważniejszym elementem są warsztaty dla solistów i wokalistów. Zajęcia prowadzą wybitni instruktorzy muzyki gospel pochodzący z całego świata. Wydarzenie stanowi kontynuację Warsztatów Gospel w Lublinie, które organizowane są rokrocznie od kilkunastu lat.
<i>Watch Dogs</i>	17-20 marca	Jedna z dwóch największych na świecie imprez filmowych poświęconych prawom człowieka prezentujących filmy dokumentalne, w których zaangażowanie na rzecz praw jednostki łączy się ze sztuką filmową. Każdego roku na festiwalu pokazywanych jest blisko sto światowej klasy filmów, które w Polsce ogląda łącznie ponad 70 000 widzów.
<i>Scena Młodych – Młody Teatr</i>	6-8 kwietnia	Przeгляд teatrów młodzieżowych i kabaretów, w którym obejrzymy spektakle teatralne i programy kabaretowe w wykonaniu zespołów młodzieżowego ruchu amatorskiego z Lublina i woj. lubelskiego. Są to spektakle dramatyczne, komediowe, teatry tańca, teatry poezji, programy kabaretowe. Przewagę stanowią spektakle autorskie.
<i>Lubelski Festiwal Piosenki Autorskiej i Poetyckiej im. Jacka Kaczmarskiego „Metamorfozy Sentymentalne”</i>	31 marca-2 kwietnia	Jest to przegląd piosenki autorskiej i poetyckiej poświęcony pamięci i twórczości wielkiego barda polskiej estrady – Jacka Kaczmarskiego. Festiwal ma na celu popularyzację poezji śpiewanej, a także promowanie indywidualnych twórców. „Metamorfozy Sentymentalne” to wydarzenie w całości przygotowywane przez uczniów IX Liceum Ogólnokształcącego im. Mikołaja Kopernika w Lublinie oraz Stowarzyszenie Absolwentów IX LO w Lublinie przy współpracy z Wydziałem Artystycznym UMCS oraz Akademickim Centrum Kultury UMCS „Chatka Żaka”.
<i>Wielkanocny Festiwal Ludwiga van Beethovena w Lublinie</i>	2-12 kwietnia	W ramach obchodów Wielkiego Jubileuszu 700-lecia nadania Lublinowi praw miejskich, w Lublinie odbył się Wielkanocny Festiwal Ludwiga van Beethovena. Podczas lubelskiej, XXI edycji festiwalu usłyszeć można było światowej klasy zespoły, które zaprezentowały przekrojowy program z repertuaru muzyki klasycznej. Festiwal odbył się w Centrum Spotkania Kultur w Lublinie.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Festiwal Wschody</i>	7-9 kwietnia	Wschody to ogólnopolski festiwal muzyczny. Bada i prezentuje piosenkę artystyczną w jej szerokim rozumieniu. Bazą jest ambitny dźwięk, mądre słowo i wyjątkowa ekspresja. Jest tam też zakurzona czasem piosenka autorska, pokryta warstwą cikliwego żalu piosenka poetycka i niedoceniana piosenka aktorska. Wschody ciekawią się jednak tym, co obecnie dzieje się w polskiej muzyce i co wydarzyć się może. Gdzie echa piosenki artystycznej odnajdujemy dziś? Nie ograniczają nas gatunki. Dźwięk, słowo i ekspresja!
<i>Lublin Tattoo Days</i>	8-9 kwietnia	Lublin Tattoo Days 2017 to pierwsza edycja międzynarodowego festiwalu tatuażu i sztuki współczesnej w samym sercu wschodniej Polski.
<i>Festiwal Scenografii i Kostiumów Scena w Budowie</i>	20-23 kwietnia	Festiwal Scenografii i Kostiumów „Scena w Budowie” to pierwszy tego rodzaju Festiwal w Lublinie i wyjątkowe na skalę ogólnopolską wydarzenie, którego program konstruowany jest nie na podstawie gustów kuratorskich, a za pomocą obiektywnych kryteriów wydobywających najbardziej wartościowe polskie spektakle. Festiwal przybrał formułę konkursową, składającą się z wielu etapów. Z ponad 70 spektakli, które zgłosiły się do udziału, zostało wybranych 6 najlepszych. Nad merytoryką wydarzenia czuwa Rada Programowa, składająca się z wybitnych twórców teatralnych i filmowych: Ewa Braun, Janusz Kapusta, Boris Kudlička i Lech Majewski. Wszystkim działaniom patronuje Dyrektor Artystyczny Festiwalu Leszek Mądzik.
<i>Lublin Jazz Festiwal</i>	21-29 kwietnia	Jest to wydarzenie artystyczne prezentujące wielość form współczesnej muzyki jazzowej. Od pierwszej edycji organizatorzy zapraszają artystów kształtujących różnorodne nurty i style światowego jazzu, jak też podejmują działania, które tworzą przestrzeń do szeroko pojętej edukacji oraz integracji środowiska jazzowego. Do tej pory na festiwalu wystąpili m.in.: Tomasz Stańko, John Scofield, The Ex, Ken Vandermark, Dave Douglas, Hamid Drake, Jazzanova, Ravi Coltrane Quartet, Satoko Fujii Orchestra.
<i>Międzynarodowy Dzień Tańca</i>	28-30 kwietnia	W roku jubileuszu 700-lecia Lublina lubelscy tancerze obchodząc będą swoje święto, Międzynarodowy Dzień Tańca, w wyjątkowy sposób. Dwudniowy, przygotowany specjalnie z tej okazji program będzie manifestacją piękna i różnorodności tej dziedziny sztuki, a także potencjału lubelskiego środowiska tanecznego.
<i>Festiwal Tradycji i Awangardy Muzycznej „KODY”</i>	10-12 maja	Festiwal powstał, aby łączyć i przenikać tradycję muzyki archaicznej z nowoczesnymi poszukiwaniami. Współcześni kompozytorzy i muzycy improwizujący, zarówno w formie, jak i środkach wyrazu, niejednokrotnie nawiązują do archaicznych form dźwiękowych. Zestawienie estetyki tradycyjnej i współczesnej tworzy nową jakość, gdy funkcja magiczna muzyki archaicznej spotyka się z funkcją estetyczną muzyki nowoczesnej.
<i>Millennium Docs Against Gravity Film Festival</i>	11-14 maja	Millennium Docs Against Gravity Film Festival to nagrodzone przez Polski Instytut Sztuki Filmowej najważniejsze międzynarodowe wydarzenie filmowe w Polsce. Po raz pierwszy festiwal odbył się w Lublinie w Centrum Spotkania Kultur. Festiwal to kino dokumentalne najwyższej próby, wybitni twórcy, after party, premiery i dyskusje. Centrum Spotkania Kultur pokazało kilkanaście filmów, w tym nagradzane najważniejszymi nagrodami filmowymi na świecie.
<i>Forum Witolda Lutosławskiego „Most”</i>	15-21 maja	Forum Witolda Lutosławskiego „Most” to festiwal muzyki współczesnej, zainicjowany przez profesor Gabrielę Klauzę i Agnieszkę Kreiner. Jest organizowany corocznie przez Filharmonię Lubelską przy współpracy z Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Ogólnokształcącą Szkołą Muzyczną I i II st. im. K. Lipińskiego oraz Szkołą Muzyczną I i II st. im. T. Szelińskiego w Lublinie. Podczas Forum można usłyszeć dzieła Mistrza Lutosławskiego, jak i inne utwory muzyki współczesnej, wykonywane zarówno przez uznanych artystów, jak i muzyków młodego pokolenia.
<i>Lubelskie Dni Modernizmu</i>	19-21 maja	Lubelskie Dni Modernizmu to spotkanie z przestrzenią, architekturą i designem lat 50. i 60. XX wieku. Założeniem projektu jest wzmocnienie świadomości kulturowej miejsca zawartej między innymi w strategii miasta Lublin.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Noc Muzeów</i>	20 maja	Noc muzeów to wyjątkowy czas, kiedy muzea w całej Polsce udostępniają oglądającym swoje wnętrza całkowicie za darmo, lub za drobną opłatą. Podczas nocy muzeów, można za darmo odwiedzić kina, galerie i siedziby instytucji pozarządowych. W wydarzenie angażują się także domy kultury oraz uczelnie i ich studenci. Wiele osób wybiera się także na zorganizowane z tej okazji wernisaże i wystawy. Wydarzenie ma za zadanie promować polską kulturę i tradycję. Dla wielu osób, Noc Muzeów jedna z niewielu okazji, na zapoznanie się z eksponatami zgromadzonymi w muzeach, ze względu na dogodny czas. To wydarzenie stanowi okazję do lepszego poznania własnego miasta, oraz do zapoznania się z jego historią.
<i>Wielokulturowy Lublin</i>	26-28 maja	Festiwal różnorodności kulturowej współczesnego Lublina. Promuje tolerancję i dialog międzykulturowy poprzez działania o charakterze edukacyjnym i kulturotwórczym, mające wysoką wartość artystyczną. Zamierzaniem organizatorów jest, by prezentacje wpłynęły na poprawę jakości więzi społecznych i przełamały istniejące stereotypy. Daje możliwość spotkania różnych kultur i obyczajów oraz tradycji wyznaniowych obecnych w Lublinie. Ukazując ich żywotność oraz wkład w dzisiejsze życie kulturalne miasta, organizatorzy chcą podkreślić wartość i znaczenie tych różnorodności, które pozwalają określać Lublin mianem miasta wielokulturowego.
<i>Lubelskie Spotkania Literackie – „Miasto Poezji”</i>	31 maja – 2 czerwca	Festiwal Lubelskie Spotkania Literackie „Miasto Poezji” odbywa się od 2008 r. Stał się płaszczyzną do rozmów o poezji, spotkań z poetami, ale też różnorodnych działań społeczno-artystycznych popularyzujących poezję. Festiwal odbywa się w wielu miejscach: na uniwersytetach, w szkołach, bibliotekach, domach kultury, domach pomocy społecznej, świetlicach terapeutycznych, świątyniach, kawiarniach, w otwartych przestrzeniach miasta, podwórkach, ale także w Internecie. Charakterystycznym rysem Festiwalu jest jego uspołecznienie – w programie znajdują się dziesiątki spotkań z poetami i poezją w mieszkaniach prywatnych (program „Mieszkania Poezji”) oraz inicjatywy w przestrzeni miasta podejmowane przez mieszkańców (działanie „Terytoria Poezji”). Festiwalowi towarzyszy Nagroda „Kamień” przyznawana wybitnym poetom, a jej laureatami są: Ryszard Krynicki, Julia Hartwig, Tomasz Różycki, Piotr Matywiecki, Andrzej Sosnowski, Marcin Świetlicki, Jacek Podsiadło.
<i>Most Kultury</i>	czerwiec – sierpień	Most Kultury to interdyscyplinarny projekt wprowadzający działania artystyczno-animacyjne o charakterze edukacyjnym w przestrzeń miejską. Terenem wydarzeń jest zabytkowy most im. inżyniera Mariana Lutosławskiego na rzece Bystrzycy. Most, poza swoim wymiarem symbolicznym, obrazującym ideę łączenia różnych środowisk, w dosłowny, topograficzny sposób łączy również cztery dzielnice Lublina: Śródmieście, Bronowice, Kośminek i Za Cukrownią. To właśnie do mieszkańców tych dzielnic adresowany jest program Mostu Kultury, przygotowywany przy współpracy z lokalną społecznością oraz Radami Dzielnic, jako rodzaj „lokalnego święta”. Historyczny most na trzy letnie miesiące staje się miejscem warsztatów, koncertów, wystaw, pokazów filmowych i kultowych już potańcówek. Wakacyjny program wydarzeń na Moście Kultury przyczynił się do kulturalnej aktywizacji i ożywienia tej części miasta, stając się popularnym miejscem spotkań i integracji mieszkańców Lublina.
<i>Noc Kultury</i>	3-4 czerwca	Impreza, podczas której wszystkie instytucje kulturalne oferują darmowy wstęp oraz specjalne atrakcje. Najważniejszą sceną wydarzeń Nocy Kultury jest publiczna przestrzeń miejska, gdzie teatry o światowej renomie stają na równi z ulicznymi artystami, muzyka symfoniczna przeplata się z jazzem, folklem i elektro-funkiem.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Międzynarodowy Festiwal Renesansu</i>	7-11 czerwca	Kikudniowe spotkanie z tańcem, muzyką, teatrem okresu Jagiellonów. Festiwal czerpie inspirację z kultury dworskiej, ze źródeł „historii żywej”. Podczas festiwalu mieszkańcy Lublina i turyści zapoznają się z bogactwem kultury dawnej ze szczególnym podkreśleniem walorów renesansu lubelskiego. Festiwal jest corocznym wydarzeniem, proponuje oprócz dobrej zabawy również możliwość poznawania kultury i obyczajowości „złotego wieku” oraz pomoże uczestnikom przenieść się w czasy świetności Lublina, dostrzec miejsca powiązane z czasem panowania Jagiellonów. Projekt uzupełni lukę na mapie festiwali promujących kulturę dawną w Polsce. Będzie to jeden z nielicznych międzynarodowych festiwali zrzeszających profesjonalistów i miłośników dworskiej sztuki tańca, muzyki, a także teatru, między innymi komedii dell'arte. Adresowany jest do mieszkańców Lublina i turystów, którzy chcieliby wziąć udział w niecodziennym wydarzeniu i przenieść się do epoki „złotego wieku”. Intencją organizatorów jest uzupełnienie edukacji w zakresie muzyki, tańca, historii, o elementy kultury renesansu lubelskiego, prezentacje obyczajowości dawnej i tak zwanej „żywej historii”.
<i>Dźwięki Słów</i>	8-11 czerwca	Na program festiwalu składają się recitale i spektakle muzyczne. Prezentowane są arcydzieła, łączące muzykę z ambitnym tekstem, wysublimowaną aranżacją i niepowtarzalną interpretacją. Muzyka przeprowadzana od subtelnej aranżacji, podkreślonej dźwiękami wokalizy posiada wyrazisty ciężar dramaturgiczny i specyficzny ładunek emocjonalny i intelektualny. Jest to jednocześnie spotkanie różnych gatunków muzycznych łączących słowo i ekspresję aktorską balansujące na granicy różnych kultur. Muzyka, którą można słuchać i widzieć jak teatralne przedstawienia.
<i>Mały festiwal Zespołu Pieśni i Tańca „Lublin”</i>	16-18 czerwca	Cykl koncertów podsumowujący roczny dorobek artystyczny wszystkich 20 grup Zespołu. W tym trzydniowym festiwalu folkloru zaprezentowane zostaną lubelskiej publiczności tańce i piosenki z wielu regionów kraju.
<i>Lubelski Festiwal Folkloru</i>	22-24 czerwca	Pierwsza edycja Festiwalu zorganizowana z okazji 700-lecia Lublina, na którym zaprezentowany zostanie potencjał artystyczny, wyróżniającego się w sposób wyjątkowy w skali kraju, lubelskiego środowiska folklorystycznego. Na scenie wystąpią Zespół Tańca Ludowego UMCS, Zespoły Pieśni i Tańca Uniwersytetu Przyrodniczego, Uniwersytetu Medycznego, Politechniki Lubelskiej czy Zespół Pieśni i Tańca im. Wandy Kaniorowej.
<i>Międzynarodowy Festiwal Organowy „Lublin - Czuby”</i>	czerwiec-październik	Pomysł międzynarodowych festiwali zrodził się jesienią 1995 r., kiedy Jerzy Kulka wraz z ks. Ryszardem Jurakiem odbyli podróż do Monachium, a miasto otrzymało niezwykle wartościowy i unikalny instrument, na którym można wykonywać całą literaturę organową od renesansu po współczesność, od mistrzów włoskich, niemieckich po kompozytorów francuskich.
<i>Land Art Festiwal</i>	6-15 lipca	Festiwal, organizowany przez Fundację Latająca Ryba, jest imprezą, która wędruje po miejscach na mapie Lubelszczyzny, leżących z dala od centrów gospodarczych czy kulturalnych. Jest okazją do wycieczki na łono przyrody i zobaczenia, jak sztuka może powstawać w zgodzie z naturą oraz zachęca do przemyślenia relacji człowieka i natury. Artyści znajdują dla niej wciąż nowe konteksty, ich prace wchodzą w dialog z otoczeniem, kierując naszą uwagę na przyrodę i jej znaczenie.
<i>Festiwal Teatrów Niewielkich</i>	2-4 lipiec	Ogólnopolski festiwal monodramów o charakterze konkursowym. Podczas festiwalu przyznaje się nagrody dla najlepszych aktorów. Prezentacjom konkursowym towarzyszą zawsze spektakle zawodowych monodramistów. Celem festiwalu jest inicjowanie nowych działań z zakresu sztuki scenicznej (szczególnie w środowiskach, które na co dzień nie mają możliwości kontaktu z tego typu teatrem), podnoszenie kompetencji kulturalnej społeczeństwa w zakresie wiedzy o teatrze oraz tworzenie warunków do rozwijania aktywności twórczej.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Wschód Kultury Inne Brzmienia Art'n'Music Festival</i>	5-9 lipca	Wschód Kultury – Inne Brzmienia Art'n'Music Festival to festiwal umożliwiający obcowanie z najciekawszymi zjawiskami muzycznymi na styku gatunków, tradycji i wpływów kulturowych. To jedno z najbardziej inspirujących i odkrywczych wydarzeń muzycznych w Polsce, które pozwala usłyszeć w sercu Lublina światowe gwiazdy i muzyczne odkrycia. Do tej pory na scenach „Innych Brzmień” wystąpili m.in. tacy artyści jak Einstürzende Neubauten, Goldfrapp, Tony Allen, Asian Dub Foundation, Yat-Kha, The Tiger Lillies. Niezmiennie inspirująca jest też, zawarta w nazwie festiwalu, idea „Wschodu Kultury”, która sprowadza do Lublina najciekawszych artystów m.in. z takich krajów jak Ukraina, Gruzja czy Armenia. Festiwalowi towarzyszy cykl debat, a także warsztaty, wystawy, pokazy filmowe oraz specjalny program „Małe Inne Brzmienia” przygotowany dla dzieci.
<i>Międzynarodowe Spotkania Folklorystyczne im. Ignacego Wachowiaka</i>	15-21 lipca	Organizowane od 1984 r. Spotkania są jednymi z najstarszych i najważniejszych imprez tego typu w kraju. Głównym ich celem jest zaprezentowanie i popularyzacja wśród lubelskiej publiczności folkloru różnych krajów i narodów.
<i>Międzynarodowy Festiwal „Śladami Singera”</i>	17-27 lipca	Międzynarodowy Festiwal „Śladami Singera” powrócił w 2017 r. Podczas wspólnej wędrowki tropem opowiadań żydowskiego pisarza w dniach 17-27 lipca spotkają się artyści z Polski, Izraela, Armenii, Burkina Faso, Włoch i Czech. Artyści wystąpią w wyjątkowym widowisku (w reżyserii Arkadiusza Ziętka), prezentowanym w centrach miast i miasteczek regionu. Literacko-muzyczny spektakl plenerowy łączy szereg artystycznych dyscyplin: cyrk, akrobację, teatr, beat-box, muzykę na żywo.
<i>Carnaval Sztukmistrzów</i>	27-30 lipca	Łączy wielkie widowisko z pogranicza teatru i nowego cyrku w przestrzeni miasta. Wydarzenie to stanowi rozwinięcie odbywającego się w Lublinie od kilku lat Festiwalu Sztukmistrzów. Do miasta zjeżdżają artyści i specjaliści sztuki cyrkowej z wielu krajów Europy, którzy oprócz magicznych spektakli i widowisk przeprowadzili cykl warsztatów dla profesjonalistów oraz dla początkujących adeptów tej dziedziny sztuki. Nazwa wydarzenia nawiązuje do postaci Sztukmistrza z Lublina – bohatera książki noblisty Izaaka Bashevisa Singera.
<i>700. Urodziny miasta Lublin</i>	10-15 sierpnia	Obchody siedemsetnych Urodzin Miasta Lublin. Przez 6 dni historyczne centrum miasta od placu Litewskiego aż do Wzgórza Zamkowego zamieniło się w wielką scenę wydarzeń kulturalnych, artystycznych i historycznych. W tych dniach od godzin porannych do późnych godzin nocnych odbywać się będą wydarzenia opowiadające o wspólnym dziedzictwie Lublina, nawiązujące do wielokulturowej tradycji miasta z udziałem wybitnych współczesnych twórców i artystów z Lublina i Europy. Mieszkańcy miasta i jego goście staną się uczestnikami niepowtarzalnych widowisk i koncertów.
<i>Jarmark Jagielloński</i>	12-15 sierpnia	Jarmark Jagielloński to wydarzenie artystyczno-kupieckie, które w swojej formule łączy prezentację wyrobów rękodzielniczych i rzemieślniczych twórców tradycyjnych m.in. z Polski, Ukrainy i Białorusi oraz bogaty program wydarzeń kulturalnych. Jarmark Jagielloński swoją ideą nawiązuje do słynnych Jarmarków Lubelskich, które na przełomie XV i XVI wieku były jednym z najbardziej znanych handlowych wydarzeń międzynarodowych. Podczas Jarmarku istotną rolę odgrywają widowiska artystyczne i historyczne. Odbywa się turniej rycerski, w którym duży nacisk jest położony na rytuały rycerskie i historyczne.
<i>Festiwal Kultury Żydowskiej "MiszMasz"</i>	18-20 sierpnia	Na festiwalowej mapie Lublina pojawiło się nowe wydarzenie - MiszMasz. Festiwal Kultury Żydowskiej, realizowany przez Stowarzyszenie „Studnia Pamięci” dzięki wsparciu miasta Lublin w ramach obchodów 700-lecia miasta w 2017 r. Festiwal MiszMasz jest okazją do poznania tradycji i kultury żydowskiej, która przez wieki współtworzyła wielokulturowy charakter Lublina. Nazwa imprezy nie jest przypadkowa. Miszmasz to zaczerpnięte z języka jidysz określenie na połączenie różnorodności. Oddaje ono wszechstronny program festiwalu, w którym znaleźć można koncerty, spektakle, wykłady czy warsztaty poświęcone tradycji żydowskiej oraz kulturze współczesnego Izraela. Na Festiwalu można zobaczyć artystów z Izraela, Niemiec i Polski.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Europejski Festiwal Smaku</i>	4-10 września	Festiwal z wielkim sukcesem pokazuje wielokulturowość i dziedzictwo kulinarne Lubelszczyzny. Jest największym kulinarnym świętem regionu, które przyciąga wyjątkowym połączeniem wydarzeń kulturalnych z tradycją lubelskiej kuchni.
<i>Splat!FilmFest</i>	15-24 września	Splat!FilmFest to cykliczny międzynarodowy festiwal kina grozy.
<i>Festiwal Legend Lubelskich</i>	21-23 września	Tropiciele i odkrywcy wielowiekowych opowieści dowiedzą się o znaczeniu kur, dzwonów i czasomierzy, odważni przeżyją pożar w Zamtuzie i spotkają przychodzącą nocą kobietę w mundurze. Nie zabraknie propozycji dla najmłodszych, którzy poznają tajniki pracy introligatora, dowiedzą się jak przygotować sznycel ministerski, karpia w piernikach, zupę minestrone lub pierogi św. Jacka. Na dzieci będzie czekał również bajkowy plac zabaw przygotowany przez Muzeum Bajek, Baśni i Opowieści oraz warsztaty artystyczne pod nadzorem anioła inspirowane legendami lubelskimi.
<i>Ogólnopolski Festiwal Filmowy Kino Dzieci</i>	23 września-1 października	W niemal 30 miastach w Polsce m.in. w Gdańsku, Katowicach, Lublinie, Łodzi, Warszawie i Wrocławiu, czekają na małych widzów filmy konkursowe, które staną w szranki o tytuł najlepszego filmu i Nagrodę Publiczności. Organizatorem festiwalu jest Stowarzyszenie Nowe Horyzonty.
<i>Festiwal Sztuki w Przestrzeni Publicznej Otwarte Miasto - Open City</i>	3-31 października	Lubelski Festiwal „Open City” to jedna z najważniejszych prezentacji sztuki współczesnej w Polsce i największa tego typu wystawa na wschodzie Polski. Festiwal opiera się na idei uwolnienia dzieła sztuki od sterylnej i pozbawionej kontekstu przestrzeni muzeum, na rzecz zmiennego otoczenia miasta. Przez miesiąc artyści wydają swoje prace pod oceny i refleksje mieszkańców oraz turystów. Sztuka zostaje wystawiona zarówno na ulotne emocje przechodniów, jak i na zmienne warunki atmosferyczne. Wpisana w dziejowy kontekst i współczesne problemy przestrzeni miejskiej, staje się zarówno jej komentarzem, jak i kolejnym rozdziałem historii miasta. Dodatkową wartością Festiwalu jest pełna dokumentacja realizacji artystów w formie katalogu sztuki aktualnej oraz realizacje trwałe.
<i>Ogólnopolski Festiwal Piosenki Studenckiej i Turystycznej „Bakcynalia”</i>	27-29 października	„Bakcynalia” są jednym z legendarnych festiwali piosenki studenckiej. Festiwal, znany wcześniej pod nazwą Epidemia Piosenki Turystycznej „Bakcynalia”, ma wieloletnią historię. Był niegdyś obok łódzkiej „Yapy”, gdańskiej „Bazuny” i Ogólnopolskiego Festiwalu Piosenki Studenckiej w Krakowie jedną z najbardziej znanych w Polsce imprez prezentujących kulturę studencką. Festiwal został reaktywowany w 2007 r. po kilkunastu latach przerwy. Obecnie festiwal odbywa się regularnie w ACK UMCS „Chatka Żaka”. Obejmuje koncert konkursowy – umożliwiający młodym wykonawcom z Lublina i kraju prezentację swoich osiągnięć przed szerszą publicznością – oraz koncerty zaproszonych gwiazd festiwalu, a także imprezy towarzyszące – wystawy, pokazy slajdów, jam session.
<i>Festiwal Konfrontacje Teatralne</i>	6-15 października	W ramach festiwalu prezentowane są dokonania najciekawszych osobowości teatralnych, które przedstawiają nowy sposób rozumienia teatru. Program główny uzupełniony jest o „show case lubelski”, czyli prezentację lubelskiego środowiska teatralnego.
<i>Chatka Blues Festiwal</i>	6-7 października	Chatka Blues Festiwal to dwa dni koncertów, na których prezentują się oryginalne i cenione zespoły bluesowe prezentujące zarówno akustycznego jak i elektrycznego bluesa. Celem Festiwalu jest promocja muzyki bluesowej, a także promocja zespołów prezentujących ten rodzaj muzyki. Chatka Blues Festiwal odbywa się od 2010 r. w ACK UMCS „Chatka Żaka” w Lublinie.
<i>Przegląd filmowy POST SCRIPTUM</i>	14 października-10 stycznia	W programie przeglądu pokazy filmów, wystawy plakatów i fotosów, wydarzenia – podczas których odbędą się również spotkania z twórcami, prelekcje, slide-show, dyskusje kulturalne przy kawie. Poza luźnymi tytułami planowane są również tematyczne wydarzenia.
<i>Demakijaż - Festiwal Kina Kobiet</i>	25-29 października	Pierwszy w Polsce festiwal kina kobiet, organizowany przez Stowarzyszenie Homo Faber. Prezentuje filmy fabularne i dokumentalne z całego świata, a w nich talent, siłę i determinację kobiet po obu stronach kamery. Seansom towarzyszą spotkania oraz koncerty.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Finale Konkursu Etiud Nowocyrkowych „Cyrkulacje”</i>	27–29 października	Cyrkulacje, czyli Wschodnioeuropejski Konkurs Etiud Nowocyrkowych, to jedyne wydarzenie tego typu w Polsce. Nowy Cyrk nie pokazuje tresury zwierząt, odchodzi też od jednolitej estetyki na korzyść eksploracji możliwości ludzkiego ciała i różnorodności form ekspresji. Konkurs odbywa się w Lublinie już po raz czwarty i prezentuje szerokie spektrum dyscyplin cyrkowych – zobaczymy żonglerkę, akrobatykę, manipulację przedmiotami, akrobatykę powietrzną z wykorzystaniem różnorodnych rekwizytów – sztrabatów, koła aerialowego, chusty wertykalnej czy masztu.
<i>Wielokulturowe Zaduszki</i>	31 października–5 listopada	Cykl spacerów po lubelskich cmentarzach, który będzie okazją do poznania ich historii oraz posłuchania o zwyczajach pogrzebowych wielowyznaniowego Lublina. Odwiedzone są miejskie nekropolie: mariawicka, luterańska, prawosławna, żydowska, unicka i rzymsko-katolicka. Spaceruje się również szansą na poznanie biografii (nie)znanych lublinian i lublinianek.
<i>Festiwal Fantastyki Falkon</i>	3–5 listopada	Falkon to trzydniowy festiwal poświęcony fantastyce. Jest drugą co do liczby uczestników imprezą tego typu w Polsce. Od 17 lat gromadzi miłośników książek, filmów, komiksów i wszelkiego rodzaju gier.
<i>Modern Music Weekend</i>	3–5 listopada	Trzydniowy cykl muzyczny ukazujący unikalne i niepowtarzalne zjawiska we współczesnym jazzie i jego okolicach.
<i>Międzynarodowe Spotkania Teatrów Tańca</i>	12–20 listopada	Festiwal zainicjowany został w 1997 r. Obecnie jest jednym z najważniejszych wydarzeń kulturalnych Lublina, a także jednym z najbardziej liczących się festiwali sztuki tańca w Polsce i Europie. Ideą Festiwalu jest wzajemne poznanie i wymiana doświadczeń oraz inspiracja odmiennością kulturową pomiędzy Polską i krajami Europy Środkowo-Wschodniej, Europy Zachodniej i innymi częściami świata. Twórcy Spotkań podkreślają uniwersalny wymiar wydarzenia, przypominając, że taniec współczesny jest szczególnym medium porozumienia – sztuką w pełni demokratyczną, doskonale przekazującą emocje wzbogacone mocnym ładunkiem intelektualnym.
<i>Lubelski Festiwal Filmowy</i>	24 listopada–2 grudnia	Lubelski Festiwal Filmowy to jeden z najstarszych w Polsce międzynarodowych festiwali autorskiego kina niezależnego, znany w latach 2007–2016 jako „Złote Mrówkojady”.
<i>Spotkania z Piosenką Nieprzetartego Szlaku</i>	1–2 grudnia	Coroczny międzynarodowy przegląd piosenki Artystów niepełnosprawnych. Tematem przewodnim XX Spotkań z Piosenką jest „Rock and Roll” – występy i wykonywane piosenki będą nawiązywać do powyższej konwencji. Na scenie prezentuje się kilkanaście grup i solistów z Polski i Ukrainy. Dla uczestników Spotkań i ich instruktorów zostaną przeprowadzone specjalne warsztaty artystyczne.
<i>Jazz Bez 2017</i>	7–8 grudnia	Jazz Bez to bardzo specyficzny festiwal nazywany czasami festiwalem wędrującym, w którym muzycy przemierzają się z koncertami pomiędzy miastami. Obecnie tworzy go federacja kilkunastu miast (8 na Ukrainie i 8 w Polsce) oraz kilkudziesięciu współorganizatorów. Jazz Bez to dialog poprzez muzykę i wymiana artystyczna pomiędzy Polską a Ukrainą. Ma na celu integrację artystów po obu stronach granicy Schengen oraz inspirowanie kolejnych miast do wsparcia idei festiwalu i włączenia się w jego działania.
<i>Międzynarodowy Festiwal Muzyki Ludowej „Mikołajki Folkowe”</i>	8–10 grudnia	Najstarszy i jeden z największych w Polsce festiwali prezentujących muzykę inspirowaną folklorem. Festiwal odbywa się od 1991 r. Celem imprezy jest popularyzacja kultury tradycyjnej we wszystkich jej przejawach, głównie poprzez prezentację twórczych przekształceń muzycznego folkloru.

Uwagi: wydarzenia zostały uszeregowane według daty rozpoczęcia.

Źródło: strona internetowa Urzędu Miasta Lublin (zakładka Kultura/Wydarzenia).

Tabela 55. Wydarzenia kulturalne w Lublinie w 2018 r.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Post Scriptum</i>	styczeń	Cykliczny festiwal filmowy pokazujący produkcje z ostatniego roku wśród nich dzieła mistrzów kina, dokumenty, adaptacje, produkcje gatunkowe.
<i>Miasto movie</i>	styczeń- grudzień	Cykl pokazów filmowych gdzie miasto jest tłem, ale i bohaterem, przestrzenią do życia i scenerią filmowych historii, cichym świadkiem kameralnych opowieści oraz aktywnym uczestnikiem kinowego zgiełku. Miejscem gdzie bezustannie przenikają się ludzkie problemy i dramaty, ale też wielkie nadzieje, marzenia i triumfy. Pokazy filmowe ułożone zostały w cykle tematyczne prezentujące różnorodne obszary związane z funkcjonowaniem miast oraz życiem ich mieszkańców. Seansom towarzyszą prelekcje oraz spotkania dyskusyjne.
<i>Festiwal Scenografii i Kostiumów Scena w Budowie</i>	styczeń- kwiecień	Festiwal Scenografii i Kostiumów „Scena w Budowie” to pierwszy tego rodzaju Festiwal w Lublinie i wyjątkowe na skalę ogólnopolską wydarzenie, którego program konstruowany jest nie na podstawie gustów kuratorskich, a za pomocą obiektywnych kryteriów wydobywających najbardziej wartościowe polskie spektakle. Festiwal przybrał formułę konkursową, składającą się z wielu etapów. Z ponad 70 spektakli, które zgłosiły się do udziału, zostało wybranych 6 najlepszych. Nad merytoryką wydarzenia czuwa Rada Programowa, składająca się z wybitnych twórców teatralnych i filmowych: Ewa Braun, Janusz Kapusta, Boris Kudlička i Lech Majewski. Wszystkim działaniom patronuje Dyrektor Artystyczny Festiwalu Leszek Mądzik.
<i>Przegląd filmowy: Laterna Magica</i>	3 luty- 19 maja	Przegląd to kilka miesięcy z filmami dla wymagających widzów, którzy oczekują czegoś więcej niż kilkudziesięciu minut śmiechu lub wzruszenia. W programie pojawiły się najnowsze polskie tytuły, m.in. „Pomiędzy słowami” Urszuli Antoniak oraz „Wieża. Jasny dzień” Jagody Szelc. Nie zabrakło także kina zagranicznego, łącznie z filmami nagradzonymi na najważniejszych festiwalach. W programie również ujęto spotkania z twórcami, wystawy, wydarzenia i dyskusje.
<i>Międzynarodowy Festiwal Braci Wieniawskich</i>	16 lutego- 9 marca	Bracia Henryk i Józef Wieniawscy to wybitne postacie nie tylko polskiej, ale i światowej muzyki klasycznej. Międzynarodowy Festiwal Braci Wieniawskich jest swoistym memento, hołdem złożonym tym dwóm wybitnym muzykom – peanem na ich cześć, a także okazją do zapoznania się z twórczością zarówno Braci Wieniawskich, jak i innych wybitnych kompozytorów oraz wykonawców muzyki światowej klasy.
<i>Studenckie Konfrontacje Filmowe</i>	23 lutego- 18 marca	Studenckie Konfrontacje Filmowe to doroczny przegląd najciekawszych osiągnięć kina światowego, odbywający się w sali widowiskowej Akademickiego Centrum Kultury UMCS „Chatka Żaka”. Jego ideą jest prezentacja filmów nagrodzonych na najważniejszych światowych festiwalach, zdobywców Złotych Globów, Oscarów i Złotej Palmy. Wszystkie tytuły Konfrontacji pojawiają się w Lublinie po raz pierwszy, a większość z nich – także po raz pierwszy w Polsce. Impreza, która przyciąga tłumy miłośników kina, na trwałe wpisała się w pejzaż najważniejszych wydarzeń kulturalnych Lublina.
<i>Wielkanocny Festiwal Ludwiga van Beethovena w Lublinie</i>	21-23 marca	W ramach obchodów Wielkiego Jubileuszu 700-lecia nadania Lublinowi praw miejskich, w Lublinie, odbywa się Wielkanocny Festiwal Ludwiga van Beethovena. Podczas lubelskiej, XXI edycji festiwalu usłyszeć będzie można światowej klasy zespoły, które zaprezentują przekrojowy program z repertuaru muzyki klasycznej. Festiwal odbędzie się w Centrum Spotkania Kultur w Lublinie.
<i>Watch Dogs</i>	23-25 marca	Jedna z dwóch największych na świecie imprez filmowych poświęconych prawom człowieka prezentujących filmy dokumentalne, w których zaangażowanie na rzecz praw jednostki łączy się ze sztuką filmową. Każdego roku na festiwalu pokazywanych jest blisko sto światowej klasy filmów, które w Polsce ogląda łącznie ponad 70 000 widzów.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Festiwal Gier Planszowych</i>	6-7 kwietnia	Arena Gier to konwent gier planszowych organizowany przez Fundację Animatorów i Twórców Kultury TRACH. Głównym punktem imprezy jest czynna wypożyczalnia gier planszowych, w której znajdzie się blisko 400 gier. Obok absolutnej klasyki i szlagierów gier planszowych, w zasobach znajdują się nowości i tytuły mniej znane. Są to gry dla dzieci, rodzin, młodzieży i dorosłych. W trakcie trwania konwentu, instruktorzy dopasują grę do preferencji uczestników i wytłumaczą zasady.
<i>Lublin Jazz Festiwal</i>	15-22 kwietnia	Jest to wydarzenie artystyczne prezentujące wielość form współczesnej muzyki jazzowej. Od pierwszej edycji organizatorzy zapraszają artystów kształtujących różnorodne nurty i style światowego jazzu, jak też podejmują działania, które tworzą przestrzeń do szeroko pojętej edukacji oraz integracji środowiska jazzowego. Do tej pory na festiwalu wystąpili m.in.: Tomasz Stańko, John Scofield, The Ex, Ken Vandermark, Dave Douglas, Hamid Drake, Jazzanova, Ravi Coltrane Quartet, Satoko Fujii Orchestra.
Tydzień Kina Hiszpańskiego	16-22 kwietnia	Festiwal odbywa się w wybranych kinach w dziewięciu miastach w Polsce, po raz pierwszy po długiej przerwie powracając do Lublina. W programie prezentowany był szeroki przekrój hiszpańskiej kinematografii, od hitów kasowych po kameralne filmy artystyczne.
<i>Festiwal Wschody</i>	19-22 kwietnia	Wschody to ogólnopolski festiwal muzyczny. Bada i prezentuje piosenkę artystyczną w jej szerokim rozumieniu. Bazą jest ambitny dźwięk, mądre słowo i wyjątkowa ekspresja. Jest tam też zakurzona czasem piosenka autorska, pokryta warstwą ckliwego żalu piosenka poetycka i niedoceniana piosenka aktorska. Wschody ciekawią się jednak tym, co obecnie dzieje się w polskiej muzyce i co wydarzyć się może. Gdzie echa piosenki artystycznej odnajdujemy dziś? Nie ograniczają nas gatunki. Dźwięk, słowo i ekspresja!
<i>Studencki Ogólnopolski Festiwal Teatralny Kontestacje</i>	24 kwietnia	Festiwal nie posiadał nigdy formy konkursowej – to raczej spotkania mające na celu zainteresowanie teatrem szerszej publiczności akademickiej i nie tylko. Nieprzekonanych przyciągać ma nazwa stanowiąca jednocześnie swego rodzaju ideę programową – „Kontestacje”, a więc krytyczne spojrzenie na zastaną rzeczywistość, sprzeciw, a wręcz bunt wobec ogólnie przyjętych norm i wartości, ukazanie teatru jako medium mogącego ten bunt wyrazić najpełniej.
<i>Festiwal Tradycji i Awangardy Muzycznej „KODY”</i>	9-12 maja	Festiwal powstał, aby łączyć i przenikać tradycję muzyki archaicznej z nowoczesnymi poszukiwaniami. Współcześni kompozytorzy i muzycy improwizujący, zarówno w formie, jak i środkach wyrazu, niejednokrotnie nawiązują do archaicznych form dźwiękowych. Zestawienie estetyki tradycyjnej i współczesnej tworzy nową jakość, gdy funkcja magiczna muzyki archaicznej spotyka się z funkcją estetyczną muzyki nowoczesnej.
<i>Forum Witolda Lutosławskiego</i>	11-25 maja	Forum Witolda Lutosławskiego „Most” to festiwal muzyki współczesnej, zainicjowany przez profesor Gabrielę Klauzę i Agnieszkę Kreiner. Jest organizowany corocznie przez Filharmonię Lubelską przy współpracy z Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Ogólnokształcącą Szkołą Muzyczną I i II st. im. K. Lipińskiego oraz Szkołą Muzyczną I i II st. im. T. Szelińskiego w Lublinie. Podczas Forum można usłyszeć dzieła Mistrza Lutosławskiego, jak i inne utwory muzyki współczesnej, wykonywane zarówno przez uznanych artystów, jak i muzyków młodego pokolenia.
<i>Przegląd Nowego Kina Francuskiego</i>	18-25 czerwca	Kolejna edycja przeglądu najlepszych francuskich filmów ostatnich lat, między innymi filmy otwarcia i zamknięcia festiwalu Cannes, filmy nominowane do nagrody Cezarów.
<i>Lubelskie Dni Fotografii</i>	21-26 maja	Lubelskie Dni Fotografii to cykliczne wydarzenie, w którym promowana jest szeroko pojęta sztuka fotografii wśród studentów i mieszkańców Lublina.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Lubelskie Spotkania Literackie – „Miasto Poezji”</i>	23–26 maja	Festiwal Lubelskie Spotkania Literackie „Miasto Poezji” odbywa się od 2008 r. Stał się płaszczyzną do rozmów o poezji, spotkań z poetami, ale też różnorodnych działań społeczno-artystycznych popularyzujących poezję. Festiwal odbywa się w wielu miejscach: na uniwersytetach, w szkołach, bibliotekach, domach kultury, domach pomocy społecznej, świetlicach terapeutycznych, świątyniach, kawiarniach, w otwartych przestrzeniach miasta, podwórkach, ale także w Internecie. Charakterystycznym rysem Festiwalu jest jego uspołecznienie – w programie znajdują się dziesiątki spotkań z poetami i poezją w mieszkaniach prywatnych (program „Mieszkania Poezji”) oraz inicjatywy w przestrzeni miasta podejmowane przez mieszkańców (działanie „Terytoria Poezji”). Festiwalowi towarzyszy Nagroda „Kamień” przyznawana wybitnym poetom, a jej laureatami są: Ryszard Krynicki, Julia Hartwig, Tomasz Różycki, Piotr Matywiecki, Andrzej Sosnowski, Marcin Świetlicki, Jacek Podsiadło.
<i>Wielokulturowy Lublin</i>	24–27 maja	Festiwal różnorodności kulturowej współczesnego Lublina. Promuje tolerancję i dialog międzykulturowy poprzez działania o charakterze edukacyjnym i kulturotwórczym, mające wysoką wartość artystyczną. Zamiarem organizatorów jest, by prezentacje wpłynęły na poprawę jakości więzi społecznych i przełamały istniejące stereotypy. Daje możliwość spotkania różnych kultur i obyczajów oraz tradycji wyznaniowych obecnych w Lublinie. Ukazując ich żywotność oraz wkład w dzisiejsze życie kulturalne miasta, organizatorzy chcą podkreślić wartość i znaczenie tych różnorodności, które pozwalają określać Lublin mianem miasta wielokulturowego.
<i>Noc Kultury</i>	2–3 czerwca	Impreza, podczas której wszystkie instytucje kulturalne oferują darmowy wstęp oraz specjalne atrakcje. Najważniejszą sceną wydarzeń Nocy Kultury jest publiczna przestrzeń miejska, gdzie teatry o światowej renomie stają na równi z ulicznymi artystami, muzyka symfoniczna przeplata się z jazzem, folkielem i elektro-funkiem.
<i>Most Kultury</i>	czerwiec–wrzesień	Most Kultury to interdyscyplinarny projekt wprowadzający działania artystyczno-animacyjne o charakterze edukacyjnym w przestrzeń miejską. Terenem wydarzeń jest zabytkowy most im. inżyniera Mariana Lutosławskiego na rzece Bystrzycy. Most, poza swoim wymiarem symbolicznym, obrazującym ideę łączenia różnych środowisk, w dosłowny, topograficzny sposób łączy również cztery dzielnice Lublina: Śródmieście, Bronowice, Kościelnik i Za Cukrownią. To właśnie do mieszkańców tych dzielnic adresowany jest program Mostu Kultury, przygotowywany przy współpracy z lokalną społecznością oraz Radami Dzielnic, jako rodzaj „lokalnego święta”. Historyczny most na trzy letnie miesiące staje się miejscem warsztatów, koncertów, wystaw, pokazów filmowych i kultowych już potańcówek. Wakacyjny program wydarzeń na Moście Kultury przyczynił się do kulturalnej aktywizacji i ożywienia tej części miasta, stając się popularnym miejscem spotkań i integracji mieszkańców Lublina.
<i>Prezentacje Form Muzyczno-Teatralnych „Dźwięki Słów”</i>	13–17 czerwca	Na program festiwalu składają się recitale i spektakle muzyczne. Prezentowane są arcydzieła, łączące muzykę z ambitnym tekstem, wysublimowaną aranżacją i niepowtarzalną interpretacją. Muzyka przeprowadzana od subtelnej aranżacji, podkreślonej dźwiękami wokalizy posiada wyrazisty ciężar dramaturgiczny i specyficzny ładunek emocjonalny i intelektualny. Jest to jednocześnie spotkanie różnych gatunków muzycznych łączących słowo i ekspresję aktorską balansujące na granicy różnych kultur. Muzyka, którą można słuchać i widzieć jak teatralne przedstawienia.
<i>Międzynarodowy Festiwal Organowy „Lublin – Czuby”</i>	27 czerwca–16 października	Pomysł międzynarodowych festiwali zrodził się jesienią 1995 r., kiedy Jerzy Kulka wraz z ks. Ryszardem Jurakiem odbyli podróż do Monachium, a miasto otrzymało niezwykle wartościowy i unikalny instrument, na którym można wykonywać całą literaturę organową od renesansu po współczesność, od mistrzów włoskich, niemieckich po kompozytorów francuskich.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Międzynarodowy Festiwal Renesansu</i>	8-10 czerwca	Główną tematyką festiwalu jest rocznica 600-lecia powstania fresków Kaplicy Trójcy Świętej na Lubelskim Zamku. W ramach festiwalu zorganizowano warsztaty artystyczne i taneczne, wykłady, grę miejską, a także tematyczne spacerunki po Lublinie. Wiodącą atrakcją były występy artystyczne znanych i cenionych w świecie zespołów muzyki i tańca dawnego, a także komedii dell'arte.
<i>Międzynarodowy Festiwal "Spotkania z Opowiadaczami Świata"</i>	21-24 czerwca	Festiwal stanowi cykl corocznych prezentacji żywej tradycji opowiadania z różnych obszarów Europy i Świata. Dotychczas występowali na festiwalu wybitni opowiadacze z Włoch, Francji, Grecji, Ukrainy, Izraela, Maroka, Rosji, Stanów Zjednoczonych i Polski, prezentując różnorodność zarówno klasycznych, jak też najnowszych form współczesnej opowieści autorskiej. Festiwal, którego artystyczną dyrektorką jest mieszkająca we Włoszech wybitna polska aktorka Ewa Benesz, ma poza artystycznym aspektem także długofalowy cel – popularyzację sztuki opowiadania historii. Tegoroczna, VI edycja Festiwalu, prezentuje wyjątkowo szerokie spektrum opowieści, konfrontując w jednym miejscu i czasie tradycję, nowoczesność, wielką światową literaturę, a także świadectwa historii mówionej.
<i>Wschód Kultury Inne Brzmienia Art'n'Music Festival</i>	28 lipca- 1 sierpnia	Wschód Kultury – Inne Brzmienia Art'n'Music Festival to festiwal umożliwiający obcowanie z najciekawszymi zjawiskami muzycznymi na styku gatunków, tradycji i wpływów kulturowych. To jedno z najbardziej inspirujących i odkrywczych wydarzeń muzycznych w Polsce, które pozwala usłyszeć w sercu Lublina światowe gwiazdy i muzyczne odkrycia. Do tej pory na scenach „Innych Brzmień” wystąpili m.in. tacy artyści jak Einstürzende Neubauten, Goldfrapp, Tony Allen, Asian Dub Foundation, Yat-Kha, The Tiger Lillies. Niezmiennie inspirująca jest też, zawarta w nazwie festiwalu, idea „Wschodu Kultury”, która sprowadza do Lublina najciekawszych artystów m.in. z takich krajów jak Ukraina, Gruzja czy Armenia. Festiwalowi towarzyszy cykl debat, a także warsztaty, wystawy, pokazy filmowe oraz specjalny program „Małe Inne Brzmienia” przygotowany dla dzieci.
<i>Międzynarodowe Spotkania Folklorystyczne im. Ignacego Wachowiaka</i>	10-15 lipca	Organizowane od 1984 r. Spotkania są jednymi z najstarszych i najważniejszych imprez tego typu w kraju. Głównym ich celem jest zaprezentowanie i popularyzacja wśród lubelskiej publiczności folkloru różnych krajów i narodów.
<i>Carnaval Sztukmistrzów</i>	26-29 lipca	Łączy wielkie widowisko z pogranicza teatru i nowego cyrku w przestrzeni miasta. Wydarzenie to stanowi rozwinięcie odbywającego się w Lublinie od kilku lat Festiwalu Sztukmistrzów. Do miasta zjeżdżają artyści i specjaliści sztuki cyrkowej z wielu krajów Europy, którzy oprócz magicznych spektakli i widowisk przeprowadzili cykl warsztatów dla profesjonalistów oraz dla początkujących adeptów tej dziedziny sztuki. Nazwa wydarzenia nawiązuje do postaci Sztukmistrza z Lublina – bohatera książki noblisty Izaaka Bashevisa Singera.
<i>Centralny Plac Zabaw</i>	lipiec- sierpień	Centralny Plac Zabaw to interdyscyplinarny projekt, który poprzez zaangażowanie różnych środowisk miejskich, tworzy atrakcyjną przestrzeń dla rozmaitych działań artystycznych, animacyjnych, edukacyjnych, sportowych. Służą one integracji oraz propagowaniu i rozwijaniu kreatywnego, produktywnego, aktywnego spędzania czasu, połączonego z edukacją kulturalną i artystyczną. Obszarem projektu jest teren przy Centrum Kultury w Lublinie, Plac im. Lecha Kaczyńskiego, z przylegającymi do niego placami zabaw, oraz oryginalnie zaaranżowany Wirydarz instytucji. Każdy może włączyć się do prowadzonych tam działań animacyjnych, pokazów, warsztatów, projekcji, koncertów i imprez dla dzieci, młodzieży, dorosłych oraz seniorów.
<i>Jarmark Jagielloński</i>	17-19 sierpnia	Jarmark Jagielloński to wydarzenie artystyczno-kupieckie, które w swojej formule łączy prezentację wyrobów rękodzielniczych i rzemieślniczych twórców tradycyjnych m.in. z Polski, Ukrainy i Białorusi oraz bogaty program wydarzeń kulturalnych. Jarmark Jagielloński swoją ideą nawiązuje do słynnych Jarmarków Lubelskich, które na przełomie XV i XVI wieku były jednym z najbardziej znanych handlowych wydarzeń międzynarodowych. Podczas Jarmarku istotną rolę odgrywają widowiska artystyczne i historyczne.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Europejski Festiwal Smaku</i>	3-9 września	Festiwal z wielkim sukcesem pokazuje wielokulturowość i dziedzictwo kulinarne Lubelszczyzny. Jest największym kulinarnym świętem regionu, które przyciąga wyjątkowym połączeniem wydarzeń kulturalnych z tradycją lubelskiej kuchni.
<i>Finał Konkursu Etiud Nowocyrkowych "Cyrkulacje"</i>	7-9 września	Cyrkulacje, czyli Wschodnioeuropejski Konkurs Etiud Nowocyrkowych, to jedyne wydarzenie tego typu w Polsce. Nowy Cyrk nie pokazuje tresury zwierząt, odchodzi też od jednolitej estetyki na korzyść eksploracji możliwości ludzkiego ciała i różnorodności form ekspresji. Konkurs odbywa się w Lublinie już po raz czwarty i prezentuje szerokie spektrum dyscyplin cyrkowych – zobaczymy żonglerkę, akrobatykę, manipulację przedmiotami, akrobatykę powietrzną z wykorzystaniem różnorodnych rekwizytów – sztrabatów, koła aerialowego, chusty wertykalnej czy masztu.
<i>Ogólnopolski Festiwal Filmowy Kino Dzieci</i>	24-29 września	W niemal 30 miastach w Polsce m.in. w Gdańsku, Katowicach, Lublinie, Łodzi, Warszawie i Wrocławiu, czekają na małych widzów filmy konkursowe, które staną w szranki o tytuł najlepszego filmu i Nagrodę Publiczności. Organizatorem festiwalu jest Stowarzyszenie Nowe Horyzonty.
<i>Festiwal Fantastyki Falkon</i>	12-14 listopada	Falkon to trzydniowy festiwal poświęcony fantastyce. Jest drugą co do liczby uczestników imprezą tego typu w Polsce. Od 17 lat gromadzi miłośników książek, filmów, komiksów i wszelkiego rodzaju gier.
<i>Chatka Blues Festiwal</i>	19-20 października	Chatka Blues Festiwal to dwa dni koncertów, na których prezentują się oryginalne i cenione zespoły bluesowe prezentujące zarówno akustycznego jak i elektrycznego bluesa. Celem Festiwalu jest promocja muzyki bluesowej, a także promocja zespołów prezentujących ten rodzaj muzyki. Chatka Blues Festiwal odbywa się od 2010 r. w ACK UMCS „Chatka Żaka” w Lublinie.
<i>Demakijaż – Festiwal Kina Kobiet</i>	24-28 października	Pierwszy w Polsce festiwal kina kobiet, organizowany przez Stowarzyszenie Homo Faber. Prezentowane są filmy fabularne i dokumentalne z całego świata, a w nich talent, siłę i determinację kobiet po obu stronach kamery. Seansom towarzyszą spotkania oraz koncerty.
<i>Festiwal Sztuk Wizualnych WIZArt</i>	13-18 listopada	Pojęcie sztuki wizualnej od momentu jej powstania bardzo się zmieniło. Warto tę drogę przeanalizować i zrozumieć jako szczególny rodzaj ekspresji artystycznej. W programie warsztaty, wykłady i dyskusje, spotkania panelowe, wystawy i wernisaże w Galerii Pomost, Galerii Pod Schodami i Galerii Kreatywnej, happening plastyczny oraz inspirujące spotkania w klubie festiwalowym WIZArt.
<i>Międzynarodowe Spotkania Teatrów Tańca</i>	16-25 listopada	Festiwal zainicjowany został w 1997 r. Obecnie jest jednym z najważniejszych wydarzeń kulturalnych Lublina, a także jednym z najbardziej liczących się festiwali sztuki tańca w Polsce i Europie. Ideą Festiwalu jest wzajemne poznanie i wymiana doświadczeń oraz inspiracja odmiennością kulturową pomiędzy Polską i krajami Europy Środkowo-Wschodniej, Europy Zachodniej i innymi częściami świata. Twórcy Spotkań podkreślają uniwersalny wymiar wydarzenia, przypominając, że taniec współczesny jest szczególnym medium porozumienia – sztuką w pełni demokratyczną, doskonale przekazującą emocje wzbogacone mocnym ładunkiem intelektualnym.
<i>Splat!FilmFest</i>	26 listopada-2 grudnia	Splat!FilmFest to cykliczny międzynarodowy festiwal kina grozy.
<i>„Mikołajki Folkowe”</i>	30 listopada-2 grudnia	Najstarszy i jeden z największych w Polsce festiwali prezentujących muzykę inspirowaną folklorem. Festiwal odbywa się od 1991 r. Celem imprezy jest popularyzacja kultury tradycyjnej we wszystkich jej przejawach, głównie poprzez prezentację twórczych przekształceń muzycznego folkloru.
<i>Festiwal Bożego Narodzenia</i>	5 grudnia-10 stycznia	Festiwal jest próbą stworzenia niepowtarzalnego klimatu i przywołania magii Świąt w centrum Lublina. Szopka Bożonarodzeniowa każdego roku powstaje w nowej aranżacji, a miasto zostaje udekorowane kolorową, świąteczną iluminacją oraz choinkami.
<i>Międzynarodowy Festiwal Jazzowy „Jazz Bez”</i>	13-15 grudnia	Festiwal jest przedsięwzięciem renomowanym, dobrze znanym w środowisku muzycznym polskim i ukraińskim. Zyskał opinię imprezy prezentującej najlepsze wzorce współczesnej muzyki improwizowanej, przyczyniając się w ten sposób do budowania bezpośrednich polsko-ukraińskich kontaktów kulturalnych, w tym tworzenia międzynarodowych formacji muzycznych.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
Sylwester Miejski	31 grudnia	Sylwester miejski zajmuje stałe miejsce w kalendarzu lubelskich imprez. Co roku mieszkańcy Lublina wspólnie witają Nowy Rok w centrum Lublina na Placu Litewskim. Na wszystkich, którzy chcą spędzić sylwestrową noc na świeżym powietrzu czekają niezwykle atrakcje: koncerty muzycznych gwiazd, występy kabaretów oraz taneczna muzyka serwowana przez uznanych DJ'ów.

Uwagi: wydarzenia zostały uszeregowane według daty rozpoczęcia.

Źródło: strona internetowa Urzędu Miasta Lublin (zakładka Kultura/Wydarzenia).

Obok organizacji wydarzeń kulturalnych, formą promowania kultury przez samorząd jest także nagradzanie osób zasłużonych w dziedzinie twórczości artystycznej i upowszechniania kultury. Doroczne **nagrody Miasta Lublin** są przyznawane w następujących kategoriach⁴³:

- Nagroda Artystyczna Miasta Lublin – przyznawana jest osobom fizycznym lub prawnym oraz innym podmiotom, w tym także grupom nieformalnym, na podstawie oceny osiągnięć o istotnym znaczeniu, za wybitne dokonania w dziedzinie twórczości artystycznej powstałe w okresie minionego roku kalendarzowego, w szczególności w takich dziedzinach sztuki jak: film, literatura, muzyka, sztuki wizualne, w tym m.in.: malarstwo, rzeźba, grafika, rysunek, fotografia, multimedia, instalacja, taniec, teatr.
- Nagroda Miasta Lublin za Upowszechnianie Kultury – przyznawana jest animatorom i menedżerom kultury będącym osobami fizycznymi, prawnymi lub innymi podmiotami, w tym także grupami nieformalnymi, na podstawie oceny działalności, za znaczące osiągnięcia powstałe w okresie minionego roku kalendarzowego w zakresie upowszechniania kultury dotyczące w szczególności: animacji i organizacji wydarzeń kulturalnych, edukacji kulturalnej i artystycznej, wspomaganie artystycznej twórczości amatorskiej, popularyzacji różnorodnych dziedzin kultury i sztuki.
- Nagroda Miasta Lublin za Całokształt Działalności – przyznawana jest wyłącznie osobom fizycznym za co najmniej dwudziestoletnią działalność twórczą, artystyczną lub w zakresie upowszechniania kultury na podstawie oceny całokształtu osiągnięć o istotnym znaczeniu, w uznaniu wybitnych dokonań w obszarze kultury i sztuki.
- Nagrodę Miasta Lublin dla Mecenasa Kultury – może otrzymać osoba fizyczna lub prawna za wspieranie finansowe lub pozafinansowe przedsięwzięć kulturalnych, twórczości artystycznej oraz innych działań w zakresie kultury i sztuki w minionym roku kalendarzowym.
- Nagrody Okolicznościowe – mogą być przyznawane osobom fizycznym lub prawnym, a także innym podmiotom, w tym grupom nieformalnym, na podstawie oceny działalności lub osiągnięć o istotnym znaczeniu.

W 2016 r. Prezydent Miasta Lublin wyróżnił dorocznymi nagrodami za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej i upowszechniania kultury następujące osoby lub instytucje:

- 1) Jacek Giszczak, tłumacz literatury francuskiej i frankofońskiej, poeta, prozaik, kompozytor za wybitne dokonania w dziedzinie twórczości translatorskiej, mistrzowskie wydobycie odrębności języ-

⁴³ Uchwała nr 745/XXX/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 25 kwietnia 2013 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania dorocznych nagród za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej i upowszechniania kultury.

kowych, swobodę przekładu nieoczywistych słów i wyrażań oraz za otwieranie przed polskim czytelnikiem świata najznakomitszej literatury, w szczególności za przetłumaczenie na język polski powieści: G. Percec/Oulipo „Podróże zamorskie”, V. Despentès „Vernon Subutex” t. 1-2, A. Mabancou „Papryczka”, L. Trouillot „Niedziela, 4 stycznia”.

- 2) Lubelski Teatr Tańca Centrum Kultury w Lublinie, za koncepcję i organizację jubileuszowej 20. edycji Międzynarodowych Spotkań Teatrów Tańca prezentujących dokonania najznakomitszych światowych zespołów, wspieranie młodych polskich artystów, a także za pokazy własnych realizacji scenicznych we Wrocławiu podczas akcji Europejska Stolica Kultury 2016 – Koalicja Miast 2016 oraz działania na rzecz popularyzacji teatru tańca wśród mieszkańców Lublina w ramach Centrum Ruchu.
- 3) Henryk Kowalczyk, reżyser teatralny i animator za konsekwentne i niestrudzone podążanie własną oryginalną drogą twórczą, stworzenie w Lublinie środowiska autorskich teatrów alternatywnych, wybitne i wszechstronne dokonania na rzecz popularyzacji teatru oraz animacji teatralnego ruchu zawodowego i amatorskiego oraz niestandardowe metody i odpowiedzialność w kształtowaniu kulturalnej, artystycznej i obywatelskiej postawy młodzieży i osób ze środowisk wykluczonych.

Nagrodami okolicznościowymi zostało wyróżnionych 79 osoby i instytucje za dokonania w dziedzinie twórczości artystycznej i upowszechniania kultury lub z okazji jubileuszu działalności twórczej, artystycznej lub jubileuszu działalności w zakresie upowszechniania kultury.

W 2017 r. Prezydent Miasta Lublin wyróżnił dorocznymi nagrodami za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej i upowszechniania kultury następujące osoby lub instytucje:

- 1) Łukasz Witt-Michałowski, reżyser teatralny, aktor, założyciel i dyrektor lubelskiej Sceny InVitro i Marcin Wroński pisarz, redaktor, autor serii kryminałów o Komisarzu Maciejewskim, za wybitne dokonania w dziedzinie twórczości artystycznej, wielowymiarową i wizjonerską działalność na rzecz lubelskiej kultury, odwagę w podejmowaniu nowych wyzwań, w szczególności za realizację oryginalnej plenerowej adaptacji książki „Pogrom w przyszły wtorek”.
- 2) Fundacja Sztukmistrze, za realizację oryginalnych przedsięwzięć prezentujących sztukę nowego cyrku, bogatą działalność w zakresie edukacji kulturalnej i artystycznej, w szczególności za organizację 40. Europejskiej Konwencji Żonglerskiej, Konkursu Etiud Nowocyrkowych „Cyrkulacje”, konkursu dla utalentowanych studentów „Open Stage” i cyklu spektakli „Variete”.
- 3) Waldemar Michalski, pisarz, poeta, eseista, recenzent, publicysta, redaktor, krytyk literacki, za bogaty i różnorodny dorobek artystyczny, wyróżniającą się ponad 60-letnią pracą twórczą, indywidualny i wyjątkowy styl, konsekwentne i niestrudzone działania na rzecz popularyzacji literatury i dziedzictwa polskich pisarzy oraz dorobku lubelskiego środowiska literackiego.
- 4) BUDIMEX S. A., za konsekwentne prowadzenie polityki społecznej odpowiedzialności biznesu, znaczący wpływ na jakość oferty kulturalnej Lublina poprzez hojne wspieranie organizacji przedsięwzięć kulturalnych oraz wielką przychylność i życzliwość dla lubelskiego środowiska kultury.

Ponadto, nagrodami okolicznościowymi zostało wyróżnionych 46 osób i instytucji za dokonania w dziedzinie twórczości artystycznej i upowszechniania kultury lub z okazji jubileuszu działalności twórczej, artystycznej lub jubileuszu działalności w zakresie upowszechniania kultury.

W 2018 r. Prezydent Miasta Lublin wyróżnił dorocznymi nagrodami za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej i upowszechniania kultury następujące osoby lub instytucje:

- 1) Bohdan Zadura, poeta, prozaik, tłumacz, krytyk literacki za wydanie autorskiego tomu wierszy „Pozkrodzie” oraz przekładów z ukraińskiego powieści Jurija Wynnyczuka „Tango śmierci” i Kateryny Babkiny „Sonia”, tomu poezji Wasyla Słapczuka „Kropka w środku” i Hałyny Kruk „Wakacje nad Letą”, tomu opowiadań Andrija Lubki „Pokój do smutku”, jak również wyboru wierszy węgierskiego poety Petera Kantora „Czego potrzeba do szczęścia” i tomu wierszy białoruskiej poetki Julii Ciama-fiejewej „Cyrk i inne wiersze”.
- 2) Mateusz Nowak, animator kultury, aktor, monodramista, filolog polski, logopeda za wybitne dokonania w dziedzinie upowszechniania kultury i sztuki żywego słowa, wielowymiarową działalność na rzecz lubelskiej społeczności lokalnej, odwagę w podejmowaniu nowych wyzwań, w szczególności za autorskie opracowanie koncepcji, koordynację merytoryczną i organizacyjną projektu „Jak to się mówi” oraz za kuratelę cyklu „Projekt T1A: Historia”, z udziałem wybitnych twórców z Polski i ze świata.
- 3) Krzysztof Cugowski, wokalista za bogaty dorobek artystyczny, wybitną 50-letnią działalność muzyczną, indywidualny i wyjątkowy styl, niekwestionowany talent i charyzmę sceniczną, w szczególności za współtworzenie z zespołem Budka Suflera największych polskich przebojów oraz zasługi dla lubelskiej i polskiej kultury.
- 4) Centrum Handlowe VIVO! Lublin, za prowadzenie polityki społecznej odpowiedzialności biznesu, znaczący wpływ na jakość oferty kulturalnej Lublina poprzez hojne wspieranie organizacji przedsięwzięć kulturalnych oraz wielką przychylność i życzliwość dla lubelskiego środowiska kultury.

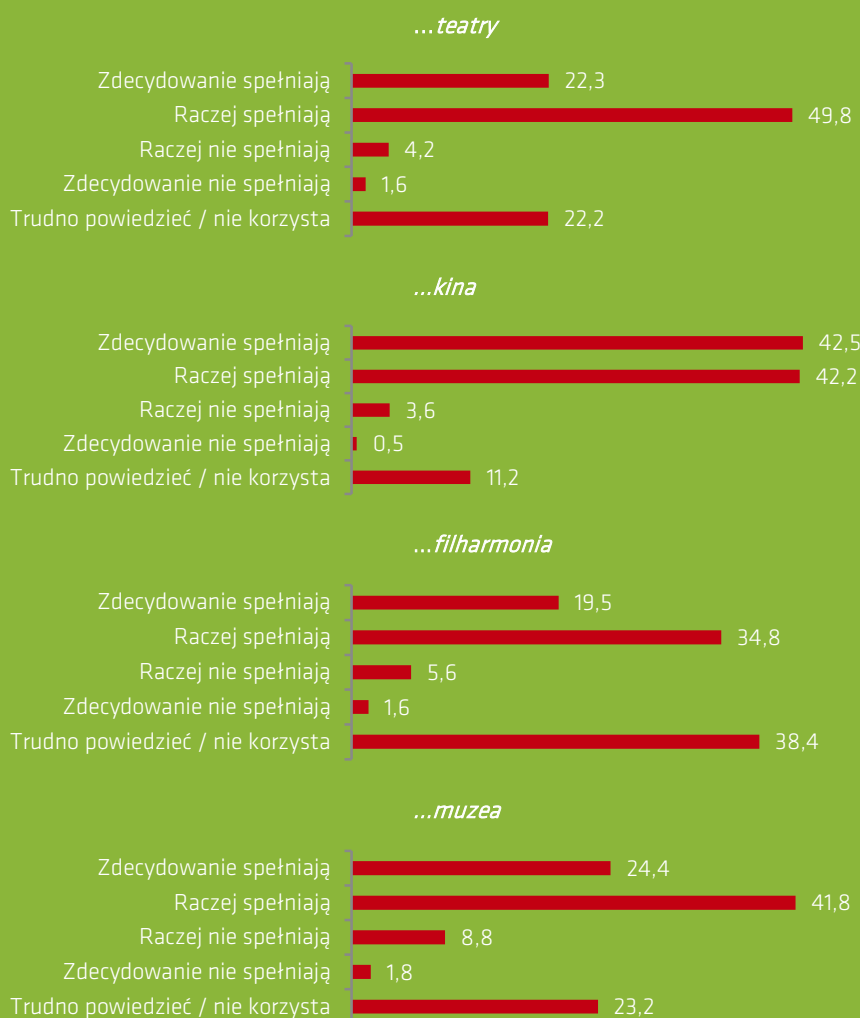
Ponadto, nagrodami okolicznościowymi zostało wyróżnionych 59 osób i instytucji za dokonania w dziedzinie twórczości artystycznej i upowszechniania kultury lub z okazji jubileuszu działalności twórczej, artystycznej lub jubileuszu działalności w zakresie upowszechniania kultury.

Ramka 9. Czego potrzebuje Lublin? Oferta kulturalna i rekreacyjna w Lublinie

W marcu i kwietniu 2018 r. przeprowadzono badania mieszkańców Lublina, którego celem było poznanie opinii mieszkańców Lublina o jakości życia w naszym mieście oraz określenie ich potrzeb i oczekiwań w zakresie rozwoju miasta. Badanie było realizowane w Biurach Obsługi Mieszkańców na próbie 1 101 mieszkańców Lublina. W badaniach wykorzystano kwotowy dobór próby oparty na płci, statusu na rynku pracy i dzielnicy zamieszkania⁴⁴.

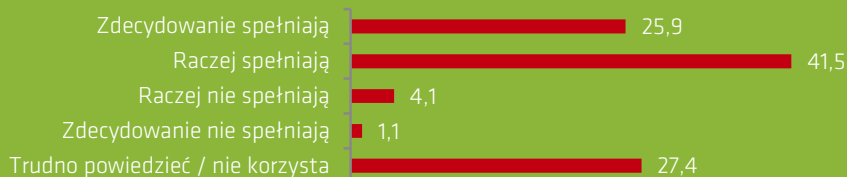
W badaniu respondenci wypowiadali się na temat oferty kulturalnej w kontekście satysfakcji z funkcjonowania takich placówek jak teatry, kina, filharmonia, muzea, Centrum Kultury czy Centrum Spotkania Kultur. Ich odpowiedzi na pytanie: *W jakim stopniu spełniają Pana/Pani oczekiwania...?* prezentuje wykres 12. Odsetek mieszkańców, których oczekiwania wobec teatrów są zdecydowanie spełnione wyniósł 22,3%. Mieszkańcy wykazali również wysoką satysfakcję z funkcjonowania kin (42,5%), filharmonii (19,5%), muzeów (24,4%), Centrum Kultury (25,9%) i Centrum Spotkania Kultur (33,3%). Najwyższy stopień spełnionych oczekiwań zauważalny był w przypadku koncertów, festiwali oraz imprez plenerowych, który wyniósł 45%.

Wykres 12. Oferta kulturalna według mieszkańców Lublinie – *W jakim stopniu spełniają Pana/Pani oczekiwania...?*

⁴⁴ Szczegółowe informacje o metodologii badania oraz wyniki zawiera raport zamieszczony na stronie strategia.lublin.eu w zakładce Badania społeczne => Czego potrzebuje Lublin?

...Centrum Kultury

...Centrum Spotkania Kultur

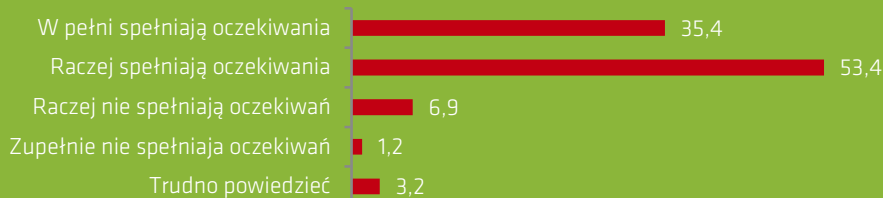

...koncerty, festiwale, imprezy plenerowe

W ramach badania zapytano również o przedstawienie swojej oceny dotyczącej warunków uprawiania sportu w Lublinie. Rozkład odpowiedzi na pytanie: *Czy warunki uprawiania sportu spełniają Pani/Pana oczekiwania...?* Przedstawiono na wykresie 13. Według mieszkańców warunki do uprawiania sportu są odpowiednie i spełniają oczekiwania użytkowników (łącznie 88,8% pozytywnych ocen).

Wykres 13. Sport – W jakim stopniu warunki uprawiania sportu spełniają Pana/Pani oczekiwania...?

Respondenci zostali również poproszeni o ogólną ocenę oferty rekreacyjnej w Lublinie. Rozkład odpowiedzi na pytanie: *W jakim stopniu spełniają Pana/Pani oczekiwania...?* przedstawiono na wykresie 14. Wysoce pozytywne opinie mieszkańców dotyczą ścieżek rowerowych (łącznie 83,1%), parków i wąwozów rekreacyjnych (łącznie 80,7%), boisk sportowych, basenów i lodowisk (łącznie 83,7%). W przypadku infrastruktury wokół Zalewu Zemborzyckiego 56,5% respondentów przyznało pozytywną ocenę.

Wykres 14. Oferta rekreacyjna według mieszkańców Lublina – W jakim stopniu spełniają Pana/Pani oczekiwania...?

...ścieżki rowerowe

...parki i wąwozy rekreacyjne*...infrastruktura wokół Zalewu Zemborzycznego**...boiska sportowe, baseny i lodowiska*

Źródło: opracowanie własne.

Przedstawione informacje potwierdzają, że oferta spędzania czasu wolnego w Lublinie jest bogata i stale rozwijana, w coraz większym stopniu zaspokajając potrzeby mieszkańców Lublina. Największym osiągnięciem w tym obszarze w latach 2016–2018 było zakończenie przebudowy stadionu lekkoatletycznego oraz organizacja na tym obiekcie 94. PZLA Mistrzostwa Polski w Lekkiej Atletyce – Lublin 20–22 lipca 2018 r. Spektakularne osiągnięcia dotyczą tworzenia oferty kulturalnej – zarówno pod względem ilości stałych wydarzeń, jak i ich jakości i różnorodności. Oferta kulturalna pozostaje mocnym atutem Lublina pozwalającym na przyciąganie coraz większej liczby turystów i z pewnością może być źródłem poczucia dumy mieszkańców. Dzięki kulturze Lublin jest miastem ciekawym i atrakcyjnym, o wysokiej jakości życia, w którym mieszkańcy budują lokalne społeczności i rozwijają własne talenty i pasje. Infrastruktura czasu wolnego i oferta kulturalna miasta jest dobrze oceniana przez mieszkańców.

B.5. Podnoszenie jakości edukacji

Jakość edukacji to ważny czynnik decydujący o przyjazności miasta. Poza realizacją powszechnego obowiązku nauki szkoły pełnią dziś bardzo ważną rolę jako ośrodki autorytetu, wiedzy i kultury w lokalnych społecznościach. Dbanie o szkoły jest jednym z obowiązkowych zadań samorządu. Biorąc pod uwagę te szczególne funkcje można dojść do wniosku, że miasto, które chce się rozwijać, musi robić więcej dla oświaty i swoich mieszkańców, niż wymagają tego przepisy. Dlatego też samorząd, szkoły i mieszkańcy powinni szukać nowych form współpracy. Działania, które miasto może podejmować na rzecz rozwoju współpracy z placówkami oświatowymi, obejmują m.in. zwiększanie funkcjonalności i atrakcyjności sieci przedszkoli i szkół oraz ich otoczenia, podnoszenie rozwoju kwalifikacji nauczycieli, wzbogacanie programów nauczania, motywowanie rodziców do korzystania z oferty edukacji pozaszkolnej, wzmocnienie autorytetu nauczyciela i współpracy na linii nauczyciele-rodzice.

Oceniając postępy w zakresie podnoszenia jakości edukacji posłużono się wskaźnikami ilościowymi i opisowymi. Najpierw zaprezentowano dane o żłobkach i przedszkolach. Następnie przeanalizowano sytuację w szkołach podstawowych, gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych pod względem liczby szkół i uczniów, komputeryzacji szkół i zdawalności egzaminów na kolejnych etapach kształcenia. Miernik opisowy realizacji celu *B.5. Podnoszenie jakości edukacji* to analiza działań Urzędu Miasta w zakresie oświaty, który obejmuje najważniejsze realizowane programy i projekty. Uzupełnieniem rozważań są informacje o nagrodach i miejscach w rankingach Lublina w dziedzinie edukacji.

Instytucjonalnymi formami opieki nad dziećmi do 3 r.ż. są **żłobki i kluby dziecięce**. Funkcjonowanie żłobków uległo istotnym zmianom w 2011 r., kiedy w życie weszła ustawa o opiece nad dziećmi 3 r.ż.⁴⁵. Na mocy tej ustawy żłobki przestały być częścią systemu opieki zdrowotnej, a pieczę nad działalnością regulowaną niniejszą ustawą sprawuje obecnie Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. W 2016 r. liczba żłobków i klubów malucha w Lublinie zwiększyła się do 37 (+37,0% względem roku poprzedniego), a liczba miejsc – do 1 631 (+23,9%). W 2017 r. liczba żłobków wynosiła 46 (+24,3%), zaś liczba miejsc osiągnęła poziom 1 897 (+16,3%). W 2018 r. liczba żłobków i klubów malucha w Lublinie wyniosła 54 (+17,4% względem roku poprzedniego), a liczba miejsc wzrosła do 2 346 (+23,7%). Dane te prezentuje tabela 56. Należy zauważyć, że oferta oraz dostępność opieki nad najmłodszymi dziećmi związana jest z liczbą dzieci. Można zatem stwierdzić, że jedną z przyczyn zmieniającej się ilości punktów opieki dla dzieci jest przyrost naturalny.

⁴⁵ Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, Dz.U.2020.326 t.j.

Tabela 56. Instytucjonalne formy opieki nad dziećmi do lat 3 i wychowanie przedszkolne

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Żłobki i kluby dziecięce, w tym:	13	16	23	27	37	46	54
<i>żłobki podległe samorządowi</i>	8	8	8	8	8	8	9
Miejsca w żłobkach i klubach dziecięcych, w tym:	886	1 119	1 249	1 316	1 631	1 897	2 346
<i>miejsca w żłobkach podległych samorządowi</i>	817	967	968	971	999	999	1 209
Przedszkola, w tym:	134	135	137	137	139	145	157
<i>przedszkola prowadzone przez jednostki samorządu gminnego</i>	63	63	64	65	65	65	65
Oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych (klasy, grupy)	55	58	46	33	56	56	54
Punkty przedszkolne	9	8	8	8	7	8	7
Miejsca w oświacie publicznej i niepublicznej dla dzieci w wieku przedszkolnym, w tym:	13 181	14 060	13 867	13 921	14 498	14 518	14 891
<i>miejsca w przedszkolach, oddziałach i punktach prowadzonych przez jednostki samorządu gminnego</i>	9 448	9 742	9 568	9 323	9 965	10 210	10 080

Uwagi: dane o żłobkach są podane według stanu na koniec roku, dane o przedszkolach – według stanu na 30 września, bez przedszkoli specjalnych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych oraz danych Urzędu Miasta Lublin.

Pierwszym etapem kształcenia w systemie oświaty są przedszkola. Od dnia 1 września 2015 r. wychowaniem przedszkolnym zostały objęte dzieci w wieku 3–5 lat, natomiast dzieci w wieku 6 lat zostały objęte obowiązkiem szkolnym. Wychowanie przedszkolne było realizowane w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz w punktach przedszkolnych. W roku szkolnym 2016/2017. W Lublinie funkcjonowało 139 przedszkoli (o 2 więcej niż w 2015 r.), 56 oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych (o 23 więcej) i 7 punktów przedszkolnych. W roku szkolnym 2017/2018 w mieście działało 145 przedszkoli (o 6 więcej niż w roku poprzedzającym), 56 oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych (wartość równa z 2016 r.) i 8 punktów przedszkolnych. W roku szkolnym 2018/2019 w Lublinie funkcjonowało 157 przedszkoli (o 12 więcej niż w roku poprzedzającym) oraz 54 oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych (o 2 mniej) i 7 punktów przedszkolnych (por. tabela 56).

W związku ze zmianą w ustawie o systemie oświaty, od dnia 1 września 2016 r. wychowaniem przedszkolnym objęte zostały dzieci w wieku 3–6 lat, dlatego też liczba oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych prowadzonych przez miasto Lublin w porównaniu z rokiem szkolnym 2015/2016 uległa zwiększeniu. W analizowanym roku szkolnym 2016/2017 miasto Lublin było organem prowadzącym dla 64 przedszkoli i jednego zespołu przedszkolnego, które dysponowały 8 751 miejscami oraz dla 4 punktów przedszkolnych, które dysponowały łącznie 55 miejscami. Liczba miejsc w oświacie publicznej jak i niepublicznej wynosiła w sumie 14 498. Mając na uwadze, że populacja dzieci w wieku przedszkolnym zameldowanych na terenie miasta Lublin wynosi 13 561 dzieci, można stwierdzić, że liczba miejsc zaspokajała potrzeby w zakresie edukacji przedszkolnej.

W roku szkolnym 2017/2018 miasto Lublin było organem prowadzącym jak rok wcześniej dla 64 przedszkoli i jednego zespołu przedszkolnego, które dysponowały 8 740 miejscami oraz dla 4 punk-

tów przedszkolnych, które dysponowały łącznie 55 miejscami. W Przedszkolu nr 37 funkcjonował 1 oddział popołudniowy dla 25 dzieci. W 47 oddziałach przedszkolnych w 27 szkołach podstawowych przygotowanych było 1 130 miejsc wychowania przedszkolnego. W omawianym roku szkolnym liczba miejsc dla dzieci w wieku przedszkolnym w oświacie zarówno publicznej, jak i niepublicznej wynosiła 14 518, co może oznaczać, że spełniła potrzeby w zakresie edukacji przedszkolnej w Lublinie.

W 2018 r. (roku szkolny 2018/2019) miasto Lublin było organem prowadzącym dla 63 przedszkoli, jednego zespołu przedszkolnego i jednego przedszkola wchodzącego w skład zespołu szkół, które dysponowały 8 740 miejscami oraz dla 4 punktów przedszkolnych funkcjonujących przy Przedszkolach: nr 26, 32, 44 i 69, które dysponowały łącznie 55 miejscami. W Przedszkolu nr 37 funkcjonował 1 oddział popołudniowy dla 25 dzieci. W 46 oddziałach przedszkolnych w 28 szkołach podstawowych przygotowanych było około 1 000 miejsc wychowania przedszkolnego. W roku szkolnym 2018/2019 liczba miejsc dla dzieci w wieku przedszkolnym w oświacie zarówno publicznej, jak i niepublicznej wynosiła 14 788. Także i w tym przypadku populacja dzieci w wieku przedszkolnym zameldowanych na terenie miasta Lublin (13 504 dzieci) w całości mogła znaleźć miejsce w przedszkolach.

Do najważniejszych zadań samorządu w ramach edukacji publicznej należy zapewnienie prawidłowego funkcjonowania szkół. Tabela 57 przedstawia **liczbę placówek oświatowych** w Lublinie. W związku ze zmianą ustroju szkolnego, wygaszaniem i przekształceniem gimnazjów w szkoły podstawowe, od roku szkolnego 2017/2018 zwiększyła się liczba szkół podstawowych prowadzonych przez miasto Lublin, zmniejszyła się natomiast liczba szkół na poziomie gimnazjalnym. W porównaniu do roku poprzedzającego. Bardziej wyczerpujących informacji o zmianach liczby placówek oświatowych dostarczają trzy dokumenty: *Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin za rok 2016/2017*, *Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin za rok 2017/2018*, *Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin za rok 2018/2019*⁴⁶.

Tabela 57. Placówki oświatowe

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Szkoły podstawowe, w tym:	51	52	52	53	53	68	68
szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży (bez specjalnych)	45	46	46	47	47	61	61
szkoły podstawowe specjalne dla dzieci i młodzieży	6	6	6	6	6	7	7
Gimnazja, w tym:	42	42	43	43	43	20	19
dla dzieci i młodzieży (bez specjalnych)	33	33	35	35	37	16	15
dla dzieci i młodzieży specjalne	5	5	5	5	5	3	3
dla dorosłych	4	4	3	3	1	1	1
Licea ogólnokształcące, w tym:	65	58	53	52	53	55	54
ponadgimnazjalne dla młodzieży (bez specjalnych)	35	35	36	34	35	37	37
ponadgimnazjalne dla młodzieży specjalne	1	1	1	2	2	2	2
uzupełniające dla młodzieży (bez specjalnych)	0	0	0	0	0	0	0
uzupełniające dla młodzieży specjalne	1	0	0	0	0	0	0
uzupełniające dla dorosłych	13	6	0	0	0	0	0
ponadpodstawowe dla dorosłych	15	16	16	16	16	16	15

⁴⁶ Informacje o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin znaleźć można na stronie internetowej [Miasta Lublin](http://MiastaLublin.pl).

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Technika, w tym:	27	26	21	22	19	20	20
<i>ponadgimnazjalne technika dla młodzieży (bez specjalnych)</i>	20	20	19	20	19	20	20
<i>technika uzupełniająca dla młodzieży (bez specjalnych)</i>	1	1	0	0	0	0	0
<i>ponadgimnazjalne technika uzupełniająca dla dorosłych</i>	6	5	2	2	0	0	0
Szkoły policealne, w tym:	52	51	46	53	52	46	47
<i>szkoły policealne dla młodzieży (bez specjalnych)</i>	13	12	11	12	b.d.	b.d.	b.d.
<i>szkoły policealne dla dorosłych</i>	39	39	35	41	b.d.	b.d.	b.d.
Ogólnokształcące szkoły artystyczne	4	4	4	4	4	4	4
Zasadnicze szkoły zawodowe, w tym:	16	15	12	12	12	3	3
<i>ponadgimnazjalne szkoły przysposabiające do pracy zawodowej specjalne</i>	1	1	1	1	1	1	1
<i>ponadgimnazjalne zasadnicze szkoły zawodowe dla młodzieży (bez specjalnych)</i>	10	9	9	9	9	0	0
<i>ponadgimnazjalne zasadnicze szkoły zawodowe dla młodzieży specjalne</i>	3	3	2	2	2	2	2
<i>ponadgimnazjalne zasadnicze szkoły zawodowe dla dorosłych</i>	2	2	0	0	0	0	0

Uwagi: dane dotyczą roku szkolnego rozpoczynającego się w analizowanym roku kalendarzowym.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Łączna liczba uczniów w analizowanym okresie 2016–2018 zmniejszyła się i jest efektem zmian demograficznych. Szczegółowe dane na ten temat zaprezentowano w tabeli 58. W szkołach podstawowych liczba uczniów zdecydowanie zwiększyła się, natomiast w gimnazjach zmalała. Należy pamiętać, że w roku szkolnym 2017/2018, zgodnie z zapisami ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2017 r. poz. 60) rozpoczął się proces wygaszania gimnazjów. Funkcjonowały one w strukturze obejmującej klasę II i III. Nieznacznie zmalała liczba uczniów liceów ogólnokształcących, zwiększyła się natomiast liczba uczących się w technikach i szkołach zawodowych (branżowych I stopnia).

Tabela 58. Uczniowie w placówkach oświatowych

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ogółem	60 804	56 920	56 883	56 910	56 108	55 752	55 533
Szkoły podstawowe	18 476	18 663	19 881	21 431	20 319	23 489	27 118
Gimnazja	9 590	9 326	9 206	9 151	9 316	6 173	3 112
Licea ogólnokształcące, w tym:	13 172	12 466	12 304	11 816	11 627	11 473	11 223
<i>ponadgimnazjalne dla młodzieży</i>	10 671	10 222	10 120	9 878	-	-	-
<i>ponadpodstawowe dla dorosłych</i>	2 049	2 166	2 184	1 938	-	-	-
Technika	5 809	5 850	5 893	6 083	6 167	6 211	6 434
Szkoły policealne, w tym:	11 054	8 704	7 316	6 595	6 909	6 730	5 735
<i>dla młodzieży (bez specjalnych)</i>	1 554	1 364	1 250	1 066	-	-	-
<i>dla dorosłych</i>	9 500	7 340	6 066	5 529	-	-	-
Ogólnokształcące szkoły artystyczne	474	473	462	451	448	427	426
Zasadnicze szkoły zawodowe	1 410	1 351	1 306	1 383	1 322	1 249	1 585

Uwagi: dane dotyczą roku szkolnego rozpoczynającego się w analizowanym roku kalendarzowym.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Efektywność nauczania zależy od odpowiedniego uregulowania liczebności klas. Średnia liczba uczniów w oddziale poszczególnych typów szkół w 2016 r. (rok szkolny 2016/2017) wynosiła od 17,6 w szkołach policealnych do 28,5 w liceach. W 2017 r. (rok szkolny 2017/2018) wyniosła od 14,3 w szkołach policealnych do 28,5 w liceach. W 2018 r. średnia liczba uczniów w oddziale poszczególnych typów szkół (rok szkolny 2018/2019) osiągnęła wartości w przedziale od 18,7 w szkołach policealnych do 28,4 w liceach (por. tabela 59). W analizowanym roku można było zaobserwować zmniejszającą się średnią liczbę uczniów w klasach w szkołach podstawowych, gimnazjach, liceach, a liczby uczniów w technikach, szkołach zawodowych i szkołach policealnych również ulegały wahaniom.

Tabela 59. Średnia liczba uczniów w oddziale poszczególnych typów szkół prowadzonych przez Gminę Lublin

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Szkoła podstawowa	23,1	23,0	22,7	22,3	21,89	21,33	21,30
Gimnazjum	25,6	25,5	25,5	25,5	25,25	25,04	24,89
Liceum	27,7	27,8	28,9	28,8	28,53	28,49	28,37
Technikum	24,9	25,1	25,3	25,4	25,39	25,31	25,60
Zasadnicza szkoła zawodowa	26,0	25,7	24,2	24,6	23,85	20,14	21,28
Szkoła policealna	21,0	19,7	23,3	19,4	17,60	14,29	18,71

Uwagi: dane dotyczą roku szkolnego rozpoczynającego się w analizowanym roku kalendarzowym.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin* (różne lata).

Podnoszenie jakości kształcenia wymaga także zapewnienia odpowiedniego **wyposażenia szkół w komputery z dostępem do Internetu**. Liczba uczniów przypadających na 1 komputer w szkołach w Lublinie zmniejszyła się w 2016 r. do 7,34, a na jeden komputer z dostępem do Internetu – do 7,54, co oznacza poprawę wskaźników odpowiednio o 18,4% i 17,7% w stosunku do roku poprzedzającego. W 2017 r. było to odpowiednio 6,89 (+6,1%) i 7,09 (+6,0%). Natomiast w 2018 r. liczba uczniów przypadających na 1 komputer w szkołach w Lublinie zmniejszyła się do 6,87, a na jeden komputer z dostępem do Internetu – do 7,02, co oznacza poprawę wskaźników odpowiednio o 0,3% i 1,0% w stosunku do roku poprzedzającego (por. tabela 60).

Tabela 60. Komputeryzacja i dostęp do Internetu w szkołach

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba uczniów przypadających na 1 komputer	11,6	10,5	9,0	7,34	6,89	6,87
Liczba uczniów przypadających na jeden komputer z dostępem do Internetu	11,9	10,8	9,1	7,54	7,09	7,02

Uwagi: brak danych za 2012 r. Dane dotyczą roku szkolnego rozpoczynającego się w analizowanym roku kalendarzowym.

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Najważniejszym miernikiem jakości nauczania w lubelskich szkołach są **wyniki egzaminów zewnętrznych**. W 2016 r. do sprawdzianu w szóstej klasie szkoły podstawowej w 36 szkołach prowadzonych przez samorząd przystąpiło 2 595 uczniów⁴⁷, piszących tzw. arkusz standardowy. Najważniejsze informacje o wynikach przedstawiono w tabeli 61. Średni wynik dla szkół w Lublinie wyniósł 70% i był wyższy niż średni wynik w Polsce i województwie lubelskim – równy 63%. Był to zarazem czwarty wynik wśród 12 miast na prawach powiatu zrzeszonych w Unii Metropolii Polskich. Jakość kształcenia w szkołach można również ocenić analizując wyniki przy pomocy skali staninowej. Szkoły z wynikiem wysokim

⁴⁷ Uczniów bez dysfunkcji i uczniów z dysleksją rozwojową.

to te, w których wyniki egzaminu znajdują się w przedziale od 7 do 9 stopnia skali, z wynikiem średnim – od 4 do 6 stopnia, zaś z wynikiem niskim – od 1 do 3 stopnia. W pierwszym analizowanym roku 19 szkół uzyskało wysoki wynik, 13 – średni, a 4 – niski. Szczegółową analizę wyników można znaleźć w *Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin za rok 2015/2016*⁴⁸.

Tabela 61. Wyniki sprawdzianu szkół podstawowych w szkołach podstawowych prowadzonych przez samorząd

	2012	2013	2014	2015	2016
Średni wynik dla szkół podstawowych (w %)	64,9	69,5	73,5	73,0	70,0
Średni wynik dla szkół w kraju (w %)	56,9	60,0	64,6	67,0	62,0
Liczba szkół z wynikiem wysokim	24	27	25	23	19
Liczba szkół z wynikiem średnim	9	6	8	10	13
Liczba szkół z wynikiem niskim	3	3	4	4	4

Uwagi: liczbę szkół z wynikiem wysokim, średnim i niskim ustalono na podstawie skali staninowej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin* (różne lata).

W związku ze wprowadzaną reformą systemu oświaty w Polsce, w 2017 r. i 2018 r. nie przeprowadzono sprawdzianu po szóstej klasie szkoły podstawowej, natomiast egzamin ósmoklasisty po raz pierwszy zostanie przeprowadzony w 2019 r. W tym też roku po raz ostatni odbędzie się egzamin gimnazjalny.

W gimnazjach prowadzonych przez Gminę Lublin do egzaminu gimnazjalnego w 2016 r. przystąpiło 2 338 uczniów⁴⁹. Średni wynik dla gimnazjów w Lublinie z części humanistycznej w zakresie języka polskiego wyniósł 77%, a matematyczno-przyrodniczej w zakresie matematyki – 57%. W pierwszym przypadku był to wynik dużo wyższy od wyniku z lat poprzednich. Wyniki obu egzaminów były wyraźnie lepsze od średniej krajowej. W grupie 12 miast zrzeszonych w Unii Metropolii Polskich, Lublin zajął odpowiednio 2. i 5. pozycję. Jakość kształcenia w szkołach można również ocenić analizując wyniki przy pomocy skali staninowej. Szkoły z wynikiem wysokim to te, w których wyniki egzaminu znajdują się w przedziale od 7 do 9 stopnia skali, z wynikiem średnim – od 4 do 6 stopnia, zaś z wynikiem niskim – od 1 do 3 stopnia. W 2016 r. wysokie wyniki z części humanistycznej uzyskało 10 gimnazjów, a z części matematyczno-przyrodniczej – 6 gimnazjów.

W gimnazjach prowadzonych przez Gminę Lublin do egzaminu gimnazjalnego w 2017 r. przystąpiło 2 336 uczniów⁵⁰. Średni wynik dla gimnazjów w Lublinie z części humanistycznej w zakresie języka polskiego wyniósł 78%, a matematyczno-przyrodniczej w zakresie matematyki – 57%. W pierwszym przypadku był to wynik zdecydowanie lepszy niż przed rokiem, a w drugim podobnie jak w latach poprzednich. Są to wyraźnie lepsze od średniej krajowej. W grupie 12 miast zrzeszonych w Unii Metropolii Polskich, Lublin zajął odpowiednio 2. i 5. pozycję. Jakość kształcenia w szkołach można również ocenić analizując wyniki przy pomocy skali staninowej.

W gimnazjach prowadzonych przez Gminę Lublin do egzaminu gimnazjalnego w 2018 r. przystąpiło 2 343 uczniów⁵¹. Wybrane informacje o jego wynikach zaprezentowano w tabelach 62 i 63. Średni wynik dla gimnazjów w Lublinie z części humanistycznej w zakresie języka polskiego wyniósł 75%,

⁴⁸ *Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin* (różne lata), Urząd Miasta Lublin, strona internetowa [Miasta Lublin](#).

⁴⁹ Uczniów bez dysfunkcji i uczniów z dysleksją rozwojową.

⁵⁰ Uczniów bez dysfunkcji i uczniów z dysleksją rozwojową.

⁵¹ Uczniów bez dysfunkcji i uczniów z dysleksją rozwojową.

a matematyczno-przyrodniczej w zakresie matematyki – 59%. W pierwszym przypadku był to wynik nieco niższy niż w poprzednim roku, w drugim zaś był to wynik wyższy. W obu przypadkach rezultaty były wyraźnie lepsze od średniej krajowej. W grupie 12 miast zrzeszonych w Unii Metropolii Polskich, Lublin zajął odpowiednio 2. i 5. pozycję.

Tabela 62. Wyniki egzaminu w gimnazjach prowadzonych przez samorząd

	Część humanistyczna (j. polski)						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Średni wynik dla gimnazjów (w %)	72,4	69,5	73,1	69,0	77,0	78,0	75,0
Średni wynik dla szkół w kraju (w %)	65,0	62,0	68,0	62	69,0	69,0	68,0
Liczba szkół z wynikiem wysokim	10	9	9	10	8	b.d.	b.d.
Liczba szkół z wynikiem średnim	6	8	6	7	13	b.d.	b.d.
Liczba szkół z wynikiem niskim	5	4	7	4	1	b.d.	b.d.

Uwagi: liczbę szkół z wynikiem wysokim, średnim i niskim ustalono na podstawie skali staninowej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin* (różne lata).

Tabela 63. Wyniki egzaminu w gimnazjach prowadzonych przez samorząd

	Część matematyczno-przyrodnicza (matematyka)						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Średni wynik dla gimnazjów (w %)	54,5	55,5	55,8	57,0	57,0	57,0	59,0
Średni wynik dla szkół w kraju (w %)	47,0	48,0	47,0	48,0	49,0	47,0	52,0
Liczba szkół z wynikiem wysokim	6	6	9	7	0	b.d.	b.d.
Liczba szkół z wynikiem średnim	10	11	7	9	15	b.d.	b.d.
Liczba szkół z wynikiem niskim	5	4	6	5	7	b.d.	b.d.

Uwagi: liczbę szkół z wynikiem wysokim, średnim i niskim ustalono na podstawie skali staninowej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin* (różne lata).

W 2016 r. w szkołach ponadgimnazjalnych prowadzonych przez samorząd do **egzaminu maturalnego** przystąpiło 3 295 uczniów, w tym 2 505 uczniów liceów ogólnokształcących i 790 uczniów techników. Od poprzedniego roku szkolnego 2014/2015 absolwentów liceów ogólnokształcących, a od obecnego 2015/2016 absolwentów techników, obowiązuje egzamin maturalny w nowej formule. Aby zdać egzamin, absolwent musiał otrzymać co najmniej 30% punktów możliwych do uzyskania z egzaminu z każdego przedmiotu obowiązkowego w części ustnej i w części pisemnej oraz przystąpić do egzaminu z co najmniej jednego przedmiotu dodatkowego zdawanego na poziomie rozszerzonym w części pisemnej. Przedmioty dodatkowe uczniowie wybierają spośród: biologii, chemii, filozofii, fizyki, geografii, historii, historii muzyki, historii sztuki, informatyki, języków obcych.

W roku szkolnym 2015/2016 średnia zdawalność egzaminu maturalnego przeprowadzonego w maju dla wszystkich typów szkół w Polsce wyniosła 79,5% (w tym dla LO 85%, a dla techników 68%). W przypadku Lublina wskaźnik ten osiągnął wartość 86%. Wśród liceów ogólnokształcących prowadzonych przez miasto Lublin najwyższą zdawalność (100%) uzyskały: I LO, II LO, III LO, V LO i IX LO. Wśród techników najwyższą zdawalność matury uzyskały: Technikum Elektroniczne (98%), Technikum Budowlano – Geodezyjne (95%), Technikum Ekonomiczno – Handlowe (92%) i Technikum Mechaniczne (90). Siedem liceów i jednaście techników osiągnęło zdawalność matury wyższą niż średnia zdawalność w kraju.⁵²

⁵² *Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin za rok 2015/2016*, Urząd Miasta Lublin, strona internetowa [Miasta Lublin](http://MiastaLublin.pl).

W roku szkolnym 2016/2017 w szkołach prowadzonych przez miasto Lublin do egzaminu maturalnego przystąpiło 3 687 uczniów (w tym 2 636 uczniów liceów ogólnokształcących i 1051 z techników). Średnia zdawalność egzaminu maturalnego przeprowadzonego w maju dla wszystkich typów szkół w Polsce wyniosła 78,5% (po sesji poprawkowej w sierpniu – 84,5%), a dla szkół Lublina osiągnęła 83%, w sierpniu zdawalność wzrosła do 89%. Średnia krajowa zdawalność matury w liceach ogólnokształcących wyniosła 84,4%. Wśród liceów ogólnokształcących prowadzonych przez Miasto Lublin najwyższą zdawalność, podobnie jak w latach ubiegłych, uzyskały: I LO, III LO, II LO, V LO i IX LO. Średnia krajowa zdawalność matury w technicach wyniosła 68%. Wśród techników najwyższą zdawalność matury uzyskały: Elektroniczne (99%), Technikum Budowlano-Geodezyjne (90%) i Technikum Mechaniczne (90%). Dziewięć liceów i jedenaście techników osiągnęło zdawalność matury wyższą niż średnia zdawalność w kraju.⁵³

W roku szkolnym 2017/2018 w szkołach prowadzonych przez miasto Lublin do egzaminu maturalnego przystąpiło 3 565 uczniów (w tym 2 528 uczniów liceów ogólnokształcących i 1 037 z techników), którzy pisali tzw. arkusze standardowe. Średnia zdawalność egzaminu maturalnego przeprowadzonego w maju dla wszystkich typów szkół w Polsce wyniosła 79,7%, a dla szkół Lublina osiągnęła 85%. Wśród liceów ogólnokształcących prowadzonych przez Miasto Lublin najwyższą zdawalność, podobnie jak w latach ubiegłych, uzyskały: II LO, III LO, V LO, IX LO i I LO. Średnia krajowa zdawalność matury w technicach wyniosła 69,6%, a w Lublinie 81%, co wskazuje na znacząco wyższą zdawalność tego egzaminu u lubelskich technikach. Wśród techników najwyższą zdawalność matury uzyskały: Technikum Elektroniczne (97%), Technikum Ekonomiczno-Handlowe (93%) i Technikum Ekonomiczne (91%). Dziesięć liceów ogólnokształcących (poprzednio. dziewięć) i dziesięć techników (poprzednio jedenaście) osiągnęło zdawalność matury wyższą niż średnia zdawalność w kraju.⁵⁴

W roku szkolnym 2018/2019 w szkołach prowadzonych przez miasto Lublin do egzaminu maturalnego przystąpiło 3 562 uczniów (w tym 2 446 uczniów liceów ogólnokształcących i 1 116 z techników). Średnia zdawalność egzaminu maturalnego przeprowadzonego w maju dla wszystkich typów szkół w Polsce wyniosła 81% (86% dla liceum ogólnokształcącego i 71% dla technikum), natomiast dla szkół Lublina osiągnęła 87% (89% LO i 82% technikum). Wśród szkół dla młodzieży, dziesięć liceów ogólnokształcących prowadzonych przez miasto Lublin osiągnęło wynik wyższy od średniej krajowej. Najwyższą zdawalność, podobnie jak w latach ubiegłych, uzyskały: I LO, II LO, III LO, IV LO, V LO i IX LO. Średnia krajowa zdawalność matury w technicach wyniosła 71%, a w Lublinie 82%, co wskazuje na znacząco wyższą zdawalność tego egzaminu u lubelskich technikach. Najwyższą zdawalność matury uzyskały: Technikum Elektroniczne, Technikum Budowlano-Geodezyjne, Technikum Ekonomiczno-Handlowe,

⁵³ *Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin za rok 2016/2017*, Urząd Miasta Lublin, strona internetowa [Miasta Lublin](#).

⁵⁴ *Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin za rok 2017/2018*, Urząd Miasta Lublin, strona internetowa [Miasta Lublin](#).

Technikum Samochodowe, Technikum Chemiczne i Technikum Ekonomiczne. Dziesięć liceów ogólnokształcących (podobnie jak w roku ubiegłym) i jedenaście techników (w roku ubiegłym również) osiągnęło zdawalność matury wyższą niż średnia zdawalność w kraju.⁵⁵

Tabela 64. Średnia zdawalność egzaminów maturalnych w szkołach prowadzonych przez samorząd w roku szkolnych 2016/2017 (w %)

	Licea ogólnokształcące (nowa formuła)	Technika (nowa formuła)
Lublin	83,0	76,8
Polska	78,5	68,0

Uwagi: dane dotyczą absolwentów zdających egzamin maturalny w terminie głównym.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin w roku 2016/2017*.

Tabela 65. Średnia zdawalność egzaminów maturalnych w szkołach prowadzonych przez samorząd roku szkolnych 2017/2018. (w %)

	Licea ogólnokształcące (nowa formuła)	Technika (stara formuła)
Lublin	85,0	81,0
Polska	79,7	69,6

Uwagi: dane dotyczą absolwentów zdających egzamin maturalny w terminie głównym.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin w roku 2017/2018*

Tabela 66. Średnia zdawalność egzaminów maturalnych w szkołach prowadzonych przez samorząd roku szkolnych 2018/2019. (w %)

	Licea ogólnokształcące (nowa formuła)	Technika (stara formuła)
Lublin	89,0	82,0
Polska	86,0	71,0

Uwagi: dane dotyczą absolwentów zdających egzamin maturalny w terminie głównym.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin w roku 2018/2019*.

W ramach **działań w zakresie oświaty**, w analizowanych latach Urząd Miasta zrealizował zarówno przedsięwzięcia przyczyniające się do poprawy infrastruktury szkolnej i przedszkolnej, jak i programy oraz projekty edukacyjne podnoszące jakość kształcenia. W ramach rozwoju infrastruktury oświatowej zrealizowano szereg inwestycji polegających głównie na termomodernizacji budynków oświatowych i modernizacji przyszkolnych obiektów sportowych. Inwestycje realizowane w 2016 r., 2017 r. i 2018 r. zestawiono w tabelach 67, 68, 69.

Tabela 67. Inwestycje oświatowe w 2016 r. (zakończone i w trakcie realizacji)

Obszar inwestycji
Zakończone
Pochylnia dla niepełnosprawnych przy Szkole Podstawowej nr 30
Platforma przy schodowa dla osób niepełnosprawnych przy ZSO nr 4
Remont elewacji basenu i modernizacja boiska przy Gimnazjum nr 5
Aranżacja sali koncertowej przy Szkole Muzycznej I i II stopnia
W trakcie realizacji
Przebudowa boiska wielofunkcyjnego przy Szkole Podstawowej nr 10
Termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej Nr 25
Przebudowa boisk i działki przy ZSO nr 2
Przebudowa budynku ZS nr 4
Rozbudowa budynku o halę sportową przy Gimnazjum nr 10

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

⁵⁵ *Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin za rok 2018/2019*, Urząd Miasta Lublin, strona internetowa [Miasta Lublin](#).

Tabela 68. Inwestycje oświatowe w 2017 r. (zakończone i w trakcie realizacji)

Obszar inwestycji	
Zakończone	
Przebudowa boisk i działki przy ZSO nr 2	
Przebudowa budynku ZS nr 4	
Rozbudowa budynku o halę sportową przy Gimnazjum nr 10	
Budowa obiektów sportowych przy ZS nr 12	
Remont pomieszczeń w budynku Gimnazjum nr 2	
Remont pomieszczeń w budynku SP nr 24	
W trakcie realizacji	
Termomodernizacja budynku SP nr 7	
Termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej Nr 25	
Termomodernizacja budynku ZSE	
Remont dachu, elewacji, podłogi w sali gimnastycznej PSBiG	

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Tabela 69. Inwestycje oświatowe w 2018 r. (zakończone i w trakcie realizacji)

Obszar inwestycji	Koszt inwestycji (w zł)
Zakończone	
Przystosowanie pomieszczeń SP nr 1 pod funkcjonowanie oddziałów przedszkolnych	996 157,10
Termomodernizacja budynku SP nr 7	2 265 228,11
Termomodernizacja budynku SP nr 25	1 683 815,00
Przystosowanie pomieszczeń SP nr 33 pod funkcjonowanie oddziałów przedszkolnych	1 011 625,38
Budowa hali sportowej przy XXX LO	5 172 493,85
Termomodernizacja budynku	2 339 749,60
Termomodernizacja budynku Bursy Szkolnej nr 1	1 072 151,00
Zagospodarowanie ogrodu i budowa placu zabaw w Przedszkolu Integracyjnym nr 39	301 480,62
Budowa boisk i innych obiektów sportowych ZS nr 12	1 580 062,60
Wymiana węzła dwufunkcyjnego c.o. i c.wu w Szkole Muzycznej I i II st.	129 150,00
Termomodernizacja budynku SP nr 2	1 897 573,00
Termomodernizacja budynku Przedszkola nr 35	1 432 460,80
Termomodernizacja budynku Przedszkola nr 44	893 859,67
W trakcie realizacji	
Remont małej niecki basenu przy SP nr 32	328 900,00
Budowa szkoły przy ul. Berylowej	77 500 000,00
Budowa stacji diagnostycznej przy ZSS	5 920 000,00
Budowa boiska wielofunkcyjnego i budowa czterotorowej bieżni w SP nr 5	1 281 000,00
Budowa parkingu i drogi pożarowej przy ZSO nr 4	4 753 000,00
Termomodernizacja budynku SP nr 18	2 567 610,30
Termomodernizacja budynku SP nr 33	2 398 500,00
Termomodernizacja budynku LO nr 3	2 429 250,00

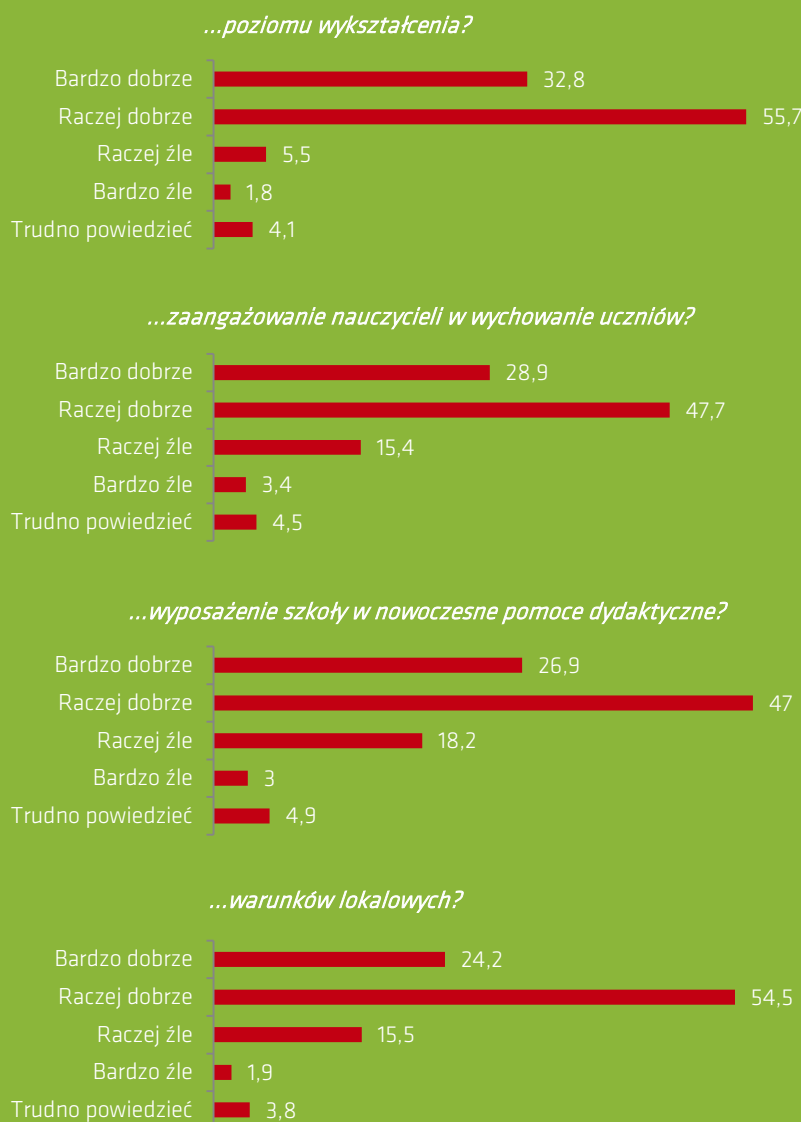
Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Ramka 10. Czego potrzebuje Lublin? Szkolnictwo

W marcu i kwietniu 2018 r. przeprowadzono badania mieszkańców Lublina, którego celem było poznanie opinii mieszkańców Lublina o jakości życia w naszym mieście oraz określenie ich potrzeb i oczekiwań w zakresie rozwoju miasta. Badanie było realizowane w Biurach Obsługi Mieszkańców na próbie 1 101 mieszkańców Lublina. W badaniach wykorzystano kwotowy dobór próby oparty na płci, statusu na rynku pracy i dzielnicy zamieszkania⁵⁶.

W badaniu respondenci wypowiedzieli się na temat oceny szkolnictwa i warunków rozwoju oraz edukacji w Lublinie. Ich odpowiedzi na pytanie: *Jak Pan(i) ocenia szkołę, do której uczęszcza dziecko pod względem...?* prezentuje wykres 15. Jakość kształcenia w lubelskich szkołach została w większości oceniona pozytywnie (32,8% odpowiedzi „bardzo dobrze” i 55,7% odpowiedzi „raczej dobrze”). W przypadku pozostałych wskaźników mieszkańcy Lublina również wypowiedzieli się pozytywnie, a należały do nich: zaangażowanie nauczycieli w wychowanie uczniów (28,9% odpowiedzi „bardzo dobrze” i 47,7% odpowiedzi „raczej dobrze”), wyposażenie szkoły w nowoczesne pomoce dydaktyczne (26,9% odpowiedzi „bardzo dobrze” i 47,0% odpowiedzi „raczej dobrze”), warunki lokalowe (24,2% odpowiedzi „bardzo dobrze” i 54,5% odpowiedzi „raczej dobrze”) oraz oferty zajęć pozalekcyjnych (23,9% odpowiedzi „bardzo dobrze” i 43,6% odpowiedzi „raczej dobrze”).

Wykres 15. Szkolnictwo – *Jak Pan(i) ocenia szkołę, do której uczęszcza dziecko pod względem...?*

⁵⁶ Szczegółowe informacje o metodologii badania oraz wyniki zawiera raport zamieszczony na stronie strategia.lublin.eu w zakładce Badania społeczne => Czego potrzebuje Lublin?

...oferty zajęć pozalekcyjnych?

Źródło: opracowanie własne.

Urząd Miasta Lublin realizował szereg działań ukierunkowanych na podniesienie **jakości kształcenia, poprawy sytuacji zdrowotnej uczniów i poziomu bezpieczeństwa** w szkołach. Były to programy rządowe oraz gminne (finansowane w całości z budżetu miasta lub współfinansowane ze środków unijnych). Programy rządowe i zadania zlecone realizowane w 2016 r. to:

- 1) Rządowy program pomocy uczniom *Wyprawka szkolna*, w ramach którego pomocą na rozpoczynający się rok szkolny 2016/2017 objęto 552 uczniów, a wielkość udzielonej pomocy wyniosła 164 375,90 zł.
- 2) Udzielanie pomocy materialnej o charakterze socjalnym uczniom zamieszkałym na terenie Lublina. Na rok szkolny 2016/2017 pomoc materialną w postaci stypendium socjalnego wynoszącego miesięcznie od 101 do 248 zł przyznano 2 259 uczniom. Ponadto 242 uczniom przyznano jednorazowe zasiłki szkolne w kwotach od 354 do 620 zł.
- 3) Wieloletni program *Pomoc państwa w zakresie dożywiania*. Pomocą w formie pełnego lub częściowego dofinansowania posiłku w roku szkolnym 2016/2017 objęto ogółem 2 416 dzieci i uczniów (644 w przedszkolach i 1 772 w szkołach).
- 4) Program na rzecz społeczności romskiej, w którym m.in. sfinansowano integracyjny wyjazd na kolonie dla dzieci romskich i polskich (30 dzieci), zakupiono podręczniki (10 kompletów) i przybory (29 uczniów) oraz dofinansowano funkcjonowanie świetlicy integracyjnej (w kwocie 12 598, 77 zł).
- 5) Dofinansowanie pracodawcom kosztów kształcenia młodocianych pracowników. W 2016 r. dofinansowania udzielono 44 pracodawcom na łączną kwotę 257 327,80 zł.

Programy rządowe i zadania zlecone realizowane w 2017 r. to:

- 1) Rządowy program pomocy uczniom *Wyprawka szkolna*, w ramach którego pomocą objęto 343 uczniów. Pomoc w formie dofinansowania zakupu podręczników i materiałów edukacyjnych została udzielona w kwocie 98 570,59 zł.
- 2) Udzielanie pomocy materialnej o charakterze socjalnym uczniom zamieszkałym na terenie Lublina. Na rok szkolny 2017/2018 pomoc materialną w postaci stypendium socjalnego wynoszącego miesięcznie od 106 do 248 zł przyznano 2 106 uczniom. Ponadto 93 uczniom przyznano jednorazowe zasiłki szkolne w kwotach od 372 do 620 zł.
- 3) Wieloletni program *Pomoc państwa w zakresie dożywiania*. Pomocą w formie posiłku objęto ogółem 2 300 dzieci i uczniów w roku szkolnym 2017/2018.

- 4) Program na rzecz społeczności romskiej, w którym m.in. zakupiono podręczniki dla dwóch uczniów romskich oraz przybory szkolne dla kolejnych 29 uczniów, zorganizowano integracyjny wyjazd kolonijny, w którym udział wzięło 30 dzieci (w tym 15 dzieci romskich).
- 5) Dofinansowanie pracodawcom kosztów kształcenia młodocianych pracowników. W 2017 r. dofinansowania udzielono 10 pracodawcom na łączną kwotę 52 275,85 zł, a w kolejnym roku – 56 pracodawcom na kwotę 333 305,66 zł.
- 6) Realizacja Rządowego programu rozwijania szkolnej infrastruktury oraz kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych – „Aktywna tablica”. Program ustanowiony został na lata 2017–2019, jego celem jest umożliwienie wykorzystywania w procesie dydaktycznym nowoczesnych pomocy dydaktycznych, wybranych przez szkoły zgodnie z ich zdefiniowanymi potrzebami, a także podniesienie kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych. Beneficjentami programu są szkoły podstawowe. W ramach programu w 2017 r. wsparciem objęto 26 szkół podstawowych, które otrzymały środki na zakup pomocy dydaktycznych w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych.
- 7) Działania na rzecz dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz trudnościami w nauce. Miasto Lublin zapewnia możliwość edukacji dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej na każdym etapie kształcenia. Działania te polegają na prowadzeniu zajęć wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka poprzez przedszkola, szkoły podstawowe, klasy gimnazjalne oraz szkolnictwo ponadgimnazjalne i ponadpodstawowe. Bogata oferta szkół i placówek dostosowana jest do różnego typu niepełnosprawności dzieci.
- 8) W roku szkolnym 2017/2018 szkoły prowadzone przez miasto Lublin kontynuowały i rozwijały wiele wcześniejszych inicjatyw kierowanych do uczniów pragnących rozwijać umiejętności lingwistyczne.

Programy rządowe i zadania zlecone realizowane w 2018 r. to:

- 1) Rządowy program pomocy uczniom *Wyprawka szkolna*, w ramach którego pomocą na rozpoczynający się rok szkolny 2018/2019 objęto 326 uczniów, a wielkość udzielonej pomocy wyniosła 94 027, 96 zł.
- 2) Wieloletni program *Pomoc państwa w zakresie dożywiania*. Pomocą w formie pełnego lub częściowego dofinansowania posiłku w roku szkolnym 2018/2019 objęto 680 wychowanków i uczniów.
- 3) Program na rzecz społeczności romskiej, w którym m.in. zakupiono podręczniki dla dzieci oraz dofinansowano funkcjonowanie świetlicy integracyjnej, zorganizowano kolonie integracyjne.
- 4) Dofinansowanie pracodawcom kosztów kształcenia młodocianych pracowników. W okresie wrzesień-grudzień 2018 r. wydano łącznie 37 decyzji administracyjnych przyznających dofinansowanie na kwotę 240 815,30 zł.
- 5) Realizacja Rządowego programu rozwijania szkolnej infrastruktury oraz kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych – „Aktywna tablica”. W 2018 r. wsparciem objęto 15 szkół podstawowych, które otrzymały środki na zakup pomocy dydaktycznych w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych.

Obok programów rządowych i zadań zleconych, **szereg programów w lubelskich szkołach realizowano z inicjatywy lub z udziałem Gminy Lublin**. Warto wśród nich wskazać w szczególności na:

- 1) *Program wspierania na terenie Lublina edukacji uzdolnionych dzieci i młodzieży*. Jednorazowe stypendia przyznano uczniom uczęszczającym do szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, osiągającym wybitne sukcesy w konkursach przedmiotowych i tematycznych, olimpiadach, turniejach zawodowych oraz ogólnopolskich konkursach artystycznych lub literackich. W roku szkolnym 2015/2016 jednorazowe stypendia otrzymało 422 uczniów, a w kolejnym – 470 uczniów.
- 2) *Miejski program stypendialny dla studentów i doktorantów*. Na rok akademicki 2016/2017 przyznano 70 stypendiów, w tym 40 dla studentów oraz 30 dla doktorantów. Wysokość miesięcznego stypendium dla studentów została określona na poziomie 40%, a dla doktorantów na poziomie 50% minimalnego wynagrodzenia za pracę. Na wypłatę stypendiów z *Miejskiego programu stypendialnego dla studentów i doktorantów* przyznanych na rok akademicki 2016/2017 wydatkowano ponad 544 050 zł.
- 3) *Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii*. W ramach tych inicjatyw uczniowie skorzystali z warsztatów poświęconych radzeniu sobie z emocjami i zachowaniami agresywnymi, budowaniu relacji interpersonalnych czy rozwiązywaniu konfliktów. Realizowano także programy profilaktyczno-interwencyjne, lokalne imprezy promujące zdrowie czy obozy i półkolonie z programem profilaktycznym.
- 4) *Program Szkoła Promująca Zdrowie*. W 2014 r. Prezydent Miasta Lublin powołał Miejski Zespół ds. Szkół Promujących Zdrowie oraz wyznaczył Miejskiego Koordynatora Szkół Promujących Zdrowie. Aktualnie na terenie Lublina 62 szkoły, przedszkola i placówki oświatowe znajdują się na różnych etapach realizacji programu. W 2016 r. 42 jednostkom oświatowym zostały nadane Certyfikaty Szkoła Promująca Zdrowie.
- 5) *Program wspierania laureatów i finalistów zawodów stopnia centralnego olimpiad oraz turniejów, studiujących na terenie Lublina*. Jest to program stypendialny, który ma na celu zachęcenie zdolnych absolwentów szkół ponadgimnazjalnych, którzy uzyskali tytuł laureata lub finalisty zawodów stopnia centralnego olimpiady albo turnieju, do kontynuowania nauki na lubelskich uczelniach wyższych. Stanowi on próbę przeciwdziałania odpływowi z Lublina zdolnych młodych abiturientów, co powinno przyczynić się również do wzmocnienia intelektualnej elity studenckiej w mieście. W roku akademickim 2016/2017 przyznano 20 stypendiów o łącznej wartości 4 387,50 zł każde.
- 6) *Pływające przedszkolaki*. W ramach programu uczęszczające do lubelskich przedszkoli dzieci 5-letnie zamieszkałe na terenie Lublina i pochodzące z rodzin, które nie mają środków na komercyjne zajęcia, są objęte bezpłatną nauką pływania. W roku szkolnym 2016/2017 bezpłatna nauka pływania objęto grupę 48 dzieci uczęszczających do 8 lubelskich przedszkoli.
- 7) Miasto Lublin zapewnia możliwość edukacji dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej na każdym etapie kształcenia. Począwszy od prowadzonych w placówkach lubelskich zajęć wczesnego wspo-

magania rozwoju dziecka poprzez przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja oraz szkolnictwo ponadgimnazjalne. Bogata oferta szkół i placówek jest dostosowana do różnego typu niepełności.

- 8) W roku szkolnym 2016/2017 szkoły prowadzone przez miasto Lublin kontynuowały i rozwijały wiele wcześniejszych inicjatyw kierowanych do uczniów pragnących rozwijać umiejętności lingwistyczne.
- 9) W roku szkolnym 2016/2017 szkoły prowadzone przez miasto Lublin oferowały szeroką propozycję rozwijania sprawności fizycznej w różnych formach. Wśród działań podejmowanych w tym zakresie warto wymienić organizację klas sportowych w 11 szkołach na poziomie szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych. Ponadto funkcjonowało 125 oddziałów, które realizowały 737 godzin zajęć szkoleniowych tygodniowo. Ze środków budżetu miasta Lublin opłacono ponadto pozalekcyjne zajęcia sportowo-rekreacyjne w wymiarze 570 godzin tygodniowo w II półroczu 2016 r. i 490 godzin.
- 10) Realizacja programu *Bezpieczna Droga – strażnicy ruchu drogowego*. Z uwagi na konieczność zapewnienia dzieciom szkół lubelskich bezpieczeństwa w drodze do szkoły Gmina Lublin realizuje zadanie związane z poprawą bezpieczeństwa dzieci poprzez zatrudnianie w szkołach osób w charakterze strażnika ruchu drogowego. W roku szkolnym 2016/2017 w charakterze strażnika ruchu drogowego w szkołach podstawowych zatrudnionych było łącznie 38 osób.

Wśród programów realizowanych z **inicjatywy lub z udziałem Gminy Lublin**, mających swoje wykonanie w 2017 r. warto wymienić:

- 1) *Program wspierania na terenie Lublina edukacji uzdolnionych dzieci i młodzieży*. Jednorazowe stypendia przyznano uczniom uczęszczającym do szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, osiągającym wybitne sukcesy w konkursach przedmiotowych i tematycznych, olimpiadach, turniejach zawodowych oraz ogólnopolskich konkursach artystycznych lub literackich. W roku szkolnym 2017/2018 jednorazowe stypendia otrzymało 372 uczniów.
- 2) *Miejski program stypendialny dla studentów i doktorantów*. Na rok akademicki 2017/2018 przyznano 90 stypendiów, w tym 60 dla studentów oraz 30 dla doktorantów. Wysokość miesięcznego stypendium dla studentów została określona na poziomie 40%, a dla doktorantów na poziomie 50% minimalnego wynagrodzenia za pracę. Na wypłatę stypendiów z *Miejskiego programu stypendialnego dla studentów i doktorantów* przyznanych na rok akademicki 2017/2018 wydatkowano ponad 725 400 zł.
- 3) *Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii*. W ramach tych inicjatyw uczniowie skorzystali z warsztatów poświęconych radzeniu sobie z emocjami i zachowaniami agresywnymi, budowaniu relacji interpersonalnych czy rozwiązywaniu konfliktów (dla rodziców i dzieci). Realizowano także programy profilaktyczno-interwencyjne, lokalne imprezy promujące zdrowie czy obozy i półkolonie z programem profilaktycznym.

- 4) Program *Szkoła Promująca Zdrowie*. W 2014 r. Prezydent Miasta Lublin powołał Miejski Zespół ds. Szkół Promujących Zdrowie oraz wyznaczył Miejskiego Koordynatora Szkół Promujących Zdrowie. Aktualnie na terenie Lublina 66 szkół, przedszkoli i placówek oświatowych znajduje się na różnych etapach realizacji programu. W 2017 r. 57 jednostkom oświatowym zostały nadane pierwsze Certyfikaty Szkoła Promująca Zdrowie.
- 5) *Program wspierania laureatów i finalistów zawodów stopnia centralnego olimpiad oraz turniejów, studiujących na terenie Lublina*. Jest to program stypendialny, który ma na celu zachęcenie zdolnych absolwentów szkół ponadgimnazjalnych, którzy uzyskali tytuł laureata lub finalisty zawodów stopnia centralnego olimpiady albo turnieju, do kontynuowania nauki na lubelskich uczelniach wyższych. Stanowi on próbę przeciwdziałania odpływowi z Lublina zdolnych młodych abiturientów, co powinno przyczynić się również do wzmocnienia intelektualnej elity studenckiej w mieście. W roku akademickim 2017/2018 przyznano 26 stypendiów o łącznej wartości 4 650,00 zł każde.
- 6) *Pływające przedszkolaki*. W ramach programu uczęszczające do lubelskich przedszkoli dzieci 5-letnie zamieszkałe na terenie Lublina i pochodzące z rodzin, które nie mają środków na komercyjne zajęcia, są objęte bezpłatną nauką pływania. W VI edycji programu Lubelskie Pływające Przedszkolaki w roku szkolnym 2017/2018 bezpłatną nauką pływania objęto grupę 65 dzieci uczęszczających do 9 lubelskich przedszkoli i oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych.
- 7) W roku szkolnym 2017/2018 szkoły prowadzone przez miasto Lublin oferowały szeroką propozycję rozwijania sprawności fizycznej w różnych formach. Wśród działań podejmowanych w tym zakresie warto wymienić organizację klas sportowych w 35 szkołach na poziomie szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych. Ponadto funkcjonowało 166 oddziałów profilowanych (wzrost o 41 oddziałów w stosunku do roku poprzedniego), które realizowały 785 godzin zajęć szkoleniowych tygodniowo. Ze środków budżetu miasta Lublin opłacono ponadto pozalekcyjne zajęcia sportowo rekreacyjne realizowane w 81 placówkach w wymiarze 315 godzin tygodniowo w II półroczu 2018 r. i 321 godzin w I półroczu 2017 r.

Działania w zakresie edukacji prowadzone przy udziale Gminy Lublin miały również miejsce w 2018 r. Wśród nich warto zwrócić uwagę na:

- 1) *Program wspierania na terenie Lublina edukacji uzdolnionych dzieci i młodzieży*. Jednorazowe stypendia przyznano uczniom uczęszczającym do szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, osiągającym wybitne sukcesy w konkursach przedmiotowych i tematycznych, olimpiadach, turniejach zawodowych oraz ogólnopolskich konkursach artystycznych lub literackich. W roku szkolnym 2018/2019 jednorazowe stypendia otrzymało 470 uczniów.
- 2) *Miejski program stypendialny dla studentów i doktorantów*. Na rok akademicki 2018/2019 przyznano 87 stypendiów, w tym 57 dla studentów oraz 30 dla doktorantów. Wysokość miesięcznego stypendium dla studentów została określona na poziomie 40%, a dla doktorantów na poziomie 50% minimalnego wynagrodzenia za pracę. Na wypłatę stypendiów z *Miejskiego programu stypendialnego dla studentów i doktorantów* przyznanych na rok akademicki 2018/2019 wydatkowano ponad 748 440,00 zł.

- 3) *Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych* oraz *Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii*. W ramach tych inicjatyw uczniowie skorzystali z warsztatów poświęconych radzeniu sobie z emocjami i zachowaniami agresywnymi, budowaniu relacji interpersonalnych czy rozwiązywaniu konfliktów. Realizowano także programy profilaktyczno-interwencyjne, lokalne imprezy promujące zdrowie czy obozy i półkolonie z programem profilaktycznym.
- 4) Program *Szkoła Promująca Zdrowie*. W 2014 r. Prezydent Miasta Lublin powołał Miejski Zespół ds. Szkół Promujących Zdrowie oraz wyznaczył Miejskiego Koordynatora Szkół Promujących Zdrowie. W roku szkolnym 2018/2019 program na terenie miasta Lublin realizowało 70 przedszkoli, szkół i placówek oświatowych.
- 5) *Program wspierania laureatów i finalistów zawodów stopnia centralnego olimpiad oraz turniejów, studiujących na terenie Lublina*. Jest to program stypendialny, który ma na celu zachęcenie zdolnych absolwentów szkół ponadgimnazjalnych, którzy uzyskali tytuł laureata lub finalisty zawodów stopnia centralnego olimpiady albo turnieju, do kontynuowania nauki na lubelskich uczelniach wyższych. Stanowi on próbę przeciwdziałania odpływowi z Lublina zdolnych młodych abiturientów, co powinno przyczynić się również do wzmocnienia intelektualnej elity studenckiej w mieście. W roku akademickim 2018/2019 przyznano 38 stypendiów. Wysokość miesięcznego stypendium, ustalono na poziomie równym 25% minimalnego wynagrodzenia za pracę, które w 2018 r. wynosiło 2 100 zł, a w 2019 r. wynosiło 2 250 zł. Ze względu na powyższe, stypendium należne za okres od października do grudnia 2018 r. wynosiło 525,00 zł miesięcznie.
- 6) *Pływające przedszkolaki*. W ramach programu uczęszczające do lubelskich przedszkoli oraz oddziałów przedszkolnych w szkołach 6-letnie dzieci zamieszkałe na terenie Lublina i pochodzące z rodzin, które nie mają środków na komercyjne zajęcia, są objęte bezpłatną nauką pływania. W roku szkolnym 2018/2019 bezpłatną nauką pływania objęto grupę 65 dzieci uczęszczających do 5 lubelskich przedszkoli i oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych.
- 7) Realizacja programu *Bezpieczna Droga – strażnicy ruchu drogowego*. Gmina Lublin, mając na uwadze konieczność zapewnienia dzieciom bezpieczeństwa, realizuje program *Bezpieczna Droga – strażnicy ruchu drogowego* poprzez zatrudnianie w szkołach osób w charakterze strażnika ruchu drogowego. Ich zadaniem jest dbanie o bezpieczeństwo dzieci, które w drodze do i ze szkoły korzystają z przejść dla pieszych w miejscach o dużym natężeniu ruchu. W roku szkolnym 2018/2019 w charakterze strażnika ruchu drogowego w szkołach podstawowych zatrudnionych było łącznie 39 osób.

Do podnoszenia jakości edukacji w mieście w istotnej mierze przyczynia się realizacja **projektów współfinansowanych ze środków UE**. W ramach nowej perspektywy finansowej do 31 sierpnia 2017 r., Gmina Lublin pozyskała dofinansowanie na realizację 5 projektów w obszarze edukacji o łącznej wartości ponad 20 mln zł. W roku szkolnym 2016/2017 Wydział Oświaty i Wychowania wdrażał trzy projekty współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020. Wsparcie w ramach tych pro-

jektów otrzymali zarówno wychowankowie przedszkoli, uczniowie i nauczyciele lubelskich szkół zawodowych, jak również uczniowie i nauczyciele kształcenia ogólnego. Ogólna wartość projektów realizowanych przez miasto Lublin w tym okresie wynosi 15 177 725,02 zł, z czego wysokość pozyskanego dofinansowania to 13 573 028,64 zł. Projekty te miały na celu:

- wsparcie wychowania przedszkolnego przez utworzenie 100 nowych miejsc przedszkolnych w Przedszkolu nr 84 w Lublinie na osiedlu Felin wraz z ofertą zajęć dodatkowych oraz zakupem nowoczesnego sprzętu i pomocy dydaktycznych;
- rozwój szkolnictwa zawodowego przez rozwijanie współpracy szkół zawodowych z pracodawcami (m.in. poprzez organizację staży, praktyk zawodowych i warsztatów) oraz uczelniami wyższymi (przez organizację seminariów, a także warsztatów dla uczniów i nauczycieli); dwa przygotowane projekty objęły 12 z 16 zespołów szkół zawodowych z Lublina;
- podnoszenia jakości kształcenia ogólnego w 8 szkołach ponadgimnazjalnych z Lublina;
- podwyższenie jakości oferty edukacyjnej, rozwój kompetencji kluczowych, właściwych postaw i umiejętności niezbędnych na rynku pracy oraz rozwój indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, poprzez m.in. wyposażenie pracowni informatycznych i przyrodniczych.

W roku szkolnym 2017/2018 Wydział Oświaty i Wychowania wdrażał 4 nieinwestycyjne projekty edukacyjne, współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020, których celem jest podniesienie jakości poziomu edukacji. Wsparcie w ramach realizowanych projektów obejmuje minimum 2 292 uczniów i minimum 161 nauczycieli w zakresie kształcenia zawodowego, jak również minimum 959 uczniów i minimum 122 nauczycieli w zakresie kształcenia ogólnego.

W trakcie realizacji były również 3 projekty infrastrukturalne, w ramach których wybudowana i wyposażona zostanie w kolejnych latach stacja diagnostyczna przy Zespole Szkół Samochodowych im. Stanisława Syroczyńskiego w Lublinie, przebudowany i wyremontowany będzie budynek Zespołu Szkół Ekonomicznych im. A. i J. Vetterów w Lublinie oraz wdrożony zostanie zintegrowany system informatyczny dla placówek oświatowych miasta Lublin z funkcjami wspomagającymi zarządzanie oświatą w sferze organizacyjnej i dydaktycznej, e-usługami oraz rozbudową istniejącego programu finansowo-księgowego. Ogólna wartość projektów oświatowych realizowanych przez miasto Lublin w tym okresie wyniosła 46 729 214,59 zł, z czego wysokość pozyskanego dofinansowania to 35 377 473,53 zł. Projekty te miały na celu:

- wzmocnienie kształcenia w szkołach ponadgimnazjalnych w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych na rynku pracy (ICT, matematyczno-przyrodniczych, języków obcych), z uwzględnieniem rozwoju postaw kreatywnych, innowacyjnych i pracy zespołowej, przy wsparciu uczniów doradztwem edukacyjnym oraz pomocą psychologiczno-pedagogiczną; projekt zakłada także podniesienie kompetencji i kwalifikacji nauczycieli;

- budowę i wyposażenie stacji diagnostycznej przy Zespole Szkół Samochodowych w Lublinie w celu rozwoju bazy dydaktycznej warsztatów szkolnych poprzez utworzenie stanowisk do przeprowadzania szkolenia praktycznego i egzaminowania uczniów;
- podniesienie jakości kształcenia zawodowego poprzez rozwijanie wiedzy specjalistycznej i umiejętności praktycznych nauczycieli i uczniów w 12 szkołach zawodowych prowadzonych przez miasto Lublin oraz doposażenie bazy dydaktycznej w szkołach objętych projektem;
- zwiększenie szans edukacyjnych uczniów 8 szkół ponadgimnazjalnych z Lublina, poprzez poprawę dostępu do wysokiej jakości kształcenia ogólnego;
- podwyższenie jakości oferty edukacyjnej, rozwój kompetencji kluczowych, właściwych postaw i umiejętności niezbędnych na rynku pracy oraz rozwój indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

W roku szkolnym 2018/2019 Wydział Oświaty i Wychowania wdrażał 4 nieinwestycyjne projekty edukacyjne, współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020, których celem jest podnoszenie jakości poziomu edukacji. Rozpoczęto realizację jednego projektu w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, którego celem jest zwiększenie efektywności doskonalenia nauczycieli poprzez utworzenie szkoły ćwiczeń. W trakcie realizacji były 3 projekty infrastrukturalne, w ramach których miała zostać wybudowana i wyposażona stacja diagnostyczna przy Zespole Szkół Samochodowych im. Stanisława Syroczyńskiego w Lublinie, przebudowany i wyremontowany zostanie budynek Zespołu Szkół Ekonomicznych im. A. i J. Vetterów w Lublinie oraz wdrożony zostanie zintegrowany system informatyczny dla placówek oświatowych miasta Lublin z funkcjami wspomagającymi zarządzanie oświatą w sferze organizacyjnej i dydaktycznej, e-usługami oraz rozbudową istniejącego programu finansowo-księgowego.

Ogólna wartość projektów oświatowych realizowanych przez miasto Lublin w tym okresie wyniosła 49 226 727,54 zł, z czego wysokość pozyskanego dofinansowania to 36 520 579,45 zł. Projekty te miały na celu:

- podniesienie jakości kształcenia zawodowego poprzez rozwijanie wiedzy specjalistycznej i umiejętności praktycznych nauczycieli i uczniów w 12 szkołach zawodowych prowadzonych przez miasto Lublin oraz doposażenie bazy dydaktycznej w szkołach objętych projektem;
- budowę i wyposażenie stacji diagnostycznej przy Zespole Szkół Samochodowych w Lublinie w celu rozwoju bazy dydaktycznej warsztatów szkolnych poprzez utworzenie stanowisk do przeprowadzania szkolenia praktycznego i egzaminowania uczniów;
- podniesienie efektywności, jakości i atrakcyjności kształcenia zawodowego w czterech szkołach prowadzonych przez miasto Lublin, w wyniku którego zwiększone zostaną szanse na zatrudnienie 444 uczniów na lokalnym i regionalnym rynku pracy po zakończeniu przez nich procesu kształcenia;

- zwiększenie szans edukacyjnych uczniów 8 szkół ponadgimnazjalnych z Lublina poprzez poprawę dostępu do wysokiej jakości kształcenia ogólnego;
- zwiększenie efektywności doskonalenia obecnych i przyszłych nauczycieli w województwie lubelskim, w kontekście stosowania nowoczesnych metod i form pracy dydaktycznej przyczyniających się do rozwijania u uczniów kompetencji kluczowych i uniwersalnych;
- poprawa warunków edukacji ogólnej w Zespole Szkół Ekonomicznych im. A. i J. Vetterów w Lublinie, które mają się przyczynić do rozwoju kompetencji kluczowych na rynku pracy poprzez przebudowę, remont budynku szkoły i zakup wyposażenia do pracowni szkolnych;
- zwiększenie wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w administracji publicznej oraz wzmocnienie rozwoju e-usług publicznych w dziedzinie oświaty;
- podwyższenie jakości oferty edukacyjnej, rozwój kompetencji kluczowych, właściwych postaw i umiejętności niezbędnych na rynku pracy oraz rozwój indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Podnoszeniu jakości edukacji służy także wiele innych działań, m.in. w zakresie międzynarodowej wymiany młodzieży, organizacji konkursów z różnych dziedzin, zapewnienia optymalnych warunków dzieciom sześciolatniom rozpoczynającym naukę w szkole, wspierania dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz trudnościami w nauce czy zwiększenia poziomu bezpieczeństwa dzieci i młodzieży. Ich wyczerpujące omówienie można znaleźć w opracowywanej corocznie *Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin*, dostępnych na stronie Urzędu Miasta Lublin.

Potwierdzeniem sukcesów w podnoszeniu jakości edukacji w Lublinie są także **nagrody w konkursach oraz miejsca w rankingach edukacyjnych**. Lublin należy do ścisłego grona najlepszych, najwyższej ocenianych jednostek samorządu terytorialnego we wszystkich dotychczasowych edycjach Programu „Samorządowy Lider Edukacji”. W 2016 r. po raz szósty miasto Lublin uhonorowano tytułem „Samorządowego Lidera Edukacji”, z tej okazji miasto otrzymało także Certyfikat Złoty i wyróżnienie specjalne. Certyfikat „Samorządowy Lider Edukacji” jest jednym z najbardziej prestiżowych, elitarnych i rozpoznawalnych certyfikatów jakości w dziedzinie oświaty, jakie może otrzymać jednostka samorządu terytorialnego. Wyróżnienie specjalne Zarządu Fundacji Rozwoju Edukacji i Szkolnictwa Wyższego przyznawane samorządom, które wykazały największy progres w dziedzinie rozwoju edukacji od poprzedniego postępowania certyfikacyjnego. W 2017 r. miastu Lublin przyznano po raz siódmy laur „Samorządowego Lidera Edukacji”. Ponadto, nagrodą Nadzwyczajną wyróżniono Panią Ewę Dumkiewicz-Sprawkę, Dyrektora Wydziału Oświaty i Wychowania. Uhonorowana została tytułem „Menedżera Sukcesu w Oświacie”. Nagrodę tę otrzymała jako osoba odznaczająca się „wiedzą, doświadczeniem, kompetencjami i zaangażowaniem w wykonywaniu własnych zadań zawodowych, przyczyniając się w ten sposób do wzorowej realizacji polityki oświatowej jednostki samorządu terytorialnego”. Warto też dodać, że w tym samym roku Lublin zajął 6. miejsce spośród 16 miast wojewódzkich w rankingu Pisma Samorządu Terytorialnego w kategorii dotyczącej wysokości dotacji pozyskanych z funduszy unijnych na oświatę w latach 2007–2015. W 2018 r. miasto Lublin po raz ósmy zostało uhonorowane tytułem

„Samorządowego Lidera Edukacji”. Oprócz tego miastu przyznane zostało wyróżnienie specjalne „Sukces Roku w Oświacie” skierowane dla jednostek samorządu terytorialnego, które w okresie objętym certyfikacją z powodzeniem wdrożyły projekt edukacyjny lub zrealizowały inicjatywę oświatową o szczególnym potencjale innowacyjnym, znacząco wyróżniającym się w skali ogólnopolskiej.

Podsumowując realizację celu podnoszenia jakości edukacji w latach 2016–2018 warto zwrócić uwagę na kilka aspektów zasługujących na pozytywną ocenę. Liczba miejsc w przedszkolach i innych ośrodkach dla dzieci w wieku od 3 do 5 lat zaspokajała potrzeby mieszkańców w tym zakresie, a ponad 2/3 miejsc było oferowanych w placówkach prowadzonych przez samorząd. Szkoły w Lublinie uzyskiwały bardzo dobre wyniki w sprawdzianach wiedzy i egzaminach kończących kolejne etapy kształcenia, osiągając dobre wyniki na tle miast zrzeszonych w Unii Metropolii Polskich. Podnoszeniu jakości edukacji sprzyja także liczba uczniów w klasach wynosząca średnio 19–28 osób w zależności od typu szkoły.

Prezentowane projekty realizowane w omawianym okresie były ukierunkowane na osiągnięcie różnych celów. Pod względem wielkości wydatków dominowały nakłady na infrastrukturę techniczną, zwłaszcza w zakresie termomodernizacji i prac remontowych. Liczne projekty realizowały także inne cele o charakterze jakościowym, takie jak pomoc uczniom w trudnej sytuacji materialnej, wsparcie dla najbardziej uzdolnionych, wzrost bezpieczeństwa w szkołach, czy promowanie umiejętności praktycznych. Na podkreślenie zasługuje zwłaszcza aktywność Urzędu Miasta w składaniu propozycji projektów finansowanych ze środków europejskich. Wydaje się, że ważnymi wyzwaniami w zakresie edukacji w dalszym ciągu pozostają dostosowywanie lubelskich szkół do zmian demograficznych oraz wzmocnienie szkolnictwa zawodowego.

B.6. Partycypacja społeczna

Strategia definiuje partycypację społeczną, jako nową filozofię zarządzania miastem. W partycypacji wyrażają się bowiem najwyższe potrzeby mieszkańców związane z aktywnością obywatelską i współodpowiedzialnością za swoje miejsce życia. Partycypacja społeczna oznacza gotowość do wspólnego projektowania rozwiązań bez hierarchicznego podporządkowania się partnerów. Stworzenie mechanizmów działania i stałe włączanie mieszkańców w procesy decyzyjne skutkuje tworzeniem zaufania w relacjach samorząd–obywatele. Wyższy poziom zaufania społecznego zwiększa natomiast komfort życia i zdolność do współdziałania na rzecz wspólnego dobra.

Analizując realizację celu *B.6. Partycypacja społeczna* posłużono się wskaźnikami ilościowymi i opisowymi. W pierwszej kolejności zaprezentowano liczbę organizacji pozarządowych prowadzących działalność na terenie miasta. Następnie przeanalizowano współpracę organizacji pozarządowych z Urzędem Miasta, biorąc pod uwagę zarówno finansowe, jak i pozafinansowe formy współpracy. Kolejnym wskaźnikiem rozwoju partycypacji społecznej są informacje i statystyki związane z wdrażaniem budżetu partycypacyjnego w Lublinie. Dokonano także przeglądu innych, wybranych rozwiązań wspierających proces komunikacji z mieszkańcami, które funkcjonują w Lublinie. Wskazane zostały m.in.: Rady Dzielnic, społeczne ciała doradcze przy Prezydencie Miasta Lublin, procedura konsultacji społecznych, Skrzynka Dialogu, czy serwis naprawmyto.pl.

Jednym z przejawów społecznej aktywności mieszkańców jest **działalność organizacji pozarządowych**. Dane w tym zakresie zaprezentowano w tabeli 66. Łączna liczba organizacji pozarządowych w Lublinie w 2016 r. wyniosła 1 903 (w porównaniu z 2015 r. przybyło 57 fundacji, zaś liczba stowarzyszeń i organizacji społecznych zwiększyła się o 43). W 2017 r. liczba organizacji pozarządowych wyniosła 1 998 podmiotów (więcej o 57 fundacji i 38 stowarzyszeń). Natomiast w 2018 r. na terenie Lublina działało 1 876 podmiotów społecznych (ubyło 24 fundacji i 98 stowarzyszeń). Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w 2016 r. wyniosła 56 (+5,7% w stosunku do roku poprzedzającego). W 2017 r. było to 59 podmiotów (+5,4% względem 2016 r.). Natomiast w 2019 r. liczba ta spadła o 7,3% i wyniosła 55. Jest to efekt weryfikacji danych, przeprowadzonej w jednostkach monitorujących ten obszar aktywności mieszkańców. Szczegółowe informacje o instytucjach pozarządowych prowadzących działalność na terenie Lublina można uzyskać za pośrednictwem bazy na portalu spis.ngo.pl.

Tabela 70. Liczba organizacji pozarządowych

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Fundacje	376	409	471	531	588	645	621
Stowarzyszenia i organizacje społeczne	1 159	1 197	1 230	1 273	1 315	1 353	1 255
Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców	44	47	50	53	56	59	55

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Podstawową formą współpracy Urzędu Miasta z organizacjami pozarządowymi jest udzielanie dotacji na wykonywanie zadań publicznych. Łączna kwota dotacji udzielonych organizacjom pozarządowym i innym podmiotom z budżetu miasta w 2016 r. wyniosła 38 042 520 zł. Była to kwota o 22,2%

wyższa niż w 2015 r. W 2017 r. było to 41 392 120 zł i była to kwota wyższa o 8,1% niż rok wcześniej. Zaś w 2018 r. kwota dotacji wyniosła 45 136 233 zł i była o 9,0% wyższa niż w 2017 r. W trybie przewidzianym w art. 19a ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie⁵⁷ w 2016 r. 102 organizacje złożyły 128 ofert. Dofinansowanie uzyskało 80 podmiotów na 95 złożonych ofert. Rok później, czyli w 2017 r., wnioski złożyły 86 organizacji i było to 96 ofert. Dofinansowanie otrzymało 66 podmiotów, które zobowiązały się realizować 74 projektów. W 2018 r. w trybie przewidzianym w art. 19a ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie łącznie 83 organizacje złożyły 96 ofert. Dofinansowanie uzyskało 78 organizacji na 90 złożonych ofert⁵⁸. Był to kolejny rok wzrostu wielkości dotacji. Poza obszarem ochrony środowiska i kulturą, we wszystkich pozostałych dziedzinach wielkość udzielonej dotacji jest systematycznie rośnie (por. tabela 71). Warto również wspomnieć, że współpraca miasta z instytucjami pozarządowymi odbywa się także w formach pozafinansowych. Organizacje współpracujące uzyskują nieodpłatnie lokale na spotkania, sprzęt niezbędny do prowadzenia działalności statutowej, materiały promocyjne i informacje. Regularnie odbywały się spotkania konsultacyjne z przedstawicielami sektora non-profit, organizowane przez Kancelarię Prezydenta.

Tabela 71. Wielkość dotacji z budżetu miasta na realizację zadań publicznych przez organizacje pozarządowe

	2016	2017	2018
Ogółem, w tym:	38 042 520	41 392 120	45 136 233
<i>promocja i ochrona zdrowia</i>	1 747 450	330 000	347 500
<i>kultura</i>	4 790 184	6 190 479	4 848 150
<i>kultura fizyczna, sport, rekreacja</i>	11 109 629	11 118 172	14 391 719
<i>ochrona środowiska</i>	140 000	60 000	112 289
<i>osoby niepełnosprawne, pomoc społeczna</i>	19 519 879	21 675 169	24 382 291

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Sprawozdania z realizacji Programu współpracy Miasta Lublin z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w roku 2016, 2017 i 2018*, Urząd Miasta Lublin, s. 2-4.

Współpraca Urzędu Miasta Lublin z podmiotami trzeciego sektora jest wspierana przez **Radę Działalności Pożytku Publicznego Miasta Lublin**, którą pierwszy raz oficjalnie powołano na podstawie Zarządzenia Prezydenta Miasta Lublin z dnia 22 marca 2012 r.⁵⁹ W 2016 r. odbyło się łącznie sześć posiedzeń Rady. Przedmiotem obrad były zagadnienia takie jak: trzecia edycja Budżetu Obywatelskiego, *Program opieki nad zwierzętami bezdomnymi*, *Program współpracy z organizacjami pozarządowymi*, zasady najmu i użyczenia lokali miejskich dla organizacji pozarządowych, dostosowanie i sieć szkół podstawowych, gimnazjów, ponadpodstawowych i specjalnych do nowego ustroju szkolnego, tryb i zasady przeprowadzenia konsultacji społecznych z mieszkańcami, kryteria naboru na zajęcia rozwijające zainteresowania (uzdolnienia), Regulaminu korzystania z placu Litewskiego w Lublinie, organizacja i tryb działania Rady Działalności Pożytku Publicznego Miasta Lublin oraz powoływanie jej członków, Regulamin określający zasady wyznaczania składu oraz zasady działania Komitetu Rewitalizacji Miasta Lublin. W kolejnym raportowanym roku kalendarzowym (2017) odbyło się ponownie sześć

⁵⁷ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz.U.2018.450 t.j. z późn. zm.

⁵⁸ *Sprawozdania z realizacji Programu współpracy Miasta Lublin z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w roku 2016, 2017 i 2018*, Urząd Miasta Lublin 2017, 2018, 2019.

⁵⁹ Zarządzenie nr 69/3/2012 Prezydenta Miasta Lublin z dnia 22 marca 2012 r. w sprawie powołania członków Rady Działalności Pożytku Publicznego Miasta Lublin.

posiedzeń Rady. Gremium debatowało m.in. nad: *Programem opieki nad zwierzętami bezdomnymi*, *Programem współpracy z organizacjami pozarządowymi*, lokalami dla organizacji pozarządowych, stypendiami artystycznymi, organizacją i trybem działania Rady Działalności Pożytku Publicznego Miasta Lublin, organizacją III Kongresu Organizacji Pozarządowych Miasta Lublin oraz czwartej edycji Budżetu Obywatelskiego. Rok później, tj. w 2018 r. odbyło się siedem posiedzeń, procedowano wówczas nad: *Programem opieki nad zwierzętami bezdomnymi*, dostosowaniem sieci szkół podstawowych i gimnazjów do nowego ustroju szkolnego, organizacją i trybem działania Rady Działalności Pożytku Publicznego Miasta Lublin oraz trybu powoływania jej członków, *Programem współpracy z organizacjami pozarządowymi*, wnioskami w sprawie konsultacji społecznych, *Programem Wspierania Rodziny i Rozwoju Systemu Pieczy Zastępczej na terenie Miasta Lublin w latach 2019–2021*, a także rekomendowano osoby do Komitetu Rewitalizacji Miasta Lublin.

Warto wspomnieć, że we wrześniu 2016 r. w Lublinie odbył się III Kongres Organizacji Pozarządowych, gdzie około 200 przedstawicieli organizacji pozarządowych uczestniczyło w wykładach, spotkaniach i warsztatach. Podczas kongresu odbyły się wybory do Rady Działalności Pożytku Publicznego Miasta Lublin na III kadencję. Reprezentanci organizacji pozarządowych wyłonili spośród swojego grona 10 osób, które będą ich reprezentować przez kolejne 3 lata w Radzie, która jest ciałem doradczym Prezydenta Miasta Lublin.

Przełomową inicjatywą w zakresie wzmacniania partycypacji społecznej jest instytucja Budżetu Obywatelskiego w Lublinie. Budżet obywatelski, nazywany także budżetem partycypacyjnym, to demokratyczny proces dyskusji i podejmowania decyzji, w którym każdy mieszkaniec miasta może zdecydować, w jaki sposób lub na jaki cel zostaną wydane pieniądze stanowiące część budżetu miejskiego lub publicznego. Innymi słowy jest to instrument uczestnictwa obywateli w procesie decydowania o publicznych pieniądzach, gdzie prawo do podejmowania decyzji przysługuje wszystkim mieszkańcom, a nie tylko wybranej grupie w trakcie wyborów – tj. radnym miasta. Głównymi celami budżetu partycypacyjnego jest zaangażowanie mieszkańców we współtworzenie ich bezpośredniego otoczenia, dostarczenie mieszkańcom informacji i wiedzy na temat sytuacji finansowej miasta oraz zagadnień związanych z planowaniem budżetu, a także włączenie jak najszerszych grup społecznych w proces planowania budżetu miasta. Przede wszystkim budżet partycypacyjny umożliwia dostarczenie decydentom informacji o potrzebach, oczekiwaniach i preferencjach mieszkańców.

Jednym ze skutków Budżetu Obywatelskiego jest realizowanie konkretnych inwestycji wybranych przez mieszkańców poprzez głosowanie powszechne. Stosowanie tej techniki przynosi długofalowe rezultaty. Doświadczenie wielu miast pokazuje, że dzięki bezpośredniemu zaangażowaniu mieszkańców wzmocniło się społeczeństwo obywatelskie zauważające potrzeby innych, dbające o dobry wizerunek miasta, co z kolei zaowocowało poprawą jakości życia oraz rozwojem najbiedniejszych jego obszarów.

Budżet Obywatelski w Lublinie jak już wspomniano rozumiany jest, jako demokratyczny proces konsultacji społecznych i podejmowania decyzji przez wszystkie osoby mieszkające w mieście, w zakresie corocznego wydatkowania wyodrębnionej na ten cel części środków z budżetu gminy. W 2014 r.

decyzją Prezydenta Krzysztofa Żuka, Lublin jako jedno z pierwszych miast w Polsce wprowadził Budżet Obywatelski. W każdym kolejnym roku realizowany jest budżet zawierający w nazwie numerację tegoż roku (np. w 2016 r. BO 2016), jednak składanie projektów obywatelskich i głosowanie odbywa się w roku poprzedzającym (BO 2016 procedowany był w 2015 r.). Nabór wniosków rozpoczyna się marcu i kończy w kwietniu. Po ocenie formalnej, dokonywanej przez Zespół zadaniowy ds. Budżetu Obywatelskiego ogłoszone zostają propozycje projektów kwalifikowane do dalszego procedowania. Głosowanie w Budżecie Obywatelskim Miasta Lublin odbywa się między wrześniem a październikiem i jest poprzedzone kampanią społeczną zachęcającą do udziału w głosowaniu.

W 2016 r. mieszkańcy wybierali projekty, które miały być realizowane w 2017 r. I tak, w trzeciej edycji Budżetu Obywatelskiego (BO 2016) zgodnie z nowymi zasadami kwotę 15 mln zł, podzielono na pulę 9 mln dla projektów małych (koszt realizacji do 300 tys. zł przy minimalnej wartości 25 tys. zł) oraz pulę 6 mln zł dla projektów dużych (koszt realizacji od 300 tys. zł do 1 200 tys. zł). Zagwarantowano także kwotę 150 tys. zł dla każdej z dzielnic, na jeden poddany pod głosowanie projekt, o ile na jej terenie w wyniku głosowania nie będzie realizowany żaden projekt inwestycyjny. Projekty duże miały być tylko i wyłącznie projektami infrastrukturalnymi, czyli dotyczącymi inwestycji miejskich takich jak m.in. budowy, remonty czy przebudowy infrastruktury. W 2016 r. w ramach trzeciej edycji BO głosować można było na jeden mały projekt i jeden duży. Dodać należy, że w terminie zgłaszania projektów (od 14 marca do 14 kwietnia 2016 r.) złożono 171 wniosków. W dalszej kolejności Urząd Miasta dokonał oceny formalnej projektów w wyniku której, za możliwe do zrealizowania ze względów formalnych i finansowych uznano 149 projektów (111 małych i 38 dużych). Głosowanie odbyło się w dniach 1–10 października 2016 r. Wziąć w nim udział mógł każdy mieszkaniec Lublina w wieku, co najmniej 16 lat. Głosować można było zarówno w formie papierowej (w 61 punktach na terenie całego miasta), jak i za pośrednictwem strony internetowej obywatelski.lublin.eu oraz aplikacji mobilnej na telefon. W głosowaniu wzięło udział ponad 73 tys. osób (warto dodać, że za pośrednictwem strony internetowej zagłosowało blisko 18 tys. osób, a w głosowaniu w formie tradycyjnej na kartach do głosowania wzięło udział blisko 55 tys. mieszkańców). Dla przypomnienia w pierwszej edycji Budżetu Obywatelskiego w 2014 r. zagłosowało ponad 47 tys. osób, w drugiej 68 tysięcy. Warto zaznaczyć, że w 2016 r. projekt „Podwórka na temat czyli czarujemy przestrzeń dzielnicy Dziesiąta” zdobył główną nagrodę w konkursie „Metamorfaza mojego Regionu. Przed i po” w ramach odbywającego się we Wrocławiu Kongresu Regionów. Projekt był realizowany w przestrzeni podwórek przy ul. Kunickiego i został sfinansowany dzięki poparciu mieszkańców Lublina w pierwszej edycji Budżetu Obywatelskiego.

W kolejnym roku kalendarzowym, tj. w 2017 r., zdecydowano o projektach, które miały być realizowane rok później. W czwartej edycji Budżetu Obywatelskiego głosować mogli wszyscy mieszkańcy Lublina, niezależnie od wieku. Osoby niepełnoletnie składały projekty oraz głosowały za zgodą opiekunów prawnych. Nabór projektów rozpoczęto 28 kwietnia i trwał do 31 maja 2017 r. Zaś głosowanie rozpoczęło się 23 września i trwało do 10 października. Wskazać można było na jeden projekt mały i jeden

duży. Zagwarantowano także, jak rok wcześniej, kwotę 150 000 zł dla każdej z dzielnic, na jeden poddany pod głosowanie projekt, o ile na terenie tej dzielnicy w wyniku głosowania nie byłby realizowany żaden projekt inwestycyjny.

W czwartej edycji złożono 157 projektów, w tym 106 małych i 51 dużych. Pozytywnie oceniono 118 propozycji i skierowano pod głosowanie mieszkańców. We wrześniowym głosowaniu mieszkańcy wybrali 44 projekty, z czego 5 dużych oraz 39 małych. W głosowaniu na projekty czwartego Budżetu Obywatelskiego wzięło udział 38,5 tys. osób.

W 2018 r. zdecydowano o projektach realizowanych ze środków budżetu miasta na 2019 r. Kwota przeznaczona na piąty Budżet Obywatelski w 2018 r. wyniosła 15 mln zł, a środki zostały podzielone na pule dla projektów małych – 9 mln zł oraz dużych – 6 mln zł, zagwarantowano także kwotę 175 tys. zł dla każdej z dzielnic, na jeden poddany pod głosowanie projekt, o ile na jej terenie w wyniku głosowania nie będzie realizowany żaden projekt inwestycyjny. Złożono w sumie 220 projektów, w tym 165 małych i 56 dużych. Spośród nich 165 oceniono pozytywnie i skierowano pod głosowanie mieszkańców. W głosowaniu mieszkańcy wybrali 44 projekty: 5 dużych oraz 39 projektów małych. W głosowaniu na projekty piątego Budżetu Obywatelskiego wzięło udział 25 tys. osób.

Najważniejsze dane liczbowe o drugiej edycji Budżetu Obywatelskiego opisujące poziom partycypacji społecznej przedstawiono w tabeli 72. Więcej informacji o Budżecie Obywatelskim w Lublinie i zwycięskich projektach można znaleźć na stronie internetowej Budżetu Obywatelskiego. Podsumowując, pomysł Budżetu Obywatelskiego w Lublinie został bardzo pozytywnie przyjęty przez mieszkańców i opinię publiczną. Jednak począwszy od czwartej edycji nastąpił spadek liczby osób biorących udział w głosowaniu (podobnie w piątej). Sytuacja ta wpisuje się w szerszy kontekst. Nie tylko w Lublinie, ale i kilku największych polskich miastach obserwuje się spadek zainteresowania wśród mieszkańców budżetami partycypacyjnymi. Szczyt popularności budżetów obywatelskich w Polsce przypada na lata 2013–2015 (w Lublinie 2015–2017), a obecny trend jest spadkowy z tendencją do stabilizacji.

Tabela 72. Wybrane informacje o Budżecie Obywatelskim

	2016 ¹	2017 ¹	2018 ¹	2019 ¹
Wielkość Budżetu Obywatelskiego (w zł)	15 000 000	15 000 000	15 000 000	15 000 000
Liczba zgłoszonych projektów	210	171	157	223
Liczba projektów zaakceptowanych po ocenie formalnej	155	149	118	165
Liczba zwycięskich projektów	25	23	44	44
Liczba głosujących (w tys.)	68,6	73,5	38,7	25,3
Liczba uprawnionych (w tys.) ²	291	291	290	339
Frekwencja (w %) ²	23,3	25,3	13,3	7,5

Uwagi: ¹ o projektach realizowanych ze środków budżetu miasta na 2016, 2017, 2018 i 2019 r. zdecydowano kolejno w 2015, 2016, 2017 i 2018 r.

² Szacunek własny Urzędu Miasta Lublin na podstawie danych GUS.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin oraz GUS – Bank Danych Lokalnych.

Z punktu widzenia działań partycypacyjnych w Lublinie, warto podkreślić istotną rolę jaką pełniło działanie w ramach **Pozarządowych Śniadań Czwartkowych**. Z inicjatywy Biura Partycypacji Społecznej w Pałacu Parysów przy ul. Bernardyńskiej 3 odbywały się dyskusje przy kawie i smacznych daniach

śniadaniowych ze wszystkimi zainteresowanymi przedstawicielami lubelskich organizacji pozarządowych. Spotkania docelowo organizowane były z częstotliwością raz na miesiąc. Tematyka spotkań oparta była na działaniach NGO w mieście, planowanych konkursach, dostępności miejsc na działania NGO, możliwościach pozyskiwania finansowania, działaniach organizacji w Internecie i wiele innych. Z końcem 2018 r. łącznie odbyło się 25 Pozarządowych Śniadań Czwartkowych.

Kolejnym działaniem partycypacyjnym był **Dialog o Przyszłości Lublina**. Stanowił on przestrzeń do dyskusji między mieszkańcami i dał szansę na wyjście poza schemat. Było to ćwiczenie zbiorowej wyobraźni, które pozwoliło na określenie kierunków, w których warto rozpocząć analizy oraz badania trendów i danych statystycznych, czyli przygotować podstawy do stworzenia scenariuszy rozwoju miasta do 2050 r. W czasie Dialogu moderatorzy przy Stolikach Przyszłości rozmawiali z mieszkańcami na temat tego, jak Lublinianie wyobrażają sobie swoje miasto w 2050 r, jakie mają obawy związane z przyszłością i jaki potencjał drzemie ich zdaniem w Lublinie. Dialog o Przyszłości Lublina miał miejsce w 22 punktach na terenie miasta i funkcjonował w dniach 21 i 22 kwietnia 2017 r. Działania te były realizowane przez Wydział Strategii i Obsługi Inwestorów w ramach Foresightu Lublin 2050 przy współpracy z Pracownią Miejską. Dla osób, które nie mogły wziąć udziału w formie stacjonarnej, przygotowano wirtualny stolik konsultacyjny.

Ramka 11. Czego potrzebuje Lublin? Budżet Obywatelski Lublina

W marcu i kwietniu 2018 r. przeprowadzono badania mieszkańców Lublina, którego celem było poznanie opinii mieszkańców Lublina o jakości życia w naszym mieście oraz określenie ich potrzeb i oczekiwań w zakresie rozwoju miasta. Badanie było realizowane w Biurach Obsługi Mieszkańców na próbie 1 101 mieszkańców Lublina. W badaniach wykorzystano kwotowy dobór próby oparty na płci, statusu na rynku pracy i dzielnicy zamieszkania⁶⁰.

W badaniu respondenci wypowiadali się na temat partycypacji mieszkańców w formie Budżetu Obywatelskiego Lublina. Ich odpowiedzi na pytanie: *Czy głosował(a) Pan(i) kiedykolwiek w Budżecie Obywatelskim?* prezentuje wykres 16.

Wykres 16. Budżet Obywatelski Lublina – *Czy głosował(a) Pan(i) kiedykolwiek w Budżecie Obywatelskim?*

Według mieszkańców, którzy wzięli udział w badaniu, blisko połowa z nich pozytywnie oceniła Budżet Obywatelski. Dla 12,5% respondentów budżet ten w pełni spełnia oczekiwania, a dla 31,2% „raczej spełnia”. Dane dotyczące pytania: *Czy Budżet Obywatelski spełnia Pani/Pana oczekiwania?* przedstawiono na wykresie 17.

Wykres 17. Ocena Budżetu Obywatelskiego Lublina – *Czy według Pana / Pani budżet ten...?*

Źródło: opracowanie własne.

⁶⁰ Szczegółowe informacje o metodologii badania oraz wyniki zawiera raport zamieszczony na stronie strategia.lublin.eu w zakładce Badania społeczne => Czego potrzebuje Lublin?

W 2016 r. decyzją Prezydenta Krzysztofa Żuka Lublin, jako pierwsze miasto w Polsce zdecydował o wdrożeniu **Zielonego Budżetu**, czyli dedykowanego zieleni, funduszu partycypacyjnego. Ideą Zielonego Budżetu w Lublinie jest zwiększenie powierzchni i atrakcyjności terenów zieleni oraz miejsc odpoczynku, a tym samym poprawienie jakości życia mieszkańców w mieście. Opiekę nad realizacją Zielonego Budżetu, sprawuje Biuro Miejskiego Architekta Zieleni, wspierane przez inne wydziały Urzędu Miasta Lublin oraz jednostki budżetowe Gminy Lublin. Jesienią każdego roku trwa nabór wniosków, które po weryfikacji (ocenie formalnej – komórki i jednostki organizacyjne Urzędu Miasta Lublin oraz ocenie merytorycznej – Zespół Ekspertów) są realizowane z budżetu miasta w następnym roku kalendarzowym⁶¹.

W pierwszej edycji (2017) procedowanej na jesieni 2016 r. mieszkańcy zgłosili 107 projektów dotyczących m.in. nasadzeń w pasie drogowym, stworzenia skwerów, łąk kwietnych, ogrodów deszczowych, sadów owocowych, parkletów, rewitalizacji nieużytków czy ustawienia mebli miejskich. Po ocenie formalnej i merytorycznej, do realizacji trafiły 24 projekty. Zgłoszone pomysły wpisano w siedem kategorii: skwery, dokumentacja projektowa, ochrona zieleni istniejącej, nasadzenia przyuliczne, meble miejskie oraz inne.

W drugiej edycji (2018) procedowanej jesienią 2017 r. przeprowadzony został nabór oraz ocena formalna i merytoryczna wniosków. W sumie zgłoszono 74 wnioski. Ocenę formalną przeszło 57 projektów. Podczas pięciu posiedzeń Zespół Ekspertów przeanalizował zgłoszone propozycje pod względem udziału zieleni, kontekstu otoczenia, innowacyjności oraz funkcjonalności zaproponowanych koncepcji. Ostatecznie eksperci zdecydowali, że do realizacji przekazanych zostanie 16 wniosków, a dodatkowe 3 wybrano jako wnioski rezerwowe.

W 2018 r. został przeprowadzony nabór projektów do trzeciej edycji Zielonego Budżetu. Wpłynęło 99 wniosków na łączną kwotę ponad 23 mln zł. Ocenę formalną przeszło 87 wniosków. Propozycje dotyczyły zarówno realizacji dużych projektów inwestycyjnych, jak i niewielkich nasadzeń: w pasie drogowym, stworzenia skwerów, łąk kwietnych, ogrodów dla pszczół i dzikich zapylaczy, parkletów, rewitalizacji nieużytków, uporządkowania terenów, ochrony zieleni przed parkującymi samochodami, ochrony drzew, ustawienia mebli miejskich czy działań edukacyjnych dotyczące szeroko pojętej zieleni i jej ochrony. Podczas sześciu spotkań, na których szczegółowo omawiano zgłoszone propozycje pod względem udziału zieleni, kontekstu otoczenia, innowacyjności oraz funkcjonalności zaproponowanych koncepcji ostatecznie zdecydowano, że zrealizowanych zostanie 26 wniosków. Łączny koszt realizacji wszystkich projektów w ramach III edycji Zielonego Budżetu wyniesie 1,7 mln zł. Pozostała kwota została przeznaczona na pielęgnację realizacji wykonanych w ramach Zielonego Budżetu 2018.

⁶¹ Zespół Ekspertów składa się ze specjalistów z zakresu architektury krajobrazu, architektury, gospodarki przestrzennej i krajobrazu, animatorów kultury oraz społeczników, a także urzędników z Biura Partycypacji Społecznej i Biura Miejskiego Architekta Zieleni.

Najważniejsze dane liczbowe o drugiej edycji Zielonego Budżetu Obywatelskiego opisujące poziom partycypacji społecznej przedstawiono w tabeli 73. Więcej informacji o Zielonym Budżecie Obywatelskim w Lublinie i zwycięskich projektach można znaleźć na stronie internetowej [Zielonego Budżetu Obywatelskiego](#).

Tabela 73. Wybrane informacje o Zielonym Budżecie Obywatelskim

	2017	2018	2019
Wielkość Zielonego Budżetu (w zł)	2 000 000	1 055 000	1 700 000
Liczba zgłoszonych projektów	107	74	99
Liczba projektów zaakceptowanych po ocenie formalnej	24	57	87
Liczba zwycięskich projektów	9	16	26
Projekty rezerwowe	15	3	3

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Warto wspomnieć, że w 2016 r. dokonano zmian w Regulaminie Organizacyjnym Urzędu Miasta Lublin. Na mocy powyższych zmian utworzono komórkę organizacyjną o nazwie Biuro Partycypacji Społecznej, któremu przydzielono, m.in. zadania dotychczas realizowane przez zlikwidowane na mocy powyższych zmian Wieloosobowe Stanowisko Pracy ds. Mobilności Aktywnej, a także zadania z zakresu koordynacji współpracy miasta Lublin z organizacjami pozarządowymi, przeniesione z zakresu zadań Kancelarii Prezydenta.

W latach 2016–2018 w kontekście partycypacji obywatelskiej wykorzystywane było narzędzie do realizacji wspólnych przedsięwzięć mieszkańców oraz miasta Lublin – **Inicjatywa Lokalna**. Dnia 4 września 2014 r. Rada Miasta podjęła Uchwałę w sprawie określenia trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach Inicjatywy Lokalnej⁶². Inicjatywa Lokalna miała być narzędziem umożliwiającym realizację działań zgłaszanych przez mieszkańców w ich bezpośrednim otoczeniu, które uzupełniają już funkcjonujące instrumenty – rezerwę celową na zadania realizowane przez Rady Dzielnic oraz Budżet Obywatelski. W jej ramach mieszkańcy będą mogli nie tylko zgłaszać pomysły, ale także deklorować udział w ich realizacji, który może mieć formę wkładu rzeczowego, finansowego lub pracy społecznej.

W ramach Inicjatywy Lokalnej, w 2016 r. na pomysły mieszkańców przeznaczono 5 mln zł. Zrealizowano w ten sposób 10 projektów. Powstał m.in. wielopokoleniowy park, stworzono aktywną grupę wolontariuszy sportowych, wybudowano i zaprojektowano kilka dróg. W 2017 r. na pomysły mieszkańców przeznaczono 4 054 817 zł. Zrealizowano dzięki temu 14 projektów. Powstały m.in. parkingi rowerowe, stworzono aktywną grupę wolontariuszy sportowych, wybudowano i zaprojektowano kilka dróg, jak również wdrożono program edukacyjny dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych przybliżający kulturę pochodzenia studentów zagranicznych studiujących w Lublinie. Natomiast w 2018 r. w ramach Inicjatywy Lokalnej na pomysły mieszkańców przeznaczono 3 854 500 zł. Zrealizowano wówczas 7 projek-

⁶² Uchwała nr 1156/XLIII/2014 Rady Miasta Lublin z dnia 4 września 2014 r. w sprawie określenia trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej.

tów. Powstały m.in. parkingi rowerowe, stworzono aktywną grupę wolontariuszy sportowych, wybudowano i zaprojektowano kilka dróg, jak również wdrożono program edukacyjny dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych przybliżający kulturę pochodzenia studentów zagranicznych studiujących w Lublinie.

Kolejnym przejawem partycypacyjnego stylu zarządzania miastem jest działalność **Rad Dzielnic**. Dzielnice podejmują działania na rzecz ochrony środowiska, inicjują i organizują aktywność społeczną mieszkańców, rozwijają różnorodne formy życia kulturalnego oraz współpracują z Policją, Strażą Miejską i Strażą Pożarną, organizacjami społecznymi i innymi podmiotami działającymi na terenie dzielnic. Rady i Zarządy Dzielnic utrzymują stały kontakt z mieszkańcami, przyjmują wnioski i skargi mieszkańców oraz współuczestniczą w organizowaniu i przeprowadzaniu konsultacji społecznych. Ważnym zadaniem realizowanym przez Rady Dzielnic było uchwalenie propozycji realizacji zadań rzeczowych, które miałyby zostać finansowane z budżetu miasta na terenie poszczególnych dzielnic.

Ważnym zadaniem realizowanym przez Rady Dzielnic jest uchwalanie propozycji realizacji zadań rzeczowych, które miałyby zostać finansowane z budżetu miasta w kolejnym roku kalendarzowym na terenie poszczególnych dzielnic. Wnioski z 2016 r. Rad Dzielnic do projektu uchwały budżetowej na 2017 r. obejmowały łącznie 575 propozycji dotyczących głównie zadań inwestycyjnych i remontowych, a także zadań związanych z podnoszeniem poziomu bezpieczeństwa mieszkańców oraz realizacją inicjatyw oświatowych, kulturalnych i sportowych na terenie dzielnic. W 2017 r. wnioski Rad Dzielnic do projektu uchwały budżetowej na 2018 r. obejmowały łącznie 556 propozycji dotyczących zadań inwestycyjnych remontowych, a także zadań związanych z podnoszeniem poziomu bezpieczeństwa mieszkańców oraz realizacją inicjatyw oświatowych, kulturalnych i sportowych na terenie dzielnic. Wnioski Rad Dzielnic z 2018 r. do projektu uchwały budżetowej na 2019 r. obejmowały łącznie 530 propozycji dotyczących głównie zadań inwestycyjnych i remontowych, a także zadań związanych z podnoszeniem poziomu bezpieczeństwa mieszkańców oraz realizacją inicjatyw oświatowych, kulturalnych i sportowych na terenie dzielnic.

W 2016 r. każda z dzielnic dysponowała środkami z rezerwy celowej w wysokości 129 000 zł na zadania zgłaszane przez jednostki pomocnicze miasta. W ramach tych zadań wykonano szereg prac remontowo-modernizacyjnych w dzielnicach, m.in. budowa i doposażenie placów zabaw, budowa i remonty chodników, schodów oraz nowych miejsc parkingowych, montaż kamer monitoringu, remonty i modernizacje boisk oraz infrastruktury sportowej, nasadzenia i utrzymanie zieleni, zrealizowano również imprezy rekreacyjne i kulturalne dedykowane mieszkańcom dzielnic. W 2017 r. każda z dzielnic dysponowała środkami z rezerwy celowej ponownie w wysokości 129 000 zł na zadania zgłaszane przez jednostki pomocnicze miasta. W ramach tych zadań wykonano szereg prac remontowo-modernizacyjnych w dzielnicach, m. in. budowa i doposażenie placów zabaw, budowa i remonty chodników, schodów oraz nowych miejsc parkingowych, montaż kamer monitoringu, remonty i modernizacje boisk oraz infrastruktury sportowej, nasadzenia i utrzymanie zieleni, zrealizowano również imprezy rekreacyjne i kulturalne dedykowane mieszkańcom dzielnic. W 2018 r. każda z dzielnic decydowała o przeznaczeniu środków z rezerwy celowej na zadania zgłaszane przez jednostki pomocnicze miasta, również do wy-

sokości 129 000 zł. W ramach tych zadań wykonano szereg prac remontowo-modernizacyjnych w dzielnicach, m.in. budowa i doposażenie placów zabaw oraz siłowni zewnętrznych, budowa i remonty chodników, budowa infrastruktury oświetleniowej, budowa schodów oraz nowych miejsc parkingowych, montaż kamer monitoringu, remonty i modernizacje boisk oraz infrastruktury sportowej, nasadzenia i utrzymanie zieleni, zrealizowano również imprezy rekreacyjne i kulturalne dedykowane mieszkańcom dzielnic.

Przy Prezydencie Miasta Lublin w latach 2016–2018 funkcjonowało 20 **społecznych ciał doradczych**⁶³, dzięki którym mieszkańcy – specjaliści z różnych dziedzin, mogli wyrażać swoje opinie na temat dokumentów strategicznych, zgłaszać wnioski oraz podejmować inicjatywy służące rozwojowi miasta. Ciała doradcze obejmowały zróżnicowany zakres działalności, poczynając od spraw społecznych, przez sprawy gospodarcze, planowanie przestrzenne, po sport i kulturę. Niektóre – jak Rada Seniorów czy Forum Kobiet – reprezentowały interesy określonych grup społecznych. Prezydent Miasta Lublin Zarządzeniem nr 2/1/2017 w dniu 2 stycznia 2017 r. powołał członków Miejskiej Rady Rynku Pracy w Lublinie na kadencję 2017–2020⁶⁴.

Obok tradycyjnej korespondencji, petycji, elektronicznej skrzynki podawczej czy przyjęć interesantów przez Prezydenta Miasta, jego zastępców i członków Rady Miasta, w Lublinie funkcjonują również nowoczesne mechanizmy partycypacji wykorzystujące technologie teleinformatyczne, które pozwalają na zmniejszenie dystansu między władzami i administracją miasta a jego mieszkańcami. Narzędziem zapewniającym mieszkańcom możliwość wyrażania opinii jest **Skrzynka Dialogu**, uruchomiona w październiku 2011 r. Stanowi ona prosty formularz na stronie internetowej Urzędu Miasta, uzupełniony tradycyjnymi skrzynkami w Biurach Obsługi Mieszkańców, zapewniający mieszkańcom oraz wszystkim zainteresowanym możliwość zadawania pytań, zgłaszania uwag oraz wyrażania opinii o sprawach dotyczących miasta pozostających w zakresie kompetencji Prezydenta. W 2016 r. do Skrzynki Dialogu wpłynęło 370 zgłoszeń i pytań, w 2017 r. było ich 270, zaś w 2018 r. – 290.

Tabela 74. Liczba pytań zgłoszonych do Skrzynki Dialogu

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba pytań	419	728	1 265	332	370	270	290

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Do zgłaszania służbom miejskim drobnych problemów w przestrzeni miejskiej, zaobserwowanych w najbliższym otoczeniu, służy serwis naprawmyto.pl. Serwis ten, administrowany przez organizację Homo Faber, został uruchomiony 13 września 2012 r. System jest darmowy dla swoich użytkowników i wykorzystuje nowoczesne i funkcjonalne narzędzia internetowe, w tym aplikację mobilną. Każdy użytkownik może zgłosić problem w jednej z 23 kategorii, zaznaczając lokalizację usterki na mapie, opisując problem i załączając zdjęcie. W 2016 r. zgłoszono łącznie 269 alertów (-9,1% w stosunku do roku poprzedzającego). W 2017 r. zgłoszono 280 alertów (+4,1%). W 2018 r. odnotowano 251 zgłoszeń, co stanowi spadek w porównaniu z rokiem ubiegłym o 10,3%.

⁶³ Wykaz ciał doradczych wraz z informacjami o członkach i działalności tych organów znajdują się na stronie internetowej Urzędu Miasta Lublin, w zakładce [Prezydent Miasta Lublin => Ciała doradcze](#).

⁶⁴ Więcej informacji o działalności tej Rady zamieszczono w części C.3. raportu.

Tabela 75. Wybrane informacje o funkcjonowaniu serwisu naprawmyto.pl

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba alertów zgłoszonych (skumulowane na koniec roku)	273	278	248	296	269	280	251
Średnia liczba alertów zgłoszonych w miesiącu	23	23	21	25	22	23	21

Źródło: obliczenia własne na podstawie informacji przekazanych przez administratorów serwisu.

Najważniejsze zagadnienia dotyczące inwestycji i przestrzeni miasta są wypracowywane w ramach **konsultacji społecznych**. Procedura konsultacji społecznych została określona Uchwałą nr 1214/XLV/2010 Rady Miasta Lublin z dnia 14 października 2010 r. Sposób przeprowadzania konsultacji społecznych został na nowo określony Uchwałą nr 722/XXVIII/2017 Rady Miasta Lublin z dnia 30 marca 2017 r. w sprawie trybu i zasad przeprowadzania konsultacji społecznych z Mieszkańcami Miasta Lublin. Konsultacje mogą odbywać się w szczególności w trybie bezpośrednich spotkań z mieszkańcami, badań ankietowych, zgłaszania opinii i wniosków oraz internetowego forum dyskusyjnego z udziałem strony Urzędu Miasta Lublin.

W analizowanych latach przeprowadzono szereg procedur dotyczących konsultacji społecznych. W 2017 r. liczba przeprowadzonych procedur wyniosła 18 i dotyczyły one następujących zagadnień:

- regulaminu konsultacji społecznych;
- regulaminu Budżetu Obywatelskiego;
- *Programu Rewitalizacji dla Lublina na lata 2017–2023*;
- przedłużenia drogi Lubelskiego Lipca '80;
- budowy dworca przy ul. Dworcowej i planowanych, w tym zakresie inwestycji;
- zagospodarowania doliny rzeki Czerniejówki;
- zasad wyznaczania składu oraz zasad działania Komitetu Rewitalizacji Miasta Lublin;
- zasad zgłaszania i wyboru projektów w ramach Zielonego Budżetu;
- projektu *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Lublin*;
- projektu zagospodarowania terenu zwanego „Słomiany Rynek” przy ul. Kalinowszczyzna i ul. Towarowej;
- projekt planu zagospodarowania dla rejonu dworca PKP;
- projektu *Planu Mobilności Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2017–2025*;
- projektu koncepcyjnego oraz projektu budowlano-wykonawczego skweru przy ul. Jagiełły w Lublinie;
- uzupełnienia *Programu Rewitalizacji dla Lublina na lata 2017–2023*;
- zmiany uchwały nr 196/XIII/2011 Rady Miasta Lublin z dnia 8 września 2011 r. w sprawie określenia organizacji i trybu działania Rady Działalności Pożytku Publicznego Miasta Lublin oraz trybu powoływania jej członków;
- projektu uchwały Rady Miasta Lublin w sprawie wprowadzenia Regulaminu korzystania z placu Litewskiego w Lublinie;
- projektu zagospodarowania górnego odcinka doliny rzeki Czechówki;
- zagospodarowania rejonu dworca metropolitalnego.

W 2018 r. kontynuowano proces konsultacyjny przeprowadzając tym samym 16 procedur konsultacji społecznych. Sprawy, w których odbyły się konsultacje z mieszkańcami dotyczyły następujących zagadnień:

- wysokości opłat obowiązujących na cmentarzach komunalnych w Lublinie;
- projektu uchwały w sprawie opłat za korzystanie z szaletów miejskich położonych na terenie gminy Lublin;
- statutów dzielnic Miasta Lublin;
- *Planu Adaptacji do Zmian Klimatu Miasta Lublin do roku 2030, wraz z prognozą oddziaływania na środowisko;*
- Regulaminu Budżetu Obywatelskiego;
- *Programu ochrony środowiska przed hałasem;*
- *Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Miasta Lublin na lata 2018–2022;*
- Regulaminu dostarczania wody i odprowadzania ścieków na terenie Gminy Lublin;
- Projektu *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Lublin;*
- Budżetu Obywatelski 2019;
- wdrożenia małych aktywności inwestycyjnych mających na celu poprawę jakości wybranych przestrzeni publicznych w obszarze ul. Lubartowskiej i dawnego Podzamcza w ramach projektu „Rewitalizacja obszaru ul. Lubartowskiej i dawnego Podzamcza w Lublinie poprzez ożywienie gospodarcze obszaru za pomocą zintegrowanej poprawy zarządzania zasobem komunalnym, działań społecznych i poprawy stanu zabudowy zabytkowej – uzupełnienie Programu Rewitalizacji Lublina dla wskazanego obszaru”;
- zmiany statutów Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Łopacińskiego oraz Zespołu Pieśni i Tańca „Lublin” im. Kaniorowej;
- lokalizacji projektów w ramach Zielonego Budżetu 2018 w okolicy ul. Kunickiego;
- Regulaminu dostarczania wody i odprowadzania ścieków na terenie Gminy Lublin;
- Projektu *Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii dla Miasta Lublin.*

Działania partycypacyjne realizowane przez samorząd Lublina zostały docenione przez gremia opiniotwórcze. Po uzyskaniu w 2014 r. Certyfikatu Systemu Zarządzania Partycypacyjnego przyznanego Lublinowi przez spółkę TÜV Rheinland Polska, kolejnym potwierdzeniem dokonań w dziedzinie partycypacyjnego zarządzania miastem było nominowanie Lublina do **Europejskiej Nagrody Sektora Publicznego 2015** w konkursie organizowanym przez Europejski Instytut Administracji Publicznej w partnerstwie z Komisją Europejską. Lublin znalazł się wśród trzech miast nominowanych do tej nagrody w kategorii projektów lokalnych za działania z zakresu partycypacji społecznej „Twoje miasto, ty decydujesz”. Aplikację miasta wybrano spośród 266 projektów zgłoszonych przez samorządy z całej Europy. Certyfikat nominacji odebrał Sekretarz Miasta Lublin podczas gali w Maastricht. Warto dodać, że w 2015 r. Lublin był jedynym miastem z Polski, którego projekty przeszły pozytywnie weryfikację i otrzy-

mały wyróżnienia⁶⁵. Program partycypacji społecznej Miasta Lublin „Twoje miasto, Ty decydujesz” został także doceniony przez ekspertów i zaprezentowany podczas **9. Europejskiej Konferencji Jakości 2017**, która odbyła się w dniach 15–16 maja 2017 r. na Malcie.

Istnienie wielu mechanizmów uzgadniania potrzeb mieszkańców Lublina w procesie zarządzania miastem stanowi mocną stronę Lublina. Niewątpliwie najważniejszym rozwiązaniem realizującym partycypacyjny model zarządzania jest Budżet Obywatelski. W latach 2016–2018 wielkość tego budżetu wynosiła rok rocznie 15 mln zł. Przejawem dużego zaangażowania mieszkańców jest również duża i wciąż rosnąca liczba organizacji pozarządowych wspieranych w wieloraki sposób przez Urząd Miasta. W latach 2016–2018 przy Prezydencie Miasta Lublin działało 20 zespołów doradczych, w tym Rada Działalności Pożytku Publicznego zrzeszająca przedstawicieli sektora non-profit. Realny wpływ mieszkańców na działania służb miejskich stwarza procedura konsultacji społecznych, a także wiele innych procedur i narzędzi, w tym Skrzynka Dialogu czy portal naprawmyto.pl. Budowa partycypacyjnego modelu zarządzania miastem znalazła uznanie w oczach międzynarodowych ekspertów. Ponadto, program partycypacji społecznej miasta Lublin „Twoje miasto, Ty decydujesz” został doceniony przez ekspertów i zaprezentowany podczas **9. Europejskiej Konferencji Jakości 2017 na Malcie**.

Analizując zapisy *Strategii Lublin 2020* można stwierdzić, że wyzwaniem na najbliższe lata jest ponowne zaangażowanie mieszkańców w budżet partycypacyjny i przygotowanie kolejnych propozycji stwarzających szansę na udział obywateli w decydowaniu o swoim mieście. Wypracowany przez lata kapitał społeczny jest cennym zasobem Lublina, którego zagospodarowanie stanowi ważny czynnik rozwoju przyjaznej i skutecznej polityki miejskiej.

Do istotnych działań partycypacyjnych realizowanych w latach 2016–2017 były również Pozarządowe Śniadania Czwartkowe, które zrealizowano w liczbie 25 spotkań. Organizowane były w celu poprawy komunikacji między miastem a organizacjami pozarządowymi oraz rozwiązywania problemów, z którymi mierzyły się lokalne NGOsy. Inne spotkania mające charakter partycypacyjny to Dialog o Przyszłości Lublina organizowany przez Wydział Strategii i Obsługi Inwestorów w ramach Foresightu Lublin 2050 przy współpracy z Pracownią Miejską, w którym to mieszkańcy mieli możliwość zgłoszenia swoich własnych opinii co do wizji miasta w 2050 r.

⁶⁵ Warto dodać, że oprócz nominacji w dziedzinie partycypacji Lublin otrzymał także Certyfikat Dobrych Praktyk za działania w ramach programu *Rodzina Trzy Plus*.

C. Przedsiębiorczość

Naturalnym sposobem poprawy zamożności mieszkańców jest działalność gospodarcza. Jej celem nie jest skokowe osiągnięcie bogactwa, ale dążenie do dobrej sytuacji materialnej mającej stabilny i wzrostowy charakter, budującej nadzieję na przyszłość oraz poszerzanie kręgu silnej klasy średniej, której indywidualna zamożność przełoży się na bogactwo miasta. Lublin ma dobry punkt startu do wzrostu przedsiębiorczości – dysponuje zasobami poszukiwanej wiedzy, które wyznaczają główne kierunki rozwoju lubelskiej gospodarki: technologie informatyczne, nowoczesne usługi, branża motoryzacyjna, biotechnologia i farmacja oraz przetwórstwo żywności.

Przedsiębiorczość to obszar rozwojowy poruszający kwestie zarówno atrakcyjności Lublina dla inwestorów, jak i pobudzania aktywności gospodarczej mieszkańców, co w efekcie ma przyczynić się do dywersyfikacji i uelastycznienia gospodarki miasta. Obszar ten budowany jest przez cztery cele: rozwój sektora przemysłu, rozwój sektora usług, kulturę przedsiębiorczości oraz wspieranie przemysłów kreatywnych. Odpowiednio dobrany zestaw wskaźników ilościowych i opisowych umożliwi monitorowanie realizacji każdego z tych celów.

C.1. Rozwój sektora przemysłu

Przemysł to sektor wywierający znaczący wpływ na całokształt gospodarki. Przedsiębiorstwa przemysłowe są zarówno producentem dóbr inwestycyjnych dla pozostałych działów gospodarki (dostarczając maszyny i urządzenia dla rolnictwa, budownictwa, transportu, czy zaopatrując działy nieprodukcyjne), jak i producentem coraz większej gamy dóbr konsumpcyjnych, służących zaspokajaniu potrzeb ludności, a tym samym poprawianiu warunków bytowych. Ponadto rozwój sektora przemysłu pozytywnie wpływa na wymianę handlową – nie tylko ją intensyfikuje, lecz również oddziałuje na jej strukturę, przynosząc wymierne korzyści gospodarcze.

Oceniając postępy w zakresie rozwoju sektora przemysłu posłużono się wskaźnikami ilościowymi i opisowymi. Najpierw przeanalizowano stan koniunktury w przemyśle oraz wartości wskaźników odnoszących się do całego sektora: inwestycji, środków trwałych brutto, produkcji sprzedanej i liczby pracujących. Uzupełnieniem statystyk GUS są dane pochodzące z monitoringu zatrudnienia w branżach priorytetowych, realizowanego przez Urząd Miasta. W dalszej części rozdziału dokonano przeglądu działań realizowanych w zakresie promocji gospodarczej oraz obsługi inwestorów, wraz z analizą zapytań zgłaszanych do Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin. Tworzeniu warunków do inwestycji przemysłowych sprzyja również rozwój Specjalnej Strefy Ekonomicznej, której efekty zaprezentowano w dalszej części rozdziału.

Doświadczenia historyczne pokazują, że opieranie rozwoju gospodarczego na jednej branży może – w sytuacji wahań koniunktury lub przeobrażeń strukturalnych – prowadzić do niestabilności, a nawet zapaści lokalnej gospodarki. Z drugiej strony, każde miasto posiada określone zasoby, które nie są jednakowo atrakcyjne dla wszystkich branż. Rozwój przemysłu Lublina powinien, więc być oparty na wielu sektorach, a ich wybór – podyktowany aktywami miasta: tradycją, kadrami, kooperantami, zapleczem rynkowym, firmami istniejącymi i odnoszącymi już sukcesy na rynku. Diagnoza mocnych stron i szans miasta pozwoliła na wskazanie branż, które mogą stanowić silny impuls rozwojowy dla Lublina. Spo-

śród branż przemysłowych są to: przemysł spożywczy, przemysł motoryzacyjny, sektor energii odnawialnej, biotechnologia oraz przemysł farmaceutyczny. Wybór kluczowych branż zgodnie ze strategią multispecjalizacji jest wyrazem realizmu przejawiającego się wyznaczaniem celów osiągalnych i bliskich lokalnej rzeczywistości, nie oznacza natomiast, że miasto nie zamierza sprzyjać rozwojowi innych branż przemysłu.

Wskaźnikiem koniunktury w przemyśle, który ukazuje zarówno obecną kondycję w sektorze, jak i pozwala przewidywać dynamikę rozwojową w najbliższym okresie, są **nakłady inwestycyjne**. W latach 2012–2015 miał miejsce stopniowy wzrost wydatków na inwestycje. W 2016 r. nastąpiło wyhamowanie tego trendu, nakłady inwestycyjne osiągnęły w tym roku poziom 763,2 mln zł, co stanowiło wartość niższą o 13,0% w porównaniu z rokiem poprzedzającym. W 2017 r. również zauważalny był spadek nakładów inwestycyjnych. Wydatki na inwestycje stanowiły wtedy 691,5 mln zł i była to kwota niższa o 9,4% niż w roku poprzednim. Dopiero w 2018 r. wielkość nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw sektora przemysłu i budownictwa w Lublinie wzrosła, osiągając kwotę 778,0 mln zł (+12,5%).

Warto prześledzić w tym miejscu także zmianę wartości kolejnego wskaźnika uwzględnionego w analizie, jakim jest **wartość brutto środków trwałych**. Otóż w latach 2016–2018 miał miejsce stały wzrost jego wolumenu. W 2016 r. był on wyższy o 0,9% względem 2015 r., co w sumie dało wartość 8 419,4 mln zł. W 2017 r. było to już 9 281,4 mln zł (+10,2% względem 2016 r.), zaś w 2018 r. wartość brutto środków trwałych wyniosła 10 222,2 mln zł i był to wzrost rok do roku o kolejne 10,1% (por. tabela 76).

Tabela 76. Nakłady inwestycyjne oraz wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach z sektora przemysłu z budownictwem w Lublinie (mln zł)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Nakłady inwestycyjne	472,8	555,2	641,8	877,3	763,2	691,5	778,0
Wartość brutto środków trwałych	8 570,0	7 603,6	7 657,3	8 338,1	8 419,4	9 281,4	10 222,2

Uwagi: dane wyrażone w cenach bieżących; dotyczą podmiotów o liczbie pracujących powyżej 9 osób.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Wartość **produkcji sprzedanej przemysłu** ogółem w cenach bieżących w Lublinie w 2016 r. wyniosła 11 192,1 mln zł i była wyższa o 2,6% niż w rok wcześniej. W przeliczeniu na 1 mieszkańca wskaźnik ten zwiększył się wówczas o 2,8% i wyniósł 32 846 zł. W 2017 r. wartość pierwszego z analizowanych parametrów wyniosła 11 702,6 mln zł i była wyższa o 4,6% niż w 2016 r. W przypadku drugiego, także miał miejsce wzrost tym razem o 4,7% i osiągnął wartość 34 396 zł. W ostatnim analizowanym roku wartość produkcji sprzedanej przemysłu w Lublinie wyniosła 12 819,5 mln zł, co stanowiło wzrost aż o 14,5% wyższą rok do roku. Wskaźnik wartości produkcji w przeliczeniu na 1 mieszkańca zwiększył się w tym czasie o 14,9% i wyniósł 37 725 zł (por. tabela 77).

Tabela 77. Produkcja sprzedana przemysłu ogółem i w przeliczeniu na 1 mieszkańca

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Produkcja sprzedana przemysłu ogółem w cenach bieżących (mln zł)	9 019,0	9 644,9	9 585,0	10 912,3	11 192,1	11 702,6	12 819,5
Produkcja sprzedana przemysłu na 1 mieszkańca w cenach bieżących (zł)	25 908	27 796	27 933	31 966	32 846	34 396	37 725

Uwagi: dane dotyczą podmiotów o liczbie pracujących powyżej 9 osób w przemyśle (sekcje B-E).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Liczba pracujących w przemyśle z budownictwem w 2016 r. w porównaniu do 2015 r., zwiększyła się o 340 osób (+1,5% w stosunku do roku poprzedzającego) i wyniosła 22 617 osób. W podziale uwzględniającym płeć, liczba pracujących mężczyzn wyniosła 16 692 osób, natomiast kobiet 5 925. W kolejnym roku liczba pracujących ogółem zwiększyła się o 1 478 osób (+6,5% niż rok wcześniej) i wyniosła w sumie 24 095 osób. Przechodząc do szczegółów w podziale uwzględniającym płeć, liczba pracujących mężczyzn zwiększyła się o 1 027 osób, łącznie osiągając wartość równą 17 719, zaś liczba kobiet wzrosła o 451 osób – łącznie 6 376. W ostatnim analizowanym roku liczba pracujących w przemyśle z budownictwem zwiększyła się jedynie o 0,6% względem roku poprzedzającego i wyniosła 24 237 osób. W 2018 r. zmniejszyła się liczba pracujących mężczyzn o 136, natomiast przybyło 278 pracujących kobiet (por. tabela 78).

Tabela 78. Pracujący w sektorze przemysłu z budownictwem (stan na koniec roku)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ogółem, w tym:	23 342	22 804	22 391	22 277	22 617	24 095	24 237
mężczyźni	17 260	16 917	16 646	16 518	16 692	17 719	17 583
kobiety	6 082	5 887	5 745	5 759	5 925	6 376	6 654

Uwagi: bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Oceniając te dane należy pamiętać o nie uwzględnieniu tu osób pracujących w mikroprzedsiębiorstwach, jak i zatrudnionych w innych formach niż umowa o pracę. Pełną ocenę tendencji rozwojowych w przemyśle umożliwia analiza danych o liczbie pracujących w poszczególnych sekcjach przemysłu, zaprezentowana w tabeli 79. Okazuje się, że analizowanym przedziale czasowym, tj w latach 2016–2018 zwiększenie zatrudnienia w przemyśle z budownictwem wynika w głównej mierze z przyrostu liczby pracujących w przetwórstwie przemysłowym (sekcja C 2016/2018 wzrost o 13%). W pozostałych branżach obserwujemy wahania, przy czym 2017 r. wyróżnia się na tle innych, jako moment dobrej koniunktury na rynku pracy w Lublinie.

Tabela 79. Liczba pracujących w wybranych sekcjach PKD 2007 (stan na koniec roku)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Sekcja B (Górnictwo i wydobywanie)	-1	-1	43	39	84	43
Sekcja C (Przetwórstwo przemysłowe)	11 906	12 265	12 989	13 436	14 013	15 219
Sekcja D (Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę)	2 263	2 138	2 037	2 018	2 043	1 922
Sekcja E (Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz rekultywacja)	-1	1 444	1 419	1 405	1 559	1 371
Sekcja F (Budownictwo)	7 136	6 510	5 789	5 719	6 396	5 682

Uwagi: bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

¹ – tajemnica statystyczna.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Lublinie.

Dodatkowym źródłem informacji o tendencjach rozwojowych w przemyśle mogą być dane Urzędu Miasta, który monitoruje **zatrudnienie w niektórych branżach przemysłu w Lublinie**. Anali-

zowane są zarówno branże priorytetowe: spożywcza, motoryzacyjna, farmaceutyczna z biotechnologiczną⁶⁶, jak również inne: metalowa, maszynowa i elektromaszynowa, budowlana, meblarska, poligraficzna i chemiczna. Monitoring zatrudnienia obejmuje przede wszystkim średnie i duże przedsiębiorstwa, pozwalając na rozpoznanie tendencji rozwojowych. Wybrane informacje zostały przedstawione w tabeli 80.

Wzrastająca liczba przedsiębiorstw nie przekłada się wprost na liczebność pracowników. Wzrost liczby zatrudnionych w całym badanym okresie, tj. w latach 2016–2018 widoczny jest jedynie w przemyśle spożywczym (+4,0%). W pozostałych branżach tj. w przemyśle motoryzacyjnym oraz farmaceutycznym i biotechnologicznym na przestrzeni trzech analizowanych lat odnotowano spadek zatrudnienia, w pierwszym przypadku o 3,6%, w drugim zaś o 4,6%.

Tabela 80. Wybrane informacje z monitoringu zatrudnienia prowadzonego przez Urząd Miasta Lublin (stan na koniec roku)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba przedsiębiorstw przemysłowych w bazie	53	58	67	67	53	57	57
Zatrudnienie w przedsiębiorstwach przemysłowych, w tym:	8 155	8 481	9 307	9 898	10 965	11 639	11 709
<i>przemysł spożywczy</i>	3 005	3 086	3 065	3 065	3 262	3 349	3 393
<i>przemysł motoryzacyjny</i>	973	1 206	1 417	1 417	1 711	1 726	1 649
<i>przemysł farmaceutyczny i biotechnologiczny</i>	1 543	1 565	1 568	1 568	2 249	2 094	2 144

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Prowadzenie przez miasto skutecznej polityki rozwoju wymaga podejmowania aktywnych działań w zakresie **promocji gospodarczej miasta**. Niektóre inicjatywy Urzędu Miasta były dedykowane określonym sektorom i branżom, oddziaływanie innych miało charakter wielosektorowy. W tej części raportu przedstawione zostaną działania ukierunkowane na rozwój przemysłu oraz te, których efekty oddziałują jednocześnie na wiele branż i sektorów. Do najważniejszych działań promocyjnych podejmowanych w latach 2016–2018 można zaliczyć:

- Wsparcie i promocję lokalnej przedsiębiorczości za pomocą Konkursu o Nagrodę Gospodarczą Prezydenta Miasta Lublin. Konkurs jest sposobem uhonorowania przez władze miasta najlepszych, najbardziej innowacyjnych i odpowiedzialnych społecznie przedsiębiorstw. Laureaci mają prawo do posługiwania się w działaniach promocyjnych tytułem „Laureat Nagrody Gospodarczej Prezydenta Miasta Lublin”. Laureatem konkursu w 2016 r. w kategorii „Duże Firmy – Lokomotywy Gospodarcze Miasta” została Grupa Orange Polska, natomiast w kategorii „Obecność na Rynku Globalnym” Mastermedia Cioczek i Wójciak. Nagrodę specjalną otrzymał zaś Lubelski Klub Biznesu. W omawianym 2016 r. wyróżnieni zostali: Sii Sp. z o.o. (kategoria „Duże Firmy – Lokomotywy Gospodarcze Miasta”), eLeader sp. z o.o., Aliplast Sp. z o.o. (kategoria „Obecność Na Rynku Globalnym”), Medi Sept Sp. z o.o., GT85 Polska Sp. z o.o. (kategoria „Innowacyjność”) oraz Woodinspector, Infinium 3D Sp. z o.o. (kategoria „Młode Firmy”). W 2017 r. w kategorii „Duże Firmy – Lokomotywy Gospodarcze Miasta” laureatem została PERŁA – Browary Lubelskie S.A. zaś w kategorii „Obecność na

⁶⁶ W bazie Urzędu Miasta Lublin nie znajdowała się żadna firma z branży odnawialnych źródeł energii.

Rynku Globalnym” firma Modern – Expo Spółka Akcyjna. Nagroda specjalna w 2017 r. trafiła do LUBELLA Sp. z o.o. Sp. k. Wyróżnienia przypadły firmom takim jak Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski Spółka Akcyjna, Sii Sp. z o.o. (kategoria „Duże Firmy – Lokomotywy Gospodarcze Miasta”), Aliplast Sp. z o.o. (kategoria „Obecność Na Rynku Globalnym”), Instytut Genetyki i Immunologii „GENIM” Sp. z o.o., GT85 Polska (kategoria „Innowacyjność”) oraz C2C Sp. z o.o., KS engineering technology Sp. z o.o. (kategoria „Młode Firmy”). W 2018 r. laureatem w kategorii „Duże Firmy – Lokomotywy Gospodarcze Miasta” zostały Polskie Zakłady Zbożowe Lubella GMW Sp. z o.o., natomiast w kategorii „Obecność na Rynku Globalnym” firma Paid Sp. z o.o. W tym też roku katalog głównych nagród powiększył się o dwie nowe kategorie. I tak, w kategorii „Innowacyjność” laureatem została firma GT85 Polska Sp. z o.o., natomiast w kategorii „Młode Firmy” EVOTEC Sp. z o.o. Nagroda specjalna trafiła do Grupy Żagiel. Wyróżnieniami obdarowane zostały firmy Fabryka Cukierków „Pszczółka” Sp. z o.o., POL-SKONE Sp. z o.o. (kategoria „Duże Firmy – Lokomotywy Gospodarcze Miasta”), Mastermedia Cioczek i Wójciak Sp. J., Spizarnia Sp. z o.o. (kategoria „Obecność Na Rynku Globalnym”), C2C Sp. z o.o., Medi-Sept Sp. z o.o. (kategoria „Innowacyjność”) oraz Klement Real Estate (kategoria „Młode Firmy”).

- Prowadzenie kampanii promocyjnych przy pomocy trzech głównych publikacji: *Lublin. Przewodnik dla inwestorów* (publikacja własna – wersja polska i angielska), *Lublin – przedsiębiorczość wpisana w DNA miasta* (publikacja przygotowana we współpracy z Harvard Business Review Polska, opracowanie w wersji polskiej), *Lublin – fDi supplement* (publikacja przygotowana we współpracy z magazynem The Financial Times, www.fdiintelligence.com, opracowanie w wersji angielskiej).
- Organizację lub współorganizację konferencji, sympozjów i spotkań tematycznych. W 2016 r. były to m.in. IV Konferencja Polskiego Kongresu Przedsiębiorczości, Polsko-Wschodnia Konferencja PUIG Lub-Invest, w 2017 r. Polsko-Wschodnia Konferencja PUIG LUB-INVEST, 10-lecie Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Mielec Podstrefa Lublin, a w 2018 r. cykl seminariów dla lubelskich przedsiębiorców, III edycja Polsko-Wschodniej Konferencji PUIG Lub-Invest oraz V Europejski Kongres Jakości.
- Promocję gospodarczą Miasta Lublin w mediach ogólnokrajowych, w tym specjalny dodatek do ogólnopolskiego wydania Rzeczpospolitej „Życie Lubelszczyzny” (2016, 2017), „PB+” dodatek poświęcony Lubelszczyźnie do ogólnopolskiego wydania Pulsu Biznesu (2016, 2017), dodatek do Rzeczpospolitej „Życie Regionów” (2018), projekt poświęcony współpracy Polski i Ukrainy realizowany przez portal natemat.pl (2018) oraz w mediach lokalnych, w tym Doroczny Raport Największych Firm – Setka Kuriera Lubelskiego (2016, 2017, 2018) oraz Złota Setka Dziennika Wschodniego (2016, 2017, 2018), promocja potencjału branży IT w magazynie „Lubelski Programista” (2016), Fly to Lublin – dodatek dystrybuowany na pokładach linii lotniczych kursujących z lotniska LUZ (2016), wydanie specjalne Tygodnika Nowy Tydzień pt. Biznes-Nauka-Innowacje 2016, Biznes Lubelski – dwumiesięcznik wychodzący wraz z Gazetą Wyborczą w Lublinie (2017, 2018). A także wygenerowane zostały liczne notatki, informacje prasowe oraz komentarze.

- Konferencje prasowe wspierające liczne projekty i inicjatywy partnerskie Lublina.
- Działania promocyjne polegające na przeprowadzeniu kampanii wizerunkowej „Pracuję w Lublinie”, która miała przybliżyć sektor lubelskiego przemysłu i pokazać możliwości zatrudnienia w lubelskich firmach, których szybki rozwój w ostatnich latach związany był z wprowadzeniem innowacyjnych produktów, budową nowoczesnych zakładów i ekspansją na międzynarodowe rynki⁶⁷.

Działania promocyjne zyskały swój nowy wymiar w globalnej sieci. W 2016 r. utworzona została Platforma internetowa dla inwestorów www.invest-in-lublin.com, która powadzona jest w języku angielskim. Zamieszczane tam są publikacje z aktualnymi danymi o mieście dedykowane inwestorom, informacje o bieżących wydarzeniach, dokumenty i ciekawostki biznesowe. Od 2018 r. działa Platforma dla polskich przedsiębiorców www.gospordaczy.lublin.eu. Zamieszczane na niej informacje pomagają inwestorom w rozeznaniu lubelskiego rynku oraz możliwości kontaktu zarówno z przedsiębiorcami, jak i reprezentantami Urzędu Miasta Lublin. W 2018 r. powstała także strona internetowa www.praca.lublin.eu, dzięki której odwiedzający miał możliwość znalezienia informacji na temat prowadzonych procesów rekrutacyjnych przez firmy i instytucje działające na terenie miasta Lublin.

Istotnym elementem systemu wspierającego inwestycje i rozwój nie tylko sektora przemysłu, jest **obsługa inwestorów w Urzędzie Miasta**. Zgodnie z koncepcją *one-stop-shop*, Wydział Strategii i Obsługi Inwestorów⁶⁸ oferował kompleksową obsługę całego procesu inwestycyjnego w jednym miejscu. Każde zapytanie było przekazywane do osoby odpowiedzialnej za obsługę danej branży, który w ciągu 24 godzin potwierdza przyjęcie zgłoszenia, odpowiada na podstawowe pytania i przedstawia siebie, jako osobę do dalszego kontaktu. Kolejne działania są ściśle uzależnione od treści zapytań inwestorów i mogą obejmować m.in.: przedstawienie podstawowych informacji inwestycyjnych, przygotowanie spersonalizowanej oferty inwestycyjnej, przygotowanie informacji zawierającej specjalistyczne informacje o uwarunkowaniach inwestycyjnych w mieście (np. zasoby ludzkie, system sieci technicznych, powierzchnie biurowe, granty unijne i rządowe, programy miejskie itp.), czy przygotowanie wizyty studyjnej, obejmującej prezentację miasta i spotkania z władzami miasta, przedstawicielami uczelni, deweloperów. Informacje o liczbie zapytań wpływających do Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta przedstawiono w tabeli 81.

W 2016 r. inwestorzy bądź podmioty reprezentujące inwestorów skierowały do Urzędu Miasta Lublin w sumie 146 zapytań (w porównaniu z 2015 r. liczba zapytań była mniejsza o 2,7%) z takich branż, jak: maszynowa, motoryzacyjna, poligraficzna, chemiczna, metalowa, BPO/SSC/IT, biotechnologia, farmacja, logistyka, B+R i hotelowa. W 2017 r. pracownicy Referatu ds. obsługi inwestorów Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów obsłużyli łącznie 96 zapytań inwestycyjnych (o 43,2% mniej niż rok wcześniej) pochodzących od przedsiębiorców z tych samych branż co rok wcześniej. W 2018 r. inwestorzy bądź podmioty reprezentujące inwestorów skierowały do urzędu 76 zapytań (rok do roku spadek

⁶⁷ Więcej zob. strona internetowa UrzeduMiastaLublin.

⁶⁸ Od 2019 r. Wydział Strategii i Obsługi Inwestorów funkcjonuje w strukturze organizacyjnej Urzędu Miasta Lublin jako Wydział Strategii i Przedsiębiorczości oraz Biuro Obsługi Inwestorów.

o 26,3%). W sumie na przestrzeni trzech opisywanych lat, liczba zapytań skierowanych do Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów zmniejszyła się o 48%.

Tabela 81. Liczba zapytań wpływających do Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ogółem, w tym:	73	86	150	146	96	76
<i>podmioty z sektora przemysłu (z budownictwem)</i>	31	33	52	51	62	51

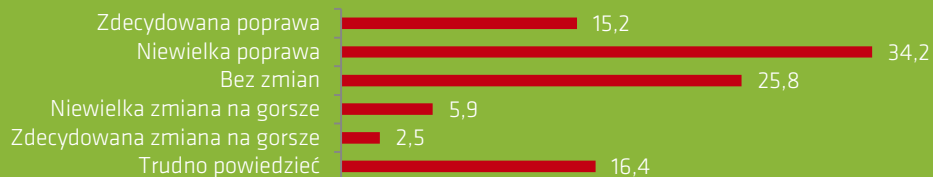
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

Ramka 12. Czego potrzebuje Lublin? Rynek pracy w Lublinie

W marcu i kwietniu 2018 r. przeprowadzono badania mieszkańców Lublina, którego celem było poznanie opinii mieszkańców Lublina o jakości życia w naszym mieście oraz określenie ich potrzeb i oczekiwań w zakresie rozwoju miasta. Badanie było realizowane w Biurach Obsługi Mieszkańców na próbie 1 101 mieszkańców Lublina. W badaniach wykorzystano kwotowy dobór próby oparty na płci, statusu na rynku pracy i dzielnicy zamieszkania⁶⁹.

W badaniu respondenci wypowiadali się na temat, w którym kierunku poszedł Lublin pod względem przyciągania firm. Ich odpowiedzi na pytanie: *Czy w ciągu ostatnich 3 lat nastąpiła zmiana w zakresie przyciągania inwestorów i tworzenia miejsc pracy?* prezentuje wykres 18. Odsetek mieszkańców, którzy określili zdecydowaną poprawę wyniósł 15,2%. Dla 34,2% respondentów obszar ten osiągnął niewielką poprawę, natomiast 25,8% osób wykazało brak zmian.

Wykres 18. Inwestorzy w Lublinie – *Czy w ciągu ostatnich 3 lat nastąpiła zmiana w zakresie przyciągania inwestorów i tworzenia miejsc pracy?*

Mieszkańcy wyrazili również opinię na temat możliwości znalezienia pracy w Lublinie oraz wysokości dochodów. Ich odpowiedzi na pytanie: *Jak Pan(i) ocenia Lublin biorąc pod uwagę możliwość znalezienia pracy?* prezentuje wykres 19. Dla 40,5% mieszkańców możliwość znalezienia pracy w Lublinie jest stosunkowo łatwa, zaś dla 45,5% stosunkowo trudne. Natomiast wysokość dochodów z pracy w Lublinie oceniana jest raczej negatywnie (44,9%).

Wykres 19. Rynek pracy w Lublinie – *Jak Pan(i) ocenia Lublin biorąc pod uwagę...?*

Źródło: opracowanie własne.

⁶⁹ Szczegółowe informacje o metodologii badania oraz wyniki zawiera raport zamieszczony na stronie strategia.lublin.eu w zakładce Badania społeczne => Czego potrzebuje Lublin?

Jednym z rozwiązań sprzyjających realizacji inwestycji przemysłowych jest **Specjalna Strefa Ekonomiczna Euro-Park Mielec Podstrefa Lublin**. Głównym celem jej utworzenia w 2007 r. było przyspieszenie rozwoju gospodarczego Lublina, zmniejszenie bezrobocia, a także zwiększenie konkurencyjności przedsiębiorstw otwartych na innowacje. Przedsiębiorstwa realizujące inwestycje w Podstrefie Lublin mogą osiągnąć wymierne korzyści gospodarcze, które zaprezentowano w ramce 13.

Na koniec 2018 r. (ostatni rok objęty monitoringiem w niniejszym opracowaniu) na Podstrefę Lublin składało się 128 ha powierzchni w całości pokrytej Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego, w który wpisana jest aktywność gospodarcza. Natomiast w całym analizowanym szeregu czasowym (2016–2018) liczba członków SSE Podstrefy Lublin powiększyła się ponad dwukrotnie w stosunku do 2012 r. W ostatnich latach w SSE Podstrefie Lublin pojawiały się kolejne nowe przedsiębiorstwa, które były reprezentantami różnych branż.

Przechodząc do szczegółów, według stanu na koniec 2016 r. na terenie Podstrefy Lublin SSE Euro-Park Mielec działalność prowadziło 55 przedsiębiorstw, z których 39 korzystało z pomocy publicznej w związku z posiadaniem aktywnego zezwolenia⁷⁰. Deklarowane inwestycje (skumulowane) wyniosły 951 512 330 zł, przy czym inwestycje już zrealizowane stanowiły 74,6% tej kwoty. W ulokowanych w strefie przedsiębiorstwach łącznie istniało 3 510 miejsc pracy, z których 2 293 były to miejsca nowo utworzone. W kolejnym tj. 2017 r., na terenie Specjalnej Strefy Ekonomicznej działalność prowadziło już 65 przedsiębiorstw, z których 51 korzystało z pomocy publicznej w związku z posiadaniem aktywnego zezwolenia. W omawianym roku deklarowane inwestycje wyniosły 1 130 519 330 zł, z czego 73,3% tej kwoty stanowiły te już zrealizowane. W ulokowanych w strefie przedsiębiorstwach łącznie istniało 4 088 miejsc pracy, z których 2 940 to miejsca nowo utworzone. Natomiast w 2018 r. na terenie Podstrefy działalność prowadziło aż 70 przedsiębiorstw, z których 57 korzystało z pomocy publicznej. Deklarowane skumulowane inwestycje wyniosły 1 143 651 330 zł, przy czym inwestycje już zrealizowane stanowiły 62,9% tej kwoty. W ulokowanych w strefie przedsiębiorstwach łącznie istniało 4 390 miejsc pracy, z których 3 221 to miejsca nowo utworzone. Dane na temat funkcjonowania Podstrefy Lublin SSE Euro-Park Mielec zaprezentowano w tabeli 82.

⁷⁰ Zezwolenie wydane na podstawie Ustawy z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych, Dz.U.2017.1010 t.j. z późn. zm.

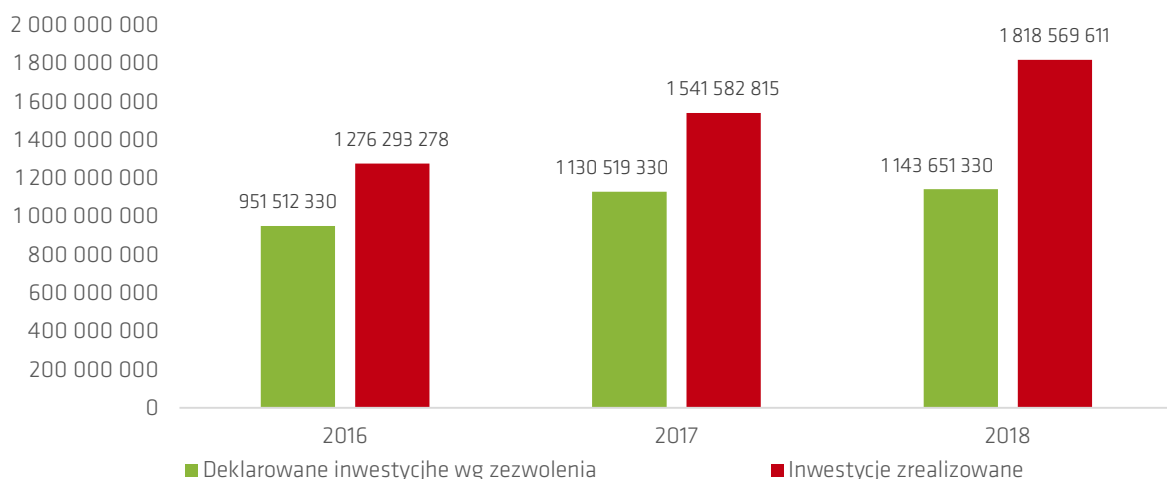
Tabela 82. Efekty działalności Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Mielec Podstrefy Lublin (dane na koniec roku)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba inwestorów na terenie SSE	19	24	28	40	55	65	70
Liczba działających przedsiębiorstw na koniec roku	10	10	15	22	39	51	57
Liczba obowiązujących zezwoleń	19	23	22	28	32	37	37
Liczba wydanych zezwoleń	4	7	5	7	6	6	3
Deklarowane inwestycje wg zezwolenia (skumulowane, w mln zł)	629,4	682,1	817,6	878,4	951,5	1 139,5	1 143,7
Inwestycje zrealizowane (skumulowane, w mln zł)	456,0	498,2	561,9	864,7	1 276,3	1 541,6	1 818,6
Deklarowane nowe miejsca pracy (skumulowane)	841	842	1 095	1 238	1 521	1 609	1 169
Nowe (utworzone) miejsca pracy (skumulowane)	567	684	1 048	1 449	2 293	2 940	3 221
Utrzymane miejsca pracy (skumulowane)	402	451	740	1 089	1 217	1 148	1 169
Łącznie miejsca pracy na terenie SSE (skumulowane)	969	1 135	1 788	2 538	3 510	4 088	4 390

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań kwartalnych z działalności SSE Euro-Park Mielec.

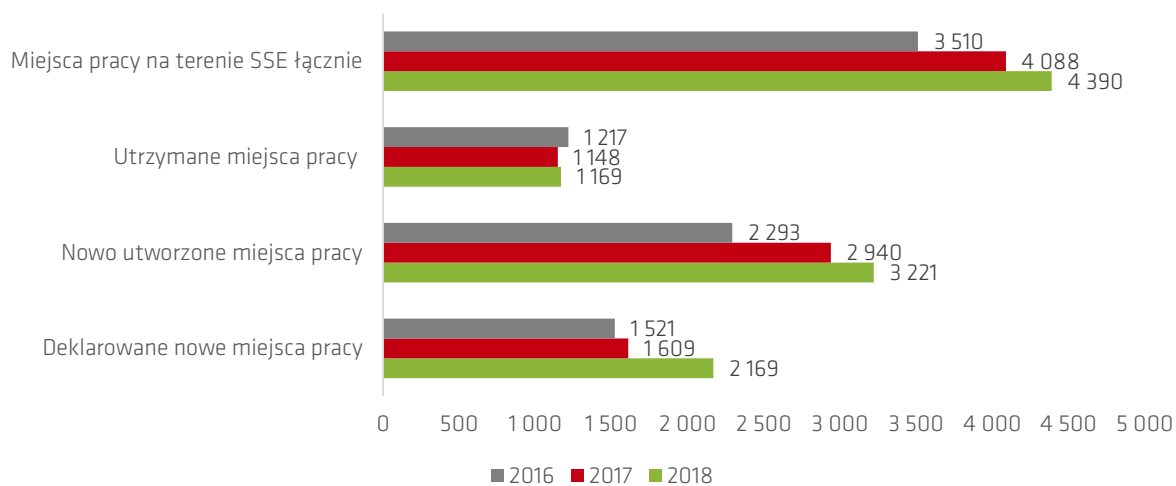
Na wykresach 20 i 21 zaprezentowano dane o wielkości inwestycji i liczbie miejsc pracy, które są kluczowymi miernikami efektów gospodarczych funkcjonowania Podstrefy Lublin. Z wykresu 20 wynika, że w badanym okresie rok rocznie wzrastają zarówno deklarowane, jak i zrealizowane inwestycje podmiotów gospodarczych funkcjonujących w SSE Podstrefie Lublin. W 2016 r. inwestycje deklarowane były wyższe o 8,3% niż rok wcześniej. W 2017 r. miał miejsce kolejny wzrost o 19,3%, natomiast w 2018 r. także nastąpił wzrost lecz jedynie o 0,4% względem roku poprzedzającego. Warto dodać, że wartość inwestycji każdego roku przekroczyła wartość inwestycji deklarowanych. Z kolei łączna ilość miejsc pracy w 2016 r. na terenie Podstrefy Lublin wzrosła aż o 38,3% w porównaniu do 2015 r. W kolejnym roku kalendarzowym wzrost wyniósł 16,5%, zaś w 2018 r. o nastąpił wzrost o kolejne 7,4%. Wskaźnik mówiący o liczbie nowo utworzonych miejsc pracy dowodzi dobrej koniunktury gospodarczej w mieście.

Wykres 20. Inwestycje skumulowane podmiotów działających w Podstrefie Lublin SSE Euro-Park Mielec

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań kwartalnych z działalności Podstrefy Lublin SSE Euro-Park Mielec.

Wykres 21. Miejsca pracy na terenie Podstrefy Lublin SSE Euro-Park Mielec

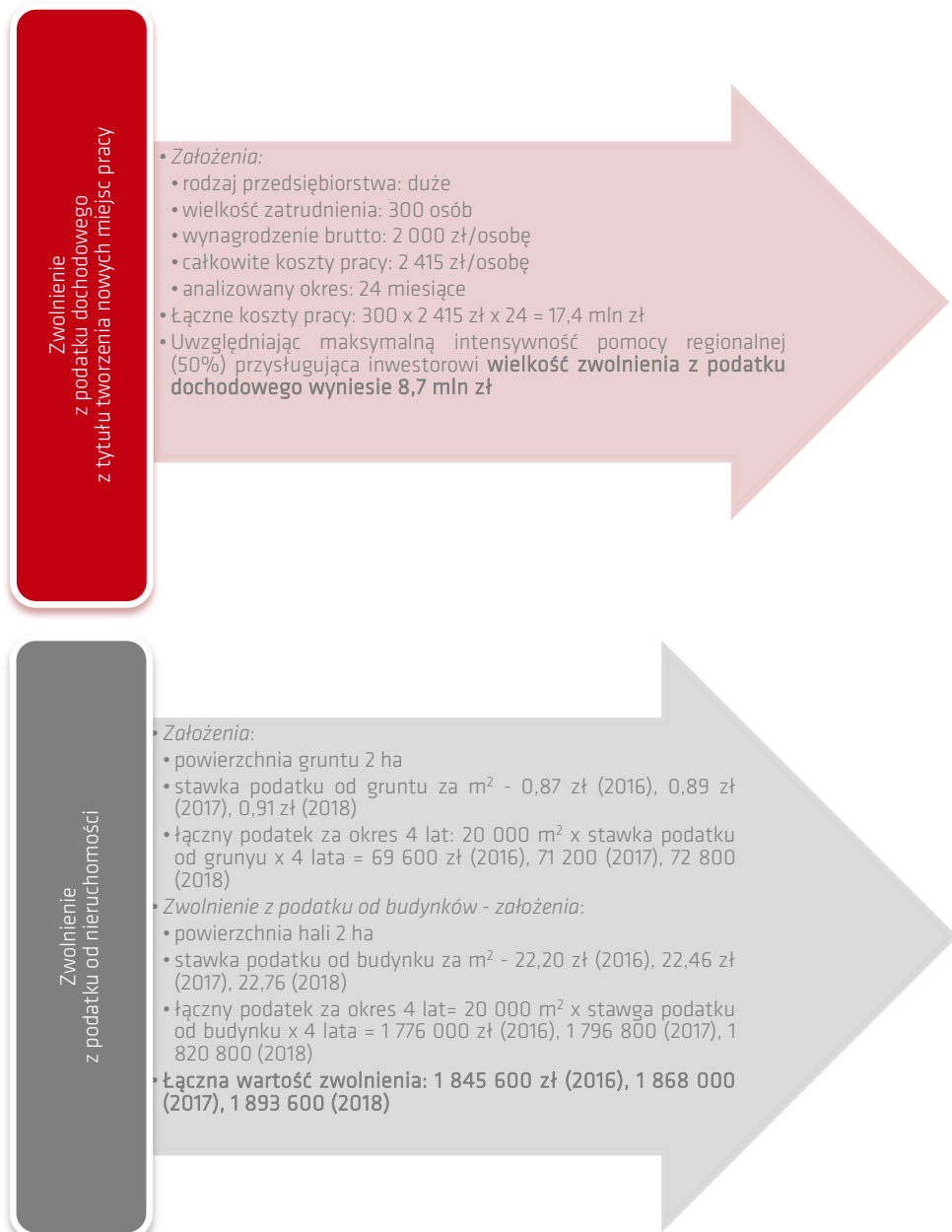

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań kwartalnych z działalności Podstrefy Lublin SSE Euro-Park Mielec.

Na podstawie otrzymanego Zezwolenia Ministra Gospodarki przedsiębiorcy podejmujący działalność na terenie SSE są uprawnieni do korzystania z pomocy publicznej, stanowiącej pomoc regionalną w postaci zwolnienia z podatku dochodowego od osób fizycznych i prawnych (PIT i CIT), udzielanej z tytułu poniesionych nakładów inwestycyjnych i tworzenia nowych miejsc pracy. Dla podmiotu zatrudniającego ponad 250 osób jest to zwolnienie w wysokości 50%, od 50 do 249 osób – 60%, a poniżej 50 osób – 70%. W ramach uzyskanego zezwolenia przedsiębiorcy przysługuje także prawo do zwolnienia z podatku od nieruchomości przez okres 3 lat. Uzyskanie zezwolenia na prowadzenie działalności gospodarczej na terenie SSE, wydawanego przez Agencję Rozwoju Przemysłu S.A. Oddział Mielec z upoważnienia Ministra Gospodarki, jest możliwe po spełnieniu następujących warunków:

- poniesienia nakładów inwestycyjnych w wysokości, co najmniej 100 000 euro,
- prowadzenia działalności nie krócej niż pięć lat od zakończenia inwestycji w przypadku dużych przedsiębiorstw, nie krócej niż trzy lata dla małych i średnich przedsiębiorstw,
- utrzymania nowo utworzonych miejsc pracy nie krócej niż pięć lat od zakończenia inwestycji w przypadku dużych przedsiębiorstw, nie krócej niż trzy lata dla małych i średnich przedsiębiorstw.

Rysunek 14. Przykładowe wyliczenia dotyczące zwolnień podatkowych w SSE w latach 2016–2018

Ramka 13.
Korzyści
z inwestowania
w SSE

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

W 2016 r. zezwolenie Ministra Gospodarki na prowadzenie działalności gospodarczej w SSE Podstrefie Lublin uzyskało 6 inwestorów:

- GT85 Sp. z o.o. – producent maszyn myjących dla przemysłu;
- CEGA Sp. z o.o. – producentów muf termokurczliwych;
- FAWAG S.A. – producentów wag, urządzeń ważących i wyposażenia do wag;
- PARYS Sp. z o.o. – producent chemii i kosmetyków dla przemysłu motoryzacyjnego;
- GORBI Sp. z o.o. – produkcja osłon okiennych i tarasowych;
- ABM Greiffenberger Polska Sp. z o.o. – centrum badawczo-rozwojowe opracowujące rozwiązania dla napędów pojazdów elektrycznych.

W 2017 r. SSE Podstrefa Lublin powiększyła się o 6 nowych inwestorów, czyli:

- BioMaxima S.A. – producent odczynników laboratoryjnych;
- Ledrin Sp. z o.o. – producent galanterii skórzanej;
- Aliplast Extrusion Sp. z o.o. – producent systemów aluminiowych;
- Protektor S.A. – producent i dystrybutor obuwia ochronnego, militarnego oraz specjalistycznego;
- Lubella Sp. z o.o. – producent makaronów, płatków śniadaniowych, zbożowych przekąsek, mąk i kasz;
- MW Lublin Sp. z o.o. – produkcja i sprzedaż felg stalowych.

Natomiast w 2018 r. zezwolenie Ministra Gospodarki na prowadzenie działalności gospodarczej w SSE Podstrefie Lublin uzyskało 3 inwestorów:

- Laboratoria Natury Sp. z o.o. – producent suplementów diety w oparciu o surowce i składniki naturalne,
- El-Press Sp. z o.o. – działalność związana z zadrukiem w technologii fleksograficznej i letterpress,
- MEDI-SEPT Sp. z o.o. – producent i dystrybutor profesjonalnych systemów utrzymania higieny.

W 2017 r. Podstrefa Lublin SSE Euro-Park Mielec obchodziła swój jubileusz 10-lecia. Z tej okazji wydano publikację zawierającą wszystkie informacje dotyczące jej powstania i efektywnego rozwoju na przestrzeni ostatnich 10 lat. Zorganizowano także konferencję „Podstrefa Lublin – 10 lat w dążeniu do innowacyjnej gospodarki miasta”, której celem było podjęcie dyskusji nad dalszą perspektywą funkcjonowania Specjalnych Stref Ekonomicznych, przyszłością czwartej rewolucji przemysłowej w Polsce i na świecie oraz zaprezentowanie historii sukcesu rozwoju lubelskiej strefy ekonomicznej.

Jednym z czynników zapewniających rozwój przedsiębiorstw, w tym szczególnie wzrost ich innowacyjności i zwiększenie eksportu, są **powiązania kooperacyjne**: zarówno w ramach sektora przedsiębiorstw, jak i z podmiotami w sferze nauki i administracji samorządowej. Narzędziem tworzenia i rozwoju tych powiązań są inicjatywy klastrowe. W latach 2016–2017 w Lublinie działało 18 klastrów. Dominują klastry przemysłowe, wśród których wymienić należy Lubelski Klaster Branży Spożywczej, Lubelski Cebularz, Lubelski Klaster Ekoenergetyczny, Lubelskie Drewno Regionalny Klaster w Lublinie, Wschodni Klaster Obróbki Metali, Lubelski Klaster Biotechnologiczny oraz Lubelski Klaster Zaawansowanych Technologii Lotniczych. W 2018 r. powstał nowy podmiot (dziewiętnasty) pod nazwą Klaster

Wyżyna Motoryzacyjna i Maszynowa. Więcej informacji na temat lubelskich klastrów znajduje się w części *C.3. Kultura przedsiębiorczości*.

O wysokiej atrakcyjności inwestycyjnej Lublina dla sektora przemysłu świadczą nagrody przyznane miastu Lublin. Można powiedzieć, że Lublin ma jedną z najlepszych strategii pozyskiwania inwestorów zagranicznych w Europie. W 2016 r. Miasto zajęło 3. miejsce w kategorii „Strategia pozyskiwania bezpośrednich inwestycji zagranicznych w małych miastach od 100 do 350 tys. mieszkańców” w prestiżowym rankingu „Europejskie miasta i regiony przyszłości” publikowanym corocznie przez należący do grupy Financial Times – fDi Magazine. W 2016 r. Lublin zajął również II miejsce w prestiżowym Rankingu Pisma Samorządu Terytorialnego „Wspólnota” podsumowującym wydatki inwestycyjne samorządów w latach 2013–2015 w kategorii miasta wojewódzkie. Przy opracowywaniu rankingu brano pod uwagę całość wydatków majątkowych miast, uznając że na powodzenie strategii rozwoju mają wpływ zarówno wydatki na infrastrukturę techniczną, jak i inwestycje w infrastrukturę związaną z usługami społecznymi. W 2017 r. ponownie miastu Lublin została przyznana 3. Nagroda w zestawieniu grupy Financial Times – fDi Magazine za skuteczne realizowanie strategii pozyskiwania inwestycji zagranicznych. Warto zaznaczyć, że zagraniczni inwestorzy, którzy pojawili się w Lublinie, to ABM Greiffenberger, Ball Packaging Europe, czy Convergys. Zainteresowanie ze strony kolejnych inwestorów stawia Lublin w gronie najbardziej atrakcyjnych polskich destynacji inwestycyjnych.

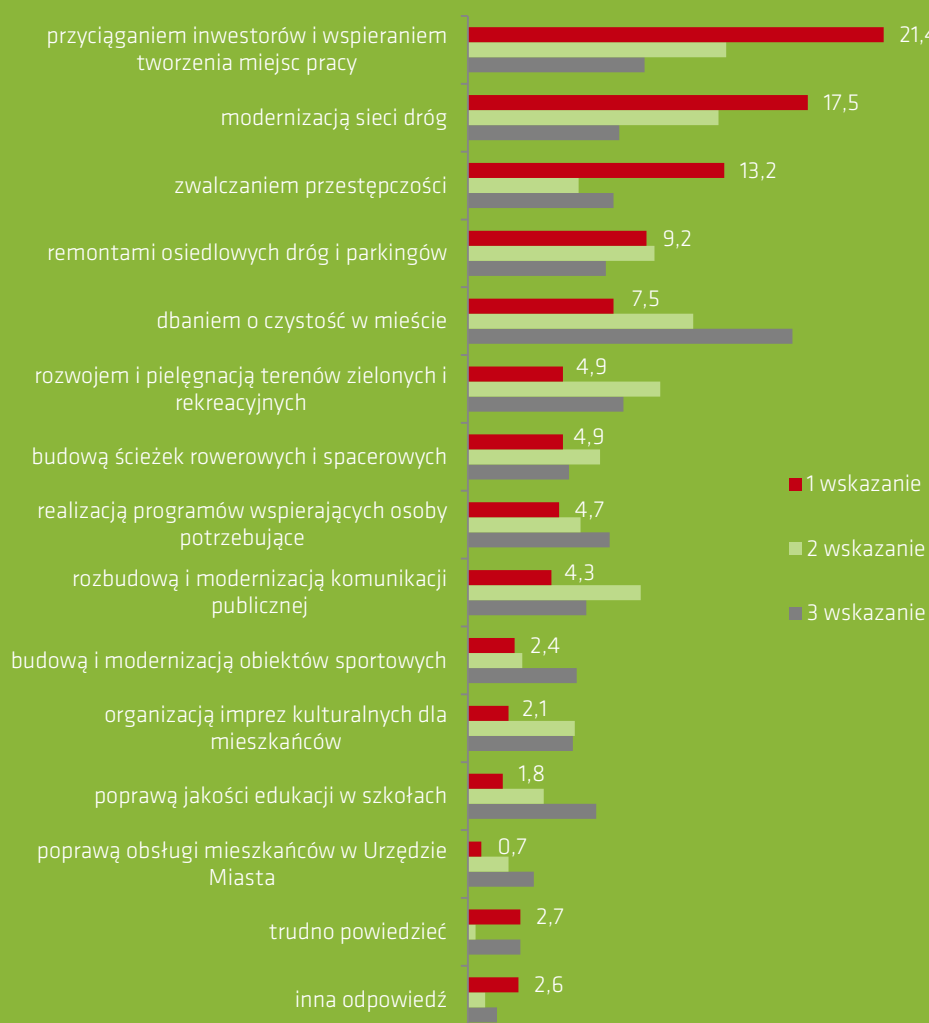
W dwóch pierwszych latach objętych niniejszym opracowaniem odbyły się posiedzenia Rady Gospodarczej przy Prezydencie Miasta Lublin, na których zaprezentowano i omawiano sprawy związane z bieżącymi i planowanymi inwestycjami infrastrukturalnymi na terenie miasta oraz przedstawiono koncepcję utworzenia, wspierania i promowania Lublina jako Centrum Elektromobilności (2016) oraz funkcjonowaniem i wspieraniem lubelskiego ekosystemu startupowego (2017). W 2018 r. Rada Gospodarcza przy Prezydencie Miasta Lublin zakończyła swoje działanie.

Ramka 14. Czego potrzebuje Lublin? Zarządzanie miastem

W marcu i kwietniu 2018 r. przeprowadzono badania mieszkańców Lublina, którego celem było poznanie opinii mieszkańców Lublina o jakości życia w naszym mieście oraz określenie ich potrzeb i oczekiwań w zakresie rozwoju miasta. Badanie było realizowane w Biurach Obsługi Mieszkańców na próbie 1 101 mieszkańców Lublina. W badaniach wykorzystano kwotowy dobór próby oparty na płci, statusu na rynku pracy i dzielnicy zamieszkania⁷¹.

W badaniu respondenci wypowiedzieli się na temat zarządzania miasta czyli kierunku, który powinny obrać władze miasta. Ich odpowiedzi na pytanie: *Czym przede wszystkim powinny się obecnie zająć władze Lublina?* prezentuje wykres 22. Mieszkańcy jako pierwszy wybór wskazali przede wszystkim kwestie związane z przyciąganiem inwestorów, i wspieraniem tworzenia miejsc prac (21,4%), modernizacją sieci dróg (17,5%), zwalczaniem przestępczości (13,2%).

Wykres 22. Zarządzanie miastem – Czym przede wszystkim powinny się obecnie zająć władze Lublina?

Źródło: opracowanie własne.

⁷¹ Szczegółowe informacje o metodologii badania oraz wyniki zawiera raport zamieszczony na stronie strategia.lublin.eu w zakładce Badania społeczne => Czego potrzebuje Lublin?

Kolejne lata realizacji *Strategii Lublin 2020* są przykładem utrzymywania się koniunktury w przemyśle. Pomimo spadku nakładów inwestycyjnych w 2017 r. stabilna wydaje się sytuacja na rynku pracy w Lublinie. Zatrudnienie w przedsiębiorstwach indeksowanych w bazie Urzędu Miasta zwiększyło się, natomiast w branżach priorytetowych przemysłu w Lublinie nie odnotowano zmian. Zarówno promocja gospodarcza miasta, jak i poziom obsługi inwestorów w Urzędzie Miasta Lublin przyczyniły się do poprawy wizerunku Lublina, jako atrakcyjnej destynacji inwestycyjnej. Rozwojowi dobrej sytuacji w przemyśle sprzyja także Podstrefa Lublin SSE Euro-Park Mielec, w której w trzech analizowanych latach 15 podmiotów uzyskało zezwolenie na działalność, a zatrudnienie zwiększyło się o 880 osób.

C.2. Rozwój sektora usług

Cechą gospodarek rozwiniętych jest duży udział usług w produkcie krajowym brutto. W gospodarce opartej na wiedzy szczególnego znaczenia nabiera tzw. sektor usług opartych na zaawansowanej wiedzy (*Knowledge-Intensive Services – KIS*). Rozwój sektora usług można uznać za drugi filar rozwoju gospodarczego Lublina. Sprzyja mu rozbudowana baza akademicka, dostarczająca wykwalifikowanych kadr wraz z możliwościami badawczymi i innowacyjnymi.

Ocena realizacji celu rozwoju sektora usług dokonana została przy użyciu wskaźników opisowych i ilościowych. O rozwoju usług może świadczyć zarówno zwiększająca się liczba pracujących w nich osób, jak i rozwój infrastruktury dedykowanej temu sektorowi: nowoczesnej powierzchni biurowej, handlowej i magazynowej. Ponadto, dokonano przeglądu działań podejmowanych na rzecz promocji gospodarczej Lublina, jako miasta sprzyjającego inwestycjom usługowym, zaprezentowano analizę zapytań zgłaszanych do Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta oraz wskazano najważniejsze nagrody przyznane Lublinowi za strategię pozyskiwania inwestorów.

Diagnoza mocnych stron i szans miasta pozwoliła na wskazanie branż usług, które mogą stanowić mocny impuls rozwojowy dla Lublina. Spośród branż usługowych są to: outsourcing biznesowy (*BPO – Business Process Outsourcing*), ze szczególnym naciskiem na outsourcing kompetencyjny (*KPO – Knowledge Process Outsourcing*), technologie informacyjne (*ICT – information and communication technologies*), transport–spedycja–logistyka (TSL) oraz usługi medyczne.

Rozwój sektora usług znajduje odzwierciedlenie w rosnącej liczbie pracujących. Liczba osób pracujących w usługach w 2016 r. w porównaniu do 2015 r. zwiększyła się o 2,1% i wyniosła 99 046, w 2017 r. było to 99 944 (wzrost o 0,9%), zaś w 2018 r. liczba osób pracujących w usługach wzrosła o 3,5% względem roku poprzedniego i wyniosła 103 400 (por. tabela 76). Największym przyrostem charakteryzowały się przede wszystkim: „Administrowanie i działalność wspierająca”, „Transport i gospodarka magazynowa” oraz „Edukacja”. Ubytki obserwujemy w obszarach „Działalność finansowa i ubezpieczeniowa” oraz „Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości”. Oceniając te dane należy pamiętać o nieuwzględnieniu zarówno osób pracujących w mikroprzedsiębiorstwach, jak i tych zatrudnionych w innych formach niż umowa o pracę.

Tabela 83. Pracujący w wybranych sekcjach usług (stan na koniec roku)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Pracujący w sektorze usług ogółem, w tym:	94 986	95 284	97 015	99 046	99 944	103 400
<i>Sekcja G (Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle)</i>	18 724	19 533	19 674	20 352	20 338	20 134
<i>Sekcja H (Transport i gospodarka magazynowa)</i>	6 049	5 403	6 070	6 357	7 085	7 112
<i>Sekcja I (Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi)</i>	1 612	1 609	1 762	1 821	1 897	2 128
<i>Sekcja J (Informacja i komunikacja)</i>	3 491	3 544	3 638	4 193	4 480	4 740
<i>Sekcja K (Działalność finansowa i ubezpieczeniowa)</i>	6 105	6 223	6 223	6 356	5 652	5 453
<i>Sekcja L (Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości)</i>	2 479	2 445	2 501	2 487	2 508	2 481
<i>Sekcja M (Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna)</i>	2 350	1 919	2 027	2 203	2 150	2 341
<i>Sekcja N (Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca)</i>	6 066	5 787	5 728	5 082	4 781	5 813
<i>Sekcja O (Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne)</i>	10 435	10 557	10 707	10 806	11 082	11 769
<i>Sekcja P (Edukacja)</i>	20 469	20 607	20 586	20 740	21 085	21 428
<i>Sekcja Q (Opieka zdrowotna i pomoc społeczna)</i>	13 531	13 773	13 936	14 563	15 113	15 618

Uwagi: bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

Źródło: dane Urzędu Statystycznego w Lublinie.

Urząd Miasta monitoruje zatrudnienie w wybranych branżach usług w Lublinie, uzupełniając braki informacyjne w statystyce GUS. Monitorowane są przede wszystkim branże priorytetowe: BPO/SSC, ICT oraz TSL⁷². Monitoring zatrudnienia obejmuje głównie średnie i duże przedsiębiorstwa, pozwalając na rozpoznanie tendencji rozwojowych zarówno w branżach priorytetowych, jak i w usługach ogółem. Wybrane informacje zostały przedstawione w tabeli 84.

Tabela 84. Wybrane informacje z monitoringu zatrudnienia prowadzonego przez Urząd Miasta Lublin (stan na koniec roku)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
BPO/SSC							
Liczba firm w bazie	11	12	13	16	25	27	31
Zatrudnienie	2 858	2 904	3 502	3 956	4 494	4 632	5 059
Informatyka i telekomunikacja							
Liczba firm w bazie	27	31	39	40	48	53	56
Zatrudnienie	1 505	1 892	2 301	2 301	3 117	3 469	4 038
Logistyka i transport							
Liczba firm w bazie	7	7	7	7	9	9	11
Zatrudnienie	1 595	1 652	1 747	1 738	1 983	2 309	2 368
Pozostałe branże							
Liczba firm w bazie	52	52	52	52	33	35	33
Zatrudnienie	10 438	10 710	11 062	12 542	4 958	6 166	bd

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

⁷² Ze względu na niewielką liczbę podmiotów w bazie Urzędu Miasta i zjawisko wieloletowości, w raporcie zrezygnowano z prezentowania danych o zatrudnieniu w usługach medycznych.

W latach 2016–2018 zatrudnienie w przedsiębiorstwach usługowych indeksowanych w bazie Urzędu Miasta systematycznie rośnie. Przyczyniło się do tego zarówno zwiększanie zatrudnienia w istniejących podmiotach, jak i napływ nowych inwestorów. W branży BPO zatrudnienie zwiększyło się o 12,6%, co oznacza kolejny rok dynamicznego wzrostu i świadczy o silnej pozycji Lublina, jako destynacji inwestycyjnej dla sektora nowoczesnych usług biznesowych. W branży informatyka i telekomunikacja wzrost wyniósł 29,5%, natomiast logistyka i transport 19,4%.

W 2016 r. na rynku lubelskim zainwestowały Cega, Jadar Sp. z o.o., Laboratoria Diagnostyczne RH+ Sp. z o.o., JUTRO Sp. z o.o., C.T. Service, Codete, Tesseract Dev, Sp. z o.o., PhlexGlobal, Superksięgowca, ARiMR, GetBack, SD Technologies, Cycle, DevTec, Devcomm ICT, SOLVERIS Sp. z o.o., Data Flow Sp. z o.o., Naęczowska Spółka Handlowa. W 2017 r. były to DD Pack, Fibrain, PT Makaruk, Galabeton, Polski Drob, Aromatino, SOL-Millennium, CTNT Polska Sp. z o.o., UBER, Samsung, MakoLab, Vistra, Cushman&Wakefield, MAGNASUM, ONWELO, Orizon Group, Miracle, Farutex, LubFarm, Max Bud developer. W 2018 r. zaś Turck, Borg Automotive, Data Modul, JMMJ Software, Venture Devs, Optimipay S.A., Castille Resources, Predica, Capgemini.

Rozwój branży usługowej w Lublinie wymaga zapewnienia odpowiedniej **podażi nowoczesnej powierzchni biurowej**⁷³. Jeszcze w 2005 r. w Lublinie było zaledwie 28 tys. m² nowoczesnej powierzchni biurowej. Wraz z rozwojem sektora usług w mieście sukcesywnie powstawały kolejne obiekty, budowane głównie przez lokalnych deweloperów. W 2016 r. na rynek trafiło łącznie 13,8 tys. m² nowej powierzchni. Na koniec 2016 r. całkowite zasoby nowoczesnej powierzchni biurowej wynosiły 147,1 tys. m². W 2017 r. w Lublinie przybyło 30,8 tys. m² nowej powierzchni, a całkowite zasoby wynosiły 177,9 tys. m². W 2018 r. na rynek trafiło łącznie 27,1 tys. m² nowej powierzchni. Na koniec 2018 r. całkowite zasoby nowoczesnej powierzchni biurowej wynosiły 205 tys. m² (por. tabela 85). W sumie między 2016 r. a 2018 r. łącznie przybyło w mieście 71,7 tys. m² nowoczesnej powierzchni biurowej. W 2018 r. w Lublinie znaczący wzrost nowej podaży nastąpił głównie za sprawą I etapu kompleksu CZ Office Park (20 tys. m²).

Tabela 85. Nowoczesna powierzchnia biurowa w Lublinie (stan na koniec roku, w tys. m²)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Nowoczesna powierzchnia biurowa	93,7	123,8	137,2	140,2	147,1	177,9	205,0

Zródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Na koniec 2018 r. czyli na koniec monitorowanego przedziału czasowego w mieście funkcjonowało 52 obiekty o powierzchni, co najmniej 1 000 m². Wybrane informacje o lubelskich biurowcach zaprezentowano w tabeli 86. Inwestycje planowane do oddania po 2018 r. dostarczą kolejnych 39,9 tys. m² powierzchni. Obiekty w realizacji to Wojciechowska 9a, Office Park 3U (al. Kraśnicka), al. Spółdzielczości Pracy 97, G7 (ul. Gęsia 7), Metalurgiczna.

⁷³ Zob. *Raport o sytuacji na rynku nieruchomości mieszkaniowych i komercyjnych w Polsce w 2016, 2017 i 2018 r.*, Narodowy Bank Polski, Warszawa 2017, 2018 i 2019.

Tabela 86. Obiekty dysponujące powierzchnią biurową powyżej 1 000 m² w Lublinie w 2018 r. (stan na koniec roku)

Lp.	Obiekty istniejące	Lokalizacja	Klasa	Rok budowy	Powierzchnia (w m ²)
1.	Centrum ZANA	ul. T. Zana 39	B	2001	5 449
2.	Dalimex	ul. Lubartowska 74a	B	2003	2 700
3.	Corner House	ul. Krakowskie Przedmieście 54	B	2004	1 500
4.	Parys II	ul. Hanki Ordonówny 3a	B	2004	2 000
5.	Zana Office I	ul. Wallenroda 2e	B	2004	2 950
6.	Centrum Zana II	ul. T. Zana 39a	B	2005	4 560
7.	Zana Office II	ul. Wallenroda 2f	B	2005	2 838
8.	Związkowa 21	ul. Związkowa 21	B	2005	1 960
9.	HANESCO ZANA Z43	ul. T. Zana 43	B	2006	998
10.	Grey Office Park C	ul. Wallenroda 4c	A	2007	7 000
11.	Grey Office Park D	ul. Wallenroda 4d	A	2007	8 700
12.	BZWBK (d. Kredyt Bank)	ul. Krakowskie Przedmieście 37	B	2007	2 900
13.	Czechowska 19	ul. Czechowska 19	B	2007	1 750
14.	Warta	ul. Wieniawska 12	B	2007	1 213
15.	Witosa I	al. W. Witosa 18	B	2008	2 315
16.	Zana House	ul. Jana Sawy 2	B	2008	1 320
17.	Gray Office Park B	ul. T. Zana 32b	A	2009	3 798
18.	Batory	al. Kraśnicka 31	B	2009	3 200
19.	Walentynowicz 10	ul. Walentynowicz 10	B	2009	1 914
20.	Narutowicza 55b	ul. Narutowicza 55b	B	2009	1 450
21.	Orion, Stefczyka	ul. Stefczyka 3b	B	2009	3 000
22.	W9 Investment	ul. Wojciechowska 9a	B	2010	2 716
23.	Witosa 16	al. W. Witosa 16	B	2010	2 830
24.	Gray Office Park A	ul. T. Zana 32	A	2011	13 156
25.	Związkowa Centre	ul. Związkowa 26	B	2011	1 600
26.	Rupes	Al. Raławickie 8	A	2012	5 000
27.	Nord Office Park (budynki A, B I C)	ul. Szeligowskiego 6	A	2013	13 500
28.	Bursaki Grey Office	ul. Ceramiczna 1	B	2013	4 400
29.	Dalimex	ul. Obywatelska 4, 6, 8	B	2013	3 000
30.	CB Kaskada	ul. Chodźki 27	B	2013	2 400
31.	HanESCO Nieruchomości LC3	ul. Leszka Czarnego 3	B	2013	1 000
32.	HanESCO Nieruchomości P13	ul. Peowiaków 13	B	2013	1 800
33.	TBV Office Center	ul. Chodźki 17	B	2013	2 536
34.	Zana 11a	ul. T. Zana 11a	B	2013	2 500
35.	Warta	ul. Wieniawska 12	B	2013	1 213
36.	MTK18	ul. Matki Teresy z Kalkuty 18	B	2014	1 200
37.	DK-MED	ul. Lipowa 4a	B	2014	1 700
38.	Jana Pawła II 13	ul. Jana Pawła II 13	B	2014	2 000
39.	JPBC	ul. Jana Pawła II 17	B	2014	4 713
40.	Skłodowska Point	ul. Skłodowskiej 3	B	2014	1 950
41.	W9 Investment	ul. Skromna 3	B	2014	3 000
42.	Centrum Park	ul. Leszczyńskiego 60	A	2015	3 000
43.	Technic Park	ul. Dobrzańskiego 7	B	2016	6 900
44.	CZ Office Park A	ul. Nałęczowska 14	A	2017	20 900
45.	G5	ul. Gęsia 5	A	2017	5 600
46.	Makrochem	ul. Rapackiego 2	A	2017	3 678
47.	Center Office	ul. Czechowska 19a	B	2017	1 800
48.	CZ Office Park C	ul. Nałęczowska 16	A	2018	3 500
49.	Piont 75	al. Spółdzielczości Pracy 75	A	2018	1 831
50.	Spokojna 2	ul. Spokojna 2	A	2018	18 490
51.	Północna 5	ul. Północna 5	B	2018	2 692
52.	Orkana 7	ul. Orkana 7	B	2018	2 667

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Analizując rozmieszczenie nowoczesnej powierzchni biurowej w Lublinie można zaobserwować koncentrację biurowców wzdłuż ulic: Nałęczowskiej, Zana-Wallenroda, Orkana i Gęskiej oraz okolic

ul. Szeligowskiego i ul. Północnej. Pozostałe budynki są zlokalizowane przede wszystkim wzdłuż ulic: W. Witosa, Wojciechowskiej, Lubartowskiej, Lucyny Herc czy Związkowej. Warto podkreślić, że najbardziej poszukiwaną lokalizacją biurową, szczególnie dla oddziałów banków, czy też kancelarii prawnych, są okolice ul. Krakowskie Przedmieście i przylegających do niej ulic: Chopina, Jasnej, Krótkiej czy Lipowej, gdzie znajdują się kamienice oferujące powierzchnie do około 200 m². Biorąc pod uwagę wysokość czynszów w polskich miastach, Lublin zalicza się do najbardziej atrakcyjnych lokalizacji w kraju. Średnie czynsze w latach 2016–2018 wyniosły od 11 do 12 euro za m². Natomiast wskaźnik pustostanów wahał się od 7,7% w 2016 r. do 15,2% w 2018 r.

Rozwój branży handlowej jest powiązany z wielkością **podaży powierzchni handlowych**⁷⁴. W Lublinie w 2016 r. działało trzynaście centrów handlowych o łącznej powierzchni ponad 326 000 m². Biorąc pod uwagę populację miasta, nasycenie powierzchni handlowej plasuje się na poziomie 959 m² na 1 000 osób. Na jedno centrum handlowe w Lublinie przypada średnio 26 200 osób, a siła nabywcza mieszkańców w przeliczeniu na metr kwadratowy centrum handlowego wynosi 29 100 zł rocznie. Największym obiektem handlowym w mieście było Atrium Felicity (75 000 m², ponad 100 lokali). Średni współczynnik pustostanów w mieście na koniec 2016 r. wyniósł 5,7% (+2,1% w stosunku do grudnia 2015 r.). Najwyższe czynsze za lokal 100–150 m² na potrzeby mody to w granicach 27–29 EUR m² za miesiąc.

W 2017 r. w Lublinie działało czternaście centrów handlowych o łącznej powierzchni ponad 383 500 m². Biorąc pod uwagę populację miasta, nasycenie powierzchni handlowej plasuje się na poziomie 1 128 m² na 1 000 osób. W 2017 r. ukończono budowę IKEA Skende Shopping (właściciel INGKA Centers) o powierzchni 57 500 m². Na jedno centrum handlowe w Lublinie przypada średnio 24 200 osób, a siła nabywcza mieszkańców w przeliczeniu na metr kwadratowy centrum handlowego wynosi 41 066 zł rocznie. Największym obiektem handlowym w mieście pozostało Atrium Felicity (75 000 m²). Średni współczynnik pustostanów w mieście na koniec 2017 r. wyniósł 4,6%. Najwyższe czynsze za lokal 100–150 m² na potrzeby mody to w granicach 26–28 EUR m² za miesiąc.

W 2018 r. w Lublinie działało czternaście centrów handlowych o łącznej powierzchni ponad 383 500 m². Biorąc pod uwagę populację miasta, nasycenie powierzchni handlowej plasuje się na poziomie 1 137 m² na 1 000 osób. Na jedno centrum handlowe w Lublinie przypada średnio 24 200 osób, a siła nabywcza mieszkańców w przeliczeniu na metr kwadratowy centrum handlowego wynosi 30 143 zł rocznie. Średni współczynnik pustostanów w mieście na koniec 2018 r. wyniósł 3,3%. Najwyższe czynsze za lokal 100–150 m² na potrzeby mody to w granicach 26–28 EUR m² za miesiąc. Dane te świadczą o silnym rozwoju branży handlowej w mieście.

Rynek centrów handlowych w miastach regionalnych takich jak Lublin, zmienia się pod wpływem dynamicznego rozwoju e-commerce. Dowodem na to jest otwarcie w 2017 r. pierwszego na rynkach

⁷⁴ Ibidem.

regionalnych salonu e-obuwie.pl (w Galerii Rzeszów). Należy spodziewać się, że możliwość zakupów off-line i on-line będzie w przyszłości oddziaływać na rozwój centrów handlowych w Polsce.

Tabela 87. Wybrane informacje o centrach handlowych w Lublinie (stan na koniec roku)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba obiektów	9	9	11	13	13	14	14
Powierzchnia handlowa (w tys. m ²)	166,4	183,3	268,8	321,8	326,0	383,5	383,5
Powierzchnia handlowa na tys. mieszkańców	474	517	772	944	959	1128	1137
Wskaźnik wolnych powierzchni (w %)	1	3,6	1,9	1,6	5,7	4,6	3,3

Źródło: raporty PRCH Retail Research Forum, różne lata.

Lublin staje się również ważnym ośrodkiem dla firm z branży transport–spedycja–logistyka. W 2016 r. na terenie miasta zlokalizowanych było 6 nowoczesnych powierzchni magazynowych (tabela 88), a dwa obiekty były w fazie realizacji. Nowoczesna powierzchnia magazynowa liczyła 110 000 m², w realizacji pozostawało 124 000 m². Czynsze wywoławcze za powierzchnię magazynową 3,3–4,1 euro/m²/miesiąc. W 2017 r. zlokalizowanych było 7 nowoczesnych powierzchni magazynowych, dwa zaś pozostawały w fazie realizacji. Nowoczesna powierzchnia magazynowa liczyła w omawianym roku 160 615 m², w realizacji pozostawało 53 243 m². Czynsze wywoławcze za powierzchnię magazynową 2,5–4,0 euro/m²/miesiąc. W 2018 r. w Lublinie zlokalizowanych było 7 nowoczesnych powierzchni magazynowych, cztery zaś pozostawały w fazie realizacji. Nowoczesna powierzchnia magazynowa liczyła w omawianym roku 172 819 m², w realizacji pozostawało 93 000 m². Czynsze wywoławcze za powierzchnię magazynową 2,5–4,0 euro/m²/miesiąc.

Tabela 88. Nowoczesne powierzchnie magazynowe w Lublinie (stan na koniec roku)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba komercyjnych centrów magazynowych	1	1	1	3	6	7	7
Całkowita powierzchnia magazynowa (w tys. m ²)	15	15	15	85,7	110,0	160,6	172,8

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Omawiane powyżej powierzchnie magazynowe to: Centrum Logistyczne Mełgiewska – Mełgiewska 30F, Goodman Lublin Logistic Centre, Lubelskie Centrum Logistyczne Go East, Centrum Logistyczne Vetterów, MLP Lublin, Panattoni Park Lublin, Raben Logistics Polska, Centrum Logistyczne Mełgiewska – Tokarska 2.

Rozwojowi usług sprzyja podejmowanie aktywnych działań w zakresie **promocji gospodarczej Lublina**. Wiele inicjatyw o wielosektorowym oddziaływaniu zostało przedstawionych w poprzedniej części raportu *C.1. Rozwój sektora przemysłu*. Warto w tym miejscu wspomnieć o organizacji lub współorganizacji konferencji, sympozjów i spotkań tematycznych w tym konferencji WUWM 2016 (Światowego Stowarzyszenia Rynków Hurtowych), konferencji The BSS Forum oraz Gali Outsourcing Stars 2016 oraz promocji gospodarczej miasta Lublin w mediach ogólnokrajowych jak raport ABSL Sektora Usług Biznesowych (2016), Outsourcing&More – prezentacja potencjału sektora BPO/SSC w Lublinie (2016).

Do rozwoju gospodarczego Lublina w ostatniej dekadzie w dużej mierze przyczynił się dynamiczny wzrost branży IT. Lubelska Wyżyna IT jest rozwijaną od 2011 r. inicjatywą Urzędu Miasta Lublin, której celem jest wspieranie i rozwój lubelskiego ekosystemu informatycznego. Realizowana jest poprzez identyfikację zasobów i potrzeb lubelskiego środowiska IT oraz akumulowanie i inwentaryzowanie wiedzy na jego temat. Działania w ramach inicjatywy opierają się na ścisłej współpracy władz samorządowych, przedsiębiorstw, środowiska naukowego i instytucji otoczenia biznesu w celu podniesienia konkurencyjności branży informatycznej w Lublinie. Lubelska Wyżyna IT to również marka, przy pomocy której promowany jest potencjał lubelskiego rynku IT na zewnątrz.

Działania realizowane w ramach programu zmierzają do osiągnięcia takich celów, jak: wzmocnienie współpracy z lubelskimi uczelniami wyższymi, zwiększanie liczby studentów kierunków informatycznych w Lublinie, zachęcanie absolwentów do podejmowania pracy w branży informatycznej w mieście, zacieśnianie relacji pomiędzy środowiskiem akademickim i lokalnym biznesem IT. Dodatkowo LWIT ma na celu inicjowanie i propagowanie ciekawych inicjatyw informatycznych, promowanie nowoczesnych rozwiązań technologicznych oraz wsparcie rozwoju lokalnego biznesu i organizacji informatycznych.

W Lublinie działa 9 uczelni wyższych, z których 5 kształci na kierunku informatyka i kierunkach jej pokrewnych. Rocznie informatykę studiuje ok. 2 500 osób, a na rynek pracy każdego roku wchodzi ponad 500 absolwentów. Część z nich decyduje się zostać w Lublinie. Nierzadko powodem jest to, co przyciąga również seniorów IT i kadrę menedżerską przeprowadzającą się do Lublina z innych miast – jakość życia.

Lubelski ekosystem IT tworzą zarówno duże korporacje, jak i małe i średnie firmy. Oferują usługi dla biznesu w zakresie tworzenia dedykowanych aplikacji mobilnych, big data, data science, eCommerce czy Internet of Things, wykorzystując narzędzia takie jak sztuczna inteligencja, Machine Learning, Business Intelligence czy rozwiązania w chmurze. Lublin to także jeden z krajowych liderów ekosystemu startupowego. Znaczna część tych młodych firm realizuje swoje projekty właśnie w obszarze IT.

W ramach Lubelskiej Wyżyny IT organizowane są coroczne spotkania i warsztaty. Firmy wymieniają się doświadczeniami, a nawet prowadzą własne wspólne projekty. Przykładem może być konferencja J-Santa organizowana przez DataArt ze współudziałem sześciu innych lubelskich firm. Duże zaangażowanie ze strony branży IT widać także w przypadku wydarzeń organizowanych w ramach samej Lubelskiej Wyżyny IT. Odbywający się wiosną każdego roku „Check IT” to multimodalne wydarzenie, złożone ze szkoleń, warsztatów, wykładów i prezentacji najnowocześniejszych technologii. Z kolei „Uczeń na Wyżynie IT” to seria warsztatów odbywających się w siedzibach firm, partnerów wydarzenia. Odbiorcami imprez są uczniowie szkół ponadpodstawowych z miasta i regionu, ale sława wydarzeń sięga nawet województw ościennych.

Ramka 15.
Lubelska Wyżyna IT

Źródło: materiały Urzędu Miasta Lublin.

Newralgicznym elementem systemu wspierania inwestycji i rozwoju sektora usług jest **obsługa inwestorów w Urzędzie Miasta**⁷⁵. Informacje o liczbie zapytań zgłaszanych do Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta przedstawiono w tabeli 89.

Tabela 89. Liczba zapytań zgłoszonych do Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ogółem, w tym:	73	86	150	116	96	76
<i>podmioty z sektora usług</i>	37	53	98	56	34	25

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

W 2016 r. inwestorzy bądź podmioty reprezentujące inwestorów z sektora usług zgłosili 116 zapytań, w kolejnym roku było to 96, natomiast w 2018 r. liczba zapytań wyniosła 76.

O wysokiej atrakcyjności inwestycyjnej Lublina dla sektora usług świadczą **nagrody przyznane miastu Lublin i Prezydentowi**. W 2016 r. Krzysztof Żuk otrzymał tytuł Samorządowego Menedżera Regionu 2016 województwie lubelskim w rankingu Pulsu Biznesu. Ranking dotyczący samorządowców

⁷⁵ Standardy obsługi zostały zaprezentowane w części C.1. opisującej rozwój przemysłu.

tworzyli sami prezydenci, burmistrzowie miast oraz wójtowie, biorąc pod uwagę cztery kryteria: efektywne zarządzanie, finansowanie gminy, sprawne zarządzanie oświatą, inwestowanie w infrastrukturę i efektywne budowanie aktywności społecznej. W tym samym roku Krzysztof Żuk zajął 3. miejsce w kategorii włodarz miasta pow. 100 tys. mieszkańców (spośród 39 kandydatów w tej kategorii) w rankingu „Perły Samorządu 2016”.

W 2017 r. Lublin znalazł się w czołówce rankingu Najlepszych Samorządów „Rzeczpospolitej” 2017, miasto zajęło 14. miejsce w kategorii „Miasta na prawach powiatu”. Ranking ten stanowi coroczne kompendium wiedzy o inwestycjach i innowacjach w polskich samorządach, nagradzani są także prezydenci, burmistrzowie i wójtowie, którzy najskuteczniej dbają o rozwój i podniesienie jakości życia swoich mieszkańców, w zgodzie z regułami odpowiedzialności i bezpieczeństwa finansowego. W omawianym roku Prezydent Krzysztof Żuk otrzymał tytuł najlepszego menadżera w południowo-wschodniej i środkowej Europie w 2017 r. Obok, na podium znaleźli się także Pava Zsolta, Prezydent miasta Pecs (Węgry) i Mirko Jjacica, Prezydent miasta Pljevlja (Czarnogóra). Samorządowych menedżerów wskazali jurorzy z European Independent Agency for the Selection and Promotion of the Most Successful Business People and Companies oraz przedstawiciele najbardziej dynamicznych firm z rejonu Bałkanów. Nagrody zostały przyznane po raz 36 w siedmiu kategoriach, a reprezentant Polski został wyróżniony po raz pierwszy.

Z raportu Związku Liderów Sektora Usług Biznesowych (ABSL) opublikowanego w 2017 r. wynika, że Lublin jest jednym z najszybciej rozwijających się ośrodków nowoczesnych usług dla biznesu w Polsce. W tym zestawieniu Lublin znalazł się w gronie 10 najważniejszych lokalizacji dla branży nowoczesnych usług dla biznesu. ABSL rokrocznie wydaje raport, którego celem jest kompleksowe omówienie bieżącej sytuacji branży wraz ze scharakteryzowaniem wybranych aspektów rynku pracy, rynku nieruchomości biurowych oraz systemu zachęt inwestycyjnych. Jak wynika z zestawienia opublikowanego w 2017 r., Lublin jest jednym z beneficjentów szybkiego wzrostu branży nowoczesnych usług BPO/SSC. Poziom zatrudnienia w sektorze wzrósł do 5,7 tys. osób, co plasuje nasze miasto na 9. miejscu w Polsce, a na 8. miejscu jeśli chodzi o liczbę centrów.

W kolejnych latach obowiązywania *Strategii Lublin 2020* można było zaobserwować kontynuację wzrostu liczby pracujących w sektorze usług, przy wyraźnym zwiększeniu się zatrudnienia w branży BPO/SSC. W analizowanym przedziale czasowym można było również zaobserwować wyraźny wzrost powierzchni handlowych i magazynowych w mieście. Dzięki przygotowywanym inwestycjom, w kolejnych latach zwiększył się zarówno podaż nowoczesnych powierzchni biurowych, jak i handlowych czy magazynowych.

Rozwojowi sektora usług sprzyjają również działania realizowane przez Urząd Miasta, w tym różne formy promocji gospodarczej, obsługa inwestorów z sektora usług, a także projekt Lubelskiej Wyżyny IT, stanowiący przykład praktycznego wdrożenia modelu potrójnej helisy. Dowodem na skuteczność działań w zakresie promocji sektora usług jest wysoka pozycja w prestiżowych rankingach

najważniejszych lokalizacji dla branży nowoczesnych usług dla biznesu, samorządów sprzyjających biznesowi.

C.3. Kultura przedsiębiorczości

Warunkiem rozwoju przedsiębiorczości jest aktywność miasta w zakresie wspierania procesu powstawania firm oraz tworzenia warunków do ich rozwoju. Aktywność ta powinna polegać przede wszystkim na dostarczaniu spójnej, systemowej informacji na każdym etapie rozwoju przedsiębiorstwa. Rolą miasta będzie w szczególności wspieranie tworzenia ekosystemu przedsiębiorczości w Lublinie, opartego na lokalnych przedsiębiorstwach i kreatywnej przedsiębiorczości, wspieranie transferu wiedzy do sektora biznesu oraz promocja potencjału gospodarczego Lublina i jego obszarów funkcjonalnych. Dla rozwoju gospodarczego miasta pożądanym zjawiskiem będzie dynamiczny proces kreacji nowych przedsiębiorstw, szczególnie w branżach o wysokiej produktywności i innowacyjności, a także budowanie więzi kooperacyjnych z innymi podmiotami (m.in. przedsiębiorstwami, uczelniami czy instytucjami otoczenia biznesu), co umożliwi poprawę konkurencyjności i innowacyjności sektora przedsiębiorstw.

Oceniając kulturę przedsiębiorczości w Lublinie posłużono się wskaźnikami ilościowymi i opisowymi. Potencjał gospodarczy miasta najpierw mierzono liczbą podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON, po czym dokonano analizy struktury sektora przedsiębiorstw pod względem wielkości, dominującego sektora własności, form prawnych oraz sekcji PKD. Dokonano również analizy zmian zachodzących w sektorze – powstawania nowych oraz wyrejestrowywania dotychczas istniejących firm. Mając na uwadze, że konkurencyjność sektora przedsiębiorstw może być wzmocniana poprzez animowanie i wspieranie inicjatyw klastrowych, w dalszej kolejności przedstawiono klastry funkcjonujące w Lublinie w latach 2016–2018. Dokonano również analizy wybranych działań w zakresie wspierania rozwoju przedsiębiorczości realizowanych przez władze samorządowe, jak i aktywności funkcjonujących w mieście i regionie instytucji otoczenia biznesu: ośrodków przedsiębiorczości, inkubatorów przedsiębiorczości i ośrodków innowacji.

Analizując potencjał przedsiębiorczy Lublina należy wskazać, że liczba **podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do urzędowego rejestru REGON** w 2016 r. wyniosła 44 474 – o 1,3% więcej niż w 2015 r. W 2017 r. analizowana wartość wyniosła 45 386 (+2,1%), a w 2018 r. – 45 348 (-0,1%). Zwiększenie liczby podmiotów dotyczyło jednak wyłącznie mikro- i małych podmiotów gospodarczych, gdyż liczba podmiotów średnich i dużych zmniejszyła się. Sektor przedsiębiorstw w Lublinie pozostaje silnie rozdrobniony, gdyż ponad 96% podmiotów zalicza się do grupy mikro- i małych przedsiębiorstw (por. tabela 90). Odnosząc dane o podmiotach do liczby mieszkańców można stwierdzić, że liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności wyniosła 1 306, zwiększając się o 1,3% w stosunku do 2015 r., co należy uznać za zjawisko pozytywne. W przypadku lat 2017–2018 wskaźnik ten osiągnął wartość 1 335 (+2,2% w stosunku do 2016 r.).

Tabela 90. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg liczby pracujących (stan na koniec roku)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Podmioty wpisane do rejestru REGON ogółem, w tym:	42 310	43 334	43 450 ^m	43 922	44 474	45 386	45 348
0-9	40 604	41 625	41 722 ^m	42 201	42 739	43 649	43 673
10-49	1 291	1 303	1 316 ^m	1 327	1 345	1 352	1 299
50-249	346	338	345 ^m	333	330	324	317
250-999	50	50	51 ^m	47	46	46	44
1 000 i więcej	19	18	16 ^m	14	14	15	15
Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	1 217	1 261	1 272 ^m	1 289	1 306	1 335	1 335

Uwagi: m - zmiana metodologii.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS - Bank Danych Lokalnych.

Zmiany liczby podmiotów w rejestrze REGON nie oddają w pełni dynamiki zmian w sektorze przedsiębiorstw. Charakterystyczny dla gospodarki wolnorynkowej proces twórczej destrukcji przejawia się zarówno w procesie powstawania nowych firm, jak również zamykania działalności gospodarczej, dlatego warto zwrócić uwagę na liczbę podmiotów rejestrowanych oraz wykreślanych z rejestru REGON. Liczba podmiotów zarejestrowanych w 2016 r. wyniosła 3 886, a liczba podmiotów wyrejestrowanych - 3 253. Wskaźnik liczby jednostek zarejestrowanych na 10 tys. ludności w 2016 r. wyniósł 114, a dla jednostek wykreślonych z rejestru REGON wyniósł 95 podmiotów. Dla kolejnego analizowanego roku wskaźnik podmiotów zarejestrowanych na 10 tys. ludności wyniósł 116 (+1,8% w stosunku do roku poprzedzającego), natomiast wyrejestrowanych 86 (-9,5%). W 2018 r. podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności osiągnęły wartość 124 (+6,9%), a 121 (+40,7%) podmiotów zostało wyrejestrowanych (por. tabela 91).

Tabela 91. Podmioty gospodarki narodowej wpisane i wyrejestrowane z rejestru REGON w danym roku kalendarzowym

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON							
Ogółem	4 032	4 167	3 616 ^m	3 812	3 886	3 957	4 202
Jednostki zarejestrowane w rejestrze REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności	116	120	105 ^m	112	114	116	124
Podmioty wyrejestrowane z rejestru REGON							
Ogółem	2 715	2 976	3 373 ^m	3 222	3 253	2 938	4 118
Jednostki wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności	78	86	98 ^m	94	95	86	121

Uwagi: m - zmiana metodologii.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS - Bank Danych Lokalnych.

Ramka 16. Czego potrzebuje Lublin? Działalność gospodarcza

W marcu i kwietniu 2018 r. przeprowadzono badania mieszkańców Lublina, którego celem było poznanie opinii mieszkańców Lublina o jakości życia w naszym mieście oraz określenie ich potrzeb i oczekiwań w zakresie rozwoju miasta. Badanie było realizowane w Biurach Obsługi Mieszkańców na próbie 1 101 mieszkańców Lublina. W badaniach wykorzystano kwotowy dobór próby oparty na płci, statusu na rynku pracy i dzielnicy zamieszkania⁷⁶.

W badaniu respondenci wypowiedzieli się na temat ich założenia własnej działalności gospodarczej. Ich odpowiedzi na pytanie: *W przypadku chęci rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej, byłoby to w Lublinie...* prezentuje wykres 23. Według respondentów rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej byłoby łatwe dla 15% badanych, raczej łatwe dla 25,1%, raczej trudne dla 26,1% oraz trudne dla 15,4%. Natomiast 17,8% nie było w stanie określić stopnia trudności związanego z założeniem firmy.

Wykres 23. Przedsiębiorczość Lublina – *W przypadku chęci rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej, byłoby to w Lublinie...*

Źródło: opracowanie własne.

Analizując strukturę podmiotów w rejestrze REGON według kryterium własności środków produkcji można zauważyć, że liczba podmiotów sektora publicznego w 2016 r. wyniosła 773, natomiast liczba podmiotów sektora prywatnego – 42 909. W przypadku kolejnego roku liczba podmiotów sektora publicznego wyniosła 761, a prywatnego 43 676. W ostatnim analizowanym roku sektor publiczny reprezentowało 752 podmiotów, a sektor prywatny zwiększył się do liczby 43 384. W ostatnich latach największy udział miały osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, następnie spółki handlowe. Szczegółowe informacje na ten temat form prawnych podmiotów zostały przedstawione w tabeli 92.

⁷⁶ Szczegółowe informacje o metodologii badania oraz wyniki zawiera raport zamieszczony na stronie strategia.lublin.eu w zakładce Badania społeczne => Czego potrzebuje Lublin?

Tabela 92. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg sektorów własności i form prawnych (stan na koniec roku)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Sektor publiczny – ogółem, w tym:	769	775	768 ^m	774	773	761	752
państwowe i samorządowe	433	437	433 ^m	433	423	409	407
jednostki prawa budżetowego							
przedsiębiorstwa państwowe	2	2	2 ^m	2	2	2	2
spółki handlowe, w tym:	40	40	39 ^m	44	51	52	42
spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	1	1	1 ^m	1	1	1	1
Sektor prywatny – ogółem, w tym:	41 541	42 559	42 656 ^m	42 624	42 909	43 676	43 384
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	30 582	30 980	30 571 ^m	30 341	29 966	30 273	31 236
spółki handlowe, w tym:	4 701	5 150	5 543 ^m	5 742	6 308	6 694	5 754
spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	551	617	693 ^m	748	874	975	880
spółki cywilne	2 900	2 856	2 820 ^m	2 772	2 762	2 726	2 686
spółdzielnie	191	189	190 ^m	187	185	184	110
fundacje	376	409	471 ^m	531	588	645	621
stowarzyszenia i organizacje społeczne	1 159	1 197	1 230 ^m	1 273	1 315	1 353	1 255

Uwagi: m – zmiana metodologii.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Interesujących informacji o sektorze przedsiębiorstw może dostarczyć analiza struktury podmiotów gospodarczych według sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności. Dane o liczbie podmiotów w poszczególnych sekcjach przedstawiono w tabeli 88. Analizując 2016 r. zauważa się, że najwięcej podmiotów prowadziło działalność w sekcji G „Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle” (23,7%), następnie w sekcji M „Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna” (12,8%), sekcji F „Budownictwo” (8,9%), sekcji Q „Opieka zdrowotna i pomoc społeczna” (8,9%). W 2017 r. sekcja G stanowiła 22,6%; sekcja M 13,1%; w sekcji F wstępowało 8,9% podmiotów; natomiast w sekcji Q było 9,1%. Ostatni analizowany rok pod względem analizy podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON kształtował się w następujący sposób. Do sekcji G „Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle” niezmiennie należało najwięcej podmiotów (21,4%). Do wysokiego odsetka należała również sekcja M „Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna” (13,3%), sekcja F „Budownictwo” (8,9%), oraz sekcja Q „Opieka zdrowotna i pomoc społeczna” (9,5%). Struktura ta nie ulega znaczącym zmianom w krótkim horyzoncie czasowym.

W okresie obowiązywania *Strategii Lublin 2020* największą dynamiką charakteryzowała się sekcja J „Informacja i komunikacja” (+64% w stosunku do roku wyjściowego), sekcja L „Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości” (+33% w stosunku do roku wyjściowego) oraz sekcji N „Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca” (+28%). Warto zwrócić uwagę również na znaczący wzrost liczby podmiotów w sekcji Q „Opieka zdrowotna i pomoc społeczna”, sekcji M „Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna”, oraz sekcji I „Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi”. Świadczą one o rozwoju usług opartych na wiedzy i turystyki. Zmniejszenie liczby podmiotów odnotowano w sekcjach: G, H, K i O. Zmiany strukturalne charakteryzuje rosnący udział sekcji o wysokiej produktywności, co należy uznać za zjawisko pozytywne.

Tabela 93. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg sekcji PKD 2007 (stan na koniec roku)

Ogółem	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Sekcja A (Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo)	160	173	166 ^m	167	168	173	168
Sekcja B-E (Przemysł)	3 248	3 276	3 231 ^m	3 232	3 287	3 307	3 215
Sekcja F (Budownictwo)	3 968	3 982	3 939 ^m	3 978	3 953	4 021	4 044
Sekcja G (Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle)	11 386	11 449	11 198 ^m	10 881	10 549	10 280	9 698
Sekcja H (Transport i gospodarka magazynowa)	2 859	2 867	2 808 ^m	2 722	2 738	2 796	2 829
Sekcja I (Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi)	1 005	1 035	1 028 ^m	1 047	1 064	1 100	1 107
Sekcja J (Informacja i komunikacja)	1 378	1 480	1 541 ^m	1 692	1 918	2 050	2 261
Sekcja K (Działalność finansowa i ubezpieczeniowa)	1 760	1 775	1 755 ^m	1 716	1 662	1 681	1 685
Sekcja L (Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości)	1 704	1 807	1 888 ^m	2 010	2 082	2 172	2 259
Sekcja M (Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna)	4 839	5 102	5 260 ^m	5 472	5 709	5 926	6 037
Sekcja N (Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca)	1 041	1 110	1 132 ^m	1 191	1 208	1 305	1 328
Sekcja O (Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne)	85	84	83 ^m	80	79	78	79
Sekcja P (Edukacja)	1 645	1 775	1 794 ^m	1 831	1 870	1 943	1 971
Sekcja Q (Opieka zdrowotna i pomoc społeczna)	3 456	3 579	3 688 ^m	3 816	3 966	4 124	4 310
Sekcja R (Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją)	697	708	711 ^m	740	757	781	756
Sekcje S i T (Pozostała działalność usługowa)	3 076	3 129	3 222 ^m	3 220	3 250	3 352	3 244
Sekcja U (Organizacje i zespoły eksterytorialne)	-	3	3 ^m	3	3	3	3

Uwagi: m - zmiana metodologii.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS - Bank Danych Lokalnych.

Z perspektywy rozwoju gospodarczego Lublina szczególnie istotne wydaje się pytanie o rozwój **podmiotów gospodarczych w branżach priorytetowych i wspierających**. Zmiany metodologiczne utrudniają precyzyjny pomiar długookresowych tendencji. Wydaje się jednak, że są wystarczające do wskazania tych sekcji i działów związanych z branżami priorytetowymi, które rozwijają się najszybciej. Informacje o liczbie podmiotów w sekcjach PKD przedstawiono w tabeli 94. Relatywnie duży wzrost liczby przedsiębiorstw nastąpił w sekcji J „Informacja i komunikacja” (przy wzroście aż o 18,3% w stosunku do 2015 r. w dziale J.62 „Działalność związana z oprogramowaniem, wzrost o 12,8% w zestawieniu z 2016 r. oraz 17,8% więcej w porównaniu do 2017 r.). Działalności prowadzone w centrach BPO/ITO oraz SSC, ze względu na swoją specyfikę, są zaliczane do kilku sekcji PKD. Większość przedsiębiorstw prowadzi działalność zgodną z charakterystyką sekcji M „Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna”, która należy do szybko rozwijających się sekcji. Procesy biznesowe realizowane w pozostałych centrach klasyfikowane są w sekcji K „Działalność finansowa i ubezpieczeniowa” (Dział K.66 „Działal-

ność wspomagająca usługi finansowe oraz ubezpieczenia i fundusze emerytalne” – do 2016 r. nastąpił spadek, natomiast od 2017 r. wartości wykazywały tendencję rosnącą). Działalność finansowa charakteryzuje rosnącą koncentracją, przejawiająca się w malejącej liczbie mniejszych podmiotów i w rezultacie zmniejszeniem liczby podmiotów ogółem. Sekcja J charakteryzuje się, jak już wspomniano, dynamicznym wzrostem liczby podmiotów. Ponadto procesy realizowane w call i contact centrach zaliczono do sekcji N.82 „Działalność związana z administracyjną obsługą biura i pozostała działalność wspomagająca prowadzenie działalności gospodarczej”, w której odnotowano wyraźny wzrost liczby podmiotów. W przypadku pozostałych sekcji, charakteryzujących się stabilną lub malejącą liczbą podmiotów, nie jest możliwe rozstrzygnięcie, czy zmniejszenie faktycznie wynikało z przewagi likwidacji podmiotów.

Tabela 94. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w wybranych działach PKD 2007 (stan na koniec roku)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ogółem	42 310	43 334	43 450^m	43 922	44 474	45 386	45 348
C.10 Produkcja artykułów spożywczych	226	228	229 ^m	230	237	257	234
C.29 Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep	30	32	31 ^m	34	38	38	36
C.21 Produkcja podstawowych substancji farmaceutycznych oraz leków i pozostałych wyrobów farmaceutycznych	17	16	15 ^m	21	23	20	17
H.52 Magazynowanie i działalność usługowa wspomagająca transport	240	276	274 ^m	271	301	329	323
J.62 Działalność związana z oprogramowaniem	658	730	806 ^m	956	1 131	1 276	1 500
K.66 Działalność wspomagająca usługi finansowe oraz ubezpieczenia i fundusze emerytalne	1 431	1 414	1 388 ^m	1 359	1 311	1 314	1 316
N.82 Działalność związana z administracyjną obsługą biura i pozostała działalność wspomagająca prowadzenie działalności gospodarczej	270	314	328 ^m	350	352	376	389

Uwagi: m – zmiana metodologii.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Konkurencyjność sektora przedsiębiorstw można wzmacniać poprzez **inicjatywy klastrowe oraz wspieranie istniejących klastrów**. Nawiązując do słynnej definicji M. Portera można stwierdzić, że mianem klastrów określa się geograficzne skupisko niezależnych, lecz współpracujących ze sobą podmiotów, reprezentujących określoną specjalizację gospodarczą. Klaster stanowi źródło korzyści i tworzy nową wartość dla wszystkich typów podmiotów w nim uczestniczących, takich jak przedsiębiorstwa, uczelnie i inne jednostki naukowe, instytucje otoczenia biznesu oraz pozostałe organizacje wspierające⁷⁷. Wartością tą mogą być innowacje, rozszerzenie skali działania, podnoszenie jakości w łańcuchu dostaw, zawężenie specjalizacji, wymiana informacji o sytuacji na rynku, o potrzebach klientów i nowych rynkach zbytu, dostęp do wysoko kwalifikowanych pracowników, czy obniżenie kosztów działalności, zwłaszcza w zakresie wdrażania nowych technologii oraz marketingu i promocji⁷⁸. Z kolei pod

⁷⁷ Por. M. E. Porter, *O konkurencji*, PWE, Warszawa 2001, s. 246.

⁷⁸ Por. *Opracowanie systemu wyboru Krajowych Klastrow Kluczowych Część I: Charakterystyka krajowego klastra kluczowego w oparciu o analizę źródeł wtórnych*, PARP, Warszawa 2014 r., s. 9–10.

pojęciem inicjatywy klastrowej najczęściej rozumie się zorganizowane działania zainteresowanych podmiotów (firm, administracji oraz środowiska naukowego) mające na celu zainicjowanie i przyspieszenie wzrostu klastra na jego początkowym etapie rozwoju.

W 2018 r. w Lublinie funkcjonowało 19 aktywnie działających klastrów. Ich listę zaprezentowano w tabeli 90, natomiast krótkie opisy można znaleźć w ramce 7. W ostatnim analizowanym roku formalnie ustanowiony został jeden nowy klaster: Klaster Wyżyna Motoryzacyjna i Maszynowa. Łącznie klasterzy zrzeszają ponad 800 członków i około 700 przedsiębiorstw. Warto zwrócić uwagę, że tworzenie i wzmocnienie powiązań kooperacyjnych jest realizowane z długą tradycją także przez Stowarzyszenie Handlowców i Przedsiębiorców „ul. Rusałka” i Zrzeszenie Handlu i Usług MSP w Lublinie.

Tabela 95. Klasterzy funkcjonujące w Lublinie w 2015 r.

Rok utworzenia	Nazwa
2006	Klaster Restauratorów i Hotelarzy
2007	Wschodni Klaster ICT
2007	Lubelskie Drewno Regionalny Klaster w Lublinie
2008	Lubelski Klaster Teleinformatyczny
2008	Lubelski Cebularz
2008	Lubelski Klaster Przedsiębiorstw
2009	Wschodni Klaster Obróbki Metali
2010	Lubelski Klaster Branży Spożywczej
2011	Lubelski Klaster Ekoenergetyczny
2011	Klaster-Group.pl
2012	Klaster Fotoniki i Światłowodów
2013	Klaster Designu Innowacji i Mody
2013	Lubelskie Klasterzy
2014	Lubelska Medycyna – Klaster Usług Medycznych i Prozdrowotnych
2014	Lubelski Klaster Instytucji Otoczenia Biznesu
2015	Lubelski Klaster Zaawansowanych Technologii Lotniczych
2015	Lubelski Klaster Biotechnologiczny
2015	Lubelskie Jajko
2018	Klaster Wyżyna Motoryzacyjna i Maszynowa

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Klaster Restauratorów i Hotelarzy zajmuje się integracją środowiska restauratorów i hotelarzy w województwie lubelskim, promocją kuchni regionalnej, organizacją konkursów kulinarnych oraz szkoleń. Dodatkowo prowadzi szkolenia w zakresie HACAP.

Wschodni Klaster ICT zrzesza firmy sektora MŚP, uczelnie i IOB, które dzięki członkostwu w ramach porozumienia mogą realizować innowacyjne projekty w zakresie technologii informatycznych i telekomunikacyjnych oraz smart grid – inteligentnych sieci elektroenergetycznych. Klaster aktywnie uczestniczy w międzynarodowych imprezach promujących branżę technologii informacyjnych i komunikacyjnych – m.in. CeBIT (Niemcy), NASSCOM (Indie), IT&BPO Days (USA), angażuje się również w kreowanie innowacyjnych przedsięwzięć na styku kultury oraz technologii IT/ICT.

Lubelskie Drewno Regionalny Klaster w Lublinie jest organizacją pozarządową powołaną w 2007 r. w ramach projektu 2.6 ZPORR Innowacyjna Sieć Współpracy Rzemiosła w celu wykorzystania zrębów współpracy przedsiębiorstw, pomocy przedsiębiorcom i ich wzajemnej kooperacji oraz podwyższenia atrakcyjności regionu. Klaster zrzesza przedsiębiorstwa i instytucje związane z budownictwem domów drewnianych. Prowadzi również współpracę z ośrodkami badawczymi, uczelniami wyższymi (Politechnika Lubelska), władzami województwa (Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie), a także realizuje projekty europejskie w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Ideą powołania **Lubelskiego Klastra Teleinformatycznego** jest rozpowszechnianie informacji na rynku regionalnym, krajowym oraz zagranicznym o rozwiązaniach spełniających najwyższe standardy techniczne, charakteryzujących się wysokim stopniem innowacyjności. Głównym zadaniem jest zrzeszenie przedsiębiorstw prowadzących działalność branżową i powiązanych z nimi instytucji w celu wspierania innowacyjności, promowania firm, instytucji, urzędów, produktów, usług i inwestycji w kadry.

Klaster **Lubelski Cebularz** zrzesza przedsiębiorców reprezentujących branżę spożywczą. Są to zakłady gastronomiczne, piekarnie, cukiernie, młyny, rolnicy oraz hurtownicy branży spożywczej i opakowań.

Wschodni Klaster Obróbki Metali to powiązanie ponad 60 przedsiębiorstw z branży metalowej działających w województwach: lubelskim, świętokrzyskim i podkarpackim. Główne cele Klastra to: podniesienie konkurencyjności gospodarki regionu poprzez wspólne działania członków Klastra, zwiększenie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw branży obróbki metali, tworzenie powiązań gospodarczych między przedsiębiorstwami oraz przedsiębiorstwami a sferą badawczo-rozwojową, uzyskanie efektu synergii.

Lubelski Klaster Branży Spożywczej zajmuje się promocją wyrobów produkowanych na Lubelszczyźnie, szkoleniem uczniów, czeladników oraz mistrzów z branży spożywczej, a także tworzeniem materiałów szkoleniowych dla branży spożywczej (tj. filmy, książki itp.).

Misją **Lubelskiego Klastra Ekoenergetycznego** jest wspieranie wszelkich działań związanych ze zrównoważonym wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii w oparciu o potencjał województwa lubelskiego poprzez opracowywanie i wdrażanie innowacji technologicznych, produkcyjnych i procesowych oraz popularyzacja odnawialnych źródeł energii w regionie. Koordynatorem jest Fundacja Rozwoju Lubelszczyzny. Klaster proponuje specjalistyczne usługi kompleksowego przygotowania i realizacji inwestycji w branży OZE. Oferuje wsparcie w zakresie opracowania analiz potencjału OZE, wstępnej koncepcji inwestycji, opracowania logistyki surowca dla biogazowni, a także szkolenia z zakresu OZE, poprawy efektywności energetycznej oraz projektowania i eksploatacji instalacji OZE.

Klaster-Group.pl powstał 14 stycznia 2011 r. w wyniku umowy partnerskiej pomiędzy spółkami Netrix Group Sp. z o.o., BASoft Sp. z o.o. oraz ICT Solutions Cezary Sieńczyk. Klaster integruje mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa działające na rynku informatycznym i teleinformatycznym, bądź świadczące usługi dla podmiotów z tego sektora. Misją Klaster-Group.pl jest wzmocnienie potencjału innowacyjnego i dynamiki przedsiębiorstw branży informatycznej i teleinformatycznej dzięki wzajemnej współpracy oraz szybki i efektywny transfer wiedzy i technologii poprzez współdziałanie i kooperację z jednostkami badawczo-naukowymi.

Klaster Designu Innowacji i Mody powstał z inicjatywy Towarzystwa Mediów Lokalnych i Stowarzyszenia Inicjatyw Samorządowych. Misją Klastra jest stworzenie warunków rozwoju innowacji m.in. szeroko pojętego wzornictwa przemysłowego oraz branży odzieżowej, która stanowi istotny segment przemysłu w regionie. Klaster jest platformą szeroko rozumianej współpracy lubelskiego środowiska naukowego, projektantów i producentów oraz promocji lubelskich marek, mającej na celu budowanie powiązań pomiędzy nimi dla zwiększenia ich innowacyjności, efektywności oraz promocji i rozwoju mierzonego wzrostem konkurencyjności i ekspansji na nowe rynki. Klaster zaangażował się także we współpracę przy tworzeniu nowego kierunku na UMCS w Lublinie – wzornictwo. Klaster zrzesza organizacje pozarządowe, instytucje otoczenia biznesu, projektantów, stylistów i przedsiębiorstwa.

W dniu 20 listopada 2013 r. w Lubelskim Parku Naukowo-Technologicznym przedstawiciele pięciu głównych klastrów na Lubelszczyźnie podpisali porozumienie o utworzeniu Klastra o nazwie **Lubelskie Klastry**. Należą do niego: Wschodni Klaster ICT, Klaster EkoInnowacje, Lubelski Klaster Biomedyczny, Wschodni Klaster Obróbki Metali w Lublinie oraz Lubelskie Drewno Regionalny Klaster w Lublinie. Jest to pierwsza tego typu inicjatywa na Lubelszczyźnie, mająca na celu zrzeszenie się klastrów w większe jednostki organizacyjne. Jest to powiązanie kooperacyjne klastrów oraz inicjatyw klastrowych z terenu województwa lubelskiego oraz niezależnych przedsiębiorców prowadzących działalność innowacyjną oraz organizacji badawczych, instytucji otoczenia biznesu i samorządów lokalnych. Misją Klastra jest podejmowanie działań, których efekty istotnie wpłyną na rozwój gospodarczy regionu poprzez wzrost konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, ich produktów i usług.

Klaster **Lubelska Medycyna – Klaster Usług Medycznych i Prozdrowotnych** jest zintegrowanym, silnym i innowacyjnym środowiskiem podmiotów działających i współpracujących w branży medycznej i prozdrowotnej, wpisującym się w koncepcję Krajowego Klastra Kluczowego. Misją Klastra jest budowanie sieci wzajemnych powiązań, wymiany informacji, wiedzy i doświadczeń, mających na celu wsparcie rozwoju branży medycznej i prozdrowotnej w Lublinie i województwie lubelskim. Współpraca w ramach Klastra przyczynia się do wzrostu innowacyjności firm i instytucji oraz jakości usług świadczonych w obszarze ochrony zdrowia. Jego działalność tworzy przestrzeń do rozwoju badań naukowych i ich komercjalizacji, a także rozwoju przedsiębiorczości i turystyki medycznej.

Celem działania **Lubelskiego Klastra Instytucji Otoczenia Biznesu** jest poprawa warunków do inicjowania i rozwoju innowacyjnej przedsiębiorczości w województwie lubelskim. Uczestnicy Klastra zamierzają opracowywać wspólne projekty, wymieniać się informacjami, realizować wspólne akcje promocyjne oraz uzupełniać ofertę i podnosić jakość świadczonych usług. Klaster prowadzi będzie współpracę międzynarodową promując lubelskie rozwiązania technologiczne oraz poszukiwać kooperantów dla lokalnych przedsiębiorców. Zamiarem inicjatorów Klastra jest również skuteczne lobbowanie o interesy środowiska innowacyjnych przedsiębiorstw wobec administracji samorządowej.

Misją **Lubelskiego Klastra Zaawansowanych Technologii Lotniczych** jest wymiana wiedzy, intensyfikacja współpracy pomiędzy członkami, wzrost innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw oraz całego regionu. Jako jeden z głównych celów działania przyjęto integrację środowiska dużych firm oraz MŚP ze sferą badawczo-rozwojową w branży lotniczej, jak również stymulowanie rozwoju nowych technologii oraz rozwój zaplecza analityczno-badawczego. Celem Klastra jest także transfer nowych rozwiązań technicznych i technologicznych do procesów produkcji oraz wzrost liczby przedsiębiorstw branży lotniczej województwa lubelskiego.

Celem **Lubelskiego Klastra Biotechnologicznego** jest stymulowanie międzysektorowej współpracy na rzecz rozwoju lubelskich badań biotechnologicznych. Główne działania mają skupić się na inicjowaniu i realizacji wspólnych przedsięwzięć naukowych oraz gospodarczych z zakresu biotechnologii, a także pozyskiwaniu w ramach unijnych lub krajowych funduszy i programów dofinansowania na realizację przedsięwzięć o charakterze naukowo-badawczym, szkoleniowym i inwestycyjnym.

Klaster **Wyżyna Motoryzacyjna i Maszynowa** został powołany jako dobrowolne porozumienie jednostek naukowych, instytucji otoczenia biznesu oraz przedsiębiorców wyrażających wolę współpracy na rzecz rozwoju branży motoryzacyjnej i maszynowej oraz branż pokrewnych, a także zwiększenia innowacyjności i konkurencyjności regionów w kluczowym obszarze, jakim jest przemysł. Klaster obejmuje: 16 przedsiębiorstw, 5 podmiotów z kapitałem publicznym oraz 3 uczelnie wyższe. Koordynatorem Klastra jest Fundacja Lubelska Wyżyna Motoryzacyjna i Maszynowa z siedzibą w Lublinie. W ramach Klastra wyznaczone zostały 3 grupy zadaniowe – mobilność miejska, motoryzacja oraz maszyny rolnicze.

Ramka 17.
Klasy funkcjonujące w Lublinie

Źródło: opracowanie własne.

Urząd Miasta Lublin uznaje klasy za ważnego partnera we współpracy ze środowiskiem biznesu i nauki. W ramach wspierania procesów kreacji i rozwoju klastrów pracownicy Urzędu Miasta prowadzą promocję lubelskich klastrów, uczestniczą w spotkaniach organizowanych przez klasy oraz podejmują własne inicjatywy mające na celu wsparcie istniejących oraz inicjowanie nowych struktur klastrowych w ważnych dla rozwoju gospodarczego branżach.

W 2018 r. powołany został Klaster Wyżyna Motoryzacyjna i Maszynowa. Stosowną umowę 20 członków⁷⁹ (założycieli Klastra) podpisało 21 lutego 2018 r. Misją Klastra jest wzmocnienie istnieją-

⁷⁹ ABM Greiffenberger Polska Sp. z o.o., AIU+ Sp. z o.o., CTNT Polska Sp. z o.o., Fabryka Łożysk Toczných – Kraśnik SA, Laboratorium Badań Materiałowych LAB TEST Sp. z o.o., Lubelski Park Naukowo-Technologiczny SA, Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne Lublin Sp. z o.o., Odlewnia Żeliwa Lublin Sp. z o.o., Politechnika Lubelska, Puławski Park Naukowo-Technologiczny Sp. z o.o., R&D Centre INVENTOR Sp. z o.o., Roztocze – Zakład Usługowo-Produkcyjny Roman Rak, SIPMA SA, Targi

cych powiązań kooperacyjnych oraz stworzenie korzystnych warunków dla rozwoju przemysłu motoryzacyjnego i maszynowego w obszarze jego oddziaływania gospodarczego, naukowego i społecznego. Koordynatorem Klastra jest Fundacja Lubelska Wyżyna Motoryzacyjna i Maszynowa z siedzibą w Lublinie.

Wyraźny wzrost odsetka innowacyjnych przedsiębiorstw przemysłowych, które są zainteresowane współpracą w ramach inicjatywy klastrowej, można zaobserwować zarówno w samym Lublinie, jak i całym województwie. Zgodnie z danymi zawartymi w tabeli 96 (dane odnoszą się do województwa lubelskiego), w analizowanych latach odsetek przedsiębiorstw kooperujących w ramach skupisk gospodarczych w 2016 r. wyniósł 18,9%, natomiast w 2018 r. osiągnął wartość 33,1% – co oznacza, że wskaźnik wzrósł aż o 14,2 p.p. Warto dodać, że wartość wskaźnika w 2018 r. w województwie lubelskim była na 2 miejscu w Polsce (zaraz po województwie podlaskim). Czynnikiem takiej sytuacji może być wiele: tworzenie klastrów w innowacyjnych branżach przemysłowych zgodnych z inteligentną specjalizacją Lublina i województwa lubelskiego, aktywność podmiotów zarządzających klastrami oraz profesjonalne wsparcie ze strony urzędników samorządowych.

Tabela 96. Przedsiębiorstwa przemysłowe współpracujące w ramach inicjatywy klastrowej lub innej sformalizowanej współpracy (w % przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Województwo lubelskie	7,5	9,3	6,3	23,8	18,9	12,7	33,1

Uwagi: dane dotyczą małych i średnich przedsiębiorstw (10–249 pracowników).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Funkcjonowanie i rozwój ekosystemów przedsiębiorczości wymaga aktywności władz samorządowych. Wiele działań Urzędu Miasta, szczególnie tych dedykowanych określonym branżom i sektorom, zostało już zaprezentowanych w innych częściach raportu poświęconych rozwojowi przemysłu (C.1.), usług (C.2.) czy branż kreatywnych (C.4.). Instrumentem wspierania rozwoju dojrzałych przedsiębiorstw jest Podstrefa Lublin SSE Euro-Park Mielec, zaprezentowana w części C.1. Opisuując działania Urzędu Miasta w zakresie budowania kultury przedsiębiorczości szczególną uwagę warto zwrócić na narzędzia dostarczania informacji i innego wsparcia osobom zakładającym działalność w fazie preinkubacji i na początkowym etapie funkcjonowania, jak również na działania adresowane do lokalnych przedsiębiorstw.

Formą aktywizowania przedsiębiorczości w Lublinie są **inicjatywy konkursowe**. Interesującym przykładem wsparcia najbardziej perspektywicznych inicjatyw startupowych był konkurs „Lbn#BusinessStart”, organizowany po raz pierwszy w 2014 r. z inicjatywy Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego S.A. w partnerstwie z Urzędem Miasta Lublin. Konkurs kierowany był do uczniów szkół ponadgimnazjalnych, studentów oraz absolwentów wyższych uczelni, w wieku 18–30 lat. Można było do niego zgłosić biznesowe pomysły dotyczące założenia w Lublinie nowej firmy lub rozwoju każdego mikroprzedsiębiorstwa już działającego w kraju członkowskim UE pod warunkiem przeniesienia działalności na teren Lublina.

W 2017 r. Miasto Lublin zostało Partnerem Krajowym konkursu Creative Business Cup. Jest to konkurs dla startupów, którego światowy finał co roku odbywa się w Kopenhadze. W sieci Creative Business Cup zrzeszonych jest ponad 70 krajów. Miasto Lublin co roku organizuje finał krajowy, którego zwycięzca w nagrodę otrzymuje w pełni opłacony wyjazd na światowe finały. Uczestnictwo w wydarzeniu w Kopenhadze stanowi dla startupów możliwość zaprezentowania się przed inwestorami zainteresowanymi zarówno światowym, regionalnym, jak i lokalnym rynkiem kreatywnym. W 2017 r. zwycięzcą konkursu został Aero Tower, a edycję w 2018 r. wygrał startup ArtApp.

Rok 2017 zapoczątkował również pierwszą edycję projektu „Lubelska Dzielnica Kreatywna”. W ramach projektu został ogłoszony konkurs „Kreatywne przemiany”, którego pilotażowa edycja była realizowana w 2017 r. Przedsiębiorcy złożyli propozycje strategii rozwoju swojej działalności. Autorzy najlepszych prac konkursowych brali udział w warsztatach wykańczania i dekoracji wnętrz zorganizowanych na terenie ich lokalu. Zmiana wizerunku lokalu jest trwałym i widocznym rezultatem warsztatów. Dodatkowo osoby realizujące warsztaty sugerują i wspierają działania, które pomogą w dalszym prowadzeniu działalności i odnoszeniu w niej sukcesów. W 2017 r. zwycięzcą konkursu był lokal wypożyczalni strojów Agatka.

Edycja konkursu „Kreatywne Przemiany” w 2018 r. była koordynowana przez Fundację Krajobrazy. Grupa specjalistów zajęła się wielowymiarową przemianą salonu fryzjerskiego „Ewcia” przy ul. Lubartowskiej 24 w zakresie biznesu, zmiany wizerunku i poszerzenia umiejętności pracowników. Konkurs „Kreatywne przemiany” jest inicjatywą Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin⁸⁰. Projekt jest finansowany z budżetu miasta, przedsiębiorcy zobowiązani są do wniesienia około 10% wkładu własnego.

W 2018 r. miała miejsce I edycja projektu „Przedsiębiorcze Dzieciaki”, który realizowany był na przełomie marca i czerwca. Projekt skierowany był do dzieci w wieku 6–10 lat, ich rodziców oraz nauczycieli. Mogły w nim brać udział placówki oświatowe z terenu miasta Lublin. O przedsiębiorczości uczyło się ponad 350 dzieci pod kierunkiem 23 nauczycieli i 11 studentów z Koła Naukowego Pedagogów i Animatorów Zabawy. W szkołach i przedszkolach na kilka tygodni zagościły koziołki biznesowe, które stanowiły motyw przewodni zajęć. Tematyka projektu koncentrowała się wokół przedsiębiorczości rozumianej jako twórcza i kreatywna postawa oraz umiejętność prezentowania pasji, radzenia sobie ze stresem i pozyskiwania środków finansowych na spełnianie marzeń. Dzieci miały także okazję uczestniczyć w zajęciach z ekonomii, organizowanych przez bank Millenium oraz Narodowy Bank Polski. Częścią projektu była również wizyta w lubelskich firmach, które z powodzeniem zaprezentowały się przedszkolakom i uczniom. Były wśród nich Europiek, Intrograf, Lubella Sp. z o.o., MAIK Agencja, Pszczółka, Spółdzielnia APIS, Fundacja URSUS.

Każdy cykl składał się z pięciu tematycznych spotkań:

- zapoznanie z Koziołkiem Biznesmenem;

⁸⁰ Od 2019 r. Wydział Strategii i Obsługi Inwestorów funkcjonował w strukturze organizacyjnej jako Wydział Strategii i Przedsiębiorczości oraz Biuro Obsługi Inwestorów.

- trudne pojęcie – przedsiębiorczość;
- moja pasja, talent;
- wizyta w firmie;
- zakładamy własną firmę – eksperyment.

W latach 2017–2018 prowadzony był również projekt Lubelska Akademia Kobiet Przedsiębiorczych realizowany w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa na lata 2014–2020. Szczegóły projektu przedstawiono w ramce 18.

Ramka 18.
Lubelska Akademia
Kobiet Przedsiębior-
czych 2017–2018

Lubelska Akademia Kobiet Przedsiębiorczych jest realizowany w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020.

Oś priorytetowa: 9. Rynek pracy

Działanie: 9.3 Rozwój przedsiębiorczości

Okres realizacji: od 1 lutego 2017 r. do 31 sierpnia 2018 r.

Obszar realizacji: Województwo Lubelskie

Projektodawca: EDUFIN Sp. z o.o.

Partner projektu: Fundacja Inicjowania Rozwoju Społecznego

Celem projektu jest wsparcie mikroprzedsiębiorczości i samo zatrudnienia wśród 52 kobiet w wieku 30 lat i więcej pozostających bez pracy zamieszkujących teren województwa lubelskiego poprzez podniesienie ich umiejętności przedsiębiorczych i umożliwienie założenia własnej działalności gospodarczej w okresie od 1 lutego 2017 r. do 31 sierpnia 2018 r.

Projekt skierowany do 52 kobiet w wieku 30 lat i więcej, pozostających bez pracy (w tym zarejestrowane w urzędzie pracy jako bezrobotne), zamieszkujące na terenie województwa lubelskiego, zamierzające rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej, z wyłączeniem zarejestrowanych w CEIDG, KRS, lub prowadzących działalność na podstawie odrębnych przepisów w okresie 12 m-cy poprzedzających dzień przystąpienia do projektu.

Źródło: strona internetowa [Edufin Sp. z o.o.](#)

Kolejnymi warsztatami proponowanymi przez miasto Lublin wraz z przedstawicielami lubelskich firm z branży IT to Uczeń na Wyżynie IT. Firmy, które włączyły się w tworzenie wydarzenia to m.in. Bottega IT Minds, DataArt Poland Sp. z o.o., Edge One Solutions Sp. z o.o., EMBIQ Sp. z o.o., intive SA, Lingaro Sp. z o.o., Mobica Limited Sp. z o.o., Onwelo SA, Predica Sp. z o.o. oraz Sollers Consulting Sp. z o.o. Projekt jest pochodną jednej z największych konferencji informatycznych w Lublinie, zorganizowanej przez miasto Lublin pt. „Check IT” i powstał w odpowiedzi na problem braku dostępnej wiedzy młodzieży na temat potencjału lubelskiej branży informatycznej.

W latach 2017 i 2018 odbyły się konferencje „Lubelska Wyżyna Motoryzacyjna i Maszynowa – inżynierowie dla Lublina” zorganizowane przy współpracy z Fundacją Lubelska Wyżyna Motoryzacyjna i Maszynowa, Stowarzyszeniem Klaster Zaawansowanych Technologii Lotniczych, Lubelskim Centrum Naukowo-Technologicznym i Uniwersytetem Przyrodniczym w Lublinie. Na konferencji tej lokalni przedsiębiorcy z branży automotive oraz maszynowej prezentowali osiągnięcia swoich firm oraz opowiedzieli o produktach, które powstają na Lubelszczyźnie. Myślą przewodnią konferencji był temat „made in Lublin”, obrazujący produkty wykonywane przez lokalne firmy przemysłowe.

Pomocą dla rozwijających się firm są **misje gospodarcze i targi wystawiennicze** organizowane przez różne instytucje. W analizowanych latach odbyło się kilkadziesiąt takich wydarzeń, koordynowanych głównie przez Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie, Państwową Agencję

Informacji i Inwestycji Zagranicznych, Enterprise Europe Network czy Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości. Informacje o tych inicjatywach Urząd Miasta przekazuje m.in. za pośrednictwem strony internetowej lublin.eu, w zakładce „Biznes i nauka”. Elementem infrastruktury biznesowej w Lublinie zapewniającym możliwość organizowania dużych imprez wystawienniczych są Targi Lublin S.A. Targi Lublin wspierają przedsiębiorstwa w budowaniu relacji biznesowych z partnerami krajowymi i zagranicznymi, przyczyniając się do wzrostu firm i umiędzynarodowienia ich działalności.

Lokalnych przedsiębiorców wspiera również **Miejski Urząd Pracy w Lublinie**, dysponujący środkami Funduszu Pracy, Europejskiego Funduszu Społecznego i Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. MUP w Lublinie podejmował działania umożliwiające bezrobotnym nawiązanie kontaktu z pracodawcami. W tym celu świadczył usługę pośrednictwa pracy. W 2016 r. w ramach działań marketingowych zainicjowano 4 168 kontaktów z pracodawcami i innymi instytucjami rynku pracy, promując usługi Urzędu. W wyniku wizyt marketingowych w siedzibach pracodawców, które miały na celu pozyskanie miejsc pracy dla bezrobotnych, pozyskano do realizacji 8 250 wolnych miejsc pracy i miejsc aktywizacji zawodowej dla osób bezrobotnych i poszukujących pracy z terenu Lublina. W 2016 r. 8 523 osoby bezrobotne zostały wyłączone z ewidencji z tytułu podjęcia pracy, w tym bezrobotni którzy znaleźli pracę we własnym zakresie.

W 2018 r. w ramach działań marketingowych zainicjowano 2 736 kontaktów z pracodawcami i innymi instytucjami rynku pracy, promując usługi Urzędu. W wyniku wizyt marketingowych w siedzibach pracodawców, które miały na celu pozyskanie miejsc pracy dla bezrobotnych, pozyskano do realizacji 9 762 wolnych miejsc pracy i miejsc aktywizacji zawodowej dla osób bezrobotnych i poszukujących pracy z terenu miasta Lublin. W 2018 r. 7 415 osób bezrobotnych zostało wyłączonych z ewidencji z tytułu podjęcia pracy, w tym bezrobotni, którzy znaleźli pracę we własnym zakresie.

Z perspektywy rozwoju przedsiębiorstw, do najważniejszych instrumentów wsparcia na rynku pracy należały⁸¹:

- Dofinansowanie podjęcia działalności gospodarczej. W 2016 r. zawarto 395 umów o przyznanie jednorazowych środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej, w tym 2 088 finansowane z Funduszu Pracy i Europejskiego Funduszu Społecznego. W ostatnim analizowanym roku zawarto 306 umów.
- Dofinansowanie wyposażenia miejsca pracy. W 2016 r. umowy zawarto z 136 pracodawcami. W 2018 r. do MUP w Lublinie wpłynęło 168 wniosków od pracodawców o organizację doposażenia lub wyposażenia stanowisk pracy. Umowy zawarto z 93 pracodawcami. W 2018 r. na wyposażonych miejscach pracy pracę rozpoczęło 156 osób bezrobotnych.
- Staże. W 2016 r. staż rozpoczęło 1 610 osób (w tym w ramach bonu stażowego – 10 osób) natomiast w 2018 r. pracę rozpoczęło 1 240 stażystów.

⁸¹ Opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Urzędu Pracy w Lublinie.

- Prace interwencyjne. W 2016 r. zawarto 97 umów z pracodawcami, w ramach których utworzono 137 miejsc pracy. Mając na celu wsparcie osób bezrobotnych w 2018 r. zawarto 118 umów z pracodawcami o organizację prac interwencyjnych. Na miejscach pracy refundowanych w ramach prac interwencyjnych pracę rozpoczęło 142 osoby.

Miejski Urząd Pracy w Lublinie był także zaangażowany w działania o charakterze informacyjno-doradczym, które przyczyniały się do budowania ekosystemu przedsiębiorczości. Przedsiębiorcy mogli korzystać z możliwości ogłoszenia informacji o wolnym miejscu pracy w MUP, usług doradczych w zakresie doboru kandydatów do pracy spośród zarejestrowanych bezrobotnych, uczestniczenia w organizowanych lub współorganizowanych przez Urząd targach i giełdach pracy.

W 2016 r. działalność kontynuował Klub Pracodawców przy Miejskim Urzędzie Pracy w Lublinie, zrzeszając 53 pracodawców. Celem Klubu jest budowanie sieci partnerstwa, współpracy i wsparcia na lokalnym rynku pracy pomiędzy MUP a światem biznesu, jak również inicjowanie tworzenia nowych miejsc pracy poprzez promowanie przedsiębiorczości oraz zachęcanie pracodawców do zatrudniania osób bezrobotnych. W siedzibie MUP odbywały się także bezpłatne porady eksperckie z zakresu m.in. ubezpieczeń społecznych, prawa pracy, praw i obowiązków ubezpieczonych oraz dostępnych ofert wsparcia dla osób bezrobotnych, realizowane m.in. przez pracowników Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Państwowej Inspekcji Pracy, Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie czy Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego.

Miejski Urząd Pracy realizował również *Program Promocji Zatrudnienia i Aktywizacji Rynku Pracy Miasta Lublin na lata 2014–2020*⁸². Głównym celem Programu jest „Wzmocnienie lokalnego rynku pracy poprzez promocję zatrudnienia, przedsiębiorczości oraz wsparcie procesu aktywizacji zawodowej mieszkańców Lublina poszukujących pracy”. Dodatkowo w latach 2016–2018 MUP realizował projekty własne, jak i partnerskie, których uczestnikami były osoby bezrobotne. MUP realizował również projekty ukierunkowane na podniesienie jakości świadczonych usług na rzecz osób bezrobotnych i poszukujących pracy oraz dwa programy specjalne, 6 programów finansowanych z rezerwy Ministra Pracy i Polityki Społecznej dla osób bezrobotnych i Program Aktywizacja i Integracja.

Dla rozwoju ekosystemu przedsiębiorczości kluczowe znaczenie ma także działalność **instytucji otoczenia biznesu**. Instytucje te wykorzystują swoją bazę materialną i techniczną, zasoby ludzkie i kompetencyjne w celu świadczenia usług na rzecz sektora przedsiębiorstw. Ze względu na ich funkcje, zazwyczaj wyróżnia się trzy grupy tych instytucji: ośrodki przedsiębiorczości, ośrodki innowacji oraz instytucje finansowe. Do najczęściej wymienianych podmiotów zalicza się: ośrodki szkoleniowo-doradcze, organizacje reprezentujące przedsiębiorców, instytucje proinnowacyjne, centra transferu technologii, instytuty i ośrodki badawczo-rozwojowe, inkubatory przedsiębiorczości i inkubatory technologiczne, parki naukowo-technologiczne czy fundusze pożyczkowe i poręczeniowe⁸³.

⁸² Więcej na stronie internetowej [Miejskiego Urzędu Pracy w Lublinie](#).

⁸³ Zob. np.: A. Bąkowski, M. Mażewska, *Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce. Raport 2012*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2012.

W Lublinie działa wiele **ośrodków przedsiębiorczości**, które wspomagają rozwój lokalnych firm. Ośrodki reprezentują interesy przedsiębiorstw, oferują usługi doradcze, promocyjne, kojarzą oferty współpracy gospodarczej, organizują seminaria, szkolenia i misje gospodarcze. Do najważniejszych należą:

- Fundacja Rozwoju Lubelszczyzny;
- Lubelska Fundacja Rozwoju;
- Fundacja Centrum Rozwoju Lokalnego;
- Polska Fundacja Ośrodków Wspomagania Rozwoju Gospodarczego „OIC Poland”;
- Rada Przedsiębiorczości Lubelszczyzny;
- Związek Prywatnych Pracodawców Lubelszczyzny „Lewiatan”;
- Regionalna Izba Gospodarcza;
- Business Centre Club;
- Lubelski Związek Pracodawców;
- Lubelska Izba Rzemieślnicza w Lublinie;
- Lubelskie Forum Pracodawców;
- Lubelska Agencja Wspierania Przedsiębiorczości;
- Stowarzyszenie Lubelski Klub Biznesu;
- Izba Przemysłowo-Handlowa w Lublinie;
- Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Lublinie.

Do ośrodków wspomagania przedsiębiorczości należy także zaliczyć **inkubatory przedsiębiorczości**, które zasługują na szczególną uwagę ze względu na ich rolę w procesie tworzenia przedsiębiorstw. W 2018 r. w Lublinie funkcjonowało 13 inkubatorów, w tym 4 wyspecjalizowane w inkubacji innowacyjnych i technologicznych firm (por. tabela 97).

Tabela 97. Wykaz inkubatorów funkcjonujących w Lublinie

Nazwa	Adres	Strona internetowa	Rok powstania
Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości WSEI	ul. Mełgiewskiej 7/9	aip.wsei.lublin.pl	2006
Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości KUL	ul. Droga Męczenników Majdanka 70	aiplublin.inkubatory.pl	2007
Lubelski Inkubator Przedsiębiorczości przy Politechnice Lubelskiej	ul. Nadbystrzycka 36 C	inkubator.pollub.pl	2007
Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości UMCS	ul. J. Sowińskiego 12/ul. Głowackiego 35	inkubator.biz.pl	2007
Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości przy WSPiA	ul. Bursaki 12	aiplublin.inkubatory.pl	2011
Polski Inkubator Technologii i Biznesu	ul. Puławska 15.19	inkubator.pitb.pl	2011
Inkubator Technologiczny w Lublinie	ul. Dobrzańskiego 1	inkubator.lpnt.pl	2012
Inkubator Przedsiębiorczości Progress	ul. Sowińskiego 7/6	inkubatorprogress.pl	2013
Lubelski Inkubator Technologii Informatycznych Netrix	ul. Związkowa 26	it-inkubator.pl	2014
Software Camp	ul. T. Zana 11a	softwarecamp.pl	2014

Nazwa	Adres	Strona internetowa	Rok powstania
Inkubator Przedsiębiorczości Alter	al. Warszawska 102	alter.info.pl	2015
Inkubator Przedsiębiorczości Rozwoju Lubelszczyzny	Droga Męczenników Majdanka 181-183	inkubator-lublin.pl	2015
Inkubator Technologiczny MarKiz	ul. Frezerów 3	inkubator.lublin.pl	2015

Źródło: opracowanie własne.

Ośrodki innowacji mają na celu promocję i inkubację innowacyjnej przedsiębiorczości, transfer technologii i dostarczanie usług proinnowacyjnych, aktywizację przedsiębiorczości akademickiej i współpracy nauki z biznesem. Wskazując podmioty zlokalizowane w Lublinie kierowano się przede wszystkim kryterium pełniących przez nie funkcji, dlatego niejednokrotnie stanowią one powiązane bądź zależne od siebie jednostki organizacyjne. Do ośrodków działających w 2018 r. można zaliczyć:

- Lubelski Park Naukowo-Technologiczny S.A.;
- Centrum Innowacji i Transferu Technologii Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego Sp. z o.o.;
- Centrum Innowacji i Transferu Technologii Politechniki Lubelskiej;
- Centrum Innowacji i Zaawansowanych Technologii Politechniki Lubelskiej;
- Centrum Transferu Wiedzy i Technologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej;
- Centrum Transferu Wiedzy Uniwersytetu Medycznego w Lublinie;
- Centrum Wdrożeń i Innowacji Uniwersytetu Medycznego w Lublinie Sp. z o. o.;
- Centrum Informatyzacji i Bezpieczeństwa Transportu Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji w Lublinie;
- Ośrodek Innowacji NOT – Federacja Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych Naczelna Organizacja Techniczna;
- Wojewódzki Klub Techniki i Racjonalizacji w Lublinie;
- ECOTECH-COMPLEX Centrum Analityczno-Programowe dla Zaawansowanych Technologii Przyjaznych Środowisku;
- Innowacyjne Centrum Patologii i Terapii Zwierząt Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie;
- Centrum Innowacyjno-Wdrożeniowe Nowych Technik i Technologii w Inżynierii Rolniczej;
- Centrum Badawczo-Innowacyjne Instytutu Agrofizyki PAN w Lublinie.

Lubelski Park Naukowo-Technologiczny S.A. powstał w 2005 r. z inicjatywy Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie oraz Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie. Jego misją jest wspieranie rozwoju woj. lubelskiego poprzez stworzenie zinstytucjonalizowanej platformy dla współpracy lubelskich uczelni i biznesu. Działa w zakresie doradztwa w tworzeniu i rozwoju przedsiębiorstw, transferu technologii oraz przekształcania wyników badań naukowych i prac rozwojowych w innowacje technologiczne. LPNT S.A. udostępnia nieruchomości i infrastrukturę techniczną zapewniając przedsiębiorcom korzystne warunki prowadzenia działalności gospodarczej. LPNT S.A. zlokalizowany jest przy ulicy Bohdana Dobrzańskiego 3 w Lublinie i znajduje się w bezpośrednim sąsiedztwie Podstrefy Lublin SSE Euro-Park Mielec.

Rysunek 15. Logo Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego S.A.

Ramka 19.
Lubelski Park
Naukowo-
Technologiczny S.A.

Źródło: strona internetowa [Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego S.A.](#)

W 2016 r. uruchomiono ECOTECH-COMPLEX. Nowoczesny obiekt był wspólną inicjatywą pięciu jednostek naukowo-badawczych: Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytetu Medycznego w Lublinie, Instytutu Agrofizyki PAN z siedzibą w Lublinie, Politechniki Rzeszowskiej i Uniwersytetu Rzeszowskiego. W budynku powstały świetnie wyposażone laboratoria i sale seminaryjne. Wyjątkowym elementem ECOTECH-COMPLEX jest najsilniejszy w Europie wschodniej aparat rezonansu magnetycznego.

Niektóre instytucje otoczenia biznesu umożliwiają pozyskanie środków na finansowanie działalności gospodarczej. Z reguły nie stanowią one odrębnych instytucji otoczenia biznesu, ale należą do struktur istniejących podmiotów szkoleniowo-doradczych, wspomagających rozwój przedsiębiorczości, a zasilane są środkami z Unii Europejskiej oraz ze źródeł prywatnych. Do najważniejszych pozabankowych instytucji otoczenia biznesu, działających w Lublinie w analizowanych latach, można zaliczyć Lubelską Fundację Rozwoju (mechanizm finansowy Fundusz Pożyczkowy) oraz wchodzące w skład jej struktury holdingowej: Polski Fundusz Gwarancyjny Sp. z o.o. oraz Lubelski Fundusz Kapitałowy Sp. z o.o. Fundusz pożyczkowy posiadała także Polska Fundacja Ośrodków Wspomagania Rozwoju Gospodarczego „OIC Poland”, a fundusz kapitału zaangażowanego – Centrum Innowacji i Transferu Technologii Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego. Platformą współpracy służącą nawiązywaniu kontaktów pomiędzy inwestorami a projektodawcami (pomysłodawcami) była Wschodnia Sieć Aniołów Biznesu.

Elementem instytucjonalnego otoczenia przedsiębiorstw jest również Centrum Arbitrażu i Mediacji w Lublinie, założone w listopadzie 2014 r. Misją tej instytucji jest wspieranie i pomoc przedsiębiorcom w rozwiązywaniu sporów związanych z wszelką ich aktywnością przy wykorzystaniu metod polubownych. Mechanizmy funkcjonowania Centrum Arbitrażu i Mediacji oparto o międzynarodowe standardy. Instytucja oferuje szereg rozwiązań pozwalających na zarządzanie sytuacjami spornymi w celu ich wyeliminowania, obniżając koszty konfliktów i to zarówno bezpośrednie, jak i pośrednie, bę-

dące następstwem powstałego sporu. W działalność centrum aktywnie zaangażowani są również studenci, którzy od 2016 r. zdobywają doświadczenie w ramach kliniki mediacji, uczestnicząc w pracach Centrum oraz szkoleniach mających na celu przygotowanie ich do pełnienia funkcji mediatora, jak też zdobycia umiejętności rozwiązywania sporów, stanowiących uzupełnienie edukacji prawniczej.

W ramach rozwoju ekosystemu przedsiębiorczości władze samorządowe dążą do stworzenia trwałych mechanizmów wymiany informacji i współpracy z sektorem przedsiębiorstw. Zinstytucjonalizowaną formą tej współpracy była powołana w 2015 r. **Rada Gospodarcza przy Prezydencie Miasta Lublin**⁸⁴. Do zadań Rady należy m.in.:

- opiniowanie dokumentów strategicznych w zakresie rozwoju gospodarczego miasta Lublin;
- kreowanie pozytywnego wizerunku Lublina jako bardzo dobrego miejsca do prowadzenia działalności gospodarczej i wspieranie procesu pozyskiwania inwestorów zewnętrznych;
- współdziałanie na rzecz wzmocnienia wszelkich powiązań kooperacyjnych lubelskich przedsiębiorców, w tym klastrów branżowych;
- wzmacnianie współpracy ze środowiskiem naukowym w celu tworzenia optymalnych warunków rozwoju społeczno-gospodarczego miasta Lublin.

W 2016 r. odbyło się III posiedzenie Rady Gospodarczej przy Prezydencie Miasta Lublin w ramach, której omówiono stopień realizacji inwestycji infrastrukturalnych Miasta Lublin oraz plany na kolejny rok oraz poruszono tematykę elektromobilności. W 2017 r. odbyło się IV posiedzenie prac Rady Gospodarczej. Do głównych tematów posiedzenia należały: Analiza funkcjonowania ekosystemu wspierania startupów w Lublinie; Lubelski ekosystem Startup – stan na 2017 r., strategia rozwoju i szanse oraz Programy akceleracyjne dla startupów na Lubelszczyźnie. Na V posiedzeniu prac Rady Gospodarczej, mającym miejsce w 2018 r. poruszano się wokół poniższych tematów: Przemysły kreatywne i ich istota; Znaczenie designu w rozwoju gospodarczym; Usługi rozwojowe dla MSP w podregionie lubelskim – Miasto Lublin, powiat lubelski, powiat świdnicki, powiat łęczyński i powiat lubartowski. W spotkaniach tych uczestniczyli zarówno pracownicy samorządowi, dyrektorzy, prezesi zarządów oraz przedstawiciele poszczególnych firm.

Analiza danych z rejestru REGON potwierdza, że lata 2016–2018 były kolejnymi latami poprawy sytuacji w sektorze przedsiębiorstw w Lublinie, zwłaszcza w sekcji związanej z administrowaniem, informatyką i telekomunikacją oraz sprzedażą nieruchomości. Przejawem rozwoju kultury przedsiębiorczości w Lublinie jest także działalność 19 klastrów (w tym jeden nowy powstały w 2018 r.: Klaster Wyżyna Motoryzacyjna i Maszynowa), a także wielu różnych instytucji otoczenia biznesu: inkubatorów i ośrodków przedsiębiorczości czy ośrodków innowacji. Warto zwrócić uwagę na rozwój instytucji otoczenia biznesu oraz centr wiedzy i innowacji funkcjonujących przy uczelniach wyższych, zwłaszcza przy Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie oraz Uniwersytecie Przyrodniczym w Lublinie.

⁸⁴ Rada Gospodarcza przy Prezydencie Miasta Lublin została powołana Zarządzeniem nr 71/4/2015 Prezydenta Miasta Lublin z dnia 17 kwietnia 2015 r.

Aktywność władz Lublina we wspieraniu przedsiębiorczości obejmowała wielorakie działania. Miasto odegrało wiodącą rolę przy utworzeniu nowych klastrów, promowało także najlepsze inicjatywy startupowe poprzez konkursy: Creative Business Cup i Kreatywne Przemiany. Realizowane były również liczne projekty takie jak Lubelska Szkoła Przedsiębiorczości, Przedsiębiorcze dzieciaki, Lubelska Akademia Kobiet Przedsiębiorczości. Do konferencji, które odbywały się w latach 2016–2018 należały cykliczne wydarzenia Check IT oraz Inżynierowie dla Lublina.

Ważną rolę w kontekście wspierania przedsiębiorczości zajmuje także Miejski Urząd Pracy w Lublinie, oferujący środki na założenie działalności gospodarczej czy subsydiowanie zatrudnienia, a także usługi doradcze dla osób prowadzących działalność gospodarczą. Ponadto, interesy przedsiębiorców reprezentuje Rada Gospodarcza przy Prezydencie Miasta Lublin.

C.4. Wspieranie przemysłów kreatywnych

Przemysły kreatywne to działania, które biorą się z indywidualnej kreatywności i talentu, i które mają zarazem potencjał kreowania bogactwa oraz zatrudnienia poprzez wytwarzanie i wykorzystywanie praw własności intelektualnej⁸⁵. Rozwijanie przemysłów kreatywnych w Lublinie jest możliwe ze względu na odpowiedni potencjał wynikający z akademickiego i kulturalnego charakteru miasta sprzyjającego edukowaniu twórców produktów kreatywnych i wysokiemu popytowi na nie. Rozwój tego sektora jest dla miasta korzystny, bo bez wielkich inwestycji kreuje nowe miejsca pracy, zatrzymując utalentowanych absolwentów i pomagając w rewitalizacji miasta. Ponadto angażuje twórcze jednostki z wielu środowisk, wspierając integrację społeczną i podnosząc ogólną jakość życia przez wskazywanie rozwiązań uwzględniających potrzeby różnych grup.

Oceniając postępy w zakresie wspierania przemysłów kreatywnych posłużono się wskaźnikami ilościowymi i opisowymi. Zaprezentowano liczbę podmiotów gospodarczych zaliczanych do sektora przemysłów kreatywnych w stosunku do ogólnej liczby funkcjonujących w mieście przedsiębiorstw oraz liczbę podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON według wybranych klas i grup PKD 2007. Przedstawiono również dane o udziale nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w całkowitej liczbie nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw. Następnie dokonano analizy działań podejmowanych na rzecz wspierania przemysłów kreatywnych w mieście przez władze samorządowe. Oceniając perspektywy rozwojowe przemysłów kreatywnych warto zwrócić uwagę również na synergie z innymi obszarami i celami *Strategii Lublin 2020*. Sprzyjającym uwarunkowaniem rozwoju branż kreatywnych jest bogactwo kulturowe Lublina, zaprezentowane w części *B.4. Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego*, a także akademickość miasta, w tym wydarzenia i inicjatywy wpisujące się w cel *D.3. Genius loci miasta uniwersyteckiego*.

Przemysły kreatywne dotyczą wielu rodzajów twórczej działalności w sferze produkcji dóbr i usług, a ich zakres nie jest precyzyjnie zdefiniowany. Próba zdiagnozowania potencjału oraz dynamiki rozwojowej przemysłów kreatywnych za pomocą klasyfikacji działalności gospodarczej (PKD 2007) jest o tyle utrudniona, że musi objąć wiele sekcji, działów i grup działalności o twórczym charakterze. Sama przynależność do działu czy grupy także nie jest jeszcze jednoznaczna z prowadzeniem działalności kreatywnej. Na potrzeby opracowania został dokonany wybór rodzajów działalności oddających istotę sektora kreatywnego, zaprezentowany w tabeli 98.

⁸⁵ Jest to definicja wprowadzona w Wielkiej Brytanii przez Zespół ds. Przemysłów Kreatywnych (*Creative Industries Taskforce*).

Tabela 98. Sektor kreatywny wg klasyfikacji PKD 2007

Film, wideo, muzyka
59.11 Działalność związana z produkcją filmów, nagrań wideo i programów telewizyjnych
59.12 Działalność postprodukcyjna związana z filmami, nagraniami wideo i programami telewizyjnymi
59.13 Działalność związana z dystrybucją filmów, nagrań wideo i programów telewizyjnych
59.14 Działalność związana z projekcją filmów
59.2 Działalność w zakresie nagrań dźwiękowych i muzycznych
Wzornictwo (design)
13.20 Produkcja tkanin
14.11 Produkcja odzieży skórzanej
14.13 Produkcja pozostałej odzieży wierzchniej
14.19 Produkcja pozostałej odzieży i dodatków do odzieży
15.12 Produkcja toreb bagażowych, toreb ręcznych i podobnych wyrobów kaletniczych; produkcja wyrobów rymarskich
15.20 Produkcja obuwia
23.41 Produkcja ceramicznych wyrobów i ozdobnych
31.02 Produkcja mebli kuchennych
31.04 Produkcja pozostałych mebli
32.12 Produkcja wyrobów jubilerskich i podobnych
32.13 Produkcja sztucznej biżuterii i wyrobów podobnych
32.40 Produkcja gier i zabawek
74.10 Działalność w zakresie specjalistycznego projektowania
Architektura
71.11 Działalność w zakresie architektury
Reklama
73.11 Działalność agencji reklamowych
Oprogramowanie, gry komputerowe
58.2 Działalność wydawnicza w zakresie oprogramowania
58.21 Działalność wydawnicza w zakresie gier komputerowych
58.29 Działalność wydawnicza w zakresie pozostałego oprogramowania
62.01 Działalność związana z oprogramowaniem
62.02 Działalność związana z doradztwem w zakresie informatyki
62.03 Działalność związana z zarządzaniem urządzeniami informatycznymi
62.09 Pozostała działalność usługowa w zakresie technologii informatycznych i komputerowych
Rynek wydawniczy
58.11 Wydawanie książek
58.19 Pozostała działalność wydawnicza
Media
60.10 Nadawanie programów radiofonicznych
60.20 Nadawanie programów telewizyjnych ogólnodostępnych i abonamentowych
58.13 Wydawanie gazet
58.14 Wydawanie czasopism i pozostałych periodyków
Działalność artystyczna, twórcza, kulturalna
74.20 Działalność fotograficzna
74.90 Pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, gdzie indziej niesklasyfikowana
90.01 Działalność związana z wystawianiem przedstawień artystycznych
90.03 Artystyczna i literacka działalność twórcza
90.04 Działalność obiektów kulturalnych
91.01 Działalność bibliotek i archiwów
91.02 Działalność muzeów
Sprzedaż detaliczna dóbr kultury
47.61 Sprzedaż detaliczna książek prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach
47.63 Sprzedaż detaliczna nagrań dźwiękowych i audiowizualnych prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach
47.78 Sprzedaż detaliczna pozostałych wyrobów prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach

Źródło: *Wsparcie przemysłów kreatywnych w Lublinie. Analiza potencjału i kierunki rozwoju*, Lubelskie Towarzystwo Zachęty Sztuk Pięknych, Lublin 2012.

Podmioty gospodarcze należące do sektora przemysłów kreatywnych w Lublinie w 2016 r. stanowiły 9,6% ogólnej liczby jednostek zarejestrowanych w rejestrze REGON (por. tabela 99), w kolejnym analizowanym roku osiągnęły wskaźnik 9,8% (pot. tabela 100), a w 2018 r. – 10,3% (por. tabela

101). W 2016 r. w Lublinie funkcjonowało łącznie 4 270 podmiotów kreatywnych, z czego 4 153 (a więc ponad 97%) zatrudniało mniej niż 10 osób. W kolejnym roku podmiotów kreatywnych było 4 467, z czego 4 351 stanowiły firmy zatrudniające 0–9 osoby. W 2018 r. liczba podmiotów kreatywnych zwiększyła się do 4 649. Przemysły kreatywne charakteryzują się większym rozdrobnieniem na tle całego sektora przedsiębiorstw. W tabelach 102, 103 i 104 zaprezentowano szczegółowe dane o podmiotach gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON i należących do sektora przemysłów kreatywnych zgodnie z zaproponowaną klasyfikacją opartą na PKD. Najwięcej podmiotów (w 2016 r. – 888, w 2017 r. – 888, a w 2018 r. – 1 068) prowadziło „Działalność związaną z oprogramowaniem”. „Pozostałą działalność profesjonalną, naukową i techniczną, gdzie indziej niesklasyfikowaną” w 2016 r. prowadziło 617 podmiotów, w 2017 r. wartość ta wyniosła 624, a w 2018 r. – 592. Kolejną kategorią podmiotów kreatywnych z wyróżniającą się liczbą podmiotów była „Działalność agencji reklamowych”, która w latach 2016–2017 r. stanowiła 504 podmioty, w 2018 r. – 512. Pozostałe dane poszczególnych sekcji zostały przedstawione w tabelach poniżej.

Tabela 99. Liczba podmiotów działalności gospodarczej wybranych klas i grup PKD do ogólnej liczby podmiotów w końcu 2016 r.

	Liczba podmiotów ogółem	W tym o przewidywanej liczbie pracujących				
		0–9	10–49	50–249	250–999	1 000 i więcej
Liczba podmiotów należących do sektora kreatywnego	4 270	4 153	91	22	4	0
Łączna liczba podmiotów gospodarki narodowej	44 474	42 739	1 345	330	46	14
Odsetek podmiotów sektora kreatywnego	9,6%	9,7%	6,8%	6,7%	8,7%	0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Tabela 100. Liczba podmiotów działalności gospodarczej wybranych klas i grup PKD do ogólnej liczby podmiotów w końcu 2017 r.

	Liczba podmiotów ogółem	W tym o przewidywanej liczbie pracujących				
		0–9	10–49	50–249	250–999	1 000 i więcej
Liczba podmiotów należących do sektora kreatywnego	4 467	4 351	89	22	3	0
Łączna liczba podmiotów gospodarki narodowej	45 386	43 649	1 352	324	46	15
Odsetek podmiotów sektora kreatywnego	9,8%	10%	6,6%	6,8%	6,5%	0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Tabela 101. Liczba podmiotów działalności gospodarczej wybranych klas i grup PKD do ogólnej liczby podmiotów w końcu 2018 r.

	Liczba podmiotów ogółem	W tym o przewidywanej liczbie pracujących				
		0–9	10–49	50–249	250–999	1 000 i więcej
Liczba podmiotów należących do sektora kreatywnego	4 649	4 536	88	22	3	0
Łączna liczba podmiotów gospodarki narodowej	45 348	43 673	1 299	317	44	15
Odsetek podmiotów sektora kreatywnego	10,3%	10,4%	6,8%	6,9%	6,8%	0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Tabela 102. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON według wybranych klas i grup PKD w końcu 2016 r.

PKD	Liczba podmiotów	W tym o przewidywanej liczbie pracujących				
		0-9	10-49	50-249	250-999	1 000 i więcej
13.20	1	-	1	-	-	-
14.11	11	9	2	-	-	-
14.13	187	172	9	5	1	-
14.19	25	25	-	-	-	-
15.12	17	16	-	1	-	-
15.20	10	8	1	-	1	-
23.41	13	12	1	-	-	-
31.02	80	80	-	-	-	-
31.09	59	58	1	-	-	-
32.12	36	34	2	-	-	-
32.13	16	16	-	-	-	-
32.40	10	10	-	-	-	-
47.61	30	28	1	1	-	-
47.63	1	1	-	-	-	-
47.78	260	246	13	1	-	-
58.11	85	82	3	-	-	-
58.12	2	2	-	-	-	-
58.14	-	-	-	-	-	-
58.19	38	37	1	-	-	-
58.2	30	28	1	1	-	-
58.21	9	8	1	-	-	-
58.29	21	20	-	1	-	-
59.11	127	126	1	-	-	-
59.12	9	9	-	-	-	-
59.13	1	1	-	-	-	-
59.14	3	3	-	-	-	-
59.2	26	25	1	-	-	-
60.10	6	4	1	1	-	-
60.20	7	7	-	-	-	-
62.01	888	882	5	-	1	-
62.02	208	206	2	-	-	-
62.03	56	56	-	-	-	-
62.09	124	122	2	-	-	-
71.11	293	288	5	-	-	-
73.11	504	487	17	-	-	-
74.10	210	210	-	-	-	-
74.20	213	213	-	-	-	-
74.90	624	617	6	-	1	-
90.01	87	81	3	3	-	-
90.03	83	82	1	-	-	-
90.04	16	8	6	2	-	-
91.01	15	11	1	3	-	-
91.02	6	3	-	3	-	-
Razem	4 447	4 333	88	22	2	0

Źródło: dane Urzędu Statystycznego w Lublinie.

Tabela 103. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON według wybranych klas i grup PKD w końcu 2017 r.

PKD	Liczba podmiotów	W tym o przewidywanej liczbie pracujących				
		0-9	10-49	50-249	250-999	1 000 i więcej
13.20	3	2	1	-	-	-
14.11	10	8	2	-	-	-
14.13	186	171	9	5	1	-
14.19	24	24	-	-	-	-
15.12	18	17	-	1	-	-
15.20	8	7	1	-	-	-
23.41	12	11	1	-	-	-
31.02	80	80	-	-	-	-
31.09	62	61	1	-	-	-
32.12	37	35	2	-	-	-
32.13	18	18	-	-	-	-
32.40	11	11	-	-	-	-
47.61	27	25	1	1	-	-
47.63	1	1	-	-	-	-
47.78	249	237	11	1	-	-
58.11	80	77	3	-	-	-
58.12	2	2	-	-	-	-
58.14	-	-	-	-	-	-
58.19	38	37	1	-	-	-
58.2	30	28	1	1	-	-
58.21	9	8	1	-	-	-
58.29	21	20	-	1	-	-
59.11	127	126	1	-	-	-
59.12	9	9	-	-	-	-
59.13	1	1	-	-	-	-
59.14	3	3	-	-	-	-
59.2	26	25	1	-	-	-
60.10	6	4	1	1	-	-
60.20	7	7	-	-	-	-
62.01	888	882	5	-	1	-
62.02	208	206	2	-	-	-
62.03	56	56	-	-	-	-
62.09	124	122	2	-	-	-
71.11	293	288	5	-	-	-
73.11	504	487	17	-	-	-
74.10	210	210	-	-	-	-
74.20	213	213	-	-	-	-
74.90	624	617	6	-	1	-
90.01	87	81	3	3	-	-
90.03	83	82	1	-	-	-
90.04	16	8	6	2	-	-
91.01	15	11	1	3	-	-
91.02	6	3	-	3	-	-
Razem	4 432	4 321	86	22	3	0

Źródło: dane Urzędu Statystycznego w Lublinie.

Tabela 104. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON według wybranych klas i grup PKD w końcu 2018 r.

PKD	Liczba podmiotów	W tym o przewidywanej liczbie pracujących				
		0-9	10-49	50-249	250-999	1 000 i więcej
13.20	4	3	1	-	-	-
14.11	7	5	2	-	-	-
14.13	173	162	7	3	1	-
14.19	25	25	-	-	-	-
15.12	19	18	-	1	-	-
15.20	10	9	1	-	-	-
23.41	14	13	1	-	-	-
31.02	90	90	-	-	-	-
31.09	68	66	2	-	-	-
32.12	36	35	1	-	-	-
32.13	20	20	-	-	-	-
32.40	9	9	-	-	-	-
47.61	30	28	1	1	-	-
47.63	-	-	-	-	-	-
47.78	215	204	10	1	-	-
58.11	69	66	3	-	-	-
58.12	-	-	-	-	-	-
58.14	-	-	-	-	-	-
58.19	29	28	1	-	-	-
58.2	31	29	1	1	-	-
58.21	8	7	1	-	-	-
58.29	23	22	-	1	-	-
59.11	129	128	1	-	-	-
59.12	12	12	-	-	-	-
59.13	-	-	-	-	-	-
59.14	3	3	-	-	-	-
59.2	32	31	1	-	-	-
60.10	6	4	1	1	-	-
60.20	3	3	-	-	-	-
62.01	1 068	1 060	6	1	1	-
62.02	245	242	3	-	-	-
62.03	60	60	-	-	-	-
62.09	127	125	2	-	-	-
71.11	294	290	4	-	-	-
73.11	512	496	16	-	-	-
74.10	225	225	-	-	-	-
74.20	222	222	-	-	-	-
74.90	592	583	7	1	1	-
90.01	93	87	3	3	-	-
90.03	80	79	1	-	-	-
90.04	15	7	6	2	-	-
91.01	14	10	1	3	-	-
91.02	6	6	-	3	-	-
Razem	4 618	4 512	84	22	3	0

Źródło: dane Urzędu Statystycznego w Lublinie.

Całkowita liczba podmiotów przyporządkowanych do sektora kreatywnego w 2016 r. była wyższa niż w 2015 r. o 10,2% (por. tabela 105), w 2017 r. wartość ta spadła o 0,3%, natomiast w 2018 r. ponownie wzrosła o 4,2%. Zestawiając dane o liczbie podmiotów w sekcjach i działach PKD (por. tabele 102, 103, 104) z danymi za lata 2016–2018 można stwierdzić, że największym spadkiem charakteryzowały się działalności z mediów – 22% oraz rynku wydawniczego – 21%. Natomiast największym wzrostem cha-

rakteryzowały się działalności z grupy oprogramowania oraz gier komputerowych – 31% oraz film, wideo, muzyka – 15%, a także wzornictwo – 5%. Należy jednak pamiętać, że liczba podmiotów w poszczególnych grupach często jest niewielka, a duża zmienność w pojedynczym roku nie musi świadczyć o występowaniu trwałego trendu.

Tabela 105. Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON z terenu Lublina w wybranych klasach i grupach PKD (stan na koniec roku)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba podmiotów należących do sektora kreatywnego	3 852	3 890 ^m	4 035	4 447	4 432	4 418

Uwagi: m – zmiana metodologii. Brak danych za 2012 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Lublinie.

Dotychczas prezentowane dane dotyczyły wyłącznie okresu 2012–2018 r., i jak już wskazano, powinny być interpretowane z dużą ostrożnością. Warto jednak zadać pytanie o **tendencje rozwojowe przemysłów kreatywnych w Lublinie** występujące w nieco dłuższym okresie: Czy sektor ten rozwija się, a jeśli tak – to, jakie jest tempo jego wzrostu na tle kraju? Przynajmniej częściowo odpowiedź na tak sformułowane pytanie może dostarczyć analiza danych o udziale nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w całkowitej liczbie nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw (por. tabela 106). Okazuje się, że zarówno w latach dynamicznego rozwoju sektora (lata 2012–2014), jak i stabilizacji wzrostu (2014–2015), udział tego sektora w całkowitej liczbie podmiotów gospodarczych oraz jego dynamika przekraczały wartości dla kraju ogółem. W przypadku lat 2016–2017 odnotowano wzrost nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w całkowitej liczbie nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw, zarówno w Lublinie jak i w kraju. W 2018 r. w Lublinie wskaźnik ten zmalał o 1,2 p.p., osiągając tym samym wartość 7,57% – o 0,64 p.p. wyższą niż wskaźnik krajowy.

Tabela 106. Udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w całkowitej liczbie nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw (w %, stan na koniec roku)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Lublin	6,10	7,01	7,83 ^m	7,82	7,46	8,77	7,57
Polska	5,94	6,20	6,66 ^m	6,47	6,63	6,84	6,93

Uwagi: m – zmiana metodologii.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Szacuje się, że sektor kreatywny wzrasta średnio 8% każdego roku na terenie LOF, co przy wzroście 1,7% dla wszystkich podmiotów jest bardzo dobrym wynikiem⁸⁶.

Wzmocnieniu potencjału rozwoju branż kreatywnych w Lublinie w latach 2016–2018 służyły również działania Urzędu Miasta Lublin. Wśród nich flagowymi projektami były te realizowane od 2017 r., do których należały: *Creative Spirits*, *CreArt. Sieć miast na rzecz twórczości artystycznej* oraz *Regional Creative Industry Alliance. Od europejskich rekomendacji do regionalnych strategii na rzecz wzrostu konkurencyjności przemysłów kreatywnych i przemysłów kultury*. Szczegółowe informacje o projektach znajdują się w ramach 20–22.

⁸⁶ R. Mącik, M. Ratajczyk, O. Smalej, *Analiza Stanu Przemysłów Kreatywnych w Lublinie*, Lublin, 2018.

Stymulowanie kreatywnej przedsiębiorczości poprzez przygotowanie i realizację miejskich strategii. Projekt był realizowany przez lidera projektu dzielnicę Újbuda miasta Budapeszt (Węgry) wraz z partnerami: Gminą Lublin, i miastami: Kaunas (Litwa), Maribor (Słowenia), Sofia (Bułgaria), Loulé (Portugalia), Ibi (Hiszpania), Ravenna (Włochy), Waterford (Irlandia). Główne cele wdrożeniowe, które Lublin miał osiągnąć jako Partner sieci to:

- wsparcie podejścia zintegrowanego, w tym zabezpieczenie horyzontalnej, wertykalnej i terytorialnej integracji w ujęciu całościowym; zbadanie alternatywnych struktur administracyjnych i modeli biznesowych, które wspierać będą integrację w ramach tradycyjnych struktur;
- włączanie lokalnych interesariuszy, w tym: dotarcie do przedsiębiorców z branży kreatywnej i utrzymanie ich zaangażowania w procesy rozwojowe; przewyciężenie stereotypów dotyczących biurokracji, co przyczyni się do utrzymania zaangażowania lokalnych interesariuszy w dłuższej perspektywie i lepszego reagowania na lokalne potrzeby; alokacja zasobów na rzecz integrowania różnorodnych grup interesariuszy; kwestie mobilizowania mieszkańców; odnajdywanie i wspieranie „katalizatorów” (najbardziej innowacyjnych osób), aby działali jako liderzy zmian;
- mierzenie wpływu, w tym: opracowanie wskaźników mierzenia wpływu przedsiębiorstw kreatywnych; diagnoza metod w jaki sposób osoby kreatywne i ich inicjatywy mogą być rozpoznane, uznane i docenione w sferze publicznej; określenie nowych sposobów oceny sukcesu i niepowodzenia (dobór wskaźników), sposoby mierzenia innowacyjności/eksperymentalności i tworzenie dla niej przestrzeń (elastycznej, tymczasowej, nisko kosztowej);
- odchodzenie od strategii na rzecz operacyjnych planów działań, w tym: ocena wszystkich budynków użyteczności publicznej pod kątem możliwości wynajmu na rzecz przemysłów kreatywnych; przygotowanie we współpracy z interesariuszami wspólnego planu działań na rzecz branży kreatywnej; nowe zasady i uregulowania w kwestii planowania regionalnego i miejskiego (elastyczne schematy planistyczne), kładące nacisk na systemowe udostępnianie pustych sklepów i bloków; lepsze wykorzystanie nowej infrastruktury komunikacyjnej w celu adaptowania do warunków Nowej Ekonomii (społecznej, ekologicznej, kreatywnej, opartej na wiedzy) oraz tworzenia nowych miejsc pracy i przedsiębiorstw;
- wzmacnianie finansowania polityk rozwojowych poprzez innowacje finansowe, w tym: wyszukanie i rekrutowanie najbardziej doświadczonych urzędników i wewnętrznych ekspertów w celu przeprowadzenia działań wdrożeniowych; opracowanie skutecznych operacyjnych i finansowych mechanizmów; opracowanie i wdrożenie innowacyjnych praktyk promocji rozwiązań przejściowych; zgodnie z ustawą o samorządzie gminnym, gminy wspierają narzędzia zmniejszające bezrobocie, aktywizują rynek pracy, podejmując działania promocyjne i marketingowe; te narzędzia powinny być lepiej wykorzystywane na rzecz przemysłów kreatywnych; działając w ramach Sieci Wdrożeniowej URBACT, będziemy w stanie lepiej stawiać czoła wspomnianym wyzwaniom.

Ramka 20.
Creative Spirits
2017-2019

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin

Projekt realizowany jest w ramach programu Kreatywna Europa. Został wybrany przez Komisję Europejską ze 111 wniosków, a jego liderem mianowano hiszpańskie miasto Valladolid. Miasto Lublin jest jednym z 12 uczestników projektu, wśród których znalazły się również Genua (Włochy), Clermont-Ferrand (Francja), Katowice (Polska), Rouen (Francja), Lecce (Włochy), Liverpool (Wielka Brytania), Kowno (Litwa), Aveiro (Portugalia), Zagrzeb (Chorwacja), Skopje (Macedonia), a także wspomniany partner wiodący – miasto Valladolid.

Celem projektu jest wspieranie działalności twórczej poprzez wymianę doświadczeń i dobrych praktyk oraz współpracę środowisk artystycznych z różnych państw i o różnych tradycjach kulturowych w zakresie opracowywania wspólnych metod kształcenia poszczególnych grup odbiorców i ustanowienia stałego i profesjonalnego systemu wymiany i współpracy artystów i kuratorów sztuki.

To pierwszy projekt w ramach programu Kreatywna Europa, w którym udział wzięło Miasto Lublin. Korzyści płynące z uczestnictwa to m. in. podniesienie kompetencji lubelskich artystów i kuratorów sztuki, możliwość zaprezentowania twórczości i osiągnięć twórców lokalnych na arenie międzynarodowej, transfer wiedzy, a także nawiązywanie kontaktów w europejskim środowisku artystycznym.

Ramka 21.
CreArt. Sieć miast na
rzecz twórczości ar-
tystycznej 2017-2021

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin

Ramka 22.
Regional Creative Industry Alliance. Od europejskich rekomendacji do regionalnych strategii na rzecz wzrostu konkurencyjności przemysłów kreatywnych i przemysłów kultury 2017-2021

Zadaniem europejskiego projektu RCIA jest podniesienie jakości i skuteczności tych narzędzi, które związane są z konkurencyjnością przedsiębiorstw z sektora MŚP. Wsparcie poprzez wymianę wiedzy polega m.in. na pozycjonowaniu przemysłów kreatywnych i przemysłów kultury (CCI), jako przestrzeni pomiędzy sektorami oraz dziedzinami dotyczącymi innowacji i konkurencyjności, zwiększaniu atrakcyjności i wizerunku miasta/regionu/kraju jako obszaru innowacyjnego, przyciąganiu talentów, tworzeniu i utrzymywaniu miejsc pracy oraz pozycjonowaniu przemysłów kreatywnych i przemysłów jako filaru polityki konkurencyjności.

Poprzez wymianę ponad 20 dobrych praktyk pomiędzy grupami interesariuszy, zainteresowanych kształtowaniem polityk regionalnych, a także wdrażaniem zdobytych doświadczeń zapisanych w 9 regionalnych planach działania, zakłada się zwiększenie współpracy pomiędzy kreatywnymi MŚP a firmami z pozostałych sektorów gospodarki. Doprowadzi to do większej konkurencyjności obu typów MŚP, a w konsekwencji do tworzenia nowych produktów i rozwiązań opracowanych dzięki współpracy międzysektorowej.

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin

Realizacja wyżej wymienionych projektów ma realny wpływ na rozwój kreatywności w mieście. Kapitał ludzki w postaci osób kreatywnych stanowi siłę napędową innowacyjnej gospodarki Lublina, a prace tych osób są dobrą, rynkową praktyką inspirującą innych. Projekty wspierają przyciąganie talentów, rozwijanie technologii i budowanie reputacji Lublina, jako miejsca przyjaznego do prowadzenia biznesu.

Wydarzeniem przygotowanym przy wsparciu miasta jest organizowana corocznie od 2015 r. konferencja dla branż kreatywnych **Lubelski Wzór**. Jest to największa konferencja kreatywna po wschodniej stronie Wisły, która łączy branżę kreatywną z biznesem oraz otwiera możliwości współpracy między projektantami a przedsiębiorcami. Głównym celem wydarzenia jest integracja środowisk twórczych i biznesowych. Program konferencji bogaty był w prelekcje inspirujących osób kreatywnych, warsztaty, networking, a zwieńczeniem wydarzenia było wręczenie Statuetki Lubelski Wzór. Wyróżnienie to honoruje wyjątkowych projektantów i przedsiębiorców związanych z Lubelszczyzną. To oni torują drogę nowej rzeczywistości. Do tej pory statuetkę otrzymali: Radek Nowakowski (2015 r.), Kabo&Pydo, Avant (2016 r.), Bartłomiej Pniewski – Nagroda Specjalna za całokształt twórczości (2017 r.) oraz Kolektyw Kilku i Drukarnia Petit (2018 r.).

Jednym z rodzajów twórczej działalności gospodarczej o wysokim potencjale rozwojowym są niektóre segmenty przemysłu odzieżowego, charakteryzujące się wąską specjalizacją i nastawieniem na indywidualne preferencje konsumentów. Przejawem aktywności podmiotów w tym segmencie jest działalność **Klastra Designu Innowacji i Mody**, założonego w 2013 r. Klaster zrzesza organizacje pozarządowe, instytucje, otoczenie biznesu, projektantów, stylistów i przedsiębiorstwa (por. ramka 17).

Ze względu na bogactwo kulturowe oraz akademicki charakter miasta, rozwój przemysłów kreatywnych w Lublinie znajduje podatny grunt dla dynamicznego rozwoju. W stosunku do 2015 r. liczba podmiotów przyporządkowanych do sektora kreatywnego w 2016 r. zwiększyła się o 10,2%, w kolejnym analizowanym roku była mniejsza o 0,3%, a w 2018 r. zmniejszyła swoją wartość o kolejne 0,3%. Dynamika tego sektora i jego udział w sektorze podmiotów gospodarczych wyraźnie przewyższają wartości dla kraju ogółem. Wspieraniu tego segmentu przedsiębiorstw służył m.in. zainaugurowany w 2013 r.

(i kontynuowany w kolejnych latach) przez Urząd Miasta Lublin projekt *Kreatywni*. Przemysły kreatywne wspierane są również przez inne instytucje, np. Centrum Kultury w Lublinie, czy funkcjonujący w Lublinie Klaster Designu Innowacji i Mody. Dalszy rozwój tych przemysłów wpływa pozytywnie na rozwój przedsiębiorczości, prowadząc do uelastycznienia i dywersyfikacji gospodarki miasta.

D. Akademickość

Trudno sobie wyobrazić rozwój Lublina bez wymiaru akademickiego. Wynika to z faktu, że co piąty mieszkaniec miasta jest studentem, a kadra nauczycieli akademickich liczy blisko 6 tysięcy osób. Opisuując akademicki charakter miasta często jednak nie umiemy wyjść poza argumenty czysto statystyczne. Współczesny etos akademicki powstaje na styku uniwersytetu i miasta, jego mieszkańców, biznesu, kultury i innych partnerów. Powinniśmy do niego dążyć zarówno w sensie idei, jak i pragmatycznych efektów wynikających z synergicznego i symbiotycznego modelu współpracy i wzajemnych relacji. Osiągnięcie tego celu jest możliwe tylko przez zbudowanie prawdziwego partnerstwa między miastem a uczelniami oraz przez konsolidację środowiska akademickiego.

Poszczególne aspekty rozwoju Lublina akademickiego tworzą czytelną strukturę. Umiędzynarodowienie uczelni oraz ich symbioza z otoczeniem dotyczą intensyfikacji relacji uniwersytetów z ich dalszym i bliższym sąsiedztwem. Pozostałe dwa cele skupiają się na przepływie przez uczelnie młodych ludzi. Budowanie akademickiego „ducha miejsca” dotyczy okresu studiów, a troska o młodych ludzi przed i po studiach – okresu, kiedy wybierają miejsce swojego zamieszkania, którym może, ale nie musi być Lublin.

D.1. Umiędzynarodowienie uczelni

Międzynarodowa ranga uczelni wyraża się w wielu wymiarach, m.in. w atrakcyjności studiów wśród zagranicznych kandydatów (a więc i w odsetku zagranicznych studentów), w obecności uczelni w międzynarodowych badaniach i sieciach współpracy czy też w podejmowaniu tematów badawczych o znaczeniu międzynarodowym. Aktywność uczelni na arenie międzynarodowej przynosi im – obok prestiżu – także inspiracje do pozytywnych zmian, które w obszarze szkolnictwa wyższego często przycho-
dzą z zewnątrz. Równie ważna jest obecność zagranicznych naukowców na lubelskich uczelniach, która jest czynnikiem budującym rangę tak uczelni, jak i miasta. Osiągnięcie tych celów wymaga przede wszystkim aktywnych działań samych uczelni wyższych, jednak miasto również deklaruje swoje zaangażowanie w tym obszarze. Warto także zwrócić uwagę na synergię z działaniami instytucji miasta realizujących inne cele *Strategii Lublin 2020*, zwłaszcza A.2. *Rozwój relacji zewnętrznych* i A.3. *Wzmacnianie otwartości kulturowej*.

Analizując realizację celu D.1. *Umiędzynarodowienie uczelni* posłużono się wskaźnikami ilościowymi i opisowymi. W pierwszej kolejności przybliżone zostały dane o liczbie studentów zagranicznych i ich strukturze według kraju pochodzenia, następnie o liczbie kierunków prowadzonych w językach obcych oraz o liczbie studentów i pracowników naukowych korzystających z programów wymiany międzynarodowej. Interesującym tłem dla tych danych są wyniki lubelskich uniwersytetów w rankingu „Perspektywy” w części dotyczącej umiędzynarodowienia. W dalszej części rozdziału zaprezentowano informacje o liczbie pracowników naukowo-dydaktycznych pochodzących spoza naszego kraju oraz ilość międzynarodowych projektów badawczych. W części opisowej przedstawiono przykłady współpracy uczelni z zagranicznymi ośrodkami akademickimi oraz projekty realizowane z inicjatywy Urzędu Miasta

Lublin. Analizę zamyka zestawienie korzyści, jakie niesie ze sobą rosnąca liczba studentów zagranicznych.

Lublin jest największym ośrodkiem akademickim we wschodniej Polsce, coraz chętniej wybieranym przez **studentów zagranicznych**. W raporcie „Akademickość polskich miast 2018”⁸⁷ w roku akademickim 2017/2018 Lublin zajął 4. miejsce w kraju w zestawieniu ilościowym studentów zagranicznych. W ostatnich latach liczba studentów zagranicznych corocznie się zwiększała. W roku akademickim 2015/2016 wynosiła 5 662 studentów zagranicznych (+26,8% w stosunku do roku poprzedzającego), w 2016/2017 liczba ta była równa 6 172 (+9%), a w 2017/2018 – 6 272 (+1,6%). W ostatnim analizowanym roku akademickim wskaźnik umiędzynarodowienia studentów osiągnął najwyższą wartość równą 10% (por. tabela 107). Studenci zagraniczni studiujący na lubelskich uczelniach pochodzili z ponad 90 krajów, przy czym dla blisko 2/3 osób krajem pochodzenia była Ukraina. Szczegółowe informacje o strukturze studentów zagranicznych w przekroju uczelni oraz narodowości zaprezentowano w ramce 11.

Tabela 107. Wybrane informacje o studentach zagranicznych

	2012/2013	2013/2014	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019
Liczba studentów zagranicznych	2 385	3 082	4 474	5 662	6 172	6 272	6 352
Liczba studentów ogółem	77 173	71 913	69 658	67 315	64 330	62 977	60 988
Stosunek liczby studentów zagranicznych do liczby studentów ogółem (w %)	3,1	4,3	6,4	8,4	9,6	10,0	10,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Ze wzrostem studentów zagranicznych poszerza się także oferta edukacyjna na lubelskich uczelniach. W roku akademickim 2016/2017 liczba prowadzonych kierunków w języku innym niż polski wynosiła około 50, w następnym roku zwiększyła się o kolejne 9. W roku akademickim 2018/2019 liczba kierunków prowadzonych w językach obcych wynosiła już 63. Na przestrzeni 6 lat uczelnie otworzyły 58 nowych kierunków dedykowanych studentom zagranicznym (por. tabela 108). Obecnie najbogatszą ofertę ma Uniwersytet Przyrodniczy, który oprócz kierunków I i II stopnia, przygotował dla obcokrajowców 7 programów doktoranckich. W ofercie edukacyjnej znalazły się takie kierunki jak: Environmental Engineering, Agriculture, Management and Production Engineering, Global Manager in Agribusiness, Animal Science and Dairy Production, Landscape Architecture, Food Technology and Human Nutrition, Equine management and care, Horticulture, САДОВОДСТВО. Absolwenci Uniwersytetu Przyrodniczego mogą kontynuować swoją edukację na anglojęzycznych kierunkach i mają wśród nich do wyboru: Veterinary medicine, Green Urban Planning, Horticulture, Landscape Architecture, Plant Protection and Phytosanitary Control, Agriculture, Management and Production Engineering. Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w roku akademickim 2018/2019 otworzył 11 kierunków prowadzonych w języku obcym,

⁸⁷ Raport „Akademickość polskich miast”, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa 2019.

w tym 8 kierunków I i II stopnia (Physics, Chemistry, Graphic Art, International Relations, Tourism management, Biology, Intercultural communication in education and the workplace, Education and Therapy) i 3 kierunki dla doktorantów (Social Sciences, Political Science, Literature and Linguistics). Kolejnym uniwersytetem z bogatą ofertą dla studentów zagranicznych jest Katolicki Uniwersytet Lubelski, który w roku akademickim 2018/2019 miał otwartych 9 kierunków prowadzonych w języku angielskim. Należały do nich Applied Anthropology, Cognitive Science, Philosophy, European Studies, Biotechnology, Informatics, Mathematics, European Union Law, Theology. Taką samą ilość kierunków oferowała także Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji. Do kierunków I stopnia studiów licencjackich należały: Logistics, Management, Nursing, Computer Science Economics, natomiast I stopnia studiów inżynierskich: Architecture, Computer Science, Transport, Interior Design. WSPiA uruchomiła także 2 programy dla absolwentów – Sociology i Management. Na Wyższej Szkole Społeczno-Przyrodniczej aktywnymi kierunkami były: Nursing, Beauty Science, International tourism, International business, English philology, Physiotherapy, Public health, Sport Science, Tourism and Hospitality Management. Politechnika Lubelska uruchomiła 5 kierunków I i II stopnia takich jak: Civil Engineering, Computer Science, Electrical Engineering (także w języku rosyjskim), Entrepreneurship and Marketing, Architecture. Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji także realizowała 5 kierunków w języku obcym, były to: Logistics, Management, Nursing, Computer Science, Economics. Uniwersytet Medyczny przez lata utrzymuje 2 kierunki dla studentów zagranicznych poszerzane o nowe specjalizacje oraz języki. Są to kierunki: Doctor of Dental Medicine oraz Medicine. Informacje o liczbie kierunków realizowanych w języku obcym znajdują się w tabeli 108.

Tabela 108. Liczba kierunków prowadzonych w językach obcych na uczelniach wyższych

	2013/2014	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	0	1	3	5	6	8
Katolicki Uniwersytet Lubelski	2	5	5	10	8	9
Politechnika Lubelska	0	0	0	5	5	6
Uniwersytet Medyczny	2	2	2	2	2	2
Uniwersytet Przyrodniczy	0	0	0	2	13	13
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	1	0	3	7	7	5
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	0	0	3	10	10	9
Wyższa Szkoła Nauk Społecznych	0	0	0	b.d.	0	b.d.
Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza	b.d.	3	0	7	8	8

Uwagi: b.d. – brak danych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

W roku akademickim 2016/2017 ogólna liczba studentów zagranicznych rozłożyła się na 9 lubelskich uczelni. Według danych statystycznych na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej studiowało wtedy 25,9% obcokrajowców, na Uniwersytecie Medycznym 22,5%, na Politechnice Lubelskiej 11,9%, na Wyższej Szkole Społeczno-Przyrodniczej 11,6%, na Wyższej Szkole Przedsiębiorczości i Administracji 9,1%. Wyższą Szkołę Ekonomii i Innowacji wybrało 8,1% studentów zagranicznych, Katolicki Uniwersytet Lubelski 7,9%, a Uniwersytet Przyrodniczy 2,7%. Pozostałe osoby pochodzące zza granicy studiowały na Wyższej Szkole Nauk Społecznych (0,2%).

W roku akademickim 2017/2018 liczba studentów zagranicznych uczących się w Lublinie rozkładała się następująco. Na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej odbywało edukację 25,9% studentów zagranicznych, na Uniwersytecie Medycznym 22,4%, na Politechnice Lubelskiej 11,3%, a na Wyższej Szkole Społeczno-Przyrodniczej studiowało 10,2% obcokrajowców. Wyższą Szkołę Przedsiębiorczości i Administracji wybrało 9,5% studentów zagranicznych w Lublinie, Wyższą Szkołę Ekonomii i Innowacji 9,1% obcokrajowców, a Katolicki Uniwersytet Lubelski – 9%. Pozostałymi uczelniami był Uniwersytet Przyrodniczy z odsetkiem 2,4% studentów zza granicy i Wyższa Szkoła Nauk Społecznych (0,2%).

W roku akademickim 2018/2019 na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej studenci zagraniczni stanowili 26,5%. Na Uniwersytecie Medycznym studiowało 22,5% obcokrajowców, na Wyższej Szkole Społeczno-Przyrodniczej było 11,1% studentów zagranicznych, a na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim – 10,7%. Odsetek studentów zagranicznych na Politechnice Lubelskiej wyniósł 10,2%. Obcokrajowcy, którzy wybrali Wyższą Szkołę Ekonomii i Innowacji stanowili 8,5% osób z zagranicy studiujących na lubelskich uczelniach. Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji w roku akademickim 2018/2019 posiadała odsetek 8,2% obcokrajowców, Uniwersytet Przyrodniczy – 2,3%, natomiast Wyższa Szkoła Nauk Społecznych – 0,2%.

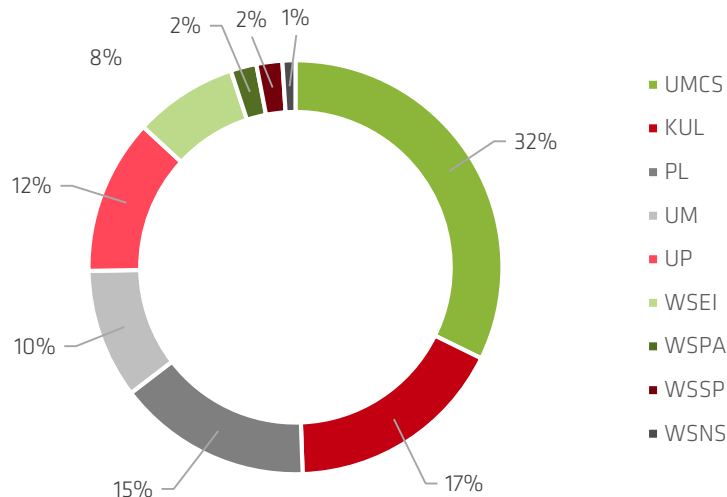
W roku akademickim 2016/2017 9,6% studentów stanowili studenci zagraniczni. Największą grupą wśród nich byli obywatele Ukrainy (55,4%). Liczną grupę stanowiły także osoby z Tajwanu (9,6%), Białorusi (3,6%) i USA (3,4%). Zauważalnymi grupami byli także obywatele Norwegii, Tajlandii, Arabii Saudyjskiej, Hiszpanii, Indii, Kanady oraz Nepalu.

Studenci z Ukrainy w roku akademickim 2017/2018 nadal stanowili większość studentów zagranicznych (63,5%), a ich liczba wzrosła o 14,6% w stosunku do ubiegłego roku. Państwa, z których pochodzili pozostali studenci, korzystający z lubelskich uczelni to: Tajwan (10,3%), Białoruś (4,9%), Indie (2,9%), USA (2,3%), Norwegia (2,2%), Tajlandia (2,1%), Arabia Saudyjska (1,2%). Wyodrębniły się także grupy studentów pochodzących z Hiszpanii oraz Kazachstanu. Uczelnią z największą różnicą narodowościową w roku akademickim był Uniwersytet Medyczny, na którym studiowały osoby z 59 państw. Na Katolicki Uniwersytet Lubelski uczęszczali studenci z 39 krajów, a na Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej z 34. Uczelnią, która przyjęła studentów z ponad 30 krajów była także Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza.

W roku akademickim 2018/2019 studenci z Ukrainy, stanowili 58,1% studentów zagranicznych, obywatele Tajwanu 10,2%, a Białorusi – 7,5%. Wyraźną grupę stanowili także studenci pochodzący z Indii, Tajlandii, Stanów Zjednoczonych, Norwegii, Hiszpanii i Kazachstanu. Najbardziej umiędzynarodowioną uczelnią pod względem różnorodności krajów był Uniwersytet Medyczny, na którym studiowali studenci z 64 krajów. W następnej kolejności był Katolicki Uniwersytet Lubelski (43 kraje), Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza (42) oraz Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej (40). Ostatni analizowany rok pod względem ilości studentów zagranicznych na poszczególnych uczelniach oraz podział ze względu na kraje pochodzenia przedstawia ramka 23.

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w roku akademickim 2018/2019 przyjął 32% studentów lubelskich uczelni. Drugą pod względem ilościowym uczelnią przyjmującą studentów był Katolicki Uniwersytet Lubelski (17%), następnie Politechnika Lubelska (15%), Uniwersytet Przyrodniczy (12%), Uniwersytet Medyczny (10%) oraz uczelnie niepubliczne (13%). Wykaz procentowy poszczególnych uczelni przedstawiono na wykresie 24.

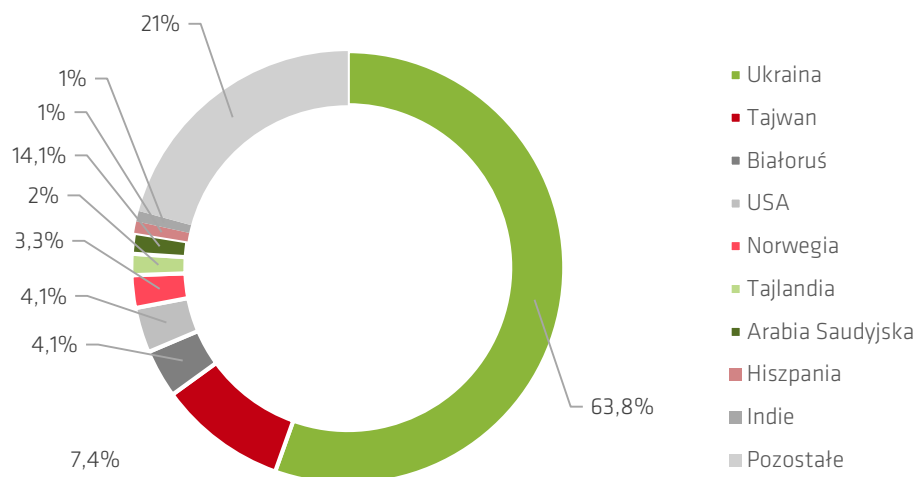
Wykres 24. Studenci zagraniczni na poszczególnych uczelniach w Lublinie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

Wśród studentów zagranicznych największą grupę stanowią osoby pochodzące z Ukrainy (63,8%). Na drugim miejscu znajdują się obywatele Tajwanu (7,4%), dalej Białoruś (4,1%) oraz Stany Zjednoczone (4,1%). Wśród krajów pochodzenia studentów znalazły się również: Norwegia, Arabia Sudyjska, Kanada, Hiszpania, Wielka Brytania, Francja, Czechy, Słowacja, Rosja, Pakistan, Indie, Tajlandia i inne.

Wykres 25. Studenci zagraniczni w Lublinie w podziale na kraje pochodzenia

Ramka 23.
Studenci zagraniczni w Lublinie w roku akademickim 2018/2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

Zwiększeniu umiędzynarodowienia uczelni służą **międzynarodowe programy wymiany studenckiej**. Międzynarodowe programy wymiany studenckiej przyczyniają się do budowania międzykulturowości na uczelniach oraz w mieście. Do najczęściej wybieranych programów należał program Erasmus+, a także programy Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej.

W roku akademickim 2016/2017 z możliwości studiowania lub odbywania praktyk za granicą skorzystało ponad 300 studentów, a na lubelskie uczelnie przyjechało 659 cudzoziemców. W roku akademickim 2017/2018 z programów wymiany studenckiej skorzystało 284 lubelskich studentów oraz przyjechało 745 studentów zagranicznych. Natomiast w ostatnim roku akademickim podjętym analizie studenci wyjeżdżający stanowili liczbę blisko 300, a przyjeżdżający 805. Najwięcej studentów wyjechało z KUL, UMCS i Politechniki Lubelskiej, a najpopularniejszymi uczelniami wśród studentów zagranicznych były Uniwersytet Medyczny i Politechnika Lubelska.

Najważniejszymi programami wymiany wśród lubelskich studentów były Erasmus oraz jego kontynuacja – Erasmus+, z którego skorzystało ponad 80% wyjeżdżających. Pełne informacje o liczbie wyjeżdżających i przyjeżdżających uczestników wymiany studenckiej przedstawiono w tabelach 109 i 110.

Tabela 109. Liczba studentów korzystających z różnych form międzynarodowej wymiany studenckiej (trwających co najmniej jeden semestr)

	Wyjeżdżający				
	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	158	125	113	116	115
Katolicki Uniwersytet Lubelski	114	130	93	91	108
Politechnika Lubelska	175	53	27	46	37
Uniwersytet Medyczny	31	16	13	18	15
Uniwersytet Przyrodniczy	53	31	28	11	23
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	9	6	7	2	b.d.
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	12	b.d.	20	b.d.	b.d.

Uwagi: brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej, Wyższej Szkoły Nauk Społecznych i częściowy brak od Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji; b.d. – brak danych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Tabela 110. Liczba studentów korzystających z różnych form międzynarodowej wymiany studenckiej (trwających co najmniej jeden semestr)

	Przyjeżdżający				
	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	176	87	87	132	145
Katolicki Uniwersytet Lubelski	84	103	115	95	126
Politechnika Lubelska	294	320	403	427	428
Uniwersytet Medyczny	264	327	37	57	69
Uniwersytet Przyrodniczy	27	32	17	21	37
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	12	6	0	13	b.d.
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	0	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.

Uwagi: brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej, Wyższej Szkoły Nauk Społecznych i częściowy brak od Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji; b.d. – brak danych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Z programów wymiany międzynarodowej mogą korzystać nie tylko studenci, ale także pracownicy naukowi lubelskich uczelni. Nauczyciele akademicy wyjeżdżają w celach naukowych, dydaktycznych, szkoleniowych i edukacyjnych, jak również w celu nawiązania kontaktów do realizacji wspólnych projektów międzynarodowych. W tabelach 111 i 112 przedstawiono informacje o wyjazdach zagranicznych w ramach programów Erasmus i Erasmus+. Największą aktywność pod tym względem wykazywała Politechnika Lubelska oraz Katolicki Uniwersytet Lubelski. W trzech ostatnich latach znacząco zwiększyła się również liczba nauczycieli wyjeżdżających z Uniwersytetu Przyrodniczego.

Tabela 111. Liczba pracowników naukowych korzystających z programów Erasmus i Erasmus+ - nauczyciele wyjeżdżający

	Wyjeżdżający				
	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	3	33	39	60	53
Katolicki Uniwersytet Lubelski	49	57	52	59	111
Politechnika Lubelska	91	83	109	72	90
Uniwersytet Medyczny	6	5	11	13	13
Uniwersytet Przyrodniczy	30	46	116	102	132
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	6	4	7	3	b.d.
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	26	b.d.	11	b.d.	b.d.

Uwagi: brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej, Wyższej Szkoły Nauk Społecznych oraz częściowy brak od Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji; b.d. - brak danych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Tabela 112. Liczba pracowników naukowych korzystających z programów Erasmus i Erasmus+ - nauczyciele przyjeżdżający

	Przyjeżdżający				
	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	10	25	27	42	35
Katolicki Uniwersytet Lubelski	16	12	43	28	49
Politechnika Lubelska	30	45	79	74	73
Uniwersytet Medyczny	4	11	7	10	9
Uniwersytet Przyrodniczy	7	9	10	14	25
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	4	2	0	2	0
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	0	b.d.	b.d.	4	b.d.

Uwagi: brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej, Wyższej Szkoły Nauk Społecznych oraz częściowy brak od Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji; b.d. - brak danych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Syntetycznych informacji o współpracy międzynarodowej lubelskich uczelni wyższych dostarcza ranking „Perspektywy” w części dotyczącej umiędzynarodowienia. W kalkulacji wskaźnika brane pod uwagę są takie kryteria jak: liczba programów studiów w językach obcych, liczba studiujących w językach obcych, liczba studentów cudzoziemców, liczba nauczycieli akademickich z zagranicy, popularność programów wymiany studenckiej oraz wielokulturowość środowiska studenckiego. Szczegółowe informacje o metodologii tej części rankingu zaprezentowano w ramce 12. W rankingu „Perspektywy 2019”, w którym wykorzystano dane za rok akademicki 2018/2019, w pierwszej pięćdziesiątce krajowych uczelni znalazły się: Uniwersytet Medyczny (miejsce 9.) oraz Politechnika Lubelska (miejsce 40.). Informacja o wynikach uczelni w poprzednich edycjach rankingu znajduje się w tabeli 113.

Tabela 113. Pozycja lubelskich uczelni w rankingu „Perspektywy” według kryterium umiędzynarodowienia

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Uniwersytet Medyczny	12	7	7	9	14	9	9
Politechnika Lubelska	41	35	46	35	37	37	40
Katolicki Uniwersytet Lubelski	40	39	38	39	44	nk	nk

Uwagi: nk - nie klasyfikowany

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu „Perspektywy”.

Ranking „Perspektywy 2019” obejmował uczelnie akademickie (publiczne oraz niepubliczne), które posiadają co najmniej jedno uprawnienie do nadawania stopnia doktora oraz posiadają min. 200 studentów studiów stacjonarnych. W Rankingu Uczelni Akademickich uwzględniono uczelnie, które miały minimum dwa roczniki absolwentów. Podobnie jak w ubiegłych latach, wskaźnik w rankingach uczelni wyliczony został z dokładnością do jednej dziesiątej procenta. Uczelnie o zbliżonych wynikach (różniących się nie więcej niż 0,5%) zostały sklasyfikowane na pozycjach ex aequo.

Wynik najlepszy w ramach danego kryterium to 100 punktów. Pozostałe wyniki są wartościami względnymi odniesionymi do najlepszego wyniku w danym kryterium (np. wartość 64,5 oznacza, że dana uczelnia w tym kryterium wypracowała 64,5% wyniku najlepszej uczelni w danym kryterium).

W części „Umiejdzynarodowienie” brane były pod uwagę następujące kryteria (w nawiasie podano wagę kryterium zastosowaną w kalkulacji subindeksu „Umiejdzynarodowienie studiów”):

- **Programy studiów w językach obcych** – parametr liczony jako suma programów studiów prowadzonych w językach obcych w roku akademickim 2018/2019.
- **Studiujący w językach obcych** – parametr mierzony liczbą studiujących w językach obcych w roku akademickim 2018/2019 w odniesieniu do ogółu studentów.
- **Studenci cudzoziemcy** – liczba studentów obcokrajowców w proporcji do ogólnej liczby studentów.
- **ICI (Collaboration Impact)** – wskaźnik mierzony średnią liczbą cytowań otrzymanych przez publikacje posiadające współautora z zagranicy w latach 2014–2018.
- **Nauczyciele akademicki z zagranicy** – liczba nauczycieli akademickich cudzoziemców w stosunku do ogólnej liczby nauczycieli akademickich.
- **Wymiana studencka (wyjazdy)** – liczba studentów wyjeżdżających w ramach wymiany zagranicznej, na co najmniej 3 miesiące jeden semestr, w roku akademickim 2018/2019, w proporcji do ogólnej liczby studentów.
- **Wymiana studencka (przyjazdy)** – liczba studentów przyjeżdżających w ramach wymiany zagranicznej na co najmniej 3 miesiące, w roku akademickim 2018/2019, w proporcji do ogólnej liczby studentów.
- **Wielokulturowość środowiska studenckiego** – liczba krajów, z których pochodzi minimum 10 studentów cudzoziemców.

Źródło: [Portal Perspektywy](#). Metodologia Rankingu Akademickiego Szkół Wyższych 2019.

Ramka 24.
Metodologia
Rankingu
Akademickiego
Szkół Wyższych
„Perspektywy 2019”
– Umiejdzynarodowienie

Umiejdzynarodowienie lubelskich uczelni można osiągnąć poprzez **zatrudnianie nauczycieli akademickich (cudzoziemców)**. Właściwa polityka kadrowa w tym zakresie będzie owocowała wzmocnieniem transferu wiedzy, wymianą dobrych praktyk w zakresie badań i innowacji oraz podniesieniem potencjału naukowego uczelni. Najwięcej nauczycieli akademickich (cudzoziemców) zatrudniały: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej oraz Katolicki Uniwersytet Lubelski. W większości cudzoziemcy byli zatrudniani w formie umowy o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy. Na podstawie danych otrzymanych od uczelni można szacować, że w roku akademickim 2016/2017 na lubelskich uczelniach pracowało co najmniej 141 zagranicznych nauczycieli akademickich. W kolejnym roku akademickim liczba zatrudnionych zagranicznych wykładowców wyniosła 129, natomiast w ostatnim analizowanym roku wartość ta osiągnęła wynik 133. Podstawowe informacje o liczbie zatrudnionych nauczycieli akademickich w poszczególnych uczelniach zaprezentowano w tabeli 114.

Tabela 114. Zatrudnienie nauczycieli akademickich – cudzoziemców na lubelskich uczelniach

	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	77	55	50	30	38
Katolicki Uniwersytet Lubelski	53	50	37	45	48
Politechnika Lubelska	6	6	27	37	43
Uniwersytet Medyczny	7	8	19	11	2
Uniwersytet Przyrodniczy	6	6	5	3	2
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	3	3	3	3	b.d.
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	4	b.d.	0	b.d.	b.d.

Uwagi: brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej, Wyższej Szkoły Nauk Społecznych i częściowy brak od Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji; b.d. – brak danych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Rozwoju lubelskich uczelni dokonano dzięki kontaktom międzynarodowym nie można mierzyć jedynie liczbą porozumień, gdyż osiągnięte korzyści zależą przede wszystkim od potencjału partnera oraz jakości realizowanej współpracy. Gromadząc informacje na potrzeby monitorowania realizacji *Strategii Lublin 2020* poproszono lubelskie uczelnie o wybranie pięciu partnerów – uznanych zagranicznych jednostek naukowych – oraz krótki opis zakresu współpracy. Zgromadzone informacje zaprezentowano w tabeli 115. Można wśród nich odnaleźć przykłady efektywnej współpracy badawczej, jak i szereg atrakcyjnych destynacji dla członków środowiska akademickiego korzystających z wymiany międzynarodowej. Uprawniony wydaje się więc wniosek, że umiędzynarodowienie uczelni nie jest celem samym w sobie, lecz przynosi wiele korzyści lubelskim uczelniom i studiującej młodzieży.

Tabela 115. Przykłady współpracy lubelskich uczelni z zagranicznymi ośrodkami naukowymi w 2016 r.

Partner	Zakres współpracy
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	
Zhejiang University of Technology, Chiny	Porozumienie o współpracy dotyczące utworzenia Polsko-Chińskiego Centrum Badawczego Green Pharmaceuticals, którego celem będzie prowadzenie wspólnych badań w zakresie otrzymywania, separacji i oczyszczania substancji aktywnych pochodzenia roślinnego z różnego typu ekstraktów roślinnych, mogących znaleźć zastosowanie w medycynie. Dodatkowo zostały podpisane porozumienia dotyczące współpracy przy projektach: „Efficient biosynthesis technology and industrialization of macrolide biopesticide”, „Biotechnological-chemical synthesis of miglitol”, „Biosynthesis of laccases based on genetic engineering and biotechnology”, „Key Technology of Heavy Metal Control in <i>Dendrobium officinale</i> (DO.) and other Chinese Traditional Medicine and Health Products”, oraz porozumienie o przynależności praw własności intelektualnej do projektów współpracy opracowanych przez CICGP.
Universitet w Strasburgu, Francja	Współpraca Wydziału Matematyki, Fizyki i Informatyki UMCS z Wydziałem Fizyki i Inżynierii Uniwersytetu w Strasburgu (m.in. gościnne wykłady prof. dr hab. Jerzego Dudka z Uniwersytetu w Strasburgu dla studentów i doktorantów Wydziału Matematyki, Fizyki i Informatyki oraz Wydziału Chemii UMCS), projekt „Radionuclide beta spectra metrology” (MetroBeta), którego celem jest rozwój metody pozwalającej na prowadzenie precyzyjnych obliczeń dotyczących struktury jądra atomowego.
Uniwersytet w San Paulo, Escola Superior de Agricultura „Luiz de Queiroz”, Piracicaba, Brazylia	Współpraca z Wydziałem Biologii i Biotechnologii (Zakład Biofizyki) w zakresie badań powiązań sygnałów bioelektrycznych z procesami fizjologicznymi, wymiana akademicka.
Uniwersytet Gannon w Pensylwanii, Erie, USA	Współpraca w zakresie wymiany studentów Wydziału Ekonomicznego UMCS na podstawie umowy o współpracy akademickiej (zajęcia zaliczane w ramach studiów w USA są uznawane na Wydziale Ekonomicznym UMCS).

Państwowy Uniwersytet Lwowski im. Iwana Franki, Lwów, Ukraina	Współpraca w ramach wspólnie realizowanych projektów międzynarodowych: współorganizacja polsko-ukraińskich seminariów terenowych w ramach cyklu „Stratygraficzna korelacja lessów i osadów lodowcowych Ukrainy I Polski” (Zakład Geologii i Paleografii Wydziału Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej UMCS oraz Wydział Geografii Państwowego Uniwersytetu Lwowskiego im. I. Franki).
University of Ljubljana, Faculty of Chemistry and Chemical Technology, Lublana, Słowenia	Organizacja stażu dla studentów kierunku chemia.
Department of Chemical Sciences - University of Trieste, Triest, Włochy	Organizacja stażu dla studentów kierunku chemia.
Faculty of Pharmacy, University of Pécs, Pecz, Węgry	Organizacja stażu dla studentów kierunku chemia.
Faculty of Science of the University of Granada, Grenada, Hiszpania	Organizacja stażu dla studentów kierunku chemia.
Utrecht University The Netherlands, Utrecht, Holandia	Organizacja stażu dla studentów kierunku chemia.
Katolicki Uniwersytet Lubelski	
Yangtze Normal University, Chongqing, Chiny	Wymiana studentów.
Xi'an International Studies University	Wymiana nauczycieli akademickich.
University of Massachusetts Boston	Cztery wspólne projekty badawcze.
Università Cattolica del Sacro Cuore	Stypendia semestralne dla pracowników/doktorantów KUL.
Sarsen Amanzholov East Kazakhstan State University	Wymiana studentów.
Politechnika Lubelska	
Values and valuation as key factors in protection, conservation and contemporary use of heritage - a collaborative research of European cultural heritage - SMART Value	Celem projektu podsumowanie stanu wiedzy i doświadczenia oraz kreatywne opracowanie metodologii do analizy wartości ochrony, konserwacji i nowoczesnego wykorzystania dziedzictwa. Konsorcjum w składzie: Politechnika Lubelska (koordynator), Akademia Sztuk Pięknych w Wilnie (Litwa), Politechnika w Mediolanie, Uniwersytet w Maceracie, firma Altravia s.r.l. (Włochy).
Business and Innovation Support for North and East Poland (BISNEP) = EENEP	Enterprise Europe Network jest międzynarodową siecią informacyjno-doradczą. Jej zadaniem jest wspieranie działalności innowacyjnej, zapewnienie lepszego dostępu do środków finansowych oraz świadczenie na poziomie regionalnym usług wsparcia dla biznesu, tak aby mógł on w większym stopniu korzystać z możliwości oferowanych przez jednolity rynek. Sieć działa w ponad 50 krajach, w których działa blisko 600 ośrodków takich jak uniwersytety, centra transferu technologii, instytuty badawcze, agencje rozwoju, izby handlowo-przemysłowe.
Synthesis of fly ash derived zeolites and their carbon derivatives for hydrogen storage applications, Współpraca dwustronna Polska-RPA	Celem projektu jest zbadanie możliwości wykorzystania popiołów lotnych z Polski i RPA do produkcji materiałów porowatych, matryc węglowych i węgla aktywnych, które mogą być używane w procesach magazynowania wodoru. Konsorcjum naukowe tworzą: Hydrogen South Africa Infrastructure CoC Minerals Science and Manufacturing Council for Scientific and Industrial Research, RPA (Lider), Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN, Politechnika Lubelska.
CO2 post-combustion capture using amine impregnated synthetic zeolite, FENCO-NET	Celem projektu CO2ZeoCap jest określenie możliwości wykorzystania syntetycznych zeolitów produkowanych z popiołów lotnych w technologiach wychwytywania dwutlenku węgla. Konsorcjum naukowe tworzą: Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN, Politechnika Lubelska oraz Uniwersytet w Nottingham.
Kataliza plazmowa dla zrównoważonej produkcji wodoru z węglowodorów, z wykorzystaniem energii ze źródeł odnawialnych” - CatPlas (rozpoczęty w 2016r)	Celem projektu jest opracowanie innowacyjnej technologii, wykorzystującej obróbkę plazmową materiałów stosowanych w procesie katalizy dla zrównoważonej produkcji energii. Dodatkowym czynnikiem ograniczającym zużycie energii ma być zastosowanie źródeł odnawialnych w zasilaniu reaktorów plazmowych użytych w procesie. Konsorcjum, w składzie: Politechnika Lubelska, Lublin, Polska; Jeju National University, Jeju-si, Korea; Leibniz Institute for Plasma Science and Technology INP Greifswald e.V., Niemcy.

Uniwersytet Medyczny	
Gulf Medical University- Zjednoczone Emiraty Arabskie	Uniwersytety podjęły współpracę w zakresie „Partnerskiego Programu Studiów Medycznych w języku angielskim, gdzie pierwsze trzy lata kształcenia w zakresie nauk przedklinicznych prowadzi GULF, Ajman ZEA, a UM w Lublinie będzie kształcił studentów przez następne trzy lata, realizując efekty kształcenia w zakresie nauk klinicznych. Studenci po ukończeniu studiów otrzymają tytuł lekarza.
Katholieke Universiteit Leuven- Leuven Belgia	Współpraca w zakresie wymiany studentów, doktorantów oraz pracowników, współpraca w zakresie wspólnych projektów naukowych.
Wenzhou Medical University- Wenzhou- Chiny	Współpraca w zakresie wymiany studentów, doktorantów oraz pracowników, współpraca w zakresie wspólnych projektów naukowych.
Hamamatsu University School of Medicine- Hamamatsu, Japonia	Współpraca w zakresie wymiany studentów, doktorantów oraz pracowników, współpraca w zakresie wspólnych projektów naukowych.
Tbilisi State Medical University- Tbilisi, Gruzja	Współpraca w zakresie wymiany studentów, doktorantów oraz pracowników, współpraca w zakresie wspólnych projektów naukowych.
Uniwersytet Przyrodniczy	
Akademia Rolnicza w Nitrze (Słowacja)	Współpraca dwustronna obejmuje realizację badań naukowych w ramach staży naukowych. W ramach umowy przewidywana jest współpraca naukowa oraz w zakresie działalności dydaktycznej wymiana studencka.
Rolnicze Centrum Badawcze w Gambroux (Belgia)	Współpraca dwustronna obejmuje realizację badań naukowych w ramach staży naukowych, których zwieńczeniem są doktoraty oraz organizowanie konferencji naukowych w Polsce i krajach umowy wielostronnej i wizyty w celu przeprowadzenia konsultacji.
Narodowy Uniwersytet „Politechnika Lwowska” (Ukraina)	Współpraca dwustronna obejmuje realizację badań naukowych w ramach staży naukowych oraz wizyty dwustronne w celu przeprowadzenia konsultacji, wymiany doświadczeń i planowanie projektów naukowych.
Państwowy Naukowo-Badawczy Instytut Kontroli Preparatów Weterynaryjnych i Dodatków Paszowych we Lwowie (Ukraina)	Współpraca dwustronna obejmuje realizację badań naukowych w ramach staży naukowych oraz wizyty w celu przeprowadzenia konsultacji i wymiany doświadczeń. W ramach dwustronnych wizyt są realizowane badania i wspólne publikacje naukowe.
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	
Uniwersytet Managmentu i Biznesu w Bierdiansku	Wymiana wykładowców i pracowników naukowych i dydaktycznych w celu prowadzenia wykładów, badań naukowych, udziału w konferencjach, wymiana doświadczeń w organizacji procesu dydaktycznego i programów studiów, realizacja wspólnych projektów badawczych, wymiana studentów (praktyki, studenckie konferencje naukowe).
Prywatna Wyższa szkoła Galytska Akademia w Iwano-Frankwisku	Współpraca naukowa, wymiana doświadczeń, prowadzenie wspólnych badań naukowych, praktyczne wykorzystanie wiedzy i technik badawczych, rozwijanie kontaktów akademickich pomiędzy środowiskami akademickimi obu Uczelni.
Kazachski Narodowy Uniwersytet Medyczny	Współpraca polegająca na wymianie publikacji badawczych, materiałów na temat edukacji i nauki, zapewnienie dostępu on-line do baz naukowych, artykułów naukowych, literatury edukacyjnej, współpraca pracowników dydaktyczno-naukowych, współpracowników oraz studentów, prowadzenie badań naukowych, wymiana studencka, prowadzenie szkoleń, praktyk edukacyjnych, wspólne publikacje w czasopismach naukowych, organizowanie sympozjów, warsztatów, konferencji, wdrożenie kształcenia na odległość, opracowywanie i wdrażanie wspólnych projektów w dziedzinie nauki, edukacji, wykładów klinicznych, opracowywanie wspólnych programów kształcenia.
Uniwersytet Służby Celnej i Finansów (Ukraina)	Badania naukowe, wymiana pracowników i studentów, organizowanie wspólnych konferencji naukowych i seminariów, wymiana publikacji, organizowanie przedsięwzięć kulturalnych, staże naukowo-pedagogiczne.
Brzeski Państwowy Uniwersytet (Białoruś)	Badania naukowe, wymiana kadry naukowo-dydaktycznej, wymiana studentów, organizowanie wspólnych konferencji naukowych i seminariów, wymiana publikacji, podejmowanie wspólnych przedsięwzięć kulturalnych, organizowanie staży naukowo-pedagogicznych dla wykładowców, wzajemna wymiana doświadczeń, wykorzystanie nowych technologii informacyjnych w procesach nauczania i badań.

Krzyworożki Uniwersytet Narodowy, Krzywy Róg (Ukraina)	Badania naukowe, wymiana wykładowców i studentów, organizowanie wspólnych konferencji naukowych i seminariów, organizowanie przedsięwzięć kulturalnych, organizowanie staży.
Łucki Instytut Rozwoju człowieka Otwartego Międzynarodowego Uniwersytetu Rozwoju Człowieka „Ukraina”	Badania naukowe, wymiana wykładowców i studentów, organizowanie wspólnych konferencji naukowych i seminariów, organizowanie przedsięwzięć kulturalnych, organizowanie staży.
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	
University of Tirana	Współpraca w 2 edycjach Programu Erasmus +.
Singidunum University	Współpraca w 2 edycjach Programu Erasmus +.
International Burch University	Współpraca w 2 edycjach Programu Erasmus +.
Georgian Technical University	Współpraca w 2 edycjach Programu Erasmus +.
University of Nis	Współpraca w 2 edycjach Programu Erasmus +.

Uwagi: brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej i Wyższej Szkoły Nauk Społecznych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Tabela 116. Przykłady współpracy lubelskich uczelni z zagranicznymi ośrodkami naukowymi w 2017 r.

Partner	Zakres współpracy
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	
Zhejiang University of Technology, Chiny	Szereg porozumień podpisanych z Zhejiang University of Technology dotyczy wzajemnej wymiany pracowników i studentów, a przede wszystkim realizacji wspólnych projektów badawczych. W ramach współpracy utworzono Polsko-Chińskie Centrum Badawcze Green Pharmaceuticals, którego celem jest prowadzenie wspólnych badań w zakresie otrzymywania, separacji i oczyszczania substancji aktywnych pochodzenia roślinnego z różnego typu ekstraktów roślinnych, mogących znaleźć zastosowanie w medycynie. Dodatkowo zostały podpisane porozumienia dotyczące współpracy przy projektach: „Efficient biosynthesis technology and industrialization of macrolide biopesticide”, „Biotechnological-chemical synthesis of miglitol”, „Biosynthesis of laccases based on genetic engineering and biotechnology”, „Key Technology of Heavy Metal Control in Dendrobium officinale (DO.) and other Chinese Traditional Medicine and Health Products”, oraz porozumienie o przynależności praw własności intelektualnej do projektów współpracy opracowanych przez CI-CGP.
Uniwersytet w Strasburgu, Francja	Współpraca Wydziału Matematyki, Fizyki i Informatyki UMCS z Wydziałem Fizyki i Inżynierii Uniwersytetu w Strasburgu (m. in. gościnne wykłady prof. dr hab. Jerzego Dudka z Uniwersytetu w Strasburgu dla studentów i doktorantów Wydziału Matematyki, Fizyki i Informatyki oraz Wydziału Chemii UMCS), projekt „Radionuclide beta spectra metrology” (MetroBeta), którego celem jest rozwój metody pozwalającej na prowadzenie precyzyjnych obliczeń dotyczących struktury jądra atomowego.
National Chiao Tung University (NCTU), Tajwan	Umowa o wymianie studenckiej pomiędzy UMCS a Państwowym Uniwersytecie Chiao Tung na Tajwanie. Współpraca obejmuje następujące aktywności: prowadzenie wspólnej pracy badawczej i/lub dydaktycznej, realizacja wspólnych programów kulturalnych, wymiana pracowników administracyjnych, wymiana informacji, materiałów i publikacji naukowych, wymiana studentów.
Uniwersytet Gannon w Pensylwanii	Współpraca w zakresie wymiany studentów Wydziału Ekonomicznego UMCS na podstawie umowy o współpracy akademickiej (zajęcia zaliczane w ramach studiów w USA są uznawane na Wydziale Ekonomicznym UMCS).
Państwowy Uniwersytet Lwowski im. Iwana Franki, Lwów, Ukraina	Współpraca w ramach wspólnie realizowanych projektów międzynarodowych: współorganizacja polsko-ukraińskich seminariów terenowych w ramach cyklu „Stratigraficzna korelacja lessów i osadów lodowcowych Ukrainy i Polski” (Zakład Geologii i Paleografii Wydziału Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej UMCS oraz Wydział Geografii Państwowego Uniwersytetu Lwowskiego im. I. Franki).

Katolicki Uniwersytet Lubelski	
Kulturwissenschaftliche Fakultät der Europa – Universität Viadrina (Niemcy)	Pamięć Zagłady w polsko- i niemieckojęzycznej literaturze autorek i autorów drugiego i trzeciego pokolenia post-Szoa – współfinansowany ze środków Polsko-Niemieckiej Fundacji na rzecz Nauki (Deutsch-Polnische Wissenschaftsstiftung). Celem projektu było porównanie dziesięciu tekstów prozatorskich powstałych po 2000 r. w kręgach literatury polsko- i niemieckojęzycznej pod kątem użytych w nich strategii artystycznych oraz mechanizmów transponowania zagłady w artefakt kulturowy. Ponadto, wspierano także współpracę polonistów i germanistów – stworzono stałą platformę wymiany doświadczeń (w formie cyklicznych seminariów) oraz kształcono młodą kadre naukową poprzez tworzenie mikrozespołów badawczych, złożonych z samodzielnych pracowników naukowych oraz doktorantów i studentów niższego stopnia, biorących udział w projekcie.
Politechnika Lubelska	
Central South University of Forestry and Technology, Hunan, Chiny	Wspólne badania naukowe i edukacja, kalibrowanie sensorów dla potrzeb naukowych; wspólne projekty badawcze, seminaria, wykłady gościnne; wymiana kadry naukowej i studentów; wymiana materiałów naukowych/ dydaktycznych, raportów badawczych, publikacji.
Tadżycki Uniwersytet Technologicznych, Dusznbé, Tadżykistan	Wspólne projekty badawcze, seminaria naukowe i wykłady gościnne; wymiana kadry naukowej i studentów; udział we wspólnych programach doktorskich, komisjach naukowych i mgr.; wymiana materiałów akademickich/ szkoleniowych.
Aalto University, Aalto, Finlandia	Wymiana pracowników naukowych, administracyjnych; wymiana informacji naukowej do celów badawczych; organizowanie wspólnych konferencji, seminariów, sympozjów; współpraca w ramach wspólnych projektów badawczych.
Chmielnicki Uniwersytet Narodowy, Chmielnicki, Ukraina	Wspólne badania w naukach podstawowych i stosowanych; wymiana pracowników naukowych w celu prowadzenia badań naukowych i studiów doktorskich; wspólne konferencje, sympozja; wymiana publikacji; podwójny dyplom dla studentów ukraińskich studiujących w Politechnice.
Tarazki Państwowy Uniwersytet im. M. H. Dulati, Taraz, Kazachstan	Wymiana osobowa (kadry naukowej i dydaktycznej, studentów i doktorantów) w ramach programów edukacyjnych i badawczych; udział we wspólnych seminariach i studiach; przygotowywanie wspólnych projektów naukowo-badawczych; wspólne konferencje i wykłady; wymiana publikacji, materiałów naukowych; wspólny nadzór naukowy nad doktorantami; odpłatne studia/praktyki doktoranckie w Politechnice.
Uniwersytet Medyczny	
Scottish Government (Szkocja)	Współpraca w celu realizacji projektu: Umowa konsorcjum, Umowa z CHAFEA do realizacji projektu Joint Action on Dementia – DEM2 (nr umowy 678481). Projekt realizowany w partnerstwie 12 instytucji, pod przewodnictwem Rządu Szkocji. Celem głównym projektu jest promowanie wdrażania w państwach członkowskich skoordynowanych działań mających na celu poprawę sytuacji osób demencyjnych i ich opiekunów.
Universite Lyon Claude Bernard (Francja)	Współpraca w celu realizacji projektu: Umowa konsorcjum, Umowa z CHAFEA do realizacji projektu Joint Action on Dementia – DEM2 (nr umowy 678481). Projekt realizowany w partnerstwie 12 instytucji, pod przewodnictwem Rządu Szkocji. Celem głównym projektu jest promowanie wdrażania w państwach członkowskich skoordynowanych działań mających na celu poprawę sytuacji osób demencyjnych i ich opiekunów.
Istituto Superiore di Sanita (Włochy)	Współpraca w celu realizacji projektu: Umowa konsorcjum, Umowa z CHAFEA do realizacji projektu Joint Action on Dementia – DEM2 (nr umowy 678481). Projekt realizowany w partnerstwie 12 instytucji, pod przewodnictwem Rządu Szkocji. Celem głównym projektu jest promowanie wdrażania w państwach członkowskich skoordynowanych działań mających na celu poprawę sytuacji osób demencyjnych i ich opiekunów.

Department of Health (UK Dept of H)	Współpraca w celu realizacji projektu: Umowa konsorcjum, Umowa z CHAFEA do realizacji projektu Joint Action on Dementia – DEM2 (nr umowy 678481). Projekt realizowany w partnerstwie 12 instytucji, pod przewodnictwem Rządu Szkocji. Celem głównym projektu jest promowanie wdrażania w państwach członkowskich skoordynowanych działań mających na celu poprawę sytuacji osób demencyjnych i ich opiekunów.
Agencia de Qualitat i Avaluacio Sanitaries de Caralunya (Spain 2 Aquas)	Współpraca w celu realizacji projektu: Umowa konsorcjum, Umowa z CHAFEA do realizacji projektu Joint Action on Dementia – DEM2 (nr umowy 678481). Projekt realizowany w partnerstwie 12 instytucji, pod przewodnictwem Rządu Szkocji. Celem głównym projektu jest promowanie wdrażania w państwach członkowskich skoordynowanych działań mających na celu poprawę sytuacji osób demencyjnych i ich opiekunów.
Instytut St. Anna Kinderkrebsforschung e.V. (CCRI)	Umowa o dofinansowanie działania z wieloma beneficjentami nr 2013 12 07. W ramach sieci ExPO-r-Net realizowany jest projekt, którego głównym celem jest walka z chorobami nowotworowymi u dzieci.
Europejskie Towarzystwo Onkologii Dziecięcej SIOP Europe ASBL (SIOPE)	Umowa o dofinansowanie działania z wieloma beneficjentami nr 2013 12 07. W ramach sieci ExPO-r-Net realizowany jest projekt, którego głównym celem jest walka z chorobami nowotworowymi u dzieci.
Instytut Gustave Roussy	Umowa o dofinansowanie działania z wieloma beneficjentami nr 2013 12 07. W ramach sieci ExPO-r-Net realizowany jest projekt, którego głównym celem jest walka z chorobami nowotworowymi u dzieci.
Hamamtsu University School of Medicine, Japonia	W zakresie nauki i dydaktyki, wymiana studentów i pracowników.
KU Leuven, Belgia	W zakresie nauki i dydaktyki, wymiana studentów i pracowników.
Uniwersytet Przyrodniczy	
Universita Degli Studi Di Torino	Wymiana studentów i pracowników – weterynaria.
Halic Universiy	Wymiana studentów i pracowników – architektura, biologia, dietetyka i żywienie.
Trakia University	Wymiana studentów i pracowników – rolnictwo, biznes i administracja, weterynaria, zielarstwo.
University of Cordoba	Wymiana studentów i pracowników – biologia i nauki powiązane, przetwórstwo żywności.
Uniwersytet Gujarat w Ahme-dbadzie	Prowadzenie wspólnych badań, wymiana studencka i nauczycieli akademickich, wspólne organizowanie szkoleń, konferencji naukowych.
Sumski Narodowy Uniwersytet Rolniczy	Prowadzenie wspólnych badań, wymiana studencka i nauczycieli akademickich, wspólne organizowanie szkoleń, konferencji naukowych.
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	
Multidimensional Analytical Training in Education	Potrzebą adresowaną przez propozycję była konieczność wprowadzenia szachów do edukacji szkolnej. Bez względu na wiek dziecka szachy mogą poprawić jego koncentrację, zwiększyć cierpliwość i wytrwałość, a także rozwinąć zmysł twórczy, intuicję, pamięć oraz umiejętności analitycznego myślenia i podejmowania decyzji. Dodatkowo gra w szachy uczy też determinacji, motywacji i sportowego zachowania (Oświadczenie Pisemne Parlamentu UE nr 5/2011 z 30 listopada 2011). W celu osiągnięcia jak najlepszych efektów wprowadzenie szachów musi być jednak „mądre” tj. musi pomagać młodym ludziom dostrzegać rozwojowe zalety szachów, jak również pokazywać, że gra w szachy może być dobrą zabawą. W tym celu konsorcjum planuje stworzyć modułowe oprogramowanie, które wspomaga diagnozę umiejętności poznawczych dzieci i zaoferuje trening odpowiedni do poziomu kompetencji. Oprogramowanie będzie narzędziem stworzonym dla nauczycieli i trenerów do wykorzystania w środowisku szkolnym.

<p>Reactivate</p>	<p>Projekt realizowany w ramach Programu EaSI – Europejski Program na rzecz zatrudnienia i innowacji społecznych. Stworzenie międzynarodowych innowacyjnych mechanizmów (doradczych, finansowych) wspierających mobilność osób na rynku pracy UE dla osób bezrobotnych 35+, głównie długotrwale bezrobotnych w 6 krajach partnerskich: Polska, Włochy, Irlandia, Belgia, Hiszpania, Grecja.</p> <p>Sektory objęte wsparciem:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ opieka zdrowotna; ▪ branża informatyczna. <p>KTO MOŻE WZIĄĆ UDZIAŁ:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ osoby poszukujące pracy lub stażu, praktyki zawodowej; ▪ bezrobotne/ długotrwale bezrobotne; ▪ powyżej 35 roku życia; ▪ z sektora opieki zdrowotnej i IT; ▪ pracodawcy (MŚP) poszukujących pracowników z branży IT lub opieki zdrowotnej. <p>CO POWSTANIE W RAMACH PROJEKTU:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Platforma on-line (portal pracy), służący do kojarzenia osób poszukujących pracy i pracodawców. 2. Poradniki dla osób poszukujących pracy i pracodawców z branży opieki zdrowotnej i IT w Europie. 3. Sieć kontaktów regionalnych i krajowych agencji poszukiwania pracy i firm HR. 4. Narzędzia w formie przewodników oraz procedur dostosowanych indywidualnie do każdego użytkownika platformy. 5. Powołany zostanie zespół ekspertów odpowiedzialnych za działania aktywizujące, wsparcie dla osób poszukujących pracy i pracodawców, a także testowanie modelu współpracy zdefiniowanego w ramach konsorcjum REACTIVATE. 6. Indywidualnie dopasowane relacje: pracodawca-pracownik/stażysta/praktykant.
<p>Erasmus dla młodych przedsiębiorców</p>	<p>Program Erasmus dla młodych przedsiębiorców jest transgranicznym programem wymiany, który daje przyszłym i początkującym przedsiębiorcom możliwość uczenia się od doświadczonych przedsiębiorców prowadzących małe firmy w innych Państwach Uczestniczących. Do wymiany doświadczenia dochodzi podczas pobytu u doświadczonego przedsiębiorcy, który pomaga początkującemu przedsiębiorcy w zdobywaniu umiejętności koniecznych do prowadzenia małej firmy. Przedsiębiorca przyjmujący czerpie korzyść, poznając własną firmę z nowej perspektywy, a także zyskuje możliwości współpracy z zagranicznymi partnerami oraz pogłębia swoją wiedzę na temat nowych rynków. Program Erasmus dla młodych przedsiębiorców pomaga przyszłym europejskim przedsiębiorcom osiągnąć umiejętności i wiedzę, które są niezbędne do założenia lub prowadzenia własnej dobrze prosperującej firmy w Europie. Początkujący przedsiębiorcy spotykają się i wymieniają wiedzę oraz pomysłami na prowadzenie firmy z doświadczonymi przedsiębiorcami, u których przebywają i z którymi współpracują.</p> <p>OKRES WYMIANY: od 1 miesiąca do 6 miesięcy.</p> <p>FINANSOWANIE: Tak, pobyt jest częściowo finansowany przez Komisję Europejską.</p> <p>KAŻDY POCZĄTKUJĄCY PRZEDSIĘBIORCA CZERPIE KORZYŚĆ Z:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ kształcenia w miejscu pracy, w małym lub średnim przedsiębiorstwie w innym Państwie Uczestniczącym; ▪ ułatwienia w zakładaniu własnej firmy lub wzmocnieniu istniejącego już przedsiębiorstwa; ▪ dostęp do nowych rynków, współpraca międzynarodowa i potencjalne możliwości współpracy z partnerami z zagranicy.

	<p>KAŻDY PRZEDSIĘBIORCA PRZYJMUJĄCY CZERPIE KORZYŚĆ Z:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ nowych pomysłów chętnego do działania początkującego przedsiębiorcy, które mogą być zastosowane w firmie doświadczonego przedsiębiorcy; ▪ początkujący przedsiębiorca może posiadać umiejętności lub wiedzę, której nie ma doświadczony przedsiębiorca, stanowiąc tym samym doskonałe uzupełnienie. <p>Większość przedsiębiorców przyjmujących tak ceni sobie to doświadczenie, że decyduje się na przyjmowanie kolejnych początkujących przedsiębiorców lub na nawiązanie dalszej współpracy, po zakończeniu udziału w projekcie w ramach długoterminowego partnerstwa biznesowego (np. spółki joint-venture, podwykonawstwo, stosunki wykonawca-dostawca itp.).</p>
CaT	<p>Programu „Erasmus+”, Ka2: współpraca na rzecz Innowacji i wymiany dobrych praktyk, działanie – Partnerstwa Strategiczne.</p> <p>Głównym celem projektu jest podniesienie jakości procesu, mającego na celu rozpoznanie predyspozycji, zdolności i zainteresowań zawodowych uczniów szkół średnich/szkół zawodowych oraz dorosłych oraz przeprowadzenie doradztwa i planowania kariery poprzez utworzenie nowoczesnego (standaryzowanego na grupie reprezentatywnej) modułowego systemu analizy, diagnozy i doradztwa edukacyjno-zawodowego, który będzie wspomagać pracę doradców zawodowych.</p> <p>OPIS PLANOWANYCH DZIAŁAŃ I ROLI PARTNERÓW OPIS PLANOWANYCH DZIAŁAŃ I ROLI PARTNERÓW</p> <p>Działania projektu zostaną podzielone na 5 etapów:</p> <p>Etap 1 – Tworzenie modelu predyspozycji i kompetencji wiodących dla zawodów.</p> <p>Etap 2 – Opracowanie modułowego systemu analizy, diagnozy i doradztwa edukacyjno-zawodowego.</p> <p>Etap 3 – Przygotowanie wersji on-line narzędzia.</p> <p>Etap 4 – Testowanie narzędzia.</p> <p>Etap 5 – Walidacja psychometryczna i standaryzacja narzędzia.</p>

Uwagi: brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej, Wyższej Szkoły Nauk Społecznych oraz Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Tabela 117. Przykłady współpracy lubelskich uczelni z zagranicznymi ośrodkami naukowymi w 2018 r.

Partner	Zakres współpracy
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	
Zhejiang University of Technology, Chiny	<p>Szereg porozumień podpisanych z Zhejiang University of Technology dotyczy wzajemnej wymiany pracowników i studentów, a przede wszystkim realizacji wspólnych projektów badawczych. W ramach współpracy utworzono Polsko-Chińskie Centrum Badawcze Green Pharmaceuticals, którego celem jest prowadzenie wspólnych badań w zakresie otrzymywania, separacji i oczyszczania substancji aktywnych pochodzenia roślinnego z różnego typu ekstraktów roślinnych, mogących znaleźć zastosowanie w medycynie. Dodatkowo zostały podpisane porozumienia dotyczące współpracy przy projektach: „Efficient biosynthesis technology and industrialization of macrolide biopesticide”, „Biotechnological-chemical synthesis of miglitol”, „Biosynthesis of laccases based on genetic engineering and biotechnology”, „Key Technology of Heavy Metal Control in Dendrobium officinale (DO.) and other Chinese Traditional Medicine and Health Products”, oraz porozumienie o przynależności praw własności intelektualnej do projektów współpracy opracowanych przez CI-CGP.</p>
Uniwersytet w Strasburgu, Francja	<p>Współpraca Wydziału Matematyki, Fizyki i Informatyki UMCS z Wydziałem Fizyki i Inżynierii Uniwersytetu w Strasburgu (m. in. gościnne wykłady prof. dr hab. Jerzego Dudka z Uniwersytetu w Strasburgu dla studentów i doktorantów Wydziału Matematyki, Fizyki i Informatyki oraz Wydziału Chemii UMCS), projekt „Radionuclide beta spectra metrology” (MetroBeta), którego celem jest rozwój metody pozwalającej na prowadzenie precyzyjnych obliczeń dotyczących struktury jądra atomowego.</p>

National Chiao Tung University (NCTU), Tajwan	Umowa o wymianie studenckiej pomiędzy UMCS a Państwowym Uniwersytetem Chiao Tung na Tajwanie. Współpraca obejmuje następujące aktywności: 1. Prowadzenie wspólnej pracy badawczej i/lub dydaktycznej. 2. Realizacja wspólnych programów kulturalnych. 3. Wymiana pracowników administracyjnych. 4. Wymiana informacji, materiałów i publikacji naukowych. 5. Wymiana studentów.
Uniwersytet Lotaryński w Nancy	Dnia 7 maja 2018 r. podpisano porozumienie o współpracy pomiędzy Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytetem Lotaryńskim, Uniwersyteckim Centrum Europejskim w Nancy (CEU), Instytutem Stosunków Międzynarodowych Kijowskiego Uniwersytetu Narodowego im. Tarasa Szewczenki, Czerniowieckim Uniwersytetem Narodowym im. Jurija Fed'kowycza w Czerniowcach, Przykarpackim Uniwersytetem Narodowym im. Wasyla Stefanyka w Iwano-Frankiwsku oraz Gminą Lublin i Miastem Nancy, które miało na celu podjęcie niezbędnych działań zmierzających do utworzenia w Lublinie Centrum Europejskiego prowadzącego działalność badawczą i dydaktyczną w zakresie problematyki integracji europejskiej w perspektywie interdyscyplinarnej.
Państwowy Uniwersytet Lwowski im. Iwana Franki, Lwów, Ukraina	Współpraca w ramach wspólnie realizowanych projektów międzynarodowych: współorganizacja polsko-ukraińskich seminariów terenowych w ramach cyklu „Stratygraficzna korelacja lessów i osadów lodowcowych Ukrainy i Polski” (Zakład Geologii i Paleografii Wydziału Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej UMCS oraz Wydział Geografii Państwowego Uniwersytetu Lwowskiego im. I. Franki).
Katolicki Uniwersytet Lubelski	
Universita Cattolica del Sacro Cure Milano, Włochy	Wymiana studentów i pracowników naukowych.
Katholieke Universiteit Leuven, Belgia	Wymiana studentów i pracowników naukowych.
University of Massachusetts Boston, USA	Wymiana studentów i pracowników naukowych.
Xi'an International Studies University, Chiny	Wymiana studentów i pracowników naukowych.
Universidad de La Rioja, Hiszpania	Wymiana studentów i pracowników naukowych.
Politechnika Lubelska	
Hunan University of Science and Technology, Hunan, Chiny	Wspólne badania naukowe i edukacja, kalibrowanie sensorów dla potrzeb naukowych; wspólne projekty badawcze, seminaria, wykłady gościnne; wymiana kadry naukowej i studentów; wymiana materiałów naukowych/ dydaktycznych, raportów badawczych, publikacji.
Norwegian Institute for Air Research – NILU, Kjeller, Norwegia	Wspólne badania naukowe i edukacja, kalibrowanie sensorów dla potrzeb naukowych; wspólne projekty badawcze, seminaria, wykłady gościnne; wymiana kadry naukowej i studentów; wymiana materiałów naukowych/ dydaktycznych, raportów badawczych, publikacji.
University of Pisa, Pisa, Włochy	Wspólne badania naukowe i edukacja, kalibrowanie sensorów dla potrzeb naukowych; wspólne projekty badawcze, seminaria, wykłady gościnne; wymiana kadry naukowej i studentów; wymiana materiałów naukowych/ dydaktycznych, raportów badawczych, publikacji.
Centralnoukraiński Narodowy Uniwersytet Techniczny, Kropiwnicki, Ukraina	Wspólne badania naukowe i edukacja, kalibrowanie sensorów dla potrzeb naukowych; wspólne projekty badawcze, seminaria, wykłady gościnne; wymiana kadry naukowej i studentów; wymiana materiałów naukowych/ dydaktycznych, raportów badawczych, publikacji.
Shenyang Aerospace University, Shenyang, Chiny	Wspólne badania naukowe i edukacja, kalibrowanie sensorów dla potrzeb naukowych; wspólne projekty badawcze, seminaria, wykłady gościnne; wymiana kadry naukowej i studentów; wymiana materiałów naukowych/ dydaktycznych, raportów badawczych, publikacji.
Uniwersytet Medyczny	
Uniwersytet w Maastricht, Holandia	Przeprowadzenie szkolenia „Problem Based Learning”

Scottish Government, Szkocja	Współpraca w celu realizacji projektu: Umowa konsorcjum, Umowa z CHAFEA do realizacji projektu Joint Action on Dementia – DEM2 (nr umowy 678481). Projekt realizowany w partnerstwie 12 instytucji, pod przewodnictwem Rządu Szkocji. Celem głównym projektu jest promowanie wdrażania w państwach członkowskich skoordynowanych działań mających na celu poprawę sytuacji osób demencyjnych i ich opiekunów.
Universite Lyon Calude Bernard, Francja	Współpraca w celu realizacji projektu: Umowa konsorcjum, Umowa z CHAFEA do realizacji projektu Joint Action on Dementia – DEM2 (nr umowy 678481). Projekt realizowany w partnerstwie 12 instytucji, pod przewodnictwem Rządu Szkocji. Celem głównym projektu jest promowanie wdrażania w państwach członkowskich skoordynowanych działań mających na celu poprawę sytuacji osób demencyjnych i ich opiekunów.
Istituto Superiore di Sanita, Włochy	Współpraca w celu realizacji projektu: Umowa konsorcjum, Umowa z CHAFEA do realizacji projektu Joint Action on Dementia – DEM2 (nr umowy 678481). Projekt realizowany w partnerstwie 12 instytucji, pod przewodnictwem Rządu Szkocji. Celem głównym projektu jest promowanie wdrażania w państwach członkowskich skoordynowanych działań mających na celu poprawę sytuacji osób demencyjnych i ich opiekunów.
Department of Health (UK Dept of H)	Współpraca w celu realizacji projektu: Umowa konsorcjum, Umowa z CHAFEA do realizacji projektu Joint Action on Dementia – DEM2 (nr umowy 678481). Projekt realizowany w partnerstwie 12 instytucji, pod przewodnictwem Rządu Szkocji. Celem głównym projektu jest promowanie wdrażania w państwach członkowskich skoordynowanych działań mających na celu poprawę sytuacji osób demencyjnych i ich opiekunów.
Agencia de Qualitat i Avaluacio Sanitaries de Catalunya, Hiszpania	Współpraca w celu realizacji projektu: Umowa konsorcjum, Umowa z CHAFEA do realizacji projektu Joint Action on Dementia – DEM2 (nr umowy 678481). Projekt realizowany w partnerstwie 12 instytucji, pod przewodnictwem Rządu Szkocji. Celem głównym projektu jest promowanie wdrażania w państwach członkowskich skoordynowanych działań mających na celu poprawę sytuacji osób demencyjnych i ich opiekunów.
KU Leuven, Belgia	Współpraca naukowa i dydaktyczna, wymiana studentów i pracowników.
Mongolian National University of Medical Sciences, Mongolia	Współpraca naukowa i dydaktyczna, wymiana studentów i pracowników.
St, John FisherCollege, USA	Współpraca naukowa i dydaktyczna, wymiana studentów i pracowników.
Uniwersytet Przyrodniczy	
University of Naples Federico II	Wyjazdy głównie studentów Weterynarii na ostatni rok studiów – staże kliniczne.
University of Veterinary Medicine and Pharmacy in Kosice	Wyjazdy studentów weterynarii.
Pisa University	Wyjazdy studentów weterynarii głównie na praktyki do kliniki uniwersyteckiej, wyjazdy pracowników w celach szkoleniowych.
Instituto Politecnici de Beja	Wyjazdy pracowników w celach szkoleniowych.
Agricultural University of Iceland, Hvanneyri – Islandia	Współpracę realizuje Wydział Nauk o Zwierzętach i Biogospodarki. Zakres współpracy obejmuje prowadzenie wspólnych badań naukowych, projektów badawczych, organizowanie wspólnych konferencji, wymianę kadry naukowej oraz uruchomienie programu stażów naukowych.
Wyższa Szkoła Nauk Społecznych	
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Bilecik, Turcja	Umowa bilateralna obejmująca wymianę studentów, staże dla wykładowców.
Klaipeda State University of Applied Sciences, Klaipeda, Litwa	Umowa bilateralna obejmująca wymianę studentów (semestr i krótsze); wymianę nauczycieli; badania naukowe.
Medical University Sofia, Sofia, Bułgaria	Umowa bilateralna obejmująca wymianę studentów, staże dla wykładowców, współorganizację konferencji naukowych.
Titu Maiorescu University, Bukareszt, Rumunia	Umowa bilateralna obejmująca wymianę studentów, staże dla wykładowców.
Międzyregionalna Akademia Zarządzania Personalem, Lvivskiy Instytut, Lwów, Ukraina	Umowa bilateralna obejmująca współorganizację konferencji naukowych, badania naukowe.

Państwowy Uniwersytet Politechnika Lwowska Katedra Pedagogiki i Zarządzania Społecznego, Lwów, Ukraina	Umowa bilateralna obejmująca współorganizację konferencji naukowych, badania naukowe, rozwój kontaktów naukowych.
--	---

Uwagi: brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej, Wyższej Szkoły Nauk Społecznych oraz Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Analizując ostatnie 3 lata zauważa się, że nawiązywane współpracy między uczelniami dzielą się na krótko- i długotrwałe. Zależy jest to przede wszystkim od określonego czasu trwania projektu oraz jego finansowania. Niemniej jednak, każda współpraca przekłada się na tworzenie sieci partnerskich oraz jakość tworzonych projektów przez wymianę doświadczeń. Z wymienionych przykładów współpracy między jednostkami naukowymi wynika, że międzynarodowy charakter uczelni przyczynia się do rozwoju nie tylko samych studentów, ale również nauczycieli akademickich.

Konkretną, a zarazem najbardziej wartościową formą współpracy międzynarodowej, są **projekty badawcze realizowane wspólnie z zagranicznymi jednostkami naukowymi** (w tym z uczelniami). Ich realizacja stwarza możliwość nawiązania kontaktów z najlepszymi naukowcami i uczelniami na świecie, daje okazję do wymiany doświadczeń i zapoznania się z dobrymi praktykami (np. w zarządzaniu projektami, budowaniu zespołów badawczych czy komercjalizacji wyników badań), umożliwia przeniesienie na krajowy grunt innowacyjnych rozwiązań i wyników prac badawczych, a także buduje prestiż i uznanie uczelni na forum krajowym i międzynarodowym. Informacje o liczbie projektów realizowanych w latach 2016–2018 zaprezentowano w tabeli 118. Na lubelskich uczelniach realizowano łącznie około 30 międzynarodowych projektów badawczych, a największą aktywnością w tym zakresie odznaczały się: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Katolicki Uniwersytet Lubelski i Uniwersytet Medyczny.

Tabela 118. Liczba międzynarodowych projektów badawczych realizowanych przez lubelskie uczelnie

	2016		2017		2018	
	Projekty realizowane	Projekty rozpoczęte	Projekty realizowane	Projekty rozpoczęte	Projekty realizowane	Projekty rozpoczęte
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	16	2	16	5	10	1
Katolicki Uniwersytet Lubelski	8	2	1	0	2	1
Politechnika Lubelska	7	0	3	3	3	0
Uniwersytet Medyczny	6	2	9	4	7	1
Uniwersytet Przyrodniczy	-	-	0	0	0	0
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	3	0	-	-	b.d.	b.d.
Wyższa Szkoła Nauk Społecznych	b.d.	b.d.	0	0	0	0

Uwagi: brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej, Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji i częściowy brak od Uniwersytetu Przyrodniczego i Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji.

b.d. – brak danych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Wzmocnieniu pozycji Lublina jako atrakcyjnego ośrodka kształcenia dla studentów zagranicznych służy także współpraca Urzędu Miasta z lubelskimi uczelniami. Odpowiedzią na rosnącą mobilność akademicką jest projekt *Study in Lublin*, który jest ukierunkowany na wspieranie lubelskich uczelni w pozyskiwaniu studentów spoza naszego kraju. Projekt jest połączony z portalem informacyjnym, na którym potencjalni studenci mogą znaleźć wszystkie interesujące ich informacje: od oferty

edukacyjnej, przez programy stypendialne, po praktyczne porady dotyczące niezbędnych formalności i organizacji pobytu. Informacje te zamieszczane są w czterech językach: polskim, angielskim, ukraińskim i rosyjskim. W ramach projektu kilka razy w roku organizowane są spotkania z młodymi ludźmi w Polsce i za granicą. Przedstawiciele Urzędu Miasta Lublin i lubelskich uczelni prezentują ofertę edukacyjną zarówno na targach edukacyjnych, jak i na spotkaniach zorganizowanych w szkołach, Domach Polskich i konsulatach, uczelniach, a nawet wynajętych salach kinowych. W 2016 r. reprezentacja Lublina była obecna na targach edukacyjnych w Wilnie (Litwa), Mińsku (Białoruś), Tbilisi (Gruzja), Lizbonie (Portugalia), Kijowie i Lwowie (Ukraina), Denver (USA), Baku (Azerbejdżan), Ałmaty (Kazachstan). W 2016 r. zorganizowano również trasę objazdową z lubelskimi uczelniami promująca potencjał akademicki Lublina na terenie Ukrainy (Sumy, Charków, Dnipro, Krzywy Róg, Kijów). W 2017 r. w ramach programu Study in Lublin lubelskie uczelnie były promowane na targach edukacyjnych w Wilnie (Litwa), Mińsku (Białoruś), Lwowie, Kijowie, Charkowie (Ukraina), Taszkient (Uzbekistan), oraz w Baku (Azerbejdżan). W 2018 r. miasto zachęcało młodzież do podjęcia studiów w Lublinie w miastach takich jak: Tbilisi (Gruzja), Stambuł (Turcja), Ałmaty (Kazachstan), Kijów (Ukraina), Filadelfia (USA), Taszkient (Uzbekistan). W tym roku, podobnie jak w 2016 r., została zorganizowana trasa objazdowa promująca potencjał akademicki Lublina na Ukrainie w miastach: Kamieniec Podolski, Czerniowce, Kołomyja, Iwano-Frankiwsk, Lwów.

Działania podejmowane w projekcie służą także wyjściu naprzeciw potrzebom studentów zagranicznych, którzy znaleźli się już w Lublinie. Działania polegały m.in. na udzielaniu pomocy w legalizacji pobytu i procedurze meldunkowej, w wyszukaniu stancji studenckich lub miejsca w akademikach, czy prowadzeniu spacerów „Lublin z duszą” dla studentów zagranicznych.

Od 2013 r. Wydział Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin realizował projekt **EU-niverCities**⁸⁸. Miał on na celu tworzenie warunków niezbędnych dla rozwoju uczelni poprzez rozwijanie infrastruktury technicznej, pobudzanie życia kulturalnego, przedsiębiorczości i umiędzynarodowienia, a także rozwijanie współpracy miasta z uniwersytetami na rzecz zrównoważonego rozwoju gospodarki oraz lokalnej społeczności. Wspólnie z Lublinem udział w projekcie wzięło 9 miast: Delft (Holandia) – miasto wiodące, Akwizgran (Niemcy), Aveiro (Portugalia), Gandawa (Belgia), Lecce (Włochy), Linköping (Szwecja), Magdeburg (Niemcy), Tampere (Finlandia) i Warna (Bułgaria). Sieć EUniverCities daje możliwość wymiany doświadczeń między partnerami. Lublin od lat jest przykładem w świecie współpracy ze środowiskiem naukowym.

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Partner wiodący	Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
Partner	Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
Źródło finansowania	Erasmus+
Całkowita wartość projektu	160 406 euro
Wartość dofinansowania	156 415 euro
Termin realizacji projektu	01.09.2014–31.08.2016 r.
Strona internetowa programu	erasmusplus.org.pl

⁸⁸ Wcześniej projekt ten był realizowany przez Kancelarię Prezydenta Urzędu Miasta Lublin.

Kolejnym projektem akademickim w zakresie umiędzynarodowienia jest projekt **Europejski Uniwersytet Wschodni**, złożony w konkursie ogłoszonym przez Fundację Rozwoju Systemu Edukacji w ramach Programu Erasmus+, Akcja 2 Partnerstwa Strategiczne. Projekt był realizowany przez Gminę Lublin w partnerstwie z 3 uniwersytetami lubelskimi: Katolickim Uniwersytetem Lubelskim, Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej, Politechniką Lubelską oraz 2 uniwersytetami zagranicznymi: litewskim Uniwersytetem Mykolo Romerio z Wilna oraz słowackim Katolickim Uniwersytetem w Ružomberku. Celem projektu była promocja Lublina jako miasta akademickiego, współpraca Gminy Lublin z uniwersytetami, pozyskanie dobrych praktyk na rzecz tworzenia oferty edukacyjnej i pozaedukacyjnej dla studentów z krajów Partnerstwa Wschodniego, a także wsparcie polityk uczelni lubelskich w zakresie pozyskiwania studentów zagranicznych oraz kształcenia na kierunkach dopasowanych do potrzeb potencjalnych pracodawców w Lublinie oraz krajach Partnerstwa Wschodniego.

Najważniejsze działania projektu sprowadziły się do:

- badań potrzeb studentów z krajów PW studiujących w Lublinie;
- badań motywacji potencjalnych studentów z krajów PW do studiowania w Lublinie;
- badań istniejących rozwiązań i dobrych praktyk dotyczących oferty dla studentów zagranicznych;
- pozyskania dobrych praktyk partnerów zagranicznych;
- opracowania publikacji zbiorczej zawierającej kompleksowe rozwiązania poprawiające ofertę studiowania w Lublinie dla studentów z krajów PW;
- opracowania przez każdą z lubelskich uczelni zaangażowanych w projekt nowych kierunków studiów I, II, III stopnia, specjalizacji lub studiów podyplomowych skierowanych do studentów z krajów PW;
- stworzenia strony internetowej projektu i przygotowania materiałów promocyjnych.

W 2016 r. odbyła się konferencja podsumowująca projekt Europejski Uniwersytet Wschodni, w ramach V Kongresu Inicjatyw Europy Wschodniej. Na konferencji zaprezentowane zostały rezultaty projektu, które były przedmiotem dyskusji związane z kształceniem, a szczególnie jego międzynarodowym wymiarem. Dyskusje te wiązały się z pozytywnymi przykładami współpracy samorządów z jednostkami szkolnictwa wyższego, uczelniami z różnych krajów w zakresie tworzenia programów podwójnego dyplomowania oraz migracji zagranicznych studentów z krajów Partnerstwa Wschodniego i tworzenia atrakcyjnej dla nich oferty edukacyjnej.

Obecność studentów zagranicznych w Lublinie daje wiele korzyści. Jedną z nich są dochody uczelni ze względu na podejmowane przez nich studia. Studenci generują także popyt na wiele dóbr i usług – wynajmują mieszkania, korzystają z przejazdów komunikacją miejską i taksówkami, są klientami punktów xero, sklepów, punktów gastronomicznych, kin, teatrów czy centrów kultury. Obok efektów finansowych należy także dostrzegać korzyści niematerialne: rywalizowanie o zagranicznych studentów wpływa na podnoszenie jakości edukacji akademickiej, a studenci polscy dzięki obcokrajowcom poznają inne kultury i style życia.

Podsumowując realizację celu *D.1. Umiejdzynarodowienie uczelni* należy podkreślić ogromny potencjał lubelskich ośrodków akademickich w tym zakresie, co pozytywnie oddziałuje na rozwój całego miasta. O istnieniu tego potencjału świadczy zarówno najwyższy odsetek studentów zagranicznych wśród polskich miast, jak i bliskość Ukrainy, predestynująca Lublin do roli najważniejszego centrum akademickiego dla osób tej narodowości. Rosnące umiejdzynarodowienie jest osiąganę również dzięki wykorzystaniu przez studentów i pracowników uczelni różnych form wymiany międzynarodowej, przede wszystkim w ramach programów Erasmus i Erasmus+. Rosnący napływ studentów zagranicznych jest efektem nie tylko aktywności poszczególnych uczelni, ale także projektu Urzędu Miasta *Study in Lublin*, który pozwolił na skoordynowanie działań promocyjnych wielu interesariuszy. Lubelskie uczelnie starają się wykorzystać szanse wynikające z rosnącego umiejdzynarodowienia, o czym świadczy nie tylko rosnąca liczba studentów zagranicznych, ale także zawieranie kolejnych porozumień o współpracy z zagranicznymi jednostkami naukowymi. Na umiejdzynarodowienie lubelskich uczelni składa się zatrudnianie ponad 130 nauczycieli akademickich – cudzoziemców i udział w ok. 30 międzynarodowych projektach badawczych.

Kierunkiem dalszych działań w tym zakresie powinno być przede wszystkim zwiększenie liczby międzynarodowych projektów badawczych. Rosnącemu umiejdzynarodowieniu będzie sprzyjało również kontynuowanie działań promujących Lublin i lubelskie ośrodki akademickie, rozszerzanie oferty uczelni w językach obcych oraz dalsze umiejdzynarodowienie kadry akademickiej. Ponadto, specyficzne potrzeby studentów – cudzoziemców powinny wpływać na funkcjonowanie nie tylko samych uczelni, ale również różnych instytucji miejskich. Odpowiednie działania w tym zakresie stwarzają szansę zatrzymania w mieście utalentowanych młodych ludzi kończących studia i pozyskania wartościowych pracowników i mieszkańców miasta.

D.2. Symbioza z otoczeniem

Ustawa o szkolnictwie wyższym⁸⁹ czyni współpracę z otoczeniem społeczno-gospodarczym formalnym zadaniem uczelni. Przedsiębiorczość i aktywne działania na rzecz komercjalizacji wiedzy stały się kolejnym, po edukacji i badaniach, elementem misji uniwersytetów, ponieważ współczesne rezerwy rozwojowe kryją się w kontaktach międzysektorowych i interdyscyplinarnych. Chęć współpracy z uczelniami wyraża wielu interesariuszy z takich kręgów, jak samorząd, oświata, biznes czy kultura. Dzięki wzmacnianiu i rozszerzaniu tej współpracy, akademicki charakter Lublina może wejść w konkretny, społecznie użyteczny wymiar, gdyż w budowaniu dobrobytu społeczności lokalnej miasta ważna rola przypada nie tylko społecznie odpowiedzialnemu biznesowi, ale także społecznie odpowiedzialnym uczelniom. Analizując realizację celu D.2. *Symbioza z otoczeniem* posłużono się wskaźnikami opisowymi i ilościowymi. Zasadniczą treścią rozdziału jest analiza współpracy uczelni z biznesem, miastem i innymi lubelskimi uczelniami, ze wskazaniem głównych obszarów kooperacji i przykładów dobrych praktyk w tym zakresie. Zaprezentowano również liczbę zgłoszeń uczelni do Urzędu Patentowego oraz liczbę uzyskanych patentów i praw ochronnych.

Podstawą oceny stopnia rozwoju współpracy na płaszczyźnie uczelnie-biznes może być analiza projektów realizowanych między tymi podmiotami. Na podstawie danych nadesłanych przez lubelskie uczelnie można stwierdzić, że najwięcej projektów we współpracy z otoczeniem biznesowym w roku akademickim 2016/2017 realizowały: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej (17) i Uniwersytet Medyczny (13), a w dalszej kolejności: Uniwersytet Przyrodniczy (7), Katolicki Uniwersytet Lubelski (7), Politechnika Lubelska (7) i Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji (3). Standardowe obszary współpracy między nauką a biznesem obejmują organizację praktyk studenckich, staży zawodowych z możliwością zatrudnienia, ustalanie tematów prac inżynierskich, magisterskich i doktorskich oraz organizację wspólnych prezentacji, sympozjów i konferencji. Wiele inicjatyw wykracza jednak poza tak określony zakres współpracy. Gromadząc informacje na potrzeby monitorowania realizacji *Strategii Lublin 2020* poproszono lubelskie uczelnie o zaprezentowanie do trzech najważniejszych ich zdaniem projektów w zakresie współpracy nauka-biznes. Zgromadzone informacje zostały zaprezentowane w tabeli 119. Dokumentują one, że lubelskie uczelnie mają potencjał do realizacji badań stosowanych i wdrożeniowych, które przyczyniają się nie tylko do rozwoju samych uczelni, ale również do wzrostu innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw z Lublina i regionu.

⁸⁹ Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym, Dz.U. 2005 nr 164 poz. 1365 z późn. zm. W 2018 r. akt został uchylony w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz.U.2018.1668 t.j. z późn.zm.

Tabela 119. Najważniejsze projekty lubelskich uczelni realizowane we współpracy z otoczeniem biznesowym w roku akademickim 2016/2017

Tytuł projektu	Krótki opis/efekty projektu
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II	
„Staż dla studenta kierunku administracja KUL – start do dobrej pracy”	W ramach niniejszego projektu w 2016 r. objęto wsparciem 78 studentów kierunku administracja KUL. Studenci delegowani byli na wysokiej jakości staże m.in. do: Izby Skarbowej w Lublinie, Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad w Lublinie, Urzędu Miasta w Łęcznej, Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego, Regionalnego Centrum Edukacji Zawodowej w Lubartowie, Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie, Green Res, Urzędu Miasta w Radzynie Podlaskim, Centrum Spotkania Kultur, Fundacji Instytutu Rozwoju Szkolnictwa Wyższego, Poczty Polskiej S.A., Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Urzędu Gminy w Sadowie, Sądu Rejonowego w Puławach, WKU Jarosław (łącznie 38 Jednostek Przyjmujących). Studenci podczas staży podnieśli oczekiwane przez pracodawców kompetencje, umiejętności praktyczne oraz zdobyli doświadczenie zawodowe.
„Law in Action: Staż dla studentów Wydziału Prawa”	W ramach niniejszego projektu w 2016 r. objęto wsparciem 229 studentów kierunków: prawo, prawo w biznesie, europeistyka, european studies. Studenci delegowani byli na wysokiej jakości staże m.in. do: Sądu Rejonowego w Lipsku, kancelarii adwokackich, Mazowieckiego Urzędu Miasta, Prokuratury Krajowej w Warszawie, Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w Lublinie (łącznie 145 Jednostek Przyjmujących). Studenci podczas staży podnieśli oczekiwane przez pracodawców kompetencje, umiejętności praktyczne oraz zdobyli doświadczenie zawodowe.
„Wysokiej jakości staże kluczem do kariery studentów WNH KUL”	W ramach niniejszego projektu w 2016 r. objęto wsparciem 109 studentów kierunków: filologia angielska, polska, romańska, germańska, słowiańska, historia sztuki oraz historia. Studenci delegowani byli na wysokiej jakości staże m.in. do: biur tłumaczeń (Agit, Omero, Skrivaneq Sp. z o.o., Fonema), szkół językowych (Time lines Service, My school of english, Sopotcka Szkoła języka polskiego, Alliance Francaise, Akademia Polonijna), Centrum Spotkania Kultur, Centrum Kultury w Lublinie, Muzeum Lubelskie, Instytut Pamięci Narodowej w Lublinie, Genpact Poland Sp. z o.o., Lubelski Park Naukowo-Technologiczny S.A. (łącznie 62 Jednostki Przyjmujące). Studenci podczas staży podnieśli oczekiwane przez pracodawców kompetencje, umiejętności praktyczne oraz zdobyli doświadczenie zawodowe.
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	
Półprzewodnikowe źródło pojedynczych fotonów do bezpiecznej i światłowodowej komunikacji kwantowej w zakresie 1,3 μm, w ramach międzynarodowego konkursu polsko-berlińskiego w dziedzinie fotoniki organizowanego przez NCBIr	Głównym celem projektu jest opracowanie, w formie demonstratora, kompaktowego, pobudzanego optycznie i przenośnego źródła pojedynczych fotonów o emisji w zakresie 1.3 μm (kompatybilnego z oknem transmisyjnym standardowych kwarcowych sieci światłowodowych). Bardzo istotnym problemem we współczesnym świecie jest zapewnienie bezpiecznej komunikacji i przesyłu danych. Obiecującym rozwiązaniem w tej dziedzinie jest komunikacja kwantowa, w której kluczową rolę odgrywa generacja i transfer pojedynczych kwantów promieniowania elektromagnetycznego. Przesyłana informacja jest zakodowana w stanie transmitowanego fotonu (np. jego polaryzacji) w sposób minimalizujący niezauważony dostęp osób trzecich do przesyłanych danych. Podstawowym zastosowaniem takiego źródła pojedynczych fotonów będzie możliwość kwantowej dystrybucji klucza (ang. quantum key distribution) – jednego z niezbędnych elementów w protokołach kryptografii kwantowej. W celu ich praktycznego zastosowania w telekomunikacji, niezbędne jest wytworzenie źródeł pojedynczych fotonów o wysokiej wydajności emisji dostosowanych do minimów tłumienności światłowodów, ale też w postaci urządzeń mobilnych i stabilnych zarówno mechanicznie, jak i ze względu na zakłócenia zewnętrzne. Urządzenia tego typu nie są jeszcze dostępne, a proponowane w literaturze rozwiązania ograniczają się wyłącznie do badań laboratoryjnych. W niniejszym projekcie proponujemy układ, który pozwoli przekroczyć tę granicę, co jest przedsięwzięciem innowacyjnym i unikalnym w skali globalnej. Mamy nadzieję, że pozwoli to zintensyfikować prace nad kwantowymi technologiami informacyjnymi na poziomie przemysłowym, gdzie głównym ograniczeniem do tej pory był brak odpowiedniego źródła pojedynczych fotonów.
Studia podyplomowe pn. Ubezpieczenia i Pośrednictwo Finansowe	Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie od 2015 r. ma w ofercie studia podyplomowe pn. Ubezpieczenia i Pośrednictwo Finansowe. Studia prowadzone są w porozumieniu z Open Finance S.A. Współpraca polega w szczególności na współorganizacji studiów podyplomowych, poprzez prowadzenie wykładów z zakresu ubezpieczeń i pośrednictwa ubezpieczeniowego przez specjalistów z dziedziny pośrednictwa finansowego.

Tytuł projektu	Krótki opis/efekty projektu
Studia podyplomowe pn. Prawo Gospodarcze i Handlowe	Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie od 2013 r. ma w ofercie studia podyplomowe pn. Prawo Gospodarcze i Handlowe. Studia prowadzone są w porozumieniu z Meritum Sp. z o. o. Współpraca polega na m.in. organizacji rekrutacji kandydatów na studia, prowadzeniu akcji promocyjnej studiów, organizacji technicznej obsługi studiów.
Politechnika Lubelska	
Projekty w ramach programu INNOLOT	<p>„Badania technologii przyrostowych i procesów hybrydyzacji obróbki dla potrzeb rozwoju innowacyjnej produkcji lotniczej” Projekt realizowany przez konsorcjum w składzie:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Polskie Zakłady Lotnicze Sp. z o.o.; ▪ Pabianicka F-ka Narzędzi PAFANA S.A; ▪ Politechnika Lubelska; Wydział Mechaniczny; ▪ Politechnika Świętokrzyska; Wydział Mechatroniki i Budowy Maszyn; ▪ Politechnika Wrocławska; Wydział Mechaniczny. <p>„Urządzenie zasilające i kontrolujące aparaturę pokładową i naziemną” Projekt realizowany przez konsorcjum w składzie:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Wytwórnia Sprzętu Komunikacyjnego „PZL – Kalisz” Spółka Akcyjna; ▪ Instytut Energetyki - Instytut Badawczy; ▪ Politechnika Lubelska; Wydział Mechaniczny. <p>„Zaawansowane techniki wytwarzania zespołu turbiny napędowej. TED” Projekt realizowany przez konsorcjum w składzie:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Pratt & Whitney Rzeszów Spółka Akcyjna; ▪ Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie; Wydział Inżynierii-Metali i Informatyki Przemysłowej; ▪ Instytut Lotnictwa; ▪ Instytut Podstawowych Problemów Techniki Polskiej Akademii Nauk; ▪ Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki; Wydział Mechaniczny; ▪ Politechnika Lubelska; Wydział Mechaniczny; ▪ Politechnika Opolska; Wydział Mechaniczny; ▪ Politechnika Rzeszowska im. Ignacego Łukasiewicza; Wydział Budowy Maszyn i Lotnictwa; ▪ ULTRATECH; ▪ Waldrex Sp. z o.o.
Projekty w ramach programu GEKON	<p>„Dynamiczne zarządzanie zdolnościami przesyłowymi sieci elektroenergetycznych przy wykorzystaniu innowacyjnych technik pomiarowych” Projekt realizowany przez konsorcjum w składzie:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Procesy Inwestycyjne Sp. z o.o.; ▪ Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie; Wydział Elektrotechniki, Automatyki, Informatyki i Inżynierii Biomedycznej; ▪ Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie; Wydział Inżynierii Mechanicznej i Robotyki; ▪ Globema Sp. z o.o.; ▪ Instytut Podstawowych Problemów Techniki Polskiej Akademii Nauk; ▪ PGE Dystrybucja S.A.; ▪ Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki; Wydział Inżynierii Lądowej; ▪ Politechnika Lubelska; Wydział Elektrotechniki i Informatyki; ▪ Politechnika Warszawska; ▪ Politechnika Warszawska; Wydział Elektroniki i Technik Informacyjnych; ▪ Politechnika Warszawska; Wydział Inżynierii Lądowej; ▪ Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A.; ▪ Tauron Dystrybucja S.A.; ▪ Uniwersytet Warszawski; Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego. <p>„Prace badawczo-rozwojowe nad technologią produkcji i kierunkami zastosowań nowych typów materiałów otrzymanych na bazie popiołów lotnych” Projekt realizowany przez konsorcjum w składzie:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Biko-Serwis Sp. z o.o. Sp. k; ▪ Politechnika Lubelska; Wydział Budownictwa i Architektury; ▪ Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie; Wydział Chemii.

Tytuł projektu	Krótki opis/efekty projektu
<p>Projekty w ramach Programu Badań Stosowanych</p>	<p>„Opracowanie technologii oczyszczania wód z naturalnych nuklidów promieniotwórczych z wykorzystaniem materiałów zeolitowych (RATZEO)” Projekt realizowany przez konsorcjum w składzie:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Główny Instytut Górnictwa; ▪ KOPEX-EX-COAL Sp. zo.o.; ▪ Politechnika Lubelska; Wydział Budownictwa i Architektury.
Uniwersytet Medyczny	
<p>Badanie kohortowe wpływu zmiany terapii przewlekłego zakażenia wirusem zapalenia wątroby typu B (HBV) z innego analogu nukleot(z)ydowego na fumaran tenofowiru dizoproksylu (TDF) na włóknienie wątroby Opracowanie kompozycji innowacyjnego, stabilnego płynu do płukania jamy ustnej zawierającego enzym mutanazę</p>	<p>Projekt z Firmą Gilead Sciences Poland Sp. z o.o. obejmował badania na pacjentach przyjmujących w ramach standardowej terapii rozpoczętej przed prowadzeniem badania produkt leczniczy Viread.</p> <p>Przeprowadzenie przez UM w Lublinie prac badawczo-rozwojowych w zakresie: opracowania nowej, stabilnej formuły wyrobu w postaci płynu do płukania jamy ustnej, zapobiegającego powstawaniu płytki nazębnej, w oparciu o enzym mutanazę.</p>
<p>Umowa o realizację badania laboratoryjnego</p>	<p>Współpraca w zakresie wykonania 6, odrębnych badań laboratoryjnych, których realizacja została zlecona Wykonawcy przez Zamawiającego, zgodnie z postanowieniami Umowy i ofertą Wykonawcy z dn. 13.06.2013 r. złożoną w odpowiedzi na zapytanie ofertowe nr 160601-LKu-1-PRB z dn. 01.06.2013 r.</p>
Uniwersytet Przyrodniczy	
<p>Opracowanie innowacyjnych technologii kompleksowej utylizacji odpadów generowanych w trakcie tuczu trzody chlewnej.</p>	<p>Projekt dotyczy ważnej dla Polski, ale również dla Europy i Świata dziedziny rolnictwa jaką jest intensywna hodowla trzody chlewnej. Przemysłowa hodowla zwierząt nie jest obojętna dla jakości i warunków życia ludzi mieszkających w bliskim sąsiedztwie ferm za sprawą uciążliwych odorów oraz zanieczyszczeń wód, w tym w wyniku przenawożenia gleb, prowadzących do zagrożeń chemicznych i mikrobiologicznych. Wymagania hodowli świń różnią okresy chowu i wzrostu a także sposoby utrzymania, co utrudnia niskoemisyjną hodowlę i opracowanie technologii ograniczających degradację środowiska przy jednoczesnej opłacalności produkcji. Trudności te powodują, że dla hodowli trzody chlewnej brak jest skutecznych, kompleksowych i efektywnych rozwiązań tego problemu w dokumentach opisujących Najlepsze Dostępne Techniki (BAT). Celem projektu jest zmniejszenie negatywnych skutków prowadzenia intensywnej produkcji trzody chlewnej na środowisko poprzez opracowanie i wdrożenie innowacyjnych technologii obniżających emisje szkodliwych odchodów. Cel zostanie osiągnięty w wyniku opracowania innowacyjnych technologii przetwarzania odchodów powstających w trakcie intensywnej hodowli trzody chlewnej na nawóz z jednoczesnym wykorzystaniem energetycznym powstających gazów i zanieczyszczeń zawartych w powietrzu pomieszczeń hodowlanych lub obniżenia gazowej emisji za pomocą dodatków paszowych. Zastosowanie opracowanych rozwiązań technologicznych w praktyce pozwoli obniżyć ślad węglowy i wodny produktów hodowli trzody chlewnej. W wyniku realizacji projektu zostaną opracowane i przygotowane do wdrożenia 3 technologie innowacyjnych rozwiązań dla producentów trzody chlewnej. Wymiernym efektem będą pilotażowe instalacje demonstrowane w modelowym gospodarstwie hodowlanym o dużym środowiskowym potencjale opiotwórczym. Będzie to możliwe dzięki efektywnej współpracy jednostek badawczych tj.: Politechniki Wrocławskiej, Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie i Instytutu Technologiczno-Przyrodniczego w Poznaniu z przedsiębiorcami: firmą POLNET i firmą MEGA. Współpraca ta nie tylko pozwoli na opracowanie innowacyjnych technologii ale również pobudzi aktywność badawczą prywatnego sektora gospodarczego. Nowością projektu jest zaproponowanie kompleksowego rozwiązania problemu odchodów i uwalniania gazowych zanieczyszczeń w trakcie hodowli trzody chlewnej, które dzięki modułowym rozwiązaniom daje możliwość dopasowania wielkości instalacji do ilości odchodów w gospodarstwie hodowlanym. Dodat-</p>

Tytuł projektu	Krótki opis/efekty projektu
	<p>kowym atutem jest pozyskanie energii poprawiające opłacalność hodowli. Dzięki zastosowanym w opracowanych produktach innowacyjnym rozwiązaniom (fermentacja, katalityczne spalanie, przetwarzanie pofermentu, dodatki katalityczne) ich użytkownicy będą mieli ułatwienie w rozwoju hodowli i powstawaniu nowych gospodarstw hodowlanych z uwagi na zagwarantowanie znaczącego zmniejszenia uciążliwości środowiskowej. Zastosowanie opracowanych technologii umożliwi niskoemisyjną zrównoważoną hodowlę trzody chlewnej, co z pewnością w wydatny sposób przyczyni się do poprawy zdrowotnej zwierząt, jak i ludzi obsługujących. Realizacja projektu będzie stanowiła silny impuls dla rozwoju przemysłu związanego z dziedziną hodowli zwierząt obejmujący między innymi: producentów wyposażenia chlewni, producentów maszyn i urządzeń, producentów automatyki i elektroniki, producentów katalizatorów, firm usługowych, ferm hodowlanych itp. Opracowane techniki i technologie mogą stanowić alternatywę dla znanych BAT. Zaletą aplikacji proponowanej metody jest kompleksowość, możliwość zastosowania w każdym systemie i stosunkowo niska kosztowność, przy wysokiej skuteczności redukcji uwalnianych zanieczyszczeń. Proponowane badania projektowe podnoszą krajowy potencjał badawczy, umożliwiając polskim naukowcom zaproponowanie innowacyjnych technologii rozwiązujących bardzo istotne problemy występujące podczas hodowli trzody chlewnej, również w wysoko rozwiniętych krajach Europy. Interdyscyplinarny charakter projektu przyczyni się do rozwoju nauki w zakresie wiedzy dotyczącej hodowli trzody chlewnej, biologii, chemii, konstrukcji maszyn. Rozwój proponowanej tematyki umożliwi polskiemu zespołowi naukowemu zdobycie doświadczeń unikalnych w skali międzynarodowej, co w przyszłości stanie się atutem rozwoju współpracy z europejskimi partnerami naukowymi i przemysłowymi. Szczególny nacisk położony został na rozwój młodych naukowców co znajdzie odniesienie w publikacjach JCR.</p>
<p>Projekt w ramach programu BIOSTRATEG pn. „Strategia zapewnienia i ewaluacji bazy tanich, efektywnych i bezpiecznych paszowych surowców energetycznych do produkcji zwierzęcej w oparciu o zasoby krajowe ze szczególnym uwzględnieniem nowoczesnych odmian żyta”</p>	<p>Podstawowym zadaniem projektu jest szczegółowa analiza możliwych zastosowań żyta, wydajności tego zboża w uprawie, żywieniu człowieka i zwierząt gospodarskich, a także zastosowań alternatywnych, takich jak np. produkcja energii. Efektem docelowym prowadzonych przez konsorcjum prac naukowo-badawczych i wdrożeniowych jest przywrócenie odpowiedniego dla potrzeb Polskiego rynku arealu upraw żyta i właściwego zagospodarowania gleb niskich klas bonitacyjnych. Podstawowym celem jest przetestowanie współczesnych odmian żyta w zakresie potencjału plonowania i opłacalności produkcji w porównaniu do innych gatunków zbóż, oraz jego przydatność w żywieniu najważniejszych w warunkach naszego kraju gatunków zwierząt gospodarskich tzn. Świń, bydła mlecznego i opasowego. Złożonym długo falowym celem praktycznym jest wzrost produkcji żyta w skali kraju, w głównej mierze poprzez poprawę efektywności jego uprawy. Projekt obejmuje skuteczną współpracę między przedsiębiorcami a jednostkami naukowymi.</p>
<p>Opracowanie innowacyjnej technologii wytwarzania mikrosond laserowych służących do diagnostyki nowotworowej</p>	<p>Celem projektu jest wzrost innowacyjności SDS Optic Sp. z o.o. poprzez opracowanie innowacyjnej technologii wytwarzania mikrosond laserowych. Projekt łączy w sobie dwie dziedziny nauki, czyli telekomunikację, w tym technologie światłowodowe oraz biotechnologię przemysłową w zakresie badań nad komórkami i procesami, które w nich zachodzą. W wyniku zrealizowanych prac B+R powstanie prototyp komercyjnego urządzenia, mikrosondy laserowej:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ prototyp mikrosondy umożliwiający wykrywanie markerów HER2 - Prototyp mikrosondy umożliwiający wykrywanie markerów CCL5; ▪ prototyp mikrosondy umożliwiającej wykrywanie przenikania substancji do guza; ▪ prototyp hermetycznego uchwytu z mikromanipulatorem umożliwiający wprowadzenie mikrosondy do żywej tkanki i komórki; ▪ prototyp uchwytu umożliwiającego ręczne wprowadzanie mikrosondy w tkance - Prototyp kompaktowego systemu pomiarowego; ▪ prototyp kompaktowego mikromanipulatora. <p>Opracowana technologia będzie innowacyjnością o znaczeniu międzynarodowym. Celem dalekosiężnym spółki SDS Optic jest wzmocnienie pozycji międzynarodowej Polski w zakresie badań naukowych i prac rozwojowych w dyscyplinach nauki objętych programem, a także rozpoczęcie działalności eksportowej, opartej o sprzedaż ww. urządzenia. Wdrożenie opracowanej technologii będzie miało zastosowanie we własnej działalności Wnioskodawcy.</p>

Tytuł projektu	Krótki opis/efekty projektu
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	
Umowa o współpracy z Lubelskim Parkiem Naukowo-Technologicznym S.A.	Budowanie realnego partnerstwa pomiędzy lubelskim biznesem a nauką, rozwój przedsiębiorczości akademickiej, wymiana doświadczeń, rozwijanie istniejącego potencjału badawczo – naukowego lubelskiego środowiska wyższych uczelni i instytutów, współpraca w zakresie realizacji badań naukowych, wspieranie i inicjowanie powiązań nauki i biznesu na terenie woj. lubelskiego.
Centrum Edukacji Technicznej Haas	Podjęcie wspólnych przedsięwzięć edukacyjno – prezentacyjnych dla studentów i lokalnego środowiska przedsiębiorców, podnoszenie poziomu kształcenia w zakresie programowania i eksploatacji obrabiarek sterowanych numerycznie.
Umowa o współpracy z Polskim Inkubatorem Technologii i Biznesu Sp. z o.o.	Udostępnianie własnego know – how w dziedzinie zarządzania innowacyjnego, organizacja szkoleń, współpraca w zakresie laboratoriów specjalistycznych.

Źródło: brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej, Wyższej Szkoły Nauk Społecznych i Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Na podstawie danych nadesłanych przez lubelskie uczelnie można stwierdzić, że najwięcej projektów we współpracy z otoczeniem biznesowym w roku akademickim 2017/2018 realizowały: Politechnika Lubelska (30) i Uniwersytet Przyrodniczy (6), a w dalszej kolejności – Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej (4), Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji (2), Uniwersytet Medyczny (2) i Katolicki Uniwersytet Lubelski (2).

Tabela 120. Najważniejsze projekty lubelskich uczelni realizowane we współpracy z otoczeniem biznesowym w roku akademickim 2017/2018

Tytuł projektu	Krótki opis/efekty projektu
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II	
Projekt „Inkubator Innowacyjności” realizowany we współpracy z Uniwersytetem Marii Curie Skłodowskiej.	Projekt dotyczy realizacji prac przedwdrożeniowych oraz rozwijania współpracy z przedsiębiorcami.
Realizacja usługi badawczo-rozwojowej na rzecz przedsiębiorcy w ramach projektu „Bon na innowacje”	Tajemnica przedsiębiorstwa.
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	
Sekwencjonowanie nowej generacji i mapowanie asocjacyjne jako metody generowania markerów molekularnych cech użytkowych łubinu wąskolistnego	Celem głównym projektu było opracowanie gotowej do wdrożenia w spółkach hodowlanych technologii monitorowania genotypów łubinu wąskolistnego pod względem wartościowych cech użytkowych za pomocą markerów molekularnych. Wartością dodaną projektu będzie długofalowe pozytywne oddziaływanie na środowisko rolnicze i poprawa wyniku finansowego produkcji rolniczej w dłuższym wymiarze czasowym.
Strategia zapewnienia i ewaluacji bazy tanich, efektywnych i bezpiecznych paszowych surowców energetycznych do produkcji zwierzęcej w oparciu o zasoby krajowe ze szczególnym uwzględnieniem nowoczesnych odmian żyta	Celem badań jest przetestowanie współczesnych odmian żyta w zakresie potencjału plonowania, opłacalności produkcji w porównaniu do innych gatunków zbóż i jego przydatności w żywieniu świń, bydła mlecznego i opasowego. Założonym celem praktycznym jest wzrost produkcji żyta w skali kraju, głównie poprzez poprawę efektywności jego uprawy, oraz zwiększenie zakresu zastosowania poprzez rozpowszechnienie w żywieniu zwierząt, ze szczególnym uwzględnieniem świń, ale także drobiu, bydła mlecznego i opasowego. Celem ekonomicznym projektu jest zwiększenie efektywności polskich gospodarstw rolnych poprzez obniżenie kosztów produkcji, a także wzrost produktywności i jakości produktów roślinnych i zwierzęcych.

Tytuł projektu	Krótki opis/efekty projektu
Półprzewodnikowe źródła pojedynczych fotonów do bezpiecznej światłowodowej komunikacji kwantowej w zakresie 1.3 um	Konkurs polsko-berliński w obszarze fotoniki (NCBIR).
Politechnika Lubelska	
Wdrożenie systemu dachu fotowoltaicznego w autobusach miejskich Wdrożenia z zakresu technologii tworzyw polimerowych Inteligentne sieci przesyłowe	Wdrożono efekty realizacji wspólnego projektu z MPK Lublin. Systemy fotowoltaiczne są wykorzystywane obecnie w kilkudziesięciu autobusach na terenie kilku miast w Polsce. W kilku przedsiębiorstwach wdrożono rozwiązania pozwalające na realizację założeń polityki gospodarki obiegu zamkniętego. Tworzywa polimerowe mogą być ponownie wykorzystywane do produkcji nowych wyrobów, po wycofaniu ich z użycia. Opracowanie systemu oczyszczania inteligentnych sieci elektro-energetycznych.
Uniwersytet Medyczny	
Urządzenie do ciągłego preparatywnego rozdzielania mieszanin substancji techniką ortogonalnej elektrochromatografii wysokociśnieniowej	Opracowanie wariantów konstrukcyjnych urządzenia, do ciągłego rozdzielania mieszanin substancji techniką ortogonalnej elektrochromatografii wysokociśnieniowej, które będzie pracować na skalę preparatywną znacznie większą od tej, która była badana w trakcie realizacji projektu bazowego. Opracowanie konstrukcji urządzenia, wykonanie wariantów urządzenia oraz ich testowanie. Ocena wytworzonego urządzenia pod względem celowości wdrożenia do produkcji
Opracowanie standaryzowanego bogato polifenolowego nutraceutyku do zastosowania w profilaktyce chorób neurodegeneracyjnych	Wytworzenie w oparciu o uzyskane wyniki badań bogato polifenolowego standaryzowanego nutraceutyku o ukierunkowanej aktywności biologicznej, obejmującej działanie przeciwutleniające, przeciwcholinoesterazowe, przeciwzapalne mającego zastosowanie w prewencji: choroby Alzheimera, choroby niedokrwiennej mózgu i innych chorób, u podłoża których leży chroniczny stan zapalny i podwyższony poziom acetylocholinesterazy i potencjału oksydoredukcyjnego. Kolejnym etapem będzie określenie wpływu wytworzonego preparatu na poziom acetylocholinesterazy i ekspresję genów związanych z chorobą Alzheimera w dwóch modelach
Uniwersytet Przyrodniczy	
Opracowanie innowacyjnej metody monitorowania stanu agrocenozy z wykorzystaniem teledetekcyjnego systemu wiatrakowca, w aspekcie rolnictwa precyzyjnego	Zasadniczym celem projektu jest opracowanie teledetekcyjnej, kompleksowej metody (DSS – Decision Support System) określania potrzeb zabiegów nawadniania, nawożenia oraz chemicznego zwalczania w kontekście wymagań i celów rolnictwa precyzyjnego. Równolegle metoda teledetekcyjna będzie zastosowana do: 1) Oceny stanu zdegradowania łąk (miarą degradacji będzie stopień bioróżnorodności roślinności występującej na badanej łące); 2) Oceny intensywności wymiany dwutlenku węgla i metanu pomiędzy powierzchnią czynną a atmosferą.
Opracowanie innowacyjnych technologii kompleksowej utylizacji odpadów generowanych w trakcie tuczu trzody chlewnej	Projekt dotyczy ważnej dla Polski, ale również dla Europy i Świata dziedziny rolnictwa jaką jest intensywna hodowla trzody chlewnej. Przemysłowa hodowla zwierząt nie jest obojętna dla jakości i warunków życia ludzi mieszkających w bliskim sąsiedztwie ferm za sprawą uciążliwych odorów oraz zanieczyszczeń wód, w tym w wyniku prze-nawożenia gleb, prowadzących do zagrożeń chemicznych i mikrobiologicznych. Wymagania hodowli świń różnią okresy chowu i wzrostu a także sposoby utrzymania, co utrudnia niskoemisyjną hodowlę i opracowanie technologii ograniczających degradację środowiska przy jednoczesnej opłacalności produkcji. Trudności te powodują, że dla hodowli trzody chlewnej brak jest skutecznych, kompleksowych i efektywnych rozwiązań tego problemu w dokumentach opisujących Najlepsze Dostępne Techniki (BAT). Celem projektu jest zmniejszenie negatywnych skutków prowadzenia intensywnej produkcji trzody chlewnej na środowisko poprzez opracowanie i wdrożenie innowacyjnych technologii obniżających emisje szkodliwych odchodów. Cel zostanie osiągnięty w wyniku opracowania innowacyjnych technologii przetwarzania odchodów powstających w trakcie intensywnej hodowli trzody chlewnej na nawóz z jednoczesnym wykorzystaniem energetycznym powstających gazów i zanieczyszczeń zawartych w powietrzu pomieszczeń hodowlanych lub obniżenia gazowej emisji za pomocą dodatków paszowych. Zastosowanie opracowanych rozwiązań technologicznych w praktyce pozwoli obniżyć ślad węglowy i wodny produktów hodowli trzody chlewnej.

Tytuł projektu	Krótki opis/efekty projektu
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	
Umowa o współpracy z XPH POLAND Sp. z o.o. z siedzibą Świdniku	Współpraca w zakresie prowadzenia zajęć specjalistycznych, organizacja praktyk i staży zawodowych, organizacja sympozjów i konferencji, realizacja wspólnych projektów.
Umowa o współpracy z FreeECO Sp. z o.o. z siedzibą w Lublinie	Współpraca w zakresie prowadzenia zajęć specjalistycznych, organizacja praktyk i staży zawodowych, organizacja sympozjów i konferencji, realizacja wspólnych projektów.

Źródło: brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej, Wyższej Szkoły Nauk Społecznych i Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Na podstawie danych nadesłanych przez lubelskie uczelnie można stwierdzić, że najwięcej projektów we współpracy z otoczeniem biznesowym w roku akademickim 2018/2019 realizowały: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej (11) i Politechnika Lubelska (10), a w dalszej kolejności – Uniwersytet Medyczny (3), Katolicki Uniwersytet Lubelski (3) i Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji (2).

Tabela 121. Najważniejsze projekty lubelskich uczelni realizowane we współpracy z otoczeniem biznesowym w roku akademickim 2018/2019

Tytuł projektu	Krótki opis/efekty projektu
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II	
Realizacja usługi badawczo-rozwojowej na rzecz przedsiębiorstwa	Tajemnica przedsiębiorstwa.
Realizacja usługi badawczo-rozwojowej na rzecz przedsiębiorstwa	Tajemnica przedsiębiorstwa.
Realizacja usługi badawczo-rozwojowej na rzecz przedsiębiorstwa	Tajemnica przedsiębiorstwa.
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	
Sekwencjonowanie nowej generacji i mapowanie asocjacyjne jako metody generowania markerów molekularnych cech użytkowych łubinu wąskolistnego	Celem głównym projektu było opracowanie gotowej do wdrożenia w spółkach hodowlanych technologii monitorowania genotypów łubinu wąskolistnego pod względem wartościowych cech użytkowych za pomocą markerów molekularnych. Wartością dodaną projektu będzie długofalowe pozytywne oddziaływanie na środowisko rolnicze i poprawa wyniku finansowego produkcji rolniczej w dłuższym wymiarze czasowym
Strategia zapewnienia i ewaluacji bazy tanich, efektywnych i bezpiecznych paszowych surowców energetycznych do produkcji zwierzęcej w oparciu o zasoby krajowe ze szczególnym uwzględnieniem nowoczesnych odmian żyta	Celem badań jest przetestowanie współczesnych odmian żyta w zakresie potencjału plonowania, opłacalności produkcji w porównaniu do innych gatunków zbóż i jego przydatności w żywieniu świń, bydła mlecznego i opasowego. Założonym celem praktycznym jest wzrost produkcji żyta w skali kraju, głównie poprzez poprawę efektywności jego uprawy, oraz zwiększenie zakresu zastosowania poprzez rozpowszechnienie w żywieniu zwierząt, ze szczególnym uwzględnieniem świń, ale także drobiu, bydła mlecznego i opasowego. Celem ekonomicznym projektu jest zwiększenie efektywności polskich gospodarstw rolnych poprzez obniżenie kosztów produkcji, a także wzrost produktywności i jakości produktów roślinnych i zwierzęcych.
Opracowanie ekologicznego preparatu do stymulacji wzrostu i plonowania roślin uprawnych i leczniczych	Efektom realizacji projektu będzie otrzymanie i oczyszczenie innowacyjnego preparatu na bazie rizobiowych czynników Nod stymulujących wzrost roślin bobowatych. Uprawa roślin bobowatych w płodozmianie wspomagana otrzymanym preparatem znacznie zmniejszy szkodliwy wpływ sztucznych nawozów azotowych na środowisko naturalne i zdrowie ludzi.
Politechnika Lubelska	
System odzyskiwania energii mechanicznej oraz wsparcia rozruchu w pojazdach ciężarowych	Opracowanie systemu rekuperacyjnego na potrzeby przedsiębiorstwa produkcyjnego.

Tytuł projektu	Krótki opis/efekty projektu
Opracowanie nowej konstrukcji walcarek sterowanych numerycznie	Wdrożenie wyników prac B+R w międzynarodowym koncernie zajmującym się obróbką plastyczną metali.
Sposób wytwarzania mieszanek mineralno-asfaltowych	Wdrożenie nowego typu mieszanek do produkcji nawierzchni drogowych w przedsiębiorstwie (umowa licencyjna).
Uniwersytet Medyczny	
Opracowanie zoptymalizowanych metod leczenia uszkodzeń tkankowych w oparciu o innowacyjne kompozyty oraz mezenchymalne komórki macierzyste i ich pochodne u pacjentów z chorobami cywilizacyjnymi, akronim BioMiStem	<p>Uszkodzenia tkankowe, w tym osteoarthritis, są częstym efektem przebiegu chorób cywilizacyjnych, w tym otyłości i cukrzycy typu 2. Opracowanie efektywnych strategii leczenia uszkodzonych tkanek dla tej rosnącej grupy chorych, może poprawić ich sprawność oraz zredukować koszty leczenia ich niesprawności. Mezenchymalne komórki macierzyste oraz ich bioaktywne mikropęcherzyki stanowią bezpieczne narzędzia w regeneracji tkanek, w tym kości i chrząstki. Ich efektywność regeneracyjna może być wzmocniona przy zastosowaniu zoptymalizowanych, biozgodnych rusztowań w terapii łączonej. Celem tego projektu jest zoptymalizowanie strategii leczenia uszkodzeń stawów w oparciu o:</p> <p>1) Nowe biofunkcjonalizowane kompozyty polimerowe i grafenowe, oraz</p> <p>2) Autologiczne lub allogeniczne MSCs, izolowane odpowiednio z tkanki tłuszczowej pacjenta (AT-MSC) lub pępownicy (UC-MSC). Właściwości biologiczne UC-MSCs zostaną porównane do AT-MSCs, jako alternatywne źródło dla własnych, często nie w pełni funkcjonalnych komórek pacjentów z CD. Właściwości regeneracyjne MSCs i MVs zostaną zbadane w małym i dużym modelu zwierzęcym OA in vivo. Wybrane MSCs zostaną następnie zastosowane w regeneracji stawu kolanowego u pacjentów z T2DM i otyłością. Głównym osiągnięciem projektu będzie bezpieczna i efektywna metoda regeneracji tkanek u pacjentów z CD, którzy często wymagają indywidualnego leczenia.</p> <p>Konsorcjum: UM, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Instytut Technologii Materiałów Elektronicznych (ITME), Akademia Górniczo-Hutniczą im. Stanisława Staszica w Krakowie, Instytut Farmakologii Polskiej Akademii Nauk, Instytut Zootechniki – Państwowy Instytut Badawczy, Galen – Ortopedia Spółka z Ograniczoną Odpowiedzialnością z siedzibą w Bieruniu.</p>
Urządzenie do ciągłego preparatywnego rozdzielania mieszanin substancji techniką ortogonalnej elektrochromatografii wysokociśnieniowej	Opracowanie wariantów konstrukcyjnych urządzenia, do ciągłego rozdzielania mieszanin substancji techniką ortogonalnej elektrochromatografii wysokociśnieniowej, które będzie pracować na skalę preparatywną znacznie większą od tej, która była badana w trakcie realizacji projektu bazowego. Opracowanie konstrukcji urządzenia, wykonanie wariantów urządzenia oraz ich testowanie. Ocena wytworzonego urządzenia pod względem celowości wdrożenia do produkcji.
Opracowanie standaryzowanego bogato polifenolowego nutraceutyku do zastosowania w profilaktyce chorób neurodegeneracyjnych	Wytworzenie w oparciu o uzyskane wyniki badań bogato polifenolowego standaryzowanego nutraceutyku o ukierunkowanej aktywności biologicznej, obejmującej działanie przeciwutleniające, przeciwcholinoesterazowe, przeciwzapalne mającego zastosowanie w prewencji: choroby Alzheimera, choroby niedokrwiennej mózgu i innych chorób, u podłoża których leży chroniczny stan zapalny i podwyższony poziom acetylocholinesterazy i potencjału oksydoredukcyjnego. Kolejnym etapem będzie określenie wpływu wytworzonego preparatu na poziom acetylocholinesterazy i ekspresję genów związanych z chorobą Alzheimera w dwóch modelach.

Źródło: brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej, Wyższej Szkoły Nauk Społecznych, Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji i Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Dla rozwoju ekonomicznego i społecznego Lublina istotną rolę odgrywa również **współpraca między uczelniami a władzami samorządowymi**. Najważniejsze projekty charakteryzujące się występowaniem sformalizowanej współpracy uczelni z samorządem zostały zaprezentowane w tabeli 122. Symbioza uczelni z otoczeniem przejawia się również aktywnościami o charakterze społecznym – organizowaniem różnych akcji charytatywnych, pomocy w ramach uniwersyteckiej studenckiej poradni prawnej czy logopedycznej, a także organizacji wydarzeń kulturalnych i sportowych. Współpraca uczelni

z samorządami często ma także mniej formalny charakter, a nierzadko dotyczy obszarów innych powiatów województwa. Nie należy również zapominać o indywidualnym zaangażowaniu pracowników lubelskich uczelni w różne projekty realizowane przez miasto Lublin.

Tabela 122. Najważniejsze projekty realizowane wspólnie przez samorząd i lubelskie uczelnie

Tytuł projektu	Uczestnicy i krótki opis/efekty projektu
Study in Lublin	Projekt Study in Lublin jest realizowany przez Urząd Miasta Lublin we współpracy z ośmioma lubelskimi uczelniami. Szerszy opis projektu znajduje się w części D.1. <i>Umiędzynarodowienie uczelni.</i>
EUniverCities Sub-network Internationalisation	Lublin związany jest z siecią EUniverCities od 2014 r. W 2017 r. odbyły się dwa spotkania: w Megdeburgu, którego tematem był „Marketing studentów zagranicznych i naukowców” oraz w Tartu dotycząca podnoszenia jakości życia studentów zagranicznych i naukowców. W 2018 r. odbyły się dwa kolejne spotkania – w Parmie i Aalborg. Tematem pierwszego z nich było „Zwiększenie zaangażowania studentów zagranicznych i naukowców w społeczeństwie”, a kolejnym „Integracja obcokrajowców z lokalnym lub regionalnym rynkiem pracy”.
Lubelska Wyżyna IT	Lubelska Wyżyna IT to projekt realizowany przez Urząd Miasta Lublin we współpracy z lubelskimi uczelniami kształcącymi na kierunkach informatycznych. Szerszy opis projektu znajduje się w części C.2. <i>Rozwój sektora usług.</i>
Europejski Uniwersytet Wschodni	Projekt współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Erasmus+ i realizowany przez Gminę Lublin w partnerstwie z 3 uniwersytetami lubelskimi: Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej, Katolickim Uniwersytetem Lubelskim, Politechniką Lubelską oraz 2 uniwersytetami zagranicznymi: litewskim Uniwersytetem Mykolo Romerio z Wilna oraz słowackim Katolickim Uniwersytetem w Ružomberku. Szerszy opis projektu znajduje się w części D.1. <i>Umiędzynarodowienie uczelni.</i>
UMCS dla rynku pracy i gospodarki opartej na wiedzy	Projekt był realizowany w okresie od 1 listopada 2010 r. do 31 października 2015 r. w partnerstwie pomiędzy Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej, Francusko-Polską Izbą Gospodarczą, ALEPH Polska oraz Gminą Lublin i współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach EFS. Celem projektu była poprawa jakości oferty edukacyjnej Wydziału Humanistycznego, Wydziału Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej oraz Wydziału Politologii UMCS, oraz dostosowanie jej do potrzeb współczesnej gospodarki i rynku pracy. W ciągu pięciu lat zrealizowano założone cele i wskaźniki, w tym poszerzono ofertę Wydziałów o nowe specjalizacje i kierunki, przeszkolono i wyposażono w umiejętności praktyczne ponad 3 000 studentów i studentek Uniwersytetu, a także doposażono pracownie w nowoczesny sprzęt i specjalistyczne oprogramowanie. W ramach projektu współpracowano z blisko 500 przedsiębiorstwami z kraju i zagranicy oraz zrealizowano 10 wyjazdów studyjnych.
Lubelska Biblioteka Wirtualna	Projekt był realizowany w okresie od 1 marca 2010 r. do 31 marca 2015 r. Partnerami projektu były: Gmina Lublin (lider projektu), Katolicki Uniwersytet Lubelski, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Uniwersytet Medyczny, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego oraz Miasto Zamość. Projekt zakładał szeroką współpracę bibliotek i instytucji kultury Lublina oraz regionu w tworzeniu zasobów cyfrowych, a także mechanizmów łatwego i powszechnego do nich dostępu. Przedmiotem projektu było utworzenie internetowej platformy łączącej zasoby cyfrowe będące w posiadaniu bibliotek i instytucji kultury Lubelszczyzny oraz umożliwienie szybkiego i powszechnego do nich dostępu. Równie istotnym celem projektu było zabezpieczenie cennych dokumentów regionu i piśmienniczych zabytków kultury oraz promocja regionu i uczestników projektu. Dzięki realizacji inwestycji uruchomiono Lubelską Bibliotekę Wirtualną integrującą najważniejsze w regionie instytucje odpowiedzialne za gromadzenie i udostępnianie zasobów bibliotecznych i kulturowych Lubelszczyzny.
Konkurs na najlepszą pracę dyplomową poświęconą tematyce rozwoju gospodarczego miasta	Jest to konkurs cyklicznie organizowany przez miasto, w którym przewidziane są dwie kategorie: jedna dla autorów prac licencjackich, magisterskich i inżynierskich oraz druga dla autorów prac doktoranckich. W każdej z kategorii przyznawana jest nagroda główna oraz maksymalnie trzy wyróżnienia. Dodatkowo dla autorów naj-lepszych projektów przewidziane są staże w Urzędzie Miasta Lublin. Zwycięskie prace mają szansę dotrzeć do szerokiego grona odbiorców oraz wpłynąć na rozwój miasta i działania samorządu. Uroczyste ogłoszenie zwycięzców odbywa się podczas corocznej Gali Przedsiębiorczości.

Tytuł projektu	Uczestnicy i krótki opis/efekty projektu
Związek Uczelni Lublina	Porozumienie zostało podpisane w 2017 r. celu poprawy współpracy międzyuczelnianej poprzez: wspólne wykorzystanie bazy, sprzętu i laboratoriów, połączenie sił w zabieganiu o studentów czy stworzenie jednego międzyuczelnianego biura karier. Do związku należą 3 lubelskie uczelnie wyższe: Uniwersytet Marie Curie-Skłodowskiej, Uniwersytet Przyrodniczy i Politechnika Lubelska. W ramach związku utworzono projekt Strategii funkcjonowania Związku Uczelni Lubelskich na lata 2018–2020.
Lubelski Festiwal Nauki	To wydarzenie tworzone przez lubelskie uczelnie – Katolicki Uniwersytet Lubelski, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Uniwersytet Medyczny, Uniwersytet Przyrodniczy, Politechnikę Lubelską oraz Urząd Miasta Lublin, a także niemal trzydziestu innych uczelni, instytutów naukowych i instytucji miasta i regionu. W 2016 r. festiwal odbył się pod hasłem „Nauka źródłem inspiracji”. Kolejny rok wiązał się z hasłem „Nauka – między tradycją a współczesnością”, a w 2018 r. motywem przewodnim, było motto „Człowiek inspiracją nauki”.
Lubelski Klaster Biotechnologiczny	Celem projektu jest stworzenie sieci współpracy oraz wymiany kontaktów, wiedzy i doświadczeń umożliwiającej efektywne połączenie i wykorzystanie wzajemnych potencjałów osób, przedsiębiorstw, jednostek naukowych i naukowo-badawczych, instytucji otoczenia biznesu oraz władz lokalnych i regionalnych dla wspólnego rozwoju, a także realizacja regionalnych, krajowych lub międzynarodowych projektów mających na celu rozwój i zwiększenie innowacyjności podmiotów działających w sektorach biotechnologii, biogospodarki, farmacji i ochrony środowiska, jak również wśród podmiotów świadczących usługi na ich rzecz. Cele te realizowane są m.in. poprzez inicjowanie i realizację wspólnych przedsięwzięć naukowych i gospodarczych z zakresu biotechnologii.
Lubelska Medycyna – Klaster Usług Medycznych i Prozdrowotnych	Projekt realizowany wspólnie z sześcioma lubelskimi uczelniami. Klaster Lubelska Medycyna – Klaster Usług Medycznych i Prozdrowotnych jest platformą współpracy w zakresie praktyki i nauk medycznych między uczelniami wyższymi, jednostkami naukowo-badawczymi, podmiotami leczniczymi, przedsiębiorcami, instytucjami otoczenia biznesu oraz jednostkami samorządu terytorialnego. Inicjatywę powołania Klastra podjęły Urząd Miasta Lublin i Uniwersytet Medyczny w styczniu 2014 r.
Lubelska Wyżyna Motoryzacyjna i Maszynowa – Klaster Wyżyna Motoryzacyjna i Maszynowa	Klaster Wyżyna Motoryzacyjna i Maszynowa został powołany w 2018 r. jako dobrowolne porozumienie jednostek naukowych, instytucji otoczenia biznesu oraz przedsiębiorców wyrażających wolę współpracy na rzecz rozwoju branży motoryzacyjnej i maszynowej oraz branż pokrewnych, a także zwiększenia innowacyjności i konkurencyjności regionów w kluczowym obszarze, jakim jest przemysł. Koordynatorem Klastra jest Fundacja Lubelska Wyżyna Motoryzacyjna i Maszynowa z siedzibą w Lublinie. W ramach Klastra wyznaczone zostały 3 grupy zadaniowe – mobilność miejska, motoryzacja oraz maszyny rolnicze.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta oraz informacji przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Kolejnym obszarem analizy jest **wzajemna współpraca lubelskich uczelni**. Niektóre z projektów inicjowanych przez władze samorządowe – jak *Study in Lublin*, *Lubelska Wyżyna IT*, *Lubelska Biblioteka Wirtualna* czy *Europejski Uniwersytet Wschodni*, pozwoliły na wzmocnienie kooperacji między poszczególnymi uczelniami dla osiągnięcia wspólnych korzyści. Choć wspólne projekty lubelskich uczelni wciąż nie są liczne, kilka inicjatyw zasługuje na szczególną uwagę.

Pierwszą z nich jest współpraca w ramach Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego, powstałego w 2005 r. z inicjatywy Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie oraz Uniwersytetu Przyrodniczego. Partnerami Parku są także pozostałe uczelnie: Katolicki Uniwersytet Lubelski, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Uniwersytet Medyczny, Politechnika Lubelska, a także Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji oraz Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji. Misją Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego jest wspieranie rozwoju województwa lubelskiego poprzez stworzenie zinstytucjonalizowanej platformy dla współpracy lubelskich uczelni i biznesu. Realizując swoją misję LPNT współpracuje na wielu płaszczyznach z pracownikami naukowymi lubelskich uczelni, organizując przedsięwzięcia związane m.in. z popularyzacją takich zagadnień jak: komercjalizacja badań naukowych, przedsiębiorczość akademicka, spółki typu spin off i spin out.

Kolejnym przykładem współpracy lubelskich uczelni jest Lubelski Festiwal Nauki. Jego XIII edycja odbyła się w dniach 17–23 września 2016 r. pod hasłem „Nauka źródłem inspiracji”. Głównym organizatorem i koordynatorem prac był Uniwersytet Przyrodniczy. W ramach XIII edycji festiwalu przygotowano ponad 1 243 projekty – pokazy i spotkania, w których wzięło udział blisko 36 tys. uczestników. Prezentacje, pokazy, wykłady, wystawy, ćwiczenia laboratoryjne i doświadczenia odbywały się nie tylko w Lublinie, ale także w Chełmie, Dęblinie, Puławach, Stalowej Woli i Zamościu. Dużą popularnością cieszyły się pokazy „Obraz 3D oraz okulary wirtualnej rzeczywistości” w ramach których dzieci ze szkół podstawowych miały okazję zapoznać się z technologią tworzenia i wyświetlania obrazów 3D.

W 2017 r. hasło Lubelskiego Festiwalu Nauki brzmiało „Nauka – między tradycją a współczesnością”. Głównym organizatorem XIV edycji był Katolicki Uniwersytet Lubelski, która przypadała na 24–30 września 2017 r. Inauguracja miała miejsce w Centrum Spotkania Kultur w Lublinie. W wydarzeniu wzięło udział 5 lubelskich uczelni oraz inne instytucje współtworzące.

Kolejna, XV edycja Lubelskiego Festiwalu Nauki została zorganizowana w dniach 15–21 września 2018 r. Hasłem tej edycji było „Człowiek inspiracją nauki”. Zgłoszonych zostało 474 projektów festiwalowych, natomiast liczba wszystkich projektów wynosiła 836. Natomiast liczba zarezerwowanych miejsc przez uczestników przekroczyła 11 tys. Głównym organizatorem edycji 2018 był Uniwersytet Medyczny w Lublinie.

Wśród przykładów współpracy lubelskich uczelni warto wskazać także na realizację projektu Eco-tech-Complex przez konsorcjum uczelni z województwa lubelskiego i podkarpackiego (koordynatorem projektu jest UMCS). Współpraca np. w prowadzeniu badań naukowych czy organizacji konferencji odbywa się na szczeblu poszczególnych wydziałów, katedr czy indywidualnych pracowników lubelskich uczelni.

Dobrym wskaźnikiem efektów współpracy podejmowanej przez uczelnie z innymi instytucjami i podmiotami gospodarczymi byłaby liczba wdrożeń dostarczonych przez naukę. Niestety uczelnie nie gromadzą kompletnych i porównywalnych danych o liczbie wdrożeń, dysponując jedynie informacjami o liczbie **zgłoszeń do Urzędu Patentowego** (wynalazków, wzorów użytkowych, znaków towarowych i produktów leczniczych), a także o **uprawnieniach udzielonych przez Urząd Patentowy**. Informacje o osiągnięciach lubelskich uczelni zaprezentowano w tabelach: 123, 124, 125, i 126.

Tabela 123. Liczba wynalazków zgłoszonych przez lubelskie uczelnie

	Wynalazki				
	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	8	8	8	7	11
Politechnika Lubelska	68 ¹	91 ²	1	1	1
Katolicki Uniwersytet Lubelski	2	1	30	93	123
Uniwersytet Medyczny	21	15	11	0	0
Uniwersytet Przyrodniczy	20	15	28	14	28

Uwagi: ¹ w tym 5 wynalazków Politechniki Lubelskiej zgłoszonych do Europejskiego Urzędu Patentowego. ² w tym 5 wynalazków Politechniki Lubelskiej zgłoszonych do Europejskiego Urzędu Patentowego. Brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej, Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji, Wyższej Szkoły Nauk Społecznych i Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Tabela 124. Liczba wzorów i produktów obejmowanych prawami ochronnymi, zgłoszonych przez lubelskie uczelnie

	Wzory użytkowe/znaki towarowe/produkty lecznicze lub środki ochrony roślin				
	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	2	1	1	1	1
Politechnika Lubelska	36	25	1	4	3
Katolicki Uniwersytet Lubelski	0	0	b.d.	10	4
Uniwersytet Medyczny	0	0	0	0	0
Uniwersytet Przyrodniczy	10	9	2	1	7

Uwagi: brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej, Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji, Wyższej Szkoły Nauk Społecznych i Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Tabela 125. Liczba patentów uzyskanych przez lubelskie uczelnie

	Patenty				
	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019
Politechnika Lubelska	82 ¹	89 ²	88	71	66
Uniwersytet Medyczny	19	15	22	0	0
Uniwersytet Przyrodniczy	10	4	10	12	39
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	3	6	6	11	5
Katolicki Uniwersytet Lubelski	1	0	0	0	0

Uwagi: ¹ w tym 2 patenty uzyskane przez Politechnikę Lubelską wydany przez Europejski Urząd Patentowy. ² w tym 1 patent uzyskany przez Politechnikę Lubelską wydany przez Europejski Urząd Patentowy. Brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej, Wyższej Szkoły Nauk Społecznych, Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji i Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Tabela 126. Liczba praw ochronnych uzyskanych przez lubelskie uczelnie

	Prawa ochronne				
	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019
Politechnika Lubelska	29	25	4	8	3
Uniwersytet Medyczny	0	0	0	0	0
Uniwersytet Przyrodniczy	1	6	11	4	2
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	4	2	2	1	1
Katolicki Uniwersytet Lubelski	0	0	0	1	3

Uwagi: brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej, Wyższej Szkoły Nauk Społecznych, Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji i Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Największe dokonania w analizowanym obszarze ma Politechnika Lubelska. Na tle lubelskich uczelni pozytywnie wyróżnia się także Uniwersytet Medyczny. Warto zwrócić uwagę także na fakt, że w zestawieniu opracowywanym przez Urząd Patentowy RP, Politechnika w 2016 r. była 9. podmiotem w kraju pod względem liczby zgłoszeń wynalazków i wzorów użytkowych. W 2017 i 2018 r. pozycja Politechniki Lubelskiej w tej dziedzinie uległa zmianie i objęła 1. miejsce. W przypadku uzyskanych patentów i praw ochronnych w 2016 r. Politechnika Lubelska znalazła się na 4. miejscu w rankingu krajowym, natomiast w 2017 r. była 5. podmiotem z największą ilością patentów i praw ochronnych, a w 2018 r. – 6.

Ponadto, w 2016 r. w rankingu zawierającym podmioty zgłaszające wynalazki i wzory użytkowe znalazł się także Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie (pozycja 19.). Natomiast w 2018 r. w zestawieniu tym znalazł się ponownie Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie (pozycja 13.) oraz Uniwersytet Medyczny w Lublinie (pozycja 19.)⁹⁰.

⁹⁰ Raport roczny 2016, Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2017, s. 19, 26.

Raport roczny 2017, Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2018, s. 37, 44.

Raport roczny 2018, Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2019, s. 53, 60.

W trzech analizowanych latach Politechnika zajmowała kolejno: trzecie miejsce, pierwsze miejsce i drugie miejsce wśród uczelni krajowych w Rankingu Perspektywy (za lata akademickie: 2016/2017, 2017/2018, 2018/2019) w kategorii „Innowacyjność”, w której pod uwagę brano zarówno uzyskane patenty i prawa ochronne, jak i wielkość pozyskanych środków z UE, wartość sprzedanych licencji oraz liczbę utworzonych firm typu spin-off i spin-out. W tym samym rankingu Uniwersytet Medyczny zajął 27. miejsce w edycji 2017, 40. miejsce w 2018 r. i 50. miejsce w zestawieniu Perspektywy 2019. Ta sama kategoria dała Uniwersytetowi Przyrodniczemu 43. miejsce w edycji 2017, 50. miejsce w 2018 r. oraz 27. miejsce w zestawieniu z 2019 r. Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej zajął pozycje w latach 2017 i 2018 – i były to kolejno: 49. i 48. miejsce. Zestawienie lubelskich uczelni, które wyróżniały się w kategorii innowacyjności przedstawiono na poniżej tabeli 127.

Tabela 127. Miejsca w Rankingu Szkół Wyższych Perspektywy uwzględniające lubelskie uczelnie w kategorii innowacyjność

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Politechnika Lubelska	6.	3.	1.	3.	1.	2.
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	20.	30.	24.	49.	48.	-
Katolicki Uniwersytet Lubelski	40.	48.	44.	-	-	-
Uniwersytet Przyrodniczy	26.	26.	18.	43.	50.	27.
Uniwersytet Medyczny	50.	28.	14.	27.	40.	50.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Rankingów Szkół Wyższych Perspektywy”.

Analiza uzyskanych informacji skłania do wniosku, że lubelskie uczelnie aktywnie współpracują zarówno z przedsiębiorstwami, jak i samorządem. Niemal w każdej uczelni można już wskazać wiele przykładów dobrych praktyk w tym zakresie, jednak – ze względu na skalę potencjalnych korzyści płynących z kooperacji z otoczeniem społeczno-gospodarczym, współpracę tą należy w dalszym ciągu wzmacniać. Czynnikiem korzystnie wpływającym na intensywność współpracy, zwłaszcza z sektorem przedsiębiorstw i innymi uczelniami – będzie rozwój infrastruktury badawczej i naukowej uczelni. Warto zwrócić uwagę, że już teraz lubelskie uczelnie mają znaczące osiągnięcia w obszarze innowacyjności. Wyzwaniem na przyszłość z pewnością pozostaje maksymalizacja korzyści z uzyskiwanych patentów i praw ochronnych poprzez zwiększenie udziału badań rozwojowych, celowych i zamawianych, a także poprzez wdrożenie jak największej liczby opatentowanych wynalazków. Wyzwaniem pozostaje wciąż wzmocnienie współpracy między lubelskimi uczelniami, konkurującymi o studentów w warunkach pogłębiającego się niżu demograficznego.

D.3. *Genius loci* miasta uniwersyteckiego

Połączenie studiów z aktywnością kulturalną, społeczną i zawodową jest sposobem na odnalezienie się młodych ludzi w otaczającej rzeczywistości i wzbogacenie przyszłych kwalifikacji zawodowych oraz kompetencji społecznych i komunikacyjnych, nawyków uczestnictwa w kulturze. Przede wszystkim jednak takie zaangażowanie kształtuje charakter i pozytywne cechy relacji z innymi ludźmi – lojalność, szacunek i umiejętność współpracy. Elementy te pozwalają kształtować postawę obywatelską, ułatwiając zakorzenienie studentów i absolwentów w Lublinie, a także rozwijając ich osobiste długotrwałe fascynacje. To właśnie studenci zachęcają mieszkańców do aktywnego udziału w życiu kulturalnym miasta oraz wspierają społeczność lokalną. *Genius loci*⁹¹ miasta uniwersyteckiego stanowi więc pożądany wymiar miasta i powinien na trwałe wpisać się w charakter Lublina, stanowiąc inspirację dla mieszkańców, biznesu, turystów – nie tylko dla studentów.

Oceniając realizację celu D.3. *Genius loci* miasta uniwersyteckiego posłużono się przede wszystkim wskaźnikami opisowymi. Wychodząc od relacji liczby studentów do liczby mieszkańców ogółem oraz liczbie studentów na poszczególnych uczelniach, analizie poddano najpierw ofertę praktyk i wolontariatu, a następnie ofertę kulturalno-edukacyjną w mieście dedykowaną lub organizowaną przez studentów.

O akademickim charakterze Lublina przesądza duża **liczba studentów w relacji do liczby mieszkańców**. Według stanu na koniec listopada 2016 r., młodzież studiująca w Lublinie stanowiła 18,9% mieszkańców. W porównaniu do 2012 r. liczba osób studiujących w mieście uległa zmniejszeniu o 21% i w 2018 r. wyniosła blisko 61 tys. (por. tabela 128). Zmniejszenie liczby studentów jest ogólnopolskim trendem wynikającym z wchodzenia w wiek studiowania kolejnych roczników niżu demograficznego, odczuwalnym także w innych miastach. Liczba studentów w Polsce w analogicznym okresie zmniejszyła się o 26,7%.

Tabela 128. Liczba studentów w stosunku do liczby mieszkańców

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba studentów	77 173	71 913	69 658	67 315	64 330	62 977	60 988
Liczba mieszkańców	347 678	343 598	341 722	340 727	340 466	339 850	339 682
Stosunek liczby studentów do liczby mieszkańców (w %)	22,2%	20,9%	20,4%	19,7%	18,9%	18,5%	18,0%

Uwagi: dane o liczbie studentów według stanu na dzień na 30 listopada, a o liczbie mieszkańców – według stanu na 31 grudnia. Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W roku akademickim 2016/2017 najwięcej młodych ludzi (32,8%) studiowało na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej (por. tabela 129). Na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim uczyło się 15,9% studentów, na Politechnice – 14,2%, Uniwersytecie Przyrodniczym – 12,8%, a Uniwersytecie Medycznym – 10,4%. Na prywatnych uczelniach naukę pobierało 7,8% – najwięcej w Wyższej Szkole Ekonomii i Innowacji. W porównaniu z poprzednim rokiem akademickim liczba studentów minimalnie zwiększyła

⁹¹ *Genius loci* (wym. genius loci, łac. duch opiekuńczy miejsca) – metafora całości czynników, które sprawiają, że subiektywnie dana przestrzeń, miejsce, wydaje się jedyna w swoim rodzaju (najczęściej w sensie pozytywnym). Termin ten bywa definiowany też jako synteza znaczeń i wartości kojarzonych z danym miejscem. Potrzeba użycia tego określenia w *Strategii Lublin 2020* wynika stąd, że czynniki decydujące o wrażeniu, jakie sprawia dane miejsce, są wyjątkowo trudne do zdefiniowania i heterogeniczne, natomiast ich skutki mają bardzo wymierny charakter, przekładając się na wizerunek, opinie, wybory życiowe (jeśli chodzi o wybór uniwersytetu) itd.

się wyłącznie na Uniwersytecie Medycznym i w Wyższej Szkole Przedsiębiorczości i Administracji. W pozostałych uczelniach liczba studentów zmniejszyła się. Największy spadek był zauważalny w Wyższej Szkole Ekonomii i Innowacji, na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim oraz na Uniwersytecie Przyrodniczym.

W roku akademickim 2017/2018 największą ilość studentów (33,0%) odnotowano na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej. Na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim uczyło się 14,7% studentów, na Politechnice Lubelskiej – 13,7%, Uniwersytecie Przyrodniczym – 12,4%, a Uniwersytecie Medycznym – 10,8%. Na prywatnych uczelniach naukę pobierało 8,5% – najwięcej w Wyższej Szkole Ekonomii i Innowacji. W zestawieniu z poprzednim rokiem akademickim liczba studentów zwiększyła się w Wyższej Szkole Społeczno-Przyrodniczej, w Wyższej Szkole Nauk Społecznych, w Wyższej Szkole Ekonomii i Innowacji oraz na Uniwersytecie Medycznym. W pozostałych uczelniach liczba studentów zmniejszyła się. Największy spadek zanotowano na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim.

W ostatnim analizowanym roku akademickim Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej niezmiennie zajmował pierwsze miejsce pod względem ilości osób studiujących (32,9%). Na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim uczyło się 14,7% studentów, na Politechnice Lubelskiej – 13,0%, Uniwersytecie Przyrodniczym – 12,3%, a Uniwersytecie Medycznym – 11,5%. Na prywatnych uczelniach naukę pobierało 8,8% – najwięcej w Wyższej Szkole Ekonomii i Innowacji. W porównaniu do poprzedniego roku akademickiego liczba studentów w niewielkim stopniu zwiększyła się w Wyższej Szkole Nauk Społecznych, w Wyższej Szkole Ekonomii i Innowacji oraz na Uniwersytecie Medycznym. W pozostałych uczelniach liczba studentów zmniejszyła się. Największy spadek zanotowano w Wyższej Szkole Społeczno-Przyrodniczej, na Politechnice Lubelskiej oraz na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Dane dotyczące liczby studentów na poszczególnych uczelniach zostały przedstawione w tabeli 129.

Tabela 129. Liczba studentów studiujących na lubelskich uczelniach

	2013/2014	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	21 794	21 984	21 874	21 486	21 216	20 255
Katolicki Uniwersytet Lubelski	13 567	12 389	11 799	10 438	9 617	9 054
Politechnika Lubelska	10 640	10 341	10 095	9 302	8 805	8 032
Uniwersytet Medyczny	6 935	6 886	6 696	6 815	6 925	7 059
Uniwersytet Przyrodniczy	9 560	9 103	8 682	8 419	7 960	7 574
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	7 051	6 487	5 564	5 115	5 442	5 799
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	1 746	1 672	1 604	1 499	1 668	1 581
Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza	2 228	1 979	1 809	2 000*	2 000*	1 604
Wyższa Szkoła Nauk Społecznych	405	430	478	490	579	630

Uwagi: * - dane szacunkowe

Źródło: dane Urzędu Statystycznego w Lublinie.

Uchwycenie akademickiego *genius loci* jakimikolwiek obiektywnymi miernikami, zwłaszcza o charakterze ilościowym, jest zadaniem niemożliwym do zrealizowania. Takie stanowisko zostało wyrażone w samej Strategii: poprzez przyjęcie metafory *genius loci* zaakcentowano istotną rolę wyjątkowo trudnych do zdefiniowania czynników, decydujących o subiektywnym wrażeniu, jakie sprawia dane miejsce. Wzmacnianiu akademickiego „ducha miejsca” może sprzyjać wiele różnorodnych działań zadeklarowanych w wielu obszarach *Strategii Lublin 2020*: od tworzenia infrastruktury przyjaznej studentom, np. rozwijania sieci transportu rowerowego, przez wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego

z ofertą uwzględniającą akademicki charakter miasta, po działania samych uczelni np. w zakresie tworzenia oferty pozadydaktycznej zapewniającej możliwość rozwoju pasji i zainteresowań. W tej części raportu zwrócono uwagę na dwa rodzaje działań związanych z akademickim *genius loci*: ofertę praktyk i wolontariatu (w szczególności w Urzędzie Miasta Lublin) oraz ofertę kulturalną i edukacyjną tworzoną przez środowisko akademickie lub dedykowane dla tej grupy odbiorców.

Naturalnym działaniem władz Lublina w mieście akademickim jest stworzenie możliwości odbywania **praktyk i wolontariatu**, które umożliwią studentom zdobywanie praktycznych umiejętności. Urząd Miasta oferuje praktyki dla uczniów i studentów uczelni wyższych zgodne z profilem kształcenia. Liczba praktykantów i wolontariuszy, którzy zdobywają umiejętności zawodowe w Urzędzie Miasta Lublin, została przedstawiona w tabeli 130. Największą grupę praktykantów stanowili studenci UMCS – 91 osób. Ponadto, praktyki realizowane są także w innych instytucjach miejskich takich jak: Miejski Urząd Pracy w Lublinie, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie, Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o., Zarząd Transportu Miejskiego w Lublinie czy miejskie instytucje kultury.

Tabela 130. Liczba praktykantów, stażystów i wolontariuszy w Urzędzie Miasta Lublin

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba praktykantów	226	245	200	b.d.	b.d.	b.d.
Liczba staży	b.d.	b.d.	106	b.d.	b.d.	b.d.
Liczba wolontariuszy	20	28	15	b.d.	b.d.	b.d.

Uwagi: b.d. – brak danych.

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Integracji studentów z otoczeniem społecznym i gospodarczym sprzyja **działalność uczelnianych biur karier**. Przekazane przez uczelnie informacje o liczbie ofert praktyk, staży i wolontariatu w latach 2014–2018 znajdują się w tabeli 131. Łącznie w 2016 r. do biur karier zgłoszono blisko 1 914 ofert praktyk, ponad 620 ofert staży i około 190 propozycji wolontariatu⁹². W 2017 r. liczba ofert praktyk wyniosła 2 268, zgłoszono ponad 900 ofert stażowych oraz 160 propozycji wolontariatu. W przypadku ostatniego analizowanego roku liczba oferowanych praktyk przez uczelnie wyniosła 1 046, staży – 622, a ofert wolontariatów około 100. Warto zauważyć, że są to propozycje dodatkowe względem obowiązkowych praktyk, koordynowanych na wydziałach poszczególnych uczelni.

Tabela 131. Liczba ofert praktyk, staży i wolontariatu zgłoszonych do biur karier lubelskich uczelni

	Praktyki					Staż					Wolontariat				
	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018
UMCS	252	380	390	789	749	116	171	174	350	360	50	50	50	70	57
KUL	684	696	946	987	132	107	105	103	185	71	65	71	68	52	14
PL	220	b.d.	158	116	70	193	b.d.	191	143	136	12	b.d.	10	5	3
UM	26	22	2	4	2	15	16	10	5	12	18	11	19	1	3
UP	250	232	241	313	93	98	114	98	185	43	44	52	34	26	25
WSEI	51	62	46	54	b.d.	24	26	15	37	b.d.	5	5	3	5	b.d.
WSPiA	80	b.d.	131	b.d.	b.d.	40	b.d.	30	b.d.	b.d.	40	b.d.	8	b.d.	b.d.
WSNS	b.d.	b.d.	b.d.	5	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	2	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	1	b.d.
Razem	1 563	1 392	1 914	2 268	1 046	593	432	621	907	622	234	189	192	160	99

Uwagi: brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej oraz częściowy brak informacji od Wyższej Szkoły Nauk Społecznych, Politechniki Lubelskiej, Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji i Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji; b.d. – brak danych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

⁹² Należy jednak mieć świadomość, że niektórzy pracodawcy mogli zgłaszać tą samą ofertę do więcej niż jednego biura karier, dlatego rzeczywista liczba oferowanych miejsc będzie niższa.

Analizując różne dodatkowe formy wspierania studentów w zdobywaniu praktycznych doświadczeń zawodowych warto przedstawić **wybrane działania uczelni**. W 2016 r. UMCS posiadał umowę z 148 pracodawcami na realizację dodatkowych praktyk, nieobjętych programem studiów. W kolejnym roku podpisane zostały umowy z 60 firmami, które wyraziły zgodę na realizację praktyk nieobjętych programem studiów. W 2018 r. UMCS podpisał 57 umów na realizację wyżej wymienionych praktyk. Nieobowiązkowe praktyki są realizowane za pośrednictwem Biura Zawodowej Promocji Studentów i Absolwentów UMCS. W roku akademickim 2017/2018 odbyła się I edycja projektu „WIZA na rynku pracy”. Projekt ten był kontynuowany w roku 2018/2019, w którym zorganizowano staże krajowe dla 103 studentów roczników dyplomowych kierunku Chemia. Zarówno w pierwszej, jak i w drugiej edycji studenci odbywali 16-tygodniowe staże. Podmiotami, które przyjmowały stażystów były m.in.: Herba-pol-Lublin S.A., Ferrocabo Sp. z o.o., „Biomed Lublin” Wytwórnia Surowic i Szczepionek S.A., Instytut Chemii i Techniki Jądrowej w Warszawie, Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach, J.S. Hamilton Poland S.A., Komenda Wojewódzka Policji w Lublinie, Laboratorium Badań Materiałowych „LAB TEST” Sp. z o.o., Okręgowa Stacja Chemiczno-Rolnicza w Lublinie, Olimp Laboratories Sp. z o.o., Polska Wytwórnia Papierów Wartościowych S.A., Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie, Zakłady Chemiczne „Permedia” S.A., Zakłady Farmaceutyczne Polpharma S.A. Oddział Produkcyjny w Duchnicach, Zakłady Farmaceutyczne POLPHARMA S.A. Oddział Produkcyjny w Nowej Dębie. W ramach projektu „Zintegrowany UMCS” POWER 3.5 studenci Wydziału Politologii oraz Prawa i Administracji mieli możliwość realizacji płatnych staży. Program realizowanych staży był ściśle związany z efektami kształcenia przewidzianymi dla poszczególnych kierunków. Na Wydziale Politologii staże zrealizowało 106 studentów, a na Wydziale Prawa i Administracji 35 studentów.

W roku akademickim 2016/2017 Biuro Karier KUL zawarło 98 umów o zorganizowanie praktyki nadobowiązkowej dla studentów KUL. W kolejnym roku akademickim KUL posiadał 85 umów z pracodawcami na realizację dodatkowych praktyk. Natomiast w 2018 r. zostało podpisanych 91 umów o praktyki nadobowiązkowe. Na tej uczelni realizowanych jest również szereg dodatkowych inicjatyw, jak program płatnych staży „Najlepsi u Najlepszych” – realizowany we współpracy z prestiżowymi pracodawcami, a dedykowany wyróżniającym się studentom. Do dodatkowych działań Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w zakresie organizacji praktyk należały: Studenckie Targi Pracy i Praktyk, roczny program praktyk Ambasador Biura Karier KUL, współpraca z Europejskim Urzędem ds. Doboru Kadr (EPSO) w Brukseli oraz Ministerstwem Spraw Zagranicznych w ramach programu „Ambasador Kariery UE”, program nadobowiązkowych praktyk zawodowych, spotkania z pracodawcami oraz speed-recruitment. W 2018 r. Biuro Karier KUL prowadziło także warsztaty „Co robić na studiach, by mieć co robić po studiach” w celu motywowania do podejmowania aktywności oraz zdobywania doświadczenia zawodowego podczas studiów. Rozpoczęto także współpracę z firmą IDEAPOLIS, która miała za zadanie wprowadzić studentów informatyki w tematykę płatnych praktyk. Biuro Karier Politechniki Lubelskiej organizuje 2 razy do roku targi pracy – edycja jesienna (targi pracy Inżynier na rynku pracy) jest ogólna, przeznaczona dla wszystkich branż, wiosenna jest związana z branżą IT (Lubelski Dzień IT). Podczas targów firmy w nich uczestniczące przedstawiają oferty praktyk, stażu oraz pracy. W listopadowych targach

uczestniczy około 70 firm i instytucji rynku pracy, w kwietniowej około 20 firm z branży IT. Dodatkowo, Biuro organizuje również spotkania firm ze studentami i absolwentami, wynikiem których jest podjęcie praktyk i staży przez naszych studentów. W 2017 r. na Politechnice Lubelskiej realizowane były trzy projekty z Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój i należały do nich:

- „Studenci kierunku Transport z Politechniki Lubelskiej jako wykwalifikowana kadra przemysłu motoryzacyjnego” – 35 miejsc na 3-miesięczne staże studentów II stopnia kierunku Transport u pracodawców z branży automotive;
- „Wysokiej Jakości Staże Zawodowe dla Studentów Wydziału Mechanicznego Politechniki Lubelskiej” – 116 miejsc stażowych dla studentów II stopnia na kierunkach Mechanika i Budowa Maszyn, Inżynieria Produkcji i Inżynieria Materiałowa;
- „Studiujesz i praktykujesz z Politechniką Lubelską” – 349 miejsc stażowych dla studentów studiów II stopnia na kierunkach: Inżynieria Biomedyczna, Mechatronika, Elektrotechnika, Matematyka, Edukacja Techniczno-Informatyczna, Zarządzanie oraz na kierunkach I stopnia: Finanse i Rachunkowość, Marketing i Komunikacja Rynkowa, Zarządzanie, Zarządzanie i Inżynieria Produkcji, Inżynieria Bezpieczeństwa.

Z tej samej linii programowej w 2018 r. realizowano dwa projekty poniżej:

- „PL 2022 – Zintegrowany Program Rozwoju Politechniki Lubelskiej” – 123 miejsca stażowe dla studentów II stopnia: Mechanika i Budowa Maszyn, Inżynieria Materiałowa, Inżynieria Produkcji, Zarządzanie i Inżynieria Produkcji, Elektrotechnika, Mechatronika, Inżynieria Biomedyczna, Inżynieria Środowiska;
- „Zintegrowany Program Rozwoju politechniki Lubelskiej – Część druga” – 46 miejsc stażowych dla studentów I stopnia kierunków Architektura i Budownictwo.

Studenci Uniwersytetu Medycznego co do zasady odbywają obowiązkowe praktyki w szpitalach klinicznych, aptekach i innych podmiotach, których działalność pozwala na sprawdzenie umiejętności nabytych podczas procesu kształcenia. Kształcenie praktyczne odbywa się na podstawie umów podpisywanych każdorazowo z podmiotami zewnętrznymi.

W ofercie WSEI znajdują się – obok obowiązkowych praktyk zawodowych – także płatne staże trwające od 3 do 6 miesięcy. Od 2012 r. na uczelni działa aktywnie Wolontariat WSEI, który obecnie zrzesza ok. 40 studentów WSEI. To organizacja studencka, która pomaga ludziom znajdującym się w 7 placówkach na terenie Lubelszczyzny (światlica psychoedukacyjna w Pliszczynie, Dom Opieki Społecznej im. Matki Teresy z Kalkuty w Lublinie, Dom Dziecka w Woli Gałęzowskiej, Szpital Neuropsychiatryczny na Abramowicach, Światlica Psychoedukacyjna „Kolorowa Kraina” na ul. Krochmalnej w Lublinie, Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy na ul. Dolnej 3-go Maja w Lublinie, Przedszkole nr 9 ul. Pogodna w Lublinie) oraz organizuje i włącza się w ogólnopolskie akcje charytatywne i pomaga w realizacji wielu przedsięwzięć na terenie Uczelni. Na terenie uczelni działa również Akademickie Centrum Wsparcia Rówieśniczego, którego celem jest dostarczanie studentom WSEI wsparcia w zakresie

radzenia sobie z sytuacjami trudnymi oraz wspomaganie ich w rozwoju, a także rozpowszechnienie idei rówieśniczego pomagania.

Akademicki charakter miasta przejawia się także istnieniem wielu innych możliwości osobistego rozwoju dzięki istniejącej **ofercie kulturalnej i edukacyjnej**. Warto zwrócić uwagę na synergię z zawartym w *Strategii Lublin 2020* celem B.4. *Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego*. Duża liczba studentów, aktywnie uczestniczących w wydarzeniach kulturalnych i sportowych miasta i wnoszących bogactwo swoich gustów i upodobań, sprzyja podejmowaniu i rozwijaniu wielu działań opisanych już w obszarze B. *Przyjazność*. W części raportu poświęconej *genius loci* miasta akademickiego szczególną uwagę warto zwrócić na projekty organizowane przez środowisko akademickie (zwłaszcza samych studentów) oraz te dedykowane głównie studentom, dające im szansę wszechstronnego rozwoju również poza murami uczelni.

Spośród przedsięwzięć naukowych, w których organizację zaangażowali się studenci lubelskich uczelni, warto wskazać na „Noc Biologów”, która corocznie organizowana jest przez Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej i Katolicki Uniwersytet Lubelski. W ramach wydarzenia prowadzone były warsztaty, wykłady i pokazy laboratoryjne. Celem spotkania było zainteresowanie zagadnieniami biologiczno-technologicznymi, a także przybliżenie zasad obowiązujących w świecie przyrody. Tematyka wykorzystania nowych technologii oraz połączenia biznesu ze światem nauki została poruszona w 2016 i 2018 r. podczas konferencji IT Academic Day zorganizowanej przez Politechnikę Lubelską, a jej realizacji podjęli się studenci z Koła Naukowego Grupa.NET. Podczas tych wydarzeń zostały przedstawione kwestie związane z kształtowaniem pozycji na rynku IT, połączenia IoT i chmury. Ponadto była możliwość rozmowy z zaproszonymi na konferencję ekspertami z dziedziny IT. W 2017 r. wydarzenia w ramach IT Academic Day w Lublinie przygotował UMCS. Ważnym z punktu widzenia studentów i absolwentów Informatyki był Lubelski Dzień IT organizowany corocznie na Politechnice Lubelskiej. Miał on charakter targów pracy, na którym miały okazje pojawić się firmy z branży IT. Dzięki wydarzeniu studenci mogli poznać oczekiwania pracodawców z branży oraz realia rynku pracy IT. Była to również okazja do bezpośredniej rozmowy z przedstawicielami oraz poznania zasad rekrutacji w ich firmach. Przedsiębiorcy zaprezentowali oferty praktyk, staży, a nawet pracy. W latach 2016–2018 pod patronatem honorowym wszystkich rektorów uniwersytetów lubelskich corocznie odbywały się „Interdyscyplinarne Konferencje Naukowe TYGIEL” pod hasłem *Interdyscyplinarność kluczem do rozwoju*, których celem była integracja studentów oraz motywacja do tworzenia zespołów badawczych o charakterze wieloaspektowym. W 2016 r. pogłębienie wiedzy z zakresu m.in. zwiększania kreatywności, wizerunku, image’u, stresu, komunikacji niewerbalnej, empatii czy motywacji i wyznaczania sobie celów było możliwe podczas akcji zorganizowanej przez Koło Naukowe Psychologów pt. „Zadbaj o swój sukces”. Absorbującym spotkaniem poruszającym tematykę innowacyjności człowieka, który jest fundamentem innowacyjnej firmy i gospodarki, była konferencja zorganizowana przez Studenckie Koło Innowacji – Transferu wiedzy do biznesu KUL. Poza wymienionymi powyżej spotkaniami naukowymi miało miejsce szereg spotkań i kongresów naukowych dotyczących niemniej inspirującej tematyki. Okazją do poznania języka pol-

skiego wraz z elementami kultury polskiej był „Letni kurs języka polskiego”, zorganizowany przez Politechnikę Lubelską, skierowany w głównej mierze do zagranicznych studentów. Społeczność akademicka przygotowała również szereg konkursów: Konkurs FA UMCS dla absolwentów, konkursy grantowe dla organizacji studenckich, Konkurs PIRE – współpraca badawcza z USA, Wybitny Absolwent Politechniki Lubelskiej, Laur Innowacyjności 2016, 2017 i 2018, konkurs KUL „Znaj swoje prawa”, a dla miłośników sportu III edycja turnieju piłki nożnej halowej o Puchar Wydziału Nauk Społecznych KUL 2018 oraz coroczne Grand Prix Lubelszczyzny w siatkówce plażowej.

Ważnym wydarzeniem dla miasta są „Lubelskie Dni Kultury Studenckiej”, integrujące studentów wszystkich uczelni wraz z mieszkańcami miasta, którzy chętnie włączają się w wydarzenia mające miejsce podczas trwania Dni. Kulturowy wymiar akademickości Lublina przejawiał się także w wydarzeniach teatralnych, filmowych, spotkaniach z muzyką. Kolejną sposobnością do integracji studentów z mieszkańcami miasta była „Noc Uniwersytetów” zainicjowana przez Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Uniwersytet Medyczny i Uniwersytet Przyrodniczy. W nocy na terenie uczelni odbywały się wykłady, warsztaty, prezentacje, gry i konkursy. Udział w nich mogli wziąć wszyscy mieszkańcy Lublina. W programie zostały zawarte m.in. pokazy robotów i nocne obserwacje nieba przez teleskop, specjalna „Strefa Dziecka”. Wielokulturowy wymiar Lublina unaocznia się podczas wydarzeń poświęconych innym kulturom. Przykładami tego typu spotkań są „Spotkanie z Gruzją” oraz cykl spotkań o kulturach wschodu pt. „Culture Night” zorganizowane przez UMCS, a także skierowane na przybliżenie kultury irlandzkiej i walijskiej „Celtic Day”, zorganizowane przez KUL. Spotkania te mają na celu przybliżyć i zainteresować uczestników kulturą innych krajów, poprzez pokazy taneczne, filmy, poznanie języka, jak również degustację regionalnych potraw.

Rok 2017 dla Teatru Akademickiego UMCS był rokiem wyjątkowym, ponieważ Teatr wystawił kolejny spektakl „Rewizor” na podstawie komedii Mikołaja Gogoła. Nie można zapomnieć o Studenckim Festiwalu Teatralnym „Kontestacje” organizowanym corocznie przez studentów zrzeszonych przy Chatce Żaka. Festiwal ten jest formą alternatywnego sposobu wyrażenia artysty przez sztukę. W 2018 r. przy Wydziale Politologii UMCS powstał także Teatr Medialny Bohema, którego celem jest zrzeszanie wszystkich pasjonatów teatru pragnących sprawdzić się na scenie, przełamać bariery i uwolnić swoją kreatywność.

Ważnym akcentem 2015 r. były wydarzenia muzyczne. Wśród nich należy wyróżnić 7, 8 i 9 edycję Chatki Blues Festival, trzy edycje Festiwalu Piosenki Studenckiej i Turystycznej „BAKCYNALIA”, a także Ogólnopolski Festiwal Piosenki Artystycznej „Wschody”, który odbywał się na przestrzeni lat 2016–2018. Dla sympatyków kina otwarty został wachlarz możliwości. Kino studyjne Chatka Żaka wyselekcjonowało szereg nieszablonowych filmów o wysokiej jakości artystycznej.

Warto podkreślić, że studenci pamiętali o osobach potrzebujących, dlatego chętnie włączali się w organizowanie pomocy. Przykładem może być wydarzenie organizowane na przestrzeni analizowanych lat, czyli 25. 26. i 27. Koncert Noworoczno-Karnawałowy tworzony przez Formację Tańca Towarzystwa Politechniki Lubelskiej GAMZA, Zespół Pieśni i Tańca Uniwersytetu Przyrodniczego JAWOR,

a także Stowarzyszenie Miłośników Tańca. Dochód z koncertu został przeznaczony na wsparcie artystycznej terapii uczniów z Zespołu Szkół Nr 4 w Lublinie⁹³. Ponadto lubelscy żakowie włączali się w szereg akcji charytatywnych, jak np. „Szlachetna Paczka”, „Wampiriada”, „Dar szpiku – Darem życia” czy „Zbiórka dla bezdomnych”.

Podsumowując wydarzenia z udziałem społeczności akademickiej w latach 2016–2018, po raz kolejny, można było się przekonać, że Lublin jest miastem spotkania kultur, miastem nauki, miastem inspiracji, miastem zabaw i rozrywki, miastem otwartym na rozwijanie pasji i realizację inicjatyw studenckich. Wyrażone to zostało przez ilość zorganizowanych wydarzeń, jak i liczbę osób, która w nich uczestniczyła.

Ocena realizacji celu D.3. *Genius loci miasta akademickiego* jest zadaniem niezwykle trudnym ze względu na jego niemierzalny charakter. Fakt, że co piąty mieszkaniec Lublina jest studentem sprawia, że lubelscy żacy są i będą ważną grupą kształtującą charakter miasta. Analiza najważniejszych informacji o praktykach zawodowych potwierdza, że zapewnienie oferty praktyk dopasowanej do kierunku studiów, wraz z działalnością wyspecjalizowanych w tym zakresie biur karier, stało się obecnie standardem na lubelskich uczelniach. Wydaje się jednak, że wykształcenie akademickiego *genius loci* Lublina jest obecnie przede wszystkim efektem niezwykle bogatej oferty kulturalnej dla studentów i wieloaspektowej aktywności samych studentów, z której czerpią także pozostali mieszkańcy. Atrakcyjność Lublina jako miejsca studiowania jest determinowana także przez wiele innych czynników wskazanych i opisanych w pozostałych częściach *Strategii Lublin 2020*, przede wszystkim w obszarze B. *Przyjazność*.

⁹³ Opracowano na podstawie informacji zawartych na stronach internetowych [Centrum Kultury w Lublinie](#), [Akademickiego Centrum Kultury UMCS „Chatka Żaka”](#), [KUL](#), [UMCS](#), [PL](#), [UP](#) i portalu [studentnews.pl](#).

D.4. Przyciąganie i zatrzymywanie talentów w Lublinie

Społeczna odpowiedzialność miasta akademickiego (czyli wspólnie miasta i uczelni) przejawia się troską o młodych ludzi, którzy dopiero pójdą na studia i o tych, którzy studia już kończą. Chodzi zarówno o dobro tych osób, jak i o dobro miasta i uczelni, aby najbardziej wartościowi ludzie nie chcieli opuszczać miasta ani przed studiami, ani po ich zakończeniu. Abiturienti i absolwenci to bowiem najbardziej mobilne grupy mieszkańców miasta, w których kryją się przyszłe elity. Kluczem do sukcesu w przyciąganiu i zatrzymywaniu ich w Lublinie jest wieloletnia i długofalowa praca u podstaw, obejmująca tworzenie kapitału społecznego między młodzieżą a Lublinem i jego uczelniami. Obejmuje ona takie obszary, jak zakorzenianie ucznia w przestrzeni „małej ojczyzny”, wspieranie wszelkiej aktywności i sukcesów licealistów, rozwijanie partnerskich i twórczych kontaktów uczniów ze studentami i naukowcami, czy wspieranie absolwentów uczelni podczas startu na rynku pracy. Warunkiem koniecznym przyciągnięcia i zatrzymania talentów jest także rozwój gospodarczy, dzięki któremu młodzi ludzie będą mogli znaleźć atrakcyjne miejsca pracy lub rozpocząć własną działalność gospodarczą. Na tym tle należy dostrzegać istniejące synergie między przyciąganiem i zatrzymywaniem talentów a innymi obszarami i celami *Strategii Lublin 2020*, jak B.4. *Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego*, B.5. *Podniesienie jakości edukacji*, B.6. *Partycypacja społeczna*, C. *Przedsiębiorczość* czy D.1. *Umiędzynarodowienie uczelni*.

Analizując realizację celu D.4. *Przyciąganie i zatrzymywanie talentów w Lublinie* posłużono się wskaźnikami ilościowymi i opisowymi. Punktem wyjścia analizy jest prezentacja danych o liczbie absolwentów szkół średnich i wyższych, następnie przedstawiono dostępne informacje dotyczące migracji młodych osób kończących kolejne etapy edukacji. W dalszej części przeanalizowano wybrane czynniki wpływające na decyzje młodzieży o pozostaniu lub opuszczeniu Lublina: ofertę edukacyjną lubelskich uczelni, miejsca zajmowane przez uczelnie w różnych rankingach (uzupełniając rozważania także o wyniki oceny parametrycznej poszczególnych wydziałów), a następnie istniejące programy wsparcia studentów i absolwentów. Ważnym uwarunkowaniem decyzji absolwentów są perspektywy na rynku pracy, które można ocenić na podstawie danych o liczbie osób bezrobotnych poniżej 25 roku życia. Przeanalizowano także sytuację na rynku pracy absolwentów lubelskich uczelni – najpierw za pomocą danych o absolwentach gromadzonych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, a następnie z wykorzystaniem informacji pochodzących z centralnego monitoringu prowadzonego na zlecenie Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Pierwszym momentem w cyklu życia, w którym wiele osób decyduje o zmianie miejsca zamieszkania, jest czas po ukończeniu szkoły średniej. **Liczbę absolwentów szkół średnich** w Lublinie, którzy otrzymali świadectwo dojrzałości, przedstawiono w tabeli 132. W 2016 r. świadectwo dojrzałości otrzymały 3 585 osób uczących się w Lublinie, o 0,5% mniej w stosunku do 2015 r. W 2017 r. liczba ta wynosiła 3 782 (+5,5%), a w 2018 r. 3 828 (+1,2%).⁹⁴ Drugim momentem istotnym pod względem ruchów

⁹⁴ Warto zauważyć, że liczba wszystkich uczniów lubelskich szkół otrzymujących świadectwo dojrzałości była wyższa ze względu na coraz większy odsetek młodych ludzi pochodzących spoza obszaru miasta.

migracyjnych jest czas po zakończeniu studiów. **Liczba absolwentów szkół wyższych** w Lublinie w 2016 r. wyniosła 17 579 (-8,5%), w kolejnym roku absolwenci stanowili 18 203 (+3,5%), a w ostatnim analizowanym roku 16 323 (-10,3%). Malejący trend liczby absolwentów wynika przede wszystkim z wchodzenia w analizowane okresy edukacji kolejnych roczników niżej demograficznego.

Tabela 132. Maturzyści i absolwenci szkół ponadgimnazjalnych oraz absolwenci szkół wyższych

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Maturzyści i absolwenci szkół ponadgimnazjalnych, którzy otrzymali świadectwo dojrzałości ¹	4 357	4 067	3 734	3 604	3 585	3 782	3 828
Liczba absolwentów szkół wyższych ²	23 646	22 448	20 469	19 222	17 579	18 203	16 323

Uwagi: ¹ wraz ze szkołami specjalnymi, bez szkół dla dorosłych.

² Dotyczy studiów jednolitych magisterskich oraz studiów I i II stopnia.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Dane ze statystyki publicznej niestety nie pozwalają na uzyskanie odpowiedzi na kluczowe pytanie: Jaka część młodych ludzi kończących dany etap edukacji zostaje w Lublinie, a jaka wyjeżdża? Urząd Statystyczny monitoruje jedynie migracje międzywojewódzkie, które wiążą się ze zmianą stałego miejsca zameldowania. Wycinkowych informacji o skali wyjazdów młodych ludzi mogą natomiast dostarczać **badania losów absolwentów** przeprowadzane przez zainteresowane szkoły średnie lub mające do niedawna taki obowiązek szkoły wyższe.

Lublin jest największym ośrodkiem akademickim w Polsce Wschodniej, dlatego corocznie duża grupa młodzieży przybywa do Lublinie w związku z podjęciem studiów na uczelniach wyższych.

Znacznie mniej informacji jest dostępnych o **decyzjach o migracji absolwentów szkół wyższych**. Z informacji przekazanych przez lubelskie uczelnie na potrzeby pierwszego raportu monitorinowego za 2013 r. wynika, że w badaniach ankietowych absolwentów nie zawsze pytano o miejsce zamieszkania lub wykonywania pracy. Po roku od ukończeniu studiów województwo lubelskie zamieszkiwało 56,1% absolwentów KUL (rocznik 2012/2013) i 70% absolwentów UMCS (rocznik 2010/2011). Z badania przeprowadzonego przez UMCS można dowiedzieć się także, że 38,1% absolwentów mieszkało w mieście wojewódzkim. Można więc przypuszczać, że choć większość absolwentów uczelni po uzyskaniu dyplomu opuszcza Lublin, to w dużej mierze jest to wynikiem powrotu do miejsca zamieszkania w regionie, skąd zazwyczaj pochodzą. Wyniki badań nie potwierdziły także rozpowszechnionych opinii o masowej emigracji zarobkowej absolwentów poza granice Polski. Niskie zwroty z internetowych badań absolwentów i uchylenie ustawowego obowiązku monitorowania losów absolwentów spowodowały, że uczelnie stopniowo rezygnowały lub ograniczały realizację tych badań. Wiarygodnych i możliwie kompletnych informacji miał dostarczyć centralny monitoring realizowany przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, w którym głównym źródłem informacji są dane administracyjne pochodzące z systemu Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oraz z systemu POL-on, czyli systemu informacji o szkolnictwie wyższym wspierającego pracę MNiSW. Ogólnopolski system monitorowania ekonomicznych losów absolwentów szkół wyższych został uruchomiony w maju 2016 r. Niestety, generowane przez system raporty dla poszczególnych uczelni koncentrują się na sytuacji absolwentów na rynku

pracy. Nie pozwalają natomiast na precyzyjne określenie skali emigracji z Lublina. Odsetek absolwentów o nieustalonych losach dla poszczególnych lubelskich uczelni jest bardzo duży i kształtuje się zazwyczaj w granicach od 30 do 50%.

O powodzeniu zatrzymania uzdolnionych abiturientów w Lublinie decyduje zapewnienie młodym ludziom bogatej **oferty edukacyjnej** przez lubelskie uczelnie. Duża liczba kierunków potwierdza zróżnicowanie oferty dydaktycznej lubelskich uczelni. Warto zwrócić uwagę także na fakt, że studenci mają możliwość wyboru w zakresie specjalności czy przedmiotów fakultatywnych, dostosowując swoją ścieżkę kształcenia w ramach danego kierunku do indywidualnych potrzeb i zainteresowań.

W swoich wyborach edukacyjnych absolwenci szkół średnich kierują się wieloma różnymi kryteriami, starając się wybrać najlepszą, spełniającą ich oczekiwania uczelnię i kierunek studiów. Dostarczenie obiektywnej informacji o pozycji uczelni umożliwiają różne **rankingi szkół wyższych**. Najbardziej rozbudowanym, a zarazem najpopularniejszym zestawieniem uczelni akademickich, jest ranking publikowany przez portal Perspektywy. Stanowi on syntetyczną ocenę ponad 80 uczelni akademickich w ośmiu obszarach: efektywność naukowa, prestiż akademicki, innowacyjność, publikacje naukowe, potencjał naukowy, umiędzynarodowienie, preferencje pracodawców oraz warunki kształcenia⁹⁵.

Rankingi Perspektywy 2017⁹⁵, Perspektywy 2018 i Perspektywy 2019 opracowano na podstawie danych odpowiednio za lata akademickie 2016/2017, 2017/2018 i 2018/2019.

Według edycji 2017 najwyżej sklasyfikowanymi uczelniami były: Uniwersytet Medyczny (24. miejsce) oraz Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej i Katolicki Uniwersytet Lubelski (zajmujący ex aequo 27. miejsce) (por. tabela 133). W rankingu Perspektywy 2018 Uniwersytet Medyczny znalazł się na 21. miejscu, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej na 29., a Katolicki Uniwersytet Lubelski zajął 32. miejsce. Ranking Perspektywy 2019, dotyczył zestawienia uczelni w odniesieniu do roku akademickiego 2018/2019, w którym najwyżej uplasował się Uniwersytet Medyczny (23. miejsce). Kolejnymi uczelniami w zestawieniu były Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej i Politechnika Lubelska, które zajęły ex aequo 33. miejsce. Największy awans zanotowała Politechnika Lubelska, która w ciągu 7 lat przesunęła się wyżej o 18 pozycji. Biorąc po uwagę poszczególne obszary rankingu warto wskazać, że w pierwszej dziesiątce znalazły się: Politechnika Lubelska, zajmując miejsca w pierwszej trójce w kategorii „Innowacyjność”, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, który zajął miejsce w pierwszej 10-tce w kategorii „Efektywność naukowa” oraz Uniwersytet Medyczny, który zajmował 9. miejsce w obszarze „Umiędzynarodowienie”. Warto zwrócić uwagę także na fakt, że większość lubelskich uczelni w ostatnich latach utrzymywała lub poprawiała swoją pozycję w rankingu.

⁹⁵ Szczegółowe informacje o kryteriach branych pod uwagę w poszczególnych obszarach, a także miejsca lubelskich uczelni w rankingach w grupach kryteriów, można znaleźć na [portalu Perspektywy](http://portal.perspektywy.pl).

Tabela 133. Pozycja lubelskich uczelni w kolejnych edycjach rankingu Perspektywy

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Uczelnie akademickie							
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	30	29	26	26	27	29	33
Katolicki Uniwersytet Lubelski	28	30	32	31	27	32	39
Politechnika Lubelska	51	46	41	33	35	34	33
Uniwersytet Medyczny	27	27	25	24	24	21	23
Uniwersytet Przyrodniczy	nk	44	43	47	49	51-60	42
Niepubliczne uczelnie magisterskie							
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	27	28	24	37	nk	nk	nk
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	nk	nk	nk	nk	nk	nk	nk
Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza	69	nk	nk	51-60	nk	nk	nk
Wyższa Szkoła Nauk Społecznych	nk	nk	nk	nk	nk	nk	nk

Uwagi: nk – uczelnia nie została sklasyfikowana w rankingu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dostępnych na portalu Perspektywy.

W tabeli 134 zamieszczono dodatkowe informacje przekazane przez same uczelnie o ich pozycjach w różnych rankingach, uzyskanych certyfikatach oraz nagrodach. One także dokumentują osiągnięcia uczelni w obszarze jakości kształcenia.

Tabela 134. Miejsca lubelskich uczelni w rankingach uwzględniających różne kategorie oraz uzyskane certyfikaty

Uczelnie	Rankingi
UMCS	<p>1. miejsce w raporcie Perspektyw „Studenci zagraniczni w Polsce 2017” i „Studenci zagraniczni w Polsce 2018” w kategorii umiędzynarodowienie uniwersytetów.</p> <p>1. miejsce w rankingu spodkopca.pl opracowanym na podstawie analizy profili uczelni publicznych na platformie Facebook, w którym uczelnia została dostrzeżona, jako najbardziej angażująca swoich odbiorców.</p> <p>1 374. pozycja oraz 22. miejsce wśród uczelni polskich (najwyższa nota spośród uczelni z Polski Wschodniej) w rankingu The Center for World University Rankings (CWUR) 2019-2020.</p> <p>1. miejsce w rankingu województwa lubelskiego i 7. w Polsce dla Klubu AZS UMCS w klasyfikacji Ministerstwa Sportu i Turystyki z zakresu upowszechniania kultury fizycznej wśród dzieci i młodzieży.</p> <p>W rankingu Clarivate Analytics 2019 znalazł się prof. Jaco Vangronsveld, naukowiec z Katedry Fizjologii Roślin i Biofizyki Instytutu Nauk Biologicznych UMCS wśród najczęściej cytowanych naukowców świata.</p> <p>6. pozycja Wydziału Prawa i Administracji UMCS w rankingu przygotowanym przez Dziennik Gazeta Prawna z zestawieniem najlepszych wydziałów prawa w Polsce.</p> <p>Certyfikat „Studia z przyszłością” dla kierunków: Architektura Informacji, Filozofia i Etyka, Chemia, Gospodarka Przestrzenna.</p> <p>Certyfikat nadzwyczajny „Laur Innowacji” 2018 dla kierunku Technologie Cyfrowe w Animacji i Kultury.</p>
KUL	<p>Certyfikat „Studia z przyszłością” dla kierunku Kognitywistyka.</p> <p>Certyfikat SPSS Technology Expert i Certyfikat SPSS Technology Junior Expert, akredytacja firmy Predictive Solutions.</p> <p>Akredytacja prestiżowej i opiniotwórczej organizacji zawodowej architektów krajobrazu na świecie – Międzynarodowej Federacji Architektów Krajobrazu – IFLA (The International Federation of Landscape Architects) dla kierunku Architektura Krajobrazu.</p>
PL	<p>Wyróżnienie w rankingu TOP10 For The Future przygotowanego przez miesięcznik „Builder” na podstawie aktywności studentów w programie edukacyjnym „Builder for the Future” dla Wydziału Architektury i Budownictwa PL.</p> <p>Nagroda Prezesa Rady Ministrów „Zasłużony dla wynalazczości 2018”.</p> <p>Certyfikat „Studia z przyszłością” dla kierunku Marketing i Komunikacja Rynkowa.</p> <p>Status ośrodka certyfikowania w województwie lubelskim dla Zespół ds. Certyfikacji Języków Obcych Politechniki Lubelskiej, nadany przez ETS (Educational Testing Service).</p> <p>Logo HR Excellence in Research czyli prestiżowe wyróżnienie nadawane przez Komisję Europejską jednostkom badawczym stwarzającym badaczom najlepsze warunki pracy i rozwoju.</p>
UM	<p>Certyfikat „Uczelni Liderów” w ramach VII edycji Ogólnopolskiego Programu Certyfikacji Szkół Wyższych.</p> <p>Nagroda Orła Wprost 2017.</p> <p>Statuetka w konkursie Lodołamacze 2018 w kategorii „Zdrowa Firma” za promowanie zdrowia i działań prozdrowotnych w miejscu pracy.</p>

Uczelnia	Rankingi
UP	1 810. miejsce w międzynarodowym rankingu The Center of World University Rankings 2018. Uczelnia Liderów 2017, Akredytacja Europejskiego Stowarzyszenia Wydziałów Medycyny Weterynaryjnej (EAEVE) na lata 2016-2021. Akredytacja EAEVE 2018 – Europejskie Stowarzyszenie Wydziałów Medycyny Weterynaryjnej.
WSEI	11. miejsce w rankingu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego wśród uczelni niepublicznych prowadzących nabór na studia niestacjonarne. Laureat Polskiej Nagrody Inteligentnego Rozwoju 2017 za budowanie synergii nauki z biznesem oraz wytyczanie innowacyjnych kierunków kształcenia. „Uczelnia Liderów 2017” ze Specjalnym Wyróżnieniem Zarządu Fundacji Rozwoju i Szkolnictwa Wyższego. Nagroda Najbardziej innowacyjna i kreatywna Uczelnia w Polsce w tworzeniu perspektyw zawodowych 2017. Certyfikat „Dobra Uczelnia – Dobra Praca”.

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne Uczelnie oraz informacji dostępnych na portalu [Perspektywy](#).

Ponadto Ogród Botaniczny został uhonorowany Certyfikatem „Miejsce Przyjazne Seniorom 2018” przyznawanym przez Prezydenta Miasta oraz Radę Seniorów Miasta Lublin. Polska Komisja Akredytacyjna przyznała ocenę wyróżniającą kierunkowi studiów Stosunki Międzynarodowe prowadzonemu na Wydziale Politologii UMCS. Podczas IV edycji Konkursu i Programu Akredytacyjnego „Studia z przyszłością” wyróżniono kolejne kierunki studiów prowadzone na UMCS. Certyfikaty Akredytacyjne „Studia z Przyszłością” Fundacji Rozwoju Edukacji i Szkolnictwa Wyższego otrzymały kierunki realizowane przez Wydział Humanistyczny UMCS: Technologie Cyfrowe w Animacji Kultury (studia I stopnia) oraz Lingwistyka stosowana (studia I oraz II stopnia).

W Lublinie funkcjonują liczne **programy wsparcia uczniów i studentów**. Wiele z nich to inicjatywy oddolne, powstające na styku współpracy szkół, fundacji i stowarzyszeń czy nawet aktywnych jednostek, ze szkołami i uczelniami oraz z samymi młodymi ludźmi. Zapewniają one młodzieży nowe możliwości spędzania czasu wolnego i rozwijania zainteresowań, pomoc w wypełnianiu obowiązków szkolnych, a nierzadko także wsparcie materialne. Ich dodatkowym efektem jest zakorzenianie młodych ludzi w przestrzeni „małej ojczyzny”, z której czerpią pozytywne i twórcze doświadczenia.

Spośród **działań władz miasta** przyczyniających się do przyciągania i zatrzymania talentów warto zwrócić uwagę na spacer „Lublin z Duszą”. Jest to inicjatywa dedykowana studentom wszystkich uczelni wyższych pochodzących spoza Lublina, szczególnie pierwszego roku, rozpoczynających swój pobyt w naszym mieście. Wycieczki organizowane są od jesieni 2013 r., a ich celem jest umocnienia wśród młodych ludzi więzi z miastem, a także przekazanie wiedzy z zakresu dziedzictwa kulturowego oraz akademickości Lublina. Pomysł realizowano we współpracy z Ośrodkiem „Brama Grodzka-Teatr NN” i Duszpasterstwem Akademickim KUL. W spacer od strony organizacyjnej i promocyjnej zaangażowały się również miejskie instytucje kultury, lubelskie uczelnie, organizacje studenckie oraz lokalne media. W 2017 r. cykl spacerów odbywał się dzięki zaangażowaniu Fundacji TEAM Teatrikon we współpracy ze Stowarzyszeniem Homo Faber. „Lublin z Duszą” został wtedy podzielony na 4 obszary tematyczne: Lublin akademicki (7 spacerów, w tym jeden w języku angielskim), Lublin kreatywny/Lublin przedsiębiorczy (6 spacerów, w tym jeden w języku angielskim), Lublin angażujący (3 spacerów) oraz Miejska kultura Lublina (3 spacerów, w tym jeden w języku angielskim).

Kolejną inicjatywą pozwalającą na włączenie młodych ludzi w pracę na rzecz miasta i zarazem „zakorzenianie” ich w Lublinie jest Młodzieżowa Rada Miasta Lublin. Rada została utworzona 26 maja

2006 r. jako przedstawicielstwo młodzieży – uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych Lublina. Ma charakter opiniotwórczo-doradczy, a jej celem jest reprezentowanie interesów młodzieży wobec władz miasta oraz wspieranie rozwoju i aktywności młodych ludzi. W każdej kadencji przewidziane były minimum 4 sesje Młodzieżowej Rady Miasta. Młodzieżowa Rada oprócz zaangażowania w opiniowanie uchwał podejmowanych przez Radnych Rady Miasta Lublin, włączała się także w różnego rodzaju projekty, między innymi we współorganizację Lubelskiej konferencji samorządów uczniowskich oraz Dni Młodzieży. Młodzież wielokrotnie odbywała delegacje do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w celu wymiany doświadczeń z innymi osobami zaangażowanymi w życie polityczne. Wybory do Młodzieżowej Rady Miasta Lublin w latach 2016-2018 miały miejsce w dniach:

- 11 października 2016 r. wybory do Młodzieżowej Rady Miasta Lublin XI kadencji na lata 2016–2017;
- 13 października 2017 r. wybory do Młodzieżowej Rady Miasta Lublin XII kadencji na lata 2017–2018;
- 21 sierpnia 2018 r. zarządzenie wyborów do Młodzieżowej Rady Miasta Lublin XIII kadencji na lata 2018–2019.

Z innych działań warto wskazać na wyróżnienia i jednorazowe stypendia Prezydenta Miasta Lublin dla najzdolniejszych uczniów – laureatów w konkursach przedmiotowych i tematycznych, olimpiadach, turniejach zawodowych oraz ogólnopolskich konkursach artystycznych lub literackich, a także na *Miejski program stypendialny dla studentów i doktorantów*. Więcej informacji o tych działaniach znajduje się w części B.5. *Podnoszenie jakości edukacji*.

Wsparcie materialne dla studentów jest oferowane przede wszystkim przez lubelskie uczelnie. W latach akademickich 2016/2017, 2017/2018 i 2018/2019 studenci mogli korzystać z różnych form wsparcia finansowego: stypendiów socjalnych, stypendiów rektora dla najlepszych studentów lub zapomóg w sytuacjach losowych. Na tle lubelskich uczelni wyróżnia się Uniwersytet Medyczny, który oferował pomoc w ramach Własnego Funduszu Stypendialnego uzdolnionym studentom rozpoczynającym lub realizującym projekty badawcze, bądź odznaczającym się wybitnymi osiągnięciami naukowymi. Wymierne korzyści materialne wiązały się ze studiowaniem na kierunkach lub specjalnościach zamawianych. Uczelnie publiczne oraz WSEI oferowały także możliwość zakwaterowania w domach studenckich. Najlepsi studenci na WSEI i WSNS mogli skorzystać z całkowitego lub częściowego zwolnienia z czesnego. Ponadto, standardem na uczelniach stała się obecność biur karier, oferujących pomoc w znalezieniu pracy, dodatkowych praktyk i staży, a także doradztwo zawodowe i szkolenia w zakresie poszukiwania pracy.

Szczególną pomocą są objęci **studenci niepełnosprawni**. Ich sprawami zajmują się pełnomocnicy rektora ds. osób niepełnosprawnych, pełniący rolę „centrum” wsparcia edukacyjnego dla tej grupy studentów. Standardem w tym zakresie staje się dostosowanie obiektów dydaktycznych do potrzeb osób z niepełnosprawnością oraz przyznawanie stypendium specjalnego dla osób niepełnosprawnych finansowanego z dotacji przedmiotowej z MNiSW. Uczelnie realizowały również dodatkowe programy wspierające osoby dysponujące orzeczeniem o niepełnosprawności. UMCS oferował m.in. wsparcie Ze-

społu ds. Obsługi Osób Niepełnosprawnych, usługę asystenta dydaktycznego studentów z niepełnosprawnością, specjalistyczny transport na zajęcia, możliwość wypożyczenia specjalistycznego sprzętu, różne projekty aktywizacyjne, wyjazdy integracyjne i szkolenia. Studenci mogli również korzystać z doradztwa edukacyjnego i zawodowego, poradnictwa psychologicznego i prawnego. Działania KUL koncentrowały się na zakupie specjalistycznego sprzętu, a także – dzięki Centrum Adaptacji Materiałów Dydaktycznych dla Niewidomych – na zapewnieniu materiałów dydaktycznych uwzględniających indywidualne potrzeby studentów z dysfunkcją wzroku. Działające przy Katedrze Pedagogiki Specjalnej Centrum Edukacji Studentów Niestyszających i Słabo Słyszających prowadziło szeroko zakrojoną działalność wspierającą edukację osób z dysfunkcją słuchu. Ponadto, KUL jest jedną z nielicznych uczelni, na której angielskiego uczą się studenci głusi. Obok standardowych działań mających na celu wyrównanie szans studentów z dysfunkcją słuchu (wyposażenie wybranych sal wykładowych w specjalistyczny sprzęt i zapewnienie tłumaczy języka migowego, transliteratorów i pomocy w przygotowywaniu notatek), na uwagę zasługuje dostępny tylko na nielicznych uczelniach w Polsce lektorat języka angielskiego dla osób niesłyszających. Uniwersytet Medyczny oferował swoim studentom dodatkowe kursy języka angielskiego, porady psychologiczne oraz zajęcia na basenie i siłowni. Stworzony został również Inkubator Naukowo-Dydaktyczny dla Studentów Niepełnosprawnych, w którym można swobodnie korzystać z zakupionych pomocy dydaktycznych, komputerów, drukarek oraz pozostałych materiałów biurowych. W Inkubatorze znajdują się również sprzęty związane z niepełnosprawnością, które studenci mogą wypożyczać na własne potrzeby do celów kształcenia (np. powiększalniki, dyktafon, aparaty słuchowe itp.). Niepełnosprawni studenci Politechniki Lubelskiej mieli możliwość dodatkowego wsparcia materialnego na wyjazdy zagraniczne na studia lub praktyki w ramach programu Erasmus+. W Bibliotece Głównej Uniwersytetu Przyrodniczego zostały zakupione urządzenia wielofunkcyjne dla osób niepełnosprawnych oraz komputer ze specjalnym oprogramowaniem dla osób niewidomych i słabowidzących, a także urządzenia do powiększania obrazu. Niepełnosprawni studenci i doktoranci UP mogli korzystać z bezpłatnych zajęć rehabilitacyjnych na siłowni, sali fitness oraz pływalni. Na uczelni prowadzony jest także punkt informacyjno-konsultacyjny, w którym można uzyskać informacje dotyczące programów oraz inicjatyw związanych z ich rehabilitacją (informowanie o istniejących funduszach i środkach wsparcia, porady itp.). Niepełnosprawni studenci mogli korzystać także z pomocy psychologicznej oraz bezpłatnych kursów języka angielskiego i języka niemieckiego. WSEI oferowała pomoc asystenta osoby niepełnosprawnej, dowóz na zajęcia dydaktyczne, zajęcia dodatkowe i wyrównawcze z języków obcych oraz przedmiotów ścisłych, zajęcia z technik szybkiego uczenia się, czy też z przedsiębiorczości, zajęcia sportowe (zajęcia na basenie, hali sportowej, siłowni), dostęp do sprzętu sportowego i rehabilitacyjnego, możliwość wypożyczenia sprzętu specjalistycznego sprzętu dydaktycznego (klawiatury oraz specjalistyczne myszy do komputera, przenośne powiększalniki, brajlowskie maszyny do pisania, wózki inwalidzkie, programy komputerowe itp.). Sale dydaktyczne i pracownie komputerowe zostały wyposażone w specjalistyczny sprzęt komputerowy: laptopy, skanery ręczne, skanery przenośne, dyktafony cyfrowe, klawiatury specjalne, ergonomiczne podpórki do komputera, program komputerowy do przetwarzania druku oraz program komputerowy do rozpoznawania mowy. Biblioteka

WSEI została doposażona w specjalistyczny sprzęt komputerowy oraz książki elektroniczne zgodne z obowiązującymi programami nauczania. Studenci tej uczelni mogli zdawać egzaminy w formie zaadaptowanej do indywidualnych potrzeb wynikających z niepełnosprawności, a także korzystać z poradnictwa psychologicznego i prawnego. WSPiA zapewniła wyposażenie wszystkich sal wykładowych w stanowisko do nauki dla osoby niepełnosprawnej oraz zakupiła do biblioteki komputer z oprogramowaniem dla osób niedowidzących (monitor, lampka, drukarka brajlowska). Dodatkowo studenci niepełnosprawni mogli skorzystać z bezpłatnych konsultacji psychologicznych oraz z dostosowania elementów technicznych egzaminów do indywidualnych potrzeb osoby niepełnosprawnej.

Jednym z czynników wpływających na nasilenie zjawiska migracji, w tym zwłaszcza osób młodych, jest sytuacja na rynku pracy. **Liczbę bezrobotnych poniżej 25 roku życia** zarejestrowanych w Miejskim Urzędzie Pracy w Lublinie i jej relację do ogółu osób w tej grupie wiekowej przedstawiono w tabeli 135. Dane te wskazują na poprawę sytuacji na rynku pracy – liczba młodych bezrobotnych w stosunku do 2015 r. zmniejszyła się o blisko 10%, a relacja bezrobotnych do osób pełnoletnich poniżej 25 r.ż. – o 0,2 p.p. W 2017 r. sytuacja na rynku znacząco się poprawiła, a liczba osób bezrobotnych zmniejszyła się aż o 20,5% w stosunku do roku poprzedzającego. Odsetek bezrobotnych do 25 r.ż. wyniósł 7,6%, zmniejszając się tym samym o 0,8 p.p. W ostatnim analizowanym roku liczba bezrobotnych spadła o 6%, a stosunek bezrobotnych do osób pełnoletnich poniżej 25 r.ż. zwiększył się o 0,5 p.p. Poprawa sytuacji na rynku pracy osób młodych powinna więc wpływać pozytywnie na przyciąganie i zatrzymywanie młodych osób w Lublinie.

Tabela 135. Wybrane informacje o bezrobotnych poniżej 25 r.ż. zarejestrowanych w Miejskim Urzędzie Pracy w Lublinie

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba bezrobotnych poniżej 25 r.ż. (stan na 31 XII)	2 211	2 040	1 444	1 193	1 075	854	803
Odsetek bezrobotnych w grupie osób w wieku 18–24 (w %)	12,9	11,7	9,8	8,6	8,4	7,6	8,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Urzędu Pracy w Lublinie.

Porównanie szans na znalezienie zatrudnienia osób kończących edukację na lubelskich uczelniach umożliwia analiza **poziomu bezrobocia wśród absolwentów szkół wyższych**, monitorowanego przez Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie⁹⁶. Najwyższa relacja liczby bezrobotnych do ogółu absolwentów charakteryzowała Uniwersytet Przyrodniczy, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej oraz Wyższą Szkołę Nauk Społecznych, zaś najniższa – Uniwersytet Medyczny. Dane dla wszystkich uczelni przedstawiono w tabelach 136, 137, 138 natomiast zestawienie wyników z lat poprzednich w tabeli 139.

⁹⁶ [Ranking szkół wyższych wg poziomu bezrobocia absolwentów](#) Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie. Warto zwrócić uwagę, że analiza bezrobotnych absolwentów nie mogła objąć tych zarejestrowanych w Urzędach Pracy poza województwem lubelskim.

Tabela 136. Zestawienie szkół wyższych z Lublina wg liczby bezrobotnych absolwentów oraz odsetka bezrobotnych absolwentów w stosunku do liczby absolwentów roku akademickiego 2015/2016

Uczelnia	Liczba absolwentów w roku akademickiego 2015/2016	Liczba bezrobotnych absolwentów w dn. 31.05.2017 r.	Bezrobotni absolwenci do absolwentów ogółem (w %)
UP	2 286	188	8,2
WSPiA	291	13	4,5
WSNS	110	6	5,5
UMCS	5 735	385	6,7
PL	2 592	123	4,7
WSSP	481	14	2,9
KUL	3 336	174	5,2
WSEI	1 659	89	5,4
UM	1 514	39	2,6
Ogółem	18 004	931	5,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Rankingu szkół wyższych wg poziomu bezrobocia absolwentów* Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie, rok akademicki 2015/2016.

Tabela 137. Zestawienie szkół wyższych z Lublina wg liczby bezrobotnych absolwentów oraz odsetka bezrobotnych absolwentów w stosunku do liczby absolwentów roku akademickiego 2016/2017

Uczelnia	Liczba absolwentów w roku akademickiego 2016/2017	Liczba bezrobotnych absolwentów w dn. 31.05.2018 r.	Bezrobotni absolwenci do absolwentów ogółem (w %)
UP	2 581	167	6,3
WSPiA	268	11	4,1
WSNS	144	6	4,2
UMCS	6 068	291	4,8
PL	2 679	102	3,8
WSSP	571	18	3,2
KUL	3 051	157	5,1
WSEI	1 665	71	4,3
UM	1 513	28	1,9
Ogółem	18 540	851	4,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Rankingu szkół wyższych wg poziomu bezrobocia absolwentów* Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie, rok akademicki 2016/2017.

Tabela 138. Zestawienie szkół wyższych z Lublina wg liczby bezrobotnych absolwentów oraz odsetka bezrobotnych absolwentów w stosunku do liczby absolwentów roku akademickiego 2017/2018

Uczelnia	Liczba absolwentów w roku akademickiego 2017/2018	Liczba bezrobotnych absolwentów w dn. 31.05.2019 r.	Bezrobotni absolwenci do absolwentów ogółem (w %)
UP	2 380	134	5,6
WSPiA	250	12	4,8
WSNS	138	12	8,7
UMCS	5 387	293	5,4
PL	2 503	92	3,7
WSSP	446	5	1,1
KUL	2 726	126	4,6
WSEI	1 378	55	4,0
UM	1 477	25	1,7
Ogółem	16 685	754	4,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Rankingu szkół wyższych wg poziomu bezrobocia absolwentów* Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie, rok akademicki 2017/2018.

Tabela 139. Zestawienie szkół wyższych z Lublina wg odsetka bezrobotnych absolwentów w stosunku do całkowitej liczby absolwentów poprzedniego rocznika

Uczelnia	Bezrobotni absolwenci do absolwentów ogółem w dn. 31.05.2013 r. (w %)	Bezrobotni absolwenci do absolwentów ogółem w dn. 31.05.2014 r. (w %)	Bezrobotni absolwenci do absolwentów ogółem w dn. 31.05.2015 r. (w %)	Bezrobotni absolwenci do absolwentów ogółem w dn. 31.05.2016 r. (w %)	Bezrobotni absolwenci do absolwentów ogółem w dn. 31.05.2017 r. (w %)	Bezrobotni absolwenci do absolwentów ogółem w dn. 31.05.2018 r. (w %)
UP	12,9	11,4	9,6	8,2	6,3	5,6
WSPiA	7,1	8,8	10,0	4,5	4,1	4,8
WSNS	9,7	8,4	11,2	5,5	4,2	8,7
UMCS	10,6	7,8	7,5	6,7	4,8	5,4
PL	8,6	7,4	7,4	4,7	3,8	3,7
WSSP	12,8	7,1	4,6	2,9	3,2	1,1
KUL	8,8	6,5	6,8	5,2	5,1	4,6
WSEI	8,4	5,2	8,2	5,4	4,3	4,0
UM	5,4	4,2	1,9	2,6	1,9	1,7
Ogółem	9,6	7,5	7,2	5,1	4,2	4,4

Zródło: opracowanie własne na podstawie Rankingu szkół wyższych wg poziomu bezrobocia absolwentów Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie za lata 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018.

Większe różnice w sytuacji absolwentów na rynku pracy są zauważalne w przekroju poszczególnych kierunków studiów. Analizując dane dla pięciu uczelni państwowych z Lublina można zauważyć, że kierunki, po których zanotowano największy odsetek absolwentów zarejestrowanych w urzędach pracy w 2017 r. to: politologia (20,6), behawiorystyka zwierząt (45,3), żywienie człowieka i ocena żywności (31,6), agrobiznes (26,3). W najlepszej sytuacji byli natomiast absolwenci kierunków: lekarskiego, lekarsko-dentystycznego, pielęgniarstwa, położnictwa, logopedii z audiofonologią, edukacji techniczno-informatycznej. Więcej danych analizujących absolwentów w roku akademickim 2015/2016 zaprezentowano w tabeli 140.

Tabela 140. Kierunki nauki w lubelskich szkołach wyższych o najwyższym i najniższym odsetku bezrobotnych absolwentów (bezrobotni absolwenci wg stanu na dzień 31.05.2017 r.)

Kierunek	Liczba absolwentów w roku akademickim 2015/2016	Liczba bezrobotnych absolwentów w dn. 31.05.2017 r.	Bezrobotni absolwenci do absolwentów ogółem (w %)
UMCS			
politologia	63	13	20,6
informatyka stosowna	10	2	20,0
socjologia	39	7	17,9
praca socjalna	79	13	16,5
prawo	232	33	14,2
grafika	33	4	12,1
(...)			
dziennikarstwo i komunikacja społeczna	166	3	1,8
filologia polska	120	2	1,7
lingwistyka stosowna	89	1	1,1
logopedia z audiofonologią	107	1	0,3
kognitywistyka	31	0	0
KUL			
europistyka	53	6	11,3
zarządzanie	58	6	10,3
informatyka	88	9	10,2
nauki o rodzinie	33	3	9,1
(...)			

Kierunek	Liczba absolwentów w roku akademickim 2015/2016	Liczba bezrobotnych absolwentów w dn. 31.05.2017 r.	Bezrobotni absolwenci do absolwentów ogółem (w %)
ekonomia	239	5	2,1
prawo kanoniczne	94	1	1,1
teologia	89	1	1,1
muzykologia	34	0	0
filologia polska	48	0	0
retoryka stosowna	12	0	0
Politechnika Lubelska			
fizyka techniczna	16	2	12,5
inżynieria produkcji	50	5	10,0
informatyka	127	10	7,9
(...)			
zarządzanie	382	11	2,9
inżynieria biomedyczna	80	2	2,5
edukacja techniczno- informatyczna	133	3	2,3
Uniwersytet Przyrodniczy			
behawiorystyka zwierząt	11	5	45,3
żywność człowieka i ocena żywności	19	6	31,6
agrobiznes	19	5	26,3
(...)			
ochrona roślin i kontrola fitosanitarna	48	1	2,1
turystyka i rekreacja	52	1	1,9
hipologia i jeździectwo	16	0	0
Uniwersytet Medyczny			
techniki dentystyczne	25	3	12
zdrowie publiczne	102	12	11,8
ratownictwo medyczne	34	3	8,8
(...)			
kierunek lekarski	422	2	0,5
kierunek lekarsko- dentystyczny	133	0	0
dietetyka	22	0	0
położnictwo	114	0	0
pielęgniarstwo	242	0	0

Uwagi: w analizie brano pod uwagę kierunki, które ukończyło min. 30 absolwentów.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Rankingu szkół wyższych wg poziomu bezrobocia absolwentów* Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie, rok akademicki 2015/2016.

W odniesieniu do 2018 r. można zauważyć, że kierunki, po których zanotowano największy odsetek absolwentów zarejestrowanych w urzędach pracy to: jazz i muzyka estradowa (25,0), ochrona środowiska (20), bezpieczeństwo żywności (21,7) oraz turystyka historyczna (18,2). W najlepszej sytuacji byli natomiast absolwenci kierunków: lekarskiego, lekarsko-dentystycznego, pielęgniarstwa, położnictwa, farmacji, kierunku prawno-biznesowego, teologii, informatyki, mechatroniki, logopedii z audiofoniologią, lingwistyki stosowanej, matematyki i finansów. Więcej danych analizujących absolwentów w roku akademickim 2016/2017 przedstawiono w tabeli 141.

Tabela 141. Kierunki nauki w lubelskich szkołach wyższych o najwyższym i najniższym odsetku bezrobotnych absolwentów (bezrobotni absolwenci wg stanu na dzień 31.05.2018 r.)

Kierunek	Liczba absolwentów w roku akademickim 2016/2017	Liczba bezrobotnych absolwentów w dn. 31.05.2018 r.	Bezrobotni absolwenci do absolwentów ogółem (w %)
UMCS			
jazz i muzyka estradowa	12	3	25
ochrona środowiska	10	2	20
turystyka historyczna	11	2	18,2
kulturoznawstwo	24	4	16,7
filozofia	12	2	16,7
(...)			
logopedia z audiofoniologią	107	1	0,9
lingwistyka stosowana	124	1	0,8
prawno-biznesowy	90	0	0
matematyka i finanse	79	0	0
geoinformatyka	45	0	0
KUL			
historia	48	6	12,5
kulturoznawstwo	8	1	12,5
prawo kanoniczne	32	4	12,5
zarządzanie	60	7	11,7
(...)			
teologia	92	0	0
stosunki międzynarodowe	21	0	0
turystyka kulturowa	31	0	0
kognitywistyka	22	0	0
Politechnika Lubelska			
matematyka	53	6	11
fizyka techniczna	12	1	8,3
inżynieria środowiska	230	18	7,8
(...)			
mechatronika	117	2	1,7
informatyka	267	5	1,3
inżynieria produkcji	61	0	0
Uniwersytet Przyrodniczy			
bezpieczeństwo żywności	46	10	21,7
weterynaria	158	25	15,8
architektura krajobrazu	75	11	14,7
(...)			
hipologia i jeździectwo	43	2	0,5
technika rolnicza i leśna	38	0	0
zielarstwo i terapie roślinne	45	0	0
Uniwersytet Medyczny			
zdrowie publiczne	86	10	11,6
kosmetologia	54	5	9,3
fizjoterapia	135	7	5,2
(...)			
farmacja	139	2	1,4
kierunek lekarski	450	2	0,4
pielęgniarstwo	252	1	0,4
kierunek lekarsko-dentystyczny	126	0	0
położnictwo	120	0	0

Uwagi: w analizie brano pod uwagę kierunki, które ukończyło min. 30 absolwentów.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Rankingu szkół wyższych wg poziomu bezrobocia absolwentów* Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie, rok akademicki 2016/2017.

Zgodnie ze stanem w 2019 r., który miał odniesienie do absolwentów szkół wyższych w roku akademickim 2017/2018 zauważa się, że kierunki, po których wystąpił największy odsetek absolwentów zarejestrowanych w urzędach pracy to: grafika (21,0), geografia (18,8), matematyka (18,2), bezpieczeństwo żywności (25,5). W najlepszej sytuacji byli natomiast absolwenci kierunków: lekarskiego, lekarsko-dentystycznego, pielęgniarstwa, położnictwa, lingwistyki stosowanej, anglistyki, kierunku prawno-biznesowego, stosunków międzynarodowych, teologii, inżynierii biomedycznej, bezpieczeństwa i certyfikacji żywności. Więcej danych przedstawiających losy absolwentów rocznika 2017/2018 przedstawiono w tabeli 142.

Tabela 142. Kierunki nauki w lubelskich szkołach wyższych o najwyższym i najniższym odsetku bezrobotnych absolwentów (bezrobotni absolwenci wg stanu na dzień 31.05.2019 r.)

Kierunek	Liczba absolwentów w roku akademickim 2017/2018	Liczba bezrobotnych absolwentów w dn. 31.05.2019 r.	Bezrobotni absolwenci do absolwentów ogółem (w %)
UMCS			
grafika	32	7	21,9
geografia	32	6	18,8
administracja publiczna	28	5	17,9
chemia techniczna	50	8	16
prawo	272	33	12,1
(...)			
lingwistyka stosowana	111	0	0
geoinformatyka	35	0	0
anglistyka	109	0	0
fizjoterapia	30	0	0
stosunki międzynarodowe	96	0	0
prawno-biznesowy	127	0	0
KUL			
matematyka	11	2	18,2
kulturoznawstwo	20	3	15
turystyka kulturowa	14	2	14,3
architektura krajobrazu	28	4	14,2
europaistyka	23	3	13
(...)			
muzykologia	32	1	3,1
filologia romańska	36	1	2,8
teologia	112	2	1,9
Pedagogika specjalna	31	0	0
Inżynieria Środowiska	34	0	0
Politechnika Lubelska			
matematyka	36	5	13,9
zarządzanie	139	11	7,9
architektura	161	12	7,5
(...)			
inżynieria biomedyczna	96	1	1
inżynieria OZE	39	0	0
finanse i rachunkowość	68	0	0
Uniwersytet Przyrodniczy			
bezpieczeństwo żywności	34	8	23,5
ochrona roślin i kontrola fitosanitarna	19	3	15,8
geodezja i kartografia	45	7	15,6
(...)			
hipologia i jeździectwo	53	1	1,9
bezpieczeństwo i certyfikacja żywności	102	1	0,9

Kierunek	Liczba absolwentów w roku akademickim 2017/2018	Liczba bezrobotnych absolwentów w dn. 31.05.2019 r.	Bezrobotni absolwenci do absolwentów ogółem (w %)
technika rolnicza i leśna	24	0	0
Uniwersytet Medyczny			
ratownictwo medyczne	31	2	6,5
farmacja	114	6	5,3
dietetyka	39	2	5,1
(...)			
pielęgniarstwo	227	2	0,9
kierunek lekarski	427	0	0
kierunek lekarsko-dentystyczny	141	0	0
położnictwo	123	0	0

Uwagi: w analizie brano pod uwagę kierunki, które ukończyło min. 30 absolwentów.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Rankingu szkół wyższych wg poziomu bezrobocia absolwentów* Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie, rok akademicki 2017/2018.

Jednym z rozwiązań mających na celu wzmocnić powiązanie kształcenia uczelni z oczekiwaniami stawianymi młodym ludziom na rynku pracy jest **badanie losów zawodowych absolwentów**, do którego realizacji uczelnie zostały zobowiązane przepisami ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym. Brak jednoznacznych wytycznych co do sposobu realizacji badania, a przede wszystkim niskie stopy zwrotów z badań internetowych spowodowały, że jakość informacji dostarczanych w badaniu była bardzo niska⁹⁷. Z tych powodów w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego zapadła decyzja, aby po 1 października 2014 r. monitorować losy absolwentów na szczeblu centralnym z wykorzystaniem danych ZUS (tzw. „monitoring centralny”). Badania realizowane przez same uczelnie stały się nieobowiązkowe, dlatego szkoły wyższe stopniowo rezygnowały lub ograniczały realizację tych badań.

Informacje o losach zawodowych absolwentów lubelskich uczelni są dostępne za pośrednictwem strony internetowej ela.nauka.gov.pl. Generowane tam raporty automatyczne dla każdego kierunku i uczelni zawierają informacje na temat czasu poszukiwania pracy przez absolwentów, stabilności pracy absolwentów objętych monitoringiem oraz uzyskiwanego wynagrodzenia. W raportach zwrócono uwagę na sytuację osób zatrudnionych na umowach o pracę i na umowach cywilnoprawnych, a dane o wynagrodzeniu zostały odniesione do sytuacji na lokalnym rynku pracy. Wybrane informacje z tych raportów dla studiów I i II stopnia oraz jednolitych studiów magisterskich zostały zgromadzone w tabelach 143–145.

Tabela 143. Ekonomiczne losy absolwentów lubelskich uczelni, którzy otrzymali dyplom w 2016 r.

Wskaźnik	UMCS	KUL	PL	UM	UP	WSEI	WSPiA	WSNS	WSSP
Studia I stopnia									
Liczba badanych absolwentów	2 997	1 223	1 565	432	1 415	830	233	103	278
Odsetek absolwentów występujących w rejestrach ZUS (w %) ¹	91,1	91,3	96,9	94,7	92,9	90,7	87,6	97,1	70,1
Średni czas od uzyskania dyplomu do podjęcia pierwszej pracy (w miesiącach) ²	17,23	17,89	14,80	16,14	14,85	4,18	1,54	1,40	2,34

⁹⁷ Zob. więcej: D. Dziewulak, A. Grycuk, P. Russel, Z. Wołodkiewicz-Donimirski, *Monitorowanie karier zawodowych absolwentów przez polskie uczelnie wyższe w świetle wyników badania Biura Analiz Sejmowych*, „Analizy BAS” 2014, Nr 5(109).

Wskaźnik	UMCS	KUL	PL	UM	UP	WSEI	WSPiA	WSNS	WSSP
Odsetek absolwentów, którzy w okresie badania doświadczyli bezrobocia (w %) ³	37,9	40,3	38,0	27,1	51,8	29,0	36,1	41,7	29,9
Ryzyko bezrobocia (w %) ⁴	5,1	5,8	4,8	2,8	8,0	6,8	8,4	8,1	5,7
Średnie miesięczne wynagrodzenie brutto w okresie badania (w zł) ⁵	2 478	2 367	3 440	3 045	2 528	3 062	3 066	2 444	2 077
Studia II stopnia									
Liczba badanych absolwentów	2 309	1 332	1 300	328	742	725	40	-	251
Odsetek absolwentów występujących w rejestrach ZUS (w %) ¹	94,5	94,5	94,3	97,3	92,2	97,2	95,0	-	91,2
Średni czas od uzyskania dyplomu do podjęcia pierwszej pracy (w miesiącach) ²	4,84	5,10	3,37	3,73	6,02	1,53	3,36	-	2,22
Odsetek absolwentów, którzy w okresie badania doświadczyli bezrobocia (w %) ³	50,2	51,2	38,5	37,8	60,2	25,0	35,0	-	23,9
Ryzyko bezrobocia (w %) ⁴	9,4	9,7	5,9	6,9	11,2	5,9	11,2	-	4,8
Średnie miesięczne wynagrodzenie brutto w okresie badania (w zł) ⁵	2 706	2 572	3 616	2 982	2 476	3 475	3 338	-	2 811
Studia jednolite magisterskie									
Liczba badanych absolwentów	405	777	-	727	159	128	-	-	-
Odsetek absolwentów występujących w rejestrach ZUS (w %) ¹	95,8	87,6	-	77,0	-	98,4	-	-	-
Średni czas od uzyskania dyplomu do podjęcia pierwszej pracy (w miesiącach) ²	5,48	5,10	-	3,19	-	3,24	-	-	-
Odsetek absolwentów, którzy w okresie badania doświadczyli bezrobocia (w %) ³	57,0	48,3	-	44,4	-	38,3	-	-	-
Ryzyko bezrobocia (w %) ⁴	10,1	8,4	-	3,7	-	6,9	-	-	-
Średnie miesięczne wynagrodzenie brutto w okresie badania (w zł) ⁵	2 890	3 897	-	4 404	2 704	3 338	-	-	-

Uwagi: w zbiorach ZUS nie są rejestrowane umowy o dzieło oraz umowy zlecenia podpisywane ze studentami (z wyjątkiem umów o dzieło i umów zleceń zawieranych z pracodawcą zatrudniającym daną osobę na umowę o pracę), umowy podpisywane za granicą oraz praca bez formalnej umowy. Osoby ubezpieczone tylko w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego również są nieobecne w rejestrach ZUS.

¹ W okresie od uzyskania dyplomu do 30.09.2016 r.

² Przy konstrukcji wskaźnika nie uwzględniono osób, które od dnia uzyskania dyplomu do 30.09.2016 r. nie podjęły pracy.

³ Tych, którzy przynajmniej raz od uzyskania dyplomu do 31.01.2020 r. zarejestrowali się w Urzędzie Pracy.

⁴ W okresach, gdy nie studiowali po uzyskaniu dyplomu. Obliczone jako średni procent miesięcy w okresie od uzyskania dyplomu do 30.09.2016 r., w których absolwenci byli zarejestrowani jako bezrobotni.

⁵ W okresach, gdy nie studiowali po uzyskaniu dyplomu. Wskaźnik ten uzyskano dzieląc sumę wynagrodzeń w okresie badania od uzyskania dyplomu przez liczbę miesięcy od uzyskania dyplomu do 30.09.2016 r. Jego niska wartość może więc wynikać nie tylko z niskich zarobków, ale także z krótkiego okresu zatrudnienia. Przy konstrukcji wskaźnika nie uwzględniono osób, które od dnia uzyskania dyplomu do 30.09.2016 r. nie podjęły pracy.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dostępnych na stronie internetowej ela.nauka.gov.pl.

Tabela 144. Ekonomiczne losy absolwentów lubelskich uczelni, którzy otrzymali dyplom w 2017 r.

Wskaźnik	UMCS	KUL	PL	UM	UP	WSEI	WSPiA	WSNS	WSSP
Studia I stopnia									
Liczba badanych absolwentów	3 190	1 019	1 309	410	1 605	719	216	144	283
Odsetek absolwentów występujących w rejestrach ZUS (w %) ¹	83,8	82,7	93,4	92,9	88,8	89,2	77,3	98,6	58,0
Średni czas od uzyskania dyplomu do podjęcia pierwszej pracy (w miesiącach) ²	14,26	12,69	12,16	12,80	13,11	3,07	4,65	3,28	6,17
Odsetek absolwentów, którzy w okresie badania doświadczyli bezrobocia (w %) ³	26,9	28,4	31,4	20,5	45,3	22	22,7	25,7	16,6
Ryzyko bezrobocia (w %) ⁴	3,7	4,1	4,7	2,9	7,7	5,9	5,9	6,8	3,6
Średnie miesięczne wynagrodzenie brutto w okresie badania (w zł) ⁵	2 232	2 186	3 166	2 914	2 280	3 444	2 922	3 308	2 377
Studia II stopnia									
Liczba badanych absolwentów	2 002	1 259	1 308	265	780	741	27	-	181
Odsetek absolwentów występujących w rejestrach ZUS (w %) ¹	93,8	93,9	94,6	97,7	95,3	97,3	96,3	-	91,7
Średni czas od uzyskania dyplomu do podjęcia pierwszej pracy (w miesiącach) ²	3,66	4,32	2,84	2,31	5,04	1,18	0,50	-	1,92
Odsetek absolwentów, którzy w okresie badania doświadczyli bezrobocia (w %) ³	42,8	45,5	34,4	28,7	54,9	22,0	22,2	-	26
Ryzyko bezrobocia (w %) ⁴	8,3	10,8	6,7	5,0	11,5	6,1	7,9	-	7,4
Średnie miesięczne wynagrodzenie brutto w okresie badania (w zł) ⁵	2 797	2 659	3 616	3 514	2 4754	3 724	3 327	-	2 644
Studia jednolite magisterskie									
Liczba badanych absolwentów	415	678	-	765	184	94	-	-	-
Odsetek absolwentów występujących w rejestrach ZUS (w %) ¹	96,6	94,8	-	72,5	97,3	96,8	-	-	-
Średni czas od uzyskania dyplomu do podjęcia pierwszej pracy (w miesiącach) ²	5,58	4,83	-	3,15	4,02	3,16	-	-	-
Odsetek absolwentów, którzy w okresie badania doświadczyli bezrobocia (w %) ³	54,5	44,7	-	40,3	81,0	37,2	-	-	-
Ryzyko bezrobocia (w %) ⁴	12,3	8,9	-	3,5	10,8	6,3	-	-	-
Średnie miesięczne wynagrodzenie brutto w okresie badania (w zł) ⁵	2 824	2 850	-	4 243	2 638	3 335	-	-	-

Uwagi: w zbiorach ZUS nie są rejestrowane umowy o dzieło oraz umowy zlecenia podpisane ze studentami (z wyjątkiem umów o dzieło i umów zleceń zawieranych z pracodawcą zatrudniającym daną osobę na umowę o pracę), umowy podpisane za granicą oraz praca bez formalnej umowy. Osoby ubezpieczone tylko w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego również są nieobecne w rejestrach ZUS.

¹ W okresie od uzyskania dyplomu do 30.09.2017 r.

² Przy konstrukcji wskaźnika nie uwzględniono osób, które od dnia uzyskania dyplomu do 30.09.2017 r. nie podjęły pracy.

³ Tych, którzy przynajmniej raz od uzyskania dyplomu do 31.01.2020 r. zarejestrowali się w Urzędzie Pracy.

⁴ W okresach, gdy nie studiowali po uzyskaniu dyplomu. Obliczone jako średni procent miesięcy w okresie od uzyskania dyplomu do 30.09.2017 r., w których absolwenci byli zarejestrowani jako bezrobotni.

⁵ W okresach, gdy nie studiowali po uzyskaniu dyplomu. Wskaźnik ten uzyskano dzieląc sumę wynagrodzeń w okresie badania od uzyskania dyplomu przez liczbę miesięcy od uzyskania dyplomu do 30.09.2017 r. Jego niska wartość może więc wynikać nie tylko z niskich zarobków, ale także z krótkiego okresu zatrudnienia. Przy konstrukcji wskaźnika nie uwzględniono osób, które od dnia uzyskania dyplomu do 30.09.2017 r. nie podjęły pracy.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dostępnych na stronie internetowej ela.nauka.gov.pl.

Tabela 145. Ekonomiczne losy absolwentów lubelskich uczelni, którzy otrzymali dyplom w 2018 r.

Wskaźnik	UMCS	KUL	PL	UM	UP	WSEI	WSPiA	WSNS	WSSP
Studia I stopnia									
Liczba badanych absolwentów	3 113	1 074	1 290	432	1 360	614	191	138	269
Odsetek absolwentów występujących w rejestrach ZUS (w %) ¹	58,3	64,0	84,2	69,2	79,3	87,1	61,8	94,2	56,5
Średni czas od uzyskania dyplomu do podjęcia pierwszej pracy (w miesiącach) ²	4,46	5,61	8,89	5,00	9,15	1,95	1,53	2,77	2,16
Odsetek absolwentów, którzy w okresie badania doświadczyli bezrobocia (w %) ³	11,4	13,8	18,8	5,3	31,2	18,1	12,0	28,3	10,0
Ryzyko bezrobocia (w %) ⁴	3,2	3,6	3,2	1,7	6,2	6,8	5,6	9,3	2,3
Średnie miesięczne wynagrodzenie brutto w okresie badania (w zł) ⁵	2 158	2 248	2 781	2 638	2 194	3 338	3 897	3 117	2 088
Studia II stopnia									
Liczba badanych absolwentów	2 309	1 332	1 300	328	742	725	40	-	251
Odsetek absolwentów występujących w rejestrach ZUS (w %) ¹	92,9	92,8	90,4	97,3	91,0	95,7	94,7	-	90,6
Średni czas od uzyskania dyplomu do podjęcia pierwszej pracy (w miesiącach) ²	2,74	3,12	1,78	1,64	3,56	0,70	0,79	-	1,1
Odsetek absolwentów, którzy w okresie badania doświadczyli bezrobocia (w %) ³	35,8	37,8	24,8	22,8	45,2	14,7	18,4	-	12,8
Ryzyko bezrobocia (w %) ⁴	9,8	11,2	6,9	5,6	13,4	5,6	7,1	-	3,5
Średnie miesięczne wynagrodzenie brutto w okresie badania (w zł) ⁵	2 706	2 572	3 616	2 982	2 476	3 475	3 338	-	2 811
Studia jednolite magisterskie									
Liczba badanych absolwentów	405	777	-	727	159	128	-	-	-
Odsetek absolwentów występujących w rejestrach ZUS (w %) ¹	93,0	92,9	-	72,3	96,8	96,3	-	-	-
Średni czas od uzyskania dyplomu do podjęcia pierwszej pracy (w miesiącach) ²	4,55	3,78	-	2,99	4,01	2,19	-	-	-
Odsetek absolwentów, którzy w okresie badania doświadczyli bezrobocia (w %) ³	43,6	35,4	-	33,0	77,8	29,6	-	-	-
Ryzyko bezrobocia (w %) ⁴	12,0	9,0	-	4,0	14,8	8,4	-	-	-
Średnie miesięczne wynagrodzenie brutto w okresie badania (w zł) ⁵	2 890	3 897	-	4 404	2 704	3 338	-	-	-

Uwagi: w zbiorach ZUS nie są rejestrowane umowy o dzieło oraz umowy zlecenia podpisywane ze studentami (z wyjątkiem umów o dzieło i umów zleceń zawieranych z pracodawcą zatrudniającym daną osobę na umowę o pracę), umowy podpisywane za granicą oraz praca bez formalnej umowy. Osoby ubezpieczone tylko w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego również są nieobecne w rejestrach ZUS.

¹ W okresie od uzyskania dyplomu do 30.09.2018 r.

² Przy konstrukcji wskaźnika nie uwzględniono osób, które od dnia uzyskania dyplomu do 30.09.2018 r. nie podjęły pracy.

³ Tych, którzy przynajmniej raz od uzyskania dyplomu do 31.01.2020 r. zarejestrowali się w Urzędzie Pracy.

⁴ W okresach, gdy nie studiowali po uzyskaniu dyplomu. Obliczone jako średni procent miesięcy w okresie od uzyskania dyplomu do 30.09.2018 r., w których absolwenci byli zarejestrowani jako bezrobotni.

⁵ W okresach, gdy nie studiowali po uzyskaniu dyplomu. Wskaźnik ten uzyskano dzieląc sumę wynagrodzeń w okresie badania od uzyskania dyplomu przez liczbę miesięcy od uzyskania dyplomu do 30.09.2018 r. Jego niska wartość może więc wynikać nie tylko z niskich zarobków, ale także z krótkiego okresu zatrudnienia. Przy konstrukcji wskaźnika nie uwzględniono osób, które od dnia uzyskania dyplomu do 30.09.2018 r. nie podjęły pracy.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dostępnych na stronie internetowej ela.nauka.gov.pl.

Interpretując zaprezentowane dane należy pamiętać, że studenci I stopnia zazwyczaj kontynuują naukę na studiach II stopnia, a jeśli łączą naukę z zatrudnieniem, to najczęściej pracują na niuwzględnionych w analizie umowach cywilnoprawnych. Dlatego największą wartość informacyjną, przynajmniej w okresie dwóch lat od uzyskania dyplomu, mają wyniki dla absolwentów studiów II stopnia oraz jednolitych studiów magisterskich. Po drugie, uczelnie prywatne warto analizować odrębnie, gdyż dla dużej grupy ich studentów podstawowym zajęciem jest praca zawodowa, a edukacja jest realizowana w weekendy, w mniejszym wymiarze czasu. Związki przyczynowo-skutkowe między studiami a pracą mają przy tym zdecydowanie inny charakter niż w przypadku studentów studiów stacjonarnych. Po trzecie, interpretacja wskaźników powinna być ostrożna, gdyż ich złożona konstrukcja może prowadzić do problemów interpretacyjnych. Po czwarte, ocena losów ekonomicznych absolwentów wymaga również uwzględnienia sytuacji na lokalnym rynku pracy.

Podsumowując rozważania warto zwrócić uwagę, że obecność uczelni wyższych w mieście prowadzi do silnych migracji. Rokrocznie do Lublina napływają tysiące młodych ludzi, przede wszystkim z województwa lubelskiego, a wielu z nich po edukacji wraca do swoich domów lub migruje do innych miast. Większość absolwentów szkół średnich – także tych kończących najlepsze licea – zostaje w Lublinie. Co więcej, wielu absolwentów studiów pochodzących spoza miasta pozostaje w Lublinie, co oddziałuje w kierunku odmładzania struktury wiekowej miasta.

Jednym z najważniejszych czynników zachęcających młodych ludzi do pozostania lub przyjazdu do Lublina jest oferta kształcenia. Analiza prowadzi do wniosku, że bogata oferta kształcenia stanowi atut lubelskich uczelni. W rankingu Perspektywy Uniwersytet Medyczny i UMCS uplasowały się w trzeciej dziesiątce na ponad 80 ocenionych uczelni – w czwartej dziesiątce znalazły się Katolicki Uniwersytet Lubelski oraz Politechnika Lubelska.

Wskazując kierunki dalszych kroków warto zwrócić uwagę na potrzebę podjęcia systemowych działań w zakresie szeroko rozumianej edukacji regionalnej i promocji Lublina wśród młodych ludzi. Zaprezentowanie rzetelnej wiedzy o mieście z wykorzystaniem atrakcyjnych form przekazu może pomóc zmienić wiele stereotypowych, negatywnych przekonań o perspektywach stojących przed osobami pozostającymi w Lublinie. Kolejnym postulatem może być stworzenie programu promującego Lublin wśród osób, które wyjechały z Lublina. Warto rozważyć także wzmocnienie doradztwa zawodowego w szkołach, co pozwoli na dokonywanie bardziej trafnych (z punktu widzenia zapotrzebowania na rynku pracy) wyborów edukacyjnych przez młodych ludzi. Zachętą do osiedlania się w Lublinie będą także działania realizowane w Obszarach Rozwojowych *B. Przyjazność* oraz *C. Przedsiębiorczość*, podnoszące jakość życia mieszkańców i poprawiające perspektywy zawodowe w mieście.

Podsumowanie

Monitorowanie realizacji celów zapisanych w dokumencie strategicznym jest elementem koniecznym w procesie spójnego planowania działań i zarządzania strategicznego. Informuje realizatorów strategii oraz innych interesariuszy o dokonywanych postępach we wdrażaniu strategii. Pozwala zidentyfikować zachodzące procesy wewnątrz urzędu oraz w jego otoczeniu zewnętrznym, tym samym ułatwiając korygowanie odstępstw od planu działania i wprowadzenie modyfikacji w przyszłych latach. Podobnie jak w poprzednim dokumencie autorom raportu monitorującego chodziło o dostarczenie informacji użytecznych w strategicznym programowaniu rozwoju gminy, ale także stworzenie swego rodzaju kompendium wiedzy o rozwoju miasta. Raport monitorujący *Strategię Lublin 2020* to pierwsza publikacja w tak wieloaspektowy i wyczerpujący sposób odpowiadająca na pytanie „Jak rozwija się Lublin”, postawione w tytule niniejszego raportu.

Autorzy niniejszego raportu dokonali szczegółowej analizy działań, jakie zostały podjęte w latach 2016–2018 na rzecz realizacji celów *Strategii Lublin 2020* skupionych w 4 Obszarach Rozwojowych: *A. Otwartość, B. Przyjazność, C. Przedsiębiorczość i D. Akademickość*. Analiza 111 wskaźników ilościowych i opisowych generalnie potwierdza, że Lublin znajduje się w fazie dynamicznego rozwoju, a Strategia jest sukcesywnie realizowana. Najważniejsze wnioski i rekomendacje przedstawiają się następująco.

W analizie obszaru **Otwartość** za jedną z najważniejszych zrealizowanych inwestycji poprawiającą dostępność komunikacyjną Lublina uznano oddanie do użytku kolejnych odcinków obwodnicy Lublina, czyli zachodnią część drogi ekspresowej S19 między węzłami Lublin Sławinek i Lublin Węglin, która stanowi fragment przyszłej trasy Via Carpatia. Dostępność komunikacyjna miasta poprawiła się również dzięki Portowi Lotniczemu Lublin, który odnotował wysoki wzrost obsłużonych pasażerów. Skala wzrostu liczby pasażerów i liczby połączeń świadczy o umacnianiu przez Lublin pozycji regionalnej metropolii oraz jego rosnącej atrakcyjności jako destynacji inwestycyjnej i turystycznej. Kluczową inwestycją, która przekłada się na poprawę dostępności komunikacyjnej jest połączenie kolejowe ze stolicą Polski usprawniane dzięki realizacji modernizacji linii kolejowej nr 7 Lublin–Warszawa.

Do rozwoju tego obszaru przyczyniły się również obchody Jubileuszu 700-lecia nadania praw miejskich Lublinowi. Nasze miasto odwiedziło około 100 osób z 32 delegacji z miast partnerskich i zaprzyjaźnionych, co miało bezpośredni wpływ na polepszanie relacji między ośrodkami międzynarodowymi. Analiza relacji zewnętrznych utrzymywanych przez władze samorządowe dowodzi, że współpraca z innymi miastami jest jedną z najmocniejszych stron Lublina. Świadczy o tym rosnąca liczba miast partnerskich, a przede wszystkim – ilość, jakość i różnorodność projektów realizowanych z innymi miastami, przede wszystkim spoza Polski.

Międzykulturowość jest także istotnym rysem oferty kulturalnej dostępnej w mieście. W Lublinie corocznie organizowane są wydarzenia, które promują różnorodność mieszkańców oraz ich kultury.

W obszarze **Przyjazność** w latach 2016–2018 kontynuowano rozpoczęte wcześniej projekty przyczyniające się do systematycznej poprawy rozwiązań komunikacyjnych. Niespełna pół miliarda złotych przeznaczono na transport i łączność. W Lublinie od kilku lat sukcesywnie wzrasta liczba realizowanych

projektów w zakresie budowy i przebudowy dróg, które przyczyniają się do poprawy lokalnego układu komunikacyjnego.

W analizowanych latach nastąpił również duży postęp w komunikacji publicznej, mierzony ilością i jakością taboru, czy długością tras w granicach miasta. Nowe trolejbusy i kolejne trakcje trolejbusowe świadczą o postępach w zakresie unowocześniania taboru i rozwoju transportu zeroemisyjnego. Rozwój komunikacji publicznej doprowadził do przejścia części pasażerów z ruchu indywidualnego i wzrostu liczby pasażerów o ponad 24% w stosunku do 2012 r. Mocną stroną Lublina jest także rozwój infrastruktury rowerowej – w ciągu pięciu lat w Lublinie przybyło ponad 90 km tras dla rowerzystów oraz utrzymano funkcjonowanie Lubelskiego Roweru Miejskiego. Korzystne tendencje można także obserwować w obszarze gospodarki komunalnej.

Wzrosła również dostępność mieszkaniowa, o czym świadczy zwiększająca się powierzchnia mieszkaniowa przypadająca na mieszkańca i wyposażenie mieszkań w instalacje sanitarno-techniczne. Liczba i stan techniczny mieszkań komunalnych i socjalnych wciąż wymaga poprawy, jednak kwestia ta jest dostrzegana przez władze miasta, a realizowane w tym zakresie inwestycje powinny przynieść stopniową poprawę sytuacji. Lublin jest miastem bezpiecznym, co potwierdza niska i malejąca liczba przestępstw. Pod względem dostępności opieki szpitalnej sytuacja w Lublinie jest relatywnie dobra. Samorząd finansuje wiele zdrowotnych programów profilaktycznych, a obsługa mieszkańców i dostęp do informacji publicznej spełniają już wysokie standardy. Mieszkańcy znajdujący się w trudnej sytuacji materialnej i zdrowotnej mogli liczyć na wsparcie w ramach pomocy społecznej. Jej ramy strategiczne wyznacza uchwalona *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2014–2020*. Łącznie realizowanych jest 10 programów prozdrowotnych i prospołecznych. W mieście powstały kolejne ośrodki wsparcia, a liczba osób korzystających z usług tych ośrodków i domów pomocy społecznej zwiększyła się. Ze względu na proces starzenia się społeczeństwa, poprawa infrastruktury instytucjonalnej w tym zakresie należy do ważnych zadań wymagających dalszej koncentracji zasobów w długim okresie. Wiele inicjatyw poprawiających komfort życia seniorów, rodzin czy niepełnosprawnych zostało już docenionych zarówno przez mieszkańców, jak i krajowe oraz zagraniczne organizacje pozarządowe. Odczuwalna poprawa komfortu życia zależy jednak od kontynuowania pozytywnych zmian w dłuższym horyzoncie czasowym, gdyż dopiero takie będą odczuwalne przez szerokie grono mieszkańców.

Oferta spędzania czasu wolnego w Lublinie jest bogata i stale rozwijana, w coraz większym stopniu zaspokajając potrzeby mieszkańców Lublina. Największym osiągnięciem w tym obszarze w latach 2016–2018 było zakończenie przebudowy stadionu lekkoatletycznego oraz organizacja na tym obiekcie 94. PZLA Mistrzostwa Polski w Lekkiej Atletyce – Lublin 20–22 lipca 2018. Spektakularne osiągnięcia dotyczą tworzenia oferty kulturalnej – zarówno pod względem ilości stałych wydarzeń, jak i ich jakości i różnorodności. Oferta kulturalna pozostaje mocnym atutem Lublina pozwalającym na przyciąganie coraz większej liczby turystów i z pewnością może być źródłem poczucia dumy mieszkańców. Dzięki kulturze Lublin jest miastem ciekawym i atrakcyjnym, o wysokiej jakości życia, w którym mieszkańcy budują lokalne społeczności i rozwijają własne talenty i pasje. Infrastruktura czasu wolnego i oferta kulturalna miasta jest dobrze oceniana przez mieszkańców.

Prezentowane projekty realizowane w omawianym okresie były ukierunkowane na osiągnięcie różnych celów. Pod względem wielkości wydatków dominowały nakłady na infrastrukturę techniczną, zwłaszcza w zakresie termomodernizacji i prac remontowych. Liczne projekty realizowały także inne cele o charakterze jakościowym, takie jak pomoc uczniom w trudnej sytuacji materialnej, wsparcie dla najbardziej uzdolnionych, wzrost bezpieczeństwa w szkołach, czy promowanie umiejętności praktycznych. Na podkreślenie zasługuje zwłaszcza aktywność Urzędu Miasta w składaniu propozycji projektów finansowanych ze środków europejskich. Wydaje się, że ważnymi wyzwaniami w zakresie edukacji w dalszym ciągu pozostają dostosowywanie lubelskich szkół do zmian demograficznych oraz wzmocnienie szkolnictwa zawodowego.

Trzy lata realizacji działań w obszarze **Przedsiębiorczości** charakteryzowały się zróżnicowaną ilością nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw sektora przemysłu i budownictwa w Lublinie. Pomimo spadku nakładów inwestycyjnych w 2017 r. stabilna wydaje się sytuacja na rynku pracy w Lublinie. Zatrudnienie w przedsiębiorstwach indeksowanych w bazie Urzędu Miasta zwiększyło się, natomiast w branżach priorytetowych przemysłu w Lublinie nie odnotowano zmian. Zarówno promocja gospodarcza miasta, jak i poziom obsługi inwestorów w Urzędzie Miasta Lublin przyczyniły się do poprawy wizerunku Lublina, jako atrakcyjnej destynacji inwestycyjnej. Rozwojowi dobrej sytuacji w przemyśle sprzyja także Podstrefa Lublin SSE Euro-Park Mielec, w której w trzech analizowanych latach 15 podmiotów uzyskało zezwolenie na działalność, a zatrudnienie zwiększyło się o 880 osób.

W kolejnych latach obowiązywania *Strategii Lublin 2020* można było zaobserwować kontynuację wzrostu liczby pracujących w sektorze usług, przy wyraźnym zwiększeniu się zatrudnienia w branży BPO/SSC. W analizowanym przedziale czasowym można było również zaobserwować wyraźny wzrost powierzchni handlowych i magazynowych w mieście. Dzięki przygotowywanym inwestycjom, w kolejnych latach zwiększy się zarówno podaż nowoczesnych powierzchni biurowych, jak i handlowych czy magazynowych. Rozwojowi sektora usług sprzyjają również działania realizowane przez Urząd Miasta, w tym różne formy promocji gospodarczej, obsługa inwestorów z sektora usług, a także projekt Lubelskiej Wyżyny IT, stanowiący przykład praktycznego wdrożenia modelu potrójnej helisy. Dowodem na skuteczność działań w zakresie promocji sektora usług jest wysoka pozycja w prestiżowych rankingach najważniejszych lokalizacji dla branży nowoczesnych usług dla biznesu, samorządów sprzyjających biznesowi.

Analiza danych z rejestru REGON potwierdza, że lata 2016–2018 były kolejnymi latami poprawy sytuacji w sektorze przedsiębiorstw w Lublinie, zwłaszcza w sekcji związanej z administrowaniem, informatyką i telekomunikacją oraz sprzedażą nieruchomości. Przejawem rozwoju kultury przedsiębiorczości w Lublinie jest także działalność 19 klastrów (w tym jeden powstały w 2018 r.: Klaster Wyżyna Motoryzacyjna i Maszynowa), a także wielu różnych instytucji otoczenia biznesu: inkubatorów i ośrodków przedsiębiorczości czy ośrodków innowacji. Warto zwrócić uwagę na rozwój instytucji otoczenia biznesu oraz centr wiedzy i innowacji funkcjonujących przy uczelniach wyższych, zwłaszcza przy Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej oraz Uniwersytecie Przyrodniczym.

Aktywność władz Lublina we wspieraniu przedsiębiorczości obejmowała wielorakie działania. Miasto odegrało wiodącą rolę przy utworzeniu nowych klastrów, promowało także najlepsze inicjatywy startupowe poprzez konkursy: Creative Business Cup i Kreatywne Przemiany. Realizowane były również liczne projekty takie jak Lubelska Szkoła Przedsiębiorczości, Przedsiębiorcze dzieciaki, Lubelska Akademia Kobiet Przedsiębiorczości. Do konferencji, które odbywały się w latach 2016–2018 należały cykliczne wydarzenia Check IT oraz Inżynierowie dla Lublina.

Ważną rolę w kontekście wspierania przedsiębiorczości zajmuje także Miejski Urząd Pracy, oferujący środki na założenie działalności gospodarczej czy subsydiowanie zatrudnienia, a także usługi doradcze dla osób prowadzących działalność gospodarczą. Ponadto, interesy przedsiębiorców reprezentuje Rada Gospodarcza przy Prezydencie Miasta Lublin.

Rozwój Lublina w obszarze **Akademickość** zależy w przeważającej mierze od decyzji podejmowanych przez autonomiczne uczelnie. Partnerstwo uczelni z miastem służy jednak harmonijnemu rozwojowi Lublina – co piąty mieszkaniec Lublina jest studentem, dlatego studenci są i będą ważną grupą kształtującą charakter miasta. Odpowiedzią na rosnącą mobilność akademicką jest projekt *Study in Lublin*, który jest ukierunkowany na wspieranie lubelskich uczelni w pozyskiwaniu studentów spoza naszego kraju. Kierunkiem dalszych działań w tym zakresie powinno być przede wszystkim zwiększenie liczby międzynarodowych projektów badawczych. Rosnącemu umiędzynarodowieniu będzie sprzyjało również kontynuowanie działań promujących Lublin i lubelskie ośrodki akademickie, rozszerzanie oferty uczelni w językach obcych oraz dalsze umiędzynarodowienie kadry akademickiej. Ponadto, specyficzne potrzeby studentów cudzoziemców powinny wpływać na funkcjonowanie nie tylko samych uczelni, ale również różnych instytucji miejskich. Odpowiednie działania w tym zakresie stwarzają szansę zatrzymania w mieście utalentowanych młodych ludzi kończących studia oraz pozyskania wartościowych pracowników i mieszkańców miasta.

Pozytywne zmiany można zauważyć także we współpracy uczelni z ich otoczeniem gospodarczym i społecznym, a przykłady współpracy z przedsiębiorstwami wskazują na duże znaczenie ośrodków uczelni w rozwoju innowacyjności gospodarki Lublina i regionu. Akademickość Lublina znajduje swój wyraz również w niezwykle bogatej ofercie kulturalnej dla studentów i wieloaspektowej aktywności samych studentów, z której czerpią także pozostali mieszkańcy. Fakt, że co piąty mieszkaniec Lublina jest studentem sprawia, że lubelscy żacy są i będą ważną grupą kształtującą charakter miasta. Analiza najważniejszych informacji o praktykach zawodowych potwierdza, że zapewnienie oferty praktyk dopasowanej do kierunku studiów, wraz z działalnością wyspecjalizowanych w tym zakresie biur karier, stało się obecnie standardem na lubelskich uczelniach.

Analiza tendencji rozwojowych pozwoliła również na sformułowanie kilku rekomendacji w zakresie priorytetów i działań na kolejne lata realizacji *Strategii Lublin 2020*. Wskazując kierunki dalszych kroków warto zwrócić uwagę na potrzebę podjęcia systemowych działań w zakresie szeroko rozumianej edukacji regionalnej i promocji Lublina wśród młodych ludzi. Zaprezentowanie rzetelnej wiedzy o mieście z wykorzystaniem atrakcyjnych form przekazu może pomóc zmienić wiele stereotypowych, nega-

tywnych przekonań o perspektywach stojących przed osobami pozostającymi w Lublinie. Kolejnym postulatem może być stworzenie programu promującego Lublin wśród osób, które wyjechały z Lublina. Warto rozważyć także wzmocnienie doradztwa zawodowego w szkołach, co pozwoli na dokonywanie bardziej trafnych (z punktu widzenia zapotrzebowania na rynku pracy) wyborów edukacyjnych przez młodych ludzi. Wyzwaniem stojącym przed uczelniami pozostaje również intensyfikacja badań rozwojowych celowych i zamawianych, wdrożenie jak największej liczby wynalazków oraz maksymalizacja korzyści z uzyskanych patentów i praw ochronnych. W analizie zwrócono uwagę na potrzebę dalszego wzmocnienia współpracy między lubelskimi uczelniami.

Bibliografia

Literatura

1. *Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi miasta Lublin za rok 2016, 2017 i 2018*, Urząd Miasta Lublin, Lublin 2017, 2018, 2019.
2. *Barometr Turystyczny Lublina*, Biostat Sp. z o.o., różne lata.
3. Bąkowski A., Mażewska M., *Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce. Raport 2012*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2012.
4. *Ceny w gospodarce narodowej w 2015 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2016.
5. Cohn N., *TomTom Traffic Index: Toward a Global Measure*, ITS France 2014.
6. Dziewulak D., Grycuk A., Russel P., Wołodkiewicz-Donimirski Z., *Monitorowanie karier zawodowych absolwentów przez polskie uczelnie wyższe w świetle wyników badania Biura Analiz Sejmowych*, „Analizy BAS” 2014, Nr 5(109).
7. *Gospodarowanie lokalami komunalnymi w budynkach mieszkalnych. Informacja o wynikach kontroli*, Najwyższa Izba Kontroli 2012.
8. *Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin*, różne lata.
9. *Jak rozwija się Lublin? Raport monitoringowy z realizacji Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020 w 2015 r.*, Urząd Miasta Lublin, Lublin 2017.
10. Jurkowski A., *Aleje Solidarności i Tysiąclecia w Lublinie odetchnęły dzięki obwodnicy. Ruch mniejszy o 20–30%*, „Kurier Lubelski”, 9 stycznia 2015 r.
11. *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2011.
12. Krawczyk M., *Jeździmy coraz nowocześniej*, „ZTM News”, Nr 1/2016.
13. Krzyżniak M., *Miasto jako marka – analiza wybranych działań marketingowych miasta Lublin*, „Marketing i Rynek” 2014, Nr 11.
14. Lipowski M., Furtak R., *Analiza ilościowa i jakościowa ekonomiczno-społecznych uwarunkowań akademickości miasta Lublin. Raport z badań*, Fundacja Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2013.
15. Maleszyk P., Sagan M., *Wpływ rynku powierzchni biurowych na atrakcyjność inwestycyjną Lublina dla sektora usług biznesowych*, Zeszyty Naukowe WSEI seria: EKONOMIA, 11(1/2016).
16. Markowski T., Marszał T., *Metropolie, obszary metropolitalne, metropolizacja*, Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, Warszawa 2006.
17. Mącik R., Ratajczyk M., Smalej O., *Analiza Stanu Przemysłów Kreatywnych w Lublinie*, Lublin, 2018.
18. *Opracowanie systemu wyboru Krajowych Klastrow Kluczowych Część I: Charakterystyka krajowego klastra kluczowego w oparciu o analizę źródeł wtórnych*, PARP, Warszawa 2014.
19. *Polish Cities of the future 2015/2016*, fDi Magazine, February/March 2015.
20. *Polski rynek biurowy*, Jones Lang LaSalle, IV kw. 2015 r.
21. Porter M. E., *O konkurencji*, PWE, Warszawa 2001, s. 246.
22. *Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014–2023 z perspektywą do 2025 r.*, Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad, Warszawa 2015.
23. *Programowanie perspektywy finansowej 2014–2020. Umowa Partnerstwa*, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa 2015.
24. *Raport Akademickość polskich miast*, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa 2019.
25. *Raport o sytuacji na rynku nieruchomości mieszkaniowych i komercyjnych w Polsce w 2016, 2017, 2018 r.*, Narodowy Bank Polski, Departament Stabilności Finansowej we współpracy z Oddziałami Okręgowymi, Warszawa 2017, 2018, 2019.
26. *Raport Roczny 2016. 2017, 2018*, Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2017, 2018, 2019.
27. Raporty PRCH Retail Research Forum, różne lata.
28. *Regional Innovation Scoreboard 2016*, European Commission, 2016.
29. *Sprawozdania z realizacji Programu współpracy Miasta Lublin z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2015 r.*, Lublin 2015.
30. *Sprawozdania z wykonania budżetu Miasta Lublin*, Lublin, różne lata

31. *Sprawozdanie z działalności Komendanta Miejskiego Policji w Lublinie w zakresie bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie Lubelskiego Powiatu Grodzkiego za rok 2016, 2017, 2018*, Lublin 2017, 2018, 2019.
32. *Sprawozdanie z działalności Prezydenta Miasta Lublin za rok 2016, 2017, 2018*, Lublin 2017, 2018, 2019.
33. *Sprawozdanie z realizacji zadań Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie za 2016, 2017 i 2018 rok*, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, Lublin 2017, 2018, 2019.
34. *Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020. Aktualizacja*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2013.
35. *Strategia Rozwoju Turystyki Miasta Lublin do roku 2025*, Urząd Miasta Lublin, Lublin 2013.
36. *Study in Poland. Studenci zagraniczni w Polsce*, różne lata.
37. Tucki A., *Wizerunek i atrakcyjność turystyczna Lublina. Raport z badania przeprowadzonego na terenie Lublina w dniach 05.06.2014–30.09.2014 r.*, Lublin 2014.
38. *Wykonywanie przez wybrane gminy obowiązków zapewnienia lokali socjalnych i pomieszczeń tymczasowych. Informacja o wynikach kontroli*, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa 2014.
39. *Zielona Księga dot. Obszarów Metropolitalnych. Dokument do konsultacji*, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Warszawa 2012.

Akty prawne

1. Uchwała nr 1156/XLIII/2014 Rady Miasta Lublin z dnia 4 września 2014 r. w sprawie określenia trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej.
2. Uchwała nr 1214/XLV/2010 Rady Miasta Lublin z dnia 14 października 2010 r. w sprawie zasad i trybu przeprowadzania konsultacji społecznych z mieszkańcami Miasta Lublin.
3. Uchwała nr 348/XIII/2015 Rady Miasta Lublin z dnia 23 grudnia 2015 r. w sprawie przyjęcia Programu działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców miasta Lublin na lata 2016–2020.
4. Uchwała nr 685/XXVII/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 17 stycznia 2013 r. w sprawie przyjęcia Programu Wsparcia i Aktywizacji Seniorów na terenie Miasta Lublin w latach 2013–2015.
5. Uchwała nr 693/XXVIII/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020.
6. Uchwała nr 735/XXIX/2017 Rady Miasta Lublin z dnia 27 kwietnia 2017 r. w sprawie Programu Rewitalizacji dla Lublina na lata 2017–2023.
7. Uchwała nr 745/XXX/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 25 kwietnia 2013 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania dorocznych nagród za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej i upowszechniania kultury.
8. Uchwała nr 752/XXXIII/2009 Rady Miasta Lublin z dnia 18 czerwca 2009 r. w sprawie Programu Rewitalizacji dla Lublina.
9. Uchwała nr 763/XXX/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 25 kwietnia 2013 r. w sprawie przyjęcia Programu działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin w latach 2013–2015.
10. Uchwała Nr 82/IV/2015 Rady Miasta Lublin z dnia 26 lutego 2015 r. w sprawie przyjęcia Strategii Współpracy Terytorialnej Miasta Lublin na lata 2014–2020 w przestrzeni Europy Środkowo-Wschodniej.
11. Uchwała nr 895/XXXV/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 18 listopada 2013 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kultury Lublina na lata 2013–2020.
12. Uchwała Nr 897/XXXV/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 18 listopada 2013 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Turystyki Miasta Lublin do roku 2025.
13. Ustawa z dnia 1 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2011 nr 152 poz. 897.
14. Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci, Dz.U. 2016 poz. 195.
15. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, Dz.U. 2004 nr 64 poz. 593.
16. Ustawa z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych, Dz.U.2017.1010 t.j. z późn. zm.
17. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz.U.2018.405 t.j. z późn. zm.
18. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, Dz.U. 2015 poz. 774 z późn. zm.
19. Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym, Dz.U. 2005 nr 164 poz. 1365 z późn. zm.
20. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, Dz.U. 2003 nr 80 poz. 717.

21. Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, Dz.U.2020.326 t.j.
22. Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, Dz.U.2018.398 t.j. z późn. zm.
23. Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz.U.2018.1668 t.j. z późn.zm.
24. Zarządzenie nr 69/3/2012 Prezydenta Miasta Lublin z dnia 22 marca 2012 r. w sprawie powołania członków Rady Działalności Pożytku Publicznego Miasta Lublin.
25. Zarządzeniem nr 71/4/2015 Prezydenta Miasta Lublin z dnia 17 kwietnia 2015 r. w sprawie powołania Rady Gospodarczej przy Prezydencie Miasta Lublin oraz określenia zadań, zasad i trybu jej działania (z późn. zm.).

Strony internetowe

1. Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego,
<https://bdl.stat.gov.pl>.
2. Biuletyn Informacji Publicznej Miasta Lublin,
<http://bip.lublin.eu>.
3. Geoportal miejski Miasta Lublin,
<http://geoportal.lublin.eu>.
4. Mapa infrastruktury rowerowej Lublina i okolic,
<http://mirl.info.pl>.
5. Ogólnopolski system monitorowania ekonomicznych losów absolwentów szkół wyższych,
<http://absolwenci.nauka.gov.pl>.
6. Portal budżetyobywatelskie.pl,
<http://budzetyobywatelskie.pl>.
7. Portal fDi Inteligence,
<https://www.fdiintelligence.com>.
8. Portal naprawmyto.pl,
<https://naprawmyto.pl>.
9. Portal organizacji pozarządowych,
<https://spis.ngo.pl>.
10. Portal Perspektywy,
<http://www.perspektywy.pl>.
11. Portal Sezon Lublin,
<https://sezon.lublin.eu>.
12. Portal studentnews.pl,
<http://lublin.studentnews.pl>.
13. Strona internetowa Teatru Starego w Lublinie,
<https://www.teatrstary.eu>.
14. Strona internetowa „Lublin dla Wszystkich”,
<http://dlawszystkich.lublin.eu>.
15. Strona internetowa Akademickiego Centrum Kultury UMCS „Chatka Żaka”,
<https://www.umcs.pl/pl/chatka.htm>.
16. Strona internetowa Budżetu Obywatelskiego w Lublinie,
<http://budzetyobywatelski.lublin.pl>.
17. Strona internetowa Centrum Kompetencji Wschodnich,
<https://www.kongres.lublin.eu/ckw>.
18. Strona internetowa Centrum Kultury w Lublinie,
<http://ck.lublin.pl>.
19. Strona internetowa Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad,
<http://www.gddkia.gov.pl>.
20. Strona internetowa Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska,
<https://www.gdos.gov.pl>.
21. Strona internetowa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II,
<http://www.kul.pl>.
22. Strona internetowa Lubelski Rower Miejski,
<https://lubelskirower.pl>.

23. Strona internetowa Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego S.A.,
<http://lpnt.pl>.
24. Strona internetowa Miasta Lublin,
<http://www.lublin.eu>.
25. Strona internetowa Miejskiego Ośrodka Pomocy w Lublinie,
<https://mopr.lublin.eu>.
26. Strona internetowa Miejskiego Urzędu Pracy w Lublinie,
<http://muplublin.praca.gov.pl>.
27. Strona internetowa Najwyższej Izby Kontroli,
<https://www.nik.gov.pl>.
28. Strona internetowa PKP Intercity,
<http://rozklad-pkp.pl>.
29. Strona internetowa Politechniki Lubelskiej,
<http://www.pollub.pl>.
30. Strona internetowa Portu Lotniczego Lublin,
<http://www.airport.lublin.pl>.
31. Strona internetowa programu Erasmus,
<http://www.erasmus.org.pl>.
32. Strona internetowa programu Erasmus+,
<http://erasmusplus.org.pl>.
33. Strona internetowa projektu „Kreatywni”,
<http://kreatywni.lublin.eu>.
34. Strona internetowa Prokuratury Krajowej,
<http://pk.gov.pl>.
35. Strona internetowa Przewozy Regionalne (PolRegio),
<https://www.polregio.pl>.
36. Strona internetowa Rzeczypospolitej,
http://www.rp.pl/ranking_samorzadow.
37. Strona internetowa Sieci Szerokopasmowej Polski Wschodniej w województwie lubelskim,
<https://szerokopasmowe.lubelskie.pl>.
38. Strona internetowa Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020,
<http://strategia2020.lublin.eu>.
39. Strona internetowa Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie,
<https://www.umcs.pl>.
40. Strona internetowa Uniwersytetu Medycznego w Lublinie,
<https://www.umlub.pl>.
41. Strona internetowa Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie,
<https://www.up.lublin.pl>.
42. Strona internetowa Urzędu Statystycznego w Lublinie,
<http://lublin.stat.gov.pl>.
43. Strona internetowa Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie,
<http://wuplublin.praca.gov.pl>.
44. Strona internetowa województwa lubelskiego,
<http://www.lubelskie.pl>.
45. Strona internetowa Wydziału Projektów Nieinwestycyjnych Urzędu Miasta Lublin,
<http://projekty.lublin.eu>.
46. Strona internetowa Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji w Lublinie,
<https://www.wsei.lublin.pl>.
47. Strona internetowa Wyższej Szkoły Nauk Społecznych z siedzibą w Lublinie,
<http://www.wsns.lublin.pl>.
48. Strona internetowa Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie,
<https://wsipa.pl>.
49. Strona internetowa Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej im. Wincentego Pola w Lublinie,
<https://wssp.edu.pl>.

50. Strona internetowa Zarządu Dróg i Mostów w Lublinie,
<http://www.zdm.lublin.eu>.
51. Strona internetowa Zintegrowanego Systemu Miejskiego Transportu Publicznego w Lublinie,
<http://rpw.ztm.lublin.eu>.

Spis ramek, rysunków, tabel i wykresów

Ramki

Ramka 1. Strategia Współpracy Terytorialnej Miasta Lublin na lata 2014–2020	35
Ramka 2. Czego potrzebuje Lublin? Jakość dróg i zmiany w komunikacji publicznej	65
Ramka 3. Czego potrzebuje Lublin? Mobilność transportowa i ocena transportu w Lublinie	69
Ramka 4. Czego potrzebuje Lublin? Mieszkalnictwo.....	78
Ramka 5. Czego potrzebuje Lublin? Usługi publiczne	84
Ramka 6. Program Wsparcia i Aktywizacji Społecznej Seniorów na lata 2016–2020	87
Ramka 7. Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin na lata 2016–2020.....	89
Ramka 8. Czego potrzebuje Lublin? Jakość życia.....	102
Ramka 9. Czego potrzebuje Lublin? Oferta kulturalna i rekreacyjna w Lublinie.....	138
Ramka 10. Czego potrzebuje Lublin? Szkolnictwo.....	151
Ramka 11. Czego potrzebuje Lublin? Budżet Obywatelski Lublina	167
Ramka 12. Czego potrzebuje Lublin? Rynek pracy w Lublinie	182
Ramka 13. Korzyści z inwestowania w SSE	186
Ramka 14. Czego potrzebuje Lublin? Zarządzanie miastem.....	189
Ramka 15. Lubelska Wyżyna IT	197
Ramka 16. Czego potrzebuje Lublin? Działalność gospodarcza	202
Ramka 17. Klastry funkcjonujące w Lublinie.....	208
Ramka 18. Lubelska Akademia Kobiet Przedsiębiorczych 2017–2018	211
Ramka 19. Lubelski Park Naukowo– Technologiczny S.A.	216
Ramka 20. Creative Spirits 2017–2019	226
Ramka 21. CreArt. Sieć miast na rzecz twórczości artystycznej 2017-2021	226
Ramka 22. Regional Creative Industry Alliance. Od europejskich rekomendacji do regionalnych strategii na rzecz wzrostu konkurencyjności przemysłów kreatywnych i przemysłów kultury 2017–2021	227
Ramka 23. Studenci zagraniczni w Lublinie w roku akademickim 2018/2019	234
Ramka 24. Metodologia Rankingu Akademickiego Szkół Wyższych „Perspektywy 2019” – Umiejdzynarodowienie	237

Rysunki

Rysunek 1. Przebieg obwodnicy Lublina (stan na koniec 2016 r.).....	14
Rysunek 2. Lokalizacja punktów dostępu do sieci internetowej w Lublinie	21
Rysunek 3. Schemat układu produktów turystycznych Lublina.....	24
Rysunek 4. Znaki marki – logo (z lewej) oraz sygnet (z prawej) Miasta Lublin	36
Rysunek 5. Sieć połączeń kolejowych w województwie lubelskim.....	51
Rysunek 6. Gminy wchodzące w skład Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego.....	54
Rysunek 7. Logo ZIT LOF	54
Rysunek 8. Mapa skrzyżowań objętych Inteligentnym Systemem Zarządzania Ruchem	64
Rysunek 9. Stan planistyczny Miasta Lublin (III kwartał 2020 r. *)	94
Rysunek 10. Podział na rejony planistyczne Miasta Lublin (grudzień 2018 r.).....	95

Rysunek 11. Strefa płatnego parkowania w Lublinie w 2016 r.	99
Rysunek 12. Granice obszaru objętego wnioskiem projektu „Modelowa Rewitalizacja Miast”	101
Rysunek 13. Obiekty zabytkowe w centrum Lublina	104
Rysunek 14. Przykładowe wyliczenia dotyczące zwolnień podatkowych w SSE w latach 2016–2018	186
Rysunek 15. Logo Lubelskiego Parku Naukowo–Technologicznego S.A.	216

Tabele

Tabela 1. Wykaz mierników służących do monitorowania <i>Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020</i> wykorzystanych w raporcie za lata 2016–2018	7
Tabela 2. Odległość oraz czas przejazdu do wybranych miejsc w Polsce i na świecie	13
Tabela 3. Natężenie ruchu na wybranych drogach dojazdowych do Lublina	16
Tabela 4. Liczba operacji lotniczych oraz obsłużonych pasażerów według rodzaju ruchu lotniczego	17
Tabela 5. Kierunki połączeń lotniczych obowiązujących w latach 2016–2018	19
Tabela 6. Liczba bezpłatnych punktów dostępu do sieci internetowej (Hot Spot) w Lublinie (stan na koniec roku)	21
Tabela 7. Liczba turystów krajowych i zagranicznych odwiedzających Lublin	23
Tabela 8. Baza noclegowa – obiekty oraz miejsca w turystycznych obiektach noclegowych	23
Tabela 9. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w turystycznych obiektach noclegowych w Lublinie (w %)	23
Tabela 10. Wiodące produkty turystyczne Lublina	26
Tabela 11. Liczba miast partnerskich Lublina i podpisanych porozumień o współpracy	30
Tabela 12. Promocja miasta Lublin w latach 2016–2018	37
Tabela 13. Liczba zameldowanych cudzoziemców w Lublinie (stan na koniec roku kalendarzowego)	45
Tabela 14. Połączenia kolejowe Lublina z wybranymi miejscowościami w regionie, organizowane przez Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego	52
Tabela 15. Długość tras komunikacji publicznej poza granicami miasta Lublin (w km)	52
Tabela 16. Liczba patentów i wynalazków w Lublinie	57
Tabela 17. Liczba patentów i wynalazków w województwie lubelskim	57
Tabela 18. Wskaźniki innowacyjności dla województwa lubelskiego	58
Tabela 19. Wydatki z budżetu miasta na transport i łączność	62
Tabela 20. Długość dróg według kategorii (w km, stan na koniec roku)	62
Tabela 21. Wybrane informacje o funkcjonowaniu transportu publicznego w Lublinie	66
Tabela 22. Długość tras rowerowych (w km)	68
Tabela 23. Długość sieci kanalizacyjnej, gazowej oraz wodociągowej wraz z odsetkiem mieszkańców korzystających z tych sieci	70
Tabela 24. Wydatki na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska	71
Tabela 25. Ilość oraz struktura odpadów odebranych w latach 2016–2018	72
Tabela 26. Ilość wytworzonych i oczyszczonych ścieków (tys. m ³)	72
Tabela 27. Wybrane informacje o zasobach mieszkaniowych w Lublinie	75
Tabela 28. Wyposażenie mieszkań w instalacje sanitarno-techniczne (w %)	76
Tabela 29. Wybrane informacje o zasobach mieszkaniowych Gminy Lublin	77

Tabela 30. Liczba decyzji o przyznaniu dodatku mieszkaniowego oraz średnia wielkość świadczenia	78
Tabela 31. Liczba przestępstw i ich wykrywalność	80
Tabela 32. Liczba kolizji i wypadków drogowych	81
Tabela 33. Zakłady opieki zdrowotnej, łóżka szpitalne oraz porady udzielone w ramach podstawowej opieki zdrowotnej	82
Tabela 34. Liczba osób obsłużonych w Biurze Obsługi Mieszkańca w Lublinie (w tys.)	83
Tabela 35. Liczba rodzin i osób objętych pomocą MOPR w ramach ustawy o pomocy społecznej	85
Tabela 36. Liczba domów pomocy społecznej i ośrodków wsparcia w Lublinie	86
Tabela 37. Liczba osób korzystających z usług domów pomocy społecznej i ośrodków wsparcia w Lublinie	86
Tabela 38. Plany miejscowe uchwalone w 2016 r.	95
Tabela 39. Plany miejscowe uchwalone w 2017 r.	96
Tabela 40. Plany miejscowe uchwalone w 2018 r.	96
Tabela 41. Pokrycie powierzchni miasta planami zagospodarowania przestrzennego (w %)	98
Tabela 42. Liczba pojazdów w Lublinie zarejestrowanych w centralnej ewidencji pojazdów	98
Tabela 43. Pojazdy samochodowe i ciągniki – wskaźniki	98
Tabela 44. Wybrane informacje o terenach zielonych w Lublinie	100
Tabela 45. Wybrane informacje o kinach	106
Tabela 46. Liczba zwiedzających w muzeach w Lublinie (w tys.)	107
Tabela 47. Liczba odwiedzających wybrane miejsca Lublinie (w tys.)	107
Tabela 48. Wybrane informacje o bibliotekach	108
Tabela 49. Liczba obiektów sportowych	108
Tabela 50. Wybrane informacje o funkcjonowaniu Lubelskiego Roweru Miejskiego	111
Tabela 51. Liczba klubów sportowych	111
Tabela 52. Osiągnięcia lubelskich sportowców	111
Tabela 53. Wydarzenia kulturalne w Lublinie w 2016 r.	116
Tabela 54. Wydarzenia kulturalne w Lublinie w 2017 r.	123
Tabela 55. Wydarzenia kulturalne w Lublinie w 2018 r.	130
Tabela 56. Instytucjonalne formy opieki nad dziećmi do lat 3 i wychowanie przedszkolne	142
Tabela 57. Placówki oświatowe	143
Tabela 58. Uczniowie w placówkach oświatowych	144
Tabela 59. Średnia liczba uczniów w oddziale poszczególnych typów szkół prowadzonych przez Gminę Lublin	145
Tabela 60. Komputeryzacja i dostęp do Internetu w szkołach	145
Tabela 61. Wyniki sprawdzianu szkół podstawowych w szkołach podstawowych prowadzonych przez samorząd	146
Tabela 62. Wyniki egzaminu w gimnazjach prowadzonych przez samorząd	147
Tabela 63. Wyniki egzaminu w gimnazjach prowadzonych przez samorząd	147
Tabela 64. Średnia zdawalność egzaminów maturalnych w szkołach prowadzonych przez samorząd w roku szkolnych 2016/2017 (w %)	149
Tabela 65. Średnia zdawalność egzaminów maturalnych w szkołach prowadzonych przez samorząd roku szkolnych 2017/2018. (w %)	149

Tabela 66. Średnia zdawalność egzaminów maturalnych w szkołach prowadzonych przez samorząd roku szkolnych 2018/2019. (w %)	149
Tabela 67. Inwestycje oświatowe w 2016 r. (zakończone i w trakcie realizacji)	149
Tabela 68. Inwestycje oświatowe w 2017 r. (zakończone i w trakcie realizacji)	150
Tabela 69. Inwestycje oświatowe w 2018 r. (zakończone i w trakcie realizacji)	150
Tabela 70. Liczba organizacji pozarządowych	162
Tabela 71. Wielkość dotacji z budżetu miasta na realizację zadań publicznych przez organizacje pozarządowe	163
Tabela 72. Wybrane informacje o Budżecie Obywatelskim	166
Tabela 73. Wybrane informacje o Zielonym Budżecie Obywatelskim	169
Tabela 74. Liczba pytań zgłoszonych do Skrzynki Dialogu	171
Tabela 75. Wybrane informacje o funkcjonowaniu serwisu naprawmyto.pl	172
Tabela 76. Nakłady inwestycyjne oraz wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach z sektora przemysłu z budownictwem w Lublinie (mln zł)	177
Tabela 77. Produkcja sprzedana przemysłu ogółem i w przeliczeniu na 1 mieszkańca	177
Tabela 78. Pracujący w sektorze przemysłu z budownictwem (stan na koniec roku)	178
Tabela 79. Liczba pracujących w wybranych sekcjach PKD 2007 (stan na koniec roku)	178
Tabela 80. Wybrane informacje z monitoringu zatrudnienia prowadzonego przez Urząd Miasta Lublin (stan na koniec roku)	179
Tabela 81. Liczba zapytań wpływających do Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin	182
Tabela 82. Efekty działalności Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Mielec Podstrefy Lublin (dane na koniec roku)	184
Tabela 83. Pracujący w wybranych sekcjach usług (stan na koniec roku)	192
Tabela 84. Wybrane informacje z monitoringu zatrudnienia prowadzonego przez Urząd Miasta Lublin (stan na koniec roku)	192
Tabela 85. Nowoczesna powierzchnia biurowa w Lublinie (stan na koniec roku, w tys. m ²)	193
Tabela 86. Obiekty dysponujące powierzchnią biurową powyżej 1 000 m ² w Lublinie w 2018 r. (stan na koniec roku)	194
Tabela 87. Wybrane informacje o centrach handlowych w Lublinie (stan na koniec roku)	196
Tabela 88. Nowoczesne powierzchnie magazynowe w Lublinie (stan na koniec roku)	196
Tabela 89. Liczba zapytań zgłoszonych do Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin	197
Tabela 90. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg liczby pracujących (stan na koniec roku)	201
Tabela 91. Podmioty gospodarki narodowej wpisane i wyrejestrowane z rejestru REGON w danym roku kalendarzowym	201
Tabela 92. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg sektorów własności i form prawnych (stan na koniec roku)	203
Tabela 93. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg sekcji PKD 2007 (stan na koniec roku)	204
Tabela 94. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w wybranych działach PKD 2007 (stan na koniec roku)	205
Tabela 95. Kłustry funkcjonujące w Lublinie w 2015 r.	206

Tabela 96. Przedsiębiorstwa przemysłowe współpracujące w ramach inicjatywy klastrowej lub innej sformalizowanej współpracy (w % przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie)	209
Tabela 97. Wykaz inkubatorów funkcjonujących w Lublinie	214
Tabela 98. Sektor kreatywny wg klasyfikacji PKD 2007.....	220
Tabela 99. Liczba podmiotów działalności gospodarczej wybranych klas i grup PKD do ogólnej liczby podmiotów w końcu 2016 r.	221
Tabela 100. Liczba podmiotów działalności gospodarczej wybranych klas i grup PKD do ogólnej liczby podmiotów w końcu 2017 r.	221
Tabela 101. Liczba podmiotów działalności gospodarczej wybranych klas i grup PKD do ogólnej liczby podmiotów w końcu 2018 r.	221
Tabela 102. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON według wybranych klas i grup PKD w końcu 2016 r.	222
Tabela 103. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON według wybranych klas i grup PKD w końcu 2017 r.	223
Tabela 104. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON według wybranych klas i grup PKD w końcu 2018 r.	224
Tabela 105. Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON z terenu Lublina w wybranych klasach i grupach PKD (stan na koniec roku).....	225
Tabela 106. Udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w całkowitej liczbie nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw (w %, stan na koniec roku)	225
Tabela 107. Wybrane informacje o studentach zagranicznych	231
Tabela 108. Liczba kierunków prowadzonych w językach obcych na uczelniach wyższych	232
Tabela 109. Liczba studentów korzystających z różnych form międzynarodowej wymiany studenckiej (trwających co najmniej jeden semestr)	235
Tabela 110. Liczba studentów korzystających z różnych form międzynarodowej wymiany studenckiej (trwających co najmniej jeden semestr)	235
Tabela 111. Liczba pracowników naukowych korzystających z programów Erasmus i Erasmus+ - nauczyciele wyjeżdżający	236
Tabela 112. Liczba pracowników naukowych korzystających z programów Erasmus i Erasmus+ - nauczyciele przyjeżdżający.....	236
Tabela 113. Pozycja lubelskich uczelni w rankingu „Perspektywy” według kryterium umiędzynarodowienia	236
Tabela 114. Zatrudnienie nauczycieli akademiach – cudzoziemców na lubelskich uczelniach.....	238
Tabela 115. Przykłady współpracy lubelskich uczelni z zagranicznymi ośrodkami naukowymi w 2016 r.	238
Tabela 116. Przykłady współpracy lubelskich uczelni z zagranicznymi ośrodkami naukowymi w 2017 r.	241
Tabela 117. Przykłady współpracy lubelskich uczelni z zagranicznymi ośrodkami naukowymi w 2018 r.	245
Tabela 118. Liczba międzynarodowych projektów badawczych realizowanych przez lubelskie uczelnie	248
Tabela 119. Najważniejsze projekty lubelskich uczelni realizowane we współpracy z otoczeniem biznesowym w roku akademickim 2016/2017	253
Tabela 120. Najważniejsze projekty lubelskich uczelni realizowane we współpracy z otoczeniem biznesowym w roku akademickim 2017/2018	257

Tabela 121. Najważniejsze projekty lubelskich uczelni realizowane we współpracy z otoczeniem biznesowym w roku akademickim 2018/2019	259
Tabela 122. Najważniejsze projekty realizowane wspólnie przez samorząd i lubelskie uczelnie.....	261
Tabela 123. Liczba wynalazków zgłoszonych przez lubelskie uczelnie.....	263
Tabela 124. Liczba wzorów i produktów obejmowanych prawami ochronnymi, zgłoszonych przez lubelskie uczelnie	264
Tabela 125. Liczba patentów uzyskanych przez lubelskie uczelnie	264
Tabela 126. Liczba praw ochronnych uzyskanych przez lubelskie uczelnie	264
Tabela 127. Miejsca w Rankingu Szkół Wyższych Perspektywy uwzględniające lubelskie uczelnie w kategorii innowacyjność.....	265
Tabela 128. Liczba studentów w stosunku do liczby mieszkańców	266
Tabela 129. Liczba studentów studiujących na lubelskich uczelniach	267
Tabela 130. Liczba praktykantów, stażystów i wolontariuszy w Urzędzie Miasta Lublin.....	268
Tabela 131. Liczba ofert praktyk, staży i wolontariatu zgłoszonych do biur karier lubelskich uczelni.....	268
Tabela 132. Maturzyści i absolwenci szkół ponadgimnazjalnych oraz absolwenci szkół wyższych	275
Tabela 133. Pozycja lubelskich uczelni w kolejnych edycjach rankingu Perspektywy	277
Tabela 134. Miejsca lubelskich uczelni w rankingach uwzględniających różne kategorie oraz uzyskane certyfikaty	277
Tabela 135. Wybrane informacje o bezrobotnych poniżej 25 r.ż. zarejestrowanych w Miejskim Urzędzie Pracy w Lublinie.....	281
Tabela 136. Zestawienie szkół wyższych z Lublina wg liczby bezrobotnych absolwentów oraz odsetka bezrobotnych absolwentów w stosunku do liczby absolwentów roku akademickiego 2015/2016	282
Tabela 137. Zestawienie szkół wyższych z Lublina wg liczby bezrobotnych absolwentów oraz odsetka bezrobotnych absolwentów w stosunku do liczby absolwentów roku akademickiego 2016/2017	282
Tabela 138. Zestawienie szkół wyższych z Lublina wg liczby bezrobotnych absolwentów oraz odsetka bezrobotnych absolwentów w stosunku do liczby absolwentów roku akademickiego 2017/2018	282
Tabela 139. Zestawienie szkół wyższych z Lublina wg odsetka bezrobotnych absolwentów w stosunku do całkowitej liczby absolwentów poprzedniego rocznika	283
Tabela 140. Kierunki nauki w lubelskich szkołach wyższych o najwyższym i najniższym odsetku bezrobotnych absolwentów (bezrobotni absolwenci wg stanu na dzień 31.05.2017 r.)	283
Tabela 141. Kierunki nauki w lubelskich szkołach wyższych o najwyższym i najniższym odsetku bezrobotnych absolwentów (bezrobotni absolwenci wg stanu na dzień 31.05.2018 r.).....	285
Tabela 142. Kierunki nauki w lubelskich szkołach wyższych o najwyższym i najniższym odsetku bezrobotnych absolwentów (bezrobotni absolwenci wg stanu na dzień 31.05.2019 r.).....	286
Tabela 143. Ekonomiczne losy absolwentów lubelskich uczelni, którzy otrzymali dyplom w 2016 r.	287
Tabela 144. Ekonomiczne losy absolwentów lubelskich uczelni, którzy otrzymali dyplom w 2017 r.....	289
Tabela 145. Ekonomiczne losy absolwentów lubelskich uczelni, którzy otrzymali dyplom w 2018 r.	290

Wykresy

Wykres 1. Liczba pasażerów (lewa oś) oraz operacji lotniczych (prawa oś) w poszczególnych miesiącach w latach 2016–2018	18
--	----

Wykres 2. PKB na mieszkańca (w cenach bieżących) w Polsce, województwie lubelskim i podregionach województwa lubelskiego w latach 2012-2018.....	56
Wykres 3. Jakość dróg w Lublinie – Czy w ciągu ostatnich 3 lat nastąpiła zmiana w zakresie modernizacji sieci ulic?	65
Wykres 4. Jakość dróg w Lublinie – Czy w ciągu ostatnich 3 lat nastąpiła zmiana w zakresie remontów osiedlowych dróg i parkingów?	65
Wykres 5. Jakość dróg w Lublinie – Czy w ciągu ostatnich 3 lat nastąpiła zmiana w zakresie rozbudowy i modernizacji komunikacji publicznej?.....	65
Wykres 6. Mobilność mieszkańców Lublina – <i>W jaki sposób najczęściej porusza się Pan(i) po Lublinie...?</i>	69
Wykres 7. Oceny możliwości przemieszczania się w Lublinie – <i>Jak Pan(i) ocenia Lublin biorąc pod uwagę...?</i>	69
Wykres 8. Mieszkalnictwo – <i>Jak Pan(i) ocenia własne mieszkanie lub dom pod względem...?</i>	78
Wykres 9. Bezpieczeństwo – <i>Czy czuje się Pan(i) bezpiecznie...?</i>	79
Wykres 10. Usługi publiczne – Jak Pan(i) ogólnie ocenia poziom świadczenia usług przez Urząd Miasta Lublin?	84
Wykres 11. Jakość życia – <i>Jak Pan(i) ocenia...?</i>	102
Wykres 12. Oferta kulturalna według mieszkańców Lublina – <i>W jakim stopniu spełniają Pana/Pani oczekiwania...?</i>	138
Wykres 13. Sport – <i>W jakim stopniu warunki uprawiania sportu spełniają Pana/Pani oczekiwania...?</i>	139
Wykres 14. Oferta rekreacyjna według mieszkańców Lublina – <i>W jakim stopniu spełniają Pana/Pani oczekiwania...?</i>	139
Wykres 15. Szkolnictwo – <i>Jak Pan(i) ocenia szkołę, do której uczęszcza dziecko pod względem...?</i>	151
Wykres 16. Budżet Obywatelski Lublina – <i>Czy głosował(a) Pan(i) kiedykolwiek w Budżecie Obywatelskim?</i>	167
Wykres 17. Ocena Budżetu Obywatelskiego Lublina – <i>Czy według Pana / Pani budżet ten...?</i>	167
Wykres 18. Inwestorzy w Lublinie – <i>Czy w ciągu ostatnich 3 lat nastąpiła zmiana w zakresie przyciągania inwestorów i tworzenia miejsc pracy?</i>	182
Wykres 19. Rynek pracy w Lublinie – <i>Jak Pan(i) ocenia Lublin biorąc pod uwagę...?</i>	182
Wykres 20. Inwestycje skumulowane podmiotów działających w Podstrefie Lublin SSE Euro-Park Mielec	184
Wykres 21. Miejsca pracy na terenie Podstrefy Lublin SSE Euro-Park Mielec.....	185
Wykres 22. Zarządzanie miastem – <i>Czym przede wszystkim powinny się obecnie zająć władze Lublina?</i>	189
Wykres 23. Przedsiębiorczość Lublina – <i>W przypadku chęci rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej, byłoby to w Lublinie...</i>	202
Wykres 24. Studenci zagraniczni na poszczególnych uczelniach w Lublinie	234
Wykres 25. Studenci zagraniczni w Lublinie w podziale na kraje pochodzenia	234